GÜNEŞ & GÜNEŞ HUKUK BÜROSU

2023

AYM Bireysel Başvuru Kararları

Bölüm 17 / 17 | 96 karar

Kararlar Bilgi Bankasındaki yayımlanmış kararların resmî tam metinlerinden hazırlanmış bağımsız okuma derlemesi.

Bu dosya, AYM'nin yıllık "Bireysel Başvuru Seçme Kararlar" kitabının kopyası değildir. Kararların sözcükleri ve kaynak künyeleri aktarılmış; sayfa düzeni yeniden oluşturulmuştur.

Sıralama: karar tarihi, ardından başvuru numarası. İçindekiler ve PDF yer imleri kararların başlangıcına bağlanır. Kitap yılı ile karar yılı farklı kavramlardır.

Arşiv kesiti: 12 Ekim 2026. Anonimleştirilmiş başvuru adları resmî kaynakta olduğu gibi korunmuştur.

İçindekiler

001 2018/361 19.12.2023
AHMET TUNC VE DİĞERLERİ

002 2018/5878 19.12.2023
VELİ SAÇILIK VE SAĞLIK VE SOSYAL HİZMET EMEKÇİLER SENDİKASI (SES)

003 2018/11198 19.12.2023
HÜDAVERDİ CANKARA

004 2018/12469 19.12.2023
M.K.

005 2018/14655 19.12.2023
ARJİN EDİN VE DİĞERLERİ

006 2018/14934 19.12.2023
SAADET KIZILIRMAK

007 2018/19524 19.12.2023
İZZET OTYAKMAZ (2)

008 2018/26741 19.12.2023
ENGİN KAPLAN VE DİĞERLERİ

009 2018/32589 19.12.2023
MEHMET LATİF KARAMAN

010 2018/33375 19.12.2023
ÖMER FARUK ERDOĞAN

011 2018/36505 19.12.2023
İBRAHİM ARAS

012 2018/36761 19.12.2023
EMRE YILMAZ VE DİĞERLERİ

013 2019/3464 19.12.2023
FAHRİYE KARAOSMANOĞLU VE MELEK ARPAT

014 2019/5202 19.12.2023
EFTHYMİA MEENTZLOU VE DİĞERLERİ

015 2019/12413 19.12.2023
ÇİLER YILMAZ

016 2019/22375 19.12.2023
OSMAN FATİH KAVUT

017 2019/28807 19.12.2023
AZİZ YALÇIN VE HİKMET ÇALAĞAN

İçindekiler - devam

018 2019/29332 19.12.2023
ZEYNEP EREN BOZOĞLU

019 2020/3828 19.12.2023
MEHMET CAN OĞUZSOY

020 2020/11902 19.12.2023
M.S.Ö.

021 2020/12590 19.12.2023
CUMA GILAVUZ VE NACİYE SARIDUMAN

022 2020/14129 19.12.2023
AHMET İSLAM (2)

023 2020/15770 19.12.2023
GÜLYÜZ VANA VE SAN TİC. LTD. ŞTİ.

024 2020/19550 19.12.2023
BARIŞ ARTIK

025 2020/20196 19.12.2023
HÜSEYİN BAHÇECİ

026 2020/22948 19.12.2023
UĞUR ALİ NAKİ YÜREĞİÇATAL

027 2021/3428 19.12.2023
KAMBER DALMIŞ VE DİĞERLERİ

028 2021/14152 19.12.2023
ÖMER YÜKSEL

029 2021/14510 19.12.2023
OKTAY KAHRAMAN VE DİĞERLERİ

030 2021/15139 19.12.2023
E.E.

031 2021/21435 19.12.2023
SAMİ EVCİN

032 2021/27402 19.12.2023
ALİ YAVUZ VE DİĞERLERİ

033 2021/28076 19.12.2023
JALAL BAGHIROV

034 2021/30904 19.12.2023
MESUT EFE

İçindekiler - devam

035 2021/34010 19.12.2023
EMRAH YATAN

036 2022/36319 19.12.2023
ALİ KAYRAN VE DİĞERLERİ

037 2022/43902 19.12.2023
FATMA BATAK VE DİĞERLERİ

038 2022/43904 19.12.2023
AHMET KINIK VE DİĞERLERİ

039 2022/45129 19.12.2023
RABİA KOÇAK VE DİĞERLERİ

040 2022/46904 19.12.2023
AHMET KEPİR VE DİĞERLERİ

041 2022/52120 19.12.2023
CAN KÜÇÜKÜNAL VE DİĞERLERİ

042 2022/52832 19.12.2023
MUSTAFA DOĞAN VE DİĞERLERİ

043 2022/56880 19.12.2023
SEVİLAY POYRAZ VE DİĞERLERİ

044 2022/68118 19.12.2023
NACİ ŞENDIR VE DİĞERLERİ

045 2022/77570 19.12.2023
MUHACIR DİNÇ VE DİĞERLERİ

046 2022/83287 19.12.2023
AHMET KAYA VE DİĞERLERİ

047 2022/89284 19.12.2023
SAİT DİNÇ VE DİĞERLERİ

048 2022/90676 19.12.2023
DERVİŞ UYSAL VE DİĞERLERİ

049 2022/101494 19.12.2023
HASAN SANVERDİ VE DİĞERLERİ

050 2022/103656 19.12.2023
GÜNDAĞ BİLGEN VE DİĞERLERİ

051 2017/39437 20.12.2023
KEMAL KOÇ

İçindekiler - devam

052 2018/6318 20.12.2023
HALİME ÖKTEN

053 2018/12820 20.12.2023
ABDULHADİ BARIN VE ASYA BARIN

054 2018/27300 20.12.2023
AHMET ŞAHİN VE DİĞERLERİ

055 2018/31199 20.12.2023
BÜLENT YILMAZ

056 2018/37191 20.12.2023
SERAY SAKINÇ

057 2018/37748 20.12.2023
AYTEN MUTAŞ

058 2019/3663 20.12.2023
GÜLLÜ GÜLİN AKGÜN VE NURİYE YÜCEL

059 2019/3794 20.12.2023
BİKA SERVİS OTO ONARIM VE YEDEK PARÇA TİC. LTD. ŞTİ. VE DİĞERLERİ

060 2019/8569 20.12.2023
MEHMET GASIR

061 2019/8817 20.12.2023
BİLAL GÜVENDİ

062 2019/38152 20.12.2023
ALİ İHSAN FAKÇI

063 2020/4747 20.12.2023
ABDULKADİR KAPLAN VE DİĞERLERİ (2)

064 2020/11537 20.12.2023
ZİYA CANITEZ VE DİĞERLERİ

065 2020/11832 20.12.2023
AYDIN KAHVECİ (3)

066 2020/20790 20.12.2023
ZEYNETTİN ÇELİK VE DİĞERLERİ

067 2020/24871 20.12.2023
SERCAN GİRASUN VE DİĞERLERİ

068 2020/35257 20.12.2023
ERDAL YILMAZ

İçindekiler - devam

069 2020/35919 20.12.2023
FUNDA BARLIK

070 2020/38546 20.12.2023
SELAHATTİN DEMİRTAŞ (11)

071 2020/39252 20.12.2023
BANU CEBECİ VE DİĞERLERİ

072 2020/39810 20.12.2023
ÖZLEM ŞİMŞEK

073 2021/4607 20.12.2023
ALİ İŞERİ

074 2021/14679 20.12.2023
VEDAT TOY VE DİĞERLERİ

075 2021/19647 20.12.2023
UĞUR AYÇİL

076 2021/24447 20.12.2023
SADİ YILDIRIMOĞLU

077 2021/25817 20.12.2023
H.Y.

078 2021/33217 20.12.2023
FATMA NAKÇİ

079 2021/35893 20.12.2023
AYTEN DENİZ

080 2021/36970 20.12.2023
AKLİME HANAS VE DİĞERLERİ

081 2021/39964 20.12.2023
SERHAT AYTEMİŞ

082 2021/61944 20.12.2023
KERİM KARABIÇAK

083 2021/63167 20.12.2023
LEVENT SANER

084 2022/37486 20.12.2023
BEŞİR AKDAĞ VE DİĞERLERİ

085 2022/48260 20.12.2023
EMSAL GÜÇLÜ VE DİĞERLERİ

İçindekiler - devam

086 2022/65445 20.12.2023
SEBİHA SARIÇİÇEK VE DİĞERLERİ

087 2022/75275 20.12.2023
BAYRAM KIZILCAN VE DİĞERLERİ

088 2022/86991 20.12.2023
KIYMET EREN VE DİĞERLERİ

089 2022/89173 20.12.2023
ALİ İHSAN ŞEN VE DİĞERLERİ

090 2022/90358 20.12.2023
HİCRİ UYSAL VE DİĞERLERİ

091 2022/91169 20.12.2023
SARAÇ UYSAL VE DİĞERLERİ

092 2019/8609 21.12.2023
İSMAİL TUNCEL

093 2020/21347 21.12.2023
AHMET ÖZGAN VE ŞULE ÖZGAN

094 2021/14222 21.12.2023
MEHMET TÜRKER

095 2022/66987 21.12.2023
SERDAR GÜZELÇAY VE DİĞERLERİ

096 2023/99744 21.12.2023
ŞERAFETTİN CAN ATALAY (3)

AHMET TUNC VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/361 | Karar tarihi: 19.12.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/361

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET TUNC VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/361)

Karar Tarihi: 19/12/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Ayşe Didem ÖZDEMİR AKCA

Başvurucular : 1. Ahmet TUNC

2. Esmer TUNC

3. Murat TUNC

Başvurucular Vekili : Av. Hüseyin TÜL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, Şırnak'ın Cizre ilçesinde güvenlik güçleri tarafından terörle mücadele kapsamında yürütülen operasyonlar sırasında yaralanan kişiye gerekli tıbbi tedavinin sağlanmaması, gereksiz ve orantısız güç kullanımı nedeniyle ölüm olayı meydana gelmesi ve olay hakkında etkili bir ceza soruşturması yürütülmemesi nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

A. Başvuruya Dayanak Oluşturan Olayların Arka Planı

2. Olayların arka planı ile ilgili açıklamalara Gazal Kolanç ve diğerleri [GK], (B. No: 2017/37897, 5/7/2022, §§ 16-28) kararında yer verilmiştir.

3. Suriye'nin Türkiye sınırında bulunan Ayn el Arap (Kobani) kentinde -PKK'nın Suriye kolu olduğu kabul edilen- PYD ile DAEŞ arasındaki çatışmalar, 2014 yılının Eylül ayı sonunda ve

Ekim ayı başında yoğunlaşmıştır (Gülser Yıldırım (2) [GK], B. No: 2016/40170, 16/11/2017, § 21).

4. Suriye'deki çatışmalar dolayısıyla tepkilerini dile getirdiğini ileri süren gruplar 6/10/2014 tarihinden itibaren Türkiye'nin birçok yerinde günlerce devam eden ve kamuoyunda "6-7 Ekim olayları" olarak adlandırılan şiddet eylemlerini gerçekleştirmiştir. Bu eylemler sırasında ülkenin pek çok yerinde kamu binalarına, banka şubelerine, işyerlerine, araçlara, güvenlik güçlerine ve sivillere taş, sopa, molotof kokteyli ve silahlarla saldırıda bulunulmuştur. Bu sırada kamu makamlarınca güvenliğin sağlanması için birçok şehirde eğitime ara verilmiş ve sokağa çıkma yasağı ilan edilmiştir (Gülser Yıldırım (2), § 26).

5. Türkiye, 2015 yılı Temmuz ayından itibaren giderek yoğunlaşan terör saldırılarına maruz kalmıştır. Tırmanan terör saldırılarını PKK/KCK terör örgütünün öz yönetim ilanları izlemiştir. Öz yönetim ilan edilen bölgelerde Öz Savunma Birlikleri (ÖSB) adı altında silahlı gruplar oluşturan PKK terör örgütü, bu gruplar ve YDG-H (Yurtsever Devrimci Gençlik Hareketi) eliyle yollara barikat kurma, hendek kazma ve tünel açma gibi eylemlerde bulunmuştur (Gazal Kolanç ve diğerleri, §§ 25-27).

6. Öz yönetim ilan ettiği bölgelerde patlayıcıyla tuzaklanmış hendekler kazmak ve barikatlar kurmak suretiyle yalıtılmış bölgeler oluşturmaya çalışan PKK terör örgütü, kamuoyunda hendek olayları olarak adlandırılan ve aylarca devam eden bu süreçte roketatarlar, keskin nişancı tüfekleri, patlayıcılar ve otomatik saldırı tüfekleri kullanarak terör saldırıları düzenlemiştir. Okullar, hastaneler, barajlar, adliye binaları, ambulanslar gibi temel kamu hizmetlerini sağlayan eşya ve binaların yanında sivilleri de hedef alan bu terör saldırılarında 335 sivil hayatını kaybederken 2.106 kişi yaralanmıştır. Terör saldırılarında 859 güvenlik görevlisi ve Derik kaymakamı şehit olmuş, 4.711 güvenlik görevlisi yaralanmıştır. Bu terör eylemlerinin engellenmesi, halkın can ve mal güvenliğinin sağlanması amacıyla sözde öz yönetim ilan edilen bazı bölgelerde mülki idare amirliklerince sokağa çıkma yasakları uygulanarak terörle mücadele operasyonları başlatılmıştır (hendek olayları, öz yönetim ilanları, PKK terör örgütünün şehir savaşı stratejisi ve sokağa çıkma yasakları hakkında arka plan bilgisi ile ayrıntılı açıklamalar için bkz. Gazal Kolanç ve diğerleri, §§ 16-28, 67, 346-348).

7. Terörle mücadele operasyonlarının gerçekleştirildiği bölgelerin bazılarında sokağa çıkma yasakları uygulanmış ve bazıları geçici süreyle askerî güvenlik bölgesi ilan edilmiştir. Bu kapsamda terör örgütü üyelerinin yakalanarak halkın can ve mal güvenliğinin sağlanması amacıyla anılan il ve ilçelerin bir kısmında sokağa çıkma yasakları ilan edilmiş fakat güvenlik güçlerince yürütülen operasyonların sona ermesinin ardından söz konusu yasaklar kaldırılmıştır (Ayşe Çelik, B. No: 2017/36722, 9/5/2019, § 12).

8. Şırnak Valiliği, Cizre ilçesinde ilk olarak terörle mücadele operasyonlarının düzenlendiği bazı yerlerde uygulanan sokağa çıkma yasakları kapsamında 4/9/2015 tarihinden itibaren terör örgütü mensuplarının etkisiz hâle getirilmesi, mayın ve patlayıcılarla tuzaklanmış barikat ve hendeklerin bertaraf edilmesi, vatandaşların can, mal güvenliğinin ve kamu düzeninin sağlanması amacıyla sokağa çıkma yasağı ilan edildiğini açıklamıştır. Cizre'de bu tarihten itibaren çeşitli defalar kaldırılıp yeniden uygulamaya konulan ve uygulama saatleri değiştirilen sokağa çıkma yasağı 10/4/2017 tarihinde tamamen kaldırılmıştır (Gazal Kolanç ve diğerleri, § 28).

9. Şırnak Valiliğinin olaylarla ilgili olarak Anayasa Mahkemesine 28/1/2016 tarihinde verdiği bilgiler özetle şöyledir:

i. Sokağa çıkma yasağı ilan edilen bölgelerde terör örgütü üyelerinin saldırıları devam etmektedir. Terör örgütü, silahlı ve bombalı eylemlerle temel kamu hizmetlerinin sunulmasını engellemektedir. Sokağa çıkma yasaklarıyla, yerleşim yerleri içinde terör örgütü mensupları ile girilen silahlı çatışmalar sırasında bölgede yaşayan vatandaşlarımızın can ve mal emniyetinin sağlanması amaçlanmaktadır.

ii. Şırnak Valiliği güvenlik operasyonlarının icra edileceği Silopi ve Cizre ilçelerinde yaşayan halkın temel ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli planlama ve düzenlemeleri yapmıştır. Bu kapsamda Cizre Devlet Hastanesi hizmet vermeye devam etmekte, dört eczane dönüşümlü olarak eczacılık hizmetlerini sürdürmektedir. Ambulanslar 14/12/2015 ile 27/1/2016 tarihleri arasında 1.295 vakaya müdahale etmiştir. 112 ve 155 yardım hatları faaliyettedir. 155 hattına başvuran tüm vatandaşlara gıda ve temel ihtiyaç malzemesi dağıtımı yapılmıştır. Bazı market ve bakkallarla birlikte ekmek fırınları açık tutulmaktadır.

iii. 5/9/2015-4/1/2016 tarihleri arasında Cizre'de 112 Acil yardım hattına yapılan çağrıların %84'ü cevaplanmıştır. Sağlık personelinin yaşamlarının korunması amacıyla müdahale edilemeyen vakalara, vaka bölgesinde güvenlik sağlandıktan hemen sonra müdahale edilmektedir. Bu süreçte sağlık personeli ve ambulanslar terör örgütü tarafından birçok defa saldırıya uğramış, buna rağmen hizmetler devam etmiştir(Gazal Kolanç ve diğerleri, § 35).

B. Bireysel Başvuruya Konu Olaylar ve Bireysel Başvuru Süreci

10. Başvuruculaların yakını O.T. 11/2/2016 tarihinde Cizre Sur Mahallesi Akdeniz Sokak 16 numaralı binada ölü olarak bulunmuştur.

11. Cizre Emniyet Müdürlüğünün 11/2/2016 tarihli Arama ve Elkoyma Tutanağı'nda arama kararı kapsamında ağır hasarlı binaya girildiğinde dokuz ceset tespit edildiği, cesetlerin yanında çok sayıda el bombası, uzun namlulu silah ve silah ile bunlara ait mühimmat bulunduğu belirtilmiştir.

12. Cizre Emniyet Müdürlüğü Olay Yeri Grup Amirliği görevlilerince düzenlenen 11/2/2016 tarihli olay yeri inceleme raporunda fotoğraf çekimi ve kamera kaydı ile olay yerinde delillerin tespit edildiği, cesetlerin otopsi yapılmak üzere gönderildiği, olay yerinde bulunan patlayıcıların imha uzmanına teslim edildiği, diğer materyallerin muhafaza altına alındığı belirtilmiştir.

13. Silopi Cumhuriyet Başsavcılığının 12/2/2016 tarihli Ölü Muayene ve Otopsi Tutanağı'nda kimliği belirsiz ceset üzerinde yapılan otopsi işlemi neticesinde adli tıp uzmanı bilirkişi hekimlerin kişinin ölümünün ateşli silah mermi çekirdeği yaralanmasına bağlı kosta ve ekstremite kemik kırıkları ile birlikte gelişen iç organ ve büyük damar delinmesinden gelişen iç kanama sonucu meydana geldiği kanaatini bildirdiği belirtilmiştir.

14. Diyarbakır Kriminal Polis Laboratuvarı Müdürlüğünün uzmanlık raporunda ölenden alınan svapların tamamında (sol el avuç içi, sol el üstü, sağ el avuç içi, sağ el üstü, yanak ve kıyafetler)atış artıklarında bulunan antimon elementi tespit edildiği belirtilmiştir.

15. Soruşturma kapsamında dinlenen gizli tanık, ifadesinde ölenin hendek ve barikat yapımında görev aldığını beyan etmiş ve fotoğraf üzerinden öleni teşhis etmiştir.

16. Şırnak Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından yürütülen soruşturma neticesinde 8/3/2017 tarihinde maktul şüpheli O.T. hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde özetle toplanan deliller ve tanık beyanları

birlikte değerlendirildiğinde maktul şüphelinin terör örgütü üyesi olduğu, güvenlik güçleriyle çatışmaya girdiği ve çatışma sırasında öldüğü ifade edilmiştir.

17. Başvurucular, kovuşturmaya yer olmadığına dair karara özetle ölüm olayı yönünden etkili bir soruşturma yürütülmediğini belirterek itiraz etmiştir.

18. Başvuruculaın itirazını inceleyen Şırnak Sulh Ceza Hâkimliğince özet olarak Başsavcılığın olayda meşru müdafaa şartlarının oluşup hukuka uygunluk sebebi bulunduğu değerlendirmesinde yanlışlık bulunmadığı gerekçesi açıklanarak 12/10/2017 tarihinde itirazın reddine karar verilmiştir. İtirazın reddi kararında ölenin cesedinin bulunduğu yerin terör örgütü mensuplarınca kullanıldığı ve binada terör örgütü mensubu olduğu değerlendirilen başka şahıslara ait cesetler ile birçok silah ve mühimmatın bulunduğu, olay yeri inceleme raporunda olay yeri yakınında silahlı çatışmanın hâlen devam etmekte olduğunun belirtildiği, gizli tanığın ifadesinde ölenin hendek ve barikat yapımında görev aldığını ifade ettiği, Diyarbakır Kriminal Polis Laboratuvarı Müdürlüğünün raporunda ölenden alınan svapların tamamında atış artıklarında bulunan antimon elementi tespit edildiği, ölüm olayının terör örgütüne yönelik operasyonlar sırasında gerçekleştiğinin anlaşılması karşısında orantılılık ilkesinin gerçekleştiği kanaatine varıldığı belirtilmiştir.

19. Başvurucular nihai kararı 28/11/2017 tarihinde öğrendikten sonra 18/12/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

20. Adli yardım talebinin kabulüne Komisyonca karar verilmiştir.

C. Tedbir Talepli Önceki Bireysel Başvuruya İlişkin Süreç

21. Başvuruculaın yakını O.T. adına kardeşi M.T. tarafından 19/1/2016 tarihinde O.T.nin hastaneye erişiminin sağlanması için tedbir talebiyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) başvuru yapılmıştır. AİHM, aynı gün O.T.nin yaşamının ve vücut bütünlüğünün korunması için bütün tedbirlerin alınması yönünde Adalet Bakanlığına bildirimde bulunmuştur.

22. Başvuruculaın yakını O.T. adına Avukat Öztürk Türkdoğan tarafından AİHM'in tedbir kararı verdiği belirtilerek 10/2/2016 tarihinde tedbir talebiyle (2016/2629 numaralı) bireysel başvuru yapılmıştır. Başvuruda; sokağa çıkma yasağının hukuki olmaması, adlarına başvuru yapılan kişilerin güvenlik güçlerinin açtığı ateş sonucu ağır yaralanması, hâlihazırda bodrum katı olarak bahsi geçen yerde yaralı olarak bulunmaları, cankurtaranların adlarına başvuru yapılan kişilerin bulunduğu yere gitmesine izin verilmemesi ve sözü edilen kişilerin insan onurunu zedeleyen bir muameleye maruz bırakılmaları nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, kötü muamele yasağının ve yaşam hakkının ihlal edildiği ileri sürülerek sokağa çıkma yasağının uygulanmaması, gerekli tıbbi yardım sağlanarak adlarına başvuru yapılan kişilerin yaşam haklarının ve fiziksel bütünlüklerinin korunması yönünde geçici tedbir kararı verilmesi ve anılan ihlallerin tespit edilmesi talep edilmiştir.

23. İkinci Bölüm 12/2/2016 tarihinde, tedbir kararı verilmesine yer olmadığına, kamu makamlarının kim olduklarına bakılmaksızın başvurucu olduğu belirtilen kişilerin bulunduğu yerin tespiti ve sağlık hizmetlerine erişimleri için gerekli tedbirleri almaya devam etmesine, Cizre Cumhuriyet Başsavcılığından başvurucu olduğu belirtilen kişilerin hayatını kaybedenler arasında olup olmadığının bildirilmesinin istenmesine ve Şırnak Valiliğinin (Valilik) sonraki gelişmelerden Anayasa Mahkemesini gecikmeksizin bilgilendirmesine karar vermiştir.

24. AİHM, O.T.nin ölümüne ilişkin olarak taraflarca sunulan bilgiler ışığında 24/2/2016 tarihinde ve 4133/16 numaralı başvuruda 19/1/2016 tarihinde bildirilen geçici tedbirin kaldırılmasına karar vermiştir.

25. AİHM 29/1/2019 tarihinde, Ahmet Tunç ve Z.T. tarafından 19/1/2016 tarihinde yapılan 4133/16 numaralı başvuru ile Ahmet Tunç ve G.Y. tarafından 12/2/2016 tarihinde yapılan 31542/16 numaralı başvuruların birleştirilmesine, birleştirilen başvuruların Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 2., 3., 8. ve 34. maddeleri yönünden iç hukuk yollarının tüketilmediği gerekçesiyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

26. İkinci Bölüm tarafından Avukat Öztürk Türkdoğan'ın yaptığı bireysel başvuruda, 21/4/2021 tarihinde başvurunun geçerli mazeret olmaksızın eksikliğin süresinde tamamlanmaması nedeniyle reddine karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

27. Başvurucular; ölen O.T. adına 19/1/2016 tarihinde tedbir talepli olarak AİHM'e başvuru yapıldığını, AİHM'in 20/1/2016 tarihinde verdiği tedbir kararının uygulanmadığını, ölenin vücut bütünlüğünün bozulduğu dikkate alındığında kullanılan gücün orantılı olmadığını, ölenin silahsız olduğunu, görüntülerin dosyada bulunmadığını, cenazelerin ve bulunan silahlar ile mühimmatın konumunun gösterilmediğini, Cumhuriyet savcısının olay yeri incelemesine katılmadığını, operasyona katılan güvenlik güçleri tarafından olay yeri incelemesi yapıldığını, binada bulunduğu belirtilen silahlardan parmak izi alınmadığını, otopsiye bağımsız gözlemcilerin ve avukatların girmesine izin verilmediğini, güvenlik güçlerinin ifadesinin alınmadığını, kovuşturmaya yer olmadığına dair karar ve karara itiraz neticesinde verilen Sulh Ceza Hâkimliği kararının gerekçeden yoksun olduğunu belirterek yaşam hakkının ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

28. Bakanlık görüşünde ihlal iddialarının incelenmesi sırasında ilgili mevzuat hükümleri ve içtihatlar ile somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği bildirilmiştir.

29. Başvurucular Bakanlık görüşüne karşı beyanlarında başvuru formundaki iddialarını yinelemiştir.

30. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucular, yakınının ölümüyle sonuçlanan olaylar nedeniyle yaşam hakkının hem maddi hem de usul boyutuyla ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Ölüm olayı nedeniyle yürütülen ceza soruşturması sonucunda verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair karar ile bu karara yapılan itirazın reddi kararının yeterli gerekçe içermediği iddiaları, yaşam hakkı bağlamında etkili bir soruşturma yapma yükümlülüğüne ilişkindir. Bu nedenle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarının yaşam hakkı kapsamında ele alınması gerektiği, adil yargılanma hakkı bakımından ayrı bir inceleme yapılmasına gerek bulunmadığı değerlendirilmiştir.

31. Anayasa Mahkemesi, yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetleri devletin negatif ve pozitif yükümlülüklerini dikkate alarak maddi ve usul boyutları bakımından ayrı ayrı incelemektedir. Devletin negatif yükümlülüğü, kamusal bir yetkiyle güç kullanan görevlilerin, kasıtlı ve hukuka aykırı bir şekilde hiçbir bireyin yaşamına son vermeme ödevini (öldürmeme yükümlülüğü) içerirken pozitif yükümlülük hem her türlü tehlikeye karşı bireylerin yaşam hakkını korumayı (yaşamı koruma yükümlülüğü) hem de doğal olmayan her ölüm olayının tüm yönleriyle ortaya konulmasına, sorumlu kişilerin

belirlenmesine ve gerektiğinde bu kişilerin cezalandırılmasına imkân tanıyan bir soruşturma yapmayı (etkili soruşturma yükümlülüğü) içermektedir. Yaşam hakkının maddi boyutu, negatif yükümlülük ile yaşamı koruma yükümlülüğünü kapsamakta iken yaşam hakkının usul boyutu, pozitif yükümlülüğün bir başka unsuru olan etkili soruşturma yükümlülüğünden ibarettir (benzer değerlendirme için bkz. Aziz Biter ve diğerleri, B. No: 2015/4603, 19/2/2019, § 58).

32. Başvuruculaların yakını O.T.nin yaşamının korunması için gerekli tedbirlerin alınması talebiyle yapılan başvurudan sonra ölmüş olması ve başvuruda bu kapsamda dile getirilen şikâyetlerin özünde ölenin korunması için gerekli tedbirlerin alınmadığı iddialarının bulunduğu dikkate alınarak ölenin ağır yaralı olduğu hâlde sağlık hizmetlerine erişiminin sağlanmadığı iddiası yaşam hakkı kapsamında incelenecektir.

A. Gerekli Tıbbi Tedavinin Sağlanmaması Nedeniyle Yaşam Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

33. Devletin, topraklarının bir kısmını fiilen işgal girişiminde bulunarak ağır silahlarla ölümcül saldırılar düzenleyen PKK terör örgütü mensuplarının eylemlerine karşı bölgede yaşayan sivil halkın yaşamını koruma konusunda pozitif bir yükümlülüğü bulunduğu kuşkusuzdur. Aynı yükümlülüğün terör eylemlerinin sonlandırılması ve kamu hizmetlerinin devam ettirilmesi için çaba harcayan kamu görevlilerinin yaşam haklarının korunması bakımından geçerli olduğunda da şüphe yoktur (Gazal Kolanç ve diğerleri, §§ 301). Öte yandan başvurucu yaralı hâlde bulunan O.T.ye yeri ve durumu konusunda yetkililerin haberdar edilmesine karşılık tıbbi yardım sağlanmadığını ve böylece yaşamı koruma yükümlülüğüne aykırı davranıldığını iddia etmektedir. Bakanlık görüşü, bunlara ek belgelerde yer alan bilgiler ve soruşturmalarda toplanan deliller ile varılan sonuçlara göre ise güvenlik güçlerinin silahlı terörist faaliyetlerde bulunan O.T.nin eylemlerine karşılık sivil halka ve kamu görevlilerine karşı olan pozitif yükümlülüklerini yerine getirmek amacıyla hareket ettikleri kabul edilmektedir.

34. Silahlı terörist faaliyetlerde bulunarak sivil halkın ve kamu görevlilerinin yaşam haklarına, vücut bütünlüklerine ve mal varlıklarına tecavüz eden kişiler, devlet üzerinde bu eylemlere karşılık diğer kişilerin can ve mal güvenliklerinin korunması için pozitif bir yükümlülük oluşturmaktadır. Devletin bu pozitif yükümlülüğün yerine getirilmesi için hukuka uygun güç kullanımı dâhil sert önlemler alması tabiidir hatta yaşamlarını korumak için gerekli önlemlerin alınmaması durumunda diğer kişilerin anayasal haklarının ihlali sonucu doğabilecektir. Devletin hem terörist faaliyetlere karşı diğer kişilerin yaşamını korumak ve silahlı terör faaliyetlerini sonlandırmak için ölümcül güç kullanma hem de üzerinde güç kullanılan kişilerin yaşamlarını koruma gibi birbiriyle çelişen iki pozitif yükümlülüğü bulunduğunun kabul edilmesi hiç kuşkusuz kamu makamları üzerinde orantısız bir yük oluşturacaktır. Buna ek olarak O.T.nin iddia edildiği gibi PKK terör örgütü adına silahlı faaliyet yürüten kişilerden olması durumunda bu kişilerin bombalarla tuzaklanmış hendek ile barikatlarla kapatılan ve yoğun silahlı çatışmaların devam ettiği bir alanda sağlık yardımı almaları ya da tahliyeleri ile görevlendirilecek kişilerin yaşam haklarının -hem de bizzat bu kişilerin eylemlerine karşı- korunması gibi muazzam güçlükte bir pozitif yükümlülük daha ortaya çıkacaktır. Bu hâlde somut başvuruda dile getirilen sağlık yardımı sağlanmaması nedeniyle yaşamı koruma yükümlüğünün ihlal edildiği iddialarının değerlendirilebilmesi için öncelikle O.T.nin PKK terör örgütü adına silahlı terör eylemlerinde bulunan kişilerden olup olmadığı ve iddia edildiği gibi yaralı vaziyette iken sağlık yardımı talebinde bulunup bulunmadığı konuları aydınlatılmalıdır. Zira bu kişiler

silahlı terör eylemlerini gerçekleştirmiş olsalar dahi bir binanın bodrum katında yaralı ve savunmasız bir vaziyetteyken sağlık yardımı talep ettikleri iddialarının doğru olması hâlinde bu kişilere gerekli tıbbi tedavi sağlanarak yaşamlarının korunması için somut olayın koşulları ve kamu makamlarının imkân ve kabiliyetleri çerçevesinde gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir (Gazal Kolanç ve diğerleri, §§ 302).

35. Başsavcılık tarafından yürütülen soruşturma neticesinde, başvuruculaların yakınının cesedinin PKK terör örgütü adına silahlı terör eylemlerinde bulunan kişilerin cesetleri ve mühimmat ile birlikte bulunduğu, ölenin güvenlik güçlerine silahlı ve bombalı saldırı gerçekleştirdiği ve çatışma esnasında etkisiz hale getirildiği sonucuna ulaşılmıştır.

36. Somut olayda soruşturma kapsamında toplanan delillere göre, başvuruculaların yakını O.T., çatışmalar sırasında Cizre Sur Mahallesi'nde mahsur kalan sivil olduğu iddiasının aksine PKK terör örgütünün öz yönetim ilanını takip eden süreçte gerçekleşen terör eylemlerine bizzat katılan ve güvenlik güçlerine karşı silahlı mücadele yürüten kişilerdendir. O.T.nin hendek olayları sürecindeki eylemlerinin bu şekilde açıklanmasının ardından sağlık yardımı sağlanmaması nedeniyle yaşam hakkının ihlal edilip edilmediğinin belirlenebilmesi için yapılması gereken O.T.nin iddia edildiği gibi yaralı ve savunmasız durumda iken sağlık yardımı talebinde bulunup bulunmadığı konusunun aydınlatılmasıdır.

37. O.T.nin yaralı hâlde Cizre Sur Mahallesi Beyazıt Sokakta bir binanın bodrumunda olduğu iddiasıyla 19/1/2016 tarihinde AİHM'e başvuru yapılmıştır. O.T.nin cesedi 11/2/2016 tarihinde Akdeniz Sokak 18 numaralı binada bulunmuştur (bkz. § 10).

38. Başvuru dosyasında O.T.nin önceki bireysel başvuruda belirtilen yerde bulunduğuna dair soyut beyanlardan başka bir delil yoktur. Bölgedeki terör örgütü mensuplarının etkisiz hâle getirilerek bölgenin emniyetinin sağlanması için söz konusu adreslere sevk edilen güvenlik güçlerine mütemadiyen ateş açılmaktadır. Yaralıların bulunduğu iddia edilen sokaklar terör örgütü mensupları tarafından el yapımı patlayıcı düzenekleri ve mayınlar ile tuzaklanmış, sokak üzerinde barikatlar kurulmuş ve hendekler oluşturulmuştur.

39. Somut başvuruda, O.T.nin tedbir talepli önceki bireysel başvuru tarihi 10/2/2016 tarihinden ölü bulunduğu 11/2/2016 tarihine kadar herhangi bir şekilde yaralandığına ya da iddia edilen adreste bulunduğuna dair hiçbir bulgu mevcut değildir. O.T.nin hendek olayları boyunca PKK terör örgütü adına güvenlik güçlerine karşı silahlı faaliyette bulunduğu ve ölü bulunduğu 11/2/2016 tarihine kadar Cudi Mahallesi'nde yoğunlaşan çatışmalara katılmak için kendi isteği ile burada kaldığında kuşku yoktur. O.T., ailesinin ikametgâhına dönme, güvenlik güçlerine teslim olma ya da iddia edildiği gibi yaralı olması durumunda hastaneye gitme seçenekleri yerine silahlı çatışmaya devam etmeyi tercih etmiştir. Başvuru dosyasında O.T.nin yaralı vaziyette bulunduğuna dair soyut iddia dışında hiçbir bulgu mevcut değildir. Bu durumda O.T.nin yaralı vaziyette sağlık yardımına ihtiyaç duyduğuna, bu hususta bir talepte bulunduğuna ve herhangi bir zamanda iddia edilen adreste olduğuna dair somut bir delil bulunmamaktadır.

40. Diğer taraftan, ölüm neticesinin kosta ve ekstremite kemik kırıkları ile birlikte iç organ yaralanmasından gelişen iç kanama sonucu meydana geldiği dikkate alınarak başvuruculaların yakınının yaralandıktan hemen ya da kısa bir süre sonra ölmüş olabileceği hususu da gözden kaçırılmamalıdır.

41. Açıklanan gerekçelerle somut başvuruda gerekli tıbbi tedavinin sağlanmaması nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul

edilemez olduğu sonucuna varılmıştır.

B. Gereksiz Ve Orantısız Güç Kullanımı Nedeniyle Yaşam Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

42. Somut başvuruda açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan yaşam hakkı bağlamında öldürmeme yükümlülüğü ile etkili soruşturma yapma yükümlülüğünün ihlal edildiği iddialarının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

43. Öncelikle inceleme kapsamının bireysel başvurunun niteliği gereği başvuruya konu olaylarla sınırlı olduğu belirtilmedir. Yapılan tespit ve değerlendirmeler başvuru konusu olayı çevreleyen koşullara ilişkin ve bunlarla sınırlıdır, "öz yönetim" ilanlarını takip eden süreçte ülkemizin bir bölümünde yaşanan terör olaylarına karşı düzenlenen güvenlik operasyonlarının ve alınan diğer tedbirlerin genel bir değerlendirilmesi olarak anlaşılamaz. Başvuru formunda dile getirilen tüm iddialarla ilgili bir değerlendirmede bulunmak Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Buna karşılık yoğun terör hadiselerinin ve buna bağlı can kayıplarının yaşandığı, bunları sona erdirmek üzere güvenlik operasyonlarının düzenlendiği, son derece tehlikeli ve öngörülemez bir ortamda meydana gelen ölüm olaylarına ilişkin somut başvuru değerlendirilirken olayların arka planında yaşananların gözardı edilmesi de düşünülemez (Gazal Kolanç ve diğerleri, § 332).

1. Maddi Yükümlülüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddia

44. Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen yaşam hakkı, dokunulmaz ve vazgeçilmez temel bir hak olup Anayasa'nın 5. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde devlete pozitif ve negatif ödevler yükler (Cem Sarısülük ve diğerleri [GK], B. No: 2015/16451, 15/12/2021, §§ 50, 51). Devletin negatif bir yükümlülük olarak yetki alanında bulunan hiçbir bireyin yaşamına kasıtlı ve hukuka aykırı olarak son vermeme, bunun yanı sıra pozitif bir yükümlülük olarak yine yetki alanında bulunan tüm bireylerin yaşam hakkını gerek kamusal makamların gerek diğer bireylerin gerekse kişinin kendisinin eylemlerinden kaynaklanabilecek risklere karşı koruma yükümlülüğü bulunmaktadır .

45. Kamusal yetkiyle güç kullanılması sonucu gerçekleşen ölümlerin devletin yaşam hakkına ilişkin negatif yükümlülüğü kapsamında değerlendirilmesi gerekir. Bu yükümlülük hem kasıtlı biçimde hem de kasıt olmaksızın ölümle sonuçlanan veya sonuçlanabilecek güç kullanımını kapsamaktadır (Cemil Danışman, B. No: 2013/6319, 16/7/2014, § 44).

46. Anayasa'nın 17. maddesinin son fıkrasında hangi durumlarda yaşam hakkına yapılan müdahalenin hukuka uygun olacağı belirtilmiştir. Bu durumlarda dahi başka şekilde müdahale olanağı kalmaması nedeniyle son çare olarak öldürücü kuvvet kullanılması zorunlu olmalıdır. Yaşam hakkının dokunulmaz niteliği de dikkate alınarak ölümle sonuçlanabilecek bir güç kullanımı söz konusu olduğunda bunun gerekliliği ve ölçülülüğü çok sıkı bir şekilde denetlenmelidir (İpek Deniz ve diğerleri, B. No: 2013/1595, 21/4/2016, §§ 116, 117).

47. Kamu görevlilerinin güç kullanımına ilişkin eylemlerinin gereklilik ve ölçülülük bakımından değerlendirmesi yapılırken sadece fiilen güç kullanan görevlilerin eylemlerinin değil söz konusu eylemlerin planlanması ve kontrolü dâhil olayın bütün aşamalarının dikkate alınması gerekmektedir (İpek Deniz ve diğerleri, § 118). Bunun yanı sıra bu konuda yapılacak değerlendirmede bir bütün olarak somut olayın hangi koşullarda gerçekleştiğinin ve nasıl bir seyir izlediğinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir (Cemil Danışman,

§ 57).

48. Devlet görevlileri tarafından kullanılan gücün Anayasa’nın 17. maddesinin aradığı kanunen cevaz verilen zorunlu bir durumda gerçekleşip gerçekleşmediği konusunda bir sonuca ulaşılırken ölüm olayının gerçekleşme şartlarının dikkatlice incelenmesi, yaşamını kaybeden kişinin daha önceki eylemlerinin ve kendisinin yaratacağı tehlikenin niteliğinin değerlendirilmesi gerekmektedir (Cemil Danışman, §§ 62, 63).

49. Devletin bir bireyin ölümünden sorumlu tutulabilmesi için öncelikle o kişinin devlet görevlileri tarafından öldürüldüğünün makul şüpheye yer kalmayacak şekilde kanıtlanmış olması gerekir. Eğer devletin ölüm olayından sorumlu olduğu kanıtlanırsa bu durumda öldürme olayının Anayasa'nın 17. maddesinin dördüncü fıkrasında izin verilen istisnai durumlardan birinin kapsamına girdiğini ispat yükümlülüğü devlete geçer (İpek Deniz ve diğerleri, § 121).

50. Yaşam hakkının öldürmeme yükümlülüğü bakımından ihlal edildiğine yönelik iddialar incelenirken öncelikle belirlenmesi gereken husus, ölümün devlet görevlilerinin güç kullanımı sonucu meydana gelip gelmediğidir. Başvurucular, yakınlarının güvenlik güçlerince öldürüldüğünü iddia etmiştir. Ölüm olayıyla ilgili yürütülen soruşturma sonucunda verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair kararda O.T.nin silahlı terör eyleminde bulunduğu sırada güvenlik güçlerince öldürüldüğü kabul edilmiştir. Somut başvuruda, başvuruculaın yakını O.T.nin güvenlik güçlerince düzenlenen operasyon sırasında öldürüldüğü yönündeki kabul ve tespitlerden ayrılmayı gerektiren bir husus bulunmamaktadır.

51. Bu belirlemenin ardından yaşam hakkına yapılan müdahalenin Anayasa'ya uygun olup olmadığı Anayasa'nın 13. ve 17. maddelerinde belirtilen ilkeler çerçevesinde ele alınmalıdır. Öldürme fiilinin bu ilkeler çerçevesinde Anayasa'ya uygun olduğunu ispat yükümlülüğü devlete aittir. Bu konuda bir sonuca ulaşılırken ölüm olayının gerçekleşme şartlarının dikkatlice incelenmesi, yaşamını kaybeden kişinin daha önceki eylemlerinin ve kendisinin yaratacağı tehlikenin niteliğinin değerlendirilmesi gerekmektedir. Kamu görevlilerinin güç kullanımına ilişkin eylemlerinin Anayasa'nın 13. ve 17. maddeleri kapsamında değerlendirmesi yapılırken sadece fiilen güç kullanan görevlilerin eylemlerinin değil söz konusu eylemlerin planlanması ve kontrolü dâhil olayın bütün aşamalarının dikkate alınması gerekir. Bunun yanı sıra bir bütün olarak somut olayın hangi koşullarda gerçekleştiği ve nasıl bir seyir izlediği de gözönünde bulundurulmalıdır (Gazal Kolanç ve diğerleri, § 334).

52. Devletin yaşam hakkına müdahalesinin Anayasa'ya uygun olabilmesi için sağlanması gereken ilk ölçüt müdahalenin kanuni bir dayanağının bulunmasıdır. Negatif bir yükümlülük olan öldürmeme yükümlülüğü bireylerin yaşamlarına hukuka aykırı olarak son verilmemesini öngörür ve kolluk görevlilerinin ölümcül güç ve silah kullanabilecekleri durumların Anayasa ve Sözleşme standartlarına uygun yasal ve idari düzenlemeler ile belirlenmesini gerektirir. Nitekim Anayasa'nın 13. maddesinde temel hak ve hürriyetlerin “ancak kanunla” sınırlanabileceği belirtilmiştir. Anayasa'nın 17. maddesinin dördüncü fıkrasında ise “silah kullanılmasına kanunun cevaz verdiği zorunlu durumlarda” öldürme fiilinin hukuka uygun sayılabileceği düzenlenmiştir (Gazal Kolanç ve diğerleri, § 335).

53. Kolluk kuvvetlerinin güç ve silah kullanımını düzenleyen kanun hükümlerinin varlığı kanunilik kriterini sağlamaya yeterli değildir. Bu kriterin yerine getirilmiş sayılması için kanun hükümlerinin yaşam hakkına ancak mutlak bir zorunluluk altında ve ölçülü olarak müdahale edilmesi gerektiğini düzenlemesi; gücün kötüye kullanılmasına, keyfîliğe ve belirli

bir ölçüde de olsa kazalara karşı koruma sağlayabilecek düzeyde yeterli ve açık kurallar içermesi gerekir (Gazal Kolanç ve diğerleri, § 336).

54. Kolluk kuvvetlerinin güç ve silah kullanımını düzenleyen mevzuata Gazal Kolanç ve diğerleri (§§ 208, 214, 216-218, 221) kararında yer verilmiştir. Bu mevzuat her kolluk biriminin kendine özgü hizmet gerekleri nedeniyle farklı biçimlerde formüle edilmiş olsa da gücün ancak zorunlu hâllerde ve tehlikeyle orantılı olarak kullanılması, silahlı güç kullanımına son çare olarak ve önceden uyarı yapılarak başvurulması gibi keyfîliği önlemeye yönelik kurallara mevzuatın tamamında yer verilmiştir. Bu açıdan bakıldığında gerek Türk Silahlı Kuvvetleri gerekse emniyet ve jandarma teşkilatlarının güç ve silah kullanımının şartlarını düzenleyen kurallar tek başına kanunilik kriterini karşılayacak düzeyde açık ve yeterlidir (Gazal Kolanç ve diğerleri, § 337).

55. Netice olarak anılan düzenlemelerin hangi görevlilerin hangi durumlarda ve ne ölçüde güç kullanacaklarını belirleyen, gücün kötüye kullanımını, keyfîliği önlemeye ve yaşam hakkına yapılan müdahalelerin asgari düzeyde tutulmasını sağlamaya yönelik yeterli ve açık kurallar içerdiği, böylece kanunilik ölçütünü karşıladığı değerlendirilmiştir.

56. Anayasa'nın 13. maddesinde temel hak ve hürriyetlerin Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabileceği düzenlenmiştir. Yaşam hakkına hangi durumlarda müdahale edilebileceği ise Anayasa'nın 17. maddesinin dördüncü fıkrasında belirtilmiştir. Bu hükümlere göre yaşam hakkına yapılan müdahalenin Anayasa'ya uygun sayılması için karşılanması gereken ikinci kriter, müdahalenin Anayasa'nın 17. maddesinin dördüncü fıkrasında sayılan istisnai durumlardan biri kapsamında gerçekleştirilmesidir.

57. Kovuşturmaya yer olmadığına dair kararda güvenlik güçlerinin güç kullanımının bu istisnai durumlardan meşru müdafaa kapsamında olduğu kabul edilmiştir. Başvuruya konu olayda güvenlik güçlerince ölenden alınan svaplarda antimon elementi tespit edilmesi ve ölenin yanında çok sayıda el bombası, uzun namlulu silah, silah ile ateşli silahlara ait mühimmat bulunmuş olması dikkate alınarak meşru müdafaa şartlarının gerçekleştiğine dair kabulden ayrılmayı gerektirecek bir husus bulunmadığı değerlendirilmiştir.

58. Gazal Kolanç ve diğerleri kararında, silahlı bir ayaklanma kapsamında ağır silahlar kullanılarak gerçekleştirilen kesintisiz ve öngörülemez nitelikteki ölümcül terör saldırılarına karşı güvenlik güçlerince ölümcül güç kullanılarak mukabele edilmesinin, silahlı ayaklanmayı bastırmak ve güvenlik güçleri ile diğer kişilerin yaşamları bakımından ortaya çıkan tehlikeyi bertaraf etmek için orantılı bir müdahale olduğu sonucuna varılmıştır. Başvuruya konu olayda, Gazal Kolanç ve diğerleri kararında açıklanan ayaklanma ortamında yaşanan silahlı çatışmada, silahlı ayaklanmanın bastırılması ve güvenlik güçlerinin kendileri ile diğer kişilerin yaşamlarını korumak için -meşru müdafaa- amacıyla zorunlu ve orantılı güç kullanımı sonucu başvurucunun yakını O.T.nin hayatını kaybettiği, bu nedenle yaşam hakkının maddi boyutu yönünden bir ihlal bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

59. Açıklanan gerekçelerle başvuruda yaşam hakkı kapsamındaki öldürmeme yükümlüğünün ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

C. Usul Yükümlülüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddia

60. Kamu görevlilerinin güç kullanımı neticesi ölüm meydana geldiği durumlarda kamu makamları üzerinde bu ölüm olayıyla ilgili etkili bir ceza soruşturması yapma yükümlülüğü oluşmaktadır. Belirli unsurları ihtiva etmeyen soruşturmalar etkili olma şartını

sağlamayacağından yaşam hakkının usul yükümlülüğü bakımından ihlali sonucunu doğurabilir. Bir soruşturmanın etkili sayılabilmesi için öncelikle güç kullanımı sonucu ölüm olayının öğrenilmesi ile kamu makamlarının kendiliğinden harekete geçerek ceza soruşturmasını resen başlatmaları gerekir. Soruşturmaya doğal olmayan ölümün öğrenilmesinden itibaren makul bir sürede başlanması, soruşturma işlemlerinin makul bir hızla yerine getirilmesi ve soruşturmanın makul bir sürede sonuçlandırılması hususlarının da soruşturmanın etkililiği üzerinde önemli bir rolü vardır. Bir soruşturmanın etkili sayılabilmesi için soruşturmayı yürüten kişilerin soruşturma konusu olayda sorumluluğu bulunması muhtemel kişilerden bağımsız olmaları gerekir. Etkili bir soruşturmada, ölen kişilerin yakın akrabalarının soruşturmadan haberdar edilmeleri ve soruşturma işlemlerine dâhil olma imkânına sahip olmaları gerekir. Bunun yanı sıra soruşturmanın gerekli olduğu ölçüde kamunun denetimine açık olmasının sağlanması da gerekmektedir. Son olarak soruşturmanın etkili kabul edilebilmesi için aynı zamanda yeterli olması gerekir. Yeterlilik, soruşturmanın ölüm olayının nasıl gerçekleştiğine dair olguları ortaya çıkaracak nitelikte olmasını ifade eder. Soruşturmanın yeterli olması, ölümle sonuçlanan güç kullanımının haklı olup olmadığının belirlenmesi açısından da önem arz etmektedir (Gazal Kolanç ve diğerleri, § 369).

61. Somut olayda, kamu makamlarının terörle mücadele operasyonlarında yaşanan çatışmalarda ölen kişiler bulunduğunu tespit etmelerinin ardından kendiliklerinden harekete geçerek ceza soruşturması başlattıkları anlaşılmıştır. Dolayısıyla somut başvuruda resmî bir soruşturmanın resen başlatılması bakımından etkili soruşturma yükümlülüğüne uygun hareket edildiği sonucuna varılmıştır.

62. Ceza soruşturmalarına ölüm olaylarının öğrenilmesiyle derhâl başlanmıştır. O.T.nin ölümü nedeniyle yürütülen soruşturma 12/10/2017 tarihli kovuşturmaya yer olmadığına dair karara yapılan itirazın reddi ile sona ermiştir. Somut olayın koşullarında soruşturmanın başlamasından sonuçlanmasına kadar geçen sürenin etkili soruşturma yürütme yükümlülüğü bakımından makul olarak değerlendirilmiştir.

63. Başvurucular, olay yeri incelemesine Cumhuriyet savcısının katılmaması nedeniyle etkili soruşturma yükümlülüğünün bağımsızlık ve tarafsızlık kriteri bakımından ihlal edildiğini iddia etmektedir.

64. Öncelikle Cumhuriyet savcısının somut olayın koşullarında olay yerine bizzat giderek delilleri tespit etme imkânı bulunup bulunmadığı değerlendirilmelidir. Anayasa Mahkemesi, soruşturmanın bağımsız kişilerce yürütülmesi kriterinin hiçbir şekilde Cumhuriyet savcılarının ağır silahlarla çatışmaların devam ettiği bir bölgeye bizzat giderek delilleri tespit etmeleri gerektiği şeklinde yorumlanamayacağı kanaatindedir (Gazal Kolanç ve diğerleri, § 373).

65. Somut başvuruya konu soruşturmada delil toplama işleminin Olay Yeri İnceleme görevlilerince yerine getirildiği anlaşılmıştır. Olay yeri inceleme ve delil toplama işlemlerinin çatışmalara fiilen katılan birimlerden ayrı bir yapı içindeki bu uzman birimlerce yerine getirilmesi somut olayın koşullarında soruşturmanın bağımsızlığının sağlanması bakımından önemli bir tedbir olarak değerlendirilmiştir. Buna ek olarak adli kolluk görevlileri, daha sonra tutanağa bağladıkları tüm işlemleri video ve fotoğraflarla kaydederek soruşturmayı yürütmekle görevli Cumhuriyet savcısının incelemesine imkân sağlamıştır. Soruşturmalar için kritik önemdeki ölü muayene ve otopsi işlemleri, Cumhuriyet savcısının katılımıyla yapılmıştır. Dolayısıyla somut olayda etkili soruşturma yürütme

yükümlülüğü kapsamında soruşturmanın bağımsızlığının zedelenmemesi için imkânlar dâhilindeki tüm tedbirlerin alındığı kanaatine varılmıştır.

66. Soruşturmanın etkili olabilmesi için sahip olması gereken bir diğer unsur başvurucu yakınlarının soruşturma işlemlerine katılımlarının sağlanması ve soruşturmanın gerektiği ölçüde kamu denetimine açık olmasıdır. Somut başvuruda, başvurucular avukat ile temsil edilmiştir. Başvurucuların soruşturma dosyasını inceleme ve yapılmasını istediği soruşturma işlemlerini soruşturma merciine bildirme imkânı bulunmaktadır. Başvurucular, kovuşturmaya yer olmadığına dair karara itiraz hakkını da kullanmıştır. Yapılan açıklamalar ışığında başvurucuların, yakınlarının ölü bulunmasının ardından başlayan ceza soruşturmasına gerektirdiği ölçüde katılma hakkına hiçbir sınırlama getirilmediği ve avukatı aracılığıyla belirtilen hakkını etkili bir şekilde kullandığı, somut olayın gerçekleştiği koşullar gözönüne alındığında soruşturmanın yeterli derecede kamu denetimine de açık olduğu kanaatine varılmıştır.

67. Başvuruculaın yakınının ölümü olayıyla ilgili usul yükümlülüğüne ilişkin diğer hak ihlali iddiası genel olarak soruşturmaların yeterli olmadığı temeline dayanmaktadır. Somut olayda Olay Yeri İnceleme birimi tarafından olay yerinde bulunan cesetler bulundukları hâlleriyle numaralandırılıp fotoğraf ve video kaydı alınarak ölü muayene ve otopsi işlemi için hastaneye gönderilmiştir. Usul kurallarına uygun yapılan ölü muayene ve otopsi işlemlerinde cesetler üzerindeki tüm bulgular kaydedilmiş, kimlik ve delil tespiti için cesetlerden örnekler alınmıştır. Olay yerinde bulunan silah ve silah mühimmatı öncelikle bulundukları yerde numaralandırılmış, bu şekilde fotoğrafları çekilip kayıt altına alındıktan sonra delil torbalarına konulmuştur. Somut olayın koşullarında delil toplama işlemlerinin azami dikkat ve özen gösterilerek yerine getirildiği kanaatine varılmıştır.

68. Başvurucular, ölüm olaylarıyla ilgili soruşturmanın yeterli olmadığı bağlamında kolluk görevlilerinin ifadelerinin alınmadığını iddia etmiştir.

69. Soruşturmanın amacı, somut olayın ne şekilde gerçekleştiğini ortaya çıkarmak ve böylece kullanılan gücün Anayasa'nın 17. maddesi anlamında meşru olup olmadığını belirlemektir. Dolayısıyla ifade alma işlemi her soruşturmada yerine getirilmesi gereken otomatik bir zorunluluk olarak kabul edilemez. Bilakis, ifade alma dâhil herhangi bir soruşturma işleminin yerine getirilmemesi ancak bu belirtilen amaç doğrultusunda faydalı olacaksa etkili soruşturma yükümlülüğüne aykırılık oluşturabilir (Gazal Kolanç ve diğerleri, § 381).

70. Somut olayda, çatışmalara katılan görevlilerin ifadelerinin alınmaması etkili soruşturma yükümlülüğü ile ulaşılmak istenen amaç bakımından yerine getirilmesi gereken zorunlu ve faydalı bir delil toplama işlemi olarak değerlendirilmemiştir. Bunun da ötesinde devamlılık arz eden ve öngörülemez nitelikteki silahlı çatışmalara katılan operasyonel birliklerin çatışmaların seyrine göre sürekli değişmesi nedeniyle farklı zamanlarda gerçekleşmiş olması son derece muhtemel ölümlerin hangi birim görevlilerince kullanılan güç sonucu meydana geldiğini belirlemek de neredeyse imkânsızdır (benzer yöndeki karar için bkz. Gazal Kolanç ve diğerleri, § 381).

71. Mevcut durumda soruşturmada ölüm olayını çevreleyen koşulların tespiti ve varsa ölüm sorumlularının belirlenmesi için gerekli makul adımların atıldığı, gerçekleştirilen soruşturma işlemleri ile bu işlemler sonucunda elde edilen deliller dikkate alındığında Cumhuriyet Başsavcılığının olayı aydınlatma istediğinden kuşku duyulmasını gerektirecek herhangi bir nedenin bulunmadığı değerlendirilmiştir. Ayrıca soruşturmada olayın sebebinin

objektif değerlendirmesinin yapılmadığını ve elde edilen delillerin kapsamlı, nesnel ve tarafsız bir analizine dayalı olarak sonuca ulaşılmadığını söyleyebilmeyi mümkün kılan bir durum da söz konusu değildir.

72. Açıklanan gerekçelerle başvuruda yaşam hakkının usul yükümlülüğünün ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gerekli tıbbi tedavinin sağlanmaması nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Gereksiz ve orantısız güç kullanımı nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Gereksiz ve orantısız güç kullanımı nedeniyle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının maddi ve usul boyutunun İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucuların yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 19/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

VELİ SAÇILIK VE SAĞLIK VE SOSYAL HİZMET EMEKÇİLER SENDİKASI (SES)

B. No: 2018/5878 | Karar tarihi: 19.12.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/5878

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

VELİ SAÇILIK VE SAĞLIK VE SOSYAL HİZMET EMEKÇİLER SENDİKASI (SES) BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/5878)

Karar Tarihi: 19/12/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Hasan HÜZMELİ

Başvurucular : 1. Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçiler Sendikası

Vekili : Av. Linda Sevinç HOCAOĞULLARI

2. Veli SAÇILIK

Vekilleri : Av. Linda Sevinç HOCAOĞULLARI

Av. Doğukan Tonguç CANKURT

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; yapılmak istenen basın açıklamasının ve toplantının idarenin yasaklama kararı olduğu gerekçesiyle hukuka aykırı ve orantısız güç kullanılarak engellenmesi, buna ilişkin yürütülen soruşturmanın etkisiz olması nedeniyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ile insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir

2. Daha önce kamu görevinden çıkarılmış olan başvurucu Veli Saçılık'ın da aralarında

bulunduğu grup, olağanüstü hâl tedbirleri kapsamında gerçekleştirilen işten çıkarmaları protesto etmek ve basın açıklaması yapmak için 1/6/2017 tarihinde Ankara'da Yüksel Caddesi'nde toplanmıştır.

3. Kolluk görevlilerinin düzenlediği 1/6/2017 tarihli tutanağa göre başvuruya konu olayların gelişimi özetle şöyledir: Etkinlikten daha önce haberi olduğu anlaşılan polis, Ankara Valiliğinin tüm etkinlikleri yasaklayan 18/5/2017 tarihli kararı nedeniyle etkinliğe müdahale etmek için toplanılacak alanda güvenlik tedbirleri almıştır. E.Ö.nün saat 13.35'te basın açıklaması yapmaya başlamasıyla polis; yasaklama kararı nedeniyle eylemin yasal olmadığını, eylemi sonlandırmaları gerektiğini, aksi hâlde kademeli ve orantılı şekilde güç kullanılacağını yaklaşık yirmi kişiden oluşan eylemci gruba ses yükseltici cihazla bildirmiştir. E.Ö.nün ikazlara riayet etmeyip konuşmaya devam etmesi, başvurucu Veli Saçılık'ın da "İşimizi geri istiyoruz/yaşasın açlık grevi direnişimiz." şeklinde slogan atması üzerine polis süpürme işlemi uygulayarak grubu uzaklaştırmaya çalışmıştır. Bu esnada başvurucu Veli Saçılık kendini yere atıp görevlilere sırtını dönmüş, akabinde polise hitaben "Alçak herif, alçaksın sen, işkencecisin sen..." şeklinde söylemde bulunmuştur. Bir müddet sonra slogan atan grup, eylemi sonlandırmıştır. Saat 18.10'da otuz kişilik grup toplanmış; başvurucu Veli Saçılık'ın basın açıklaması yapmak istemesi üzerine kolluk görevlileri, ses yükseltici cihazla toplantının yasaklama kararı nedeniyle kanuna aykırı olduğunu ifade ederek dağılmaları yönünde grubu ikaz etmiştir. Grubun dağılmaması, başvurucunun slogan atması ve açıklama yapmaya devam etmesi üzerine gruba kademeli olarak güç kullanılmıştır. Bu esnada başka bir istikametten gelen bir grup, müdahaleyi engellemek amacıyla polise yaralayıcı maddeler atmıştır. Bunun üzerine polis, paint olarak tabir edilen mühimmat atan savunma tüfeği (TİP-2) ile biber gazı kullanmıştır. Bu esnada grubu yönlendiren başvurucu, herhangi bir fiziki bir müdahale olmaksızın kendini yere atıp çömelmek suretiyle kendini paint silahının hedefi hâline getirmiştir. Başvurucu, kolluk görevlilerine " ...her tarafıma onlarca ... mermi sıktınız. Hepiniz alçaksınız. Sıkın lan, yine sıkın..." demiş; kalkanlara tekme ve yumruk atmıştır. Grubun polise sözlü tepki göstermesi üzerine başvurucu "Gidin siz, alacak beni gözaltına, yüz tane mermi sıktılar üstüme, her tarafım mosmor oldu, alacak tespit edilecek." şeklinde söylemde bulunmuştur. Akabinde polis, paint silahını kullanmak suretiyle yaya geçişini engelleyen grubu dağıtmıştır.

4. Ankara Valiliği, yasaklamaya dayanak olan 18/5/2017 tarihli kararın kurumun resmî internet sitesinden 24/5/2017 tarihinde kamuya duyurulduğunu belirtmiştir (anılan yasaklama kararı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Adnan Vural ve diğerleri [GK], B. No: 2017/36237, 10/3/2022, § 19).

5. Başvurucu hakkında düzenlenen 1/6/2017 tarihli adli muayene raporuna göre sırtta her iki skapula (kürek kemiği ya da omuz kemiği) üzerinde birer ve skapulalar arasında iki, bel kısmında dört, sol femur (uyluk kemiği) arka kısmında 1,5 cm çapında üç ekimoz ile bel kısmında 6x10 cm çapında kızarıklık tespit edilmiş; raporda yaralanmaların basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek nitelikte olduğunun değerlendirildiği ifade edilmiştir.

6. Başvurucular Veli Saçılık ile Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası (SES) farklı tarihlerde, sendika üyeleri ve yöneticilerinin yapmak istedikleri basın açıklamasını ve protesto faaliyetini engelleyen, orantısız güç kullanarak Veli Saçılık'ın yaralanmasına neden olan kolluk güçleri ve sorumlu amirler hakkında suç duyurusunda bulunmuştur. Başvurucular, polisin Veli Saçılık'a müdahalesine ilişkin kamera kaydını, ulusal basına yansıyan haber ve fotoğraflar ile sağlık raporunu şikâyet dilekçelerine eklemiştir.

7. Başvuruya konu müdahale anına ilişkin yedi farklı görüntü kaydının incelendiği 21/3/2019 tarihli bilirkişi raporu özetle şöyledir: Başvurucunun aralarında olduğu grup slogan atarken polis, gösterinin yasak olduğuna dair ihtarda bulunmuş ve akabinde ihtara rağmen dağılmayan grubu alandan uzaklaştırmaya çalışmıştır. Bu esnada polisin itmesi nedeniyle başvurucu yere düşmüştür. Grubun tekrar İnsan Hakları Anıtı'nın önüne gelerek slogan atması ve başvurucunun da açıklama yapması üzerine polis tekrar müdahale etmiştir. Başvurucunun da aralarında olduğu grubun direnmesi nedeniyle polis, kalkanlarıyla grubu uzaklaştırmaya çalışmıştır. Başvurucu Veli Saçılık polisle tartışan bir eylemciyi sakinleştirmeye çalışırken bir grup eylemci polise taş ve şişe atmaya başlamış, bunun üzerine polis paint tabancasıyla müdahale etmiştir. Yaralayıcı madde atan grup ile polisler arasında kalan başvurucu sağ bacağından vurularak yere çökmüştür. Bu esnada görüntülerden tespit edilemeyen polisler yakın mesafeden ve hedef gözeterek başvurucunun vücudunun üst kısmına paint tabancasıyla ateş etmiştir. Başvurucu yere düşmüş, akabinde kullandıkları güç nedeniyle polislere bağırmış ve polis kalkanına vurmuştur. Diğer eylemciler başvurucuyu uzaklaştırmaya çalıştığı esnada polis tekrar yakın mesafeden başvurucunun sırt ve bacaklarına atış yapmıştır. Raporda, başvurucuyu hedef gözeterek ateş eden polisin kask ve yaka numarası tespit edilememesine rağmen teşhise elverişli olabilecek görüntü kayıtları olduğu belirtilmiştir.

8. Cumhuriyet savcılığı başvuruya konu olayla ilgili verdiği 4/8/2017 tarihli kovuşturmaya yer olmadığı kararında, polisin bir suçu sonlandırmak için kanuna dayanan yetkileri çerçevesinde müdahale ettiğini ve zor kullanma yetkisine ilişkin sınırı aşmadığını değerlendirmiştir. Başvurucu Veli Saçılık'ın şikâyeti üzerine yapılan başka bir soruşturmada Cumhuriyet savcılığı, 19/1/2021 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığı kararı vermiştir. Anılan kararda, polisin doğrudan paint silahı kullanmayıp ilk olarak uyarıda bulunduğunu, kalabalığın yaralayıcı madde atması ve başvurucunun hakaret ederek polislerin üzerine yürümesi nedeniyle polisin silah kullandığını belirtmiş; saldırılardan korunmak amacıyla güç kullanıldığını değerlendirmiştir. Ayrıca başvurucudaki yaralanmaların hafif olduğu, kullanılan gücün orantılı ve zor kullanma yetkisi sınırları kapsamında olduğu sonucuna varmıştır.

9. Başvurucu Veli Saçılık anılan karara karşı verdiği itiraz dilekçesinde, kolluk görevlilerinin soruşturma dosyasına sunduğu kamera görüntülerinin 3. dakikasının 25. ve 27. saniyelerinde silah kullanan polislerin kask numaralarının çok net göründüğünü belirterek buna rağmen hiçbir işlem yapılmaması nedeniyle soruşturmanın etkisiz yürütüldüğünden yakınmıştır. Hâkimlik, kararların dayandığı gerekçelerin usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle itirazı reddetmiştir.

10. Başvurucular Veli Saçılık ve SES nihai hükmü sırasıyla 23/1/2018 ve 14/9/2021 tarihinde öğrendikten sonra 22/2/2018, 11/10/2021 tarihlerinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

11. 2021/51826 numaralı başvurunun 2018/5878 numaralı başvuru ile birleştirilmesine Komisyonca karar verilmiştir. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

12. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucu Veli Saçılık'ın adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

13. Başvurucu Veli Saçılık barışçıl şekilde gerçekleştirdiği protesto eyleminin hukuka aykırı ve orantısız güç kullanarak engellenmesi, fiziki güç kullanmasını gerektirecek bir eylemi olmamasına rağmen polisin hedef gözeterek birçok kezpaint silahıyla vücuduna ateş etmesi ve bu eylemleri ortaya koyan belgeler olmasına rağmen soruşturmanın etkisiz yürütülmesi nedeniyle kötü muamele yasağı ile etkili başvuru hakkının ihlal edildiğinden yakınmıştır.

14. Bakanlık görüşünde; idarenin yasaklama kararına rağmen bildirimsiz olarak toplantı yapıldığı, polisin ihtarda bulunduktan sonra kademeli olarak güç kullandığı hususunun yapılacak değerlendirmede gözetilmesi gerektiği bildirilmiştir. Kötü muamele yasağı ihlal iddiasına ilişkin olarak ise gerçekleştirilen muamelenin asgari bir ağırlık derecesine ulaşması gerektiği, ayrıca eylemin gerçekleştirilme saikinin ve olayın şartlarının gözetilmesinin elzem olduğu ifade edilmiştir. Başvurucular, Bakanlığın görüşüne karşı bireysel başvuru formundaki hususları yinelemiştir.

15. Başvuru, kötü muamele yasağı kapsamında incelenmiştir.

16. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

17. Kişilerin kendi tutumu kesin olarak zorunlu kılmadıkça güç kullanmaya yetkili kamu görevlilerince kişilere fiziksel güç kullanılması ilke olarak Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasını ihlal etmektedir (Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, § 81). Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasını ihlal eder biçimde fiziksel ve ruhsal bir saldırıya uğranıldığına dair savunulabilir bir iddia varsa bu iddia hakkında etkili bir soruşturma yürütülmelidir. Yaralama olayının güç kullanmaya yetkili bir kamu görevlisinin kasıtlı bir eylemi sonucu meydana geldiğinin ileri sürüldüğü hâllerde ivedilikle bir ceza soruşturması başlatılmalı, soruşturma olaya karışmış olanlardan bağımsız kişilerce yürütülmeli ve soruşturmada olayı aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek bütün deliller toplanmalıdır. Dahası soruşturma süreci gerektiği ölçüde kamu denetimine ve mağdurun erişimine açık tutulmalı, soruşturma sonunda çabuk ve temelden yoksun sonuçlara dayanılmamalı ve soruşturma makamınca, kullanılan gücün ilgilinin davranışı nedeniyle mutlak surette gerekli olan bir güç kullanımına karşılık gelip gelmediği ve orantılı olup olmadığı değerlendirilmelidir. Ayrıca soruşturmada makul bir özen ve süratle hareket edilmelidir (Ali Rıza Özer ve diğerleri, §§ 101-103; S.D. B. No: 2013/3017, 16/12/2015, §§ 111-114).

18. Somut olayda başvurucu Veli Saçılık, katıldığı bir toplantı sırasında herhangi şiddet eylemine karışmadığı ve barışçıl bir tutum içinde olduğu hâlde polisin doğrudan ve yakın mesafeden kullandığı paint silahıyla atış yapması nedeniyle yaralandığından şikâyet etmiştir. Başvurucu, kolluk görevlilerinin müdahalesi nedeniyle vücudunun birçok yerinde meydana gelen yaralanmalarını aynı gün düzenlenen adli raporuyla ortaya koymuş ve güç kullanımını görüntü kaydıyla desteklemiştir. Adli rapora göre başvurucunun vücudunun çeşitli bölgelerinde ekimoz tespit edilmiştir.

19. Görüntü kaydının incelendiği bilirkişi raporundan protesto gösterisi sırasında yaralayıcı madde atılmasıyla birlikte polisin paint silahını kullanmaya başladığı ve başvurucunun bu esnada bacağından vurulduğu anlaşılmıştır. Başvuruya konu güç kullanımı öncesinde başvurucunun kamu düzenini bozan bir eylemi olmadığı gibi polisle tartışan eylemcileri sakinleştirmeye çalıştığı da gözlemlenmiştir. Ancak vurularak yere çökmesinden sonra polisin başvurucuya doğrudan ve yakın mesafeden atış yaptığı anlaşılmıştır.

20. Somut olayda soruşturmanın hiçbir aşamasında başvurucunun yaralanmasının kolluk gücünün eyleminden kaynaklanmadığına ilişkin bir iddia ileri sürülmemiştir. Soruşturma mercii, polisin doğrudan paint silahını kullanmayıp ilk olarak ihtarda bulunduğu, yaralayıcı madde atılması ve başvurucunun hakaret ederek polislerin üzerine yürümesi nedeniyle polisin silah kullandığı değerlendirmesi, kullanılan gücün yerinde ve orantılı olduğunun kabulü ile soruşturmayı sonuçlandırmıştır. Ancak soruşturma mercilerince kolluğun yaralanmaya yol açacak şekilde güç kullanmasının niçin gerekli ve orantılı görüldüğü ilgili ve yeterli bir gerekçe ile açıklanmamıştır. Ayrıca anılan kararda, kolluğun başvurucuya yönelik güç kullanma şekline ilişkin bilirkişi raporunda yapılan tespitler hakkında da bir değerlendirme yapılmamıştır. Dolayısıyla başvurucunun yaralanması hakkında yürütülen soruşturma, başvurucunun kendisine güç kullanılmasını gerektiren bir tutumunun varlığını ve bu nedenle güç kullanımının zorunlu hâle geldiğini ortaya koyamamıştır. Anayasa Mahkemesinin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında yasaklanan muamelelerle ilgili değerlendirmelerine göre başvurucunun yaralanmasına neden olan müdahale, insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir muamele olarak kabul edilebilir (Bahsi geçen muamelelerle ilgili ayrıntılı açıklamalar için birçok karar arasından bkz. S.D. § 84-88). Bu durumda insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

21. İnsan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi boyutunun ihlal edildiğinin gerekçesi gözetildiğinde müdahalenin mevcut bir saldırıyı defetme amacıyla gerçekleştirildiği gerekçesi temelinde soruşturma sürecinin sonlandırılması etkili soruşturma ilkeleriyle bağdaşmamaktadır. Sonuç olarak başvurucunun uğradığı muamele hakkında etkili bir ceza soruşturması yürütülmediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sebeple insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının usul boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

22. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi ve usul boyutunun ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

B. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucu Veli Saçılık Yönünden

23. Başvurucu, kamu görevinden ihraç edilmesi nedeniyle gerçekleştirmek istediği barışçıl protesto eylemine polisin orantısız ve haklı bir neden olmaksızın yaptığı müdahalenin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Bakanlık görüşünde idarenin kararına aykırı olarak, izinsiz yapılan toplantıda katılımcıların ihtara rağmen dağılmaması üzerine kişilere kademeli olarak güç kullanıldığı, dolayısıyla müdahalenin kamu düzenini sağlamaya yönelik olduğu vurgulanmıştır. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formunda ileri sürdüğü iddiaları yinelemiştir.

24. Başvuru, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı kapsamında incelenmiştir. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

25. Eldeki başvuru dosyasında, başvurucunun da aralarında olduğu grup, olağanüstü hâl tedbirleri kapsamında gerçekleştirilen işten çıkarmaları protesto etmek ve basın açıklaması

yapmak için Ankara'daki bir caddede toplanmıştır. Kolluk güçleri, Ankara Valiliğince verilen bir yasaklama kararı olduğu gerekçesiyle etkinliğe izin verilmeyeceğini katılımcılara bildirmiştir. Katılımcıların yapılan ihtarlara rağmen dağılmaması üzerine kolluk güçleri, süpürme işlemiyle toplanmaya müdahale etmiştir. Müdahale nedeniyle bir grup, polise yaralayıcı madde atmak suretiyle şiddete başvurmuştur. Bunun üzerine kolluk güçleri paint silahla gruba ve başvurucuya müdahale etmiştir (bkz. § 3). Bu kapsamda bazı katılımcıların şiddet içeren davranışlarının toplanmanın ve basın açıklamasının engellenmesinin sebebi olmadığı, toplanmaya asıl müdahale gerekçesinin idarenin24/5/2017 tarihinde ilan ettiği 18/5/2017 tarihli yasaklama kararı olduğu görülmüştür.

26. Anayasa Mahkemesi Adnan Vural ve diğerleri kararında, OHAL sürecinde Ankara Valiliğinin yasaklama kararlarına aykırı olarak gerçekleştirilen toplantılara katılanlara verilen yaptırımları incelemiştir. Somut müdahaleye dayanak yasaklama kararının da irdelendiği anılan kararda Anayasa Mahkemesi; yasaklama kararıyla giderilmeye çalışılan güvenlik kaygısının idarece açıkça ortaya konulamaması, terör tehdidine soyut olarak yer verilmesi, kamu düzeni yönünden daha az sınırlayıcı uygulamalarla giderilemeyecek bir tehlike olduğunun gösterilmemesi, şablon gerekçelerle birbiri ardına alınan yasaklama kararlarının toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını anlamsız ve imkânsız kılacak bir dereceye ulaştırması nedeniyle verilen idari para cezalarının demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmadığı sonucuna varmıştır (Adnan Vural ve diğerleri, §§ 56-63). Ayrıca anılan kararda, müdahalelerin Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında ölçülü de olmadığı değerlendirilmiştir (ayrıntılı bilgi için bkz. Adnan Vural ve diğerleri, §§ 69-72).

27. Somut olayda da toplantı ve gösteriye müdahale öncesi başvurucunun katıldığı etkinliğin bazı faaliyetlerin aksamasına neden olduğu, kamu düzenini bozduğu veya alınan güvenlik önlemlerini zaafa uğratması nedeniyle kamu düzenine ilişkin gerçek bir kaygıya neden olduğu yönünde herhangi bir değerlendirme de mevcut değildir. Dahası bilirkişi raporundan başvurucunun polise yönelen tepkiyi yatıştırmaya yönelik irade sergilediği, dolayısıyla barışçıl bir protesto eylemi gerçekleştirme niyeti bulunduğu da anlaşılmıştır.

28. Diğer yandan dosyaya sunulan bilgi ve belgelere göre kolluk görevlilerine bazı cisimlerin atılmasının polisin toplantıya müdahale etmesi sonrası gerçekleştirilmiştir (bkz. §§ 3, 7). Toplantıya müdahale esnasında katılımcıların gerçekleştirdiği hukuka aykırı eylemlere yönelik bazı yaptırımlar uygulanabilir ise de bu durum, başvurucunun toplantı hakkına kolluk görevlilerince yapılan müdahaleyi hukuka uygun hâle getirmez. Dolayısıyla Adnan Vural kararında ulaşılan sonuçtan farklı bir sonuca ulaşmayı gerektirecek bir neden bulunmayan başvuru konusu müdahale, olağanüstü hâlin gerektirdiği ölçüde olmadığı ve zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamadığı gibi kötü muamele oluşturacak biçimde güç kullanımının orantılı olmadığı sonucuna varılmıştır.

29. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

2. Tüzel Kişi Başvurucu SES Yönünden

30. Başvurucu SES, kamu görevinden ihraç kararlarına ilişkin sendika üyelerinin planladıkları etkinliklerin idare ve kolluk tarafından sistematik bir biçimde engellenmesi ve bu engellemelerin yasal yollardan yoksun olmasının örgütlenme özgürlüğünü, etkili soruşturma yapılmadan kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmesinin ise adil yargılanma hakkını ihlal ettiğinden yakınmıştır.

31. Başvuru, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı kapsamında incelenmiştir.

32. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 46. maddesine göre özel hukuk tüzel kişilerinin sadece tüzel kişiliğe ait haklarının ihlal edildiği gerekçesiyle bireysel başvuruda bulunabilecekleri öngörülmüştür. Anayasa Mahkemesinin anılan hüküm doğrultusunda yerleşik hâle gelmiş içtihadına göre ise yalnızca üyelerinin haklarını etkileyen müdahaleler nedeniyle topluluk tarafından bireysel başvuruda bulunulamayacağı kabul edilmiştir (Türk Pediatrik Onkoloji Grubu Derneği, B. No: 2012/95, 25/12/2012, §§ 20-23; Ahmet Pervane ve İnsan Hakları Derneği, B. No: 2016/3349, 2/6/2020, §§ 32-37;Pak Eğitim İşçileri Sendikası, B. No: 2015/13767, 29/11/2018, §§ 12-13; Sağlık ve Sosyal Hizmet Çalışanları Sendikası, B. No: 2019/34119, 12/7/2023, §§ 18-26).

33. Anayasa Mahkemesi Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri ([GK], B. No: 2014/920, 25/5/2017) kararında; tüzel kişinin hangi durumda mağdur statüsüne sahip olduğuna ilişkin belirlemelerde bulunmuş ve üyelerine verilen para cezası dışında tüzel kişiye ayrıca uygulanan idari para cezası yaptırımı yönünden başvurucu tüzel kişinin sendika hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir (aynı kararda bkz. §§ 37-47) Tüzel kişi sendikanın mağdur sıfatının varlığı kendi tüzel kişiliğine uygulanan bir yaptırımın söz konusu olması hâlinde ya da yöneticilerine veya üyelerine yönelik müdahalenin sonuçlarının tüzel kişiliği üzerinde ve fonksiyonlarını yerine getirmesinde doğrudan ve sistematik olarak etkide bulunduğunun ispatına bağlıdır. Anayasa Mahkemesi böyle bir başvuruda başvurucu tarafından ihlal iddiasının tüzel kişiliği kişisel olarak etkileme ihtimaline dair makul ve ikna edici deliller ortaya konulmasını şart koşmaktadır. Aksi hâlde yaptırıma maruz kalan sendika yöneticisi de olsa böyle bir başvuru soyut ve genel nitelikte bir başvurudan öteye geçemeyecektir (Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası (2), B. No: 2017/35667, 9/9/2020, § 34; Mehmet Emin Teyfur ve diğerleri, B. No: 2015/18147, 3/11/2022, §§ 54-56). Öte yandan Anayasa Mahkemesi Türk Pediatrik Onkoloji Grubu Derneği kararında bireysel başvuruda bulunacak tüzel kişilik dernek ile başvuruya konu ettiği kamu gücü işlemi, eylemi ya da ihmali nedeniyle ya kişisel olarak doğrudan etkilenmesi ya da başvurucu ile doğrudan mağdur arasında şahsi ve özel bir bağ bulunması gerektiğini açıklamıştır (Türk Pediatrik Onkoloji Grubu Derneği, §§ 21-23).

34. Somut olayda başvurucu SES'in başvuruya konu etkinliği yapma amacıyla sendika kararı aldığına, müdahale konusu etkinliği organize ettiğine ya da toplantıya yapılan müdahalenin kendi tüzel kişiliğini ve fonksiyonlarını yerine getirmesini etkisi olduğuna dair ikna edici bir açıklamada bulunmamıştır. Başvuru, münhasıran SES üyesi olan en az bir kişinin de aralarında bulunduğu bir grubun kamu görevinden ihraçları protesto eylemlerine yapılan müdahaleye ilişkindir. Bununla birlikte başvurucu SES, tüzel kişiliğinin haklarını doğrudan etkileyen somut bir olgu ileri sürmemiştir. Dolayısıyla tüzel kişi başvurucunun ihlale konu edilen işlem nedeniyle güncel ve kişisel bir hakkının doğrudan etkilendiği söylenemez (farklı bağlamda benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Onur Doğanay, B. No: 2013/1977, 9/1/2014, §§ 39-47; Erdal Kıran ve Orhan Kıran, B. No: 2015/17882, 11/9/2019, §§ 46-48; sendika/dernek özel hukuk tüzel kişilerinin organize ettiği/etkinlik için bildirimde bulunduğu toplantı ve gösteri yürüyüşleri yönünden tüzel kişilerin mağdur statüsünün kabul edildiği kararlar için bkz. Kaos Gl Derneği (3) [GK], B. No: 2016/11193, 20/10/2022, §§ 37-37; Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) [GK], B. No: 2017/36889, 29/9/2022, § 35; özel hayata saygı hakkı kapsamında karar için bkz. Sağlık ve Sosyal Hizmet Çalışanları Sendikası, §§ 23-26).

35. Açıklanan gereklerle özel hukuk tüzel kişisi olan başvurucu SES tüzel kişiliğinin mağdur sıfatı taşımadığı anlaşıldığından başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin kişi yönünden yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

36. Başvurucu Veli Saçılık ihlalin tespit edilmesi, yeniden soruşturma yapılması ve 100.000 TL manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur.

37. Başvuruda tespit edilen kötü muamele yasağının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği Cumhuriyet başsavcılığınca yapılması gereken iş, yeniden soruşturma işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

38. Ayrıca başvurucu Veli Saçılık'a manevi zararları karşılığında taleple bağlı kalarak net 100.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Başvurucu SES'in toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kişi yönünden yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Başvurucu Veli Saçılık'ın toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

3. Başvurucu Veli Saçılık'ın kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. 1. Başvurucu Veli Saçılık yönünden Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi ve usul boyutlarının İHLAL EDİLDİĞİNE,

2. Başvurucu Veli Saçılık'ın Anayasa’nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin kötü muamele yasağı ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına (2017/96907 S., 2017/61857 K.; 2019/32212 S., 2021/9355K.) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucu Veli Saçılık'a net 100.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

F. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucu Veli Saçılık'a ÖDENMESİNE,

G. Başvurucu SES tarafından yapılan yargılama giderinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

H. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru

tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HÜDAVERDİ CANKARA

B. No: 2018/11198 | Karar tarihi: 19.12.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/11198

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HÜDAVERDİ CANKARA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/11198)

Karar Tarihi: 19/12/2023

R.G. Tarih ve Sayı: 20/5/2024-32551

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Hilal YAZICI

Başvurucu : Hüdaverdi CANKARA

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda tutuklu bulunan başvurucunun göndermek istediği boş kâğıtlara el konulması nedeniyle haberleşme hürriyetinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, Sincan T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda tutuklu olarak bulunduğu sırada Kastamonu E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (İnfaz Kurumu) tutuklu olan eşine gönderdiği mektuplardan birinin bir kısmının İnfaz Kurumu tarafından eşine teslim edilmediğini öğrenmiştir. Başvurucu 9/11/2017 tarihli dilekçe ile İnfaz Kurumundan bu konu ile ilgili bilgi talep etmiştir. İnfaz Kurumu 15/11/2017 tarihli cevabında, boş (yazısız), desenli mektup kâğıtlarının Kurum kantininden temin edilebileceği gerekçesi ile ilgilisine verilmediğini, boş kâğıt ve zarfların emanet eşya deposuna kaldırıldığını başvurucuya bildirmiştir.

3. Başvurucu, Kastamonu İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) hitaben yazdığı dilekçede eşine gönderdiği mektubun bir kısmının boş kâğıtlardan ibaret olduğunu,bu tür materyallerin ilgilisi tarafından Kurum kantininden temin edilebileceği gerekçesi ile

kendisine teslim edilmediğini ifade etmiş; İnfaz Hâkimliğinden suç unsuru içermeyen mektubun teslim edilmemesi işleminin kaldırılarak mektubun tamamının teslim edilmesine karar verilmesini istemiştir.

4. İnfaz Hâkimliği 13/12/2017 tarihli kararıyla başvuruyu reddetmiştir. Kararda, başvurucunun eşinin 6/11/2017 tarihli dilekçe ile mektubun tarafına verilmesini talep ettiğini, Hâkimliğin 9/11/2017 tarihli ve E.2017/840, K.2017/846 sayılı kararı ile talebin reddedildiğini, itirazın da Kastamonu Ağır Ceza Mahkemesinin 22/11/2017 tarihli ve 2017/724 D. İş sayılı kararı ile kesin olarak reddedildiğini, kararın 27/11/2017 tarihinde kendisine tebliğ edildiğini, dolayısıyla konuya ilişkin kesin olarak karar verildiğini değerlendirmiştir.

5. Başvurucu, karara itiraz etmiştir. İtiraz dilekçesinde, söz konusu mektupların sakıncalı olduğu gerekçesi ile değil boş olmaları ve kantinden temini mümkün olan materyaller olmaları nedeniyle teslim edilmediğini ancak, yine eşine gönderdiği başka bir mektuba uygulanan ve eşi tarafından yapılan itiraz sonucu kesin olarak karara bağlanan sakıncalı mektup kararına tekrar itiraz etmiş gibi bu konuda daha önce karar verildiği gerekçesiyle İnfaz Hâkimliğinin başvuruyu reddettiğini belirtmiştir. Başvurucu, bu sebeple İnfaz Hâkimliği kararının kaldırılmasını ve bahsettiği mektupların eşine teslim edilmesine karar verilmesini istemiştir.

6. Kastamonu Ağır Ceza Mahkemesi 29/1/2018 tarihli kararıyla itirazın reddine karar vermiş; karar gerekçesinde, şikâyetin Kastamonu E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü Disiplin Kurulu Başkanlığının 27/10/2017 tarihli ve 2017/751 sayılı sakıncalı mektup değerlendirme kararı ile İnfaz Hâkimliğinin 9/11/2017 tarihli ve E.2017/840, K.2017/846 sayılı kararının daha önce 22/11/2017 tarihli ve 2017/724 D. İş sayılı kararıyla değerlendirildiğini, söz konusu kararın kesin mahiyette olduğunu belirtmiştir.

7. Nihai karar 6/3/2018 tarihinde tebliğ edildikten sonra başvurucu 4/4/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

8. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

9. Başvurucu, eşine daha önce yazdığı bir mektuba ilişkin idari ve yargısal olarak kesinleşmiş süreç esas alınarak mevcut mektubuna ilişkin şikâyetinin incelenmediğini ileri sürmüştür. Başvurucu, Kastamonu İnfaz Kurumuna bilgi almak için yazdığı dilekçesine ilişkin olarak Kurumun verdiği cevaba göre mektubun eşine teslim edilmeyen kısımlarının boş kâğıtlardan ibaret olması nedeniyle ve bu tür eşyaların Kurum kantininden alınabileceği gerekçesi ile alıkonulduğunu, İnfaz Hâkimliği ve Ağır Ceza Mahkemesinin kararlarında belirtildiği gibi sakıncalı olduğu gerekçesi ile alıkonulmadığını belirtmiştir. Başvurucu, Ağır Ceza Mahkemesine yaptığı itirazda bu konuyu bildirmesine rağmen talebinin doğru şekilde incelenmediğini ifade etmiş, konuya ilişkin mevzuat hükümlerine yer vererek haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

10. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, başvurucunun eşine göndermek istediği mektubun tutuklu olarak bulunduğu İnfaz Kurumu tarafından eşinin bulunduğu infaz kurumuna gönderildiği, dolayısıyla başvurucunun göndermek istediği bir mektubun gönderilmemesi veya başvurucuya gönderilmiş bir mektubun kendisine teslim edilmemesi gibi bir durumun mevcut olmadığı, bu sebeple başvurucunun haberleşme hürriyetine

yönelik bir müdahale olmadığı belirtilmiş hakkında kesin hüküm verilmiş bir işleme karşı başvurucunun yargı yoluna başvurduğu değerlendirilmiştir. Başvurunun esasına ilişkin olarak ise müdahalenin Anayasa'nın 13. ve 22. maddesi kapsamındaki güvenceleri gözetir nitelikte olduğu, derece mahkemelerinin kararlarının ilgili ve yeterli gerekçeler içerdiği, başvurucunun haberleşme hürriyeti ile kamu yararı arasında adil bir denge gözetildiği vurgulanmıştır. Ayrıca söz konusu müdahalenin olağanüstü hâl döneminde gerçekleşmesi sebebiyle de incelemenin Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılması gerektiği ifade edilmiştir.

11. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı verdiği cevapta başvuru formunda dile getirdiği iddiaları yinelemiştir.

12. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında, anayasal açıdan önem taşımayan ve başvurucunun önemli bir zarara uğramadığı başvuruların esastan incelenmeksizin reddedilebileceği hüküm altına alınmıştır. Anılan hükümle anayasal ve kişisel önemden yoksun başvuruların esastan incelenmemesine imkân tanıyan ek bir kabul edilebilirlik kriteri getirilmiştir. Dolayısıyla diğer tüm kabul edilebilirlik kriterlerini taşısa hatta esas hakkında incelemeye geçildiğinde ihlal kararı verilebilecek nitelikte olsa bile kanunda belirtilen nitelikteki bir başvuru kabul edilemez bulunabilecektir (K.V. [GK], B. No: 2014/2293, 1/12/2016, § 55).

13. Anayasal önem şartının, temel hak ve özgürlüklere ilişkin Anayasa hükümlerinin yorumlanması ve uygulanması açısından önem taşıma şeklinde ifade edilebilecek iki unsuru bulunmaktadır (K.V., § 61). Bir başvurunun Anayasa Mahkemesinin yorumlarından farklı ve yaygın bir uygulamaya ilişkin olması, Anayasa'nın uygulanması bakımından önemli olduğu anlamına gelir. Diğer taraftan Anayasa Mahkemesinin yorumundan farklı olan bir uygulama yaygın olmasa bile Anayasa'ya saygı ilkesiyle açıkça bağdaşmaz nitelikteyse buna ilişkin başvurunun da Anayasa'nın uygulanması bakımından önemli olduğu kabul edilmelidir. Böyle durumlarda Anayasa'nın uygulanmasından açıkça kaçınma hatta bazen ona bir meydan okuma söz konusu olur (K.V., § 65). Kişisel önem şartı ise başvurucunun önemli bir zarara uğramamış olmasını ifade eder. Bu şart, somut olayın başvurucunun kişisel durumu üzerindeki olumsuz etkisinin derecesiyle ilgilidir. Zararın parayla ölçülüp ölçülememesi, onun önemini değerlendirme bakımından belirleyici değildir. Parayla ölçülmesi mümkün olmayan zararlar yönünden de anayasal ve kişisel önemden yoksun olma kriterinin uygulanması mümkündür (K.V., §§ 66, 68).

14. Mevcut başvuruda İnfaz Kurumunda tutuklu olarak bulunan başvurucu, bir başka infaz kurumunda tutuklu olarak bulunan eşine göndermek istediği mektubun bir kısmının teslim edilmediğini, bu duruma ilişkin itirazının ise yargı mercilerince daha önceki bir mektuba ilişkin yargısal sürecin kesinleşmiş olması gerekçe gösterilerek reddedildiğini iddia etmiştir. İnfaz Hâkimliği ve Ağır Ceza Mahkemesi söz konusu mektupla ilgili olarak başvurucunun eşinin ilgili yargı yollarına başvurduğunu, neticede bu başvuruya ilişkin yargı kararının kesin nitelikte olduğunu değerlendirerek başvurucunun itirazını reddetmiştir. Başvurucunun mektubun eşine teslim edilmediğini öğrendiğinde İnfaz Kurumundan bilgi istemesi üzerine Kurumdan gelen cevabi yazıda, mektuptaki boş kâğıtların kantinden temininin mümkün olduğu gerekçesiyle teslim edilmediği belirtilmiştir.

15. Başvurucu; bireysel başvuru formunda, boş kâğıtlarla beraber gönderdiğini ve bir kısmının (boş kâğıt kısmının) eşine teslim edilmediğini iddia ettiği mektubun içeriğine ilişkin

hiçbir bilgi vermemiştir. Aynı şekilde formda mektubun söz konusu kısımlarının haberleşme hürriyeti kapsamında kendisi ve eşi bakımından nasıl bir önem taşıdığını da ortaya koymamıştır. Bunun yanında başvurucu, teslim edilmeyen boş kâğıtların mektubun bir kısmını oluşturduğunu bireysel başvuru formunda da belirtmiştir. Dolayısıyla mektubun boş kâğıt şeklindeki kısımlarının eşine teslim edilmemesinin kendisi veya eşi bakımından doğurduğu sonuçların önem derecesi ile ilgili de herhangi bir açıklamada bulunmamıştır.

16. Sonuç olarak olayın şartları altında başvurunun Anayasa'nın yorumlanması ve uygulanması açısından bir öneminin bulunmadığı gibi başvurucunun boş sayfaların şahsi olarak önemi ve teslim edilmemesinin nasıl bir zarara yol açtığı konusunda bir açıklama yapmadığı gözetildiğinde kişisel açıdan da önemli bir zararın söz konusu olmadığı kanaatine varılmıştır.

17. Açıklanan gerekçelerle başvurunun anayasal ve kişisel önemden yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın anayasal ve kişisel önemden yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

M.K.

B. No: 2018/12469 | Karar tarihi: 19.12.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/12469

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

M. K. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/12469)

Karar Tarihi: 19/12/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Hasan SARAÇ

Başvurucu : M.K.

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza infaz kurumu disiplin kurulu kararına karşı yapılan itirazda yargı mercileri tarafından esaslı iddiaların karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, bireysel başvurunun yapıldığı tarih itibarıyla Osmaniye 1 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) tutuklu olarak bulunmaktadır. Aralarında başvurucunun da yer aldığı dört tutuklu hakkında, koğuşlarda bulunan ve mahpusların telefon görüşmesi için kullanması gereken telefon talep formunun yazısız olan arka yüzünü muayene talep dilekçesi olarak kullandıklarından bahisle Ceza İnfaz Kurumu tarafından disiplin soruşturması başlatılmıştır.

3. Disiplin soruşturması sırasında başvurucu sözlü olarak savunmada bulunmuştur. Başvurucu savunmasında, ceza infaz kurumunda taleplerini iletmek istediklerinde kâğıt bulamadıklarını, revire hitaben dilekçe yazarken tasarruf da olacağı düşüncesiyle iyi niyetli bir şekilde söz konusu belgeleri kullandıklarını, bu formların zaten atıl durumda olduğunu

beyan etmiştir.

4. Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu Başkanlığı 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 39. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (j) bendinde yer alan ''idarece verilen eşya ve benzeri şeyleri kötü kullanmak'' fiilini işlediği gerekçesiyle başvurucunun kınama cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir.

5. Başvurucu, söz konusu karara karşı 25/12/2017 tarihli dilekçeyle Osmaniye İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) itiraz etmiştir. İtiraz dilekçesinde başvurucu, Disiplin Kurulu kararında Kurul üyelerinin bulunmadığını, kantin fişi doldurarak defalarca istemelerine rağmen kantinde uzun bir süre kâğıt satılmadığını ve dilekçe yazmaları için gerekli olan çizgisiz kâğıt taleplerinin karşılanmadığını, atıl olan ve imha etseler kimsenin haberi dahi olmayacağı telefon görüşme talep formlarının boş kısımlarını isteklerini idareye iletmek amacıyla zorunlu olarak kullandıklarını, kaldı ki idarenin de kendilerine tebliğ yaparken arkası yazılı olan bu tür kâğıtları zaman zaman kullanabildiğini, revire çıkmak istediğine dair talebini söz konusu formun arka yüzünü kullanmak suretiyle ilettiği için kendisine ceza verildiğini, elli gün önce doktor tarafından hastaneye sevk edilmesine rağmen hastaneye götürülmediğini, sağlık sorunlarının arttığını belirtmiştir.

6. İnfaz Hâkimliği, Cumhuriyet Başsavcılığının mütalaasını aldıktan sonra1/2/2018 tarihinde itirazın reddine karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

''...6008 sayılı yasanın 5. maddesi ile İnfaz Hakimliği Kanunu'nun 6. maddesine eklenen cümleler ve aynı yasanın geçici 1. madde hükmü de dikkate alınarak hükümlünün süresinde yaptığı başvuru üzerine dosyasının yapılan incelemesinde;

Hükümlü/Tutuklu hakkında "idarece verilen eşya ve benzeri şeyleri kötü kullanmak" eylemi sebebiyle hükümlünün/tutuklunun Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü Disiplin Kurulu Başkanlığı tarafından "kınama" disiplin cezası ile cezalandırılmasına karar verildiği;

Hükümlünün/tutuklunun savunması, Cumhuriyet Başsavcılığının mütalaası, tüm dosya kapsamı ile birlikte değerlendirildiğinde; Hükümlü/Tutuklu hakkında verilen kararın usul ve yasaya uygun olduğu ve kararda bir isabetsizliğin bulunmadığı anlaşıldığından; hükümlünün/tutuklunun, hakkında verilen disiplin cezasına yaptığı itirazın reddine...''

7. Başvurucu, anılan karara karşı Osmaniye 1. Ağır Ceza Mahkemesine (Ağır Ceza Mahkemesi) itirazda bulunmuştur. Başvurucu 8/2/2018 tarihli itiraz dilekçesinde; İnfaz Hâkimliğinin kararında herhangi bir gerekçe bulunmadığını, ilgili yasal düzenlemeler uyarınca Disiplin Kurulu kararının hükümsüz kalacağını ancak bunun için İnfaz Hâkimliğinin bir hafta içinde karar verme yükümlülüğünü yerine getirmesi gerektiğini, bu süreye kasıtlı olarak riayet edilmeyerek hakkındaki cezanın yasa gereği ortadan kalkmasına engel olunduğunu ve cezaya itiraz etmesi sebebiyle mağdur edildiğini, disiplin cezasını gerektiren bir fiilinin olmadığını belirtmiştir.

8. Ağır Ceza Mahkemesi itirazın reddine karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

'' ...disiplin cezasına itirazın reddine ilişkin mahkemece verilen kararda usûl ve yasaya aykırı bir husus bulunmadığı, herhangi bir isabetsizlik olmadığı, tutuklunun itiraz gerekçesinin yerinde olmadığı...''

9. Başvurucu, nihai hükmü 20/3/2018 tarihinde öğrendikten sonra 18/4/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

11. Başvurucu 10/7/2018 tarihinde Ceza İnfaz Kurumundan tahliye edilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

12. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia Yönünden

13. Başvurucu; telefon görüşme talebi için verilen formu kantinde kâğıt bulunmaması ve istemelerine rağmen temin edilmemesi nedeniyle revire çıkmak amacıyla dilekçe yazmak için zorunlu olarak kullandığını, bu sebeple tarafına haksız olarak verilen cezanın kaldırılması için yaptığı itirazların gerekçesiz olarak reddedildiğini, mahkemelerin yasal süre geçtikten sonra karar verdiğini belirterek kanunsuz suç ve ceza olmaz ilkesi ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

14. Bakanlık görüşünde, Anayasa Mahkemesi ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin çeşitli kararları hatırlatılmış ve bu kararlara göre somut olayın kendine özgü şartları gözönüne alınarak değerlendirme yapılması gerektiği belirtilmiştir.

15. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddialarının özü, disiplin cezasına karşı yaptığı itirazlara ilişkin olarak verilen kararlarda esaslı iddialarının karşılanmamasına yöneliktir. Bu nedenle başvuru, gerekçeli karar hakkı kapsamında incelenmiştir.

16. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

17. Gerekçeli karar hakkı, kişilerin adil bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve denetlemeyi amaçlamaktadır. Bu hak, tarafların muhakeme sırasında ileri sürdükleri iddiaların kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmeleri ve demokratik bir toplumda kendileriyle ilgili verilen yargı kararlarının sebeplerini öğrenmelerinin sağlanması için de gereklidir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31-34). Kararların gerekçeli olması, davanın taraflarının mahkeme kararının dayanağını öğrenerek mahkemelere ve genel olarak yargıya güven duymalarını sağladığı gibi tarafların kanun yoluna etkili başvuru yapmalarını mümkün hâle getiren en önemli faktörlerdendir. Gerekçesi bilinmeyen bir karara karşı gidilecek kanun yolunun etkin kullanılması mümkün olmayacağı gibi bahsedilen kanun yolunda yapılacak incelemenin de etkin olması beklenemez (Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, § 34).

18. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı olarak yanıt verilmesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak derece mahkemeleri, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56) davanın esas sorunlarının incelenmiş olduğu gerekçeli karardan anlaşılmalıdır. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği, davanın niteliğine ve şartlarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili olması, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte bulunması

hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce ilgili ve yeterli bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Sencer Başat ve diğerleri, § 35).

19. Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi veya yanıt verilmesini gerektiren usule ya da esasa dair iddiaların cevapsız bırakılmış olması hak ihlaline yol açar (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Sencer Başat ve diğerleri, § 39).

20. Somut olayda başvurucu, hakkındaki cezanın kaldırılması için İnfaz Hâkimliğine yaptığı başvuruda söz konusu cezanın hangi sebeplerle hukuka aykırı olduğuna dair gerekçelerini belirtmiş; bu kapsamda disiplin cezası kararının usul ve esas yönünden hukuka aykırılığına yönelik birtakım iddialar ileri sürmüştür (bkz. § 5). İnfaz Hâkimliği ise kararında cezanın usul ve yasaya uygun olduğunu belirtmekle yetinmiş, buna karşılık başvurucunun özellikle Disiplin Kurulunun oluşumu ve Kurum tarafından verilen eşyanın kötüye kullanılmasının söz konusu olmadığı hususunda ileri sürdüğü esaslı iddiaları cevapsız bırakmış, bu hususları irdelediğine dair herhangi bir değerlendirmesini ortaya koymamıştır.

21. Kural olarak ilk derece mahkemesi kararında esasa ilişkin hususlarda yeterli gerekçe bulunması hâlinde itiraz merciince bu karara atıf yapılmak suretiyle değerlendirme yapılması makul görülebilir. İlk derece mahkemesi kararında gerekçe bulunmadığı hâllerde ise başvurucular tarafından ileri sürülen esaslı itirazların bu kez itiraz mercii tarafından gerekçeli bir şekilde karşılanması gerekir. Somut olayda başvurucunun temel iddialarının ilk derece mahkemesince kararda tartışılmamasına ve gerekçe oluşturulmamasına rağmen başvurucu tarafından ileri sürülen esaslı iddiaların itiraz merciince de karşılanmadığı görülmüştür.

22. Sonuç olarak başvurucunun iddialarına ilişkin olarak İnfaz Hâkimliğinin herhangi bir gerekçelendirme yapmadığı, itiraz mercii olan Ağır Ceza Mahkemesinin de başvurucunun iddialarını açıklığa kavuşturmadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

23. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları Yönünden

24. Başvurucu; hastalanmasına rağmen revire götürülmediğini, adi suçlardan mahkûm olanlarla aynı koğuşlarda barındırıldığını belirterek kötü muamele yasağının, sağlıklı çevrede yaşama hakkının, dilekçe hakkının, eşitlik ilkesinin ve ayrımcılık yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

25. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrasının son cümlesi şöyledir:

"Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır."

26. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru hakkı" kenar başlıklı 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş

olması gerekir."

27. Anılan Anayasa ve Kanun hükümlerine göre bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının anayasal ödevi olup bu ödevin ihmal edilmesi nedeniyle ortaya çıkan hak ihlallerinin düzeltilmesi idari ve yargısal makamların görevidir. Bu nedenle temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine ilişkin iddiaların öncelikle derece mahkemeleri önünde ileri sürülmesi, bu makamlar tarafından değerlendirilmesi ve bir çözüme kavuşturulması esastır (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 16).

28. Başvurucunun bu iddialarını ilk kez bireysel başvuru formunda ileri sürdüğü, bireysel başvuruya konu edilen kararın ise hakkında verilen disiplin cezasıyla ilgili olduğu, başvurucunun yukarıda belirtilen şikâyetleriyle ilgili olarak 16/5/2001 tarihli ve 4675 sayılı İnfaz Hâkimliği Kanunu hükümleri uyarınca İnfaz Hâkimliğine başvurmaksızın doğrudan bireysel başvuruda bulunduğu, böylece bireysel başvuru yolunu usulünce tüketmediği anlaşılmıştır.

29. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

30. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 2.000.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

31. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

32. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

C. 1. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

D. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

E. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması amacıyla yeniden yargılama yapılması için Osmaniye İnfaz Hâkimliğine (E.2017/5118, K. 2018/857) GÖNDERİLMESİNE,

F. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ARJİN EDİN VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/14655 | Karar tarihi: 19.12.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/14655

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ARJİN EDİN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/14655)

Karar Tarihi: 19/12/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Melek ŞAHAN

Başvurucular : 1. Arjin EDİN

2. Berivan EDİN

3. Muhammed Ali EDİN

4. Sahip Baran EDİN

5. Süleyman EDİN

6. Zekiye EDİN

Vekili : Av. Öztürk TÜRKDOĞAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, Şırnak'ın Cizre ilçesinde güvenlik güçleri tarafından terörle mücadele kapsamında yürütülen operasyonlar sırasında meydana gelen ölüm olayı ve bunu takip eden süreç nedeniyle başta yaşam hakkı olmak üzere temel hak ve hürriyetlerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Türkiye'de PKK terör örgütünün neden olduğu terör ve şiddet eylemleri 2015 yılının ortalarından itibaren özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde yoğun olarak yaşanmaya

başlamıştır. Şırnak'ın Cizre, İdil, Silopi ilçeleri; Hakkâri'nin Yüksekova ilçesi, Diyarbakır'ın Silvan, Sur ve Bağlar ilçeleri, Mardin'in Dargeçit, Nusaybin ve Derik ilçeleri ile Muş'un Varto ilçesinde PKK terör örgütü tarafından cadde ve sokaklara hendekler kazılarak barikatlar kurulmuş; patlayıcılar yerleştirilmiş ve bu yerleşim yerlerinin bir kısmında öz yönetim adı altında hâkimiyet kurulmaya çalışılmıştır. Terör ve şiddet olaylarına, Türk Silahlı Kuvvetleri ve Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından PKK mensuplarına karşı ortak olarak gerçekleştirilen ve başta Sur, Cizre ve Nusaybin olmak üzere on bir şehirde yürütülen askerî operasyonlarla müdahale edilmiştir. Terör örgütü mensuplarının yakalanması, halkın can ve mal güvenliği ile kamu düzeninin sağlanması için yapılan operasyonların gerçekleştirildiği bölgelerin bazılarında 2015 yılının ikinci yarısından başlamak üzere değişen tarihlerde sokağa çıkma yasakları uygulanmış ve bazı yerleşim birimleri geçici süreyle askerî güvenlik bölgesi ilan edilmiştir. Terör örgütü üyelerinin yakalanarak halkın can ve mal güvenliğinin sağlanması amacıyla getirilen sokağa çıkma yasakları güvenlik güçlerince yürütülen operasyonların sona ermesinin ardından kaldırılmıştır. Gerçekleşen geniş çaplı operasyonlarda beş yüze yakın güvenlik görevlisi şehit olmuş, iki binin üzerinde terörist etkisiz hâle getirilmiştir (sürece ilişkin detaylı aktarım ile operasyonlar ve hendek olaylarına ilişkin arka plan bilgisi için bkz. Gazal Kolanç ve diğerleri [GK], B. No: 2017/37897, 5/7/2022; Ayşe Çelik, B. No: 2017/36722, 9/5/2019; Seyid Narin [GK], B. No: 2018/20156, 18/5/2022; Gülser Yıldırım (2), B. No: 2016/40170, 16/11/2017).

3. Operasyonların gerçekleştirildiği dönemde sokağa çıkma yasağının kaldırıldığı 2/3/2016 tarihinde Cizre ilçesi, Sur Mahallesi, Akdeniz Sokak, No: 16 adresinde bir erkek cesedinin bulunduğunun bildirilmesi üzerine belirtilen adrese gidilmiş; birinci katın giriş ana kapısının arka kısmında, bu kısmın yaklaşık bir metre karşısında sarı renkli battaniye içinde, yarı sarılı vaziyette, yüzünde ve ellerinde kararma ve morarmalar başlamış bir erkek cesedinin üzerinde mont, pantolon, çorap, ayrıca bir çift, çıkarılmış ve ayak ucuna bırakılmış kahverengi bot olduğu görülmüştür. Cesedin bulunduğu bu binadan daha önceki bir tarihte (11/2/2016 tarihinde) terör örgütü mensubu dokuz ceset ile birlikte çok sayıda otomatik silah ve ateşli silah ürünü çıkarılmıştır. Cumhuriyet savcısının talimatıyla olay yeri çalışmaları Olay Yeri Grup Amirliği görevlilerince yapılmış, cesedin ayak ucuna doğru yaklaşık 3 m uzaklıkta yerde bulunan, daha önceden terör örgütü üyeleri tarafından kullanıldığı değerlendirilen pantolon, puşi, mont, kuşak, ekranı kırık, içinde SIM kartı olmayan cep telefonu gerekli incelemelerin yapılabilmesi için muhafaza altına alınmıştır. Ceset, ölü muayene ve otopsi işlemleri için cenaze aracıyla Cizre Devlet Hastanesine nakledilmiştir.

4. Cesedin bulunmasını takiben Cizre Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından başlatılan soruşturmada olay yerinde fotoğraf, video çekimi yapılmış, ilgili emniyet birimlerine gereken delillerin toplanması için talimat yazılmıştır. Aynı gün düzenlenen Olay Yeri İnceleme Tutanağı'na göre binada üzerinde mont, pantolon ve ayak ucunda bot bulunan bir ceset, başka bir örgüt mensubuna ait olduğu değerlendirilen kıyafetler ile cep telefonu tespit edilmiştir. Söz konusu deliller, elkoyma kararı verilerek muhafaza altına alınmıştır. Güvenlik güçlerince tutulan tutanaklarda (telsiz kayıtları vb. çözümlemesi) cesedin bulunduğu bina ve çevresinin operasyonlar sırasında terör örgütü mensuplarınca kullanıldığı, güvenlik güçlerine bu binadan ateş açılıp çatışmalar yaşandığı ifade edilmiştir.

5. Ayrıca aynı gün, olay yerinde bulunan ceset üzerinde Cumhuriyet savcısının huzurunda ölü muayene işlemi yapılmış, kriminal incelemelerinin yapılabilmesi amacıyla kıyafetler ve

svaplar Diyarbakır Kriminal Polis Laboratuvarı Müdürlüğüne, ceset ise kesin ölüm nedeninin tespiti için Adli Tıp Kurumunun ilgili birimine sevk edilmiştir. Ölü muayene işleminden sonra İ.E. cesedin kardeşi S.E.'ye ait olduğunu teşhis etmiştir. S.E., başvurucuların çocuğu, eşi ve babalarıdır.

6. 2/3/2016 tarihli otopsi raporunda, şahsın penetran metalik cisim yaralamasına bağlı kafatası kemikleri parçalı kırığı ile beyin parankin harabiyeti sonucu hayatını kaybettiği ifade edilmiştir. Ayrıca cesetten laboratuvar incelemesi için kas ve kemik örnekleri alındığı belirtilmiştir. 5/3/2016 tarihli ekspertiz raporuna göre alınan parmak izinden ölenin S.E. olduğu anlaşılmıştır. Yapılan laboratuvar incelemesi sonucu yanak ve el svaplarında antimon elementi/atış artığı tespit edilmemiş; kıyafetler üzerinde tespit edilmiştir.

7. Süreçte ölenin kardeşi İ.E.nin bilgi sahibi sıfatıyla ifadesine başvurulmuştur. İ.E. 2/3/2016 tarihli ifadesinde özetle ailesiyle birlikte Cudi Mahallesi'nde yaşadıklarını, sokağa çıkma yasaklarının 20. gününde evi terk ettiklerini ancak kardeşleri S.E. ile M.E.nin "Başkalarına misafir olup rahatsızlık vermeyiz." diyerek kendileriyle gelmediğini, daha sonra S.E.yi gelmesi için aradığında "Can güvenliğim olmadığından gelemem." dediğini, bodrumda yaralı olduğunu duyduğunu, bir daha kendisinden haber alamadıklarını beyan etmiştir.

8. Cesedi bularak yetkililere haber veren M.Ş.Ö.nün bilgi sahibi sıfatıyla aynı gün ifadesi alınmıştır. M.Ş.Ö. ifadesinde özetle cesedin bulunduğu binanın ailesine ait olduğunu, sokağa çıkma yasaklarının başlamasından önce herkesin binayı terk ettiğini, kendisinin de dört yıldır yurt dışında yaşadığını, sokak boyunca hendekler olduğunu bildiğini ancak örgüt mensubu kimseyi görmediğini ve ayrıca tanımadığını, daha önceden (11/2/2016 tarihinde) binada bulunan terör örgütü mensubu dokuz ceset, çok sayıda mühimmat, mermi, uzun namlulu silah ve her türlü patlayıcı madde hususunda bilgisi olmadığını, binanın terk edilmesinden sonra terör örgütü mensuplarının binayı uzun bir süre kullandığını düşündüğünü belirtmiş; ayrıca cesetleri bulmasından bir gün önce Cizre'ye döndüğünü, ifade verdiği aynı gün binayı kontrol etmek için belirtilen adrese gittiğini, binanın harabe olduğunu, binaya girip cesedi gördüğü gibi dışarı çıktığını, binanın önündeki kalabalık vatandaş grubunun cesedin önce üst katta olduğunu, daha sonra aşağı kata girişe indirildiğini söylediğini ifade etmiştir.

9. Aynı gün ifadesi alınan S.Ö. özetle bahsi geçen binanın amcası ve ailesine ait olduğunu, sokağa çıkma yasağı başlamadan birkaç gün önce ikametgâhlarından ayrıldıklarını, evi kontrol etmek için bir gün önce geldiğini, civardaki binaların tamamen yıkık vaziyette olduğunu, amcasının iki katlı olan binasının da tamamen yandığını, her yerinde mermi ve hasar izi, kırık ve göçükler olduğunu, tüm daire kapılarının ve duvarlarının kırık olduğunu ancak herhangi bir silah ve mühimmat veya ölü örgüt mensubu görmediğini, giriş kattaki dairede yerde kan izi, üzerinde koyu renkli lekeler bulunan sargı bezleri, eldiven gibi tıbbi gereçler olduğunu, binada patlayıcı vs. olabileceğini düşünerek daireyi hızlı bir şekilde kontrol ettiğini ama her tarafı kontrol edemeden evden ayrıldığını, bu sebeple bir gün önce cesedi bulamamış olabileceğini beyan etmiştir.

10. Güvenlik güçleri, yaptıkları araştırma sonucu olay yerini gören ve kayıt yapan kamuya ya da özel şahıslara ait kamera ve/veya tanık tespit edememiştir.

11. Aralarında kimliği gizli beş kişinin de olduğu on altı kişi S.E.yi teşhis etmiştir. Bu teşhis işlemlerinin sekizine Cumhuriyet savcısı da katılmıştır. Fotoğraf Teşhis Tutanaklarına göre ikisi gizli, sekiz tanık S.E.nin PKK terör örgütünün gençlik yapılanması içinde yer aldığını, örgütün eylemlerine aktif katıldığını, olayların yaşandığı tarihlerde hendek ve barikatların

kazılmasına aracı ile malzeme taşıyarak destek sağladığını, Cudi Mahallesi'ndeki barikatlarda Kalaşnikof marka silahla nöbet tuttuğunu belirtmiştir.

12. Güvenlik birimleri, yaptıkları incelemede S.E.nin PKK/KCK terör örgütü adına milis/iş birlikçi olarak bir takım faaliyetlerde bulunup aynı örgütün silahlı yapılanmalarından olan YPS içinde silahlı eylemde bulunduğuna dair istihbarat bilgisine ulaşmıştır. Diğer taraftan güvenlik güçleri yaptıkları internet taramasında terör örgütünü destekleyen yayınlar yaptığı değerlendirilen bir internet sitesinde S.E.nin öz yönetim direnişlerinde yaşamını yitiren savaşçı olarak anılıp fotoğraflarına yer verildiğini tespit etmiştir. Güvenlik güçleri; S.E.nin cesedinin ele geçirildiği yerin PKK/KCK terör örgütü mensupları ile girdikleri silahlı çatışmanın yaşandığı operasyon bölgesinde kaldığı ve maktulün cesedinin ele geçirildiği adreste operasyon sürecinin önceki tarihlerinde dokuz terör örgütü mensubunun cesedinin silahları ve mühimmatları ile birlikte ele geçirildiğine işaret etmiştir. Bu sebeple maktulün güvenlik güçlerine yönelik silahlı saldırı eylemi/girişimi esnasında etkisiz hale getirilen terör örgütü mensuplarından olduğu ve cenazesinin güvenlik güçlerinin eline geçmemesi amacıyla terör örgütü mensupları tarafından söz konusu adrese taşındığını/saklandığı değerlendirmesinde bulunmuştur.

13. Şırnak Cumhuriyet Başsavcılığı 15/2/2018 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiştir. Gerekçede, elde edilen deliller uyarınca S.E.nin terör örgütü üyesi olduğunun, örgütün emir ve talimatları doğrultusunda güvenlik güçleri ile çatışmaya girdiğinin tespit edildiğini, güvenlik güçlerinin terör örgütüne yönelik operasyonlar sırasında kanunu/emri yerine getirmeleri kapsamında güç kullanmalarının hukuka uygunluk şartlarını taşıdığını ifade etmiştir. Söz konusu karara yönelik itiraz Şırnak Sulh Ceza Hâkimliği (Hâkimlik) tarafından 6/4/2018 tarihinde reddedilmiştir. Ret gerekçesinde; operasyonların arka planına ve güç kullanımına ilişkin mevzuata dair kapsamlı bir açıklama yapılarak güvenlik güçlerinin terörist grupla silahlı çatışma yaşarken terörle mücadele çerçevesinde aldıkları emri yerine getirdikleri sırada kendilerine, diğer güvenlik güçlerine ve sivil halka örgüt mensuplarınca yöneltilen, gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan haksız saldırıları o andaki hâl ve şartlara göre saldırı ile orantılı biçimde defetmek zorunda oldukları, kanunun verdiği yetkiyi kullanarak, terör örgütü mensubu olduğu tespit edilen S.E.yi etkisiz hâle getirdikleri sonucuna ulaşıldığı ve bu bağlamda Başsavcılık kararında hukuka aykırılık bulunmadığı ifade edilmiştir.

14. Başvurucular, anılan kararı 30/4/2018 tarihinde öğrenmelerinin ardından 29/5/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

15. S.E. ile birlikte yirmi kişinin yaralı hâlde Cizre ilçesi Sur Mahallesi Beyazıt Sokak Alize Künefe Salonunun arkasındaki binanın bodrum katında bulundukları belirtilerek 10/2/2016 tarihinde tedbir talebiyle bireysel başvuru yapılmıştır. Şırnak Valiliği (Valilik) tarafından 11/2/2016 tarihinde Anayasa Mahkemesine gönderilen yazıda, Bostancı Sokak, Narin Sokak ve Beyazıt Sokak'ta bulunan binalara sağlık görevlileri ve ilgili personellerle gidildiği ve bu adreslerde yaralıların bulunmadığının anlaşıldığı bildirilmiştir. İkinci Bölüm 12/2/2016 tarihinde, tedbir kararı verilmesine yer olmadığına, kamu makamlarının kim olduklarına bakılmaksızın başvurucu olduğu belirtilen kişilerin bulunduğu yerin tespiti ve sağlık hizmetlerine erişimleri için gerekli tedbirleri almaya devam etmesine, Başsavcılıktan başvurucu olduğu belirtilen kişilerin hayatını kaybedenler arasında olup olmadığının bildirilmesinin istenmesine ve Valiliğin sonraki gelişmelerden Anayasa Mahkemesini gecikmeksizin bilgilendirmesine karar vermiştir.

16. 29/5/2018 tarihli başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

17. Başvurucular, hukuka aykırı olarak ilan edilen sokağa çıkma yasakları sırasında başlatılan operasyonlarda yakınları S.E.nin güvenlik güçlerince ağır şekilde yaralandığını ve binadaki diğer kişiler ile milletvekillerinin yardım ve ambulans taleplerinin cevapsız bırakılması sonucu yakınlarının öldüğünü ileri sürmüştür. S.E.nin terör örgütü üyesi olmadığını, hiçbir çatışmaya katılmadığını, silah kullandığının ve kullanılan gücün mutlak zorunlu ve orantılı olduğunun kanıtlanamadığını, S.E.den alınan svaplarda atış artığı ve antimon elementine rastlanmadığını, aleyhe ifade veren gizli tanıkların beyanlarının hukuki karşılığının olmadığını, sokağa çıkma yasaklarının operasyonlar bittiği hâlde delil karartmak amacıyla üç hafta daha devam ettirildiğini, olay yeri incelemesinin Cumhuriyet savcısı olmadan yapıldığını, soruşturmanın çelişkiler, eksiklikler içerdiğini ve tarafsız yürütülmediğini, Başsavcılığın hiçbir hususta resen araştırma yapmadığını, operasyona ilişkin temel soruların cevapsız bırakıldığını ve kararların gerekçesiz olduğunu belirterek yaşam hakkı ile adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

18. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; operasyonlardaki planlama ve hazırlık aşamasının somut olayın şartları ile uyumlu olduğu, güvenlik güçlerinin somut olayın şartlarına göre kendilerinden beklenebilecek gerekli tüm önlemleri aldıkları, güvenlik güçlerinin silah kullanımının ilk andan itibaren suçun işlenmesinin önlenmesine ve sivillerinin terör örgütünün şiddet eylemlerine karşı korunmasına yönelik olduğu ancak yer yer terör örgütü mensupları ile güvenlik güçleri arasında gerçekleşen çatışmalarda silah kullanımının güvenlik güçleri açısından meşru müdafaa kapsamında kaldığı ifade edilmiştir. Ayrıca güvenlik güçlerinin kendilerine ve üçüncü kişilere zarar verilmesini önlemek için silah kullanmalarının zorunluluk arz ettiği, somut başvuruda güvenlik güçlerinin başvuruculara yakınına karşı haksız ve ölümcül güç kullandığı kanaatini destekleyecek her türlü makul şüphenin ötesinde bir delil olmadığı, Cizre Cumhuriyet Başsavcılığının yürüttüğü soruşturma dosyasında yer alan delillerden başvuruculara yakını S.E.nin terör örgütüne katıldığı ve çatışmalarda fiilen yer aldığı anlaşıldığı, ayrıca olayın hangi şartlar altında meydana geldiğini ortaya koymaya elverişli bir soruşturma yürütülmesi nedeniyle yaşam hakkının ihlal edilmediği bildirilmiştir.

19. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı başvuru formundaki iddialara benzer iddialar ileri sürmüştür.

20. Başvuru, yaşam hakkı kapsamında incelenmiştir.

21. Yaşam hakkının öldürmeme yükümlülüğü (negatif yükümlülük) ilişkin maddi boyutu ile etkili soruşturma yükümlülüğüne ilişkin usul boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşıldığından bu iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir. Bununla birlikte S.E.nin yeri ve durumu konusunda yetkililerin haberdar edilmesine rağmen tıbbi yardım sağlanmadığı ve böylece yaşam hakkının koruma yükümlülüğüne ilişkin maddi boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olup olmadığının ayrıca değerlendirilmesi gerekir.

22. Somut başvurunun yaşam hakkı bağlamında incelenmesinden önce bazı hususlara açıklık getirilmesi elzemdir. Öncelikle inceleme kapsamının bireysel başvurunun niteliği

gereği başvuruya konu olaylarla sınırlı olduğu belirtilmedir. Yapılan tespit ve değerlendirmeler, başvuru konusu olayı çevreleyen şartlara ilişkin ve bunlarla sınırlıdır; öz yönetim ilanlarını takip eden süreçte Türkiye'nin bir bölümünde yaşanan terör olaylarına karşı düzenlenen güvenlik operasyonlarının ve alınan diğer tedbirlerin genel bir değerlendirilmesi olarak anlaşılamaz. Başvuru formunda dile getirilen tüm iddialarla ilgili bir değerlendirmede bulunmak Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Buna karşılık yoğun terör olaylarının ve buna bağlı can kayıplarının yaşandığı, bunları sona erdirmek üzere güvenlik operasyonlarının düzenlendiği, son derece tehlikeli ve öngörülemez bir ortamda meydana gelen ölüm olaylarına ilişkin somut başvuru değerlendirilirken olayların arka planında yaşananların gözardı edilmesi de düşünülemez (Gazal Kolanç ve diğerleri, § 332).

A. Öldürmeme Yükümlülüğün İhlal Edildiğine İlişkin İddia

23. Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen yaşam hakkı kapsamında devletin negatif bir yükümlülük olarak yetki alanında bulunan hiçbir bireyin yaşamına kasıtlı ve hukuka aykırı olarak son vermeme yükümlülüğü bulunmaktadır . Anayasa'nın 17. maddesinin son fıkrasında belirtilen yaşam hakkına yapılan müdahalenin hukuka uygun olacağı hâllerde dahi son çare olarak öldürücü kuvvet kullanılması gerekir. Kamu görevlilerinin güç kullanımına ilişkin eylemlerinin gereklilik ve ölçülülük bakımından değerlendirmesi yapılırken eylemlerin planlanması ve kontrolü dâhil olayın bütün aşamaları dikkate alınmalıdır. Bunun yanı sıra bu konuda yapılacak değerlendirmede bir bütün olarak somut olayın hangi koşullarda gerçekleştiği, nasıl bir seyir izlediği ve yaşamını kaybeden kişinin daha önceki eylemleri ile kendisinin yaratacağı tehlikenin niteliği de gözönünde bulundurulmalıdır (detaylı aktarım için bkz. Cemil Danışman, B. No: 2013/6319, 16/7/2014; İpek Deniz ve diğerleri, B. No: 2013/1595, 21/4/2016; Cembeli Erdem, B. No: 2014/19077, 18/4/2018; Cem Sarısülük ve diğerleri [GK], B. No: 2015/16451, 15/12/2021; güvenlik güçlerinin fiziksel zor ve silah kullanımına ilişkin mevzuat için bkz. Gazal Kolanç ve diğerleri, §§ 208, 214, 216-218, 221).

24. Öldürmeme yükümlülüğünün ihlal edildiğine yönelik iddialar incelenirken öncelikle belirlenmesi gereken husus, ölümün devlet görevlilerinin güç kullanımı sonucu meydana gelip gelmediğidir. Başvurucular, yakınlarının güvenlik güçlerince öldürüldüğünü iddia etmiştir. Ölüm olayıyla ilgili yürütülen soruşturma sonucunda verilen kararda da S.E.nin ölümünün operasyonlar sırasında kamu gücünün kullanımına bağlı olarak gerçekleştiği kabul edilmiştir. Somut başvuruda, başvurucuların yakınının güvenlik güçlerince düzenlenen operasyon sırasında öldürüldüğü yönündeki kabul ve tespitlerden ayrılmayı gerektiren bir husus bulunmamaktadır.

25. Anayasa Mahkemesi Gazal Kolanç ve diğerleri kararında, terör olayları nedeniyle 2015 ve 2016 yıllarında Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde güvenlik güçleri tarafından gerçekleştirilen geniş çaplı operasyonlarda meydana gelen ölümler için birden çok başvurunun birleştirilmesi suretiyle yaşam hakkı yönünden yaptığı detaylı değerlendirmede olayın şartlarını, konuya ilişkin yaklaşımını, ilkeleri ve ölçütleri belirlemiştir. Somut başvurudaki ihlal iddiasına konu tekil ölüm olayı ve akabinde olaya özgü yapılan soruşturmanın öznel şartları dışında genel operasyon (güç kullanımı) şartlarına yaklaşım bağlamında Gazal Kolanç ve diğerleri kararındaki belirlemelerden ayrılmayı gerektiren bir neden bulunmamaktadır.

26. Devletin yaşam hakkına müdahalesinin Anayasa'ya uygun olabilmesi için sağlanması gereken ilk ölçüt müdahalenin kanuni bir dayanağının bulunmasıdır. Güvenlik kuvvetlerinin

güç ve silah kullanımını düzenleyen mevzuatın hangi durumlarda ve ne ölçüde güç kullanılacağını belirleyen, gücün kötüye kullanımını, keyfîliği önlemeye ve yaşam hakkına yapılan müdahalelerin asgari düzeyde tutulmasını sağlamaya yönelik yeterli ve açık kurallar içerdiği, dolayısıyla kanunilik şartını sağladığı değerlendirilmiştir (Gazal Kolanç ve diğerleri, § 339).

27. Yaşam hakkına yapılan müdahalenin ihlale yol açmaması için karşılanması gereken ikinci kriter, müdahalenin Anayasa'nın 17. maddesinin dördüncü fıkrasında sayılan istisnai durumlardan biri kapsamında gerçekleştirilmesidir. Kovuşturmaya yer olmadığına dair kararda güvenlik güçlerinin terörle mücadele çerçevesinde aldıkları emri yerine getirdikleri sırada kanunun verdiği yetkiyi kullanarak güç kullandıkları kabul edilmiştir. Hâkimlik de olayda meşru müdafaa hâlinin varlığını kabul etmiştir. Söz konusu kabuller; S.E.nin PKK/KCK terör örgütü adına milis/iş birlikçi olduğuna, aynı örgütün silahlı yapılanmalarından olan YPS içinde ise silahlı faaliyette bulunduğuna dair istihbarata, S.E.nin üzerinde (kıyafetlerinde) ateşli silah atış artığı varlığını tespit eden laboratuvar raporuna, cesedinin bulunduğu binadan daha önceki bir tarihte terör örgütü mensubu dokuz ceset ile birlikte çok sayıda otomatik silah ve ateşli silah ürünü çıkarılmasına, güvenlik güçleri tarafından tutulan S.E.nin terör örgütü mensubu olduğuna ve cesedinin bulunduğu binadan güvenlik güçlerine ateş açılıp çatışmalar yaşandığına dair tespitler içeren tutanaklara, terör örgütü lehine propaganda yapan internet sitelerinin yayınlarına ve soruşturma sürecinde elde edilen delillere dayanmaktadır. Söz konusu deliller S.E.nin terör eylemlerini engellemek için yapılan operasyonlarda güvenlik güçleri ile girdiği silahlı çatışmada, güvenlik güçlerinin emrin yerine getirmesi sırasında kanunun verdiği yetkiyle ve kendilerine, diğer güvenlik güçlerine ve sivil halka örgüt mensuplarınca yöneltilen, gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan haksız saldırıları o andaki hâl ve koşullara göre saldırı ile orantılı biçimde defettiklerinin, bir başka ifade ile meşru müdafaa koşulları altında öldürüldüğünün kabulü için yeterlidir.

28. Diğer taraftan söz konusu operasyonların yapılma sebebi olan yaygın terör olaylarının Gazal Kolanç ve diğerleri kararında yapılan belirleme (aynı kararda bkz. § 342) doğrultusunda ayaklanma olarak nitelendirilmesi gerektiği dikkate alındığında S.E.nin ölümüyle sonuçlanan güç kullanımının Anayasa'nın 17. maddesinde yer alan, bir ayaklanmanın bastırılması meşru amacına da matuf olduğu kanaatine ulaşılmıştır.

29. Yaşam hakkına yapılan müdahalenin ihlale yol açmaması için karşılanması gereken son kriter, müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesi anlamında ölçülülük ilkesine aykırılık taşımamasıdır. Bir başka ifadeyle devlet görevlilerinin ölümle neticelenen güç kullanımlarının somut olayın şartlarında ortaya çıkan tehlikeyi bertaraf etmek için orantılı ve gerçekleştirilmek istenen meşru amaca ulaşmak için mutlak zorunlu olduğu ortaya konulmalıdır. Gazal Kolanç ve diğerleri kararında, terör eylemlerinin sona erdirilmesi için yapılan operasyonlar kapsamında yaşam hakkına yönelik gerçekleşen müdahalelerin silahlı bir ayaklanma kapsamında ağır silahlar kullanılarak gerçekleştirilen, kesintisiz ve öngörülemez nitelikte olan ölümcül terör saldırılarına karşı silahlı ayaklanmayı bastırmak, güvenlik güçleri ve diğer kişilerin yaşamları bakımından ortaya çıkan tehlikeyi bertaraf etmek için yapılan zorunlu ve orantılı bir müdahale olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Gazal Kolanç ve diğerleri, §§ 343-368). Bu noktada başvuruculaların yakını S.E.nin de soruşturma dosyasında mevcut deliller uyarınca Gazal Kolanç ve diğerleri kararında belirtilen ve detaylandırılan operasyonlar kapsamında güvenlik kuvvetleriyle yaşadığı silahlı çatışma esnasında güç kullanımına bağlı olarak hayatını kaybettiğinin kabulü gerektiğini, dolayısıyla

söz konusu operasyonlar için anılan kararda yapılan nitelendirmenin bu başvuru için de geçerli olduğunu yeniden hatırlatmak gerekir. Bu perspektiften üzerinde atış artığı tespit edilen, PKK terör örgütünün gençlik yapılanması içinde yer aldığına, örgütün eylemlerine aktif katıldığına, olay tarihlerinde hendek ve barikatların kazılmasına aracı ile malzeme taşıyarak destek sağladığına, Cudi Mahallesi'ndeki barikatlarda Kalaşnikof marka silahla nöbet tuttuğuna ilişkin çok sayıda tanığın beyanı bulunan S.E.nin meşru müdafaa ve silahlı ayaklanmanın bastırılması kapsamında zorunlu ve orantılı güç kullanımı sonucu hayatını kaybettiği, bu nedenle somut olayda yaşam hakkının maddi boyutu yönünden bir ihlal olmadığı değerlendirilmiştir.

30. Açıklanan gerekçelerle öldürmeme yükümlülüğünün ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

B. Etkili Soruşturma Yükümlülüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddia

31. Devlet, yaşam hakkının etkili soruşturma yükümlülüğüne ilişkin usul boyutu kapsamında doğal olmayan her ölüm olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili bir resmî soruşturma yürütmek durumundadır. Kamu görevlilerinin güç kullanımı sonucu gerçekleşen ölümlere ilişkin soruşturmaların etkili olabilmesi için soruşturma makamları, olaya karışmış olabilecek kişilerden bağımsız olmalı; resen ve derhâl harekete geçerek ölüm olayını aydınlatabilecek, sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek tüm delilleri tespit etmelidir. Soruşturma süreci kamu denetimine açık olmalı ve ölen kişinin yakınlarının meşru menfaatlerini korumak için bu sürece gerekli olduğu ölçüde katılımları sağlanmalıdır. Makul bir özen ve süratle yürütülmesi gereken soruşturma sonucunda alınan karar, soruşturmada elde edilen tüm bulguların kapsamlı, nesnel ve tarafsız bir analizine dayanmalı; bunun yanı sıra yaşam hakkına yönelik müdahalenin Anayasa’nın aradığı zorunlu bir durumdan kaynaklanan ölçülü bir müdahale olup olmadığına yönelik bir değerlendirme içermelidir (birçok karar arasından bkz. Cem Sarısülük ve diğerleri, §§ 140-151).

32. Somut sürece bakıldığında S.E.nin bedeninin bulunmasını takiben Başsavcılık tarafından derhâl bir soruşturma başlatılmış, olay yeri incelemesi yapılmış, deliller toplanıp muhafaza altına alınmış, güvenlik birimleri ile gerekli yazışmalar yapılmış, otopsi işlemi vakit kaybetmeden gerçekleştirilmiştir. Süreçte S.E.nin kıyafetlerinden alınan numune üzerinde ateşli silah atış artığı tespit edilmiştir. Ayrıca olay mahallinde görüntü kaydeden kamuya ya da özel şahsa ait kamera ile görgü tanığı bulunmadığı yönünde tespit yapılmış, S.E.nin kardeşinin ve cesedini bulan kişinin ifadesine başvurulmuştur.

33. Sokağa çıkma yasağı ve devam eden silahlı çatışmalar nedeniyle olay yerine erişimin sınırlı olduğu bir ortamda kamu gücü eliyle yeterli bir soruşturma yürütülerek ölümün meydana geldiği şartların tam olarak ortaya konulması özellikle önemlidir. Öte yandan olayı çevreleyen zorlu koşullar soruşturma makamları ve delil toplamakla görevli kamu görevlileri için de geçerlidir. Öyle ki söz konusu çatışma ve operasyon döneminde verilen arama kararını yerine getirmek ve delil toplamak için olay yerine giden emniyet görevlilerine, onların güvenliğini sağlamak için tertibat alan Jandarma ve Polis Özel Harekât mensuplarına terör örgütü üyelerince bombalı ve silahlı saldırıda bulunulduğu, bazı görevlilerin yaralandığı, arama kararı gereğini yerine getiremeden olay yerinden ayrılmak zorunda kaldıkları, Cizre Adliyesi binasının iki ayrı tarihte roketatarlar ve uzun namlulu silahlar kullanılarak gerçekleştirilen terör saldırılarının hedefi olması nedeniyle bu görevlilerin Adliye binası dışında çalıştıkları tespit edilmiştir. Bu derece öngörülemez ve

şiddetli terör saldırılarının olduğu, devlet güçlerinin kontrollerinin sınırlı bulunduğu bir ortamda etkili soruşturma yapma yükümlülüğü kapsamında olay yerinden delil toplanmasına ilişkin ilkelerin katı biçimde uygulanmasının mümkün olmadığı kuşkusuzdur. Anayasa Mahkemesi, soruşturmanın bağımsız kişilerce yürütülmesi kriterinin hiçbir şekilde Cumhuriyet savcılarının ağır silahlarla çatışmaların devam ettiği bir bölgeye bizzat giderek delilleri tespit etmeleri gerektiği şeklinde yorumlanamayacağı kanaatindedir. (Gazal Kolanç ve diğerleri, §§ 373, 377).

34. Esasen ceza soruşturmalarında delil toplama işlemleri jandarma veya polis teşkilatları içindeki adli kolluk birimlerince yerine getirilmek zorunda olduğundan jandarma ve polisin ortak gerçekleştirdiği güvenlik operasyonları sonucu gerçekleşen ölüm olaylarında adli işlemlerle ilgili kim görevlendirilirse görevlendirilsin bu iki teşkilatla bir şekilde kurumsal bir bağı bulunacaktır. Somut başvuruya konu soruşturmalarda arama kararlarının terörle mücadele operasyonlarına katılmayan adli kolluk birimlerince talep edildiği ve karar gereğinin uzman Olay Yeri İnceleme görevlilerince yerine getirildiği anlaşılmıştır. Olay yeri inceleme ve delil toplama işlemlerinin çatışmalara fiilen katılan Jandarma ve Polis Özel Harekât birimlerinden ayrı bir yapı içindeki bu uzman birimlerce yerine getirilmesi somut olayın şartlarında soruşturmanın bağımsızlığının sağlanması bakımından önemli bir tedbir olarak değerlendirilmiştir. Buna ek olarak adli kolluk görevlileri, daha sonra tutanağa bağladıkları tüm işlemleri video ve fotoğraflarla kaydederek soruşturmayı yürütmekle görevli Cumhuriyet savcılarının incelemesine imkân sağlamıştır. Soruşturmalar için kritik önemdeki ölü muayene ve otopsi, fotoğraftan teşhis işlemleri ise Cumhuriyet savcılarının bizzat katılımıyla yapılmıştır. Dolayısıyla somut olayda etkili soruşturma yürütme yükümlülüğü kapsamında soruşturmanın bağımsızlığının zedelenmemesi için imkânlar dâhilinde tüm tedbirlerin alındığı kanaatine ulaşılmıştır.

35. Süreçte kamu görevlilerinin şüpheli sıfatıyla ifadelerinin alınmadığı görülmekte ise de soruşturmanın amacı, somut olayın ne şekilde gerçekleştiğini ortaya çıkarmak ve böylece kullanılan gücün Anayasa'nın 17. maddesi anlamında meşru olup olmadığını belirlemektir. Dolayısıyla ifade alma işlemi her soruşturmada yerine getirilmesi gereken otomatik bir zorunluluk olarak kabul edilemez. Süreçte toplanan deliller olayın şartlarında maddi gerçeği ortaya çıkarmış, kullanılan gücün Anayasa'nın 17. maddesi anlamında mutlak zorunlu ve orantılı olduğunu göstermiştir. Bu nedenle somut olayda çatışmalara katılan görevlilerin ifadelerinin alınmaması etkili soruşturma yükümlülüğü ile ulaşılmak istenen amaç bakımından yerine getirilmesi gereken zorunlu ve faydalı bir delil toplama işlemi olarak değerlendirilmemiştir. Bunun da ötesinde devamlılık arz eden ve öngörülemez nitelikteki silahlı çatışmalara katılan operasyonel birliklerin çatışmaların seyrine göre sürekli değişmesi nedeniyle farklı zamanlarda gerçekleşmesi son derece muhtemel ölümlerin hangi birim görevlilerince kullanılan güç sonucu meydana geldiğini belirlemek de neredeyse imkânsızdır (Gazal Kolanç ve diğerleri, § 381).

36. S.E.nin ölümüne ilişkin olarak olay yerinde araştırma yapılarak tutanağa bağlandığı, otopsi işleminin gecikmeksizin gerçekleştirildiği, olay yerindeki delillerin muhafaza altına alındığı, laboratuvar incelemelerinin elde edilen veriler ölçüsünde yapıldığı, S.E.nin kardeşinin ve cesedini bulan kişinin ifadesine başvurulduğu, muhtemel tanıkların araştırıldığı görülmüştür. Başsavcılık görüntü kayıtlarına ulaşmak için girişimde bulunmuş ise de olay yerini kaydeden kamera tespit edilememiştir. Süreç yaklaşık iki yılda tamamlanmıştır.

37. Soruşturmanın etkinliğine ilişkin asgari ölçütleri karşılayan incelemenin nitelik ve

derecesinin olayın koşullarına bağlı olduğu unutulmamalıdır. Gazal Kolanç ve diğerleri kararında detaylı analize konu, döneme hâkim olan şartlar altında dahi olayın aydınlatılabilmesi için imkânlar dâhilinde tüm delillerin toplanması, hukukun üstünlüğüne olan inancın korunması ve hukuka aykırı eylemlere müsamaha gösterildiği veya kayıtsız kalındığı görünümü verilmemesi açısından kritik bir önemdedir. Yukarıda aktarılan safahatı içeren soruşturma sürecinde ölüm olayını çevreleyen şartların tespitine imkân sağlayan gerekli ve yeterli bilginin olabildiğince bir bütün olarak elde edildiği, kriminal/laboratuvar incelemelerinin yapıldığı, tanıkların beyanının alındığı, kimlik teşhisinin yapıldığı ve sürecin iki yıl gibi makul olarak değerlendirilebilecek bir sürede tamamlandığı açıktır. Somut olayı çevreleyen son derece zor ve ağır şartlar nazara alındığında ölüm olayı ile ilgili delil toplama işlemlerinin özensiz yürütüldüğü yorumunu getirmek mümkün görünmemektedir.

38. Sonuç itibarıyla soruşturma makamlarının olayların seyrini aydınlatmaya yönelik işlemlerinden kuşku duyulmasını gerektirecek bir durumun, başka bir ifade ile yürütülen soruşturmanın derinliği ve ciddiyeti üzerinde etki gösterecek nitelikte bir husus bulunmadığı, dolayısıyla yaşam hakkının etkili soruşturma yükümlülüğüne yönelik bir ihlal olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

39. Açıklanan gerekçelerle etkili soruşturma yükümlülüğünün ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

C. Yaşamı Koruma Yükümlülüğün İhlal Edildiğine İlişkin İddia

40. Topraklarının bir kısmını fiilen işgal etme girişiminde bulunarak ağır silahlarla ölümcül saldırılar düzenleyen PKK terör örgütü mensuplarının eylemlerine karşı bölgede yaşayan sivil halkın yaşamını koruma konusunda devletin pozitif yükümlülüğü bulunduğu kuşkusuzdur. Aynı yükümlülük terör eylemlerinin sonlandırılması ve kamu hizmetlerinin devam ettirilmesi için çaba harcayan kamu görevlilerinin yaşam haklarının korunması bakımından geçerlidir (Gazal Kolanç ve diğerleri, § 301). Başvurucular, yaralı hâlde bulunan S.E.nin yeri ve durumu konusunda yetkililer haberdar edilmesine rağmen S.E.ye tıbbi yardım sağlanmayıp yaşamı koruma yükümlülüğüne aykırı davranıldığını iddia etseler de Bakanlık görüşü ile ekindeki belgelerde yer alan bilgiler ve soruşturmalarda toplanan deliller neticesinde güvenlik güçleri, silahlı terörist faaliyetlerde bulunan S.E.nin eylemlerine karşılık sivil halka ve kamu görevlilerine karşı pozitif yükümlülüklerini yerine getirmek amacıyla hareket etmiştir. Bir başka ifadeyle S.E.'nin çatışmalar sırasında bir binanın bodrum katına sığınan sivillerden olduğu iddiasının aksine, kendisi PKK terör örgütünün öz yönetim ilanını takip eden süreçte gerçekleşen terör eylemlerine bizzat katılan ve güvenlik güçlerine karşı silahlı mücadele yürüten biridir. Bu durumda S.E.ye sağlık yardımı sağlanmaması nedeniyle yaşam hakkının ihlal edilip edilmediğinin belirlenebilmesi için yapılması gereken, S.E.nin iddia edildiği gibi yaralı ve savunmasız bir durumda iken sağlık yardımı talebinde bulunup bulunmadığı konusunun aydınlatılmasıdır.

41. S.E. ile birlikte yirmi kişinin yaralı hâlde Cizre İlçesi Sur Mahallesi Beyazıt Sokak Alize Künefe Salonunun arkasındaki binanın bodrum katında bulunduklarına dair tedbir talepli bireysel başvuru Anayasa Mahkemesine 10/2/2016 tarihinde yapılmıştır. Valilik tarafından 11/2/2016 tarihinde Anayasa Mahkemesine gönderilen yazıda; belirtilen adresteki binalara sağlık görevlilerinin ve ilgili personelin gittiğinin ve bu adreslerde yaralıların bulunmadığının anlaşıldığının bildirilmesi üzerine tedbir kararı verilmesine yer olmadığına karar verilmiştir (yaralıların olduğu iddia edilen adreslere yakın çevrede gerçekleştirilen terör saldırılarına ilişkin inceleme için bkz. Gazal Kolanç ve diğerleri, § 316).

42. Başvuru dosyasında S.E.nin yaralı olarak bulunduğuna dair soyut iddia dışında somut bir bilgi ve kanıt mevcut değildir. Bu durumda S.E.nin yaralı vaziyette sağlık yardımına ihtiyaç duyduğuna, bu hususta bir talepte bulunduğuna, bireysel başvuruda iddia edilen adreste herhangi bir zamanda olduğuna dair somut delil bulunmamaktadır. Esasen S.E.nin cesedi bir bodrum katında da bulunmuş değildir. Başvuru dosyasındaki tüm deliller birlikte değerlendirildiğinde S.E.nin cesedinin bulunmasının ardından yürütülen soruşturmalarda varılan sonuçlardan ayrılmayı gerektirir hiçbir yön olmadığı, bu kişilerin olaylarının başlamasından ölü bulundukları tarihe kadar teslim olmayı düşünmeden Cizre'de silahlı terör eylemlerine katıldıkları sonucuna varılmıştır. Bu süre zarfında terör örgütünün operasyonlarda yaralı sivillerin hedef alındığı algısını yaratarak kamunun desteğini sağlamak, bu algıyı kullanarak sokağa çıkma yasağının kaldırılması, sivil halkın çatışma bölgesine girmesi ve çatışma bölgesindeki sivil halkın tahliyesini önlemek için çalıştığı, nihayetinde güvenlik güçlerinin operasyonları ile sıkıştırılan terör örgütü mensuplarının teslim olmalarını engelleyip yakalanmadan bölgeden çıkmalarını amaçladığı değerlendirilmiştir.

43. Açıklanan gerekçelerle acil sağlık hizmeti sunulmaması nedeniyle yaşamı koruma yükümlülüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğu sonucuna varılmıştır.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Yaşam hakkının öldürmeme yükümlülüğüne ilişkin maddi boyutu ile etkili soruşturma yükümlülüğüne ilişkin usul boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddiaların KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Yaşam hakkının koruma yükümlülüğüne ilişkin maddi boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının öldürmeme yükümlülüğüne ilişkin maddi boyutu ile etkili soruşturma yükümlülüğüne ilişkin usul boyutunun İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 19/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SAADET KIZILIRMAK

B. No: 2018/14934 | Karar tarihi: 19.12.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/14934

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SAADET KIZILIRMAK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/14934)

Karar Tarihi: 19/12/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Cafiye Ece YALIM

Başvurucu : Saadet KIZILIRMAK

Vekili : Av. Cem ZORLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kanun hükmünde kararnameyle kapatılan eğitim kurumunca yapılan taşınmaz satış işleminin muvazaalı olduğu tespit edilerek taşınmazın mülkiyetinin Hazineye geçirilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 7/5/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin birer örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Salihli ilçesi, Beşeylül Mahallesi, Yurtyeri mevkiinde kâin 329 ada 46 parsel numaralı ve üzerinde beş katlı bina bulunan taşınmaz Özel Zuhal İlköğretim Okulunun maliki Antaş Akaryakıt Nakliyat Turizm Anonim Şirketine ait iken 12/2/2016 tarihinde H.Y.ye satılmış; başvurucu 18/5/2016 tarihinde taşınmazı H.Y.den 270.000 TL karşılığında satın almıştır.

9. Türkiye 15 Temmuz 2016 gecesi silahlı bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış ve Bakanlar Kurulu tarafından ülke genelinde 21/7/2016 tarihinden itibaren doksan gün süreyle olağanüstü hâl (OHAL) ilan edilmesine karar verilmiştir. Olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihinde -bir daha uzatılmayarak- son bulmuştur. Darbe teşebbüsüne ilişkin süreç, OHAL ilanı, OHAL döneminin gerektirdiği tedbirlere ilişkin detaylı açıklamalar Anayasa Mahkemesinin Aydın Yavuz ve diğerleri ([GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-20, 47-66) kararında yer almaktadır.

10. OHAL tedbirleri kapsamında çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerle, terör örgütleriyle bağlantılı görülen eğitim kurumları ve öğrenci yurtlarının faaliyetlerine son verilmiştir. Bu çerçevede 22/7/2016 tarihli ve 667 sayılı Olağanüstü Hâl Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin (667 sayılı KHK) 2. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendiyle Özel Zuhal İlköğretim Okulu kapatılmıştır. Aynı maddenin (2) numaralı fıkrası uyarınca, kapatılan eğitim kurumları ve öğrenci yurtlarına ait olan taşınırlar ile her türlü mal varlığı, alacaklar, haklar, belgeler ve evrak Hazineye bedelsiz olarak devredilmiştir.

11. Salihli Kaymakamlığı taşınmazın Hazine adına tescili için Salihli Tapu Müdürlüğüne yazı yazmış ve taşınmaz 24/7/2016 tarihinde Hazine adına tescil edilmiştir.

12. 29/10/2016 tarihinde yürürlüğe giren 3/10/2016 tarihli ve 675 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (675 sayılı KHK) 12. maddesinde, olağanüstü hâl kapsamında yürürlüğe konulan kanun hükmünde kararnameler gereğince kapatılan özel öğretim kurum ve kuruluşları ile özel öğrenci yurtları ve pansiyonlarının faaliyetlerinin sürdürüldüğü dönemde üzerilerinde bulundukları, mülkiyeti kapatılanların sahibi gerçek veya tüzel kişilere ait taşınmazlardan 1/1/2014 tarihi ile bahse konu yerlerin kapatılma tarihleri arasında üçüncü kişilere devri yapılmış olan ve üzerinde kapatılanlar tarafından aynı faaliyete kapatılma tarihi itibarıyla devam edilen taşınmazların devir işlemlerinin muvazaalı kabul edileceği, tapuda ilgisine göre Hazine veya Vakıflar Genel Müdürlüğü adına her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak resen tescil edileceği düzenlenmiştir.

13. 675 sayılı KHK'nın 12. maddesi 6/2/2018 tarihli ve 7082 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 8/3/2018 tarihli ve 30354 mükerrer sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesi sonucu aynen kanunlaşmıştır.

14. Başvurucu, taşınmazın Hazine adına tesciline ilişkin işlemin iptali talebiyle 10/10/2016 tarihinde Manisa 2. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) dava açmıştır. Başvurucu; dava dilekçesinde söz konusu taşınmazı H.Y. isimli şahıstan B. Emlak komisyoncusu aracılığıyla, Ziraat Bankası hesabından 270.000 TL çekip ödeme yaparak satın aldığını, yurt dışında

yaşadığını, alım işlemini gerçekleştirmek için 14/5/2016-21/5/2016 tarihleri arasında Türkiye'ye geldiğini, işlemin muvazaalı olmadığını, terör örgütleriyle bir bağlantısı bulunmadığını, hakkında yürütülen bir soruşturma olmadığını ileri sürmüştür.

15. Hazine; savunma yazısında dava konusu taşınmazın 670 sayılı KHK ile kapatılan Antaş Akaryakıt Nakliyat Turizm Anonim Şirketi adına tapuda kayıtlı iken12/2/2016 tarihinde H.Y. isimli şahsa satıldığını, bu satış işleminden çok kısa bir süre sonra 18/5/2016 tarihinde başvurucuya satıldığını, satış işlemi yapılmasına rağmen Özel Zuhal İlköğretim Okulunun kiracı sıfatı ile faaliyetine devam ettiğini,675 sayılı KHK hükmü gereğince taşınmaz satış işleminin muvazaalı olduğunu belirtmiştir.

16. İdare Mahkemesi 18/10/2017 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; başvurucunun taşınmazı 270.000 TL bedelin elden ödemesi suretiyle satın aldığını ifade etmesine rağmen 270.000 TL'nin hesaptan çekildiğine dair banka hesap hareketlerini gösterir belge dışında alıcıya ödeme yaptığına dair bir bilgi veya belge sunmadığı ifade edilmiştir. Kararda ayrıca 270.000 TL tutarındaki bedelin elden ödenmesinin ve herhangi bir kurum veya kuruluş tarafından belgelendirilmemesinin ticari hayatın olağan akışı içinde mutat sayılabilecek bir durum olmadığı belirtilmiştir. İdare Mahkemesi söz konusu taşınmazın satılarak başvurucuya devredilmesine rağmen Özel Zuhal İlköğretim Okulunun anılan taşınmazda faaliyetine devam ettiğine işaret etmiştir. Mahkeme 667 sayılı KHK ile anılan okulun kapatılması nedenleriyle taşınmazın başvurucuya devrinin 675 sayılı KHK kapsamında muvazaalı sayılan işlemlerden olduğu sonucuna varmıştır.

17. Başvurucu, bu karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuş; istinaf dilekçesinde dava dilekçesindeki iddialarına benzer iddialar ileri sürmüştür. İzmir Bölge İdare Mahkemesi Beşinci İdare Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 15/3/2018 tarihinde İdare Mahkemesi kararının usul ve yasaya uygun olduğunu belirterek istinaf başvurusunun reddine kesin olarak karar vermiştir.

18. Nihai karar 9/4/2018 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiş, başvurucu 7/5/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

19. 667 sayılı KHK'nın 2. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Milli güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen Fethullahçı Terör Örgütüne (FETÖ/PDY) aidiyeti, iltisakı veya irtibatı belirlenen;

...

b) Ekli (II) sayılı listede yer alan özel öğretim kurum ve kuruluşları ile özel öğrenci yurtları ve pansiyonları,

...

kapatılmıştır.

(2) ... kapatılan diğer kurum ve kuruluşlara ait olan taşınırlar ile her türlü mal varlığı, alacak ve haklar, belge ve evrak Hazineye bedelsiz olarak devredilmiş sayılır, bunlara ait taşınmazlar tapuda resen Hazine adına, her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak

tescil edilir...

(3) Milli güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine üyeliği veya iltisakı ya da bunlarla irtibatı belirlenen ve ekli listelerde yer almayan özel ve vakıf sağlık kurum ve kuruluşları, özel öğretim kurum ve kuruluşları ile özel öğrenci yurtları ve pansiyonları, vakıflar, dernekler, vakıf yükseköğretim kurumları, sendikalar, federasyonlar ve konfederasyonlar, ilgili bakanlıklarda bakan tarafından oluşturulacak komisyonun teklifi üzerine bakan onayı ile kapatılır. Bu fıkra kapsamında kapatılan kurum ve kuruluşlar hakkında da ikinci fıkra hükümleri uygulanır.

..."

20. 670 sayılı KHK'nın 5. maddesinin (3) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Kapatılan kurum, kuruluş, özel radyo ve televizyonlar, gazete, dergi, yayınevi ve dağıtım kanallarının bağlı oldukları şirketlerin faaliyetleri sonlandırılarak ticari sicil kayıtları resen terkin edilir. Bunların devralınan varlıkları dışındaki varlıkları da Hazineye bedelsiz devredilmiş sayılır..."

21. 675 sayılı KHK'nın 12. maddesi şöyledir:

"(1) 20/7/2016 tarihli ve 2016/9064 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla ülke genelinde ilan edilen olağanüstü hal kapsamında yürürlüğe konulan kanun hükmünde kararnameler gereğince kapatılan özel öğretim kurum ve kuruluşları ile özel öğrenci yurtları ve pansiyonlarının faaliyetlerinin sürdürüldüğü dönemde üzerlerinde bulundukları, mülkiyeti kapatılanların sahibi gerçek veya tüzel kişilere ait taşınmazlardan 1/1/2014 tarihi ila bahse konu yerlerin kapatılma tarihleri arasında üçüncü kişilere devri yapılmış olan ve üzerinde kapatılanlar tarafından aynı faaliyete kapatılma tarihi itibarıyla devam edilen taşınmazların devir işlemleri muvazaalı kabul edilir ve tapuda ilgisine göre Hazine veya Vakıflar Genel Müdürlüğü adına her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak resen tescil edilir."

22. 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun "Sözleşmelerin yorumu, muvazaalı işlemler" başlıklı 19. maddesi şöyledir:

"Bir sözleşmenin türünün ve içeriğinin belirlenmesinde ve yorumlanmasında, tarafların yanlışlıkla veya gerçek amaçlarını gizlemek için kullandıkları sözcüklere bakılmaksızın, gerçek ve ortak iradeleri esas alınır.

Borçlu, yazılı bir borç tanımasına güvenerek alacağı kazanmış olan üçüncü kişiye karşı, bu işlemin muvazaalı olduğu savunmasında bulunamaz."

B. Anayasa Mahkemesi Kararları

23. Anayasa Mahkemesi 7082 sayılı Kanun'un 12. maddesine benzer bir hüküm içeren 6/2/2018 tarihli ve 7086 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 4. maddesinin iptali talebini incelemiş; 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararla anılan maddeyi iptal etmiştir. İptal kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

367. Kuralda, 5271 sayılı Kanun'un 133. maddesi gereği kayyım atanan şirketlerde ortaklık pay ve haklarına ilişkin olarak soruşturmanın başladığı tarihten, kuralın yürürlüğe girdiği tarihe kadarki süreçte yapılan devir ve temliklerin muvazaalı kabul edilerek iptal edileceği

hükme bağlanmıştır.

...

370. Kuralla, 5271 sayılı Kanun'un 133. maddesi gereği kayyım atanan şirketlerde ceza soruşturmasının başladığı tarih ile kuralın yürürlüğe girdiği tarihler arasında hukuk düzeninin öngördüğü şekilde şirket ortaklık pay ve hakkı elde eden kişilerin devir ve temliklerinin geçersiz sayılarak iptal edilmesi, Anayasa'nın 35. maddesinde düzenlenen mülkiyet hakkını sınırlandırdığı gibi hukuk düzeninin öngördüğü şekilde geçerli olarak yapılan devir ve temliklerin temelinde yatan işlemlerin (hisse devir sözleşmesi, alacağın temliki vs.) geçersiz sayılması suretiyle Anayasa'nın 48. maddesinde güvence altına alınan sözleşme özgürlüğü de sınırlandırılmaktadır.

371. Mülkiyet hakkı ve sözleşme özgürlüğüne sınırlama getirilirken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Anayasa'nın anılan maddesi uyarınca temel haklara sınırlama getiren düzenlemelerin, Anayasa'da öngörülen sınırlama sebebine uygun ve ölçülü olması gerekir.

372. Kuralın millî güvenliğe ve kamu düzenine aykırı faaliyetlerin odağı hâline gelebilecek şirketlerin mal varlığının kaçırılmasının önlenerek bunların anılan faaliyetlerde finanse edilmesini engellemek amacıyla ihdas edildiği dolayısıyla meşru bir amacının olduğu ve bu amacı gerçekleştirmek için elverişli ve gerekli olduğu söylenebilir.

373. Kuralla, kayyım atanan şirketlerde ceza soruşturmasının başladığı tarihten 8/3/2018 tarihine kadarki süreçte şirket ortaklarının pay ve haklarına ilişkin üçüncü kişilerle yaptıkları devir ve temlikler muvazaalı kabul edilerek iptal edilmekte ve resen ticaret sicilinden terkin edilmektedir. Kural, yapıldığı dönemde yürürlükteki hukuk kurallarına göre geçerli olarak varlık kazanmış ve tamamlanmış hukuki işlemlere doğrudan müdahale ederek bu işlemlerin geçerliliğini ortadan kaldırmaktadır.

374. Kural kapsamındaki devir ve temlikler (sözleşmeler), aksinin iddia ve ispat edilmesi mümkün olmayan kanuni bir karine oluşturulmak suretiyle geçersiz hale getirilmektedir. Başka bir ifadeyle kayyım atanan şirketlerde ortaklık pay ve hakkını devralan iyiniyetli üçüncü kişilerin kuralla getirilen kanuni karinenin aksini yani işlemin muvazaalı olmadığını iddia ve ispat etme imkânları bulunmamaktadır. Bu yönüyle kuralın ihdas amacına uygun kullanılmasını sağlayacak ve bu konudaki keyfîlikleri önleyecek yasal güvencelerin temin edilmediği anlaşılmaktadır.

375. Buna göre hukuki ilişkinin kurulduğu tarih itibariyle yürürlükte olan kanun hükümlerine uygun olarak kazanılan şirket ortaklık pay ve hakkının aksinin iddia ve ispat edilmesi mümkün olmayan kanuni bir karineyle muvazaalı olduğu kabul edilerek ortadan kaldırılmasını öngören kural, kişilere aşırı bir külfet yükleyerek mülkiyet hakkı ve sözleşme özgürlüğüne orantısız ve dolayısıyla ölçüsüz bir sınırlama getirmektedir.

376. Bu çerçevede kuralın olağan dönemde Anayasa'ya aykırı olduğu yönünde yapılan tespit, kuralların olağanüstü dönemde Anayasa'ya aykırı olup olmadığı hususunda herhangi bir değerlendirmeyi kapsamamaktadır.

377. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 13., 35. ve 48. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

..."

24. Anayasa Mahkemesi 7082 sayılı Kanun'un 12. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkralarının iptali talebini incelemiş; 31/5/2023 tarihli ve E.2018/77, K.2023/105 sayılı kararıyla anılan fıkraları iptal etmiştir. İptal kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

260. Dava konusu kurallar ile 7086 sayılı Kanun'un 4. maddesi benzer niteliktedir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu maddenin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline hükmedilmiştir.

261. Anılan kararın gerekçesinde kural kapsamındaki devir ve temliklerin (sözleşmeler), aksinin iddia ve ispat edilmesi mümkün olmayan kanuni bir karine oluşturulmak suretiyle geçersiz hâle getirildiği, başka bir ifadeyle kayyım atanan şirketlerde ortaklık pay ve hakkını devralan iyiniyetli üçüncü kişilerin kuralla getirilen kanuni karinenin aksini yani işlemin muvazaalı olmadığını iddia ve ispat etme imkânlarının bulunmadığı, bu yönüyle kuralın ihdas amacına uygun kullanılmasını sağlayacak ve bu konudaki keyfîlikleri önleyecek yasal güvencelerin temin edilmediği; hukuki ilişkinin kurulduğu tarih itibarıyla yürürlükte olan kanun hükümlerine uygun olarak kazanılan şirket ortaklık pay ve hakkının aksinin iddia ve ispat edilmesi mümkün olmayan kanuni bir karineyle muvazaalı olduğunun kabul edilerek ortadan kaldırılmasını öngören kuralın, kişilere aşırı bir külfet yükleyerek mülkiyet hakkı ve sözleşme özgürlüğüne orantısız ve dolayısıyla ölçüsüz bir sınırlama getirdiği belirtilmiştir (AYM, E.2018/81, K. 2021/45, 24/6/2021, §§ 369-376) .

262. Dava konusu kurallar açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 4. maddesinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kurallar yönünden de geçerlidir.

263. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa'nın 13., 35. ve 48. maddelerine aykırıdır. İptalleri gerekir."

C. Yargıtay Kararları

25. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 5/7/2023 tarihli ve E.2022/9-905, K.2023/725 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

8. Türk Hukuk Lûgatında muvazaanın 'Anlaşmalı saptırma, gerçek dışı durumlara gerçekmiş niteliğini kazandırma işlemi; hukuksal bir işlem konusunda gerçek duruma aykırılıkta birleşilerek yapılan ortak açıklama (beyan) ya da ortaya konulan belge; danışıklı işlem' (Türk Hukuk Lûgatı Türkçe-Türkçe, Ankara-2021 Baskı, Cilt-I, s. 819) şeklinde yapılan tanımından hareketle muvazaa, tarafların üçüncü kişileri aldatmak amacı ile ve fakat kendi gerçek iradelerine uymayan ve aralarında hüküm ve sonuç doğurmayan bir görünüş yaratmak hususunda anlaşmaları olarak ifade edilebilir.

9. Bir diğer deyişle, irade açıklamasında bulunan taraflar bu açıklamanın sonuç doğurmaması konusunda anlaşmışlar, yalnız gerçek bir hukuki işlemin bulunduğu görünüşünü yaratmayı istemişlerse muvazaadan söz edilir.

10. Taraflar ister yalnız bir görünüş yaratmayı, ister ikinci bir gizli işlem yapmayı arzu etmiş olsunlar, görünüşteki (zahiri) işlem tarafların gerçek iradelerine uymadığından ilke olarak herhangi bir sonuç doğurmaz. Muvazaada, görünüşteki işlemin her türlü hukuki sonuçtan yoksun olması, tarafların ortak iradelerinin bu yolda olmasından kaynaklanmaktadır.

11.Kural olarak hiç kimse kendi muvazaasına dayanarak bir hak talep edemez. Kaldı ki böyle bir hak talebi herkesin haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uymak zorunda olduğu, bir hakkın açıkça kötüye kullanılmasının hukuk düzenince korunamayacağını belirten 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun (4721 sayılı Kanun) 2 nci maddesine de aykırıdır..."

26. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 22/3/2023 tarihli ve E.2023/11-214, K.2023/246 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"... 3. 6103 sayılı Türk Borçlar Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 1 inci maddesi çerçevesinde dava konusu taşınmazların devir tarihleri itibariyle somut olaya uygulanacak olan 818 sayılı Kanun'un 18 inci maddesinde muvazaa kurumu düzenlenmiş olup buna göre muvazaa; bir sözleşmenin taraflarının, üçüncü kişilerden gerçek durumu gizleyerek, onları aldatmak maksadıyla, gerçek iradelerine uymayan ve kendi aralarında geçerli olmayan bir hususta anlaşmalarıdır. Bu şekilde yapılan işlemlere de, muvazaalı işlemler adı verilir.

4. Muvazaa daha çok sözleşmenin yorumuyla ilgili olduğundan, öğreti ve uygulamada kapsamlı olarak incelenmiş ve belirli kurallara bağlanmıştır. Gerek öğretide ve gerekse uygulamada muvazaa, mutlak ve nispi muvazaa olarak iki gruba ayrılmaktadır; mutlak muvazaada taraflar herhangi bir hukuki işlem yapmayı (oluşturmayı) istemezler, yalnız görünüşte bir hukuki işlem için gerekli irade açıklamasında bulunurlar; nispi muvazaada ise taraflar gerçekten belli bir hukuki işlem yapmak isterler, ancak onu saklamak amacıyla, bir başka hukuki işlemin kurulduğu görüşünü yaratmak üzere irade açıklamasında bulunurlar.

5. Taraflar ister sadece bir görünüş yaratmayı, ister ikinci bir gizli işlem yapmayı arzu etmiş olsunlar, görünüşteki (zahiri) işlem tarafların gerçek iradelerine uymadığından, ilke olarak herhangi bir sonuç doğurmaz. Muvazaada görünüşteki işlemin her türlü hukuki sonuçtan yoksun olması, tarafların ortak iradelerinin bu yolda olmasından kaynaklanmaktadır.

6. Muvazaa iddiasını dile getiren kişinin muvazaalı işlemin tarafı olup olmaması ispat kuralları yönünden farklı sonuçlar doğurur. Muvazaalı sözleşmenin taraflarından biri akdin muvazaa nedeniyle hükümsüzlüğünü ileri sürmesi halinde bu iddiasını ispatla mükelleftir. Bu noktada önemli olan diğer tarafın muvazaayı inkarı halinde iddianın ne şekilde ispat edileceğidir.

7. Kanunun muayyen bir delil ile ispatını emrettiği hususlar başka suretle ispat olunamazlar. Bu durumun bir tezahürü senede karşı senetle ispat kuralıdır. 6100 sayılı Kanun'un 201 inci maddesinde senede bağlı her çeşit iddiaya karşı ileri sürülen ve senedin hüküm ve kuvvetini ortadan kaldıracak veya azaltacak nitelikte bulunan hukuki işlemlerin miktara bakılmaksızın tanıkla ispat olunamayacağı düzenlenmiştir.

8. Muvazaanın ispatı bakımından da aynı kural geçerlidir. Taraflar muvazaalı işlemini bir senede bağladıklarına göre bunun muvazaalı olduğunu da bir senede bağlayabilirler. Aksi yöndeki bir kabul senetlerin kıymetini azaltacak ve ciddi bir hukuki işlem ile sorumluluk altına giren kişi hal ve şartlar kendisi için uygun bulunmadığı takdirde sözleşmenin hüküm ve sonuçlarından kurtulmak için gerçekte mevcut olmadığı halde muvazaa iddiasında bulunup, bunu şahitle ispat edebilecektir (Turhan Esener, Türk Hususi Hukukunda Muvazaalı Muameleler, İstanbul 1956, s. 85). İspatı veya doğumu muayyen bir şekle bağlı olmayan işlemlerde muvazaa iddiası ise her türlü delil ile ispatlanabilir(Esener,s. 89).

9. Muvazaa olgusu tarafların yanı sıra muvazaalı işlemin butlanını talep etmekte doğrudan

doğruya veya dolaylı şekilde hukuki menfaati bulunan kişiler tarafından da ileri sürülebilir. Ancak bu halde yukarıda açıklanan ispatta sıkı şekil koşullarının varlığı aranmaz ve iddia tanık dahil her türlü delil ile ispat edilebilir. Bu durum HMK'nın 203 üncü maddesinde açıkça düzenlenmiştir."

27. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 26/9/2019 tarihli ve E.2018/13-318, K.2019/957 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"... Konunun aydınlatılması bakımından genel olarak mülga 818 sayılı Borçlar Kanununun (BK) 18. maddesinde (6098 s. Türk Borçlar Kanunu, m. 19) düzenlenen genel muvazaa ile 2004 sayılı İcra İflas Kanununun 277 ve devamı maddelerinde düzenlenen tasarrufun iptali davalarına değinilmesinde yarar bulunmaktadır:

818 sayılı mülga BK'nın 18. maddesinde;

'Bir akdin şekil ve şartlarını tayininde, iki tarafın gerek sehven gerek akitteki hakiki maksatlarını gizlemek için kullandıkları tabirlere ve isimlere bakılmıyarak, onların hakiki ve müşterek maksatlarını aramak lazımdır. Tahriri borç ikrarına istinat ile alacaklı sıfatını iktisabeden başkasına karşı, borçlu tarafından muvazaa iddiası dermeyan olunamaz.' hükmü ile genel muvazaa düzenlenmiştir.

Bilindiği üzere tarafların üçüncü kişileri aldatmak amacı ile gerçek durumu onlardan gizleyerek kendi gerçek iradelerine uymayan ve kendi aralarında geçerli olmayan bir hususta anlaşmalarına muvazaa ve bu şekilde yapılan işlemlere de muvazaalı işlemler denilir. Bir başka söyleyişle muvazaa açıklanan beyanlarının gerçek maksatlarına uymadıklarını bildikleri hâlde, tarafların kastettikleri durumdan başka bir ilişkide kendilerini anlaşmış gibi göstermeleri hâli (7.10.1953 Tarih, 8/7 Sayılı Yargıtay içtihadı Birleştirme Kararı), tarafların üçüncü kişileri aldatmak amacıyla kendi gerçek iradelerine uymayan haksız eylem niteliğinde anlaşmalarıdır.

Muvazaalı bir hukuki işlemden bahsedebilmek için;

a)Tarafların iradeleri ile beyanları arasında isteyerek yaratılmış bir uygunsuzluk,

b) Üçüncü kişileri aldatmak (muvazaa) niyeti,

c) Taraflar arasında gizli işlemi yaratan muvazaa sözleşmesi bulunmalıdır..."

28. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 1/3/2023 tarihli ve E.2021/1-610, K.2023/164 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"17. Muvazaa daha çok sözleşmenin yorumuyla ilgili olduğundan, öğreti ve uygulamada kapsamlı olarak incelenmiş ve belirli kurallara bağlanmıştır. Gerek öğretide ve gerekse uygulamada muvazaa, mutlak ve nispi muvazaa olarak iki gruba ayrılmaktadır; mutlak muvazaada taraflar herhangi bir hukukî işlem yapmayı (oluşturmayı) istemezler, yalnız görünüşte bir hukukî işlem için gerekli irade açıklamasında bulunurlar; nispi muvazaada ise taraflar gerçekten belli bir hukukî işlem yapmak isterler, ancak onu saklamak amacıyla, bir başka hukukî işlemin kurulduğu görüşünü yaratmak üzere irade açıklamasında bulunurlar.

18. Taraflar ister yalnız bir görünüş yaratmayı, ister ikinci bir gizli işlem yapmayı arzu etmiş olsunlar, görünüşteki (zahiri) işlem tarafların gerçek iradelerine uymadığından, ilke olarak herhangi bir sonuç doğurmaz. Muvazaada görünüşteki işlemin her türlü hukukî sonuçtan yoksun olması, tarafların ortak iradelerinin bu yolda olmasından kaynaklanmaktadır.

...

30. Bir iç sorun olan ve gizlenen gerçek irade ve amacın tespiti ve aydınlığa kavuşturulması ise genellikle zor olduğundan bu yöndeki delillerin eksiksiz toplanması yanında, birlikte ve doğru şekilde değerlendirilmesi de büyük önem taşınmaktadır. Bunun için de ülke ve yörenin gelenek ve görenekleri, toplumsal eğilimleri, olayların olağan akışı, miras bırakanın sözleşmeyi yapmakta haklı ve makul bir nedeninin bulunup bulunmadığı, davalı yanın alış gücünün olup olmadığı, satış bedeli ile sözleşme tarihindeki gerçek değer arasındaki fark, taraflar ile miras bırakan arasındaki beşeri ilişki gibi olgulardan yararlanılmasında zorunluluk vardır."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

29.Anayasa Mahkemesinin 19/12/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

30. Başvurucu; devir işlemi yapılan taşınmazın olağanüstü hâl tedbirleri kapsamında kapatılan vakfa ait olmadığını, çift vatandaşlığı olup bu taşınmazı satın almak üzere Türkiye'ye gelip taşınmazı satın aldıktan sonra döndüğünü, taşınmazı emlak komisyoncusu vasıtasıyla H.Y.den aldığını, terör örgütü ile bağlantısı olmadığını, devrin muvazaalı olmadığını belirterek adil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

31. Bakanlık görüşünde; uyuşmazlığa konu taşınmazın darbe teşebbüsü tarihinden önceki beş ay içinde iki kez el değiştirdiği, taşınmaz üzerinde bulunan ve 667 sayılı KHK ile kapatılan okulun 23/7/2016 tarihi itibarıyla faaliyette olduğu, bu iki satış işlemine rağmen okulun kiracı olarak faaliyetlerini devam ettirdiği tespit edilerek taşınmazın başvurucuya devrinin muvazaalı olduğunun değerlendirildiği ifade edilmiştir.

32. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında önceki iddialarını tekrar etmiştir.

B. Değerlendirme

33. Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

34. Başvurucunun taşınmazına ilişkin satış işlemi muvazaalı kabul edilerek taşınmaz Hazineye olağanüstü hâl döneminde devredilmişse de geriye dönük olarak olağan dönemde yapılan bir satışın muvazaalı kabul edilmiş olduğu gözetilmelidir. Dolayısıyla yapılan işlemin etkileri olağan dönemde sonuç doğurduğundan ve norm denetimi kapsamında da benzer bir yorumla Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında inceleme yapılmadığı dikkate alındığında (bkz. §§ 23, 24) eldeki bireysel başvuruda da Anayasa'nın 13. maddesi kapsamında inceleme yapılacaktır.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

35. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Mülkün Varlığı

36. Başvurucu adına tapuda kayıtlı iken 667 sayılı KHK'nın 12. maddesi uyarınca resen hazineye devredilen taşınmazın başvurucu yönünden mülk oluşturduğu hususu tartışmasızdır.

b. Müdahalenin Varlığı ve Türü

37. Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin mülkiyet hakkına sahip olduğu belirtilmek suretiyle mülkten barışçıl yararlanma hakkına yer verilmiş; ikinci fıkrasında da mülkten barışçıl yararlanma hakkına müdahalenin çerçevesi belirlenmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında, genel olarak mülkiyet hakkının hangi koşullarda sınırlanabileceği belirlenerek aynı zamanda mülkten yoksun bırakmanın şartlarının genel çerçevesi de çizilmiştir. Maddenin son fıkrasında ise mülkiyet hakkının kullanımının toplum yararına aykırı olamayacağı kurala bağlanmak suretiyle devletin mülkiyetin kullanımını kontrol etmesine ve düzenlemesine imkân sağlanmıştır. Anayasa'nın diğer bazı maddelerinde de devlet tarafından mülkiyetin kontrolüne imkân tanıyan özel hükümlere yer verilmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki mülkten yoksun bırakma ve mülkiyetin düzenlenmesi mülkiyet hakkına müdahalenin özel biçimleridir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, §§ 55-58).

38. Somut olayda başvurucunun taşınmazı, yapılan satış işlemi muvazaalı kabul edilerek resen idarenin mülkiyetine geçmiştir. Dolayısıyla olaydaki müdahalenin mülkten yoksun bırakmaya ilişkin ikinci kural çerçevesinde incelenmesi gerekir.

c. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

39. Anayasa'nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Anılan madde uyarınca temel hak ve özgürlükler, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmaksızın Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, § 62).

i. Kanunilik

40. Somut olayda başvurucuya ait taşınmazın 667 sayılı KHK'nın 2. maddesi çerçevesinde Hazine adına tescil edildiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte bu işleme karşı açılan davada idare ve İlk Derece Mahkemesince taşınmazın mülkiyetinin Hazineye devri sonradan yürürlüğe giren 675 sayılı KHK'nın 12. maddesine dayandırılmıştır. 675 sayılı KHK'nın 12. maddesi 7082 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesi sonucu aynen kanunlaşmıştır.

41.Anayasa Mahkemesi 7082 sayılı Kanun'un 12. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkralarının iptali talebini incelemiş, 31/5/2023 tarihli kararıyla anılan fıkraları iptal etmiştir. İptal kararının gerekçesinde iptal edilen hüküm kapsamındaki devir ve temliklerin aksinin iddia edilemez kanuni bir karine oluşturmak suretiyle denetlenmesinin etkisiz hâle getirildiğini, söz konusu hükmün bireylere, devrin gerçek bir devir olduğunu ispatlamak için gerekli iddia

ve savunmalarını etkili olarak ortaya koyabilecekleri usule ilişkin güvenceleri sağlamadığını belirtmiştir.

42. Somut olayda 667 sayılı KHK hükümlerine göre yapılan devrin bu çerçevede tartışılması gerektiği hâlde sonradan yürürlüğe giren 675 sayılı KHK hükmünün dayanak olarak görülmesi sorunlu görülmekle birlikte İdare Mahkemesinin muvazaa olgusunun mevcut olup olmadığını da tartışılarak sonuca vardığı görülmektedir. Bu durumda olayın koşulları çerçevesinde ölçülülük yönünden inceleme yapılması gerektiği değerlendirilmiştir.

ii. Meşru Amaç

43. Uyuşmazlık konusu taşınmazın KHK ile kapatılan eğitim kurumu tarafından başvurucuya satılması işleminin muvazaalı olduğu kabul edilerek mülkiyeti Hazineye geçirilmiştir. Söz konusu müdahalenin terör örgütü ile irtibatı veya iltisakı olduğu saptanan kurumların mal varlığı değerlerini hileli yollarla devretmelerinin önüne geçmek amacıyla yapıldığı dikkate alındığında kamu yararına dayalı meşru bir amacının olduğu değerlendirilmiştir.

iii. Ölçülülük

(a) Genel İlkeler

44. Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında dikkate alınacak ölçütlerden biri olan ölçülülük, hukuk devleti ilkesinden doğmaktadır. Hukuk devletinde hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması istisnai bir yetki olduğundan bu yetki ancak durumun gerektirdiği ölçüde kullanılması şartıyla haklı bir temele oturabilir. Bireylerin hak ve özgürlüklerinin somut şartların gerektirdiğinden daha fazla sınırlandırılması kamu otoritelerine tanınan yetkinin aşılması anlamına geleceğinden hukuk devletiyle bağdaşmaz (AYM, E.2013/95, K.2014/176, 13/11/2014).

45. Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2016/16, K.2016/37, 5/5/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

46. Buna göre mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasının yanında gerekli olması da gerekir. Gereklilik yukarıda da belirtildiği üzere hakka müdahale teşkil eden birden fazla araç arasından hakkı en az zedeleyen aracın seçilmesini ifade etmektedir. Hak ve özgürlüğü sınırlayan tedbirlerden hangisi diğerlerine nazaran hakkın norm alanına daha az müdahale edilmesi sonucunu doğuruyorsa o tedbirin tercih edilmesi gerekir. Bununla birlikte hakka müdahale oluşturacak aracın seçiminde kamu otoritelerinin belli ölçüde takdir payının bulunduğu da kabul edilmelidir. Zira yetkili kamu makamları, öngörülen amaca ulaşılması bakımından hangi aracın etkili ve verimli sonuçlar doğuracağına ilişkin olarak isabetli karar verme noktasında daha iyi bir konumdadır. Özellikle alternatif aracın bulunmadığı veya mevcut alternatiflerin öngörülen meşru amaca ulaşılması bakımından etkili olmadığı ya da daha az etkili olduğu durumlarda kamu makamlarının araç seçimi hususundaki tercih yetkisinin gereklilik kriterini sağlamadığının söylenebilmesi için çok güçlü nedenlerin bulunması gerekir (D.C., B. No: 2018/13863, 16/6/2021, § 48; benzer yöndeki değerlendirme için bkz.

Çukurova İthalat ve İhracat Türk A.Ş. [GK], B. No: 2019/4408, 18/5/2022, § 69).

47. Öte yandan mülkiyet hakkına yönelik müdahaleler orantılı olmalıdır. Orantılılık sınırlamayla ulaşılmak istenen amaç ile başvurulan sınırlama tedbiri arasında aşırı bir dengesizlik bulunmamasına işaret etmektedir. Diğer bir ifadeyle orantılılık, amaç ile araç arasında adil bir denge kurulmasını gerektirmektedir. Buna göre mülkiyet hakkına getirilen sınırlamayla ulaşılmak istenen meşru amaç ve başvurucunun mülkiyet hakkından yararlanmasındaki bireysel yarar arasında makul bir orantı kurulmalıdır. Hedeflenen amaca ulaşıldığında elde edilecek kamusal yararla kıyaslandığında sınırlama ile kişiye yüklenen külfetin aşırı ve orantısız olmaması gerekir (D.C., § 49).

48. Seçilen aracın ulaşılmak istenen amaçla kıyaslandığında bireye orantısız bir külfet yüklemiş olduğunun saptanması, ihlal sonucuna ulaşılabilmesi için bazı hâllerde tek başına yeterli olmayabilir. Kişiye yüklenen külfeti dengeleyici mekanizmaların var olup olmadığı da büyük önem taşımaktadır. Elverişli ve gerekli olduğu hükmüne varılan aracın seçilmiş olması nedeniyle kişiye yüklenen aşırı külfeti hafifleten hukuksal mekanizmalar mevcutsa bir ihlalin olmadığı sonucuna varılabilir (D.C., § 50).

49. Mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin orantılı olup olmadığı değerlendirilirken başvurucunun ve idarenin kusuru olup olmadığı da gözönünde tutulur. Bu bağlamda tarafların yasal yükümlülüklerinin neler olduğu, bunların yerine getirilmesinde ihmalkârlık gösterilip gösterilmediği ve ihmalin varlığının tespiti hâlinde bunun hukuka aykırı sonucun doğmasında bir etkisinin bulunup bulunmadığı da dikkate alınır (D.C., § 51).

50. Usule ilişkin güvencelerin varlığı orantılılık değerlendirmesinde önemli bir rol oynayabilir. Bu bağlamda müdahalenin hukuka aykırılığının ileri sürülebileceği veya müdahale nedeniyle oluşan maddi ve manevi zararların tazmin edilmesinin istenebileceği hukuk yollarının olmaması da bazı durumlarda kişiye yüklenen külfeti ağırlaştıran bir unsur olarak görülebilir. Bu bakımdan kişinin hukuka aykırılık iddialarının bir mahkeme tarafından etkili bir biçimde incelenmesi müdahalenin orantılılığı bakımından ehemmiyet arz etmektedir (D.C., § 52).

(b) İlkelerin Olaya Uygulanması

51. Somut olayda başvurucu tarafından 18/5/2016 tarihinde 270.000 TL bedelle satın alınan taşınmazın devri işlemine rağmen bu taşınmaz 667 sayılı KHK'nın 2. maddesi gereğince Hazine adına tescil edilmiştir.

52. Başvurucu Hazine adına tescile ilişkin işlemin iptali talebiyle İdare Mahkemesinde dava açmıştır. İdare Mahkemesi ise sonradan yürürlüğe giren 675 sayılı KHK'nın 12. maddesini dayanak olarak kabul etmiş ve bu kapsamda yaptığı değerlendirme üzerine söz konusu satış işleminin muvazaalı olduğu sonucuna varmıştır.

53. Sonradan yürürlüğe giren KHK hükümlerinin dayanak olarak kabul edilmesi başvurucu açısından öngörülebilir bir durum değildir. Bunun yanında 675 sayılı KHK'nın 12. maddesinde muvazaanın tanımı da yapılmamıştır. Anayasa Mahkemesinin norm denetimi kararlarında da değinildiği üzere esas itibarıyla bir özel hukuk kavramı olan muvazaa müessesesi 6098 sayılı Kanun'da düzenlenmiş olup bu kavramın tanımı ve şartları ise büyük ölçüde Yargıtay içtihadıyla ortaya konulmuştur (bkz. §§ 25-28). Bununla birlikte özel hukuk ilişkileri çerçevesinde kişiler arası hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıklarda ortaya çıkan muvazaa iddiası adli yargı mercilerince tartışılarak çözüme bağlanmakta iken somut olayda muvazaa iddiasını ileri süren tarafın kamu makamı olması, muvazaalı olarak

devredildiği iddia edilen taşınmazın Hazine adına tescil işleminin de bir idari işlem olması nedeniyle söz konusu uyuşmazlık idari yargı mercilerince çözümlenmiştir.

54. Başvurucunun idari işlemin dayanağı olan muvazaa iddiasının doğru olmadığını, taşınmaz alım işleminin tarafların gerçek iradelerini yansıttığını ileri sürerek açtığı idari işlemin iptali davasında İdare Mahkemesi; başvurucunun kendi hesabından para çekmesinin taşınmaz bedelinin satıcıya ödendiği anlamına gelmeyeceğini, elden ödeme yapılarak taşınmaz alımı yapılmasının ticari hayatın olağan akışına uymadığını, kapatılan kurumun söz konusu taşınmazda faaliyetine devam ettiğini belirterek muvazaa olgusunun mevcut olduğu kanaatine varmıştır. Buna göre İdare Mahkemesi taşınmazın bedelinin ödenme şekli ile sınırlı olarak değerlendirme yapmış; özel hukuk ilişkilerinde ileri sürülen muvazaa iddiasının açığa çıkarılması için adli yargı mercilerince başvurulup idari yargı yerlerince de başvurulabilecek nitelikte olan hukuki araçlardan ise yararlanmamıştır.

55. Başvurucunun önceki malikle yaptığı devir işleminin muvazaalı olmadığı iddiasıyla idari işlemin iptali için açtığı dava her ne kadaridari yargının görev ve yetkisinde olan bir dava ise de taşınmazın aynını ilgilendirmesi nedeniyle tipik bir iptal davası niteliğinde değildir. Bu durumda esasen borçlar hukuku çerçevesinde düzenlenen muvazaa ile ilgili bu mevzuat hükümleri ile tanımı ve şartlarına dair yargısal içtihattan niteliğine uygun düştüğü ölçüde yararlanılması aynı kavramın benzer bir biçimde ve Anayasa'nın mülkiyet hakkını güvenceye alan 35. maddesine uygun olarak yorumlanması gerekliliğine de uygun düşer.

56. 7082 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesi sonucu aynen kanunlaşan 675 sayılı KHK'nın 12. maddesi Anayasa Mahkemesi tarafından muvazaa olgusunun denetlenmesinin etkisizleştirilmesinin hukuka aykırı olduğu gerekçesiyle iptal edilmiştir. Olağanüstü hâl döneminde dahi olsa bireylerin muvazaanın bulunmadığına dair itirazlarını ileri sürme imkânı olması, savunulabilir nitelikteki iddia ve itirazlarının mahkemelerce geniş şekilde değerlendirilmesi, değerlendirmelerin ilgili ve yeterli gerekçelerle ortaya konulması mülkiyet hakkının usuli güvencelerinin bir gereği olup bu güvencelerin yerine getirilmemesi adil dengenin bozulması sonucuna yol açmaktadır.

57. Bu bilgiler ışığında somut olayda başvurucunun taşınmazı satın alma işleminin muvazaalı olmadığı hâlde mülkiyet hakkına haksız olarak müdahale edildiğine ilişkin itirazlarının mahkemelerce konu ile ilgili ve yeterli bir gerekçeyle tartışılmadığı sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla başvurucunun mülkiyet hakkının korunması için gerekli usuli güvencelerin somut olayda yerine getirilmediği, adil dengenin başvurucu aleyhine bozulduğu bu nedenle mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin ölçüsüz olduğu tespit edilmiştir.

58. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

59. Öte yandan keyfîlik, olağanüstü hâl döneminde de müsamaha gösterilebilmesi mümkün olmayan mutlak bir yasaktır. Bu nedenle olağanüstü hâl döneminde uygulanacak tedbirin keyfîliğe karşı yeterince önlem içermesi gerekir. Buna göre mahkemelerce ilgili ve yeterli gerekçe ile başvurucunun uyuşmazlığın sonucuna etkili iddia ve itirazların tartışılmaması nedeniyle mülkiyet hakkının usule ilişkin güvenceleri yönünden ihlal sonucuna varılmış olması tedbirin olağanüstü hâlin gerektirdiği ölçüde olmadığı anlamına da geldiğinden olağanüstü hâl döneminde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesinden inceleme yapılması hâlinde de yukarıda varılan sonuç değişmeyecektir.

VI. GİDERİM

60. Başvurucu; ihlalin tespit edilmesi, ihlalin giderilmesi için gereken tedbirlere hükmedilmesi, taşınmazın devir işleminin iptal edilmesi, 100.000 TL maddi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

61. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

62. Diğer taraftan bu ihlal kararının başvurucu tarafından açılan davanın esasıyla ilgili herhangi bir değerlendirme içermediği vurgulanmalıdır. Anayasa Mahkemesinin yukarıda belirttiği ihlal gerekçelerini gözeterek ve söz konusu işlemle ilgili olarak yeniden bir değerlendirme yaparak gereken kararı vermek Mahkemenin takdirindedir.

63. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Manisa 2. İdare Mahkemesine (E.2016/1059, K.2017/1399) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 294,70 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.094,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İZZET OTYAKMAZ (2)

B. No: 2018/19524 | Karar tarihi: 19.12.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/19524

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

İZZET OTYAKMAZ BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2018/19524)

Karar Tarihi: 19/12/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Murat AZAKLI

Başvurucu : İzzet OTYAKMAZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza infaz kurumu kararına karşı yapılan şikâyetin başvurucunun yokluğunda dinlenen tanık beyanlarına dayalı olarak reddedilmesi nedeniyle silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, silahlı terör örgütüne üye olma ve resmî belgede sahtecilik suçlarından İstanbul 2. Sulh Ceza Hâkimliğinin 26/6/2016 tarihli kararı ile tutuklanarak Silivri Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna alınmıştır.

3. Başvurucu23/12/2017-11/1/2018 tarihleri arasında geçici olarak Kırklareli E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) misafir tutuklu olarak bulunmuştur.

4. Başvurucunun 30/12/2017 tarihinde saat 14.45'te kurum havalandırma bahçesine çıkarıldığı, bu sırada yüksek sesle ''İsyanım var bu düzene, Allah belanı versin'' şeklinde bağırdığı tespit edilmiş, bunun üzerine başvurucu, kurum güvenliği için odasına alınarak hakkında tutanak düzenlenmiştir.

5. Ceza İnfaz Kurumu tarafından başlatılan disiplin soruşturması kapsamında alınan muhakkik raporunda ve infaz koruma memurlarının beyanında, başvurucunun tutanakta

belirtilen eylemi gerçekleştirdiği ifade edilmiştir.

6. Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu Başkanlığının (Disiplin Kurulu) 5/1/2018 tarihli kararıyla, başvurucunun 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 39. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (m) bendinde düzenlenen kurumda gereksiz gürültü yapma eylemini gerçekleştirdiği gerekçesiyle kınama cezasıyla cezalandırılmasına karar verilmiştir.

7. Başvurucu, Disiplin Kurulunun kararına karşı Kırklareli İnfaz Hâkimliğine (Hâkimlik) şikâyet başvurusunda bulunmuştur. Dilekçesinde başvurucu; ceza infaz kurumunda hakkında tutulan tutanağın gerçeği yansıtmadığını, olay günü bağırmadığını, hasta olması nedeniyle acile gitmek istediğini görevli memura bildirdiğini, memurun "Biraz açık havada seni dolaştıralım, sana belki iyi gelir." demesi üzerine kendi isteğiyle dışarı çıktığını ifade etmiştir. Başvurucu, aşırı yağmur nedeniyle ayakları ve üzeri ıslandığı için üşüdüğünü, demir kapıdan görevli memura seslenerek çıkarılmasını istediğini belirtmiştir. Başvurucu; memur gelmeyince bir süre sonra tekrar aynı şekilde seslendiğini, üç dört memurun gelip neden bağırdığını ve kapıya vurduğunu sorduğunu, kendisinin hasta olduğunu söylediğini, görevlilerin tutanak tuttuğunu ifade etmiştir. Ayrıca cezaya konu hareketi gerçekleştirmediğini belirterek verilen cezanın kaldırılmasına karar verilmesini, kamera kayıtlarının incelenmesini ve tutanakta imzası bulunan kişilerin bulunduğu yere yakın olup olmadığının tespitini talep etmiştir.

8. Hâkimlik, şikâyetin duruşmalı olarak incelenmesine karar vermiştir.

9. Hâkimliğin yazısına karşı Kırklareli E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğünün verdiği 20/2/2018 tarihli cevabi yazıda, başvurucunun çıkarıldığı havalandırma bahçesinde kameranın olmadığı belirtilmiş, anılan yazı başvurucunun hazır bulunduğu duruşmada okunmuştur.

10. Hâkimlik başvurucunun 26/2/2018 tarihinde Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) uygulaması ile savunmasını almıştır. Başvurucu SEGBİS ile savunmasının alınmasına itirazda bulunmamıştır.

11. Hâkimlik 28/2/2018 tarihinde başvurucunun yokluğunda, duruşma salonunda infaz koruma memurları N.Ç., H.K., C.B., H.F.T. ve E.G.yi tanık olarak dinlemiştir. Aynı duruşmada dosyanın mütalaa beyanı alınmak üzere Cumhuriyet savcısına tevdiine, mütalaa beyanı alındıktan sonra dosyanın karar verilmek üzere yeniden ele alınmasına karar vermiştir.

12. Hâkimlik 6/3/2018 tarihli kararıyla şikâyetin reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesi şöyledir:

"İlgilinin savunması,tanık beyanları ve dosya münderecatına göre;Olayın olduğu gün itibariyle tutuklunun hasta olduğu,kendi isteğiyle havalandırmaya çıktığı,havanın yağmurlu olduğunu dışarı çıktığında farkettiği, ancak yinede herhangi bir zorlamaya maruz kalmadan söz konusu koşullarda havalandırma hakkını kullandığı savunma ve tanık beyanlarıyla örtüşmektedir. Disiplin cezasına konu edilen şikayetin kapsamı, tutuklunun havalandırmada gerekli olmayan şekilde bağırıp bağırmadığına yöneliktir.Tutuklu aşamalarda her ne kadar bağırmadığını söylemiş ve ıslanmış olması neticesinde görevlilere seslendiğini, ilk seslenmesinde kimsenin gelmediğini ancak ikinci seslenmesinde görevli infaz memurlarının toplu olarak geldiğini beyan etmiştir.Bu kapsamda birbirleriyle uyumlu olarak herhangi bir çelişki görülmeyen tanık beyanlarındakiifadelerde, seslenme çağrısının haricinde kullanılan

''isyanım var bu düzene Allah belanı versin''şeklindeki kelime ve cümleleri bağırtı düzeyinde duyan infaz koruma memurları o gün diğer görevli nöbetçi memurlara haber vermek suretiyle tutuklunun bulunduğu havalandırma bölümüne gelmişlerdir.Tutuklunun savunmasında ikinci kez seslenme olarak tanımladığı çağrı üzerine gelen infaz memurlarının, hayatın olağan akışı içerisinde toplu olarak gelmelerini gerektiren bir sebebin varlığının olması ve birbirleriyle uyumlu beyanları dikkate alındığında, tutuklunun sesinin ve söylediklerinin normal olmayan bir düzeyde ve seslenme amaç ve mahiyetini aşarak ''isyanım var bu düzene Allah belanı versin'' şeklindeki sözleri söylediği kanaatiyle hükümlünün savunmasına itibar edilmeyerek davranışının 5275 sayılı Kanunun 39/2-m maddesinde yer alan “Kurumda gereksiz gürültü yapmak” şekil ve kapsamında olduğu değerlendirilmiş, yapılan savunmanın ve tanık beyanlarının disiplin cezasının oluşmasını engelleyici veya ortadan kaldırıcı nitelikte bulunmadığı anlaşılmış olmakla hükümlüye verilen disiplin cezası kararında usûl ve yasaya aykırı bir durum bulunmadığı saptandığından aşağıdaki şekilde bir karar vermek gerekmiştir."

13. Başvurucu; Hâkimliğe verdiği şikâyet dilekçesini tekrarlayarak yargılamada dinlenen tanıkların beyanlarının soyut ve birbiriyle çelişkili olduğunu, tanıklara soru yöneltemediğini, olay sırasında tanıkların nerede görev yaptığına ilişkin tespit yapılmadığını, kamera kayıtlarının incelenmediğini, tanıkların beyanına görekarar verildiğini ve adil bir yargılama yapılmadığını belirterek Kırklareli 1. Ağır Ceza Mahkemesine itirazda bulunmuştur. Kırklareli 1. Ağır Ceza Mahkemesi, usul ve yasaya aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle 25/5/2018 tarihinde itirazın reddine karar vermiştir.

14. Başvurucu, nihai kararı 29/5/2018 tarihinde öğrendikten sonra 18/6/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

15. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

16. Başvurucu, adli yardım talebinde bulunmuştur. Başvurucunun mali ve ekonomik durumu dikkate alınarak adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

17. Başvurucu; disiplin cezasının dayanağının olmadığını, idarenin tutanağına ve infaz koruma memurlarının beyanlarına göre şikâyetinin reddedildiğini, yokluğunda dinlenen tanıkların beyanlarına dayalı olarak karar verildiğini, yüz yüzelik ilkesinin ihlal edildiğini, talebine rağmen olay anına ilişkin kamera görüntülerinin izlenmediğini, görevlilerin olay yerine yakınlıklarının tespitinin yapılmadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

18. Bakanlık görüşünde; somut olayda başvurucu hakkında verilmiş bir disiplin cezasının suç isnadı veya medeni hak ve yükümlülükler kapsamında görülüp görülemeyeceği, söz konusu uyuşmazlığa ilişkin başvurunun Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ortak koruma alanı içinde yer alıp almadığı yönünden yapılacak incelemede bu hususun öncelikle dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca başvurucunun tanık dinletme ve sorgulatma hakkı ile kamera kayıtlarının incelenmemesi bağlamında adil yargılanma hakkının ihlal edilip edilmediği iddiası konusunda inceleme yapılırken görüşte değinilen Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

19. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

20. Anayasa’nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

21. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun, beyanları disiplin cezası kararında belirleyici ölçüde delil olarak kullanılan tanıkların duruşmada huzurunda sorgulanamaması ve yokluğunda dinlenen tanıkların beyanına dayanılarak yargı makamlarınca karar verildiği yönündeki iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkesi yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

22. Başvurucu, kamera kayıtlarının da izlenmediğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşse de Ceza İnfaz Kurumunun 20/2/2018 tarihli yazısında, başvurucunun çıkarıldığı havalandırma bahçesinde kameranın olmadığı belirtildiği için bu yönden ayrıca bir değerlendirme yapılmasına gerek görülmemiştir.

23. Anayasa Mahkemesi ceza infaz kurumunda bulunan tutuklu ya da hükümlüler hakkında uygulanan disiplin cezalarının infazının kişiler üzerinde yaratacağı etkiyi değerlendirmek suretiyle bazı disiplin cezalarının kişisel hak ve bu bağlamda medeni hak niteliğinde olduğunu, söz konusu disiplin cezalarına karşı yapılan şikâyetlerin infaz hâkimliği tarafından incelenmesinin de medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlık kapsamında kaldığını ifade etmiştir (Giyasettin Aydın, B. No: 2013/1852, 25/3/2015, § 37; Cihan Yeşil, B. No: 2013/8635, 6/5/2015, § 35; Metin Yamalak (2), B. No: 2013/9450, 13/4/2016, § 59). Dolayısıyla somut olayda başvurucunun hakkında uygulanan disiplin cezası nedeniyle yaptığı şikâyetin infaz hâkimliği tarafından incelenmesinin medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlık kapsamında kaldığı ve Anayasa’nın 36. maddesinin uygulanmasının mümkün olduğu sonucuna varılmıştır.

24. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan silahların eşitliği ilkesi ve çelişmeli yargılama ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

1. Genel İlkeler

25. Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca herkes iddia, savunma ve adil yargılanma hakkına sahiptir. Anayasa'nın anılan maddesinde adil yargılanma hakkından ayrı olarak iddia ve savunma hakkına birlikte yer verilmesi, taraflara iddia ve savunmalarını mahkeme önünde dile getirme fırsatı tanınması gerektiği anlamını da içermektedir (Mehmet Fidan, B. No: 2014/14673, 20/9/2017, § 37).

26. Anayasa'nın 36. maddesine "adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin tarafı olduğu uluslararası sözleşmelerle de güvence altına alınan adil yargılama hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Nitekim Anayasa Mahkemesi de Anayasa’nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine Anayasa’nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Bu itibarla anılan ilkenin adil yargılanma hakkının kapsam ve içeriğine dâhil olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Anılan ilkeye uygun yürütülmeyen bir yargılamanın hakkaniyete uygun olması imkân dâhilinde değildir (Mehmet Fidan, § 38).

27. Anayasa Mahkemesinin görevi başvuru konusu yargılamanın bir bütün olarak adil olup olmadığını değerlendirmektir. Genel anlamda hakkaniyete uygun bir yargılamanın yürütülebilmesi için silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri ışığında taraflara iddialarını sunma hususunda uygun imkânların sağlanması şarttır (Yüksel Hançer, B. No: 2013/2116, 23/1/2014, § 19).

28. Silahların eşitliği ilkesi; davanın taraflarının usule ilişkin haklar bakımından aynı şartlara tabi tutulması, taraflardan birinin diğerine göre daha zayıf bir duruma düşürülmeksizin iddia ve savunmalarını makul bir şekilde mahkeme önünde dile getirme fırsatına sahip olması ve yargılamaya etkin katılımlarının sağlanması anlamına gelir (Yaşasın Aslan, B. No: 2013/1134, 16/5/2013, § 32).

29. Silahların eşitliği ilkesinin tamamlayıcısı olan çelişmeli yargılama ilkesi, kural olarak bir hukuk ya da ceza davasında tüm taraflara, gösterilen kanıtlar ve sunulan görüşler hakkında bilgi sahibi olma ve bunlarla ilgili görüş bildirebilme imkânı vermektedir. Bu çerçevede başvuruculların bilirkişi raporunun sonucuna itiraz edememesi ya da delillerle ilgili görüş bildirmelerine fırsat verilmemesi çelişmeli yargılama ilkesinin ihlali olarak değerlendirilebilmektedir (Hüseyin Sezen, B. No: 2013/1793, 18/9/2014, § 38).

30. Tarafların duruşmada hazır bulunma hakkı hem savunma hakkının etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamakta hem de silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine işlerlik kazandırmaktadır. Anılan hak, sadece duruşmada hazır bulunmayı değil duruşma sürecini dinlemeyi, takip etmeyi, iddia/savunmaları destekleyecek şeyleri ileri sürmeyi de içerir. Dolayısıyla duruşmada hazır bulunma hakkının tarafların yargılamaya etkili katılmaları ile doğrudan ilişkisi vardır. Medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıklar da dâhil olmak üzere tarafların duruşmada hazır bulunmasının sağlanması çelişmeyi gerçekleştirmektedir. Böylelikle taraflar gösterdikleri kanıtlardan ve sundukları görüşlerden bilgi sahibi olmakta ve bunlarla ilgili görüşlerini bildirebilme imkânını elde etmektedir (Emrah Yayla [GK], B. No: 2017/38732, 6/2/2020, § 60).

31. Diğer taraftan medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıklar açısından tarafların duruşmada hazır bulunması, onların iddia ve savunma imkânlarını doğrudan kullanmalarına ve uyuşmazlıkla ilgili olan taleplerini huzurda açıklamalarına olanak tanımaktadır. Taraflar duruşmada bizzat hazır bulunmak suretiyle teknik ve fiziksel engeller bulunmaksızın delillerini ileri sürebilmekte ve diğer tarafça gösterilen delillere itiraz etmek ve davasını bizzat savunmak suretiyle kararı etkileme imkânını elde etmektedir (Emrah Yayla, § 61).

32. Ceza davaları ile medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin davaların usul kuralları da dâhil olmak üzere yargılamanın tüm aşamalarında silahların eşitliği ilkesi ve çelişmeli yargılama ilkesinin güvence altına alınarak adil yargılanma hakkının korunması hukuk devleti olmanın bir gereğidir. Asıl kural tarafların eşit şartlarda yargılamaya katılımının sağlanması, gösterdikleri kanıtlardan ve sundukları görüşlerden bilgi sahibi olması, bunlarla ilgili görüşlerini bildirebilme imkânının kendilerine verilmesidir (benzer değerlendirmeler için bkz. Taylan Özgür Tor, B. No: 2013/2454, 12/3/2015, § 43).

2. İlkelerin Olaya Uygulanması

33. Bireysel başvuruya konu olayda başvurucunun aldığı disiplin cezası, ceza infaz kurumu tarafından düzenlenen tutanak ve buna dayalı olarak başlatılan disiplin soruşturmasında alınan beyanlara dayanmaktadır. Mahkemece de söz konusu bilgi ve belgelere dayanılarak neticeye ulaşıldığı anlaşılmaktadır.

34. Somut olayda değerlendirilmesi gereken temel mesele, başvurucunun disiplin cezasına esas olan tutanak ve bu çerçevede dinlenen tanıklar ile tutanak düzenleyicilerin beyanlarına karşı başvurucuya duruşmada etkili bir şekilde itiraz etme imkânının tanınıp tanınmadığına ilişkindir. Duruşmada bulunma hakkı ve bunu tamamlayan silahların eşitliği ilkesi bağlamında yargılamada adaletin sağlanması için tutanak ve tanık beyanlarına karşı başvurucuya etkili bir şekilde karşı çıkması imkânının verilmesi, bu doğrultuda delillerinin dosyaya celbedilip mahkeme huzurunda tartışılarak yargılamada güçler dengesinin sağlanması gerekir.

35. Yargılamada iddia ve savunma dengesinin sağlanması açısından başvurucuya hükme esas alınan bu delillerin aksini ispat etme imkânının verilmesi, başvurucunun huzurunda tanıkların yeniden dinlenmesi, varsa beyanlarına başvurulması ya da başvurucunun iddialarının olayın oluş şekline uygunluğunun araştırılması gerekir. Aksi durum yargılamayı adillik boyutundan uzaklaştıracaktır.

36. İnfaz Hâkimliğince başvurucu aleyhinde beyanda bulunan tutanak mümzilerinin-başvurucunun talebi olmasına rağmen- başvurucunun huzurunda dinlenmediği, başvurucuya tanıkların beyanlarına karşı duruşmada itiraz etme ve soru sorma imkânının sağlanmadığı görülmüştür. Başvurucunun tanıkların dinlendiği duruşmada hazır edilmemesi, başvurucuya tanıkların beyanlarına karşı iddialarını ve delillerini ileri sürme imkânı sağlanmamasına rağmen kararın duruşmada dinlenen tanıkların beyanlarına dayalı olarak verildiği anlaşılmaktadır.

37. Başvurucunun benzer iddialarla itirazda bulunduğu Ağır Ceza Mahkemesince de söz konusu iddiaların değerlendirilmediği ve gerekçesi ortaya konulmaksızın itirazın reddedildiği tespit edilmiştir.

38. Sonuç olarak disiplin soruşturması ve yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde, başvurucu hakkında verilen disiplin cezasıyla ilgili belirleyici nitelikte bir delil olan tanıkların başvurucunun huzurunda dinlenmemesi ve başvurucuya tanıkların beyanlarına karşı beyanda bulunma imkânının verilmemesi nedeniyle silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiği kanaatine varılmıştır.

III. GİDERİM

39. Başvurucu, ihlalin tespit edilmesi ile 5.000 TL maddi tazminat ve 10.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

40. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

41. İhlalin niteliğine göre yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılması amacıyla Kırklareli İnfaz Hâkimliğine (E.2018/177, K.2018/518) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Kırklareli 1. Ağır Ceza Mahkemesine (2018/627 D.İş) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ENGİN KAPLAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/26741 | Karar tarihi: 19.12.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/26741

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ENGİN KAPLAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/26741)

Karar Tarihi: 19/12/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Muhammed Cemil KANDEMİR

Başvurucular : Engin KAPLAN ve diğerleri (bkz. ekli tablonun (C) sütunu)

Vekilleri : bkz. ekli tablonun (F) sütunu

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvurular, nasıpları onaylanmamış astsubay/subay adaylarının statüye geçiş işlemlerinin olağanüstü hâl (OHAL) kanun hükmünde kararnamesiyle iptal edilmesi üzerine açılan davaların Olağanüstü Hâl İşlemleri İnceleme Komisyonuna (OHAL Komisyonu) gönderilmesi yerine incelenmeksizin reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucular, Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) bünyesinde görev yaparken girdikleri sınavı kazanarak astsubay/subay olmak amacıyla kurs almışlardır.

3. 3/10/2016 tarihli ve 675 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (675 sayılı KHK) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendiyle 27/7/1967 tarihli ve 926 sayılı Türk Silâhlı Kuvvetleri Personel Kanunu'nun 109. maddesi uyarınca astsubaylıktan subaylığa, 18/3/1986 tarihli ve 3269 sayılı Uzman Erbaş Kanunu'nun 15. maddesi uyarınca uzman erbaşlıktan astsubaylığa geçiş aşamasında olan ancak nasıpları onaylanmamış adayların statüye geçiş işlemleri iptal

edilmiştir. Başvuruculaların astsubaylığa/subaylığa nasbı yapılmamıştır.

4. Başvurucular 675 sayılı KHK'nın 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendi gereğince astsubaylığa/subaylığa nasbedilmeyeceklerini öğrenmeleri üzerine bu işlemlerin iptali talebiyle davalar açmıştır.

5. Mahkemeler davaların incelenmeksizin reddine karar vermiştir. Kararlarda, nasbedilmeme durumunun doğrudan ve kanun niteliğini taşıyan bir hukuki düzenleme olan 675 sayılı KHK ile varlık kazandığı, bu konuda idareye herhangi bir değerlendirme yapma ya da başka yönde işlem kurma imkânının tanınmaması sebebiyle idari davaya konu olabilecek bir işlemin varlığından söz edilmesine imkân bulunmadığı ifade edilmiştir. 2018/37942 ve 2020/14730 numaralı bireysel başvurulara konu ilk derece mahkemeleri kararlarında ise dava konusu işlemlerin 675 sayılı KHK'daki kural uyarınca tesis edildiği ve/veya anılan kural uyarınca idarenin takdir yetkisinin bulunmadığı, işlemlerin hukuka uygun olduğu belirtilerek davalar reddedilmiştir. Kararlar kanun yolu incelemesinden geçerek kesinleşmiştir.

6. Başvurucular gelişen süreç içerisinde astsubaylık/subaylık statüsü için yeniden başvurmuşlar ise de farklı sebeplerle (yazılı veya mülakat sınavında başarısız olma, tutuklanma, görevden çıkarılma, hizmet yılı, fiziksel yeterlik kriterlerini sağlayamama vs.) 675 KHK uyarınca nasbedilmedikleri astsubaylık/subaylık statüsünü elde edememişlerdir.

7. Başvurular, muhtelif tarihlerde yapılmıştır. Ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuruların konu yönünden irtibatı nedeniyle 2018/26741 numaralı başvuru ile birleştirilmesine ve incelemenin 2018/26741 numaralı başvuru üzerinden Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Başvurucular özetle nasbedilmemelerine ilişkin işleme karşı açtıkları davada esasa dair yargılama yapılmadığını belirterek adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

9. Bakanlık görüşlerinde; başvuru konusunun Anayasa Mahkemesinin konu bakımından yetkisinde olup olmadığının değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bazı görüşlerde ayrıca Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin - 30 Ağustos 2016 tarihinde atanmayı bekleyen bir başvuranın 675 sayılı KHK ile atamasının iptal edilmesine ilişkin İnan/Türkiye (B. No: 35726/20, 11/4/2023) başvurusunda mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine dair şikâyetin kabul edilemez olduğuna karar verdiği ifade edilmiştir.

10. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

11. Anayasa Mahkemesinin Ömer Kılınç ([GK], B. No: 2018/30695, 29/9/2021) kararına konu olayda, TSK'da uzman erbaş olarak görev yapan başvurucu, girdiği sınavı kazanarak astsubay olmak amacıyla kurs almış ancak astsubaylık statüsüne geçiş işlemlerinin 675 sayılı KHK'nın 6. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi ile iptal edilmesi üzerine nasbedilmeyerek TSK'daki eski görevine dönmüştür. Başvurucu, nasbının yapılmamasına ilişkin işlemin iptali talebiyle açtığı davanın incelenmeksizin reddedilmesi üzerine bireysel başvuru yapmıştır (Ömer Kılınç, §§ 17-25). Anayasa Mahkemesi Ömer Kılınç kararında Anayasa’nın 15. maddesi kapsamında mahkemeye erişim hakkı yönünden yaptığı

değerlendirmede ihlal olmadığı sonucuna ulaşmıştır. İhlal bulunmamasının gerekçesinde, astsubay statüsüne geçiş işleminin iptalinin -kamu kurumlarından çıkarılmalardan farklı olarak- başvurucuyu bu statüden ilanihaye yoksun bırakacak bir etkisinin olmadığı, nitekim başvurucunun ilgili prosedüre yeniden tabi tutularak -yeniden kursa katılarak- da olsa astsubaylık statüsünü elde ettiği belirtilmiştir (Ömer Kılınç, § 127).

12. Anayasa Mahkemesinin Ayhan Orhanlı ([GK], B. No: 2019/7991, 23/2/2023) kararına konu olayda, başvurucunun subay olmak için kurs aldığı ancak temin faaliyetlerinin 675 sayılı KHK'nın 6. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi ile iptal edilmesi üzerine nasbedilmediği ve TSK ile ilişiğinin kesildiği görülmektedir. Anılan kararda, 1/2/2018 tarihli ve 7075 sayılı Kanun'un 2. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca OHAL kapsamındaki KHK'larla gerçek kişilerin hukuki statülerine ilişkin olarak doğrudan düzenlenen işlemlerin OHAL Komisyonunun yetkisinde olduğunu belirtmiştir (Ayhan Orhanlı, §§77-78). Anayasa Mahkemesi Ayhan Orhanlı kararında, başvurucunun hukuki statüsüne ilişkin olduğu açık olan temin faaliyetinin sonlandırılması ve nasbının yapılmamasına dair başvuru konusunda mahkemenin işlemin doğrudan KHK ile tesis edildiği tespitini yaptıktan sonra başvuruyu 7075 sayılı Kanun gereğince OHAL Komisyonuna göndermesinin -yargısal denetime imkân sağlayacağından- başvurucuyu keyfîliğe karşı koruyacak usule ilişkin bir güvence oluşturacağını vurgulamıştır. Kararda, yargılama mercilerinin 7075 sayılı Kanun'un 2. maddesi kapsamında bir değerlendirme yapmadan davayı incelenmeksizin reddetmelerinin öngörülemez nitelikte olduğu değerlendirilmiştir (Ayhan Orhanlı, § 81).

13. Anayasa Mahkemesi Ayhan Orhanlı kararında, başvurucunun temin faaliyetinin OHAL KHK'sı ile iptal edilmesi ve nasbının yapılmaması üzerine açtığı davanın keyfîliğe karşı başvurucuya anayasal güvenceler sağlayacak yorumla OHAL Komisyonuna gönderilmek yerine incelenmeksizin reddedilmesi suretiyle yapılan müdahalenin Anayasa'nın 15. maddesinde öngörülen durumun gerektirdiği ölçüde olmadığı, başvurucunun adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır (Ayhan Orhanlı, § 83).

14. İlk olarak somut olaydaki durumun Ömer Kılınç kararındakinden farklı olduğunu belirtmek gerekir. Ömer Kılınç kararına konu olayda başvurucu, TSK'daki eski görevine geri dönmüş ancak ilgili prosedüre yeniden tabi tutularak -yeniden sınavı kazanarak ve kursa katılarak- astsubaylık statüsünü elde etmiştir (anılan kararda bkz. § 41). Oysa somut olaylarda başvurucuların eğitimini aldıkları statüye geçemedikleri anlaşılmıştır. Dolayısıyla somut başvurular ile Ömer Kılınç kararındaki olay ve olguların farklı olması hukuki değerlendirmenin de farklı olmasını gerektirmiştir.

15. Başvuruculara statüye geçiş işlemlerinin OHAL KHK'sı ile iptal edildiği ve sonrasında da bu statülere geçemedikleri, nasıplarının yapılmaması üzerine açtıkları davaların keyfîliğe karşı başvuruculara anayasal güvenceler sağlayacak nitelikte bir yorumlaOHAL Komisyonuna gönderilmek yerine incelenmeden reddedildiği anlaşıldığından başvurularda Ayhan Orhanlı kararında açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

16. Bazı mahkemelerin davaya konu edilen uyuşmazlıkla ilgili başvuruları OHAL Komisyonuna gönderdiği ancak Komisyonun dosyaları görevleri arasında olmadığı gerekçesiyle iade etmesi üzerine nihai olarak davaları incelemeksizin reddettikleri görülmektedir. Öncelikle bireysel başvurudaki incelemede derece mahkemelerinin sadece nihai kararlarının esas alındığı, yargılama sürecindeki nihai olmayan diğer kararların

doğrudan değerlendirilmediği belirtilmelidir. Ayrıca, Anayasa Mahkemesinin Ayhan Orhanlı kararındaki OHAL kapsamındaki KHK'larla gerçek kişilerin hukuki statülerine ilişkin olarak doğrudan düzenlenen işlemlerin OHAL Komisyonunun yetkisinde olduğuna ilişkin değerlendirmesi (bkz. § 12) dikkate alındığında, Mahkemelerin nihai kararıyla dosyaları yargısal denetime imkân sağlayacak OHAL Komisyonuna göndermediği görüldüğünden söz konusu başvurulara ilişkin olarak farklı bir değerlendirme yapmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

17. Öte yandan başvuruculların bazılarının açtığı davalarda mahkemeler davanın incelenmeksizin reddine karar vermemekle birlikte dava konusu işlemin 675 sayılı KHK'daki kural uyarınca tesis edildiği ve/veyabu kural uyarınca idarenin takdir yetkisinin bulunmadığı gerekçelerinin (bkz. § 5) esasa ilişkin bir değerlendirme olarak görülemeyeceği ve doğrudan KHK ile tesis edilen işlemlere karşı dosyaların OHAL Komisyonuna gönderilmeyerek yargısal denetime imkân sağlanmadığı sonucunu değiştirmediği anlaşılmıştır. Bu sebeple söz konusu başvurulara ilişkin olarak aynı sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

18. Ayrıca yine Ayhan Orhanlı kararında da belirtildiği üzere OHAL Komisyonunun görev süresi 22/1/2023 tarihinde sona ermişse de 7075 sayılı Kanun'a eklenen geçici 5. maddede görev süresinin sona ermesinden sonra Komisyonun görevleri kapsamındaki hususlarda mahkemelerce verilecek kararlar üzerine yapılması gerekli iş ve işlemleri yürütecek kurum ve kuruluşlar belirlenmiştir. Bu itibarla başvuruculların Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir. Mahkemeye erişim hakkı şikâyeti yönünden ulaşılan sonuç gözetildiğinde başvuruculların diğer bazı haklarının ihlal edildiği iddialarının ayrıca incelenmesine yer olmadığına karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

19. Başvuruculların bazıları ihlalin tespit edilmesini istemiş, yeniden yargılama ve tazminat talebinde bulunmuştur. Başvurularda tespit edilen mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). Mahkemeye erişim hakkı yönünden ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE YER OLMADIĞINA,

D. Başvuruculların tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için 7075 sayılı Kanun'un geçici 5. maddesi çerçevesinde oluşturulan başvuru yolu dikkate alınarak yeniden yargılama yapılmak üzere ekli tablonun (D) sütununda gösterilen ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

F. Ekli tablonun (F) sütununda isimleri yer alan avukatlar tarafından temsil edilen başvuruculara 18.800 TL vekâlet ücretinin AYRI AYRI ÖDENMESİNE, (F) sütununda gösterilen aynı avukat tarafından temsil edilen başvuruculara ise 18.800 TL vekâlet ücretinin MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE, ekli tablonun (E) sütununda belirtilen yargılama giderinin ilgili satırda gösterilen başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET LATİF KARAMAN

B. No: 2018/32589 | Karar tarihi: 19.12.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/32589

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET LATİF KARAMAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/32589)

Karar Tarihi: 19/12/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Melek ŞAHAN

Başvurucu : Mehmet Latif KARAMAN

Vekilleri : Av. Nevroz UYSAL ASLAN

Av. Ramazan DEMİR

Av. Benan MOLU

Av. İlyas TARIM

Av. Hüseyin TÜL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; Şırnak'ın Cizre ilçesinde güvenlik güçleri tarafından terörle mücadele kapsamında yürütülen operasyonlar sırasında meydana gelen yaralanma, yaralıya gerekli tıbbi tedavinin sağlanmaması nedeniyle meydana gelen ölüm ve bu olay hakkında etkili soruşturma yürütülmemesi nedeniyle yaşam hakkının, sokağa çıkma yasağı uygulaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, aile üyelerinin katılımıyla dinî inançlara uygun bir törenle defin yapılamaması nedeniyle kötü muamele yasağı ile özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının, tedbir kararının gereğinin yapılmaması ve avukatının tutuklanması nedeniyle bireysel başvuru hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

A. Başvuruya Dayanak Oluşturan Olayların Arka Planı

2. Olayların arka planı yönünden PKK/KCK terör örgütü, çözüm süreci ve 6-7 Ekim olayları ile ilgili açıklamalara Gazal Kolanç ve diğerleri ([GK], B. No: 2017/37897, 5/7/2022, §§ 16-28) kararında yer verilmiştir.

3. PKK terör örgütü 12/8/2015 tarihinden itibaren Cizre ilçesinin de dâhil olduğu bazı merkezlerde öz yönetim ilan etmiştir. Öz yönetim ilan ettiği bölgelerde patlayıcıyla tuzaklanmış hendekler kazmak ve barikatlar kurmak suretiyle yalıtılmış bölgeler oluşturmaya çalışan PKK terör örgütü; kamuoyunda hendek olayları olarak adlandırılan ve aylarca devam eden bu süreçte roketatarlar, keskin nişancı tüfekleri, patlayıcılar ve otomatik saldırı tüfekleri kullanarak terör saldırıları düzenlemiştir. Okullar, hastaneler, barajlar, adliye binaları, ambulanslar gibi temel kamu hizmetlerini sağlayan eşya ve binaların yanında sivilleri de hedef alan bu terör saldırılarında 335 sivil hayatını kaybederken 2.106 kişi yaralanmıştır. Terör saldırılarında 859 güvenlik görevlisi ve Derik kaymakamı şehit olmuş, 4.711 güvenlik görevlisi yaralanmıştır. Bu terör eylemlerinin engellenmesi, halkın can ve mal güvenliğinin sağlanması amacıyla sözde öz yönetim ilan edilen bazı bölgelerde mülki idare amirliklerince sokağa çıkma yasakları uygulanarak terörle mücadele operasyonları başlatılmıştır (hendek olayları, öz yönetim ilanları, PKK terör örgütünün şehir savaşı stratejisi ve sokağa çıkma yasakları hakkında arka plan bilgisi ile ayrıntılı açıklamalar için bkz. Gazal Kolanç ve diğerleri, B. No: 2017/37897, 5/7/2022, §§ 16-28, 67, 346-348).

B. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Başvuru Süreci

4. Başvurucunun oğlu C.K.nın temsilcisi tarafından 22/1/2016 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) başvuru (B. No: 5237/16) yapılmış ve C.K.nın hastaneye erişiminin sağlanması için tedbir talep edilmiştir. AİHM'e yapılan başvuruda; operasyonların gerçekleştirilip sokağa çıkma yasaklarının uygulandığı dönemde C.K.nın 22/1/2016 tarihinde erken saatlerde güvenlik güçleri tarafından Cizre'nin Cudi Mahallesi'nde silahla vurularakgöğsünden yaralandığı, C.K., C.K.nın ailesi ve Milletvekili F.S.nin acil servisle ve bölge valisiyle irtibata geçip C.K. için ambulans gönderilmesini talep ettiği belirtilmiştir.

5. AİHM, aynı gün tedbir talebini kabul etmiş ve Adalet Bakanlığına (Bakanlık) C.K.nın yaşamının ve vücut bütünlüğünün korunması için yetkileri dâhilindeki tüm tedbirleri alması yönünde bildirimde bulunmuştur.

6. C.K.nın 23/1/2016 tarihindeki ölümüne ilişkin olarak tarafların sunduğu bilgiler ışığında AİHM 3/2/2016 tarihinde, tedbir kararının kaldırılmasına karar vermiştir.

7. Başvurunun kabul edilebilirliği hakkında verilen kararda, C.K.nın bir üniversite öğrencisi olup sokağa çıkma yasağı ilan edilmeden önce 40-50 öğrenci arkadaşıyla birlikte Cizre'de bölge halkına destek sağlamak için 14/12/2015 tarihinde sokağa çıkma yasağı ilan edildiğinde bölgeyi terk edemediği belirtilmiştir [Karaman/Türkiye (kısmi kabul edilebilirlik kararı), B. No: 5237/16, 6/12/2016, § 9].

8. Anılan karara göre tedbir başvurusundan önce, ambulans gönderilmesi talebinde bulunanlara acil servis görevlileri, C.K.nın Nusaybin Caddesi'ne yürüyebilecek olması hâlinde kendisinin ambulansla alınabileceğini söylemiştir. Hem milletvekili hem de başvuranın yasal temsilcisi, C.K.yla telefonla irtibat kurmuş ve görevlilerin verdiği bilgileri C.K.ya iletmiştir. C.K., bölgede bulunan güvenlik güçlerince rastgele ateş açıldığını ancak Nusaybin Caddesi'ne gitmeye çalışacağını söylemiştir. Daha sonra Nusaybin Caddesi'ne

doğru yürümeye başlamış ancak yaklaşık 15-20 dakika beklediği benzin istasyonunun dışına kadar gidebilmiştir. Acil servis görevlileri birkaç kez aranmış ve kendilerine C.K.nın benzin istasyonu dışında beklediği bilgisi verilmiştir. Görevliler, arayanlara benzin istasyonunun çevresinin güvenli olmadığını, yaralıyı belediye mezarlığının dışından alabileceklerini söylemiştir. Kendisini almak üzere bir ambulansın gelmemesi ve güvenlik güçlerinin açtığı ateşin yoğunlaşması nedeniyle C.K. ilk bulunduğu yere yürümüştür. Daha sonra C.K. ile irtibat kurulamamıştır (Karaman/Türkiye, §§ 11, 12).C.K. daha önce kendisi adına gerekli başvuruların yapılmasını talep ettiği için C.K.nın temsilcisi AİHM'e tedbir talepli başvuru yapmıştır (Karaman/Türkiye, § 13). Tedbir kararının bildirimi sonrasında benzin istasyonunun olduğu bölgeden dönüşü sırasında C.K.nın, diğer yaralı kişilerle birlikte, Cudi Mahallesindeki bir binanın bodrum katına sığındıkları bilgisi alınmıştır. İddiaya göre Milletvekilini binanın bulunduğu yer hakkında haberdar etmelerine ve milletvekilinin de bu bilgileri acil servis görevlilerine bildirmiş olmasına rağmen C.K. ile birlikte diğer yaralıların alınması için ambulans gönderilmemiştir. C.K. 23/1/2016 tarihinde yaşamını yitirmiştir (Karaman/Türkiye, §§ 15, 16).

9. AİHM 12/3/2019 tarihinde, 5237/16 numaralı başvurunun birleştirildiği 63130/15 numaralı başvurunun Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 2., 3., 8. ve 34. maddeleri yönünden iç hukuk yollarının tüketilmediği gerekçesiyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

C. Bireysel Başvuruya Konu Olaylar

10. Cizre Cumhuriyet Başsavcılığının (Başsavcılık) kararına istinaden 12/2/2016 tarihinde yapılan bir arama sırasında Cizre'nin Cudi Mahallesi Bostancı Sokak'ta bulunan ve güvenlik güçleri tarafından C-3095 olarak belirtilen binanın kalıntıları arasında yirmi altı ceset bulunmuştur. Cesetler cenaze aracıyla Cizre Devlet Hastanesine nakledilmiştir.

11. Cesetlerin bulunmasını takiben Başsavcılık tarafından başlatılan soruşturma kapsamında aynı gün olay yerinde fotoğraf, video çekimi gerçekleştirilip tutanağa bağlanmış, ilgili emniyet birimlerine gereken delillerin toplanması için talimat verilmiştir. Aynı gün düzenlenen Olay Yeri İnceleme Tutanağı'na göre binada birden fazla otomatik tüfek (bazılarının fişek yatağı, şarjörü dolu AK-47/Kalaşnikof marka), el bombası, otomatik tüfek şarjörü ve fişeği, hücum yeleği, telsiz ve telefon tespit edilmiştir. El bombaları imha edilmiş; geriye kalan ateşli silahlar, ateşli silah ürünleri ve diğer deliller elkoyma kararı verilerek muhafaza altına alınmıştır. Ayrıca 3/3/2016 tarihinde Cumhuriyet savcısı eşliğinde olay yeri inceleme ekibi tekrar olay yerine gelmiştir. Binanın yıkılma tehlikesi olduğundan binaya girilememiş, dışarıdan kamera görüntüleri alınmış; Cumhuriyet savcısının hazır ettiği şahıslar tarafından binanın bodrum katından çıkarılan, yanmış muhtemel doku parçaları muhafaza altına alınmış, olay yeri krokileri çizilmiştir. Güvenlik güçlerinin 20/1/2016 ile 12/2/2016 tarihleri arasındaki telsiz kayıtlarından C-3095 koduyla belirtilen bina ve çevresine ait olanların çözümlenmesine ilişkin tutanakların soruşturma dosyasına gönderildiği tespit edilmiştir. Güvenlik güçlerince tutulan tutanaklarda (telsiz kayıtları vb. çözümlemesi) C-3095 koduyla belirtilen bina ve çevresinin operasyonlar sırasında terör örgütü mensuplarınca kullanıldığı, güvenlik güçlerine bu binadan ateş açıldığı ve çatışmaların yaşandığı ifade edilmiştir.

12. Cesetlerin birinden alınan biyolojik örnek üzerinde yapılan moleküler genetik incelemeler cesedin başvurucunun oğlu C.K. olduğunu ortaya koymuştur. 12/2/2016 tarihinde C.K.nın cesedi üzerinde ölü muayene işlemleri yapılmış, klasik otopsi işlemleri için

ceset Adli Tıp Kurumunun ilgili birimine sevk edilmiştir. Bununla birlikte Cizre Devlet Hastanesinde düzenlenen raporda, ceset çürümüş ve yanmış olduğundan el, yanak, kıyafet svapları ile parmak izlerinin alınamadığı belirtilmiştir. 13/2/2016 tarihli otopsi raporunda, kişinin ölümünün ateşli silah mermi çekirdeği yaralanmasına bağlı iç organ yaralanmasından gelişen iç kanama sonucu meydana geldiği, cesetten düzensiz şekilli, metalik bir cisim elde edildiği, ölümün otopsiden önceki 36 saat veya öncesinde meydana geldiği açıklanmıştır. Ayrıca cesetten laboratuvar incelemesi için kas ve kemik örneklerinin alınıp Adli Tıp Kurumu Başkanlığına gönderildiği belirtilmiştir. Ölü muayene ve otopsi işlemleri Cumhuriyet savcısı nezaretinde yapılmıştır.

13. Başvurucu 25/2/2016 tarihinde oğlunun nasıl öldüğü konusunda bilgisi olmadığını, cesedinin kendisine teslim edilmesini istediğini ifade etmiştir.

14. Güvenlik güçleri tarafından çatışmaların da devam ettiği bölgede yaptıkları araştırma sonucunda olay yerini gören ve kayıt yapan kamuya ya da özel şahıslara ait kamera ve/veya tanık tespit edilememiştir. Güvenlik birimlerinin gerçekleştirdiği internet taramasında; terör örgütünü destekleyen yayınlar yapan ANF Ajansı isimli internet sitesinde C.K.nın ölen YPS (PKK terör örgütünün silahlı alt yapılanmalarından biridir.) savaşçıları arasında sayıldığı, ANF Türkçe adlı başka bir sitede de C.K.nın Cizre'deki tarihî direnişte yerini almak için ilçeye geldiği, devlet güçlerinin Cudi Mahallesi'ne tank ve zırhlı araçlarla yaptığı saldırılarda göğsüne aldığı şarapnel parçası ile yaralandığı ve yaralıların mahsur kaldığı bodrumda öldüğü haberleri tespit edilmiştir.

15. Başsavcılığın başka bir soruşturmasında (Sor. No: 2016/175) beyanı alınan şüpheli M.Y. sokağa çıkma yasağından iki gün önce Demokratik Gençlik (DEM-GENÇ) üyesi olduğunu öğrendiği 35-40 şahsın Cizre'ye geldiğini, bu şahısların üniversite öğrencisi olup İstanbul'dan geldiğini mahalle sakinlerinden duyduğunu, ellerinde sokağa çıkma yasağından önce Kalaşnikof marka silah ve el bombası gördüğünü ifade etmiştir. Güvenlik güçleri de yedi DEM-GENÇ mensubuyla ilgili yapılan tahkikat sonucu, 14/12/2015 tarihinde ilan edilen sokağa çıkma yasağından iki gün önce C.K.nın da içinde bulunduğu kalabalık bir grubun Cizre'ye geldiğini değerlendirmiştir.

16. İfadeleri Cumhuriyet savcısı huzurunda alınan gizli tanık Joker ile Batıkan, C.K.nın öğrenci ve DEM-GENÇ üyesi olarak çatışmalara dışarıdan geldiğini, Cudi Mahallesi'nde güvenlik güçleri ile uzun namlulu silahla çatışmalara girdiğini, halkı tehdit ederek terör örgütü adına para topladığını, sokağa çıkma yasaklarında Mamo kod isimli şahsın şoförlüğünü yaptığını, bir çanta dolusu doları Mamo'ya verdiğini belirtmiştir.

17. C.K.nın cesedinin ele geçirildiği binaya ilişkin olarak terör örgütü mensubu F.M. Cumhuriyet savcısı huzurunda verdiği 1/4/2016 tarihli ifadesinde sokağa çıkma yasağı esnasında güvenlik güçlerinin alanı daraltmaları üzerine örgüt mensupları ile birlikte 25-30 kişi ile Cudi Mahallesi'nin sonuna doğru gittiklerini, çevreye birkaç örgüt mensubu yerleştirdikten sonra bir evin bodrum katına indiklerini, çatışmaların yaşandığı yere yaklaştığını, bodrum katında bir kısmı yaralı, elli kişi kadar örgüt mensubu olduğunu, bunlar arasında uzun namlulu silah taşıyan DEM-GENÇ mensubu, örgütün dağ kadrosuna mensup ve YDG-H mensubu şahısların olduğunu, bodrumda sivil vatandaş bulunmadığını, bodrumdakilerin tamamının güvenlik güçleri ile çatışmaya girdiğini, on gün kadar bu bodrumda kaldığını, kendisine yaralılara bakma görevi verdiklerini, güvenlik güçlerinin seslerini duyduklarını, bunun üzerine "Teslim olacağız." diye bağırdığını ancak bodrumdaki örgüt mensuplarının kendisine karşı çıktığını hatta kendisini dövdüğünü belirtmiştir.

18. Soruşturma sonunda 4/1/2018 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiştir. Gerekçede özetle cesedin terör örgütü mensuplarınca kullanılan evde, Kalaşnikof marka silah ve mermilerle birlikte, terör örgütü mensubu olduğu değerlendirilen 25 cesetle bulunması, tanık F.M.nin bodrum kattaki kişilere dair beyanları, gizli tanıkların beyanları, YPS'nin C.K.dan sözde YPS şehidi olarak bahsetmesi ve telsiz kayıtlarından 3095 numaralı binadan terör örgütü mensuplarının güvenlik güçlerine saldırılarda bulunduğunun anlaşılması gerekçesine dayanılarak C.K.nın terör örgütü üyesi olup silahlı faaliyet gösterdiğinin tespit edildiği ve terör örgütüne yönelik operasyonlar sırasında öldürülmesi nedeniyle ölümü hakkında kovuşturma yapılmasına gerek olmadığı ifade edilmiştir. Söz konusu karara yönelik itiraz Şırnak Sulh Ceza Hâkimliği (Hâkimlik) tarafından 12/2/2018 tarihinde reddedilmiştir. Ret gerekçesinde operasyonların arka planına ve güç kullanımına ilişkin mevzuata dair kapsamlı bir açıklama yapıldıktan sonra güvenlik güçlerinin terörist grupla çıkan silahlı çatışmada, terörle mücadele çerçevesinde aldıkları emri yerine getirdikleri sırada kendilerine, diğer güvenlik güçlerine ve sivil halka örgüt mensuplarınca yöneltilen, gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan haksız saldırıları o andaki hâl ve şartlara göre saldırı ile orantılı biçimde defetmek zorunda oldukları sonucuna ulaşıldığı ve Başsavcılık kararında hukuka uygunluk sebebi bulunduğu yönündeki değerlendirmesinde bir yanlışlık olmadığı belirtilmiştir. Kararda resmî bir soruşturma başlatıldığı, soruşturmanın suça karışma ihtimali olan kişilerden bağımsız yürütüldüğü, haber alınır alınmaz ivedilikle harekete geçildiği, otopsi, olay yeri inceleme, ifade alma ve diğer soruşturma işlemlerinin yapıldığı, delillerin toplandığı, müştekinin soruşturmaya dâhil edilmesi suretiyle etkili başvuru hakkının gereklerine uygun davranıldığı, soruşturmanın makul sürede yapıldığı, etkin soruşturma yürütme yükümlülüğünün ihlal edilmediği sonucuna ulaşıldığı tespit edilmiştir.

19. Başvurucu, nihai kararı 22/10/2018 tarihinde öğrenmesinin ardından 30/10/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

20. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Yaşam Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

21. Başvurucu; oğlu C.K.nınterör örgütü üyesi olmadığını, hukuka aykırı olarak ilan edilen sokağa çıkma yasakları sırasında başlatılan operasyonlar kapsamında güvenlik güçlerince ağır şekilde yaralandığını, kendisinin, ailesinin, binada bulunan diğer kişiler ile milletvekillerinin yardım ve ambulans taleplerinin cevapsız bırakılması ve AİHM'in verdiği tedbir kararının gereğinin uygulanmaması sonucu C.K.nın öldüğünü iddia etmiştir. Başvurucu, olay yeri incelemesinin Cumhuriyet savcısı olmadan yapıldığını, otopsiye bağımsız gözlemcilerin ve avukatların girmesine izin verilmediğini, çelişkiler ve eksiklikler içeren soruşturmanın tarafsız şekilde yürütülmediğini, Başsavcılığın hiçbir hususta resen araştırma yapmadığını, oğlunun ölümüne ilişkin delillerin toplanmayarak oğlunun çatışmaya girdiğinin kanıtlanmadığını, operasyona ilişkin temel soruların cevapsız bırakıldığını, kullanılan gücün mutlak zorunlu ve orantılı olduğunun ispatlanmadığını, faillerin cezasız bırakıldığını belirterek yaşam hakkının ve kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

22. Bakanlık görüşünde; operasyonlarında planlama ve hazırlık aşamasının somut olayın şartları ile uyumlu olduğu, güvenlik güçlerinin somut olayın şartlarına göre kendilerinden

beklenebilecek gerekli tüm önlemleri aldığı, silah kullanımının ilk andan itibaren suç işlenmesinin önlenmesine ve sivillerin terör örgütünün şiddet eylemlerine karşı korunmasına yönelik olduğu ancak terör örgütü mensupları ile güvenlik güçleri arasında çıkan çatışmalarda silah kullanımının güvenlik güçleri açısından meşru müdafaa kapsamında kaldığı ifade edilmiştir. Ayrıca güvenlik güçlerinin kendilerine ve üçüncü kişilere zarar verilmesini önlemek için silahlarını kullanmalarının zorunluluk arz ettiği, somut başvuruda başvurucuların yakınına karşı güvenlik güçlerinin haksız ve ölümcül güç kullandığı kanaatini destekleyecek, her türlü makul şüphenin ötesi olan delil bulunmadığı, Cizre Cumhuriyet Başsavcılığının yürüttüğü soruşturma dosyasında yer alan delillerden başvurucuların yakını C.K.nın terör örgütüne katıldığının ve çatışmalarda yer aldığının anlaşıldığı belirtilerek yaşam hakkının esas boyutunun ihlal edilmediği, ayrıca olayın hangi şartlar altında meydana geldiğini ortaya koymaya elverişli bir soruşturma yürütülmesi nedeniyle yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edilmediği bildirilmiştir.

23. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı başvuru formundaki iddialara benzer iddialar ileri sürmüştür.

24. Başvurucunun iddialarının yaşam hakkı kapsamında ele alınması gerektiği değerlendirilmiştir.

25. Yaşam hakkının öldürmeme yükümlülüğü (negatif yükümlülük) ilişkin maddi boyutu ile etkili soruşturma yükümlülüğüne ilişkin usul boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşıldığından bu iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir. Bununla birlikte C.K.nın yeri ve durumu konusunda yetkililerin haberdar edilmesine rağmen C.K.ya tıbbi yardım sağlanmadığı ve böylece yaşam hakkının koruma yükümlülüğüne ilişkin maddi boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddianın niteliği itibarıyla kabul edilebilir olup olmadığının ayrıca değerlendirilmesi gerekir.

26. Somut başvuruya konu olay ve iddiaların yaşam hakkı bağlamında incelenmesinden önce bazı hususlara açıklık getirilmesi elzemdir. Öncelikle inceleme kapsamının bireysel başvurunun niteliği gereği başvuruya konu olaylarla sınırlı olduğu belirtilmedir. Yapılan tespit ve değerlendirmeler, başvuru konusu olayı çevreleyen şartlara ilişkin ve bunlarla sınırlıdır; öz yönetim ilanlarını takip eden süreçte Türkiye'nin bir bölümünde yaşanan terör olaylarına karşı düzenlenen güvenlik operasyonlarının ve alınan tedbirlerin genel bir değerlendirilmesi olarak anlaşılamaz. Başvuru formunda dile getirilen tüm iddialarla ilgili bir değerlendirmede bulunmak Anayasa Mahkemesinin görevi değildir ancak yoğun terör hadiselerinin ve buna bağlı can kayıplarının yaşandığı, bunları sona erdirmek üzere güvenlik operasyonlarının düzenlendiği son derece tehlikeli ve öngörülemez bir ortamda meydana gelen ölüm olaylarına ilişkin somut başvuru değerlendirilirken olayların arka planında yaşananların gözardı edilmesi de düşünülemez.

1. Öldürmeme Yükümlülüğün İhlal Edildiğine İlişkin İddia

27. Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen yaşam hakkı kapsamında devletin yetki alanında bulunan hiçbir bireyin yaşamına kasıtlı ve hukuka aykırı olarak son vermeme şekelinde negatif yükümlülüğü bulunmaktadır . Anayasa'nın 17. maddesinin son fıkrasında belirtilen yaşam hakkına yapılan müdahalenin hukuka uygun olacağı hâllerde dahi son çare olarak öldürücü kuvvet kullanılmalıdır. Kamu görevlilerinin güç kullanımına ilişkin eylemlerinin gereklilik ve ölçülülük bakımından değerlendirmesi yapılırken eylemlerin planlanması ve kontrolü dâhil olayın bütün aşamaları dikkate alınmalıdır. Bunun yanı sıra bu

konuda yapılacak değerlendirmede bir bütün olarak somut olayın hangi şartlarda gerçekleştiği, nasıl bir seyir izlediği ve yaşamını kaybeden kişinin daha önceki eylemleri ile kendisinin yaratacağı tehlikenin niteliği de gözönünde bulundurulmalıdır (detaylı aktarım için bkz. Cemil Danışman, B. No: 2013/6319, 16/7/2014; İpek Deniz ve diğerleri, B. No: 2013/1595, 21/4/2016; Cembeli Erdem, B. No: 2014/19077, 18/4/2018; Cem Sarısülük ve diğerleri [GK], B. No: 2015/16451, 15/12/2021; güvenlik güçlerinin fiziksel zor ve silah kullanımına ilişkin mevzuat için bkz. Gazal Kolanç ve diğerleri, §§ 208, 214, 216-218, 221).

28. Öldürmeme yükümlülüğünün ihlal edildiğine yönelik iddialar incelenirken öncelikle belirlenmesi gereken husus, ölümün devlet görevlilerinin güç kullanımı sonucu meydana gelip gelmediğidir. Başvurucu, oğlunun güvenlik güçlerince öldürüldüğünü iddia etmiştir. Ölüm olayıyla ilgili yürütülen soruşturma sonucunda verilen kararda da C.K.nın ölümünün kamu gücünün kullanımına bağlı olarak ve operasyonlar sırasında gerçekleştiği kabul edilmiştir. Somut başvuruda, başvurucunun yakınının güvenlik güçlerince düzenlenen operasyon sırasında öldürüldüğü yönündeki kabul ve tespitlerden ayrılmayı gerektiren bir husus bulunmamaktadır.

29. Anayasa Mahkemesi Gazal Kolanç ve diğerleri kararında, terör olayları nedeniyle 2015 ve 2016 yıllarında Güneydoğu Bölgesi'nde güvenlik güçleri tarafından gerçekleştirilen geniş çaplı operasyonlarda meydana gelen ölümler için birden çok başvurunun birleştirilmesi suretiyle yaşam hakkı yönünden yaptığı detaylı değerlendirmede olayın şartlarını, konuya ilişkin yaklaşımını, ilkeleri ve ölçütleri belirlemiştir. Somut başvurudaki ihlal iddiasına konu tekil ölüm olayı ve akabinde olaya özgü soruşturmanın öznel şartları dışında genel operasyon (güç kullanımı) şartlarına yaklaşım bağlamında Gazal Kolanç ve diğerleri kararında yapılan belirlemelerden ayrılmayı gerektiren bir neden bulunmamaktadır.

30. Devletin yaşam hakkına müdahalesinin Anayasa'ya uygun olabilmesi için sağlanması gereken ilk ölçüt müdahalenin kanuni bir dayanağının bulunmasıdır. Güvenlik kuvvetlerinin güç ve silah kullanımını düzenleyen mevzuatın hangi durumlarda ve ne ölçüde güç kullanılacağını belirleyen, gücün kötüye kullanımını, keyfîliği önlemeye ve yaşam hakkına yapılan müdahalelerin asgari düzeyde tutulmasını sağlamaya yönelik olan yeterli ve açık kurallar içerdiği, dolayısıyla kanunilik şartını sağladığı değerlendirilmiştir (Gazal Kolanç ve diğerleri, § 339).

31. Yaşam hakkına yapılan müdahalenin ihlale yol açmaması için karşılanması gereken ikinci kriter, müdahalenin Anayasa'nın 17. maddesinin dördüncü fıkrasında sayılan istisnai durumlardan biri kapsamında gerçekleştirilmesidir. Kovuşturmaya yer olmadığına dair karar ile karara yapılan itirazın incelendiği kararda güvenlik güçlerinin terörle mücadele çerçevesinde aldıkları emrin yerine getirmeleri sırasında ve kanunun verdiği yetkiyle güç kullandıkları kabul edilmiştir. Hâkimlik de olayda meşru müdafaa hâlinin varlığını kabul etmiştir. Söz konusu kabuller; C.K. hakkında PKK/KCK terör örgütü adına milis/iş birlikçi olarak ve aynı örgütün silahlı yapılanmalarından olan YPS içinde silahlı faaliyette bulunduğuna dair istihbarat bilgisine, C.K.nın cesedinin bulunduğu bina ve çevresinin operasyonlar sırasında terör örgütü mensuplarınca kullanıldığına, güvenlik güçlerine bu binadan ateş açıldığına ve çatışmaların yaşandığına dair tutanaklara, bu binadan başka örgüt mensupları ile birlikte çok sayıda otomatik silah ve ateşli silah ürünü çıkarılmasına, güvenlik birimlerinin terör örgütü lehine propaganda yaptığını değerlendirdiği internet sitelerinin yayınlarına, tanıkların beyanlarına ve yukarıda özetlenen soruşturma sürecinde elde edilen delillere dayanmaktadır. Bu deliller C.K.nın terör eylemlerini engellemek için yapılan operasyonlarda güvenlik güçleri ile girdiği silahlı çatışmada, güvenlik güçlerinin

emri yerine getirmeleri sırasında ve kanunun verdiği yetkiyle kendilerine, diğer güvenlik güçlerine ve sivil halka örgüt mensuplarınca yöneltilen, gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan haksız saldırıları o andaki hâl ve şartlara göre saldırı ile orantılı biçimde defetme sonucunda, bir başka ifade ile meşru müdafaa koşulları altında öldürüldüğünün kabulü için yeterlidir.

32. Diğer taraftan söz konusu operasyonların yapılma sebebi olan yaygın terör olaylarının Gazal Kolanç ve diğerleri kararında yapılan belirleme (aynı kararda bkz.§ 342) doğrultusunda ayaklanma olarak nitelendirilmesi gerektiği dikkate alındığında C.K.nın ölümüyle sonuçlanan güç kullanımının Anayasa'nın 17. maddesinde yer alan, bir ayaklanmanın bastırılması meşru amacına matuf olduğu kanaatine ulaşılmıştır.

33. Yaşam hakkına yapılan müdahalenin ihlale yol açmaması için karşılanması gereken son kriter, müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesi anlamında ölçülülük ilkesine aykırılık taşımamasıdır. Bir başka ifadeyle devlet görevlilerinin ölümle neticelenen güç kullanımlarının somut olayın şartlarında ortaya çıkan tehlikeyi bertaraf etmek için orantılı ve gerçekleştirilmek istenen meşru amaca ulaşmak için mutlak zorunlu olduğu ortaya konulmalıdır. Gazal Kolanç ve diğerleri kararında,terör eylemlerinin sona erdirilmesi için yapılan operasyonlar kapsamında yaşam hakkına yönelik gerçekleşen müdahalelerin silahlı bir ayaklanma kapsamında ağır silahlar kullanılarak gerçekleştirilen kesintisiz ve öngörülemez nitelikteki ölümcül terör saldırılarına karşı silahlı ayaklanmayı bastırmak, güvenlik güçleri ve diğer kişilerin yaşamları yönünden ortaya çıkan tehlikeyi bertaraf etmek için yapılan zorunlu ve orantılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Gazal Kolanç ve diğerleri, §§ 343-368). Bu noktada başvurucunun yakını C.K.nın da soruşturma dosyasındaki deliller uyarınca Gazal Kolanç ve diğerleri kararında belirtilen ve detaylandırılan operasyonlar kapsamında güvenlik kuvvetleriyle yaşadığı silahlı çatışma esnasında güç kullanımına bağlı olarak hayatını kaybettiğinin kabulü gerektiğini, dolayısıyla söz konusu operasyonlar için anılan kararda yapılan nitelendirmenin bu başvuru için de geçerli olduğunu yeniden hatırlatmak gerekir. Bu perspektiften cesedi çok sayıda atışa hazır otomatik silahla ve 25 örgüt mensubunun cesediyle birlikte bulunan, cesedinin bulunduğu binanın ve çevresinin operasyonlar sırasında terör örgütü mensuplarınca kullanıldığı ve güvenlik güçlerine bu binadan ateş açıldığı tespit edilen, kendisi ve cesedinin bulunduğu bina hakkında aleyhe tanık beyanları olan, güvenlik birimlerinin terör örgütü lehine propaganda yaptığını değerlendirdiği internet sitelerinde hakkında yayınlar yapılan C.K.nın meşru müdafaa ve silahlı ayaklanmanın bastırılması kapsamında, zorunlu ve orantılı güç kullanımı sonucu hayatını kaybettiği, bu nedenle somut olayda yaşam hakkının maddi boyutu yönünden bir ihlal olmadığı değerlendirilmiştir.

34. Açıklanan gerekçelerle yaşam hakkının öldürmeme yükümlülüğüne ilişkin maddi boyutunun ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

2. Etkili Soruşturma Yükümlülüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddia

35. Devlet, yaşam hakkının etkili soruşturma yükümlülüğüne ilişkin usul boyutu kapsamında doğal olmayan her ölüm olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili resmî bir soruşturma yürütmek durumundadır. Kamu görevlilerinin güç kullanımı sonucu gerçekleşen ölümlere ilişkin soruşturmaların etkili olabilmesi için soruşturma makamları, olaya karışmış olabilecek kişilerden bağımsız olmalı; resen ve derhâl harekete geçerek ölüm olayını aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek bütün delilleri tespit etmelidir. Soruşturma süreci kamu

denetimine açık olmalı, ölen kişinin yakınlarının meşru menfaatlerini korumak için bu sürece gerekli olduğu ölçüde katılımları sağlanmalıdır. Makul bir özen ve süratle yürütülmesi gereken soruşturma sonucunda alınan karar, soruşturmada elde edilen tüm bulguların kapsamlı, nesnel ve tarafsız bir analizine dayanmalı; bunun yanı sıra yaşam hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'nın aradığı zorunlu bir durumdan kaynaklanan ölçülü bir müdahale olup olmadığına yönelik bir değerlendirme içermelidir (birçok karar arasından bkz. Cem Sarısülük ve diğerleri, §§ 140-151).

36. Somut sürece bakıldığında C.K.nın bedeninin bulunmasını takiben Başsavcılık tarafından derhâl bir soruşturma başlatıldığı, olay yeri incelemesinin yapıldığı, delillerin toplanıp muhafaza altına alındığı, güvenlik birimleri ile gerekli yazışmalar yapıldığı, otopsi işlemlerinin vakit kaybetmeden gerçekleştirildiği görülmüştür. Ayrıca olay mahallinde görüntü kaydeden kamuya ya da özel şahsa ait kamera olmadığı yönünde tespit yapıldığı, C.K.nın babasının ifadeye çağrıldığı ve tanıkların ifadelerinin alındığı anlaşılmıştır. Başvurucu ayrıca otopsiye bağımsız gözlemcilerin ve avukatların girmesine izin verilmediğinden yakınmışsa da bu kişilerin yakınına ait cenazenin otopsisine girmek istediğini ve izin verilmediğini gösterecek bilgi ve belgeleri sunmadığı anlaşılmıştır.

37. Sokağa çıkma yasağı ve devam eden silahlı çatışmalar nedeniyle olay yerine erişimin sınırlı olduğu bir ortamda kamu gücü eliyle yeterli bir soruşturma yürütülerek ölümün meydana geldiği şartların tam olarak ortaya konulması özellikle önemlidir. Öte yandan olayı çevreleyen zorlu koşullar soruşturma makamları ve delil toplamakla görevli kamu görevlileri için de geçerlidir. Öyle ki söz konusu çatışma ve operasyon döneminde verilen arama kararını yerine getirmek ve delil toplamak için olay yerine giden emniyet görevlilerine, onların güvenliğini sağlamak için tertibat alan Jandarma ve Polis Özel Harekât mensuplarına terör örgütü üyelerince bombalı ve silahlı saldırıda bulunulduğu, bazı uzman görevlilerin yaralandığı ve arama kararı gereğini yerine getiremeden olay yerinden ayrılmak zorunda kaldığı, Cizre Adliyesi binasının iki ayrı tarihte roketatarlar ve uzun namlulu silahlar kullanılarak gerçekleştirilen terör saldırılarının hedefi olması nedeniyle görevlilerin Adliye binası dışında çalıştığı tespit edilmiştir. Bu derece öngörülemez ve şiddetli terör saldırılarının olduğu, devlet güçlerinin kontrollerinin sınırlı olduğu bir ortamda etkili soruşturma yapma yükümlülüğü kapsamında olay yerinden delil toplanmasına ilişkin ilkelerin katı bir biçimde uygulanmasının mümkün olmadığı kuşkusuzdur. Anayasa Mahkemesi, soruşturmanın bağımsız kişilerce yürütülmesi kriterinin hiçbir şekilde Cumhuriyet savcılarının ağır silahlarla çatışmaların devam ettiği bir bölgeye bizzat giderek delilleri tespit etmeleri gerektiği şeklinde yorumlanamayacağı kanaatindedir (Gazal Kolanç ve diğerleri, §§ 373, 377).

38. Esasen ceza soruşturmalarında delil toplama işlemleri jandarma veya polis teşkilatları içindeki adli kolluk birimlerince yerine getirilmek zorunda olduğundan jandarma ve polisin ortak gerçekleştirdiği güvenlik operasyonları sonucu gerçekleşen ölüm olaylarında adli işlemlerle ilgili kim görevlendirilirse görevlendirilsin bu iki teşkilatla bir şekilde kurumsal bir bağı bulunacaktır. Somut başvuruya konu soruşturmalarda arama kararlarının terörle mücadele operasyonlarına katılmayan adli kolluk birimlerince talep edildiği ve karar gereğinin uzman olay yeri inceleme görevlilerince yerine getirildiği anlaşılmıştır. Olay yeri inceleme ve delil toplama işlemlerinin çatışmalara fiilen katılan Jandarma ve Polis Özel Harekât birimlerinden ayrı bir yapı içindeki bu uzman birimlerce yerine getirilmesi somut olayın koşullarında soruşturmanın bağımsızlığının sağlanması bakımından önemli bir tedbir olarak değerlendirilmiştir. Buna ek olarak adli kolluk görevlileri, daha sonra tutanağa

bağladıkları tüm işlemleri video ve fotoğraflarla kaydederek soruşturmayı yürütmekle görevli Cumhuriyet savcılarının incelemesine imkân sağlamıştır. Soruşturmalar için kritik önemdeki ölü muayene ve otopsi işlemleri ise Cumhuriyet savcılarının bizzat katılımıyla yapılmıştır. Dolayısıyla somut olayda etkili soruşturma yürütme yükümlülüğü kapsamında soruşturmanın bağımsızlığının zedelenmemesi için imkânlar dâhilindeki tüm tedbirlerin alındığı kanaatine ulaşılmıştır.

39. Süreçte kamu görevlilerinin şüpheli sıfatıyla ifadelerinin alınmadığı görülmekte ise de, soruşturmanın amacı, somut olayın ne şekilde gerçekleştiğini ortaya çıkarmak ve böylece kullanılan gücün Anayasa'nın 17. maddesi anlamında meşru olup olmadığını belirlemektir. Dolayısıyla ifade alma işlemi her soruşturmada yerine getirilmesi gereken otomatik bir zorunluluk olarak kabul edilemez. Süreçte toplanan deliller olayın koşullarında maddi gerçeği ortaya çıkarmış ve kullanılan gücün Anayasa'nın 17. maddesi anlamında mutlak zorunlu ve orantılı olduğunu göstermiştir. Bu nedenle somut olayda çatışmalara katılan görevlilerin ifadelerinin alınmaması etkili soruşturma yükümlülüğü ile ulaşılmak istenen amaç bakımından yerine getirilmesi gereken zorunlu ve faydalı bir delil toplama işlemi olarak değerlendirilmemiştir. Bunun da ötesinde devamlılık arz eden ve öngörülemez nitelikteki silahlı çatışmalara katılan operasyonel birliklerin çatışmaların seyrine göre sürekli değişmesi nedeniyle farklı zamanlarda gerçekleşmesi son derece muhtemel ölümlerin hangi birim görevlilerinin kullandığı güç sonucu meydana geldiğini belirlemek de neredeyse imkânsızdır (Gazal Kolanç ve diğerleri, § 381).

40. C.K.nın ölümüne ilişkin olarak olay yerinde araştırma yapılarak araştırma sonuçlarının tutanağa bağlandığı, otopsi işleminin geciktirilmeksizin yapıldığı, olay yerindeki delillerin muhafaza altına alındığı, laboratuvar incelemelerinin elde edilen veriler ölçüsünde yapıldığı, muhtemel tanıkların araştırıldığı görülmüştür. Başsavcılık görüntü kayıtlarına ulaşmak için girişimde bulunmuş ise de olay yerini kaydeden kamera tespit edilememiştir. Süreç yaklaşık iki yılda tamamlanmıştır.

41. Soruşturmanın etkinliğine ilişkin asgari ölçütleri karşılayan incelemenin nitelik ve derecesinin olayın şartlarına bağlı olduğu unutulmamalıdır. Gazal Kolanç ve diğerleri kararında detaylı analize konu döneme hâkim olan koşullar altında dahi olayın aydınlatılabilmesi için imkânlar dâhilinde tüm delillerin toplanması, hukukun üstünlüğüne olan inancın korunması ve hukuka aykırı eylemlere müsamaha gösterildiği veya kayıtsız kalındığı görünümü verilmemesi açısından kritik önemdedir. Yukarıda aktarılan safahatı içeren soruşturma sürecinde ölüm olayını çevreleyen şartların tespitine imkân sağlayan gerekli ve yeterli bilgilerin olabildiğince bir bütün olarak elde edildiği, kriminal/laboratuvar incelemelerinin ve kimlik teşhisinin yapıldığı, sürecin iki yıl gibi makul olarak değerlendirilebilecek bir sürede tüketildiği açıktır. Somut olayı çevreleyen son derece zor ve ağır şartlar nazara alındığında ölüm olayı ile ilgili delil toplama işlemlerinin özensiz yürütüldüğü yorumunu getirmek mümkün görünmemektedir.

42. Sonuç itibarıyla soruşturma makamlarının olayların seyrini aydınlatmaya yönelik işlemlerinden kuşku duyulmasını gerektirecek bir durumun, başka bir ifade ile yürütülen soruşturmanın derinliği ve ciddiyeti üzerinde etki gösterecek nitelikte bir hususun bulunmadığı, dolayısıyla yaşam hakkının etkili soruşturma yükümlülüğüne yönelik bir ihlal olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

43. Açıklanan gerekçelerle yaşam hakkının etkili soruşturma yükümlülüğüne ilişkin usul boyutunun ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

3. Yaşamı Koruma Yükümlülüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddia

44. Topraklarının bir kısmını fiilen işgal etme girişiminde bulunarak ağır silahlarla ölümcül saldırılar düzenleyen PKK terör örgütü mensuplarının eylemlerine karşı bölgede yaşayan sivil halkın yaşamını koruma konusunda devletin pozitif yükümlülüğü olduğu kuşkusuzdur. Aynı yükümlülüğün terör eylemlerinin sonlandırılması ve kamu hizmetlerinin devam ettirilmesi için çaba harcayan kamu görevlilerinin yaşam haklarının korunması bakımından geçerli olduğunda şüphe yoktur (Gazal Kolanç ve diğerleri, § 301). Başvurucu; yaralı hâlde bulunan C.K.nın yeri ve durumu konusunda yetkililerin haberdar edilmesine rağmen C.K.ya tıbbi yardım sağlanmadığını, böylece yaşamı koruma yükümlülüğüne aykırı davranıldığını ileri sürse de Bakanlık görüşü ile ekindeki belgelerde yer alan bilgiler ve soruşturmalarda toplanan delillere göre güvenlik güçleri, silahlı terörist faaliyetleri olan C.K.nın eylemlerine karşılık sivil halka ve kamu görevlilerine karşı pozitif yükümlülüklerini yerine getirmek amacıyla hareket etmiştir. Bu durumda sağlık yardımı sağlanmaması nedeniyle yaşam hakkının ihlal edilip edilmediğinin belirlenebilmesi için yapılması gereken, C.K.nın iddia edildiği gibi yaralı ve savunmasız bir durumda iken sağlık yardımı talebinde bulunup bulunmadığının aydınlatılmasıdır.

45. Başvurucu, C.K.nın yaralı hâlde Cizre'nin Cudi Mahallesi'nde bulunduğu iddiasıyla 22/1/2016 tarihinde tedbir talebiyle AİHM'e başvuru yapmıştır. AİHM'in başvurunun kabul edilebilirliği hakkında verdiği kararda; C.K.nın acil servis görevlilerinin Nusaybin Caddesi'ne yürüyebilecek olması hâlinde kendisini ambulansla alabileceklerini söylemesi üzerine C.K.nın Nusaybin Caddesi'ne doğru yürümeye başladığı, yaklaşık 15-20 dakika beklediği benzin istasyonunun dışına kadar gidebildiği ancak bu bölgenin güvenli olmadığı gerekçesiyle ambulans yollanmadığı, ambulansın gelmemesi ve güvenlik güçlerinin açtığı ateşin yoğun olması nedeniyle ilk bulunduğu yere yürüdüğü belirtilmiştir. Ne var ki ne Anayasa Mahkemesine ne de AİHM'e C.K.nın ölmesinden önce tam olarak nerede olduğuna ilişkin bilgi verilmiştir. Başvurunun bireysel başvuru formunda belirttiği üzere yaralılar 23/1/2016 tarihi akşam saatlerinde milletvekili F.S.ye bulundukları adresi emin olmamakla birlikte Caferi Sadık Sokak numara 5, 6 yada 7 olarak iletmişlerdir. Bölgedeki terör örgütü mensuplarının etkisiz hâle getirilerek bölgenin emniyetinin sağlanması için söz konusu adreslere sevk edilen güvenlik güçlerine mütemadiyen ateş açılmıştır. Yaralıların olduğu iddia edilen sokaklar terör örgütü mensupları tarafından el yapımı patlayıcı düzenekleri ve mayınlarla tuzaklanmış, sokak üzerinde barikatlar kurulmuş ve hendekler oluşturulmuştur. Sonuçta 23/1/2016 tarihinde öldüğü iddia edilen C.K.nın cesedi güvenlik güçleri tarafından 12/2/2016 tarihinde Bostancı Sokak'ta C-3095 numaralı binada bulunmuştur (bkz. §§ 8, 10-11).

46. Somut başvuruda C.K.nın AİHM'den tedbir talep edilen 22/1/2016 tarihinden öldüğü iddia edilen 23/1/2016 tarihine kadar geçen sürede yaralı vaziyette olduğuna ya da iddia edilen adreste bulunduğuna dair bir bulgu yoktur. Başvurucu C.K.dan benzin istasyonundan döndükten sonra 23/1/2016 tarihi akşam saatlerine kadar haber alamadığını, akşam saatlerinde de tüm yaralıların Caferi Sadık Sokak'ta olduğunu öğrendiğini beyan etmiştir. Bunun yanında başvurucu ölüm saati/vaktini bildirmemekle birlikte C.K.nın 23/1/2016 tarihinde öldüğünü de ifade etmiştir. C.K.nın hendek olayları boyunca PKK terör örgütü adına güvenlik güçlerine karşı silahlı faaliyette bulunduğu ve Cudi Mahallesi'nde yoğunlaşan çatışmalara katılmak için kendi isteği ile burada kaldığında kuşku yoktur. C.K. ailesinin ikametgâhına dönme, güvenlik güçlerine teslim olma ya da iddia edildiği gibi yaralı olması durumunda hastaneye gitme seçenekleri yerine silahlı çatışmaya devam etmeyi

tercih etmiştir. Bir kez daha ifade etmek gerekir ki başvuru dosyasında, C.K.nın yaralandığına dair soyut iddia dışında bir bulgu mevcut değildir. Bu durumda 22/1/2016 tarihinden 23/1/2016 tarihi akşam saatlerine kadar haber alınamadığı anlaşılan, 23/1/2016 tarihi akşam saatleri sonrasında da bizzat irtibat kurulup kurulmadığı anlaşılmayan C.K.nın yaralı olup sağlık yardımına ihtiyaç duyduğuna, bu hususta bir talepte bulunduğuna ve herhangi bir zamanda iddia edilen adreste olduğuna dair somut bir delil söz konusu değildir.

47. Açıklanan gerekçelerle acil sağlık hizmeti sunulmaması nedeniyle yaşam hakkının koruma yükümlülüğüne ilişkin maddi boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

48. Başvurucu; ilan edilen sokağa çıkma yasaklarının hukuka aykırı olduğunu, oğlunun 23/1/2016 tarihinde öldüğünün mahkemeye bildirilmesine rağmen cesedinin bulunması için çaba gösterilmediğini, cesedin haftalarca olay yerinde bekletildiğini, cenazeyi teslim alabilmek için de uzun süre beklediğini, istedikleri gibi cenaze töreni düzenlemelerine izin verilmediğini, AİHM'in verdiği tedbir kararına uygun davranılmadığını ve avukatlarının yaptığı başvurular gerekçe gösterilerek tutuklandığını belirterek kötü muamele yasağının, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının, din ve vicdan hürriyetinin ve bireysel başvuru hakkının ihlal edildiğinden şikâyet etmiştir.

49. Gazal Kolanç ve diğerleri kararı ile Mehmet İnan (B. No: 2016/228, 20/12/2022) kararı doğrultusunda özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı, kötü muamele yasağı ile kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddialarının başvuru yollarının tüketilmemesi, bireysel başvuru hakkının ihlal edildiği iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Yaşam hakkının öldürmeme yükümlülüğüne ilişkin maddi boyutu ile etkili soruşturma yükümlülüğüne ilişkin usul boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Yaşam hakkının koruma yükümlülüğüne ilişkin maddi boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının öldürmeme yükümlülüğüne ilişkin maddi boyutu ile etkili soruşturma yükümlülüğüne ilişkin usul boyutunun İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 19/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ÖMER FARUK ERDOĞAN

B. No: 2018/33375 | Karar tarihi: 19.12.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/33375

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÖMER FARUK ERDOĞAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/33375

Karar Tarihi: 19/12/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Mehmet Sadık YAMLI

Başvurucu : Ömer Faruk ERDOĞAN

Vekili : Av. Aykanat KAÇMAZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kamu görevlisinin tutuklu kaldığı dönemde maaşından kesilen ancak sonradan ödenen aylıkları için faiz tahakkuk ettirilmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvurucu nihai hükmü 1/11/2018 tarihinde öğrendikten sonra 20/11/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Hami Çetiner (B. No: 2019/7982, 23/11/2021) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede sonradan ödenen aylıkların faizsiz olarak ödenmesinin başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği ve başvurucunun mülkiyet hakkının korunması ile müdahalenin kamu yararı amacı arasında olması gereken adil dengenin başvurucu aleyhine bozulduğu gerekçesiyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan

ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

3. Başvurucu; ihlalin tespiti ve yeniden yargılamaya karar verilmesi talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan, B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3), B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İzmir 3. İdare Mahkemesine (E.2017/1264, K.2018/479) GÖNDERİLMESİNE,

D. 294,70 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.094,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İBRAHİM ARAS

B. No: 2018/36505 | Karar tarihi: 19.12.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/36505

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

İBRAHİM ARAS BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/36505)

Karar Tarihi: 19/12/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Mehmet Yavuz YAŞAR

Başvurucu : İbrahim ARAS

Vekili : Av. Ahmet ÇAVUŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, işe iade talebiyle açılan davanın aynı maddi olguya ilişkin davada verilen kararın aksi yönünde sonuca ulaşılarak reddedilmesi nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ve uzun süren yargılama nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesinin Hüseyin Aşkan (B. No: 2017/15649, 21/7/2020) kararında otuz günlük süre kuralının bireysel başvurunun ön şartlarından biri olduğu ve bu sürenin başlangıç tarihinin tespitinde kanun hükmü gereği öğrenme tarihinin esas alınacağı belirtilmiş; bireysel başvuru süresinin işlemeye başlaması yönünden nihai kararın gerekçesinin tebliğinin öğrenme şekillerden biri olduğu, bununla birlikte başka şekillerde de öğrenmenin söz konusu olabileceği ifade edilmiştir (Hüseyin Aşkan, §§ 20, 23).

3. Bu doğrultuda anılan kararda; kullanıcıların Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden yaptıkları işlemlerin (doküman oluşturma, düzenleme, imzalama, açma, okuma ve

yazdırma gibi) kayıt altına alındığı evrak işlem kütüğünün Anayasa Mahkemesi tarafından incelenmesi sonucunda nihai kararın açılarak okunduğuna ilişkin bir işlemin tespiti hâlinde bu işlemi yapan ilgililerin işlem sırasında nihai kararın sonucunu öğrendiklerinin kabul edileceği, böyle bir durumda bireysel başvuru süresinin de bu tarihten itibaren başlatılması gerektiği belirtilmiştir (Hüseyin Aşkan, §§ 26-29).

4. Somut başvuruda nihai karar olan 8/10/2018 tarihli Yargıtay kararına ilişkin olarak UYAP evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan incelemede ilgili kararın başvurucu tarafından ilk kez 8/11/2018 tarihinde açılarak okunduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla bireysel başvuru süresinin bu tarihten itibaren işlemeye başladığının kabul edilmesi gerekir.

5. Bu itibarla bireysel başvuru konusu yargılama sürecine ilişkin nihai karardan 8/11/2018 tarihinde haberdar olduğu anlaşılan başvurucunun en geç 10/12/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunması gerekirken otuz günlük bireysel başvuru süresinden sonra, 11/12/2018 tarihinde yaptığı bireysel başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 19/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

EMRE YILMAZ VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/36761 | Karar tarihi: 19.12.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/36761

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

EMRE YILMAZ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/36761)

Karar Tarihi: 19/12/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Muhammed Cemil KANDEMİR

Başvurucular : Emre YILMAZ ve diğerleri (bkz. ekli tablonun (C) sütunu)

Vekilleri : Av. Emrah SEVGİ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvurular, nasıpları onaylanmamış astsubay/subay adaylarının temin faaliyetlerinin olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnamesi (OHAL KHK'sı) ile iptal edilmesi üzerine açılan davaların Olağanüstü Hâl İşlemleri İnceleme Komisyonuna (OHAL Komisyonu) gönderilmek yerine incelenmeksizin reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Ekli listenin (B) sütununda gösterilen dosyalar, konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2018/36761 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmiş, diğer başvuru dosyaları kapatılmış ve inceleme 2018/36761 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmüştür.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesiolay ve olguları somut başvurular ile benzer nitelikte olan Ayhan Orhanlı ([GK], B. No: 2019/7991, 23/2/2023) kararında, 1/2/2018 tarihli ve 7075 sayılı Kanun'un 2. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca OHAL kapsamındaki KHK'larla gerçek

kişilerin hukuki statülerine ilişkin olarak doğrudan düzenlenen işlemlerin OHAL Komisyonunun yetkisinde olduğunu belirtmiş; temin faaliyetinin OHAL KHK'sı ile iptal edilmesi ve nasbının yapılmaması üzerine açtığı davada keyfîliğe karşı başvurucuya anayasal güvenceler sağlayacak nitelikte bir yorumla dosyanın OHAL Komisyonuna gönderilmek yerine davanın incelenmeksizin reddedilmesi suretiyle mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin Anayasa'nın 15. maddesinde öngörülen durumun gerektirdiği ölçüde olmadığı, başvurucunun adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır. Somut başvurularda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Ayrıca yine Ayhan Orhanlı kararında da belirtildiği üzere OHAL Komisyonunun görev süresi 22/1/2023 tarihinde sona ermişse de 7075 sayılı Kanun'a eklenen geçici 5. maddede görev süresinin sona ermesinden sonra Komisyonun görevleri kapsamındaki hususlarda mahkemelerce verilecek kararlar üzerine yapılması gerekli iş ve işlemleri yürütecek kurum ve kuruluşlar belirlenmiştir. Bu itibarla başvurucuların Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir. Mahkemeye erişim hakkı şikâyeti yönünden ulaşılan sonuç gözetildiğinde başvurucuların diğer bazı haklarının ihlal edildiğine ilişkin iddialarının ayrıca incelenmesine yer olmadığına karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

3. Başvurucuların bazıları ihlalin tespit edilmesini istemiş, yeniden yargılama ve tazminat talebinde bulunmuştur. Başvurularda tespit edilen mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). Mahkemeye erişim hakkı yönünden ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE YER OLMADIĞINA,

D. Başvuruculların tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için 7075 sayılı Kanun'un geçici 5. maddesi çerçevesinde oluşturulan başvuru yolu dikkate alınarak yeniden yargılama yapılmak üzere ekli tablonun (D) sütununda gösterilen ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

F. Aynı avukat tarafından temsil edilen başvuruculara 18.800 TL vekâlet ücretinin ekli

listede gösterildiği şekilde MÜŞTEREKEN, ekli listenin (E) sütununda gösterilen başvuru harcının AYRI AYRIÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FAHRİYE KARAOSMANOĞLU VE MELEK ARPAT

B. No: 2019/3464 | Karar tarihi: 19.12.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/3464

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

FAHRİYE KARAOSMANOĞLU VE MELEK ARPAT BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/3464)

Karar Tarihi: 19/12/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Mehmet Yavuz YAŞAR

Başvurucular : 1.Fahriye KARAOSMANOĞLU

: 2. Melek ARPAT

Vekili : Av. Canan KARAOSMANOĞLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, davanın açılmamış sayılmasına karar verilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Muğla Belediye Başkanlığı (İdare) tarafından başvuruculara karşı 18/10/2010 tarihinde Muğla 2. Asliye Hukuk Mahkemesi (Mahkeme) kayıtlarına giren dilekçe ile tapu iptali ve tescil davası açılmıştır.

3. İdare, devam eden yargılamanın 21/12/2011 tarihli duruşma celsesinde uyuşmazlık konusu yer ile ilgili olarak idare mahkemesinde dava açıldığını, bu mahkemede sorunun çözülebileceğini düşündüklerini bu sebeple açılan davayı atiye bıraktıklarını belirtmiştir.

4. Mahkeme bunun üzerine 21/2/2013 tarihli oturumunda davayı takip etmek isteyen ve aralarında başvuruculaların da bulunduğu bir kısım davalıların dava konusu taşınmazların

belirlenen değeri üzerinden davaya devam edebilmesi için gerekli harçları verilen kesin süre içerisinde yatırmadıkları gerekçesiyle dosyanın yenileninceye kadar işlemden kaldırılmasına karar vermiştir.

5. Mahkeme, üç ayı geçen zaman içerisinde harç yatırılarak davanın yenilenmediği gerekçesiyle4/6/2013 tarihinde davanın açılmamış sayılmasına kararvermiştir.

6. Başvurucular bu karara karşı temyiz yoluna başvurmuştur. Yargıtay 14. Hukuk Dairesi (Daire) 27/9/2017 tarihli kararı ile mahkeme kararının hukuka ve usule uygun olduğu gerekçesiyle temyiz isteminin reddine, kararın onanmasına karar vermiştir.

7. Başvuruculaın karar düzeltme istemi aynı Dairenin 9/10/2018 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

8. Nihai karar 28/12/2018 tarihinde başvuruculara tebliğ edilmiştir.

9. Başvurucular 28/1/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

11. Öte yandan, bu başvuruya konu taşınmazları kapsayan alanda 3/5/1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 18.maddesi uyarınca imar uygulaması yapılması talebinin reddine dair İdare işleminin iptali istemiyle başvurucular tarafından 1/8/2011 tarihinde Muğla 2. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) dava açılmıştır. İdare Mahkemesi bozmaya uyma üzerine verdiği 23/10/2015 tarihli kararla dava konusu işlemin iptaline hükmetmiştir. Temyiz ve karar düzeltme başvuruları sonrası anılan karar bu şekilde kesinleşmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

12. Başvurucular aynı davada bulunan diğer davalılar ile aralarında mecburi dava arkadaşlığı olmadığını, davaların davayı takip etmek istemeyen davalılar yönünden ayrılması ve her davalının kendi taşınmazına ilişkin harcı yatırması gerektiğini belirtmişlerdir. Başvurucular ayrıca kendi payına düşen harcı yatırmalarına karşın Mahkemenin dava harcının tamamının yatırılmamış olması nedeniyle davanın açılmamış sayılmasına karar verdiğini oysa ki davanın esastan reddine hükmedilmesinin hakkaniyet gereği olduğunu iddia ederek mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

13. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuruculaın diğer haklarla bağlantı kurarak ileri sürdüğü iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

14. Anayasa Mahkemesi 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru hakkına sahip olanlar" kenar başlıklı 46. maddesine ilişkin değerlendirmesinde bir kişinin Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmesi için iki temel ön koşul bulunduğunu, bu kapsamda ilkinin başvuruya konu edilen ve ihlale yol açtığı ileri sürülen kamu gücü eylem veya işleminden ya da ihmalinden dolayı başvurucunun güncel bir hakkının ihlal edilmesi ve bunun sonucunda kendisinin mağdur olduğunu ileri sürmesi, ikincisinin ise bu ihlalden dolayı kişisel olarak ve doğrudan etkilenmesi olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesi

çerçevesinde bir hakkı doğrudan etkilenmeyen kişi mağdur statüsü kazanamaz (bazı farklılıklarla birlikte bkz. Onur Doğanay, B. No: 2013/1977, 9/1/2014, §§ 42, 43).

15. Diğer taraftan bireysel başvuruda mağdur kavramı, davada menfaat veya dava ehliyeti kuralları gibi kurallardan bağımsız bir şekilde yorumlanır. Ayrıca mağdur kavramı, günümüzde toplumun koşulları ışığında değişime tabi olup bu kavram aşırı biçimcilikten uzak bir şekilde yorumlanmalı ve uygulanmalıdır (Onur Doğanay, § 44).

16. Öte yandan bir başvurunun kabul edilebilmesi için başvurucunun sadece mağdur olduğunu ileri sürmesi yeterli olmayıp ihlalden doğrudan etkilendiğini yani mağdur olduğunu göstermesi veya mağdur olduğu konusunda Anayasa Mahkemesini ikna etmesi gerekir. Bu itibarla mağdur olduğu zannı veya şüphesi de mağdurluk statüsünün varlığı için yeterli değildir (Onur Doğanay, § 45; Ayşe Hülya Potur, B. No: 2013/8479, 6/2/2014, § 24).

17. Bireysel başvuru yolunu işletebilecekler esas itibarıyla doğrudan mağdur sıfatını taşıyan kişiler olmakla birlikte somut olayın koşullarına ve ihlal edilen hakkın niteliğine göre mağdur ile arasında doğrudan kişisel ve özel bir bağ bulunan, dolayısıyla da Anayasa'nın ihlalinden olumsuz olarak etkilenmiş veya ihlalin sona ermesinden meşru ve kişisel bir menfaati bulunan kimseler de dolaylı mağdur sıfatıyla bireysel başvuruda bulunabileceklerdir (Engin Gök ve diğerleri, B. No: 2013/3955, 14/4/2016, § 53).

18. Diğer taraftan yargılama makamlarınca uyuşmazlığın esasının incelenebilirliğinin değerlendirilmesinde kamu yararı ile bireyin menfaatleri arasında denge kurulurken dava konusu işlemin mahiyeti, başvurucunun hukuki durumuna ve gelecek yaşantısına ne şekilde etkilerinin olduğu, işlemin hukuka uygunluk denetimi gerçekleştirilmediğinden bertaraf edilemeyen bu etkilerin başvurucuya bir külfet yükleyip yüklemediği gibi hususlar gözönünde bulundurulmalıdır.

19. Bu kapsamda bireyin hukuki durumu üzerinde birtakım etki ve sonuçlar doğuran, dolayısıyla hak ve menfaatlerini etkilediği çok açık olan işlemleri yargı mercileri önünde uyuşmazlık konusu etme imkânından yoksun bırakılması mahkemeye erişimini imkânsız hâle getirebileceğinden ölçülülük ilkesini zedeleyebilir.

20. Somut olayda İdare tarafından başvuruculara karşı adli yargıda tapu iptali davası açılmış öte yandan daha sonra başvurucular tarafından aynı taşınmazlara ilişkin imar uygulaması yapılması talebinin İdarece reddi üzerine İdare Mahkemesinde dava açılmıştır. İdare bunun üzerine İdare Mahkemesinde açılan davayı gerekçe göstererek uyuşmazlığın bu mahkemede çözüleceği düşüncesiyle, açtığı davayı atiye bıraktığını beyan etmiştir. Süreç sonunda İdare Mahkemesinde açılan dava başvurucular lehine kesinleşmiştir.

21. Başvuruculara iddialarının temelinde İdarece açılan davanın esastan ret kararıyla sonuçlanması gerektiği vurgusu bulunmaktadır. Buna karşılık başvurucular açılmamış sayılan bir davanın neden görülmeye devam edilmesinin gerektiği yönünde bir açıklamada bulunmadıkları gibi usule ilişkin olarak verilen kararın menfaatlerini nasıl olumsuz etkilediğinden de bahsetmemektedirler. Bu durumda başvurucuların mağdur sıfatının bulunmadığı anlaşılmıştır.

22. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

23. Başvurucular, davanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

24. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvurular ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında anılan şikâyetle ilgili olarak uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

25. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik kriterleri yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianınkişi bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 19/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

EFTHYMİA MEENTZLOU VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/5202 | Karar tarihi: 19.12.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/5202

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

EFTHYMİA MEENTZLOU VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/5202)

Karar Tarihi: 19/12/2023

R.G. Tarih ve Sayı: 20/5/2024-32551

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Gülsüm Gizem GÜRSOY

Başvurucular : 1. Efthymia MEENTZLOU

2. Evdoksia GALANOPULO

3. Katina Evdokiya VERİOPOLOS

4. Keti VUÇAS

5. Maria FİLİMON

Başvurucular Vekili : Av. Cem Murat SOFUOĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, başvurucuların cemaat vakfı yönetimi seçimi yapılması taleplerinin reddedilmesi nedeniyle örgütlenme özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 12/2/2019 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Cemaat Vakıflarına İlişkin Tarihsel Süreç

5. Türkiye'ye yerleşmiş gayrimüslim azınlıklara 1935 yılının Aralık ayında yürürlüğe giren 5/6/1935 tarihli ve 2762 sayılı mülga Vakıflar Kanunu'na istinaden 1936 yılında, vakıflar idaresine hesap vermemiş olan bütün mütevelliler veya mütevelli heyetlerine üç ay süre tanınarak beyanname vermeleri istenmiştir. “1936 Beyannamesi" olarak anılan bu beyannamelerde gayelerini yürütmek için lüzumlu mevkufat açıklanmış ve hayra tahsis edilmiş mallar (hayratlar) ile bunlara gelir temin eden mallar (akarlar) gösterilmiştir. Beyannameleri veren vakıflara ait tüzel kişilikler, günümüz hukukunda kendi cemaat mensuplarınca seçilen yöneticilerle idare edildiğinden cemaat vakfı olarak tanımlanmaktadır (Corc Kasapoğlu ve Niko Mavrakis, B. No: 2019/35842, 2/5/2023, § 9).

6. 20/2/2008 tarihli ve 5737 sayılı Vakıflar Kanunu'nun 3. maddesine göre cemaat vakfı “vakfiyeleri olup olmadığına bakılmaksızın 2762 sayılı Vakıflar Kanunu gereğince tüzel kişilik kazanmış, mensupları Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan Türkiye'deki gayrimüslim cemaatlere ait vakıflar" olarak tanımlanmıştır. Bu vakıflar, 5737 sayılı Kanun'un 4. maddesine göre özel hukuk tüzel kişisi olup aynı Kanun'un 6. maddesine göre kendi mensuplarının seçtiği yönetim kurulları tarafından yönetilir (Corc Kasapoğlu ve Niko Mavrakis, § 10).

B. Başvuruya Konu Süreç

7. Başvuruya konu Balıklı Rum Hastanesi Vakfı, 1794 yılında İstanbul'daki Rum hastanelerinin tek bir çatı altında birleştirilmesi amacıyla bağışlarla kurulmuş bir cemaat vakfıdır. Başvurucular, yukarıda açıklanan kanun maddesi kapsamında (bkz. § 6) Vakfın doğal üyesidir.

8. Başvurucular 11/2/2014 tarihinde Bakırköy 7. Asliye Hukuk Mahkemesine açtıkları davada; Balıklı Rum Hastanesi Vakfı'nın doğal üyesi olduklarını, Vakfın yönetimine ilişkin seçimin en son 1991 yılında yapıldığını belirtmiştir. Başvurucular 16/9/2004 tarihli ve 25585 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Cemaat Vakıfları Yönetim Kurulu Seçimlerinin Seçim Esas ve Usullerine İlişkin Yönetmelik (2004 tarihli Yönetmelik) kapsamında; 2004 ve 2008 yıllarında Vakfın Yönetim Kurulu seçimi yapılması gerekirken yapılmadığını ileri sürmüştür. Başvurucular devamla ilgili Yönetmelik'in 27/9/2008 tarihli ve 27010 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Cemaat Vakıfları Yönetim Kurulu Seçimlerinin Seçim Esas ve Usullerine İlişkin Yönetmeliğin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Yönetmelik ile yürürlükten kaldırıldığını, aynı Resmî Gazete'de yayımlanan Vakıflar Yönetmeliği (2008 tarihli Yönetmelik) kapsamında en geç 2012 yılında yönetim kurulu seçimi yapılması gerektiğini, söz konusu yönetmelikleri dayanak yapan Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Vakıflar Bölge Müdürlüğünün diğer cemaat vakıflarına seçim konusunda uyarı yaparken davalı vakıf için hiçbir uyarı yapmadığını ifade etmişlerdir. Başvurucular, cemaat vakıflarının yönetim kurulu seçimine dair hususların 19/1/2013 tarihli ve 28533 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Vakıflar Yönetmeliği'nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (2013 tarihli Yönetmelik) ile kaldırıldığını, söz konusu hukuki boşluktan istifade eden davalı Vakfın 2014 yılı itibarıyla 23 yıldır görevine devam etmeyi sürdürdüğünü belirtmiştir. Ayrıca Vakfın doğal üyesi olan bir kısım cemaat üyesinin çeşitli tarihlerde Vakıflar Genel Müdürlüğüne ve Vakıflar Bölge Müdürlüğüne

seçim yapılması hususunda talepte bulunduğunu, söz konusu taleplerin dikkate alınmadığını öne sürmüştür. Başvurucular yasal boşluğun 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 1. maddesi doğrultusunda hâkim tarafından doldurulmak sureti ile seçim tarihinin ve seçim usulünün belirlenmesini talep etmiştir.

9. Davanın ihbar edildiği Vakıflar Genel Müdürlüğü 31/3/1991 tarihinde seçimle yönetime gelen üyeler hakkında herhangi bir sebeple bir dava açılmadığını, 2008 tarihli Vakıflar Yönetmeliği'nin "Cemaat Vakfı Yöneticilerinin Seçimi" başlıklı bölümünün 2013 tarihli Yönetmelik'le yürürlükten kaldırıldığını belirtmiştir. Devamında Vakıflar Genel Müdürlüğünce 11/2/2013 tarihli yazı ile seçim hususunda yeni yönetmelik hükümleri yürürlüğe girinceye kadar yönetim kurulu seçimlerinin yapılmamasının belirtildiğini, cemaat vakıflarının yönetim kurulu seçimi hususunda yürürlükte olan bir usul bulunmadığından bunun hukuken mümkün olmayacağını ileri sürerek davanın reddine karar verilmesini talep etmiştir.

10. Bakırköy 7. Asliye Hukuk Mahkemesi 8/12/2015 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Mahkeme gerekçesinde, yönetmelik hükümleri açısından boşluk bulunmakla birlikte "Cemaat Vakıflarının yöneticileri mensuplarınca kendi aralarından seçilir. Vakıf yöneticilerinin seçim usul ve esasları yönetmelikle düzenlenir." şeklindeki 5737 sayılı Kanun'un 6. maddesinin hukuken geçerli ve ayakta olduğu belirtilmiştir. Kararda; yürürlükte bulunan kanun hükmü gereği yönetmelik ile düzenleneceği açıkça belirtilen bir durumda kanun/hukuk boşluğundan söz edilmesinin mümkün olmadığı ifade edilmiştir. Kanun'da hüküm bulunmayan durumlarda 4721 Kanun'un çelişmeyen hükümlerinin uygulanmasından söz edilebilmesi mümkün ise de mevcut uyuşmazlıkta 5737 sayılı Kanun'da açık hüküm bulunduğundan 4721 sayılı Kanun'un vakıf yöneticilerinin seçimi ile ilgili hükümlerinin uygulanma koşullarının gerçekleşmediği sonucuna varılmıştır. Sonuç olarak Mahkeme, kanun gereği yönetmelik ile belirleneceği açıkça belirtilen hususta kanun boşluğu bulunmadığından ve bu hususun yargılama faaliyeti kapsamına girmediğinden davayı dava şartı yokluğundan usulden reddetmiştir.

11. Kararın temyiz edilmesi üzerine Yargıtay 8. Hukuk Dairesi 28/11/2017 tarihinde kararı onamış ve 3/12/2018 tarihinde karar düzeltme talebinin reddine karar vermiştir.

12. Nihai karar, başvuruculara 14/1/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucular 12/2/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

13. 2762 sayılı mülga Kanun'un 1. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...Cemaatlere ve esnafa mahsus vakıflar, bunlar tarafından seçilen kişi veya kurullarca yönetilir.

...

Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Vakıflar Genel Müdürlüğünün bağlı bulunduğu Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir"

14. 2004 tarihli Yönetmelik'in ilgili kısmı şöyledir:

"Madde 1: Bu Yönetmeliğin amacı, 2762 sayılı Vakıflar Kanununun 1 inci maddesinde belirtilen Türkiye'deki gayrimüslim cemaatlere ait vakıfların yönetim kurulu seçimlerinin

esas ve usullerine ilişkin hususları belirlemektir.

Madde 2 : Bu Yönetmelik, cemaat vakıflarının seçim çevresini ve vakıf yönetim kurulu seçimlerinin esas ve usullerine ilişkin hususları kapsar.

...

Madde 5 : Cemaat vakıflarının yönetim kurulu seçimlerinde;

a) Vakfın yönetim kurulu seçimine, vakıf veya hayratından yararlanan ve vakfın seçim çevresinde ikamet eden cemaat mensupları katılır.

b) Her vakıf için ayrı bir yönetim kurulu seçilir ve yönetim kurulu seçimleri dört yılda bir yapılır..."

15. 5737 sayılı Kanun'un 3. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Bu Kanunun uygulanmasında;

...

1936 Beyannamesi: Cemaat vakıflarının 2762 sayılı Vakıflar Kanunu gereğince verdikleri beyannameyi,

Cemaat vakfı: Vakfiyeleri olup olmadığına bakılmaksızın 2762 sayılı Vakıflar Kanunu gereğince tüzel kişilik kazanmış, mensupları Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan Türkiye'deki gayrimüslim cemaatlere ait vakıfları,

...

ifade eder."

16. 5737 sayılı Kanun'un 4. maddesi şöyledir:

"Vakıflar, özel hukuk tüzel kişiliğine sahiptir"

17. 5737 sayılı Kanun'un 6. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Cemaat vakıflarının yöneticileri mensuplarınca kendi aralarından seçilir. Vakıf

yöneticilerinin seçim usûl ve esasları yönetmelikle düzenlenir."

18. 2008 tarihli Yönetmelik'in ilgili kısmı şöyledir:

"Madde 1: Bu Yönetmelik; yeni vakıfların kuruluşu, vakıfların yönetimi, faaliyetleri, denetimlerine ilişkin usûl ve esaslar ile Vakıflar Meclisi, Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı, Vakıf Uzmanlığı ve Uzman Yardımcılığı ile ilgili görev, yetki ve sorumlulukların düzenlenmesi amacıyla hazırlanmıştır.

Madde 2: Bu Yönetmelik 20/2/2008 tarihli ve 5737 sayılı Vakıflar Kanununa dayanılarak hazırlanmıştır.

Madde 3: Bu Yönetmelikte geçen;

c) 1936 Beyannamesi: Cemaat vakıflarının mülga 2762 sayılı Vakıflar Kanunu gereğince verdikleri beyannameyi,

d) Cemaat vakfı: Vakfiyeleri olup olmadığına bakılmaksızın mülga 2762 sayılı Vakıflar Kanunu gereğince tüzel kişilik kazanmış, mensupları Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan Türkiye'deki gayrimüslim cemaatlere ait vakıfları,

z) Vakıf yöneticisi: Mülhak, cemaat ve esnaf vakıfları ile yeni vakıflarda; vakfiye, 1936 Beyannamesi, vakıf senedi, 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu ve Kanuna göre vakfı yönetmeye ve temsile yetkili kişi veya yetkili organlarda görev alan kişileri,

aa) Vakıf yönetimi: Mülhak, cemaat ve esnaf vakıfları ile yeni vakıflarda; vakfiye, 1936 Beyannamesi, vakıf senedi, 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu ve Kanuna göre vakfı yönetmeye ve temsile yetkili organı, ifade eder.

...

Madde 30: Cemaat vakıflarının yönetim kurulu seçimlerinde;

a) Vakfın yönetim kurulu seçimine, vakıf veya hayratından yararlanan cemaat mensupları katılır.

b) Her vakıf için ayrı bir yönetim kurulu seçilir ve yönetim kurulu seçimleri dört yılda bir yapılır. "

19. 2013 tarihli Yönetmelik'in ilgili kısmı şöyledir:

"Madde 1: 27/9/2008 tarihli ve 27010 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Vakıflar Yönetmeliğinin Üçüncü Bölümü ile birlikte 29, 30, 31, 32, 33 üncü maddeleri yürürlükten kaldırılmıştır."

20. 4721 sayılı Kanun'un 1. maddesi şöyledir:

"Kanun, sözüyle ve özüyle değindiği bütün konularda uygulanır.

Kanunda uygulanabilir bir hüküm yoksa, hâkim, örf ve âdet hukukuna göre, bu da yoksa kendisi kanun koyucu olsaydı nasıl bir kural koyacak idiyse ona göre karar verir.

Hâkim, karar verirken bilimsel görüşlerden ve yargı kararlarından yararlanır"

B. Uluslararası Hukuk

21. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM); 11. madde bağlamında kültürel veya manevi mirası korumak, çeşitli sosyoekonomik amaçlar gütmek, dini ilan etmek veya öğretmek, etnik bir kimlik aramak veya azınlık bilincini savunmak gibi diğer amaçlarla kurulan örgütlerin de demokrasinin düzgün işleyişi için önemli olduğunu belirtmiştir. AİHM'e göre çoğulculuk aynı zamanda çeşitliliğin ve kültürel geleneklerin, etnik ve kültürel kimliklerin, dinî inançların, sanatsal, edebî ve sosyoekonomik fikir ve kavramların dinamiklerinin gerçek anlamda tanınması ve bunlara saygı duyulması üzerine inşa edilmiştir. AİHM, farklı kimliklere sahip kişi ve grupların uyumlu etkileşimini sosyal uyumun sağlanması için elzem bulmuştur. AİHM, sivil toplumun sağlıklı bir şekilde işlediği yerlerde vatandaşların demokratik sürece katılımının büyük ölçüde birbirleriyle bütünleşebilecekleri ve ortak hedefleri birlikte takip edebilecekleri derneklere aidiyet yoluyla gerçekleşmesini doğal kabul etmiştir (Gorzelik ve diğerleri/Polonya, B. No: 44158/98, 17/2/2004, § 92).

22. AİHM, örgütlenme özgürlüğünün ulusal ve etnik azınlıklar da dâhil olmak üzere azınlıklara mensup kişiler için özellikle önemli olduğunu, Avrupa Konseyi Çerçeve Sözleşmesi'nin giriş bölümünde belirtildiği üzere "çoğulcu ve gerçekten demokratik bir toplumun, ulusal bir azınlığa mensup her bir kişinin etnik, kültürel, dilsel ve dini kimliğine saygı göstermekle kalmayıp, aynı zamanda bu kimliği ifade etmelerini, korumalarını ve geliştirmelerini sağlayacak uygun koşulları yaratması gerektiğini" kabul etmektedir. AİHM kimliğini ifade etmek ve geliştirmek için bir örgüt kurmanın bir azınlığın haklarını

korumasına ve geliştirmesine yardımcı olabileceğini ifade eder (Gorzelik ve diğerleri/Polonya, §§ 92, 93).

23. AİHM örgütlenme özgürlüğüne gerçek ve etkili bir şekilde saygı gösterilmesinin devletin sadece müdahale etmeme yükümlülüğüne indirgenemeyeceğini, salt negatif bir anlayışın ne 11. maddenin ne de genel olarak Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin amacıyla uyumlu olacağını ifade etmiştir. Dolayısıyla bu özgürlüklerin etkili bir şekilde kullanılmasını güvence altına almak için pozitif yükümlülükler söz konusu olabilir (Wilson & Ulusal Gazeteciler Birliği ve diğerleri/Birleşik Krallık, B. No: 30668/96, 30671/96, 30678/96, § 41). Bu yükümlülük, azınlıklara mensup kişiler için özellikle önemlidir çünkü bu kişiler mağduriyete karşı daha savunmasızdır (Bqczkowski ve diğerleri/Polonya, B. No: 1543/06, 24/9/2007, § 64).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

24. Anayasa Mahkemesinin 19/12/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

25. Başvurucular, başvuru konusu Vakfın Yönetim Kurulu seçiminin en son 1991 yılında yapıldığını, idari ve yargı makamlarının bu duruma bir çözüm getiremediğini ileri sürmüştür. Cemaat vakıf üyelerinin haklarının Lozan Antlaşması ile korunduğunu, bu durumun Mahkemece gözardı edildiğini, Vakfı hiçbir yönden denetleyemediklerini belirterek mülkiyet hakkı, din ve vicdan özgürlüğü ile örgütlenme özgürlüklerinin ihlal edildiğinden yakınmıştır.

B. Değerlendirme

26. Anayasa’nın “Dernek kurma hürriyeti” kenar başlıklı 33. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, önceden izin almaksızın dernek kurma ve bunlara üye olma ya da üyelikten çıkma hürriyetine sahiptir.

Hiç kimse bir derneğe üye olmaya ve dernekte üye kalmaya zorlanamaz.

Dernek kurma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir.

...

Bu madde hükümleri vakıflarla ilgili olarak da uygulanır."

27. Anayasa'nın 33. maddesinde herkesin bir derneğe üye olma özgürlüğüne sahip olduğu belirtilmiştir. Anılan madde hükümlerinin vakıflarla ilgili olarak da uygulanacağı belirlenmiştir. Başvurucular, cemaat vakfı yönetimi seçimlerinin yapılmaması nedeniyle bu örgütün idari işleyişine dâhil olma, örgüt organlarını denetleme, örgütün organlarında görev alma gibi hakları elde edememiştir. Dolayısıyla eldeki başvurunun örgütlenme özgürlüğü yönünden incelenmesi gerekmektedir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

28. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden bulunmadığı anlaşılan örgütlenme özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

29. Örgütlenme özgürlüğü, bireylerin kendi menfaatlerini korumak için kendilerini temsil eden kolektif bir oluşum içinde bir araya gelme özgürlüğünü ifade eder. Örgütlenme özgürlüğü bireylere topluluk hâlinde siyasal, kültürel, sosyal ve ekonomik amaçlarını gerçekleştirme imkânı sağlar. Örgütlenme özgürlüğünün temeli, hiç kuşkusuz ifade özgürlüğüdür. İfade özgürlüğü düşünceyi korkmadan, engellenmeden açıklama ve yayma özgürlüğünün yanı sıra bu düşünceler çerçevesinde örgütlenme, kişi toplulukları oluşturma hakkını da kapsamaktadır (dernek hakkı yönünden bkz. Hint Aseel Hayvanları Koruma ve Geliştirme Derneği ve Hikmet Neğuç, B. No: 2014/4711, 22/2/2017, § 41). Demokrasilerde vatandaşların bir araya gelerek ortak amaçları gerçekleştirebileceği örgütlerin varlığı sağlıklı bir toplumun önemli bir bileşenidir. Demokrasilerde böyle bir örgüt, devlet tarafından saygı gösterilmesi ve korunması gereken temel haklara sahiptir (Ahmet Parmaksız [GK], B. No: 2017/29263, 22/5/2019, § 72; sendika hakkı yönünden bkz. Tayfun Cengiz, B. No: 2013/8463, 18/9/2014, § 31).

30. Örgütlenme özgürlüğü, bu hakka yönelik kamu gücü tarafından gerçekleştirilen müdahalelerin yanı sıra kimi durumlarda özel hukuk kişilerince yapılan müdahalelere karşı da anayasal koruma sağlamaktadır. Dolayısıyla örgütlenme özgürlüğü devlete, müdahalede bulunmama biçimindeki negatif yükümlülüğün yanı sıra üçüncü kişilerden gelebilecek müdahalelere karşı ilgiliye koruma sağlama şeklindeki birtakım pozitif yükümlülükler de yüklemektedir (benzer değerlendirmeler için bkz. Anıl Pınar ve Ömer Bilge, B. No: 2014/15627, 5/10/2017, § 36; Barış Adıgüzel, B. No: 2016/16056, 21/4/2021, § 29).

31. Pozitif yükümlülük altında olan devletin bireyleri koruyucu önlemleri alma ve gerekli mekanizmaları yerleştirme sorumluluğu vardır. Dolayısıyla yapılması gerektiği hâlde birtakım işlemlerin ve tasarrufların yapılmaması ya da alınması gerektiği hâlde belli tedbirlerin alınmaması devletin sorumluluğunu yerine getirmediği anlamına gelecektir. Ayrıca alınacak tedbirlerin üçüncü kişilerin örgütlenme özgürlüğüne müdahalede bulunmaları bakımından caydırıcı nitelikte olması gerekir. Söz konusu anlayış; devlete çıkaracağı kanunlarla, yapacağı düzenlemelerle ve alacağı her türlü somut tedbirlerle kişilerin temel haklarını üçüncü kişilere karşı koruma sorumluluğu yüklemektedir. Bu bakımdan üçüncü kişiler tarafından örgütlenme özgürlüğüne müdahale edilmesi durumunda müdahaleye karşı itirazların öne sürülebileceği ve müdahalenin sonuçlarının giderilmesi açısından gerçek ve etkili koruma temin edecek idari ve hukuksal mekanizmaların oluşturulması devletin pozitif yükümlülüklerindendir (benzer değerlendirmeler için bkz. Anıl Pınar ve Ömer Bilge, § 30).

32. Başvuruculaların dinî azınlıktan kişiler olduğunun hatırlatılmasında da fayda vardır. Örgütlenme özgürlüğünü her bir vatandaşın etkin bir şekilde kullanmasının sağlanmasının demokratik bir toplum için önemi kuşkusuz olmakla birlikte azınlığa mensup bireyler açısından bu hususun daha hassas olduğunun belirtilmesi gerekir. Zira bu kimseler çoğunluk içinde sahip oldukları kimlikleri korumak ve kimliklerine özgü tarihsel, dinî, sosyal, ekonomik, kültürel durumları, hakları daha güçlü bir biçimde ifade etmek için bir araya gelir ve bu kimselerin azınlık konumunda olmalarından ötürü daha fazla korunmaları gerekir. Bu nedenle devletin toplumsal bütünlüğü temin etmek adına azınlık haklarını koruması ve bu hakların en etkin şekilde kullanılmasını sağlaması yargısal süreçlerin süratle sonuçlandırılması ile mümkündür (Corc Kasapoğlu ve Niko Mavrakis, § 46).

33. Mevcut başvuru koşulları yönünden önemli olan husus, örgütlenme özgürlüğünün

kullanımının sağlanmasına yönelik idari ve yargısal mekanizmaların oluşturulup oluşturulmadığı meselesidir.

34. Başvuru konusu olay 5737 sayılı Kanun'un işaret ettiği şekilde cemaat vakıflarının seçim usullerinin yönetmelikle belirlenmesi hükmüne istinaden çıkarılan yönetmeliğin iptal edilmesi etrafında şekillenmiştir. Bunun sonucunda anılan seçim usullerini düzenleyen bir yönetmelik bulunmadığı gerekçesiyle uzun yıllar boyunca seçim yapılmamıştır. İlgili Yönetmelik iptal edildikten sonra, yeni bir Yönetmelik çıkarılmamasının, bu süre zarfında idarenin hareketsiz kalmasının temel hakkın kullanımını engelleyici nitelikte bir mevzuat boşluğu yarattığı açıktır. Buna rağmen kanun koyucunun işaret ettiği şekilde idare söz konusu alanı düzenlememiş ve 19/1/2013 tarihinden itibaren cemaat vakıflarının seçim usullerinde uygulanacak kurallar yönünden bir mevzuat boşluğu oluşmuştur.

35. Bunun üzerine başvurucular, açtıkları davada ilgili boşluğun 4721 sayılı Kanun'un 1. maddesi kapsamında hâkim tarafından doldurulmasını talep etmiş ancak Mahkeme 5737 sayılı Kanun ve bu Kanun'un cemaat vakıflarının seçimlerinin düzenlenmesinin yönetmelik ile yapılması gerektiği hükmünün mevcut olması nedeniyle hukuksal bir boşluğun olmadığını değerlendirerek davayı reddetmiştir. Bir başka deyişle yargılamanın sonunda davanın esası hakkında bir karar vermemiştir. Başvurucular tüm bu süre boyunca cemaat vakfı seçimlerinin yaptırılmasını sağlayamamış; özetle Vakfın doğal üyeleri olmalarına rağmen Vakfın yönetimi ile ilgili oy kullanamamış, seçimlerde söz sahibi olamamış, Vakıf yönetimini denetleyememiş ve sonuç olarak örgütlenme özgürlüklerinden yararlanamamıştır.

36. Dolayısıyla yukarıda anlatılanlar çerçevesinde olaylar bir bütün olarak değerlendirildiğinde devletin üzerine düşen şekilde yönetmelik düzenlemesi yapmadığı anlaşılmıştır. Bu durum başvuruculların cemaat vakfı yönetim kurulu seçimleri yapılmaması ile ilgili şikâyetinin uzunca bir süre çözümsüz bırakılarak örgütlenme özgürlüğünün getirdiği haklara erişimlerini imkânsız kılmıştır. Netice olarak devletin başvuruculların sözü edilen Vakıflarda kendileri ve Vakfın üyeleri adına örgütlü bir biçimde hareket etme hakkından etkin bir şekilde yararlanmalarını sağlamak konusundaki pozitif yükümlülüklerini yerine getirmediği anlaşılmıştır.

37. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 33. maddesinde güvence altına alınan örgütlenme özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

38. Başvurucular; ihlalin tespit edilmesi, yargılamanın yenilenmesi ve tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

39. Niteliği itibarıyla başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmadığı sonucuna varılmıştır. Yapılan incelemede 18/6/2022 tarihli ve 31870 sayılı Resmî Gazete’de Cemaat Vakıfları Seçim Yönetmeliği'nin yayımlandığı görülmüştür. O hâlde somut başvuruda ihlale neden olan yönetmelik boşluğunun 2022 tarihli Yönetmelik hükümleri çerçevesinde giderilebileceği anlaşılmıştır. Bu bakımdan başvuruculların mensubu oldukları cemaat vakfının seçimlerinin yapılması ve başvuruda tespit edilen ihlallerin giderilmesi için Vakıflar Genel Müdürlüğüne bildirimde bulunulması gerekir.

40. Öte yandan somut olay bağlamında ihlalin tespit edilmesinin başvuruculların uğradığı zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı değerlendirilmiştir. Dolayısıyla ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılabilmesi için örgütlenme özgürlüğünün ihlali nedeniyle manevi

zararları karşılığında başvuruculara talepleriyle bağlı kalınarak net 10.000 TL manevi tazminatın müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

A. Örgütlenme özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 33. maddesinde güvence altına alınan örgütlenme özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. İdareden kaynaklı sorunun çözümü için Vakıflar Genel Müdürlüğüne BİLDİRİMDE BULUNULMASINA,

D. Başvuruculara net 10.000 TL manevi tazminatın MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ÇİLER YILMAZ

B. No: 2019/12413 | Karar tarihi: 19.12.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/12413

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÇİLER YILMAZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/12413)

Karar Tarihi: 19/12/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Mehmet Yavuz YAŞAR

Başvurucu : Çiler YILMAZ

Vekili : Av. Mahir KIRMIZI

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, öğretmenliğe ilk atanmada kırk yaşından gün almamış olma şartının kaldırılması üzerine atanma talebiyle yapılan başvurunun reddi üzerine açılan davada hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Okul öncesi öğretmenliği lisans programı mezunu olan başvurucunun 2009 Şubat Dönemi öğretmen atamaları için internet üzerinden yaptığı başvuru, başvuru tarihi itibarıyla kırk yaşından gün almamış olma şartını sağlamaması nedeniyle kabul edilmemiştir.

3. Başvurucu, atanma talebinin reddine yönelik işlem ile bu işlemin dayanağını oluşturan ve Millî Eğitim Bakanlığı (İdare) tarafından yayımlanan 2009 Şubat Dönemi Öğretmenlik İçin Başvuru ve Atama Kılavuzu'nun (Kılavuz) 3.13. maddesinde yer alan "kırk yaşından gün almamış olmak" ibaresi ile 4/3/2006 tarihli ve 26098 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Millî Eğitim Bakanlığı Öğretmenlerinin Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği'nin (2006 tarihli Yönetmelik) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (d) bendinde yer alan "kırk yaşından gün almamış olmak" ibaresinin iptali talebiyle Danıştayda dava

açmıştır.

4. Danıştay Onikinci Dairesi (Daire) 22/5/2013 tarihinde;

i. Kılavuz hakkındaki talep yönünden davanın reddine karar vermiştir. Kararın ilgili kısmında, öğretmenlik mesleğinin niteliği ve ihtiyaç duyduğu dinamizm dikkate alınarak ilk defa öğretmenlik mesleğine atanacaklar için "40 yaşından gün almamış olmak" şartının aranmasının hukuka uygun olduğu belirtilmiştir.

ii. Yönetmelik hakkındaki talep yönünden karar verilmesine yer olmadığına karar vermiştir. Kararın gerekçesinde, dava konusu işlemin tesis edildiği tarihte yürürlükte olan 2006 tarihli Yönetmelik'in 6/5/2010 tarihli ve 27573 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Millî Eğitim Bakanlığı Öğretmenlerinin Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği'nin (2010 tarihli Yönetmelik) 56. maddesi ile ilga edilmesi sebebiyle davanın konusunun kalmadığı belirtilmiştir.

iii. Atanma talebinin reddine yönelik işlem yönünden ise işlemin iptaline karar vermiştir. Kararda, davacının ilk defa usta öğretici olarak istihdam edildiği tarih itibarıyla kırk yaşından gün almamış olma şartını taşıyıp taşımadığının araştırılması gerektiği belirtilmiştir.

5. Başvurucu anılan karar gereğince İdarece yapılan değerlendirme üzerine Mersin ili Akdeniz ilçesinde bulunan Bağlarbaşı İlkokuluna okul öncesi öğretmeni olarak atanmıştır.

6. Bununla birlikte Dairenin 22/5/2013 tarihli kararının iptale ilişkin kısmına karşı İdare tarafından yapılan temyiz başvurusu sonucunda Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu (İDDK) 1/4/2015 tarihinde Daire kararını bozmuştur. Bozma kararının gerekçesinde, okul öncesi öğretim kurumlarında hizmetin kadrolu öğretmenler ile yürütülmesinin esas olduğu, usta öğreticilerin ancak öğretmenlere yardımcı olarak görevlendirilmesinin mümkün olduğu, İdarece hazırlanan Kılavuz'da öğretmenliğe alınmak için kırk yaşını doldurmamış olmak şartının getirildiği, Kılavuz'da getirilen bu düzenlemeye karşı açılan davanın reddedilmesi ve söz konusu kararın temyiz edilmeksizin kesinleşmesi karşısında usta öğretici olarak istihdam edilen davacının kırk yaş şartını taşımadığından atamasının yapılmamasına dair işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı belirtilmiştir.

7. İDDK'nın anılan kararı uyarınca başvurucunun okul öncesi öğretmenliği görevine 3/8/2015 tarihinde son verilmiştir.

8. Daire 20/12/2016 tarihinde İDDK'nın bozma kararına uyarak atanma talebinin reddine yönelik işlem yönünden davayı reddetmiştir.

9. Diğer taraftan bu süreçte, 2010 tarihli Yönetmelik'in öğretmenliğe ilk atamada aranan "40 yaşından gün almamış olmak" şartını düzenleyen 11. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (g) bendi 28/1/2015 tarihli ve 29250 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Millî Eğitim Bakanlığı Öğretmenlerinin Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (2015 tarihli Yönetmelik) hükmü ile yürürlükten kaldırılmıştır.

10. Başvurucu, söz konusu Yönetmelik hükmünün yürürlükten kaldırılmasına bağlı olarak öğretmenliğe atamasının yapılması istemiyle 30/9/2017 tarihinde tekrar İdareye başvurmuştur. Söz konusu talep İdarenin 23/10/2017 tarihli işlemiyle reddedilmiştir.

11. Başvurucu ret işleminin iptali talebiyle idare aleyhine iptal davası açmış; dava dilekçesinde, daha önce usta öğretici olarak çalışması sebebiyle yaş şartı bakımından

kazanılmış hakkının bulunduğunu, kendisiyle aynı durumda olan kişilerin atandığını ve hâlen görevlerine devam ettiklerini belirtmiş, farklı muameleye tabi tutularak atanmamasının hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

12. Ankara 7. İdare Mahkemesi (Mahkeme) 19/6/2018 tarihinde dava konusu işlemi iptal etmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...Mahkememizin 22.05.2018 tarihli ara kararıyla, davacı ile aynı durumda (atamasının yapıldığı tarih itibariyle 40 yaşın üstünde) olup görevine devam eden öğretmen veya öğretmenlerin olup olmadığı hususunun sorulması üzerine davalı idare tarafından verilen cevapta, bahsedilen öğretmenlerin, Milli Eğitim Bakanlığı'nın 17.08.2017 tarih ve 12438698 sayılı onayı ile görevlerine devamı sağlanmış olup onay tarihi itibariyle görevlerine devam etmekte olan öğretmenler için uygulandığı, daha önce yargı kararı gereğince görevine son verilen davacının kadro durumu bulunmadığından bu onay kapsamında değerlendirilmesinin mümkün bulunmadığının bildirildiği görülmüştür.

Bu durumda; davacı ile aynı konumda olan fakat yargısal süreci daha ağır işleyen ancak sonuç itibariyle haklarında aynı karar verilen öğretmenlerin yukarıda anılan onay ile görevlerine devam ettikleri ancak davacının yargı kararı gereği görevine son verildiği ve onay tarihinde görevde olmadığı gerekçesiyle görevine devam ettirilmediği, bu hususun Anayasa'nın 10. maddesinde belirtilen eşitlik ilkesine ve hakkaniyete aykırı olduğu sonucuna varıldığından, dava konusu işlemde hukuka uygunluk bulunmamıştır."

13. Karara karşı İdare tarafından istinaf yoluna başvurulmuştur. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 19/12/2018 tarihinde istinaf başvurusunun kabulüne ve davanın reddine kesin olarak hükmetmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"..İncelenen olayda dava konusu işlemin yukarıda belirtilen mevzuat uyarınca Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunca verilen bozma kararının uygulanmasını teminen tesis edilmiş olduğu, anılan karar uyarınca davacının mesleğe (öğretmenliğe) atanmada 40 yaş koşulunu sağlamadığının açıkça tespiti karşısında göreve iadesi isteminin kabulü mümkün olmadığından, bu yoldaki başvurunun redddine yönelik işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varılmıştır."

14. Nihai karar, başvurucuya 24/3/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 19/4/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

15. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

16. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia Yönünden

17. Başvurucu, kendisi ile birebir aynı durumda ve aynı şartlara sahip olan kişilerin öğretmenlik görevine devam ettiklerini, bu durumun kendisinin atanmamasının açıkça haksızlık olduğunu gösterdiğini ifade etmiş, Mahkemenin tüm bunları görmezden gelerek karar verdiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

18. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile

bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyeti adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan hakkaniyete uygun yargılanma hakkı kapsamında incelenmiştir.

19. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlık konusunda varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (konuya ilişkin birçok karar arasından bkz. Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013).

20. Ancak temel hak ve özgürlüklere müdahalenin söz konusu olduğu durumlarda derece mahkemelerinin takdir ve değerlendirmelerinin Anayasa'daki güvencelere etkisini nihai olarak değerlendirecek merci Anayasa Mahkemesidir. Bu itibarla Anayasa'da öngörülen güvenceler dikkate alınarak bireysel başvuru kapsamındaki temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilip edilmediğine ilişkin herhangi bir inceleme kanun yolunda gözetilmesi gereken hususun incelenmesi olarak nitelendirilemez (Şahin Alpay (2) [GK], B. No: 2018/3007, 15/3/2018, § 53).

21. Diğer taraftan Anayasa Mahkemesi çok istisnai durumlarda temel hak ve özgürlüklerden biri ile doğrudan ilgili olmayan bir şikâyeti kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin yasak kapsamına girmeden inceleyebilir. Açık bir keyfîlik nedeniyle yargılamanın hakkaniyetinin temelden sarsıldığı ve adil yargılama hakkı kapsamındaki usule ilişkin güvencelerin anlamsız hâle geldiği çok istisnai hâllerde, aslında yargılamanın sonucuna ilişkin olan bu durumun bizatihi kendisi usule ilişkin bir güvenceye dönüşmüş olur. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin derece mahkemelerinin değerlendirmelerinin usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getirip getirmediğini ve açık bir keyfîlik nedeniyle yargılamanın hakkaniyetinin temelden sarsılıp sarsılmadığını incelemesi yargılamanın sonucunu değerlendirdiği anlamına gelmez. Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi derece mahkemelerinin delillerle ilgili değerlendirmelerine ancak açık bir keyfîlik ve adil yargılanma hakkı kapsamındaki usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getiren bir uygulama varsa müdahale edebilecektir (Ferhat Kara [GK], B. No: 2018/15231, 4/6/2020, § 149; M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 83).

22. Somut olayda usta öğretici olarak istihdam edilmekteyken okul öncesi öğretmeni olarak atanan ve atanma şartlarını taşımadığı gerekçesiyle daha sonra bu görevinden alınan başvurucu, ilgili yönetmelikte meydana gelen değişiklik sonrasında okul öncesi öğretmeni olarak atanma talebiyle yeniden idareye başvurmuş, başvurusunun reddedilmesi üzerine iptal davası açmıştır. Bölge İdare Mahkemesi davayı reddederken gerekçesinde, başvurucunun İDDK tarafından verilen bozma kararının uygulanmasını teminen öğretmenlikteki görevine son verildiğini hatırlatmış, anılan kararla öğretmenliğe atanmada kırk yaş şartını sağlamadığının tespit edilmiş olması karşısında, göreve iadesinin mümkün olmadığı yönünde tesis edilen işlemde hukuka aykırılık bulunmadığını belirtmiştir.

23. Belirli bir kadroya atanma şartlarının neler olduğunu değerlendirmek ve bu şartların sağlanıp sağlanmadığını tespit etmek hukuk kurallarını öncelikle yorumlama yetkisini haiz olan derece mahkemelerinin yetkisindedir. Anayasa Mahkemesinin görevi derece mahkemesinin yorumlarının açıkça keyfî veya bariz takdir hatası içerecek nitelikte olup

olmadığını incelemekten ibarettir.

24. Öğretmenliğe atanabilmek için kanunla belirlenen genel şartların yanı sıra 2010 tarihli Yönetmelik'te belirtilen özel şartların da sağlanması gerektiği görülmektedir. Her ne kadar anılan Yönetmelik'te 2015 yılında değişiklik yapılarak kırk yaşından gün almamış olmak biçimindeki atama şartı Yönetmelik'ten kaldırılmış olsa da Yönetmelik ile İdareye şartları belirleme hususunda verilen yetki doğrultusunda hazırlanan Kılavuz'da da öngörülen söz konusu yaş şartının Danıştay tarafından hukuka aykırı görülmediği anlaşılmıştır. Diğer bir ifadeyle İdareye verilen yetki çerçevesinde getirilen söz konusu şartın iptali istemiyle açılan davanın reddi yolunda verilen Daire kararı temyiz edilmeksizin kesinleşmiştir. Buna göre Bölge İdare Mahkemesinin İDDK kararına atfen başvurucunun öğretmenliğe atanmada kırk yaş şartını sağlamadığı yolundaki değerlendirmesinin hukuk kurallarının somut olaya uygulanmasına yönelik olup bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan bir unsur içermediği anlaşılmaktadır.

25. Bu itibarla başvuru konusu olayda başvurucunun ileri sürdüğü iddiaların yargılama mercilerince delillerin değerlendirilmesine ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olduğu, mahkeme kararında bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan bir durumun da bulunmadığı dikkate alındığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu anlaşılmıştır. Dolayısıyla başvurucunun şikâyetinin açıkça dayanaktan yoksun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

26. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Eşitlik İlkesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia Yönünden

27. Başvurucu, kendisi ile birebir aynı durumda ve aynı şartlara sahip olan kişileri örnek vererek söz konusu kişilerin öğretmenlik görevine devam etmeleri nedeniyle eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

28. Başvurucunun söz konusu iddiasının incelenebilmesi için başvurucunun kendisiyle benzer durumdaki kişilere yönelik farklı uygulamaların meşru bir temeli olmaksızın ırk, renk, cinsiyet, din, dil vb. ayrımcı bir nedene dayandığını somut bir biçimde ortaya koyması gerekir. Başvurucu ise belirtilen bu nedenlerle kendisine farklı bir muamele yapıldığını ortaya koyamamıştır. Bu sebeple söz konusu iddia yönünden de bir ihlalin olmadığının açık olduğu sonucuna varılmıştır.

29. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Eşitlik ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 19/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

OSMAN FATİH KAVUT

B. No: 2019/22375 | Karar tarihi: 19.12.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/22375

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

OSMAN FATİH KAVUT BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/22375)

Karar Tarihi: 19/12/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Çağlar ÖNCEL

Başvurucu : Osman Fatih KAVUT

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ünvan değiştirilmesi talebinin reddedilmesi nedeniyle maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğüne (DHMİ) bağlı olan Milas-Bodrum Havalimanı Başmüdürlüğü (İdare) emrinde sözleşmeli statüde ARFF (Aircraft Rescue and Fire Fighting/Hava Kurtarma ve Yangınla Mücadele) memuru olarak görev yapmaktadır.

3. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Araştırma ve Uygulama Hastanesi (Cumhuriyet Üniversitesi Hastanesi) tarafından 22/11/2016 tarihinde başvurucu hakkında düzenlenen sağlık kurulu raporuna göre başvurucuya uyku apnesi teşhisi konulmuş ve ''hasta BPAP cihazını kullanmadığı zamanlarda uyku sırasında hayati tehlikesi bulunmaktadır'' şeklinde görüş bildirilmiştir. Başvurucu, bu rapora istinaden İdareye başvurarak yaşadığı rahatsızlık nedeniyle ARFF memurluğu görevini yapıp yapamayacağının tespiti için İdarenin belirleyeceği bir hastaneden görüş sorulmasını talep etmiştir. İdare, 27/1/2017 tarihinde, Muğla Sıtkı Koçman Eğitim ve Araştırma Hastanesinden (Araştırma Hastanesi) başvurucunun ARFF memurluğu görevini yapıp yapamayacağına ilişkin görüş

sormuştur. Araştırma Hastanesi 14/3/2017 tarihli raporunda '' hastanın uyku sırasında bpap cihazını kullanmadığı zamanlarda hayati tehlikesi bulunmaktadır. Çalışma düzeninin buna göre ayarlanması gerekmektedir'' şeklinde görüş bildirmiştir.

4. Başvurucu hakkında, başkaca rahatsızlıklarının bulunması nedeniyle müracaat ettiği Milas 75. Yıl Devlet Hastanesi (Milas Devlet Hastanesi) tarafından 22/8/2017 tarihli düzenlenen sağlık raporunda, başvurucuya uyku apnesi, diyabet, tendinit ve meniskopati teşhisi konularak "Ağır ve tehlikeli işlerde uzun süre ayakta kalmasını gerektiren, uzun süre araç kullanmasını gerektiren işlerde çalışamaz. İtfaiyeci olarak çalışması uygun değildir'' şeklinde karar verilmiştir. DHMİ, başvurucunun sağlık kurulu raporunun karar hanesinde yer alan ibareye uygun büro hizmetlerinde görevlendirilmesini 8/9/2017 tarihinde İdareye bildirmiştir.

5. Başvurucu, tüm raporlara istinaden, hâlihazırdaki görevine olumsuz yansıyan rahatsızlıkları nedeniyle ARFF memurluğu pozisyonunun idari hizmetler grubunda sağlık şartlarına uygun bir pozisyonla değiştirilmesini içeren dilekçesini 9/11/2017 tarihinde İdareye sunmuştur. İdarenin bu dilekçeyi DHMİ'ye göndermesi üzerine, DHMİ, 8/9/2017 tarihli ve sağlık kurulu raporunun karar hanesinde yer alan ibareye uygun büro hizmetlerinde görevlendirilmesine ilişkin yazıya göre işlem tesisini 20/12/2017 tarihli yazıyla bildirmiştir.

6. Başvurucu 9/2/2015 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Görevde Yükselme ve Unvan Değişikliği Yönetmeliği'nin (Yönetmelik) 26. maddesinde yer alan ''Tam teşekküllü devlet veya üniversite hastanelerinin birinden alacakları sağlık kurulu raporuyla, ifa etmekte oldukları görevi yürütemeyecek durumda olanlar, raporlarının kuruluş tarafından belirlenecek hakem hastaneden teyidini müteakip, görevde yükselme veya unvan değişikliği mahiyetinde olmamak kaydıyla, Kuruluşun ihtiyacına göre bir pozisyona atanabilirler.'' hükmü doğrultusunda Milas Devlet Hastanesinin 22/8/2017 tarihli raporuna istinaden ARFF memurluğu ünvanının idari hizmetler grubunda sağlık koşullarına uygun başka bir ünvanla değiştirilmesini 29/12/2017 tarihinde yeniden talep etmiştir. İdare, iki rapor arasında farklılıklar bulunduğu gerekçesiyle talebi reddetmiştir.

7. Başvurucu, Muğla 1. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) 6/3/2018 tarihinde iptal davası açmıştır. Dilekçede; Üniversite Hastanesinde 2016 yılında alınan rapor ile Milas Devlet Hastanesince düzenlenen rapor arasında bir yıllık zaman farkı bulunduğu gibi rapor içerikleri ve hastalıkların da farklı olduğunu beyan etmiştir. Başvurucu ayrıca ilgili mevzuatta tam teşekküllü kamu hastanelerinden alacakları sağlık kurulu raporuyla, ifa etmekte oldukları görevi yürütemeyecek durumda olanların, raporlarının kuruluş tarafından belirlenecek hakem hastaneden teyidini müteakip, görevde yükselme veya ünvan değişikliği mahiyetinde olmamak kaydıyla, kuruluşun ihtiyacına göre bir pozisyona atanabileceğine dair hüküm bulunduğunu vurgulamıştır. Bu hükme ve ARFF memuru olarak sağlık şartları yönünden şartları kaybettiğinin doktor raporları ile sabit olmasına rağmen hâlen anılan ünvan ile çalıştırıldığını bildiren başvurucu, ARFF Müdürlüğünde büro diye bir birim veya çalışma alanının bulunmadığını, İdarenin tüm raporları değerlendirerek hakem hastaneye göndermesi gerekirken taleplerini reddettiğini ileri sürmüştür.

8. İdare Mahkemesi, Devlet Hastanesinden alınan sağlık kurulu raporunun hakem hastane tarafından teyit edilip edilmediğini ve hakem hastane tarafından bir görüş belirtilmiş ise buna istinaden başvurucunun pozisyonunda bir değişiklik yapılıp yapılmadığını ara kararı ile sormuştur. İdare, -dosya içeriğinde örneğine rastlanılamamakla birlikte- sürece dair özete

yer verdikten sonra yeniden SGK'dan başvurucunun mevcut ünvanı ile görevine devam edip edemeyeceğine ilişkin bir değerlendirme yapılmasının istendiğini, gelecek cevabi yazıya göre işlem tesis edileceğini İdare Mahkemesine bildirmiştir.

9. Öte yandan İdare, davanın devam ettiği sırada başvurucuyu Araştırma Hastanesine yeniden sevk ederek, 1/11/2016 tarihli ve 10 sayılı DHMİ Uçak Kaza Kırım ve Yangınla Mücadele Yönergesinin 4. maddesinde belirtilen astım, bronşit, epilepsi, vb. biyolojik rahatsızlığı bulunmamak ve aynı yönergenin 5. maddesindeki aşırı psikolojik duyarlılık ve heyecan, davranış bozuklukları vb. psikolojik ve sinirsel rahatsızlıklardan herhangi birine yakalanmamış olma şartlarını taşıyıp taşımadığının belirlenmesini talep etmiştir. 18/4/2018 tarihli raporda ARFF personeli seçiminde aranan sağlık şartlarından yukarıda belirtilen 4. ve 5. maddedeki hastalıkların saptanamadığı buna karşın başvurucudaki diğer sağlık sorunları nedeniyle ağır ve tehlikeli işlerde çalışamayacağı, uyku sırasında bpap cihazını kullanması gerektiği bildirilmiştir. İdare Mahkemesi, davalı İdarenin SGK'dan görüş isteme gibi bir yükümlülüğünün olmadığını, ibraz edilen raporun İdare tarafından belirlenecek hakem hastaneden teyidi sonucunda başvurucunun uygun bir pozisyona geçirilmesi gerektiğini belirterek 12/10/2018 tarihinde işlemin iptaline karar vermiştir.

10. İstinaf incelemesinde İzmir Bölge İdare Mahkemesi 1. İdare Dava Dairesi (Dava Dairesi), ilk derece mahkemesinin kararını kaldırarak 9/5/2019 tarihinde davayı esastan reddetmiştir. Gerekçede; başvurucunun dava devam ederken Araştırma Hastanesine gönderilerek rapor alındığı, 18/4/2018 tarihli raporda ARFF personeli seçiminde aranan sağlık şartlarından 4 ve 5. maddedeki hastalıkların saptanamadığı ifade edilmiştir. Anılan rapor uyarınca başvurucunun ARFF memuru olabilmek için gerekli şartları kaybetmediğinin açık olduğu gibi bu kişinin kadrosu değiştirilmemekle birlikte büro hizmetlerinde görevlendirildiğine de değinilerek idarenin belirli bir kadroya belirli bir kişiyi ataması için yargı kararı ile zorlanmasının mümkün olamayacağı belirtilmiştir.

11. Başvurucu tarafından bir örneği bireysel başvuru dosyasına sunulmamakla birlikte, bireysel başvuru yapıldıktan sonra İdare ile yapılan yazışma neticesinde, DHMİ Genel Müdürlüğünün 9/11/2018 tarihi yazısı ile başvurucunun ünvanının ilgili Yönetmelik'in 26. maddesinin (ç) bendi uyarınca, idari hizmetler grubunda yer alan apron memurluğu olarak değiştirildiği ve başvurucunun bu tarihten sonra apron memuru olarak görev yapmaya başladığı tespit edilmiştir. Başvurucu, statüsünün değiştirildiğine ilişkin yazıyı '' apron memurluğu yaşamış olduğu sağlık durumlarına aykırı olduğundan yasal haklarım saklı kalmak üzere imzalıyorum'' şerhiyle imzalamıştır.

12. Başvurucu 16/6/2019 kararı tarihinde öğrenmesinin ardından 3/7/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

13. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

14. Başvurucu; Dava Dairesince hakem hastane olarak belirlenen Araştırma Hastanesinin 18/4/2018 tarihli raporuna dayanıldığını oysa 26/4/2018 tarihinde aynı hastane tarafından düzenlenen ayrı bir rapor daha bulunduğunu ve anılan raporun İdare tarafından gizlendiğini beyan etmiştir. Söz konusu raporu yargılamadan sonra kendi imkânları ile elde ettiğini ve bireysel başvuruya eklediğini belirten başvurucu, anılan raporda; ARFF memurluğunun ağır ve tehlikeli bir iş olması nedeniyle kendisinin bu görevde çalışamayacağının açıkça

bildirildiğini ifade etmiştir. Ayrıca İdarenin kendisini büro işlerinde görevlendirmesine rağmen ünvanının büro memuru olarak değiştirilmediğini dolayısıyla sağlık koşullarına uygun hizmetlerde istihdam etmediğini iddia ederek adil yargılanma hakkının, sağlıklı çevrede yaşama hakkının ve yaşam hakkının ihlal edildiğini öne sürmüştür.

15. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun sağlık koşullarına aykırı şekilde ağır ve tehlikeli bir işte çalıştırıldığına ilişkin şikâyeti, maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı kapsamında incelenmiştir.

16. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Mahkemece kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda başvurucunun ihlal iddialarını kanıtlayamadığı, temel haklara yönelik bir müdahalenin olmadığı veya müdahalenin meşru olduğu açık olan başvurular ile karmaşık veya zorlama şikâyetlerden ibaret başvurular açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir (Hikmet Balabanoğlu, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 24).

17. Somut olayda, başvurucunun şikâyetlerinin özü, sağlık durumuna uygun bir ünvanla çalıştırılmamasına ilişkindir.

18. Başvurucu hakkında düzenlenen 22/11/2016 tarihli rapor ile başlayan süreçte, İdarenin ilgili mevzuata uygun şekilde hakem hastane olarak belirlediği Araştırma Hastanesinin 14/3/2017 tarihli raporunda başvurucunun ARFF memurluğu görevine devam edemeyeceğine ilişkin açık bir tespit yapılmaması üzerine başvurucunun talebinin reddedildiği anlaşılmıştır. Akabinde başvurucunun Milas Devlet Hastanesinden aldığı raporu İdareye ibraz etmesi ile bu kişinin ünvanı aynı kalmakla birlikte fiilî olarak sağlık kurulu raporunun karar hanesinde yer alan (bkz. § 4) tespitlere uygun şekilde büro hizmetlerinde görevlendirildiği belirlenmiştir.

19. Bunun yanında, idari yargılama sürecinin devamı sırasında başvurucunun ARFF memurluğu ünvanının idari hizmetler sınıfında yer alan apron memuru olarak değiştirildiği ve dolayısıyla başvurucunun tehlikeli veya ağır iş niteliğini taşıyan bir pozisyonda çalıştırılmadığı görülmüştür. Nitekim başvurucunun büro hizmetlerinde çalışmaya başlamasından itibaren sağlığı için tehlike yaratan koşulların devam ettiğine ya da sağlığı için zararlı bir pozisyonda görevlendirildiğine ilişkin bir iddiası da bulunmamaktadır. Öte yandan başvurucunun, mesleki faaliyetleri sırasında sağlıklı şekilde hayatını sürdürmesinin önüne geçecek her türlü idari işlem ve eylem nedeniyle -etkili başvuru yollarını tüketmesinin ardından- bireysel başvuruda bulunmasının mümkün olduğu açıktır.

20. Sonuç olarak, İdarenin başvurucunun sağlık koşullarını dikkate alarak bu kişiyi fiilen tehlikeli veya ağır iş niteliği taşımayan pozisyonda görevlendirdiği, bu görevlendirmeden itibaren başvurucunun sağlığına ilişkin tehlikenin devam ettiğine dair iddia ve itirazının bulunmadığı anlaşılmıştır. Bu itibarla somut olayda devletin üzerine düşen pozitif yükümlülüklere uygun şekilde hareket etmediği söylenemeyeceğinden başvuru konusu işlemde açık ve görünür bir ihlal saptanmamıştır.

21. Açıklanan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 19/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AZİZ YALÇIN VE HİKMET ÇALAĞAN

B. No: 2019/28807 | Karar tarihi: 19.12.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/28807

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AZİZ YALÇIN VE HİKMET ÇALAĞAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/28807)

Karar Tarihi: 19/12/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Aydın AYGÜN

Başvurucular : 1. Aziz YALÇIN

2. Hikmet ÇALAĞAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, disiplin cezasına karşı yapılan şikâyete bakan infaz hâkimliğinin başvurucunun sözlü savunmasını almadan karar vermesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 15/8/2019 tarihinde yapılmıştır. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. 2019/29103 numaralı başvurunun incelenen başvuruyla birleştirilmesine karar verilmesi gerekir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucular, Türkoğlu 2 No.lu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (İnfaz Kurumu) devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma suçundan hükümlü olarak bulunmaktadır. Başvuruculaların bulunduğu koğuşta 31/5/2019, 1/6/2019 ve 2/6/2019 tarihlerinde yapılan sabah ve akşam sayımlarında başvuruculaların da aralarında bulunduğu mahpusların ayakta sayım vermek istemedikleri tespit edilmiştir.

6. Başlatılan disiplin soruşturmasında İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu Başkanlığının (Disiplin Kurulu) 12/6/2019 tarihli bir kararıyla başvuruculaların 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 43. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (a) bendinde düzenlenen ''sayım yapılmasına karşı çıkmak'' eylemine aykırı davrandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Disiplin Kurulu, söz konusu kurala göre ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma cezası verilmesi gerektiğini ancak iyi hâlli olmamaları nedeniyle aynı Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrası gereğince başvuruculaların bir üst ceza olan bir gün hücreye koyma cezasıyla cezalandırılmalarına karar vermiştir.

7. Başvurucular Disiplin Kurulunun kararına karşı Kahramanmaraş İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) şikâyette bulunmuştur. Hâkimlik ceza infaz kurumlarının iç yönetmeliğine göre mevcudu beş kişiden fazla olan koğuş ve odalarda ayakta ve sıralı olarak sayımın yapılması gerektiği, ceza infaz kurumunda firar olup olmadığının saptanması amacıyla sağlıklı bir şekilde sayım yapılması için bu durumun elzem olduğu gerekçesiyle 18/7/2019 tarihinde dosya üzerinden yapmış olduğu incelemeyle şikâyetin reddine karar vermiştir.

8. Başvurucular İnfaz Hâkimliğinin kararına karşı Kahramanmaraş 1. Ağır Ceza Mahkemesine (Ağır Ceza Mahkemesi) itiraz başvurusunda bulunmuştur. Ağır Ceza Mahkemesi, İnfaz Hâkimliğinin kararının usul ve yasaya uygun olduğundan bahisle itiraz başvurusunu 31/7/2019 tarihinde reddetmiştir.

9. Nihai karar 6/8/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

10. 16/5/2001 tarihli ve 4675 sayılı İnfaz Hâkimliği Kanunu'nun "İnfaz hâkimliğince şikâyet üzerine verilen kararlar" kenar başlıklı 6. maddesinin ikinci fıkrası şöyledir:

"Şikâyet başvurusu üzerine infaz hâkimi, duruşma yapmaksızın dosya üzerinden bir hafta içinde karar verir; ancak, gerek gördüğünde karar vermeden önce şikâyet konusu işlem veya faaliyet hakkında resen araştırma yapabilir ve ilgililerden bilgi ve belge isteyebilir; ayrıca ceza infaz kurumu ve tutukevi ile ilgili Cumhuriyet savcısının da yazılı görüşünü alır. (Ek cümle: 22/7/2010-6008 S.K/5.md.) Disiplin cezasına karşı yapılan şikâyet üzerine infaz hâkimi, hükümlü veya tutuklunun savunmasını aldıktan ve talep edilen diğer delilleri toplayıp değerlendirdikten sonra kararını verir. (Ek cümle: 22/7/2010-6008 S.K/5.md.) Hükümlü veya tutuklu, savunmasını, hazır bulunmak ve vekaletnamesini ibraz etmek koşuluyla avukatıyla birlikte veya avukatı aracılığıyla yapabilir. (Ek cümle: 22/7/2010-6008 S.K/5.md.) İnfaz hâkimi gerekli görmesi durumunda hükümlü veya tutuklunun savunmasını ceza infaz kurumunda da alabilir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

11. Anayasa Mahkemesinin 19/12/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

12. Başvurucular, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak geliri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

13. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Sözlü Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

14. Başvurucular; sözlü savunma ve duruşma taleplerinin hâkimlik tarafından değerlendirilmemesi nedeniyle savunma haklarının engellendiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

15. Bakanlık görüşünde; başvuruculların idarenin takdir hakkının bulunduğu işleme ilişkin olarak yaptığı şikâyetin duruşma açılmaksızın reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddialarının Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi içtihatları ile somut olayın kendine özgü şartları gözönüne alınarak başvuruculları yargı mekanizmaları önünde dezavantajlı bir duruma düşürüp düşürmediği yönünden değerlendirme yapılması gerektiği açıklanmıştır.

16. Başvurucular Bakanlık görüşüne karşı beyanlarında bireysel başvuru formunda ileri sürdüğü iddialarını yinelemişlerdir.

2. Değerlendirme

17. Anayasa'nın “Hak arama hürriyeti” kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

18. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvuruculların iddiaları, itiraz ve beyanlarını duruşma sırasında dile getirme imkânının kendilerine tanınmadığına ilişkin olduğundan başvuru adil yargılanma hakkı kapsamındaki sözlü yargılanma hakkı yönünden incelenmiştir (Talet Şanlı [GK], B. No: 2017/20526, 17/1/2023, § 44).

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

19. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de görülmediğinden sözlü yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

20. Anayasa Mahkemesi anılan kararda başvuruculların disiplin cezasına karşı yaptıkları şikâyete ilişkin iddialarını infaz hâkimliği önünde sözlü olarak dile getirme imkânından yoksun bırakılmaları nedeniyle sözlü yargılanma hakkına yönelik bir müdahalenin bulunduğunu tespit etmiştir (Talet Şanlı, §§ 48-56).

21. 4675 sayılı Kanun'un 3. maddesinde hükümlü ve tutuklular hakkındaki disiplin tedbirleri ile cezalarına ilişkin şikâyetleri inceleyerek karara bağlamakla görevli olan infaz hâkimlerinin aynı Kanun'un 6. maddesinin ikinci fıkrasında bu şikâyetleri “duruşma yapmaksızın dosya üzerinden bir hafta içinde” karara bağlayacakları düzenlenmiştir (Talet

Şanlı, § 65).

22. Yine anılan fıkrada disiplin cezalarına karşı yapılan şikâyetlerde "disiplin cezasına karşı yapılan şikâyet üzerine infaz hâkiminin, hükümlü veya tutuklunun savunmasını aldıktan ve talep edilen diğer delilleri toplayıp değerlendirdikten sonra kararını vereceği, hükümlü veya tutuklunun, savunmasını, hazır bulunmak ve vekaletnamesini ibraz etmek koşuluyla avukatıyla birlikte veya avukatı aracılığıyla yapabileceği, infaz hâkiminin gerekli görmesi durumunda hükümlü veya tutuklunun savunmasını ceza infaz kurumunda da alabileceği" hükme bağlanmıştır. Anılan hüküm, esas olarak disiplin cezalarına yönelik şikâyetlerin karara bağlanmasından önce ilgilinin savunmasının infaz hâkimi tarafından dinlenmesini ve talep edilen diğer delillerin toplanıp değerlendirilmesini gerektirmektedir (Talet Şanlı, § 66).

23. Hükümlü ya da tutuklunun mahkeme huzurunda bulunması usul hukuku bağlamında duruşma veya farklı yöntemlerle sağlanabilir. Nitekim kanunda infaz hâkiminin söz konusu savunmayı duruşma açmak suretiyle ya da duruşma yapmaksızın odasında veya duruşma salonunda yahut ceza infaz kurumunda almasına imkân tanındığı anlaşılmıştır. Kanunda öngörülen söz konusu usuldeki temel amacın disiplin yaptırımı uygulanan hükümlü ya da tutuklunun hâkim karşısında meramını anlatabilmesini, dosyada aleyhine olan delillere etkili bir şekilde karşı çıkabilmesini sağlamak olduğu açıktır (Talet Şanlı, § 67) .

24. Somut olayda, İnfaz Hâkimliğinin başvuruculara itirazla ilgili sözlü beyanda bulunma imkânı tanımadan, soruşturmaya esas tutanak içeriğine dayanmak suretiyle şikâyetin esası hakkında karar verdiği anlaşılmıştır. Başvurucular, disiplin cezasına karşı sözlü beyanda bulunma talebini açık ve net şekilde yargılama sürecinde dile getirmiştir.

25. 4675 sayılı Kanun'un 6. maddesinde disiplin cezalarına karşı yapılan şikâyette başvuruculara, savunmasını hâkim önünde ve vekaletnamesini ibraz etmek koşuluyla avukatıyla birlikte veya avukatı aracılığıyla dile getirme imkânı tanındığı hâlde İnfaz Hâkimliğinin başvuruculaın bu yöndeki talebini dikkate almaksızın şikâyetin esasını dosya üzerinden değerlendirerek karara bağlaması, başvuruculaın sözlü yargılanma hakkına yapılan müdahaleyi kanunilik unsurundan yoksun bırakmaktadır.

26. Açıklanan gerekçelerle başvuruculaın Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki sözlü yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

27. Başvurucular, maddi ve manevi zararlarının tazmini için 15.000 TL tazminat, ihlalin tespiti ile yeniden yargılama yapılmasına hükmedilmesini talep etmiştir.

28. Başvurucu Aziz Yalçın, ceza infaz kurumundan tahliye edildiğinden tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. İhlalin sonuçlarının ortadan kaldırılabilmesi için manevi zararları karşılığında başvurucuya net 15.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

29. Başvurucu Hikmet Çalağan için tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı

Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin tespiti ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruların BİRLEŞTİRİLMESİNE,

B. Adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

C. Sözlü yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

D. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki sözlü yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

E. Başvurucu Hikmet Çalağan yönünden kararın bir örneğinin sözlü yargılanma hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Kahramanmaraş İnfaz Hâkimliğine (E.2019/1351, K.2019/1399) GÖNDERİLMESİNE,

F. Başvurucu Aziz Yalçın'a net 15.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, Başvurucu Hikmet Çağlayan'ın tazminat talebinin REDDİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ZEYNEP EREN BOZOĞLU

B. No: 2019/29332 | Karar tarihi: 19.12.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/29332

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ZEYNEP EREN BOZOĞLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/29332)

Karar Tarihi: 19/12/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Ferhat YILDIZ

Başvurucu : Zeynep Eren BOZOĞLU

Vekili : Av. Betül DURAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, başvurucunun baro levhasına yazılma talebinin reddine karar verilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 20/8/2019 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle başvuru tarihi itibarıyla ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu, Gaziosmanpaşa hâkimi olarak görev yaparken Fetullahçı Terör Örgütü ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) ile irtibat ya da iltisak içinde olduğu gerekçesiyle 22/7/2016 tarihli ve 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'ye (667 sayılı KHK) dayanılarak Hâkimler ve Savcılar Kurulu tarafından meslekten çıkarılmıştır.

6. Kamu görevinden çıkarılmasının ardından başvurucu, baro levhasına avukat olarak yazılma talebiyle 2/5/2017 tarihinde İzmir Barosuna (Baro) başvurmuştur. Başvurucunun talebi Baro Yönetim Kurulunun 20/6/2017 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Kararda; avukatlık mesleğinin kamu hizmeti niteliği gözönüne alınarak memur ve hâkim olma niteliğinin kaybedilmesinin avukatlığa kabule engel durum oluşturduğundan baro levhasına kayıt taleplerinin reddi gerektiği ifade edilmiştir.

7. Başvurucu anılan karara karşı sunduğu 14/8/2017 tarihli itiraz dilekçesinde; avukatlık mesleğinin kamu görevi olmadığını, kamuda istihdam olarak nitelendirilemeyeceğini vurgulayarak, Baro kararının kaldırılarak talebinin kabul edilmesini talep etmiştir. Türkiye Barolar Birliği tarafından (TBB) 28/9/2017 tarihinde; başvurucunun itirazının kabulüne, Baro kararının kaldırılmasına ve başvurucunun baro levhasına yazılma talebi hakkında yeniden karar verilmek üzere dosyanın Baroya gönderilmesine karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde; başvurucu hakkında kesinleşmiş bir disiplin kurulu kararı bulunmadığı, avukatlığın kamuda istihdam olarak nitelendirilemeyeceği vurgulanmıştır.

8. Söz konusu karar, Bakanlık tarafından bir daha görüşülmek üzere TBB'ye geri gönderilmiştir. Geri gönderme kararının gerekçesinde; başvurucu hakkında FETÖ/PDY üyeliği suçundan kovuşturmanın devam ettiği, 19/3/1969 tarihli ve 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun (1136 sayılı Kanun) 5. maddesi uyarınca başvurucunun avukatlık mesleğini icra etmesinin mümkün olmadığı ifade edilmiştir.

9. Bakanlığın geri gönderme yazısı gereğince değerlendirme yapan TBB Yönetim Kurulu 5/1/2018 tarihinde önceki kararının kaldırılmasına ve başvurucunun baro levhasına yazılma talebinin reddine ilişkin Baro kararına itirazının reddine kesin olarak karar vermiştir. Kararda; başvurucu hakkında FETÖ/PDY'ye üye olma suçundan kovuşturmanın devam ettiği, isnat edilen suçun 1136 sayılı Kanun'un 5. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi uyarınca "avukatlığa kabule engel" hâllerden olduğu, Bakanlığın geri gönderme gerekçesine bu bakımdan uyulması gerektiği belirtilmiştir.

10. Başvurucu anılan kararın kesinleşmesi üzerine Ankara 17. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) iptal davası açmıştır. Mahkeme 18/12/2018 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; başvurucu hakkında FETÖ/PDY'ye üyelik suçundan kovuşturmanın devam ettiği, 1136 sayılı Kanun'un 5. maddesi uyarınca hakkında kovuşturma bulunan kişilerin avukatlığa alınma isteğinin kovuşturma sonuna kadar bekletilmesine karar verilebileceği, TBB kararında hukuka aykırılık bulunmadığı ifade edilmiştir.

11. Söz konusu karara karşı başvurucunun istinaf talebi Ankara Bölge İdare Mahkemesi 12. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) tarafından 12/6/2019 tarihinde reddedilmiştir. Kararın gerekçesinde; Mahkemece verilen kararın usule ve hukuka uygun olduğu, kaldırılmasını gerektiren bir neden bulunmadığı belirtilmiştir.

12. Başvurucu, nihai kararı 24/7/2019 tarihinde öğrendikten sonra 20/8/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

13. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından başvurucu hakkında terör örgütüne üye olma suçlamasıyla soruşturma başlatılmış ve 24/5/2017 tarihli iddianame ile kamu davası açılmıştır. Başvurucu hakkındaki iptal davasında verilen ret kararının gerekçesinde yer alan ve İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından gerçekleştirilen yargılama sonucunda 24/12/2019 tarihinde başvurucunun FETÖ/PDY'ye üye olma suçundan 7 yıl 15 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir. Söz konusu karara karşı gerçekleştirilen istinaf talebinin reddine 1/6/2021 tarihinde karar verilmiş olup dosya temyiz incelemesi aşamasında derdesttir.

IV. İLGİLİ HUKUK

14. İlgili hukuk için bkz. Tamer Mahmutoğlu [GK], B. No: 2017/38953, 23/7/2020, §§ 37-67; Özlem Kenan, B. No: 2018/25808, 7/4/2021, §§ 18-33; B.A.Y. [GK], B. No: 2019/19788, 5/7/2022, §§ 21-38.

15. 1136 sayılı Kanun'un "Avukatlığa kabulde engeller" kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Aşağıda yazılı durumlardan birinin varlığı halinde, avukatlık mesleğine kabul istemi reddolunur :

a) Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; kasten işlenen bir suçtan dolayı iki yıldan fazla süreyle hapis cezasına ya da Devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, (…) zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık suçlarından mahkûm olmak,

...

Adayın birinci fıkranın (a) bendinde yazılı cezalardan birini gerektiren bir suçtan kovuşturma altında bulunması halinde, avukatlığa alınması isteği hakkındaki kararın bu kovuşturmanın sonuna kadar bekletilmesine karar verilebilir.

Şu kadar ki, ceza kovuşturmasının sonucu ne olursa olsun avukatlığa kabul isteğinin geri çevrilmesi gereken hallerde, sonuç beklenmeden istek karara bağlanır."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

16. Anayasa Mahkemesinin 19/12/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

17. Başvurucu; kendisi ile aynı durumdaki kişilerin baro levhasına kayıt taleplerinin kabul edilmesine rağmen talebinin kabul edilmemesi nedeniyle eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini, avukatlık yapmasına engel olan kanun hükmünde kararnamelerin Anayasa'ya aykırı olduğunu iddia etmiştir. Haksız ve hukuksuz yere mesleğe alınmaması nedeniyle maddi ve manevi varlığının, yaşam ve çalışma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu son olarak avukat olarak çalışmasına bağlı olarak elde edeceği gelir ve maddi menfaatleri nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ifade etmiştir.

18. Bakanlık görüşünde; süreçte verilen kararlara, konuyla ilgili içtihada yer verilmiş ve başvurucu hakkında devam ettiği belirtilen kovuşturma sonucunda ilk derece mahkemesi

tarafından mahkûmiyet kararı verildiği ve dosyanın temyiz aşamasında derdest bulunduğu vurgulanmıştır. Başvuruya konu olan kararın OHAL döneminde alınması nedeniyle inceleme esnasında Anayasanın 15. maddesinin de dikkate alınmasının faydalı olacağı ifade edilmiştir. Sonuç olarak Bakanlık görüşünde, başvurucunun özel hayata saygı hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda görüşte yer verilen Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü şartları dikkate alınarak bir inceleme yapılması gerektiği belirtilmiştir.

19. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı cevabında; hakkında verilen mahkûmiyet kararının hakkaniyete aykırı olduğunu ve Yargıtay tarafından bozulacağını, kendisi hakkında gerçekleştirilen işlemlerin OHAL dönemi bittikten sonra gerçekleştirildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca gerçekleştirilen müdahalenin açıkça kanuni dayanağının bulunmadığını, özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğini ifade etmiştir.

B. Değerlendirme

20. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

21. Anayasa’nın "Özel hayatın gizliliği" kenar başlıklı 20. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

“Herkes, özel hayatına ... saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ... gizliliğine dokunulamaz."

22. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16).

23. Başvurucunun iddialarının baro levhasına yazılma talebinin reddine ilişkin Baro Yönetim Kurulu kararına karşı itirazının TBB tarafından reddine karar verilmesinin hukuka aykırı olduğuna, dolayısıyla serbest avukatlık yapmasının engellenmesine ilişkin olduğu görülmüştür. Kişilerin mesleki hayatlarının onların özel hayatlarıyla sıkı bir ilişkisinin olduğu ve meslek hayatına yönelik tedbirlerin ya da müdahalelerin söz konusu olduğu dava süreçlerinde özel hayata saygı hakkının gündeme geldiği yadsınamaz. Bununla birlikte öncelikle bu tür işlemlerin mesleki hayata yönelik tedbirlerin ya da müdahalelerin hangi durumlarda özel hayat kapsamında görülmeye uygun olduğu veya başvuru konusu edilen uyuşmazlıkların hangilerinin bu bağlamda uygulanabilir kabul edileceği hususlarında ölçütler belirlenmesi ve bu ölçütler dikkate alınarak değerlendirmeler yapılması gerekmektedir (Tamer Mahmutoğlu, § 82).

24. Somut başvurunun da bu yönüyle ele alınması ve yapılacak değerlendirmeler neticesinde özel hayata saygı hakkının uygulanabilir olduğu sonucuna ulaşılması durumunda başvurucunun tüm iddialarının özel hayata saygı hakkı bağlamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

1. Uygulanabilirlik Yönünden

25. Mesleki hayata yönelik bu tür tedbirlerin ya da müdahalelerin hangi durumlarda özel hayat bağlamında uygulanabilir olduğu hususunda belirlenen ölçütler Tamer Mahmutoğlu (aynı kararda bkz. §§ 84-96) kararında açıklanmıştır. Başvuru dosyası incelendiğinde başvurucunun mesleki hayatına yönelik müdahale özel hayata ilişkin herhangi bir nedene dayanmamaktadır. Bununla birlikte başvurucunun mesleğini yapmasının engellenmesinin

onun özel hayatına ciddi şekilde etki ettiği ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığı görülmüştür. Zira başvurucu hakkındaki işlemlerin başkalarıyla mesleği çerçevesinde ilişki kurabilme ve geliştirebilme imkânının önemli ölçüde zayıflamasına, sosyal ve mesleki itibarını koruyabilmesi açısından ciddi sonuçlar doğurmasına yol açacağı anlaşılmıştır. Bu durum dikkate alındığında somut olayda anılan kararda belirtilen ilkelerden ayrılmayı gerektiren bir yön bulunmadığı ve başvurucunun iddialarının bir bütün hâlinde, sonuca dayalı nedenlerle özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenebilir nitelikte olduğu değerlendirilmiştir.

2. Kabul Edilebilirlik Yönünden

26. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

3. Esas Yönünden

27. Özel hayata saygı hakkına yönelik negatif ve pozitif yükümlülükler arasındaki sınırların kesin biçimde tanımlanması ve birbirinden ayrılması her zaman mümkün değildir. Devlet için öngörülen negatif yükümlülükler, her durumda özel hayata saygı hakkına keyfî surette müdahaleden kaçınmayı gerekli kılar. Pozitif yükümlülükler de özel hayata saygı hakkının korunmasını ve bireyler arası ilişkiler alanında olsa da özel hayata saygının güvencelerini sağlamaya yönelik olaya özgü tedbirlerin alınmasını zorunlu kılar (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Adnan Oktar (3), B. No: 2013/1123, 2/10/2013, § 32; Ömür Kara ve Onursal Özbek, B. No: 2013/4825, 24/3/2016, § 46; Tamer Mahmutoğlu, § 98).

28. Başvurucunun serbest avukatlık yapmasına engel olan ve TBB tarafından verilen kararın iptali amacıyla açılan davanın Mahkemece reddine karar verilmiştir. Dolayısıyla başvurucunun özel hayatına yönelen müdahalenin kamu gücünü kullanan TBB ve mahkemelerce verilen kararlardan kaynaklandığı dikkate alındığında başvurunun devletin negatif yükümlülükleri bağlamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir (Tamer Mahmutoğlu, § 99).

a. Müdahalenin Varlığı

29. Başvurucunun baro levhasına yazılması talebinin reddi yönünde tesis edilen idari işlemin yargı kararıyla hukuka uygun bulunması, söz konusu kararın Bölge İdare Mahkemesinin kararıyla kesinleşmesi ve bu suretle serbest avukatlık faaliyetinden alıkonulması nedeniyle başvurucunun özel hayata saygı hakkına TBB ve yargı makamları tarafından müdahalede bulunulduğu sonucuna ulaşılmıştır.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

30. Anayasa’nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

31. Yukarıda belirlenen müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen şartlara uygun olmadığı takdirde Anayasa’nın 20. maddesini ihlal edecektir. Bu sebeple sınırlamanın Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından

öngörülme, meşru amaç taşıma, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama kriterlerine uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir (Halil Berk, B. No: 2017/8758, 21/3/2018, § 49; Süveyda Yarkın, B. No: 2017/39967, 11/12/2019, § 32; Şennur Acar, B. No: 2017/9370, 27/2/2020, § 34; R.G. [GK], B. No: 2017/31619, 23/7/2020, § 82).

32. Anayasa Mahkemesi başvurucunun baro levhasına yazılma talebinin reddedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasını içeren benzer başvurularda kanunilik ilkesine ilişkin uygulanması gereken genel ilkeleri ortaya koymuştur (Tamer Mahmutoğlu §§ 103-108; Mehmet Çetinkaya ve D.K. [GK], B. No: 2018/27392, 15/4/2021 §§ 38-43; B.A.Y., §§ 53-58).

33. Anılan genel ilkeler doğrultusunda Anayasa Mahkemesi B.A.Y kararında; iptal davalarında idari işlemlerin hukuka uygunluğunun yargısal denetiminin söz konusu işlemlerin tesis edildiği tarihteki duruma göre yapılması gerektiğini ifade etmiştir (B.A.Y., § 66). Anılan kararda TBB'nin karar verme aşamasında değerlendirmesinin söz konusu olamayacağı anlaşılan sonradan gelişmiş bir durumun itiraz incelemesinde gözetilmesinin mümkün olmadığı, ayrıca aksine bir yorumun anılan meslek kuruluşuna tanınan takdir yetkisini işlevsiz kılacağı belirtilmiştir (B.A.Y., § 66). Nihayet kararda en geç TBB'nin ısrar kararı tarihinde başvurucu hakkında avukatlık yapmasına engel suçlardan kesinleşmiş mahkûmiyet kararı veya ceza kovuşturması mevcut olmamasına rağmen ceza soruşturmasına ve karar tarihi itibarıyla kovuşturma olmasına dayanılarak Mahkeme tarafından idari işlemin iptaline karar verilmesinin kanuni dayanaktan yoksun olduğu sonucuna ulaşılmıştır (B.A.Y., § 69).

34. Bu bağlamda 1136 sayılı Kanun'un 5. maddesinin üçüncü fıkrasında, aynı maddenin birinci fıkrasının (a) bendinde belirtilen suçlardan hakkında kovuşturma bulunanların baro levhasına yazılma taleplerinin kovuşturma sonuna kadar ertelenebileceği belirlenmiştir. Kovuşturma sonunda verilen beraat kararının kesinleşmesi ile, kişilerin mevzuattaki diğer şartların sağlanması hâlinde baro levhasına kayıt yaptırılabileceği açıktır. Bununla birlikte kovuşturma sonucunda verilecek mahkûmiyet kararının kesinleşmesi hâlinde ise baro kaydının silineceği 1136 sayılı Kanun'un 74. maddesinde emredici hüküm olarak düzenlenmiştir (B.A.Y., § 61).

35. Bu bilgiler ışığında somut olaya bakıldığında; başvurucu hakkında FETÖ/PDY'ye üye olma suçundan 24/5/2017 tarihinde kamu davası açılarak yargılamaya başlanıldığı anlaşılmaktadır. Adalet Bakanlığının TBB kararının yeniden görüşülmesi amacıyla geri gönderme yazısında başvurucu hakkında devam eden kovuşturma bulunduğunu belirttiği ve TBB'nin 5/1/2018 tarihli nihai kararında hakkında kovuşturmanın devam ettiğinden bahisle başvurucunun Baro Yönetim Kurulunun kararına karşı itirazının reddine karar verdiği görülmektedir (bkz. §§ 6-9). Bu itibarla başvurucu hakkındaki kovuşturmanın en geç TBB'nin nihai kararı öncesinde derdest olduğu ve TBB'nin de bu durumu nihai kararında dikkate aldığı açıktır.

36. Buradan hareketle 1136 sayılı Kanun'un 5. maddesinde "avukatlığa alınması isteği hakkındaki kararın kovuşturmanın sonuna kadar bekletilmesine karar verilebil[eceğinin]" düzenlendiği gözetildiğinde hakkında bazı suçlardan kovuşturma olanlarla ilgili olarak kanun koyucunun doğrudan bir yasak öngörmediği, bu konuda baroya ve nihayetinde onay mercii olarak TBB'ye takdir yetkisi verdiği açıktır (B.A.Y., § 64). Somut olayda ise TBB tarafından hakkındaki kovuşturmanın devam ettiği belirtilerek ve 1136 sayılı Kanun'un 5.

maddesine dayanılarak, Baro tarafından verilen, başvurucunun baro levhasına yazılma talebinin uygun bulunmamasına yönelik karara karşı itirazın reddine karar verilmiştir. Netice itibarıyla başvurucunun baro levhasına kaydedilme talebinin reddedildiği anlaşılmaktadır. Yargılamayı gerçekleştiren mahkemelerce de başvurucu hakkında devam eden kovuşturma sebebiyle baro levhasına kaydedilmesi talebinin reddedilmesinin kanunen mümkün olup olmadığına yönelik bir gerekçeye yer verilmemiştir.

37. Sonuç olarak başvurucu hakkında kovuşturmanın devam etmesi durumunun 1136 sayılı Kanun'da yer alan baro levhasına yazılma talebinin reddi nedenlerinden biri olarak öngörülmediği anlaşılmaktadır. Öte yandan kişi hakkında devam eden bir kovuşturma bulunması durumunda ilgili baronun, levhaya yazılma talebinin kabulüne karar vermesi veya talep hakkında karar verilmesinin kovuşturma sonuna kadar bekletmesi yönünde takdir yetkisinin bulunduğu görülmektedir. Netice itibarıyla hakkında kovuşturma devam eden kişinin baro levhasına yazılma talebinin reddedilmesi yönünde baroya yetki veren bir kanuni düzenleme bulunmadığından, baronun başvurunun reddine karar vermesinin ve derece mahkemelerince başvurucu tarafından açılan davanın reddedilmesinin kanuni dayanaktan yoksun olduğu anlaşılmıştır.

38. Yukarıda yer verilen tespitler uyarınca başvuruya konu müdahalenin kanunilik şartını sağlamadığı anlaşıldığından söz konusu müdahale açısından diğer güvence ölçütlerine riayet edilip edilmediğinin ayrıca değerlendirilmesine gerek görülmemiştir.

39. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

VI. GİDERİM

40. Başvurucu; ihlalin tespiti ile yargılamanın yenilenmesine, 100.000 TL maddi ve 200.000 TL manevi tazminata karar verilmesini talep etmiştir.

41. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

42. Öte yandan ihlalin niteliğine göre yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin özel hayata saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 17. İdare Mahkemesine (E.2018/1058; K.2018/2518) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET CAN OĞUZSOY

B. No: 2020/3828 | Karar tarihi: 19.12.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/3828

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET CAN OĞUZSOY BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/3828)

Karar Tarihi: 19/12/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Ayşenur TUNCER

Başvurucu : Mehmet Can OĞUZSOY

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, mektubun sakıncalı bulunarak alıkonulması nedeniyle haberleşme hürriyetinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, PKK/KCK silahlı terör örgütü ile bağlantılı çok sayıda suçtan ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası hükümlüsü olarak Bolu F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (İnfaz Kurumu) bulunmaktadır. İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu Başkanlığının (Disiplin Kurulu) 1/10/2019 tarihli kararında; başvurucuya M.A. tarafından gönderilen mektubun ve 5 adet fotoğrafın incelenmesi sonucunda terör ve çıkar amaçlı suç örgütü veya diğer suç örgütleri mensuplarının haberleşmelerine neden olan ifadeler içerdiği tespit edildiğinden anılan mektubun ve 5 adet fotoğrafın alıkonulmasına karar verilmiştir.

3. Başvurucu tarafından Disiplin Kurulu kararına karşı Bolu İnfaz Hâkimliğine (Hâkimlik) yapılan şikâyet mevzuat hükümleri ile Anayasa Mahkemesi içtihatlarına yer verilerek reddedilmiştir. Kararın gerekçesinde, gönderilen mektubun genelinde terör örgütü ile ilgili bilgilerin yer aldığı, terör örgütüne ilişkin bağlılık ve hedeflerin gerçekleştirileceğine dair yorumların bulunduğu, bu yorumların üçüncü kişilere ulaşmasıyla örgüt üyesi diğer kişilerle haberleşmenin sağlanabileceği belirtilmiştir. Ayrıca bu durumun suçun işlenmesinin

tekrarlanması anlamında ceza güvenliğini tehlikeye sokabileceği belirtilerek Disiplin Kurulu kararının usul ve yasaya uygun bulunduğu vurgulanmıştır. Bu karara yönelik itirazın incelenmesinde ise Bolu 2. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından itiraz konusu yapılan mektup yönünden itirazın reddine, 5 adet fotoğraf yönünden ise itirazın kısmen kabulü ile zarf içerisindeki 5 adet fotoğraf ile sınırlı olmak üzere Hâkimlik kararının kaldırılmasına kesin olarak karar verilmiştir.

4. Başvurucu, nihai hükmü 3/1/2020 tarihinde öğrendikten sonra 22/1/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

5. Adli yardım talebinin kabulüne, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına Komisyonca karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

6. Başvurucu; tarafına gönderilen mektuba el konulması nedeniyle haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

7. Bakanlık görüşünde; başvurucuya gönderilen mektubun sakıncalı görülerek alıkonulmasına karar verilmesinin Anayasa'nın 22. maddesi anlamında kamu düzeninin korunması ve suç işlenmesinin önlenmesi için ihtiyaç duyulan demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmadığı ve müdahalenin ulaşılmak istenen amaçla orantılı olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Disiplin Kurulu ve derece mahkemelerinin kararlarının ilgili ve yeterli gerekçeler içerdiği tespit edilerek başvurucunun haberleşme hürriyetinin ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz ve doğal sonuçları ile cezaevinin düzeni, güvenliği ve suçun önlenmesi meşru amacı temelindeki kamu yararı arasındaki denge gözetilerek sınırlandırıldığı vurgulanmıştır.

8. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında genel olarak başvuru formunda belirttiği iddialarını tekrarlamış; Bakanlık görüşünün soyut değerlendirmeler içerdiğini belirterek haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

9. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetinin özü, başvurucuya M.A. tarafından gönderilen mektubun sakıncalı olduğu gerekçesiyle başvurucuya verilmemesine ilişkin olduğundan iddianın Anayasa'nın 22. maddesi kapsamındaki haberleşme hürriyeti yönünden incelenmesi gerekir.

10. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

11. Mahpusların mektuplarının denetlenmesi ve alıkonulması suretiyle haberleşme hürriyetine yapılan müdahalelerin kanuniliği, meşru amacı, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluğu ve ölçülülüğünün denetiminde gözetilmesi gereken genel ilkeler Anayasa Mahkemesince birçok kararda ayrıntılı olarak açıklanmıştır (Ahmet Temiz B. No: 2013/1822, 20/5/2015, §§ 37-68; Muhittin Pirinççioğlu (3), B. No: 2017/34566, 10/3/2020, §§ 44-57; Cihat Ayik ve Hacı Ali Baştürk, B. No: 2017/31506, 10/3/2020, §§ 44-57).

12. Somut olayda İnfaz Kurumu, başvurucuya gönderilmek istenen mektubun sakıncalı olduğunu değerlendirerek alıkonulmasına karar vermiştir. Dolayısıyla anılan işlem ile kamu makamları tarafından başvurucunun haberleşme hürriyetine bir müdahalede bulunulduğu

açıktır.

13. Başvurucuya gönderilmek istenen mektubun alıkonulması nedeniyle başvurucunun haberleşme hürriyetine yapılan müdahalenin kanuni dayanağının ve meşru amacının bulunduğu konusunda ise herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır (ayrıntılı açıklama için bkz. Ahmet Temiz, §§ 46, 55; Muhittin Pirinççioğlu (3), §§ 45, 47). Öte yandan disiplin kurulunun ve derece mahkemelerinin kararlarında mektubun alıkonulmasına dair mektubun içeriğiyle ilişkili, somut bilgilere dayalı ve yeterli gerekçenin bulunmadığı ve/veya mektubun sakıncalı görülen kısımlarının çizilerek gönderilmesinin mümkün olup olmadığı yönünde bir değerlendirmenin yapılmadığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olduğunun ortaya konulamadığı kanaatine varılmıştır.

14. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 22. maddesinde güvence altına alınan haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

15. Başvurucu; ihlalin tespitine, yeniden yargılama yapılmasına ve maddi ve manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

16. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

17. Öte yandan eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin bütün sonuçlarının giderilmesi bakımından manevi zararı karşılığında başvurucuya talebi dikkate alınarak net 3.000 TL manevi tazminat ödenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmayıp başvurucu da yeterli bilgi ve belge sunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 22. maddesinde güvence altına alınan haberleşme hürriyetinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin haberleşme hürriyetinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Bolu İnfaz Hâkimliğine (E.2019/2077, K.2019/2387) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 3.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Bolu 2. Ağır Ceza Mahkemesine (2019/740 D. İş) ve Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

M.S.Ö.

B. No: 2020/11902 | Karar tarihi: 19.12.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/11902

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

M.S.Ö. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/11902)

Karar Tarihi: 19/12/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Mehmet ALTUNDİŞ

Başvurucu : M.S.Ö.

Vekili : Av. Alperen GÖLGE

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza soruşturması kapsamında mal varlığı üzerine uzun süredir elkoyma tedbiri uygulanması nedeniyle mülkiyet hakkının ve uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

A. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Hesna Funda Baltalı ve Baltalı Gıda Hayvancılık San. ve Tic. Ltd. Şti. ([GK], B. No: 2014/17196, 25/10/2018), İhsan Metin (B. No: 2015/7044, 23/1/2019) ve Şeyhmus Terece ([GK], B. No: 2017/26532, 23/7/2020) kararlarında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir.

3. Bu çerçevede mülkiyet hakkını sınırlandıran bir tedbirin uygulanmasının ölçülü olabilmesi için kapsamı ve süresi itibarıyla orantılı olarak uygulanması gerektiği ve tedbirin makul olmayan bir süre devam etmesinin mülkiyet hakkının tanıdığı yetkilerin kullanılmasının

belirsiz olacak şekilde ötelenmesi suretiyle mülk sahibine orantısız bir külfet yüklediği gerekçesiyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır. Somut başvuruda, elkoyma tedbirinin 12 yılı aşan bir süre devam ettiği anlaşıldığından anılan kararlarda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

4. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik nedenleri incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

II. GİDERİM

5. Başvurucu; ihlalin tespiti ile 100.000 TL maddi, 100.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi, mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyi ölçüsüz kılan tedbirin uzun sürmesine ilişkin olarak tedbir sürecinde mülkiyet hakkının gerektirdiği ivediliğin ve özenin gösterilmesi bakımından yargısal makamların sorumluluğu olduğuna dikkati çekmektedir (benzer değerlendirme için bkz. Hamit Alihansoy ve diğerleri, B. No: 2017/35581, 29/9/2020, § 66). Buna göre başvuru konusu olayda ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. Başvurucu mülkiyet hakkı yönünden tazminat talebinde bulunduğundan olayda ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması bakımından etkin giderim yolu, tazminat olarak görülmektedir. Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucuya manevi zararları karşılığında net 25.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. 25.000 TL manevi tazminatın başvurucuya ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Bayburt 1. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2019/143) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

CUMA GILAVUZ VE NACİYE SARIDUMAN

B. No: 2020/12590 | Karar tarihi: 19.12.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/12590

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

CUMA GILAVUZ VE NACİYE SARIDUMAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/12590)

Karar Tarihi: 19/12/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Olcay ÖZCAN

Başvurucular : 1. Cuma GILAVUZ

2. Naciye SARIDUMAN

Vekili : Av. İzzet ASLAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, şirkete yatırılan paranın iadesi talebiyle açılan dava sırasında yapılan kanuni düzenleme sonucu alacağın tahsil imkânının ortadan kaldırılması nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurular, muhtelif tarihlerde yapılmıştır. 2022/35628 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyasının konu yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2020/12590 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası birleştirilmesine ve incelemenin 2020/12590 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmesine karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

3. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Turgay Kılıç (B. No: 2020/21022, 14/12/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede alacağın tahsili için uygun hukuki yollara başvurmasına rağmen yargılama

sırasında yapılan kanuni düzenleme nedeniyle hukuki mekanizmaları işletme imkânından mahrum bırakılan başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Somut başvuruda anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucuların Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

4. Başvurucular ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve maddi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Konya 2. Asliye Ticaret Mahkemesine (E.2019/615) ve Konya 1. Asliye Ticaret Mahkemesine (E.2019/151) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculaların tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 446,90 TL harcın başvurucu Cuma GILAVUZ'a, 664,10 TL harcın başvurucu Naciye SARIDUMAN'a, 18.800 TL vekâlet ücretinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculaların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET İSLAM (2)

B. No: 2020/14129 | Karar tarihi: 19.12.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/14129

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET İSLAM BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2020/14129)

Karar Tarihi: 19/12/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Hüseyin Ozan ADIYAMAN

Başvurucu : Ahmet İSLAM

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; gözaltına alınırken keyfî olarak kelepçe takılması, gözaltındayken kötü muameleye maruz kalınması ve insani olmayan gözaltı şartlarında tutulma nedeniyle yapılan şikâyetin etkili şekilde soruşturulmadığı iddiasına ilişkindir.

2. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

3. Başvurucu, Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasının üyesi olduğu şüphesiyle 27/9/2016 tarihinde gözaltına alınmıştır. Toplam on yedi gün gözaltında kalan başvurucu, Bayburt Sulh Ceza Hâkimliğinin 14/10/2016 tarihli kararıyla tutuklanmıştır. Bayburt Ağır Ceza Mahkemesince yargılanan başvurucunun 12 yıl 9 ay hapis cezasıyla mahkûmiyetine hükmedilmiştir. Mahkûmiyet hükmü 4/6/2018 tarihinde Yargıtay 16. Ceza Dairesi tarafından onanmıştır. Hakkındaki mahkûmiyet hükmünün kesinleştiğini öğrenen başvurucu; adil yargılanma hakkının, eşitlik ilkesinin ve gözaltındayken kolluk görevlilerinin sözlü ve psikolojik şiddetine maruz kalmasından ve tutulma şartlarından dolayı kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasıyla bireysel başvuruda bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi, kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurunun

hukuk sisteminde mevcut idari ve yargısal yollar tüketilmeksizin yapıldığını açıklayarak kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

4. Anayasa Mahkemesinin anılan kararının tebliğinden sonra başvurucu 3/2/2020 tarihli dilekçeyle Bayburt Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) suç duyurusunda bulunmuş; gözaltına alındığı esnada ve gözaltında bulunduğu dönemde sözlü ve psikolojik şiddet niteliğinde eylemlerine maruz kaldığını iddia ettiği kolluk görevlilerinden şikâyetçi olmuştur. Başvurucu anılan dilekçede, gözaltına alındığı sırada eşinin ve çocuğunun yanında olduğu hâlde kendisine keyfî şekilde kelepçe takıldığını ifade etmiştir. Bununla birlikte başvurucu, gözaltı süresince üzerine atılı suçu işlediğini kabul etmesi ve üçüncü kişilere işlemedikleri suçları isnat etmesi için kolluk görevlilerinin tehdit ve hakaret içerikli söylemleri ile psikolojik şiddet niteliğindeki eylemlerine maruz kaldığını iddia etmiştir. Başvurucu ayrıca gözaltı süresinden ve şartlarından yakınmıştır. Şikâyet dilekçesinde başvurucu, kendisine keyfî şekilde kelepçe takılması eylemiyle ilgili olarak eşini tanık göstermiş ve kötü muamelede bulunduğunu iddia ettiği kolluk görevlilerinin sicil numaralarına yer vermiştir.

5. 27/9/2016 tarihinde gözaltına alınan başvurucunun 13/10/2016 tarihinde polis merkezi amirliğinde ve 14/10/2016 tarihinde Başsavcılıkta müdafi eşliğinde ifadesi alınmıştır. Başvurucu, bu ifadelerinde gözaltında kötü muameleye maruz kaldığına dair bir anlatım ya da imada bulunmamıştır.

6. Başsavcılık başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan dolayı verilen mahkûmiyet kararına atıfla soruşturma yapılmasına yer olmadığına karar vermiştir. Başvurucunun bu karara karşı yaptığı itiraz Sulh Ceza Hâkimliğince reddedilmiş ve karar başvurucuya 26/3/2020 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 22/4/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

7. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. Gözaltında Tutulma Şartlarından Dolayı Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine ilişkin iddia

8. Başvurucu; dört kişilik nezarethanede yedi kişiyle gözaltında tutulduğunu, kendisine yeterli gıda verilmediğini, hijyen şartlarına uygun ortam sağlanmadığını, uyuması ve ısınması için gerekli malzemelerin verilmediğini belirterek yaptığı suç duyurusu üzerine etkili soruşturma yürütülmemesi nedeniyle kötü muamele yasağının, gerekçeli karar hakkının ve etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

9. Anayasa Mahkemesi olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun gözaltında tutulma şartlarının kötü olduğu veyetkili adli makamlarca şikâyetleri hakkında gerekli araştırmaların yapılmadığı yönünde, adil yargılanma hakkı ile bağlantılı olarak ileri sürdüğü iddialarının Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağına ilişkin olduğu belirtilmelidir.

10. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği, Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunulabilmesi için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17).

11. Anayasa Mahkemesi; gözaltında tutulan kişilerin nezarethanedeki tutulma şartlarının yetersizliği nedeniyle kötü muameleye maruz kaldıklarına dair iddialarıyla ilgili olarak temel ilkeleri ortaya koyduğu ve değerlendirmelerde bulunduğu kararında, şikâyete konu yetersiz şartlardaki tutulma hâli sona ermişse tazminat davasını etkili bir yol olarak kabul etmiştir (Nebahat Baysal Gül, B. No: 2016/14634, 28/5/2019, §§ 17-31; ayrıca yetersiz miktarda yiyecek ve içecek verilmesi iddiası yönünden bkz. Tuncay Gürsen, B. No: 2016/35379, 15/1/2020, §§ 17-23). Bu başvuruda da anılan içtihatta belirlenen temel ilkeden ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

12. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Kolluk Görevlilerinin Kasıtlı Eylemlerinden Dolayı Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine ilişkin iddia

13. Başvurucu; gözaltındayken sözlü ve psikolojik olarak şiddete maruz kaldığını, gözaltına alınırken kendisine keyfî olarak kelepçe takıldığını, bu duruma eşi ve çocuğunun tanık olduğunu belirterek yaptığı suç duyurusu üzerine etkili soruşturma yürütülmemesi, herhangi bir açıklama yapılmadan soruşturmaya yer olmadığına karar verilmesi nedeniyle kötü muamele yasağının, gerekçeli karar hakkının ve etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

14. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; başvurucunun kötü muamele iddiasını olayın hemen ardından karşısına çıktığı Başsavcılıkta, sonrasında Sulh Ceza Hâkimliğinde ileri sürmediği gibi Ağır Ceza Mahkemesi önünde de dile getirmediği, bu kapsamda üzerine düşen özen yükümlülüğüne aykırı hareket ettiği belirtilmiştir. Ayrıca başvurucunun yargılandığı aşamada kötü muameleye maruz kaldığına dair bir iddia ya da anlatımda bulunmadığına da vurgu yapılmıştır. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanında genel olarak başvuru formundaki iddialarını tekrar etmiştir. Bununla birlikte Bakanlığın özen yükümlülüğüne aykırı davrandığı şeklindeki tespiti yönünden bireysel başvurusunun kabul edilemez bulunduğunun tebliğ edilmesinden hemen sonra suç duyurusunda bulunduğunu ifade etmiştir.

15. Başvuru formunda, kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddialar bakımından etkili bir soruşturma yapılmadığı ileri sürülmektedir. Gerekçeli karar ve etkili başvuru haklarının ihlal edildiği iddiaları da esasen etkili soruşturma yapılmadığı iddiası içinde değerlendirilmelidir. Bu nedenle başvurucunun iddialarının Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altında alınan kötü muamele yasağının usul boyutu yönünden incelenmesi gerekli ve yeterli görülmüştür.

16. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan, maddi ve manevi varlığı koruma ve geliştirme hakkına saygı gösterme yükümlülüğü, öncelikle negatif yükümlülük olarak kamu otoritelerinin kişilerin fiziksel ve ruhsal olarak zarar görmelerine neden olmamalarını gerektirdiği gibi ayrıca pozitif yükümlülük olarak devlete kişilerin işkence ve eziyete ya da insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir ceza veya muameleye maruz bırakılmalarını engelleyecek tedbirler alma ödevi yüklemektedir. Kötü muamele iddialarının savunabilir olduğundan, dolayısıyla bu iddialara ilişkin derhâl resmî bir soruşturma başlatılması gerekliliğinden söz edilebilmesi için iddiaların güçlü bir dayanak ile birlikte yetkili merciler nezdinde dile getirilmesi gerekmektedir. Söz konusu gereklilik sağlanmadığında mağdur olduğunu ileri süren kişilerin etkili soruşturma yürütülmesine ilişkin meşru bir beklentiye

girebileceklerini söyleyebilmek mümkün değildir (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014; Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015; Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013; Beyza Metin, B. No: 2014/19426, 12/12/2018).

17. Somut olayda başvurucu, gözaltında iken kötü muameleye maruz kaldığını ileri sürmüştür. Buna rağmen yaşadığını iddia ettiği olaylardan sonra müdafi eşliğinde ifade veren, Başsavcılıkça yine müdafi eşliğinde ifadesi alınan başvurucunun bu aşamalarda iddia ettiği kötü muamele olayına ilişkin bir anlatımda bulunmadığı görülmüştür (bkz. § 5).

18. Başvurucu iddiaya konu kötü muamele iddiasını ilk kez gözaltı tarihinden yaklaşık 2 yıl sonra yaptığı bireysel başvuruda dile getirmiştir. Buna ek olarak kötü muamelede bulunduklarını iddia ettiği kolluk görevlileri hakkında gözaltı tarihinden yaklaşık 3 yıl 5 ay sonra suç duyurusunda bulunmuştur. Ayrıca başvurucu kendisine kelepçe takılmasına eşi ve çocuğunun tanık olduğundan yakınmış ancak başvuru formunda bu durumun üzerinde yarattığı olumsuz bir etkiden bahsetmemiştir. Yine başvurucunun keyfî olarak kelepçe takıldığına, sözlü ve psikolojik şiddete maruz kaldığına dair iddialarını destekleyen bir kanıt dosya kapsamında bulunmamaktadır. Tüm bu tespitlere göre başvurucunun kötü muameleye maruz kaldığına ilişkin savunulabilir bir iddia ortaya koyamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

19. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Gözaltında tutulma şartlarından dolayı kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Kolluk görevlilerinin kasıtlı eylemlerinden dolayı kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 19/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

GÜLYÜZ VANA VE SAN TİC. LTD. ŞTİ.

B. No: 2020/15770 | Karar tarihi: 19.12.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/15770

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GÜLYÜZ VANA VE SAN TİC. LTD. ŞTİ. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/15770)

Karar Tarihi: 19/12/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Mahmut ALTIN

Başvurucu : Gülyüz Vana ve San Tic. Ltd. Şti.

Vekili : Av. Muhammet Cihan HALICI

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, indirimlerin reddedilmesi suretiyle cezalı katma değer vergisi tarh edilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Vergi Dairesi Müdürlükleri tarafından H.Ö., A.A., H. Limitet Şirketi, M.D. ve İ.K.nın 2010 yılı hesapları incelenmiş ve sözü edilen mükelleflerin 2010 yılında gerçek bir faaliyetlerinin bulunmadığı, düzenlenen faturaların sahte olduğu vergi tekniği raporlarıyla tespit edilmiştir.

3. Başvurucunun 2010 yıllına ait alış faturalarının arasında anılan mükellefler tarafından düzenlenenlerin de bulunduğunun tespiti üzerine başvurucu hakkında vergi incelemesi başlatılmıştır. Vergi inceleme raporunda başvurucu Şirketin ilgili defter ve belgelerinin incelenmesi sonucunda hakkında sahte fatura düzenlemekten dolayı vergi tekniği raporu tanzim edilmiş olan anılan mükelleflerden alınan ve sahte olduğu ileri sürülen faturaları defterlerine kayıt ve beyan ettiği tespit edilmiştir. Öte yandan anılan mükellefler tarafından düzenlenen faturaların içeriğinde yer alıp ilgili dönem beyannamelerinde indirim konusu

edilen katma değer vergilerinin beyannamelerden çıkarılarak beyannamelerin yeniden düzenlenmesi sonucu ortaya çıkan farkın vergi ziyaı cezalı olarak tarh edilmesi önerilmiştir. Öneri doğrultusunda Ocak, Şubat, Mart, Nisan, Mayıs, Haziran, Temmuz, Ağustos, Eylül ve Ekim dönemlerine ilişkin olarak vergi ziyaı cezalı katma değer vergisi tarh edilmiştir.

4. Başvurucu, 2010 yılına ilişkin resen tarh edilen katma değer vergisi ile kesilen üç kat vergi ziyaı cezalarının iptali talebiyle Konya 1. Vergi Mahkemesinde (Vergi Mahkemesi) 13/5/2015 tarihinde iki ayrı dava açmıştır. Dava dilekçelerinde, defterlerinin incelenmediği, defterler incelenmeden resen takdir yapılmasının kanuna aykırı olduğu, anılan mükelleflerden yapılan alışların gerçek ticari faaliyete dayandığı, ödemelerin bir kısmının çekle bir kısmının havale yoluyla yapıldığı, tarh edilen vergi ve kesilen cezaların hukuka aykırı olduğu ileri sürülmüştür. Ayrıca vergi incelemesinin yasal süresinde bitirilmediği belirtilerek yok hükmünde olduğu savunulmuştur.

5. Vergi Mahkemesi 31/12/2015 tarihinde davaları reddetmiştir. Kararların gerekçesinde; anılan mükellefler hakkında düzenlenen vergi tekniği raporu özetlendikten sonra bu mükelleflerin ekonomik, ticari ve teknik kapasite ve konumlarının düzenlenen hasılat faturalarının içeriğini teslime elvermediği belirtilerek düzenlenen faturaların gerçek mal ve hizmet hareketini yansıtmadığı, gerçek bir ticari faaliyete dayanmadığı vurgulanmıştır. Bununla birlikte ticari organizasyonu, sermayesi, ticari konumu elverişli olmayan sosyal ve ekonomik durumları itibarıyla herhangi bir ticari faaliyeti yürütebilecek durumda bulunmayan bu mükelleflerden mal ve hizmet alımlarının gerçek olduğunun iddia edilmesinin de teknik ve ticari icaplara uygun olmadığı ifade edilmiştir. Netice itibarıyla başvurucunun katma değer vergisi indirimlerinin reddi suretiyle yapılan vergi ziyaı cezalı katma değer vergisi tarhiyatlarında hukuka aykırılık bulunmadığı belirtilmiştir.

6. Başvurucu, bu kararlara karşı temyiz yoluna başvurmuştur. Temyiz dilekçelerinde, dava dilekçesindeki iddialarını yinelemiştir. Kararlar, Danıştay Dokuzuncu Dairesince (Daire) 24/10/2019 tarihinde oyçokluğuyla onanmıştır. Kararlara muhalif kalan bir üye, A.A. ve H. Limitet Şirketi hakkında düzenlenen vergi tekniği raporunda yer alan tespitleri ile düzenlenen faturaların sahte ve muhteviyatı itibarıyla yanıltıcı olduğu hususunun açık ve somut bir şekilde ortaya konulmadığından, bu mükelleflerden alınan faturalar nedeniyle tarh edilen cezalı katma değer vergisinde isabet bulunmadığı ifade edilmiştir.

7. Başvurucu temyiz dilekçesindeki iddiaları ileri sürerek karar düzeltme yoluna da başvurmuştur. Daire 27/2/2020 tarihinde bu kez iki üyenin karşıoyuyla oyçokluğuyla karar düzeltme taleplerinin reddine karar vermiştir.

8. Başvurucu, nihai hükümleri 7/5/2020 tarihinde öğrendikten sonra 22/5/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Başvurucu; vergi müfettişi tarafından ibrazı istenen ticari defterlerinin Konya 2. Asliye Ticaret Mahkemesinde devam eden dava dosyasında bulunduğunu, bunun dışında bulunan ticari defterlerin ise 13/2/2013 tarihinde teslim edildiğini, 1/3/2013 tarihinde incelemeye başlandığını, buna göre ticari defterlerin teslim edilmesi beklenmeden ve ticari defterlerin değerlendirilmeden incelenmeye başlanmasından yakınmaktadır. Başvurucu ayrıca derece mahkemelerinin de ticari defterleri dosyaya dâhil etmeksizin, ticari defterler üzerinde bilirkişi incelemesi yapmaksızın, ticari defterlerin ihticaca salih olup olmadığını, sahte

olduğu iddia edilen faturaların ticari defterlere kayıtlı olup olmadığını değerlendirmeksizin karar verdiğini öne sürmüştür. Başvurucu bu gerekçelerle mülkiyet ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

10. Başvuru, mülkiyet hakkı kapsamında incelenmiştir.

11. Somut olayda katma değer vergisi tarh edilmiş ve resen vergi ziyaı cezası uygulanmıştır. Vergilendirme işleminin mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği hususunda tereddüt bulunmamaktadır. Vergi ödevinin yerine getirilmesini sağlamak ve vergi kurallarına aykırı davranılmasının önüne geçmek amacıyla vergi kabahatlerinin düzenlenmesinin ve bunlara aykırı davranıldığının tespit edilmesi hâlinde vergi ziyaı cezalı tarhiyat yapılması suretiyle gerçekleştirilen müdahalenin mülkiyetin kamu yararının kullanımının kontrolü ve düzenlenmesine ilişkin kural çerçevesinde incelenmesi uygun görülmüştür.

12. 25/10/1984 tarihli ve 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 29. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde mükelleflerin yaptıkları vergiye tabi işlemler üzerinden hesaplanan katma değer vergisinden -anılan Kanun'da aksine hüküm olmadıkça- faaliyetlerine ilişkin olarak kendilerine yapılan teslim ve hizmetler dolayısıyla hesaplanarak düzenlenen fatura ve benzeri vesikalarda gösterilen katma değer vergisini indirebilecekleri hükme bağlanmıştır. Aynı Kanun'un 34. maddesinin (1) numaralı fıkrasında ise yurt içinden sağlanan veya ithal olunan mal ve hizmetlere ait katma değer vergisinin alış faturası veya benzeri vesikalar ve gümrük makbuzu üzerinden ayrıca gösterilmek, bu vesikalar kanuni defterlere kaydedilmek şartıyla indirilebileceği belirtilmiştir.

13. 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 30. maddesinin ikinci fıkrasının (4) numaralı bendi, 344. maddesi ile 359. maddesinin (b) fıkrası hükümleri gözetildiğinde katma değer vergisi indiriminden yararlanılabilmesi için bunun geçerli bir belgeye dayanması ve belgenin kanuni defterlere kaydedilmesi gerektiği, katma değer vergisi indiriminin sahte bir belgeye dayanması hâlinde indirim isteminin reddi suretiyle cezalı katma değer vergisi tarhiyatı yapılacağı hususunun belirli ve öngörülebilir olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca başvuruya konu olayda vergi alacağının tarhı ve tahsili ile vergi cezası kesilmesi bakımından kamu yararına yönelik bir amacın olduğunda kuşku bulunmamaktadır.

14. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Ayfer Atalmış (B. No: 2016/12198, 9/6/2020) ve Alkapen Doğrama İnşaat Sanayi Ticaret İthalat İhracat Ltd. Şti. (B. No: 2019/20170, 15/6/2022) kararlarında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede söz konusu kararlarda sahte olduğu tespit edilen belgelerdeki katma değer vergisinin indiriminin reddedilmesinin sahteciliğin ve Hazinenin zarara uğratılmasının önlenmesi, indirim sisteminin sağlıklı bir biçimde çalışmasının sağlanması için elverişli ve gerekli olduğu vurgulanmıştır. Ardından başvuruculların vergi idaresince tarh edilen cezalı vergiye karşı davalar açtığı ve davaların reddine ilişkin kararlara karşı da itiraz yoluna başvurarak yargılama safhasında tüm iddia ve savunmalarını etkin bir biçimde ortaya koyabilme imkânına sahip olduğuna dikkat çekilmiştir. Öte yandan Vergi Mahkemelerince mükelleflerin gerçek bir faaliyetinin bulunmadığı yolunda vergi inceleme elemanınca yapılan tespitin tüm dayanaklarının irdelendiği, dolayısıyla Vergi Mahkemelerinin vergi inceleme elemanının tespitlerini peşinen doğru kabul etmediği, bunları inceleyerek kendi kanaatini oluşturduğu ve değerlendirmelerinin keyfî ve temelsiz olmadığı ifade edilmiştir. Bu bilgiler ışığında sahte fatura içeriğindeki katma değer vergisinin indirim konusu yapılmasının reddedilmesinin ve başvuruculların devlete ödenmeyen bu katma değer vergisinden sorumlu tutulmasının -başvuruculların fiili ve

sorumlulukları gözetildiğinde- başvuruculara aşırı külfet yüklemediği sonucuna ulaşılmıştır.

15. Somut başvuruda başvurucunun tüm iddia ve savunmalarını etkin bir biçimde ortaya koyabilme imkânına sahip olduğu, Vergi Mahkemesince vergi inceleme raporlarının irdelenerek verilen kararın keyfî ve temelsiz olmadığı anlaşılmaktadır. Buna göre anılan kararlarda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

16. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkına yönelik açık bir ihlalin bulunmaması sebebiyle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 19/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BARIŞ ARTIK

B. No: 2020/19550 | Karar tarihi: 19.12.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/19550

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BARIŞ ARTIK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/19550)

Karar Tarihi: 19/12/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Kübra KAYA

Başvurucu : Barış ARTIK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, tutuklu olarak farklı ceza infaz kurumlarında bulunan eşlerin birbirleriyle görüş yapabilmelerine izin verilmemesi nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvuru tarihinde, başvurucu Kocaeli T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (İnfaz Kurumu), eşi ise Gebze Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda tutuklu olarak bulunmaktadır.

3. Başvurucu 10/2/2020 tarihli dilekçesiyle Kocaeli İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) eşiyle fiziki olarak görüş yapabilmesine izin verilmemesi nedeniyle şikâyette bulunmuştur. İnfaz Hâkimliği 25/2/2020 tarihinde şikâyetin reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; ilgili mevzuat uyarınca aynı yerleşke içindeki farklı kurumlarda bulunan eşlerin birbirleriyle görüşebilmeleri hususunun değerlendirilebileceği somut olayda ise eşlerin farklı yerleşkelerde bulunması nedeniyle ilgili düzenlemenin kapsamına girmedikleri belirtilmiştir.

4. Başvurucu, anılan karara karşı 5/3/2020 tarihli dilekçesiyle Kocaeli 1. Ağır Ceza Mahkemesine (Ağır Ceza Mahkemesi) itirazda bulunmuştur. Ağır Ceza Mahkemesi,

12/3/2020 tarihli kararıyla anılan kararın usul ve yasaya aykırı olmadığı gerekçesiyle itirazın reddine karar vermiştir.

5. Başvurucu, nihai kararı 23/5/2020 tarihinde tebellüğ ettikten sonra 23/6/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

7. Ödeme gücünden yoksun olduğunu belirten başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir (Mehmet Şerif Ay, B. No: 2012/1181, 17/9/2013).

8. Başvurucu; kendisinin Kocaeli, eşinin Gebze Ceza İnfaz Kurumunda tutuklu bulunduğunu, eşiyle yüz yüze görüş yapmak istediğini, bu hususstaki taleplerinin kamusal makamlarca karşılanmaması nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

9. Bakanlık görüşünde; infaz kurumunda tutulmanın doğal sonuçlarının olduğu, derece mahkemelerinin başvurucunun kendisiyle farklı yerleşkede bulunan eşiyle görüşme talebinin reddedilmesine ilişkin takdirinin ilgili mevzuat hükmüne dayandığı ifade edilmiştir. Bu kapsamda iddia olunan müdahalenin kanunilik, meşru amaç, demokratik toplum düzeninde gerekli olma ve orantılılık yönünden değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

10. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 83. maddesinde ziyaret hakkı düzenlenirken eşlerin aynı ya da farklı yerleşkede bulunmalarına ilişkin bir ayrım yapılmadığını, bu ayrımın Yönetmelik ile getirilmesinin hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki tavsifi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki nitelendirmesini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetinin özünün kendisi gibi tutuklu olan eşiyle yüz yüze görüşme imkânından yararlanamamasına ilişkin olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla başvurucunun eşiyle aile hayatının devamını sağlayacak şekilde iletişimini/temasını sürdürecek önlemlerin alınmaması yönündeki söz konusu iddianın aile hayatına saygı hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerektiği kanaatine varılmıştır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Esra Aydın, B. No: 2016/57050, 3/7/2019, § 48).

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

12. Aile hayatına saygı hakkı Anayasa’nın 20. maddesinin birinci fıkrasında güvence altına alınmıştır. Söz konusu düzenleme, Sözleşme’nin 8. maddesi çerçevesinde korunan aile hayatına saygı hakkının Anayasa’daki karşılığını oluşturmaktadır. Ayrıca Anayasa’nın 41. maddesinin -Anayasa’nın bütünselliği ilkesi gereği- özellikle aile hayatına saygı hakkına ilişkin pozitif yükümlülüklerin değerlendirilmesi bağlamında dikkate alınması gerektiği açıktır (Murat Atılgan, B. No: 2013/9047, 7/5/2015, § 22; Marcus Frank Cerny [GK], B. No: 2013/5126, 2/7/2015, § 36).

13. Anayasa'nın 19. maddesi gereğince hükümlü ve tutukluların özel ve aile hayatının sınırlanması hukuka uygun olarak ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz ve doğal bir sonucudur. Öte yandan hükümlü/tutukluların özel ve aile hayatına saygı gösterilmesi hakkı, ceza infaz kurumu idaresinin hükümlü/tutukluların ailesi ve yakınlarıyla temasını devam

ettirecek önlemleri almasını zorunlu kılmaktadır (Mehmet Zahit Şahin, B. No: 2013/4708, 20/4/2016, § 36). Bununla beraber bu yükümlülük yerine getirilirken ceza infaz kurumunda tutulmanın doğal sonuçlarının gözetilmesi gerekmektedir.

14. Bu bağlamda hükümlü/tutuklunun aile hayatını sürdürmesini sağlamaya yeterli olacak şekilde yakın derecedeki aile bireyleriyle asgari düzeyde bir iletişim ve temas kurması sağlanmalıdır. Öte yandan hükümlü/tutuklunun ailesiyle iletişim kurması mutlaka yüz yüze görüştürülmesi anlamına gelmemektedir. Örneğin farklı yerleşkelerde veya farklı şehirlerde bulunan ceza infaz kurumlarında barındırılan hükümlü/tutuklu eşlerin birbirleriyle yüz yüze görüştürülmeleri beklenemez. Aksi durum kamusal makamlar üzerinde katlanılması mümkün olmayan bir külfet oluşturabilir (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Esra Aydın, §§ 53, 54).

15. Somut olayda başvurucu farklı yerleşke içindeki ceza infaz kurumunda tutuklu bulunan eşiyle fiziki görüş yapma talebinde bulunmuştur. Kamusal makamlar ve derece mahkemelerince ilgili mevzuatın aynı yerleşke içinde bulunan eşlere fiziki görüş imkanı tanıdığına işaret edilmiştir. Başvurucu ve eşinin ise farklı yerleşkelerdeki ceza infaz kurumlarında bulunmaları sebebiyle anılan imkandan yararlanmalarının mümkün olmadığı belirtilmiştir. Bu kapsamda başvurucunun talebi hakkında yapılan değerlendirmenin ilgili ve yeterli gerekçe içerdiği görülmektedir.

16. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

D. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

E. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HÜSEYİN BAHÇECİ

B. No: 2020/20196 | Karar tarihi: 19.12.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/20196

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HÜSEYİN BAHÇECİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/20196)

Karar Tarihi: 19/12/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Mehmet ALTUNDİŞ

Başvurucu : Hüseyin BAHÇECİ

Vekili : Av. Burcu SELİMOĞLU ERÖKSÜZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, alacağın değer kaybına uğratılması nedeniyle mülkiyet hakkının ve makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu 1989-1991 yılları arasında Van 21. Jandarma Sınır Tugay Komutanlığı (Komutanlık) emrinde çalışmıştır. Komutanlık tarafından Türkiye Emlak Bankası Yenişehir/Ankara şubesine 11/12/1992 tarihinde yazılan yazıda, başvurucunun 15/7/1989-15/8/1991 tarihleri arasında Komutanlık emrinde çalıştığı, 285 sayılı Kanun Hükmünde Kararname gereğince olağanüstü hâl (OHAL) tazminat ve nemasının ilgilisine ödenmesi gerektiği bildirilmiştir.

3. Başvurucu kendisine herhangi bir ödeme yapılmadığı için 18/11/2011 tarihinde Tasfiye Halinde T. Emlak Bankası A.Ş.ye (Emlak Bankası) başvurmuştur. Emlak Bankası tarafından başvurucuya verilen yanıtta, Temmuz 1989-Temmuz 1991 dönemine ait toplam 8.065.482 TL anapara, 6.613.695 TL nema olmak üzere toplam 14.679.177 TL'nin (eski TL cinsinden) ödenmek üzere 30/12/1992 tarihinde mülga Emlak Bankası Karabük Şubesine gönderildiği

belirtilmiştir. Başvurucu 30/12/2011 tarihinde mülga Emlak Bankası şubelerinin T.C Ziraat Bankası (Ziraat Bankası) ile birleşmesi nedeniyle Ziraat Bankası Karabük Şubesine 14.679.177 TL'nin (eski para cinsinden) kendisine ödenmesi için başvurmuştur. Ziraat Bankasının 10/1/2012 tarihli yazısında, 2001 yılında Ziraat Bankasına devredilen mülga Emlak Bankası Karabük Şubesinin bu işleme ait evrakının bulunamadığı belirtilmiştir. Başvurucu 10/2/2012 tarihinde bu kez Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna (TMSF) başvurmuştur. Başvuruda bu dilekçesinde zamanaşımına uğrayan bir mevduatının olup olmadığının kendisine bildirilmesini istemiştir. TMSF tarafından Ziraat Bankası Genel Müdürlüğüne yazılan bilatarih ve 138 sayılı yazıda zamanaşımına uğrayan bir mevduatın bulunmadığı, hesabın akıbeti hakkında başvurucunun bilgilendirilmesi talimatlanmıştır. Ziraat Bankası Zonguldak Bölge Başkanlığının 5/3/2012 tarihli yazısında Karabük Şubesine devredilen mülga Emlak Bankası Karabük Şubesi devir mizanları ve yardımcı kayıtlarının tetkiki sonucunda herhangi bir kayda ulaşılamadığı belirtilmiştir.

4. Başvurucu 29/3/2012 tarihinde Ankara 5. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) fazlaya ilişkin hakları saklı kalmak kaydıyla OHAL tazminatı tutarının 30/12/1992 tarihi itibarıyla belirlenmesini, belirlenecek tutara 30/12/1992-1993 yılları arasında reeskont faizi uygulanarak tespitini istemiş ve 8.000 TL'nin ticari reeskont faizi ile birlikte tahsiline yönelik alacak davası açmıştır. Mahkemeye sunulan 24/5/2013 tarihli bilirkişi raporunda; 3920 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesinin (a) bendinde en geç 6 ay içinde başvuru yapılması gerektiği, süresi içinde talep edilmeyen alacakların 1/4/1995 tarihinde bütçeye gelir yazılmak üzere Hazine hesaplarına intikal ettirileceği ve davacının süresi içinde bu yükümlülüğünü yerine getirmediği açıklanmıştır. Rapora itiraz üzerine hazırlanan 16/7/2013 tarihli ek rapor ile de kök rapordaki görüş ve kanaatin devam ettiği ancak sayın mahkeme aksi kanaatte ise davacının talep edebileceği alacak miktarının 9.642,37 TL olduğu ve bu bedelin dava tarihinden itibaren hesaplanacak avans faizi ile birlikte davalıdan tahsilinin gerektiği yönünde görüş bildirilmiştir. Mahkeme dosyasına sunulan 8/9/2014 tarihli diğer bilirkişi raporunda ise davacının 14.679,17 TL (eski TL ile) olağanüstü hâl tazminatının davalıdan tahsili isteğinin yerinde olduğu, bu bedelin güncel değerinin 18.909,45 TL olduğu açıklanmıştır. Mahkeme 21/10/2014 tarihli kararla davanın husumet yokluğundan reddine karar vermiştir. Kararda 3920 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesinin (a) bendinde 19/7/1987 tarihinden sonra OHAL Bölge Valiliği emrinde görev yapmış olanlara ilişkin adlarına Toplu Konut Fonu'na yatırılan meblağların neması ile birlikte 31/12/1994 tarihini geçmemek üzere başvuru tarihlerinden itibaren en geç 6 ay içinde kendilerine veya kanuni mirasçılarına ödeneceği açıklanmıştır. Ayrıca personele yapılacak ödemelerden sonra Toplu Konut Fonu adına Türkiye Emlak Bankasında açılan hesaplarda nema dâhil bakiyenin 1/4/1995 tarihinde bütçeye gelir yazılmak üzere Hazine hesaplarına intikal ettirileceği, davacının alacağı ile ilgili talebini Hazineye yöneltmesi gerektiği belirtilmiştir.

5. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi 2/10/2015 tarihinde Mahkeme kararının bozulmasına karar vermiştir. Bozma kararında OHAL tazminatının davacıya ödenmek üzere 30/12/1992 tarihinde mülga Emlak Bankası Karabük Şubesine gönderildiği, davalı tarafından bu paranın Toplu Konut Fonuna gönderildiği, Hazineye intikal ettirildiği, TMSF'ye devredildiği ya da davacıya ödendiğinin ispat edilemediğine vurgu yapılmıştır. Bozma kararında OHAL tazminatının akıbetinin derece mahkemesince belirlenemediğinin altı çizilmiştir. Bozma kararından sonra davaya Ankara 5. Asliye Hukuk Mahkemesinin 2016/10 esas numarası üzerinden devam edilmiştir. Mahkeme yeniden bilirkişi incelemesi yaptırmış, 7/12/2016 tarihli raporda davacının davalı bankadan talep edebileceği alacak miktarının 12.892,68 TL olduğu, iş bu meblağa temerrüt tarihi olan 4/1/2012 tarihinden, ödeme tarihine kadar avans

faizi işletilebileceği açıklanmıştır. Rapora taraflarca itiraz edilmiştir. Rapora itiraz sonrası hazırlanan 2/10/2017 tarihli ek raporda kök rapordaki tespit, değerlendirme ve kanaatin devam ettiği, davacının davalı bankada bulunan parasının vadesiz mevduat hesabında olduğunun kabul edilmesi hâlinde, davacı tarafından talep edilebilecek alacak miktarının 4,12 TL olacağı açıklanmıştır. Bu arada başvurucu 5/12/2017 tarihinde Ankara 17. Asliye Hukuk Mahkemesinde 8/9/2014 tarihli bilirkişi raporu ile belirlenen alacağın ilk dava ve ıslah dilekçeleriyle talep edilmemiş olan 9.267,08 TL'lik kısmı için yeni bir dava açmıştır. Ankara 17. Asliye Hukuk Mahkemesi, 5/12/2017 tarihli kararıyla 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 166. maddesi gereğince bu dosyanın Ankara 5. Asliye Hukuk Mahkemesinin 2016/10 esas sayılı dosyası ile birleştirilmesine karar vermiştir.

6. Mahkeme 24/9/2018 tarihli kararla asıl davanın kısmen kabulü ile 24,12 TL alacağın 4/1/2012 tarihinden itibaren işleyecek avans faiziyle birlikte davalı taraftan tahsili ile davacı tarafa verilmesine, fazlaya ilişkin talebin reddine; birleşen davanın ise reddine karar vermiştir. Ayrıca asıl davada davacı taraf lehine belirlenen 24,12 TL vekâlet ücretinin davacıdan alınarak davalıya verilmesine, davalı taraf lehine belirlenen 2.180 TL vekâlet ücretinin davacıdan alınarak davalıya verilmesine, birleşen davada davalı taraf lehine belirlenen 2.180 TL vekâlet ücretinin davacıdan alınarak davalıya verilmesine karar verilmiştir. Kararda yerleşik Yargıtay uygulamaları doğrultusunda, hesabın vadesiz mevduat hesabı olduğu ve bu doğrultuda davacının hesabına yatırılmış olan 14,67 TL'nin mevduat hesaplarına uygulanan vadesiz faiz oranı üzerinden faiz hesaplaması ile davacının hak ettiği toplam alacağının 24,12 TL olduğu açıklanmıştır. Mahkeme kararı Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 24/2/2020 tarihli kararıyla onanmıştır.

7. Başvurucu, nihai hükmü 13/5/2020 tarihinde öğrendikten sonra 16/7/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

9. Başvurucu, mahkemece hükmedilen alacağın değer kaybına uğratılması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

10. Başvuru mülkiyet hakkı kapsamında incelenmiştir.

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

12. Başvuruya konu olayda uygulanacak ilkeler Anayasa Mahkemesinin Ferda Yeşiltepe (aynı kararda bkz. §§ 45-76) ile Vildan Utku Atalay (B. No: 2015/4812, 7/2/2019, §§ 34-42) başvurularında belirtilmiştir.

13. Başvurucunun tazminat alacağının mevcut olduğu gerek idarece gerekse derece mahkemelerince kabul edilmiştir. Başvurucunun bu alacağının Anayasa'nın 35. maddesi anlamında mülkiyet hakkı kapsamında mülk teşkil ettiği kuşkusuzdur (benzer yöndeki karar için bkz. Ferda Yeşiltepe, §§ 45-47). Anayasa Mahkemesi daha önce değer kaybına ilişkin şikâyetleri mülkiyetten barışçıl yararlanmaya ilişkin birinci kural çerçevesinde incelemiştir (Ferda Yeşiltepe, § 51; ANO İnşaat ve Ticaret Ltd. Şti. [GK], B. No: 2014/2267, 21/12/2017, §

57). Somut olayda da farklı bir durum söz konusu olmadığından müdahale belirtilen genel ilke çerçevesinde incelenmiştir. Anayasa Mahkemesi kamu kurum ve kuruluşlarından olan çeşitli para alacaklarının değer kaybına uğratılarak ödenmesine ilişkin şikâyetleri daha önce incelemiştir. Buna göre kamu makamlarının para borçlarını makul olmayan bir gecikme ile ödedikleri durumlarda para alacağında meydana gelen değer aşınmalarının başvurucular üzerinde şahsi olarak aşırı bir yük oluşturması hâlinde müdahale ölçülü olmadığından mülkiyet hakkının ihlaline karar vermiştir (kamulaştırma bedeli yönünden bkz. Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013; Ali Şimşek ve diğerleri, B. No: 2014/2073, 6/7/2017; sosyal güvenlik ödemesi yönünden bkz. Ferda Yeşiltepe; ihale alacağı yönünden bkz. ANO İnşaat ve Ticaret Ltd. Şti.; vergi iadesi alacağı yönünden bkz. Akel Gıda San. ve Tic. A.Ş., B. No: 2013/28, 25/2/2015; deprem nedeniyle tazminat yönünden bkz. Abdulhalim Bozboğa, B. No: 2013/6880, 23/3/2016; açığa alınan memurun maaş farklarının iadesi yönünden bkz. Vildan Utku Atalay).

14. Başvurucunun Temmuz 1989-Temmuz 1991 dönemine ait 14.679.177 TL (eski TL) OHAL tazminatı alacağının varlığı Komutanlık tarafından Emlak Bankası Yenişehir/Ankara şubesine 11/12/1992 tarihinde yazılan yazı ile sabittir. Bu alacağın 30/12/1992 tarihinde mülga Emlak Bankası Karabük Şubesine gönderildiği ancak başvurucuya ödenmediği Mahkeme tarafından da tespit edilmiştir (§ 6). Mahkeme yerleşik Yargıtay uygulamaları doğrultusunda, başvurucunun adına yatırılan bu alacağın vadesiz mevduat hesabı olduğu ve bu doğrultuda 14,67 TL'nin mevduat hesaplarına uygulanan vadesiz faiz oranı üzerinden faiz hesaplaması ile davacının hak ettiği toplam alacağının 24,12 TL olduğuna karar vermiştir. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası verilerine göre başvurucunun alacağa hak kazandığı 1992 yılının 12. ayındaki 100 TL'nin bireysel başvurunun yapıldığı 2020 yılının 7. ayı itibarıyla enflasyon karşısında değer kaybı giderilmiş karşılığı 114,551 TL'dir. Bu durumda başvurucuya ödenmesi gereken 14.679.177 TL (eski TL) tutarındaki tazminat alacağının 2020 yılı 7. ayı itibarıyla Merkez Bankası verileri kullanılarak enflasyon karşısında değer kaybının giderilmiş karşılığı 16.037,25 TL’dir. Söz konusu alacağa avans faiz işletilmesine karar verilmekle birlikte başvurucunun alacağı ile bireysel başvuru tarihine kadarki enflasyon oranı artışı yasal faizin çok üzerinde olup % 114,551'dir. Mahkeme başvurucuya ödenmeyen alacağın aradan geçen 28 yıl nedeniyle enflasyon karşısındaki değer kaybını dikkate almamıştır.

15. Sonuç olarak başvurucunun tazminata hak kazandığı tarihten bireysel başvurunun yapıldığı tarihe kadar geçen yirmi sekiz yıllık süredeki enflasyon oranları dikkate alındığında mülkiyet hakkı kapsamında değerlendirilen söz konusu alacağın değer kaybına uğradığı anlaşılmaktadır. Belirtilen değer kaybının miktarı gözetildiğinde müdahaleyle başvurucuya şahsi olarak aşırı ve olağan dışı bir külfet yüklendiği, bu sebeple söz konusu müdahalenin kamu yararı ile başvurucunun mülkiyet hakkının korunması arasında kurulması gereken adil dengeyi başvurucu aleyhine bozduğu sonucuna varılmıştır.

16. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

17. Başvurucu, yargılamanın makul sürede sonuçlanmadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

18. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir.

Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır.

19. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik nedenleri incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

20. Başvurucu, ihlalin tespiti ile toplam 50.000 TL tazminat talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen mülkiyet hakkı ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan, B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3), B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

21. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 5. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2016/10, K.2018/439) GÖNDERİLMESİNE,

E. Tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

UĞUR ALİ NAKİ YÜREĞİÇATAL

B. No: 2020/22948 | Karar tarihi: 19.12.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/22948

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

UĞUR ALİ NAKİ YÜREĞİÇATAL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/22948)

Karar Tarihi: 19/12/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Mücahit AYDIN

Başvurucu : Uğur Ali Naki YÜREĞİÇATAL

Vekili : Av. Safa ASLANER

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, velayet altında bulunan başvurucudan mükerrer topuk kan örneği alınmasına ebeveyn tarafından rıza gösterilmemesi üzerine bu hususta mahkemece sağlık tedbiri uygulanmasına karar verilmesi nedeniyle maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 14/8/2020 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Aile sağlığı merkezi görevlilerince aşı yapılması ve mükerrer topuk kan örneği alınması talepleri yeni doğan başvurucunun ebeveyni tarafından reddedilmiştir. Aşıyla ilgili herhangi bir evrak düzenlenmemekle beraber mükerrer topuk kan örneği alımının reddi tutanakla tespit edilmiştir. Anılan tutanakta başvurucunun temsilcileri doğum sonrası hastanede topuk kan örneği alındığını ve mükerrer kan örneği alımını gerektiren bir durum olmadığını belirtmiştir.

6. Kayseri İl Sağlık Müdürlüğü tarafından yeni doğan başvurucunun Neonatal Tarama Programı kapsamında 48 saatlik kan numunesinin alındığı ancak ebeveynin mükerrer numune alınmasını reddettiği hususunda yazı yazılmış, bunun üzerine Kayseri Aile Sosyal ve Politikalar Müdürlüğünce başvurucu hakkında 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 5. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (d) bendi uyarınca sağlık tedbiri kararı verilmesi talep edilmiştir.

7. Kayseri 2. Çocuk Mahkemesi (Mahkeme), gerekli bilgilendirme yapılmış olduğu hâlde ebeveynin yeni doğan başvurucuya neonatal tarama testi yapılmasına rıza göstermemesinin çocuğun yüksek yararına açıkça aykırı olduğunu ve bu durumda rıza aranmaması gerektiğini belirterek 21/7/2020 tarihinde sağlık tedbiri talebinin kabulüne karar vermiştir. Kararda, ebeveynin aydınlatıldıkları hâlde haklı bir sebep göstermeksizin küçüğe yapılacak tıbbi müdahaleye karşı çıkmalarının çocuğun üstün yararına açıkça aykırı olması durumunda rıza aranmayacağına ilişkin aşı ile ilgili Yargıtay kararına (19. Ceza Dairesi, E.2015/87, K.2015/6676, 5/11/2015) atıf yapılmıştır. Kararın gerekçesinde ayrıca yenidoğan topuk kan örneği veya sonucun pozitif çıktığı durumlarda mükerrer kan örneği alınmasına ailelerin rıza göstermemesi hâlinde yenidoğanın "korunmaya ihtiyacı olan çocuk" kapsamında değerlendirilmesi gerektiğine ilişkin 13/1/2012 tarihli Sağlık Bakanlığı Hukuk Müşavirliği yazısına yer verilmiştir.

8. Başvurucu temsilcileri; hastanede doğum sonrası neonatal tarama için topuk kan örneği alındığını, kan örneği alınırken yeni doğan başvurucunun bir hayli zorluk ve sıkıntı yaşadığını, yeniden kan örneği alımını gerektirir bir durum olmadığını, yasal hakları çerçevesinde yeniden kan örneği alımına muvafakat vermediklerini belirterek tedbir kararına itiraz etmiştir. Başvurucu temsilcileri itiraz dilekçesinde ayrıca tedbir kararında Yargıtayın aşıya ilişkin içtihadına dayanıldığını ancak mevcut durumda zorunlu aşı uygulamasının ya da kendilerinin buna muvafakat vermemelerinin söz konusu olmadığını ifade etmiştir. Kayseri 1. Çocuk Mahkemesi tedbir kararının usul ve kanuna uygun olduğu gerekçesiyle 29/7/2020 tarihinde itirazı reddetmiştir.

9. Nihai karar 30/7/2020 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir. Başvurucu 14/8/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

10. 5395 sayılı Kanun’un “Tanımlar” kenar başlıklı 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Bu Kanunun uygulanmasında;

a) Çocuk: Daha erken yaşta ergin olsa bile, onsekiz yaşını doldurmamış kişiyi; bu kapsamda,

1. Korunma ihtiyacı olan çocuk: Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuğu,

İfade eder.”

11. 5395 sayılı Kanun'un "Koruyucu ve destekleyici tedbirler" kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Koruyucu ve destekleyici tedbirler, çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma konularında alınacak tedbirlerdir. Bunlardan;

…

d) Sağlık tedbiri, çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbî bakım ve rehabilitasyonuna, bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavilerinin yapılmasına,

Yönelik tedbirdir."

12. 24/4/1930 tarihli ve 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nun3. maddesinin birinci fıkrasının (1) ve (7) numaralı bentleri ile 151. maddesi şöyledir:

"Madde3 – Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaleti bütçeleriyle muayyen hatlar dahilinde olarak aşağıda yazılı hizmetleri doğrudan doğruya ifa eder:

1 - Doğumu (.....) teshil ve çocuk ölümünü tenkis edecek tedbirler

...

7 - Çocukluk ve gençlik hıfzıssıhhasına ait işlerle çocuk sıhhat ve bünyesinin muhafaza ve tekamülüne ait tesisatın murakabesi.

...

Madde 151 – Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaleti küçük çocuk hıfzıssıhhası ve bunlarda görülen vefiyatın azaltılması için lazım gelen müesseseler açarak idare eder ve çocuk hıfzıssıhhası faydalarının halk arasında intişar ve tatbikını teshil edecek tedbirleri ittihaz eyler."

13. 7/5/1987 tarihli ve 3359 sayılı Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu'nun "Temel esaslar" kenar başlıklı 3. maddesinin birinci fıkrasının (l) bendi şöyledir:

"Sağlık hizmetleriyle ilgili temel esaslar şunlardır:

…

(l) Engelli çocuk doğumlarının önlenmesi için, gebelik öncesi ve gebelik döneminde tıbbi ve eğitsel çalışmalar yapılır. Yeni doğan bebeklerin metabolizma hastalıkları için gerekli olan testlerden geçirilerek risk taşıyanların belirlenmesine ilişkin tedbirler alınır.

14. Sağlık Bakanlığının 2014/7 sayılı "Yenidoğan Tarama Programı" konulu Genelge'sinin (Genelge) 1., 4., 5. ve 8. maddeleri şöyledir:

" 1. Tarama programı kapsamında dogan her bebekten doğumu takiben 48 saat sonra (oral beslenmenin ardından) topuk kan örneği alınması esastır. Ancak mümkün olduğunca çok sayıda bebeğe ulaşabilmek için sağlık kurumlarında doğan bebeklerin sağlık kurumunu terk ettigi son anda topuk tanı örneği alınmalı, eger bu örnek bebek yeterince oral beslenmeden alınmışsa hastaya ilk hafta içinde aile hekimlerine ya da en yakın sağlık kurumuna başvurarak yeni topuk kanı örneği aldırması gerektiği söylenmelidir.

...

4. Bebeklerden mükerrer veya yeni numune alınırken dikkat edilmesi gereken en önemli husus numunenin 48 saatlik oral beslenmeyi takiben alınmasıdır.

5. Bebek hastaneden ayrılırken henüz 48 saatlik oral beslenme süresi dolmamışsa mutlaka uygun zamanda mükerrer numune alınmalıdır. Mükerrer numunede test sonuçları "normal" ise başka topuk kanı örneği alınmamalıdır. 7 gün içerisinde mükerrer numunenin gönderilmesi zorunludur.

...

8. 48 saatlik oral beslenmeyi takiben alınan numunelerden sonra mükerrer kan

örneği alınmamalıdır.”

V. İNCELEME VE GEREKÇE

15. Anayasa Mahkemesinin 19/12/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

16. Başvurucu, hastanede doğumu takiben 48 saat içinde topuk kan örneği alınmasına rağmen ikinci kez kan örneği alınmak istendiğini ve ebeveynin buna rıza göstermediğini, ebeveynin ayrıca zorunlu aşı uygulamasına da rızası olmadığını belirtmiştir. Başvurucu, mevzuat uyarınca ebeveynin rızasının alınması gerektiğini, sağlık tedbiri kararının ise çocuğun ruhsal ve fiziksel sağlığının korunmasına hizmet etmediğini, bu nedenlerle maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ve özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bakanlık görüşünde ilgili mevzuata ve Anayasa Mahkemesi içtihadına yer verilmiş ve başvuru incelenirken Anayasa'nın, anılan mevzuat ve içtihadın yanı sıra somut olayın kendine özgü koşullarının değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanında bebeğin son derece sağlıklı olduğunu ve üç buçuk yaşına geldiğini, topuk kan örneği alınmasını gerektirir bir durum olmadığını ifade etmiştir.

17. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Yenidoğanlardan zorunlu topuk kan örneği alınması uygulaması kişisel özerklik ve ruhsal veya bedensel bütünlükle doğrudan ilgilidir. Kişisel özerklik kavramı ile bireyin vücut bütünlüğüne yönelik müdahaleler özel hayat boyutuyla Anayasa’nın 17. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı kapsamında kalmaktadır. Zorunlu topuk kan örneği uygulaması kişisel özerklik ve ruhsal veya bedensel sağlık yönünden vücut bütünlüğü ile ilgili olduğundan başvurunun maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

2. Değerlendirme

18. Anayasa’nın “Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı” kenar başlıklı 17. maddesinin birinci ve ikinci fıkraları şöyledir:

“Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

Tıbbî zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbî deneylere tabi tutulamaz.”

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

19. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru hakkına sahip olanlar" başlıklı 46. maddesinde bireysel başvuru hakkına sahip olabilecek süjeler açıkça belirtilmiş olup bireysel başvuruda bulunulabilmesi için başvuruya konu edilen ve ihlale yol açtığı ileri sürülen kamu gücü eylem veya işleminden ya da ihmalinden dolayı başvurucunun güncel bir hakkının ihlal edilmesi ve bu ihlalden dolayı başvurucunun kişisel olarak ve doğrudan etkilenmiş olması şartlarının mevcudiyeti aranmaktadır.

20. Kamu makamlarının başvurucu aleyhine belirli adımlar atmaya karar verdiği ve müdahalenin yalnızca kararın icrasından ya da infazından ibaret olacağı durumlarda ilgili temel hakka yönelik işlemden doğrudan etkilenme tehdit veya tehlikesiyle karşı karşıya olunduğu açıktır (Halime Sare Aysal [GK], B. No: 2013/1789, 11/11/2015, § 36).

21. Somut başvuru açısından da başvurucudan topuk kanı alınması talebinin ebeveyn tarafından reddedilmesi üzerine Kayseri Valiliği Aile Sosyal ve Politikalar Müdürlüğü tarafından başvurucu hakkında sağlık tedbirine hükmedilmesinin talep edildiği ve ilgili yargısal süreç sonucunda Kayseri 2. Çocuk Mahkemesinin 21/7/2020 tarihli ve 2020/98 Tedbir Talep sayılı kararıyla başvurucu hakkında 5395 sayılı Kanun'un 5. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (d) bendi uyarınca sağlık tedbiri uygulanmasına karar verildiği görülmektedir. Kayseri Valiliği İl Sağlık Müdürlüğü tarafından Anayasa Mahkemesine hitaben gönderilen 27/9/2023 tarihli yazıda, başvurucu hakkındaki sağlık tedbirinin infaz edilmediğinin belirtildiği ve bu kapsamda başvurucunun vücut bütünlüğüne yönelik müdahalenin fiilen gerçekleşmemiş olduğu anlaşılmaktadır. Bununla beraber kesinleşen sağlık tedbiri kararı nedeniyle başvurucunun vücut bütünlüğüne yönelik söz konusu müdahaleden doğrudan etkilenme tehdit veya tehlikesiyle karşı karşıya olduğu görülmektedir. Dolayısıyla başvurucunun anılan kamusal işlem nedeniyle güncel ve kişisel bir hakkının doğrudan etkilendiği ve başvuruya konu ihlal iddiasının Anayasa Mahkemesinin kişi bakımından yetkisi kapsamında olduğu değerlendirilmiştir (benzer yöndeki karar için bkz. Halime Sare Aysal, § 37).

22. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kişinin maddi ve manevi varlığının korunması hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. İncelemenin Kapsamı

23. Somut olayda yeni doğan başvurucunun ebeveyni aile sağlığı merkezinde aşı yapılmasına ve mükerrer topuk kan örneği alınmasına karşı çıkmıştır. Bununla beraber yalnızca mükerrer topuk kan örneği alımının reddine ilişkin tutanak tutulmuştur. İlgili tutanaklarda aşı ile ilgili bir hususun yer almadığı görülmektedir (§ 5). Kayseri İl Sağlık Müdürlüğünce mükerrer topuk kan örneği alınmasının ebeveyn tarafından reddedildiği hususunda yazı yazılmış, bu yazı üzerine Kayseri Aile Sosyal ve Politikalar Müdürlüğünce başvurucu hakkında sağlık tedbiri kararı verilmesi talep edilmiştir (§ 6). Kayseri 2. Çocuk Mahkemesinin başvurucu hakkında sağlık tedbiri uygulanmasına ilişkin kararının gerekçesinde Yargıtayın aşı ile ilgili içtihadına yer verilmiş olmakla beraber sağlık tedbiri kararının mükerrer topuk kan örneği alımına yönelik olduğu görülmektedir (§ 7). Sağlık

tedbiri kararına itiraz dilekçesinde de somut uyuşmazlığın zorunlu aşı uygulamasına ilişkin olmadığı başvurucu vekili tarafından açıkça ifade edilmiştir (§ 8). Dolayısıyla derece mahkemeleri kararlarına konu uyuşmazlığın mükerrer topuk kan örneği alımı uygulamasına ilişkin olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle başvuruya ilişkin incelemenin mükerrer topuk kan örneği alımı uygulaması ile sınırlı olarak yapılması gerektiği değerlendirilmiştir.

ii. Müdahalenin Varlığı

24. Bazı tıbbi tetkiklerin yapılması için yeni doğan başvurucudan topuk kan örneği alınmasına ebeveyn tarafından muvafakat edilmemesi üzerine başvurucu hakkında sağlık tedbiri kararı verilmesinin maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkına müdahale oluşturduğu açıktır (benzer yöndeki karar için bkz. Muhammed Ali Bayram, B. No: 2014/4077, 29/6/2016, § 71).

iii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

25. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

26. Anayasa'nın 17. maddesinde tıbbî zorunluluklar ve kanunda yazılı hâller dışında kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamayacağı ifade edilmiştir. Kişinin maddi ve manevi varlığının korunması ve geliştirilmesi hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Dolayısıyla kişinin maddi ve manevi varlığının korunması ve geliştirilmesi hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, meşru amaca yönelik olması ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olması gerekir (Halil Berk, B. No: 2017/8758, 21/3/2018, § 49; Süveyda Yarkın, B. No: 2017/39967, 11/12/2019, § 32; Şennur Acar, B. No: 2017/9370, 27/2/2020, § 34).

(1) Kanunilik

27. 1593 sayılı Kanun'un 3. ve 151. maddeleri ile 3359 sayılı Kanun'un 3. maddesi birlikte değerlendirildiğinde bir kısım metabolizma hastalıklarının teşhisi amacıyla yenidoğanlar üzerinde bazı tıbbi testlerin yapılması ve gerekli tedbirlerin alınması kapsamında zorunlu topuk kan örneği alınması uygulamasının kanuni temeli bulunduğu sonucuna varılmıştır (benzer yöndeki karar için bkz. Muhammed Ali Bayram, §§ 89-91).

(2) Meşru Amaç

28. Yenidoğan Tarama Programı ile tüm yenidoğanların konjenital hipotiroidi, fenilketonüri, biyotinidaz eksikliği ve kistik fibrozis yönünden taranması ile oluşacak zekâ geriliği, beyin hasarları ve geri dönüşümsüz zararların engellenerek topluma getirdiği ekonomik yükün önlenmesi, akraba evliliklerinin azaltılması konusunda toplum bilincinin artırılması, tanı konan bebeklerde bu hastalıklar nedeniyle oluşacak rahatsızlıkları önlemek amacıyla uygun tedaviye başlanması ve böylece belli bir zekâ seviyesine ulaşmalarının sağlanmasının amaçlandığı anlaşılmaktadır. Bu kapsamda söz konusu uygulamanın çocukların ve buna bağlı olarak kamu sağlığının korunması şeklindeki meşru amaca yönelik olduğu açıktır (benzer yöndeki karar için bkz. Muhammed Ali Bayram, § 94).

(3) Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk ve Ölçülülük

29. Anayasa Mahkemesinin Muhammed Ali Bayram kararında konuyla ilgili genel ilkeler oluşturulmuş ve bireyin vücut bütünlüğüne ilişkin önemli hukuksal çıkarlar söz konusu olduğunda kamusal makamların takdir yetkisinin daha dar olduğu, bireyin maddi ve manevi varlığına müdahale teşkil eden sınırlamaların hakkın özüne dokunarak onu anlamsız kılacak ölçüde olmaması gerektiği vurgulanmıştır (Muhammed Ali Bayram, § 93-95). Anılan kararda ayrıca mevzuat çerçevesinde yenidoğanların metabolik hastalıklar bakımından gerekli testlerden geçirildiği, risk taşıyanların belirlendiği ve gerekli tedavi işlemlerinin başlatılarak takibinin yapıldığı ifade edilmiştir. Çocuklarda belirli hastalıklara bağlı olarak zekâ geriliği ve beyin hasarı oluşumunun engellenmesi amacıyla tetkik ve teşhis yapılmasını amaçlayan uygulama kapsamında, bebeklerin doğumlarından itibaren, uygun şartlarda, filtre kâğıtları ile topuk kanı örneklerinin alınması, yapılan tetkikler neticesinde sonuçları hastalık yönünden şüpheli çıkan bebeklerin ilgili kliniklere sevkinin gerçekleştirilmesi ve bu bebeklerin takip edilmesi hedeflenmektedir (Muhammed Ali Bayram, § 96).

30. Bunun yanında, anılan kararda, Yenidoğan Tarama Programı kapsamında; topuk kan örneği uygulamasının belirli hastalıkların teşhisi amacıyla bir defa ve hastalık şüphesi durumunda yinelenmek üzere sınırlı sayıda uygulama yapılmasının öngörüldüğü, 2014/7 sayılı Genelge'de hangi amaçlarla kan alınacağı ve bebeklerin sağlıklarının olumsuz etkilenmemesi amacıyla kan alma zamanı, kan alma bölgesi, kan alma işlemi öncesindeki hazırlık süreci, kan alma işlemi ve kan alındıktan sonraki süreç hakkında, bunun yanı sıra yapılacak tetkikler, sonuçların değerlendirilmesi ve sonuçları hastalık yönünden şüpheli çıkan bebeklerin ilgili kliniklere sevki ile bu bebeklerin takibi hususunda ayrıntılı düzenlemelere yer verildiği ifade edilmiştir (Muhammed Ali Bayram, § 97). Anayasa Mahkemesi bu değerlendirmeler ışığında zorunlu topuk kan örneği uygulamasının maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkını ihlal etmediği sonucuna ulaşmıştır (Muhammed Ali Bayram, § 98-100).

31. Somut başvuruya konu uyuşmazlık ise mükerrer topuk kanı alımına ilişkin olup bu yönüyle yukarıda anılan Muhammed Ali Bayram başvurusuna konu doğum sonrası ilk topuk kan örneği alımı uygulamasından farklılık göstermektedir. Dolayısıyla somut başvuruyla ilgili derece mahkemesi kararlarının ve kararların gerekçesini oluşturan düzenleme aracılığıyla yapılan müdahalenin ancak zorunlu bir sosyal ihtiyaca cevap vermesi hâlinde demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olduğu kabul edilebilecektir. Bu bağlamda müdahalenin gerekliliğinin ilgili ve yeterli bir gerekçeyle ortaya koyulması gerekir.

32. Somut olayda yeni doğan başvurucudan hastanede doğum sonrası topuk kan örneği alınmıştır. Sonrasında aile sağlığı merkezinde sağlık görevlilerince yeniden örnek alınmak istenmiş, başvurucunun ebeveyni buna rıza göstermemiştir. Konuyla ilgili tutanakta başvurucunun ebeveyni doğum sonrası topuk kan örneği alındığını ve tekrar örnek alınmasını gerektirir bir durum olmadığından muvafakat vermediklerini ifade etmişlerdir.

33. Topuk kanı örneği uygulamasına ilişkin esaslar Genelge'de ayrıntılı olarak düzenlenmiştir (§ 14). Buna göre tarama programı kapsamında her bebekten doğumu takiben 48 saat sonra (oral beslenmenin ardından) topuk kan örneği alınması esastır. Ancak bebek hastaneden ayrılırken 48 saatlik oral beslenme süresi dolmamışsa ya da topuk kanı örneği bebek yeterince oral beslenmeden alınmışsa bir hafta içinde mükerrer topuk kan örneği alınması gerekmektedir. Bununla beraber Genelge'nin 8. maddesinde 48 saatlik oral beslenmeyi takiben alınan numunelerden sonra mükerrer kan örneği alınmaması gerektiği

açıkça ifade edilmiştir.

34. Anılan düzenlemelerden hastanelerde bebeklerden doğum sonrası usulüne uygun şekilde topuk kan örneği alındığı ve test sonuçlarının normal olduğu durumlarda mükerrer topuk kanı örneği alınmaması gerektiği anlaşılmaktadır. Anayasa Mahkemesi de yukarıda anılan Muhammed Ali Bayram kararında bu yönde tespitte bulunmuş ve tarama programı kapsamında topuk kan örneği uygulamasının belirli hastalıkların teşhisi amacıyla bir defa ve hastalık şüphesi durumunda yinelenmek üzere sınırlı olarak yapılmasının öngörüldüğünü ifade etmiştir. Genelge'de öngörülen usulün yanı sıra çocuğun üstün yararının gerektirdiği durumlarda da mükerrer kan örneği alımı söz konusu olabilir. Bu durumlarda mükerrer örnek alımının çocuğun neden üstün yararına olduğu hususu açıkça ortaya koyulmalıdır.

35. Başvurucu; hastanede doğum sonrası topuk kan örneği alındığını, bebeğin bu sırada sıkıntı yaşadığını ve yeniden örnek alınmasını gerektirir bir durum olmadığını ileri sürmesine karşın ilgili sağlık kuruluşlarınca Genelge kapsamında mükerrer örnek alınmasını gerektiren bir durum olduğu ortaya konulmadan sağlık tedbiri kararı talebinde bulunulmuştur. Mahkemeler ise başvurucunun ileri sürdüğü hususlar çerçevesinde Genelge uyarınca mükerrer örnek alınmasının gerekip gerekmediğini araştırmadıkları gibi mükerrer kan alımının neden çocuğun üstün yararına olduğuna ilişkin ilgili ve yeterli bir gerekçe de ortaya koymamışlardır. Sağlık tedbiri kararı gerekçesinde yer verilen Sağlık Bakanlığı Hukuk Müşavirliği yazısında yenidoğan ilk topuk kan örneği sonucunun pozitif çıktığı durumlarda ailelerin mükerrer kan örneğine rıza göstermemesi durumunda sağlık tedbiri uygulanması gerektiği belirtilmiş ancak derece mahkemelerince bu hususta da bir tartışma yapılmamıştır. Dolayısıyla başvurucudan mükerrer topuk kan örneği alınmasının gerekliliği derece mahkemelerinin gerekçelerinde ortaya konulamamıştır. Bu itibarla başvurucunun vücut bütünlüğüne yönelik sağlık tedbiri kararı verilmesi şeklindeki müdahalenin zorunlu bir sosyal ihtiyaca cevap vermediği ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

36. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

37. Başvurucu, ihlalin tespiti ile yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunmuştur.

38. İncelenen olayda başvurucudan mükerrer topuk kan örneği alınmasına yönelik sağlık tedbiri kararı sebebiyle Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında güvence altına alınan maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

39. Sağlık tedbiri kararının henüz uygulanmadığı gözetildiğinde yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere mahkemeye gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Kayseri 2. Çocuk Mahkemesine (2020/98 Tedbir Talep) GÖNDERİLMESİNE,

D. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Kayseri 1. Çocuk Mahkemesi (2020/105 D. İş) ile Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

KAMBER DALMIŞ VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/3428 | Karar tarihi: 19.12.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/3428

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

KAMBER DALMIŞ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/3428)

Karar Tarihi: 19/12/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Soner GÖÇER

Başvurucular : 1. Kamber DALMIŞ

2. Mesut DALMIŞ

3. Muğlis DALMIŞ

4. Musbeh DALMIŞ

5. Muzelifa BAĞANA

6. Özgül ERDOĞAN

7. Sultan DALMIŞ

Vekilleri : Av. Nevroz UYSAL ASLAN

Av. Hüseyin TÜL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; Cizre'de terör örgütüne yönelik gerçekleştirilen operasyonlar sırasında ölüm olayı meydana gelmesi ve konuya ilişkin etkili soruşturma yürütülmemesi nedeniyle yaşam hakkının, cenazeye ulaşılırken özensiz davranılması, cenazenin teşhisi ve teslimi ile defin sürecinde zorluklarla karşılaşılması nedeniyle de kötü muamele yasağının, özel hayata ve

aile hayatına saygı hakkı ile din ve vicdan özgürlüğünün ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 11/1/2021 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. PKK terör örgütü 12/8/2015 tarihinden itibaren Cizre ilçesinin de dâhil olduğu bazı merkezlerde öz yönetim ilan etmiştir. Öz yönetim ilan ettiği bölgelerde patlayıcıyla tuzaklanmış hendekler kazmak ve barikatlar kurmak suretiyle yalıtılmış bölgeler oluşturmaya çalışan PKK terör örgütü, kamuoyunda hendek olayları olarak adlandırılan ve aylarca devam eden bu süreçte roketatarlar, keskin nişancı tüfekleri, patlayıcılar ve otomatik saldırı tüfekleri kullanarak terör saldırıları düzenlemiştir. Okullar, hastaneler, barajlar, adliye binaları, ambulanslar gibi temel kamu hizmetlerini sağlayan eşya ve binaların yanında sivilleri de hedef alan bu terör saldırılarında 335 sivil hayatını kaybederken 2.106 kişi yaralanmıştır. Terör saldırılarında 859 güvenlik görevlisi ve Derik kaymakamı şehit olmuş, 4.711 güvenlik görevlisi yaralanmıştır. Bu terör eylemlerinin engellenmesi, halkın can ve mal güvenliğinin sağlanması amacıyla sözde öz yönetim ilan edilen bazı bölgelerde mülki idare amirliklerince sokağa çıkma yasakları uygulanarak terörle mücadele operasyonları başlatılmıştır (hendek olayları, öz yönetim ilanları, PKK terör örgütünün şehir savaşı stratejisi ve sokağa çıkma yasakları hakkında arka plan bilgisi ile ayrıntılı açıklamalar için bkz. Gazal Kolanç ve diğerleri [GK], B. No: 2017/37897, 5/7/2022, §§ 16-28, 67, 346-348).

5. Başvuru konusu olay, yukarıda özetlenen operasyonların gerçekleştirildiği ve sokağa çıkma yasaklarının uygulandığı dönemde yaşanmış olup başvuru formu ve ekleri ile Bakanlık görüşü ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. 11/2/2016 tarihinde, Cizre Cumhuriyet Başsavcılığının (Başsavcılık) kararına istinaden, Şırnak'ın Cizre ilçesi Sur Mahallesi'nde bulunan ve güvenlik güçleri tarafından S-223 olarak numaralandırılan tek katlı bina ve bahçesinde, kolluk personeli tarafından arama yapılmıştır. Arama sırasında ikamet sahibi, mahalle muhtarı, aza veya herhangi bir komşu hazır edilememiştir. Arama Tutanağı'nda buna gerekçe olarak, bölgede sıcak çatışmaların devam etmesi nedeniyle güvenlik riski bulunması ve aramaya refakat eden kişilerin terör örgütü nazarında muhbir olarak değerlendirilerek hedef hâline gelme ihtimali gösterilmiştir. Aynı tutanakta, kolluk dışında hazirun bulundurulamaması nedeniyle arama işleminin dijital kamera ile kayıt altına alınmak suretiyle icra edildiği belirtilmiştir. Arama sırasında olay yeri inceleme ekipleri de hazır bulunmuştur. Arama Tutanağı ve Olay Yeri İnceleme Raporu'na göre, arama neticesinde olay yerinde -kimlikleri belirsiz- 12 (on iki) ceset ile çok sayıda silah ve el bombası, roket mermisi, RPG, EYB (el yapımı bomba) gibi patlayıcılar bulunmuştur. Bulunan ceset ve mühimmat -özetle- şunlardır:

i. (1) olarak numaralandırılan erkek cesedinin yanında, Bixi olarak isimlendirilen makineli tüfek bulunmuştur. Silahın üzerinde mayon (mermilerin silaha yerleştirilmesinde kullanılan metal şerit) takılı olduğu ve mayonda 91 adet mermi bulunduğu tespit edilmiştir.

ii. (2) No.lu erkek cesedinin yanında, Bixi makineli tüfek bulunmuştur. Silahın üzerinde mayon takılı olduğu ve mayonda 22 adet mermi bulunduğu tespit edilmiştir.

iii. (3) No.lu erkek cesedinin üzerinde bulunan hücum yeleğinde 4 adet şarjör ve şarjörlere basılı vaziyette toplam 121 adet mermi ile bir karton kutu içerisinde 8 adet mermi bulunmuştur.

iv. (4) No.lu erkek cesedinin yanında Kalaşnikof makineli tüfek bulunmuştur. Silahın üzerinde şarjör takılı olduğu ve şarjörde 30 adet mermi bulunduğu tespit edilmiştir. Ayrıca şahsın üzerindeki hücum yeleğinin ceplerinde aynı silaha ait 2 adet şarjör ve şarjörlere basılı vaziyette toplam 60 adet mermi bulunmuştur.

v. (5) No.lu erkek cesedinin yanında Kalaşnikof makineli tüfek bulunmuştur. Silahın üzerinde şarjör takılı olduğu ve şarjörde 30 adet mermi bulunduğu tespit edilmiştir. Ayrıca şahsın üzerindeki hücum yeleğinin cebinde aynı silaha ait 1 adet şarjör ve şarjöre basılı vaziyette 6 adet mermi bulunmuştur.

vi. (6) No.lu kadın cesedi üzerinde hücum yeleği bulunduğu ancak hücum yeleğinin ceplerinin boş olduğu görülmüştür.

vii. (7) No.lu erkek cesedinin yanında Kalaşnikof makineli tüfek bulunmuştur. Silahın üzerinde şarjör takılı olduğu ve şarjörde 30 adet mermi bulunduğu tespit edilmiştir. Ayrıca şahsın üzerindeki hücum yeleğinin ceplerinde aynı silaha ait 3 adet şarjör ve şarjörlere basılı vaziyette toplam 86 adet mermi ile 1 adet el bombası bulunmuştur.

viii. (8) No.lu kadın cesedinin yanında Kalaşnikof makineli tüfek bulunmuştur. Silahın üzerinde şarjör takılı olduğu ve şarjörde 30 adet mermi bulunduğu tespit edilmiştir. Ayrıca şahsın üzerindeki hücum yeleğinin ceplerinde aynı silaha ait 5 adet şarjör ve şarjörlere basılı vaziyette toplam 123 adet mermi ile 1 adet el bombası bulunmuştur.

ix. (9) No.lu kadın cesedinin yanında Kalaşnikof makineli tüfek bulunmuştur. Silahın üzerinde şarjör takılı olduğu ve şarjörde 30 adet mermi bulunduğu tespit edilmiştir. Ayrıca şahsın üzerindeki hücum yeleğinin ceplerinde aynı silaha ait 3 adet şarjör ve şarjörlere basılı vaziyette toplam 86 adet mermi bulunmuştur.

x. (10) No.lu erkek cesedinin üzerinde bulunan hücum yeleğinde 4 adet şarjör ve şarjörlere basılı vaziyette toplam 119 adet mermi bulunmuştur.

xi. (11) No.lu kadın cesedinin yanında Kalaşnikof makineli tüfek bulunmuştur. Silahın üzerinde şarjör takılı olduğu ve şarjörde 30 adet mermi bulunduğu tespit edilmiştir. Ayrıca şahsın üzerindeki hücum yeleğinin ceplerinde aynı silaha ait 4 adet şarjör ve şarjörlere basılı vaziyette toplam 76 adet mermi bulunmuştur.

xii. Bahse konu ikametin bahçesinde yer alan giriş kapısı iç kısmında ise (12) No.lu erkek cesedi bulunmuştur.

xiii. Olay mahallinde ayrıca 2 adet roket mermisi, 2 adet güçlendirilmiş roket mermisi, 4 adet el bombası, 2 adet el bombası pimi, 1 adet piknik tüpü şeklinde EYB (el yapımı bomba), siyah renkli çanta içerisinde 7 adet RPG olarak tabir edilen mermi bulunmuştur.

7. Aynı gün, kimliği belirsiz "11.02.2016-685-11 223 Sur" numaralı ceset torbası içerisinde yer alan (11) No.lu ceset üzerinde Cumhuriyet savcısı huzurunda adli ölü muayene işlemi yapılmıştır. İşlem sırasında fotoğrafçı ve kameraman bilirkişi ile olay yeri inceleme ekibi de hazır bulunmuştur. İşlem neticesinde kesin ölüm sebebinin belirlenmesi için otopsi işlemi

yapılması gerektiği kanaatine varılmıştır, cesetten ele geçen kıyafet, hücum yeleği ve diğer eşyalar olay yeri inceleme ekibine teslim edilmiştir. Olay yeri inceleme ekibince, cesedin el, yanak svapları ile 10 parmak basım izleri ve olay yerinde ele geçirilen silahların tetik tertibatlarından biyolojik svap örnekleri alınmıştır.

8. 12/2/2016 tarihinde Cumhuriyet savcısı huzurunda otopsi işlemi yapılmıştır. Şırnak Barosu avukatlarından Ş.Ü. ve E.U.nun talebi kabul edilerek, İnsan Hakları Derneği Şırnak Şubesini temsilen adli tıp uzmanı Ö.Ö.nün otopsi sırasında hazır bulunmasına müsaade edilmiştir. Yapılan otopsi işlemi sırasında cesetten 1 adet kısmen deforme olmuş ve set izleri bulunan mermi çekirdeği ele geçirilmiştir. İşlem neticesinde, kişinin çok sayıda ateşli silah mermi çekirdeği ve penetran cisim yaralanmasına bağlı kafatası, seri kaburga, klavikula, sternum, omurga ve ekstremite kırıkları ile birlikte beyin doku harabiyeti, iç organ ve büyük damar yaralanmasından gelişen dış kanama sonucu öldüğünün belirlendiği belirtilmiştir. İşlem sırasında ayrıca kimlik tespiti yapılabilmesi bakımından doku örnekleri de alınmıştır.

9. 19/2/2016 tarihli ekspertiz raporuna göre, cesetten alınan parmak izlerinin APFİS (Otomatik Parmak İzi Teşhis Sistemi) veri tabanı üzerinden sorgulanması neticesinde herhangi bir kayda ve faili meçhul olay yeri parmak izleri ile yapılan sorgulamada da eşleşmeye rastlanmamıştır.

10. Cesedin kimliğinin tespit edilmesi için DNA incelemesi yaptırılmıştır. Adli Tıp Kurumunun 23/2/2016 tarihli raporuna göre ölen şahıs ve başvuruculardan Sultan Dalmış'tan alınan DNA örneklerinin anne-kız yönünden uyumlu olduğu ve ölenin başvuruculaın yakını N.D. olduğu tespit edilmiştir.

11. Başsavcılık, Cizre İlçe Emniyet Müdürlüğüne gönderdiği yazıyla olayın meydana geldiği yerdeki kamuya ve özel kişilere ait tüm kamera kayıtlarının (araçlar dâhil) tespit edilmesi, görüntülerinin çözümlenerek tutanak hâline getirilmesi, olaya ilişkin bilgisi olan kişilerin tespit edilmesi ve beyanlarının alınması talimatı vermiştir. Ayrıca şahıs hakkında arşiv araştırması yapılmasını, olayın faillerinin tespit edilmesine yönelik araştırma yapılmasını istemiştir.

12. Cizre İlçe Emniyet Müdürlüğü'nün 11/10/2016 tarihli cevabi yazısında, ölen şahsın bulunduğu yer ve çevresinde yapılan araştırmalar neticesinde herhangi bir MOBESE ve kamuya/özel kişiye ait kamera sisteminin bulunmadığı, olaya ilişkin herhangi bir fail tespit edilmediği, N.D.nin aranan şahıslardan olmadığı bildirilmiştir. Kolluk tarafından tanzim edilen aynı tarihli Arşiv Araştırma Tutanağı'nda N.D.nin PKK/KCK terör örgütünün silahlı yapılanmalarından olan YPS içerisinde silahlı faaliyette bulunduğuna dair teyide muhtaç nitelikte istihbari bilgilerin bulunduğu kayıt altına alınmıştır.

13. Kolluk tarafından düzenlenen 11/10/2016 tarihli internet tespit tutanağına göre, örgüte müzahir olduğu değerlendirilen anfturkce.net adlı internet sitesinde N.D. direnerek şehit oldu başlıklı haber yapıldığının tespit edildiği bildirilmiştir. Haber içerisinde N.D.nin annesinin 'başının dik olduğunu, gerilla saflarında ailelerinden 50 gencin mücadele ettiğini' söylediği ifade edilmiştir.

14. Soruşturma kapsamında bir kısım gizli tanık, Cumhuriyet savcısı huzurunda N.D.yi fotoğraflarından teşhis etmiştir. Bu kişilerin konuyla ilgili beyanları özetle şöyledir:

i. Gizli tanık F.: Şahsın ismini N.D. olarak bilirim. Şahsın operasyonlar döneminde Nur Mahallesi'nde YDG-H içerisinde faaliyet yürüttüğünü bilirim. Şahıs operasyonlar esnasında bodrum katta öldürülmüştü.

ii. Gizli tanık P.: Şahıs PKK/KCK terör örgütünün gençlik yapılanması YDG-H asayiş içerisinde faaliyet bulunurdu. Nur Mahallesi'nde bulunan sağlık evine gidip gelirken görürdüm.

iii. Gizli tanık G.: Şahsın ismini hatırlamıyorum, soyadının D. olduğunu hatırlamaktayım. Kendisinin Nur Mahallesi'nde YPS içerisinde keleş silahlı olarak faaliyet yürütmekte olduğunu bilirim. Güvenlik güçleri ile çatışmaya girmişti. Çatışmalarda öldüğünü biliyorum.

iv. Gizli tanık B: Şahsın ismini N.D. olarak hatırlamaktayım. Kendisinin Nur Mahallesi'nde oturduğunu bilirim. Operasyonlar sırasında güvenlik güçleri ile Cudi Mahallesi'nde girdiği çatışmalarda öldürülmüştü.

15. Yürütülen soruşturma neticesinde Başsavcılık 5/12/2016 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Kararda, N.D.nin diğer terör örgütü üyeleri ile birlikte güvenlik güçleri ile yapılan çatışmalara katıldığı ve güvenlik güçlerine karşı silahlı faaliyet gösterdiği esnada güvenlik güçlerince öldürüldüğü kabul edilmiştir. Kararda bu kabule gerekçe olarak; N.D.nin cesedinin bulunduğu yerde örgüt mensuplarına ait 11 cesedin daha bulunması, N.D.nin cesedinin yanında da Kalaşnikof marka silah, bu silaha ait mermiler ve üzerinde hücum yeleği ele geçirilmiş olması, ikamette terör örgütü mensuplarınca kullanılan çok sayıda uzun namlulu silah, şarjör, mermi, el bombası, biksi silah, roket mermisi, el yapımı patlayıcı bulunması, N.D.nin terör örgütü üyesi olarak faaliyetlerde bulunduğu ve güvenlik güçleri ile çatışmalara girdiğine dair dört farklı gizli tanığın birbiri ile uyumlu beyanlarının bulunması gösterilmiştir. Bu kabul ve tespitler sonrası kararda; N.D.nin meşru müdafaa hakkı kapsamında güvenlik güçlerince öldürüldüğü, güvenlik güçlerinin yetkili bir merciden almış oldukları hukuka uygun bir emri yerine getirdikleri, bu emrin yerine getirilmesi esnasında kendilerine, diğer güvenlik güçlerine ve sivil halka örgüt mensuplarınca yöneltilen, gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan haksız saldırıları o anda hâl ve koşullara göre saldırı ile orantılı biçimde def etme zorunluluğunda bulundukları; güvenlik güçlerinin kanunun verdiği yetkiyi kullandıkları ve verilen emri ifa ettikleri, bu durumun da hukuka uygunluk nedenleri arasında yer aldığı belirtilmiştir. Kararda ayrıca operasyonu gerçekleştiren güvenlik güçlerine uzun namlulu silahlarla, roket atarlarla, el yapımı patlayıcı ve mayınlarla saldırıların gerçekleştirildiği, bu saldırılarda çok sayıda polis ve askerin şehit olduğu, bunun yanı sıra terör örgütünün silahlı saldırıları esnasında çok sayıda sivil vatandaşın da yaralandığı ve vefat ettiğine vurgu yapılarak kullanılan gücün orantılı olduğuna dikkat çekilmiştir.

16. Başvurucular, karara itiraz etmişlerdir. İtirazı inceleyen Cizre Sulh Ceza Hâkimliği 13/3/2017 tarihli kararı ile dosya içerisinde bulunan ölü muayene ve otopsi tutanaklarını, olay yeri inceleme raporlarını, tanık beyanlarını ve teşhis tutanaklarını, adli tıp raporlarını, internet araştırma tutanaklarını gerekçe gösterilerek itirazın reddine karar vermiştir.

17. Başvurucular nihai kararı 10/12/2020 tarihinde öğrendikten sonra 11/1/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

18. UYAP üzerinden yapılan inceleme neticesinde, yukarıda izah edilen süreç sonrası soruşturma dosyasına kollukça gönderilen 16/12/2020 tarihli bir yazı girdiği görülmüştür. Yazı içeriğinde, başka bir soruşturma kapsamında icra edilen bir arama işleminde "Ş.Erdal - Doğan Eğitim Devresine Öz Eleştiri Raporu" isimli el yazısı ile kaleme alınmış ve kod isim altına imza edilmiş bir doküman ele geçirilmiştir. Bahsi geçen doküman içeriğindeki kişisel bilgiler ile hakkında terör örgütüne üye olma suçundan soruşturma yürütülen H. E. isimli şahsın 'örgüt içerisinde birlikte eğitim alarak faaliyet yürüttükleri' yönündeki beyanlarından

hareketle dokümanın N.D. tarafından kaleme alındığı kanaatine ulaşıldığı belirtilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

19. İlgili hukuk için bkz. Gazal Kolanç ve diğerleri, §§ 208-251.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Anayasa Mahkemesinin 19/12/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Yaşam Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

21. Başvurucular, somut başvuruda N.D.nin güvenlik güçlerince öldürüldüğü olayda yaşam hakkının esas ve usul boyutları bakımından ihlal edildiğini iddia etmiştir. Başvurucular, aynı olaylara dayanarak adil yargılanma hakkının da ihlal edildiğini belirtmiştir. Anılan iddiaları kapsamında başvurucular, N.D.nin, hangi kolluk personelince, hangi silahlar kullanılarak, hangi şartlarda öldürüldüğünün ortaya konulmadığını bu anlamda soruşturmanın etkisiz olduğunu; N.D.nin terör örgütü üyesi olmadığını, olayda ağır silahların kullanılması nedeniyle kullanılan gücün tamamen öldürücü olduğunu, ölçüsüz güç kullanıldığını ileri sürmüştür.

22. Bakanlık görüşünde -özetle- suç işlenmesinin önlenmesi ve diğer kişilerin yaşamlarının korunması amacı kapsamında mutlak zorunlu ve orantılı bir güç kullanımı sonucu gerçekleşen ölüm olayında yaşam hakkının esası bakımından ihlal edilmediğine karar verilmesi gerektiği, derhâl başlatılan soruşturmada olayın gerçekleşme koşullarını ortaya çıkaracak tüm delillerin toplanarak soruşturmanın makul bir sürede tamamlanması karşısında yaşam hakkının usul boyutu bakımından da bir ihlalin oluşmadığı ifade edilmiştir. Başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı beyanlarında başvuru formundaki iddialarını yinelemiştir.

2. Değerlendirme

23. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun ihlal iddialarının yaşam hakkının maddi ve usul boyutları kapsamında incelenmesine karar verilmiştir.

24. Anayasa'nın "Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddesi şöyledir:

"Devletin temel amaç ve görevleri, Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

25. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin

gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

26. Anayasa'nın "Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı" kenar başlıklı 17. maddesinin birinci ve dördüncü fıkraları şöyledir:

"Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığım koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

...

Meşru müdafaa hali, yakalama ve tutuklama kararlarının yerine getirilmesi, bir tutuklu veya hükümlünün kaçmasının önlenmesi, bir ayaklanma veya isyanın bastırılması veya olağanüstü hallerde yetkili merciin verdiği emirlerin uygulanması sırasında silah kullanılmasına kanunun cevaz verdiği zorunlu durumlarda meydana gelen öldürme fiilleri, birinci fıkra hükmü dışındadır."

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

27. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan yaşam hakkının öldürmeme yükümlülüğüne ilişkin maddi boyutu ile etkili soruşturma yükümlülüğüne ilişkin usul boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

28. Yaşam hakkının öldürmeme yükümlülüğüne ilişkin maddi boyutu ile etkili soruşturma yükümlülüğüne ilişkin usul boyutuna ilişkin genel ilkelere Gazal Kolanç ve diğerleri kararında yer verilmiştir (bkz. bahsi geçen karar §§ 320 -331).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

29. Yaşam hakkının öldürmeme yükümlülüğü bakımından ihlal edildiğine yönelik iddialar incelenirken öncelikle belirlenmesi gereken husus, ölümün devlet görevlilerinin güç kullanımı sonucu meydana gelip gelmediğidir. N.D.nin ölümüyle ilgili ceza soruşturmasında ölümün güvenlik kuvvetlerinin güç kullanımı sonucu meydana geldiği kabul edilmiştir. Ceza soruşturmasında toplanan delillere göre somut başvuruda bu tespitten ayrılmayı gerektiren bir yön bulunmadığı kanaatine varılmıştır.

30. Daha önce ifade edildiği üzere, başvuru konusu ölüm; kamuoyunda hendek olayları olarak isimlendirilen olaylar sırasında meydana gelmiştir. Anayasa Mahkemesi Gazal Kolanç ve diğerleri kararında, terör olayları nedeniyle 2015 ve 2016 yıllarında Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde güvenlik güçlerinin gerçekleştirdiği geniş çaplı operasyonlarda meydana gelen ölümler için birden çok başvurunun birleştirilmesi suretiyle yaşam hakkı yönünden yaptığı detaylı değerlendirmede olayın şartlarını, konuya ilişkin yaklaşımını, ilkeleri ve ölçütleri belirlemiştir. Anayasa Mahkemesi bahsi geçen kararda -özetle- şu tespitlerde bulunmuştur (bkz. Gazal Kolanç ve diğerleri, §§ 339-366):

i. Yaşam hakkına müdahalesinin Anayasa'ya uygun olabilmesi için sağlanması gereken ilk ölçüt müdahalenin kanuni bir dayanağının bulunmasıdır. Güvenlik kuvvetlerinin güç ve silah kullanımını düzenleyen mevzuat kanunilik şartı sağlamaktadır.

ii. Yaşam hakkına yapılan müdahalenin ihlale yol açmaması için karşılanması gereken ikinci kriter, müdahalenin Anayasa'nın 17. maddesinin dördüncü fıkrasında sayılan istisnai

durumlardan biri kapsamında gerçekleştirilmesidir. Somut ölüm olayının kendisine özgü şartlarının ayrıca dikkate alınması gerekmekle birlikte; genel olarak bu operasyonlar sırasında güvenlik güçlerinin terörle mücadele çerçevesinde aldıkları emri yerine getirdikleri, kanunun verdiği yetkiyle güç kullandıkları ve bu çerçevede Anayasa'nın 17. maddesinin dördüncü fıkrasında düzenlenen meşru müdafaa hâlinde oldukları; ayrıca söz konusu operasyonların gerçekleşme sebebi olan yaygın terör olaylarının ayaklanma olarak nitelendirilmesi gerektiği dikkate alındığında, bu operasyonlar sırasındaki güç kullanımının Anayasa'nın 17. maddesinde yer alan bir ayaklanmanın bastırılması meşru amacına da matuf olduğu kabul edilmelidir.

iii. Yaşam hakkına yapılan müdahalenin ihlale yol açmaması için karşılanması gereken son kriter, müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesi anlamında ölçülülük ilkesine aykırılık taşımamasıdır. Buna göre devlet görevlilerinin ölümle neticelenen güç kullanımlarının, somut olayın şartlarında; gerçekleştirilmek istenen meşru amaca ulaşmak için elverişli , mutlak zorunlu ve ortaya çıkan tehlikeyi bertaraf etmek için orantılı olduğu ortaya konulmalıdır. Bu çerçevede:

(1) Vahim terör olaylarının önlenmesi ve ayaklanmanın bastırılması için bu operasyonlar sırasında ölümcül güç kullanılması elverişli bir yoldur.

(2) Yürütülen operasyonun, mutlak zorunluluk ve orantılılık ilkelerine uygun olarak planlanmıştır.

(3) Ölümle neticelenen güç kullanımının somut olay şartlarında mutlak zorunlu ve orantılı olup olmadığı incelenmelidir. Bu inceleme yapılırken başvuru dosyasında yer alan bilgi ve belgeler bir bütün hâlinde değerlendirilmelidir.

(4) Yaşanan terör hadiselerinin, süreklilik arz etmesi ve öngörülemez olması nedeniyle kullanılacak gücün orantılılığı bakımından isabetli bir muhakeme yapmak oldukça güçtür. Son derece karmaşık ve zor şartlar altında gerçekleştirilen güvenlik operasyonlarında yöntem ve araçların seçimi konusunda operasyonu icra eden kamu makamlarının takdir hakları bulunduğunu kabul edilmelidir.

(5) Süreklilik arz eden ve öngörülemez nitelikte olan terör saldırılarının devam ettiği bir ortamda güvenlik güçlerinden saldırıda bulunan kişilerle teslim olmaları konusunda müzakere yürütmelerini beklemek kamu makamlarına gerçekleştirilmesi neredeyse imkânsız bir yük yüklemek anlamına gelecektir.

31. Somut başvuruya temel olan vaka da tarih ve mekân itibarıyla aynı operasyon içinde meydana geldiğinden ihlal iddiasına konu tekil ölüm olayı ve akabinde olaya özgü yapılan soruşturmanın özel şartları dışında genel operasyon (güç kullanımı) koşullarına yaklaşım bağlamında Gazal Kolanç ve diğerleri kararında yapılan belirlemelerden ayrılmayı gerektiren bir neden bulunmamaktadır.

32. Yukarıda soruşturma sürecinde yapılan iş ve işlemler ile toplanan delillere yer verilmiştir (bkz. §§ 6-14). Buna göre; N.D.nin cesedi, hücum yeleği giyili vaziyette ve yanında uzun namlulu silah ve bu silaha ait mermiler ile bulunmuştur. Arama mahallinde birçoğunun yanında uzun namlulu silahı bulunmak üzere 11 terör örgütü mensubunun daha cesedi ele geçirilmiştir. Olay yerinde ayrıca çok sayıda uzun namlulu silah, şarjör, mermi, el bombası, bixi silah, roket mermisi, el yapımı patlayıcı bulunmuştur. N.D.nin terör örgütü üyesi olarak faaliyetlerde bulunduğu ve güvenlik güçleri ile çatışmalara girdiğine dair dört farklı gizli tanığın birbiri ile uyumlu beyanı vardır. N.D.nin ölümünün, soruşturma

makamlarınca terör örgütüne müzahir olduğu değerlendirilen haber siteleri ile sosyal medya hesaplarınca sahiplenildiği tespit edilmiştir. Ayrıca bir haber sitesinde ölenin annesinin konuyla ilgili bazı beyanları bulunmaktadır. Soruşturma sürecinde elde edilen bu deliller, N.D.nin, yaygın terör eylemlerinin engellenmesi ve Anayasa'nın 17. maddesinde yer alan bir ayaklanmanın bastırılması meşru amacına yönelik olarak yapılan operasyonlar sırasında, güvenlik güçleri ile girdiği silahlı çatışmada, Anayasa'nın 17. maddesinde yer alan meşru müdafaa şartları altında öldürüldüğünün kabulü için yeterlidir.

33. Bu durumda, başvuruculların yakınının ölümüyle neticelenen güç kullanımının somut olay şartlarında mutlak zorunlu ve orantılı olup olmadığı incelenmelidir.

34. Olayın yaşandığı bölgede şiddetli çatışmaların devam ettiği aşikârdır. Yukarıda yer verilen delillere göre PKK terör örgütü adına güvenlik güçlerine karşı silahlı faaliyet yürüttüğü ve teslim olma iradesi bulunmadığı değerlendirilen N.D.nin güvenlik güçlerince, silahlı eylemlerine devam etmesi nedeniyle öldürüldüğü anlaşılmaktadır. Somut olayın açıklanan koşulları altında güvenlik güçlerinin kendilerinin ve başkalarının hayatlarını koruma, silahlı ayaklanmayı bastırma meşru amaçlarına daha hafif bir sınırlama ile ulaşmalarının mümkün olmadığı ve ölümcül güç kullanmalarının mutlak zorunlu olduğu kanaatine varılmıştır.

35. Daha önce açıklandığı üzere son derece karmaşık ve zor koşullar altında gerçekleştirilen güvenlik operasyonlarında yöntem ve araçların seçimi konusunda operasyonu icra eden kamu makamlarının takdir hakları bulunmaktadır. Zira potansiyel terör saldırısının şiddetinin, nereden geleceğinin ve ne şekilde gerçekleşeceğinin güvenlik güçlerince bilinebilmesi neredeyse imkânsızdır (Gazal Kolanç ve diğerleri, § 366).

36. Olayın yaşandığı çatışma bölgesindeki kalabalık terörist gruplar; güvenlik güçlerine keskin nişancı tüfekleri, otomatik tüfekler, el bombaları, patlayıcılar ve roketatarlar kullanarak saldırılar düzenlemektedir. Bu saldırılarda binalar arasında terör örgütü üyelerince açılan tüneller vasıtasıyla eleman ve mühimmat transferi yapılmaktadır. Dolayısıyla, çatışma bölgesinde teröristlerin bulundukları tespit edilen binadan terör örgütü üyelerinin roketatar, el bombası gibi ağır silahlarla saldırılarına devam edeceklerini değerlendirmeleri son derece tabiidir. Nitekim bu tarz silahlarla gerçekleştirilen saldırılarda Cizre'de 66 güvenlik görevlisi şehit olmuş ve 428 görevli yaralanmıştır (bkz. Gazal Kolanç ve diğerleri § 272; Cizre'deki bu terör hadiselerinden bazıları için ayrıca bkz. Gazal Kolanç ve diğerleri §§ 58, 59). Bu açıklamalar ışığında somut başvuruya konu olayda, silahlı bir ayaklanma kapsamında ağır silahlar kullanılarak gerçekleştirilen kesintisiz ve öngörülemez nitelikteki ölümcül terör saldırılarına karşı güvenlik güçlerince ölümcül güç kullanılarak mukabele edilmesinin silahlı ayaklanmayı bastırmak ve güvenlik güçleri ve diğer kişilerin yaşamları bakımından ortaya çıkan tehlikeyi bertaraf etmek için orantılı bir müdahale olduğu sonucuna varılmıştır.

37. Yaşam hakkının öldürmeme yükümlülüğüne ilişkin maddi boyutu ihlal edilmemiştir.

38. Başvuru konusu olayda, kamu makamlarının terörle mücadele operasyonlarında yaşanan çatışmalarda ölen bir kişinin bulunduğunu tespit etmelerinin ardından kendiliklerinden harekete geçerek ceza soruşturması başlattıkları anlaşılmıştır. Derhâl başlatılan bu soruşturma olayların karmaşık yapısı, olay tarihinde bölgedeki genel durum ve delil toplanmasındaki güçlükler dikkate alındığında makul sürede tamamlanmıştır. Başvurucular, yakınlarının ölümü nedeniyle başlatılan soruşturmada belge örneklerine erişebilmiş; kendisini avukatla temsil ettirmiş ve kararlara itiraz hakkını kullanmıştır. Şırnak Barosu

avukatlarının talebi kabul edilerek, İnsan Hakları Derneği Şırnak Şubesi'ni temsilen adli tıp uzmanı Ö.Ö.nün otopsi sırasında hazır bulunmasına müsaade edilmiştir. Dolayısıyla başvuruya konu ceza soruşturmasında; resmî bir soruşturmanın resen başlatılması, soruşturmanın makul süratle yürütülüp tamamlanması, başvurucunun soruşturma işlemlerine katılımının sağlanması ve soruşturmanın gerektiği ölçüde kamu denetimine açık olması şartlarının yerine getirildiği değerlendirilmiştir.

39. Arama kararlarının terörle mücadele operasyonlarına katılmayan adli kolluk birimlerince talep edildiği ve karar gereğinin uzman olay yeri inceleme görevlilerince yerine getirildiği anlaşılmıştır. Buna ek olarak adli kolluk görevlileri, daha sonra tutanağa bağladığı tüm işlemleri video ve fotoğraflarla kaydederek soruşturmayı yürütmekle görevli Cumhuriyet savcılarının incelemesine imkân sağlamıştır. Soruşturma için kritik önemdeki ölü muayene ve otopsi işlemleri ise Cumhuriyet savcılarının ve adli tabibin bizzat katılımıyla usulüne uygun olarak yapılmıştır. Dolayısıyla somut olayda etkili soruşturma yükümlülüğü kapsamında soruşturmanın bağımsızlığının zedelenmemesi için imkânlar dâhilindeki tüm tedbirlerin alındığı kanaatine varılmıştır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Gazal Kolanç ve diğerleri, § 373).

40. Çatışmalara katılan görevlilerin tespiti ile ifadelerinin alınmaması etkili soruşturma yükümlülüğü ile ulaşılmak istenen amaç bakımından yerine getirilmesi gereken zorunlu ve faydalı bir delil toplama işlemi olarak değerlendirilmemiştir (benzer yönde değerlendirmeler için bkz. Gazal Kolanç ve diğerleri, § 381). Nitekim yaşam hakkının maddi boyutu bakımından ihlal edildiği iddiaları incelenirken açıklandığı üzere başvuru dosyasındaki deliller N.D.nin silahlı saldırıda bulunmasını engellemek amacıyla meşru müdafaa şartları altında öldürüldüğünü göstermektedir. Bu tespitlere ve soruşturmada ulaşılan benzer sonuca göre toplanan deliller olayın koşullarında maddi gerçeği ortaya çıkarmış ve kullanılan gücün Anayasa'nın 17. maddesi anlamında mutlak zorunlu ve orantılı olduğunu göstermiştir. Soruşturma açısından kritik önemi olan deliller somut olayın koşullarında özen yükümlülüğüne uygun olarak toplanmıştır. Yani etkili soruşturma yükümlülüğü ile ulaşılmak istenen amaç bakımından yerine getirilmesi gereken zorunlu ve faydalı deliller toplanmıştır. N.D.nin ölümüyle ilgili soruşturmanın yeterli olduğu ve soruşturma neticesinde verilen kararların eldeki delillerin kapsamlı, nesnel ve tarafsız bir analizine dayalı olduğu sonucuna varılmıştır. Yaşam hakkının etkili soruşturma yükümlülüğüne ilişkin usul boyutu ihlal edilmemiştir.

41. Açıklanan gerekçelerle yaşam hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

B. Kötü Muamele Yasağının, Özel Hayata ve Aile Hayatına Saygı Hakkı ile Din ve Vicdan Özgürlüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddia

42. Başvurucular; cenazenin tespiti, teşhisi ve kendilerine teslimi ile defin sürecinde karşılaştıkları zorluklardan söz ederek kötü muamele yasağının, özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ile din ve vicdan özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir. Başvurucular, otopsisi tamamlanan cenazelerin saklanması, teslimi ve defnini düzenleyen ulusal mevzuatın 2016 yılı Ocak ve Nisan aylarında değiştirilmesi nedeniyle N.D.nin cenazesinin çok acelece defnedilmek zorunda kalındığını, defin törenine sınırlama getirildiğini, taziye yeri kurulmasına izin verilmediğini iddia etmişlerdir.

43. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği, Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunulabilmesi için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur; bir başka deyişle iddia edilen hak ihlalleri için mevcut idari ve hukuki giderim yollarına

başvurulmadan doğrudan bireysel başvuruda bulunulması mümkün değildir (Gazal Kolanç ve diğerleri, § 397).

44. Başvuruculaların, ihlal nedeniyle uğradıklarını iddia ettikleri zararların tazmini için herhangi bir dava ya da başvuru yoluna gitmeden bu iddia ve talepleri ilk kez Anayasa Mahkemesi önünde dile getirdikleri anlaşılmıştır. Dolayısıyla bu hak ihlali iddiaları bakımından başvurucular, bireysel başvuruda bulunmadan önce mevcut idari ve hukuksal yolların tüketilmesi şartını yerine getirmemişlerdir (benzer yöndeki karar için bkz. Gazal Kolanç ve diğerleri, § 399).

45. Açıklanan gerekçelerle, kötü muamele yasağının, özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ile din ve vicdan özgürlüklerinin ihlal edildiği iddialarının, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Kötü muamele yasağının, özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ile din ve vicdan özgürlüklerinin ihlal edildiği iddialarının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen yaşam hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 19/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ÖMER YÜKSEL

B. No: 2021/14152 | Karar tarihi: 19.12.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/14152

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÖMER YÜKSEL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/14152)

Karar Tarihi: 19/12/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Tuğçe TAKCI

Başvurucu : Ömer YÜKSEL

Vekili : Av. Enes Malik YÜKSEL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, tutukluluğun makul süreyi aştığı iddiasıyla açılan tazminat davasının reddedilmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

A. Ceza Davası Süreci

2. Başvurucu, Tokat Emniyet Müdürlüğünde 3. sınıf emniyet müdürü olarak görev yapmakta iken Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasının (FETÖ/PDY) Tokat il yapılanmasının ortaya çıkarılması amacıyla yürütülen soruşturma kapsamında diğer şüphelilerle birlikte 16/8/2016 tarihinde gözaltına alınmış, başvurucunun evinde ve işyerinde arama yapılmasına karar verilmiştir. Arama sırasında terör örgütüne yakın bir gazete tarafından verilen kitaplar ele geçirilmiştir.

3. Başvurucu 18/8/2016 tarihinde Tokat Cumhuriyet Başsavcılığı (Cumhuriyet Başsavcılığı) tarafından silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanması talebiyleTokat Sulh Ceza Hâkimliğine (Sulh Ceza Hâkimliği) sevk edilmiş ve aynı tarihte müsnet suçtan tutuklanmıştır. Tutuklama kararının gerekçesi "... atılı suçun vasıf ve mahiyeti, şüphelinin

işlediği silahlı terör örgütüne üye olma suçu nedeniyle kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olguların varlığı, delillerin henüz tam olarak toplanmamış olması, şüphelinin delilleri yok edeceği, gizleyeceği veya değiştireceği, tanık ve 3. kişiler üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunacağı yönünde kuvvetli şüphe oluşması, dikkate alınarak adli kontrol uygulanmasının yetersiz kalacağı anlaşıldığından..." şeklindedir.

4. Başvurucunun tutuklama kararına itirazı 2/9/2016 tarihinde "... atılı suçun ... katalog suçlardan olması nedeniyle tutuklama nedeninin gerçekleştiği, soruşturmanın devam edip delillerin tam olarak toplanmadığı, bu sebeple delillerin değişme ihtimali yönünde kuvvetli şüphenin bulunması..., işin önemi ve elde edilmek istenen amaca ulaşmada adli kontrol tedbirinin yetersiz kalacağı ve şüphelinin üzerine atılı suç için ... TCK'da öngörülen cezanın alt ve üst sınırı dikkate alındığında tutuklama koruma tedbirinin ölçülülük ilkesine aykırılık teşkil etmeyeceği..." gerekçesiyle reddedilmiştir. Başvurucunun soruşturma sürecindeki tutukluluk hâline itirazları da benzer gerekçelerle reddedilmiştir.

5. Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 10/5/2017 tarihinde düzenlenen iddianameyle başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma ve 7/2/2013 tarihli ve 6415 sayılı Terörizmin Finansmanının Önlenmesine Dair Kanun'a muhalefet suçlarından cezalandırılması talebiyle başvurucu hakkında kamu davası açılmıştır. İddianamede başvurucunun evinde ele geçirilen kitaplar, başvurucuyu teşhis eden tanıkların beyanları ve başvurucunun ByLock kullanıcısı olduğu, sohbetlere katılıp bağış yaptığı bilgilerine yer verilmiş ve bağış yapması nedeniyle 6415 sayılı Kanun'a muhalefet suçunu da işlediği iddia edilmiştir.

6. Tokat 2. Ağır Ceza Mahkemesi (Ağır Ceza Mahkemesi) nezdinde başvurucu hakkında yürütülen yargılamada; başvurucunun müsnet suçu işlediğine dair kuvvetli suç şüphesini oluşturan somut teknik delillerle tanık beyanının ve kolluk tutanaklarının bulunması, müsnet suçun katalog suçlardan olması, suç hakkında öngörülen cezanın üst sınırı, delillerin henüz bir kısmının toplanmamış olması ve adli kontrol tedbiri uygulanmasının yetersiz kalacağı gerekçeleriyle başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar verilmiştir.

7. Ağır Ceza Mahkemesi 30/1/2018 tarihinde başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 9 yıl 6 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına ve hükmen tutukluluğuna karar vermiştir. Gerekçede "...[Bylock] İd numarasının ..., kullanıcı adının ..., şifresinin...olduğu,... sohbet adı altında yapılan toplantılara katıldığı,... Derece 1 ve Derece 2'sinin ise B5 olduğu yani FETÖ mensubiyeti olan, sadakati ve bağlılığı olan ancak bazı konuları sorgulayan kişilerden olduğunun belirtilmesi neticesinde sanığın FETÖ/PDY ile iltisak, irtibat ve bağının olduğu, ayrıca örgüte sadık kişilerden olduğunun anlaşıldığı,... sohbetlerde toplanan himmet/kurban bağışı adı altında maddi yardımda bulunduğu..., evinde yapılan aramada ... KHK ile yasaklanan yayınlara ait 44 adet kitabın bulunması..." hususlarına değinilmiştir.

8. Kararı inceleyen Bölge Adliye Mahkemesi; başvurucuya üst sınırdan hapis cezası verilmesinde isabetsizlik olduğunu belirterek alt sınırdan hakkaniyete uygun şekilde uzaklaşılmak suretiyle ceza verilmesi gerektiği gerekçesiyle başvurucunun istinaf talebinin kabulüyle, Ağır Ceza Mahkemesinin kararının kaldırılmasına, başvurucunun neticeten 6 yıl 10 ay 15 gün hapis cezasıyla cezalandırılmasına ve hükmen tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir. Karar Yargıtay tarafından 14/10/2019 tarihinde onanmıştır.

B. Tazminat Davası Süreci

9. Başvurucu 10/2/2020 tarihinde tutukluluğunun makul süreyi aşması nedeniyle Samsun Ağır Ceza Mahkemesinde tazminat davası açmıştır. Dava dilekçesinde başvurucu; tutukluluk

süresinin makul süreyi aştığını, matbu gerekçelerle tutukluluğunun devam ettirildiğini belirterek 300.000 TL maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuş, sonrasında toplam tazminat talebini 30.000 TL olarak ıslah etmiştir. Dava yetkisizlik kararıyla Bafra Ağır Ceza Mahkemesine (Mahkeme) gönderilmiştir. Mahkeme 6/7/2020 tarihinde başvurucunun tazminat talebinin reddine karar vermiştir. Gerekçede "...davacının yargılandığı suçun vasıf ve mahiyeti, tutuklu kaldığı süre ve aldığı sonuç ceza miktarı dikkate alındığında hakkında uygulanan koruma tedbirlerinin ölçülü olduğu, davacı hakkında koruma tedbirleri uygulanırken maddi ve manevi tazminat oluşturacak nitelikte bir ihlalin bulunmadığı kanaatine ulaşıl[dığı]..." belirtilmiştir.

10. Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 26/10/2020 tarihinde istinaf talebinin reddine karar vermiştir.

11. Başvurucu, ret kararını 16/1/2021 tarihinde öğrendiğini bildirmiş ve 9/2/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

12. Komisyonca kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

13. Başvurucu; tutukluluk hâlinin makul süreyi aştığını, mahkemelerce matbu gerekçelerle tutukluluğunun devam ettirildiğini, buna rağmen tutukluluk süresinin uzun olması nedeniyle açtığı tazminat davasının haksız olarak reddedildiğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, başvurucunun suç isnadına bağlı tutulma hâlinin 1 yıl 5 ay 12 gün sürdüğünün yapılacak incelemede gözetilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvurucu, başvuru sırasındaki iddialarını yinelemiştir.

14. Başvurucunun iddiası Anayasa'nın 19. maddesinin -yedinci fıkrasında yer alan güvence de dikkate alınmak suretiyle- dokuzuncu fıkrası kapsamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı bağlamında değerlendirilmiştir.

15. Anayasa Mahkemesi, tutukluluğun makul süreyi aştığı iddiasıyla yapılan bireysel başvurularda, bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla başvurucu tahliye edilmiş veya ilk derece mahkemesi kararıyla başvurucunun mahkûmiyetine karar verilmiş ise dava sonuçlanmış olsun (Hamit Kaya, B. No: 2012/338, 2/7/2013, §§ 45-50) ya da olmasın (Erkam Abdurrahman Ak, B. No: 2014/8515, 28/9/2016, §§ 48-62; İrfan Gerçek, B. No: 2014/6500, 29/9/2016, §§ 33-45) 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır. Dolayısıyla tazminat davası sonrasında yapılan bu bireysel başvuru bakımından, açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

A. Genel İlkeler

16. Anayasa Mahkemesinin Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasında güvence altına alınan tazminat hakkının ihlal edilip edilmediğini belirleyebilmesi için öncelikle başvurucunun anılan maddenin diğer fıkralarında belirtilen esaslar dışında bir işleme tabi tutulup tutulmadığının tespit edilmesi gerekmektedir. Bir başka anlatımla Anayasa'nın 19.

maddesinin dokuzuncu fıkrasının uygulanabilmesi için başvurucunun anılan maddenin diğer fıkralarında belirtilen esaslar dışında bir işleme tabi tutulup tutulmadığının derece mahkemelerince ya da Anayasa Mahkemesince tespit edilmesi gerekir. Bu bağlamda kişinin Anayasa'nın 19. maddesinin ilk sekiz fıkrasında belirtilen esaslara aykırı bir işleme tabi tutulduğu ve bu kapsamda uğradığı zararın devlet tarafından tazminat hukukunun genel prensiplerine göre ödenmediği veya bir tazminat imkânının bulunmadığı tespit edilirse Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasında güvence altına alınan tazminat hakkının ihlali söz konusu olacaktır (M.E., B. No: 2018/696, 9/5/2019, § 46).

17. Öte yandan yargı organlarınca tutukluluğun her aşamasında gerek kişinin serbest bırakılma talebi üzerine gerekse resen yapılan incelemelerde tutulmanın meşru nedenlerinin açıklanması Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasının bir gereğidir (Halas Aslan, B. No: 2014/4994, 16/2/2017, § 67). Ayrıca tutukluluk süresinin makul olup olmadığı konusunun genel bir ilke çerçevesinde değerlendirilmesi mümkün değildir. Bir kişinin tutuklu kaldığı sürenin makul olup olmadığı, her davanın kendi özelliklerine göre değerlendirilmelidir (Murat Narman, B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 61).

18. Makul sürenin hesaplanmasında sürenin başlangıcı, başvurucunun ilk kez yakalanıp gözaltına alındığı durumlarda bu tarih; doğrudan tutuklandığı durumlarda ise tutuklanma tarihidir. Sürenin sonu ise kural olarak kişinin serbest bırakıldığı ya da ilk derece mahkemesince hüküm verildiği tarihtir (Murat Narman, § 66).

B. İlkelerin Olaya Uygulanması

19. Sulh Ceza Hâkimliğince ByLock delili, başvurucunun teşhis edilmesine ilişkin olan ve başvurucunun sohbete katılıp yardım yaptığı yönündeki tanık beyanları gözetilerek başvurucunun silahlı terör örgütü üyesi olma suçunu işlediği yönünde kuvvetli suç şüphesi bulunduğu değerlendirilmiş ve başvurucunun tutuklanmasına karar verilmiş, aynı deliller doğrultusunda başvurucunun tutukluluk hâli devam ettirilmiştir. Nitekim yargılama neticesinde de başvurucu, bu delillere dayalı olarak müsnet suçtan mahkûm edilmiştir.

20. Anayasa Mahkemesi birçok kararında anılan delillerin tutuklamanın hukukiliği bağlamında FETÖ/PDY ile bağlantılı bir suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti olduğu sonucuna varmıştır (ByLock için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 106, 267; Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017 § 74; benzer nitelikteki tanık beyanlarının kuvvetli belirti olarak kabul edildiği kararlar arasından bkz. Metin Evecen, B. No: 2017/744, 4/4/2018, §§ 47-52, Recep Uygun, B. No: 2016/76351, 12/6/2018, § 43).

21. Bu veriler ışığında Mahkemelerin başvurucunun müsnet suçu işlediğine dair kuvvetli şüphe bulunduğu yönündeki kabullerinden ayrılmayı gerektirecek bir husus bulunmadığı, bu bağlamda başvurucu hakkında verilen tutuklama ve tutukluluğun devamı kararlarının gerekçelerinin kuvvetli suç şüphesinin varlığını sürdürdüğünü ortaya koymak bakımından ilgili ve yeterli olduğu değerlendirilmiştir.

22. Tutukluluk hâlinin meşru amacı bakımından ise Sulh Ceza Hâkimliği suçun vasfı, delillerin henüz toplanmamış olması, delillerin gizlenmesi yönünde baskı oluşma ihtimali bulunması, şüpheliye isnat edilen suç nedeniyle kaçma şüphesi bulunması ve adli kontrol tedbirinin yetersiz kalacağı gerekçeleriyle başvurucu hakkında tutuklama kararı vermiş, benzer gerekçelerle de soruşturma aşamasında başvurucunun tutukluluk hâli devam ettirilmiştir. Yargılama aşamasında da Ağır Ceza Mahkemesi tutukluluğun devamına ilişkin

kararların gerekçelerinde, isnat edilen suçun 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan ve kanun gereği tutuklama nedeni varsayılabilen, katalog suçlar arasında olmasına, delillerin henüz toplanmamış olmasına ya da delillerin değişme ihtimalinin bulunmasına ve adli kontrol tedbiri uygulanmasının yetersiz kalacak olmasına dayanmıştır.

23. Başvurucunun tutuklanmasına esas alınan silahlı terör örgütü üyesi olma suçu, Türk hukuk sistemi içinde ağır cezai yaptırımlar öngörülen suç tipleri arasında olup isnat edilen suça ilişkin olarak kanunda öngörülen cezanın ağırlığı kaçma şüphesine işaret eden durumlardan biridir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Hüseyin Burçak, B. No: 2014/474, 3/2/2016, § 61; Devran Duran [GK], B. No: 2014/10405, 25/5/2017, § 66). Ayrıca anılan suç 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan ve kanun gereği tutuklama nedeni varsayılabilen suçlar arasındadır (Gülser Yıldırım (2), [GK], B. No: 2016/40170, 16/11/2017, § 148).

24. 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (2) numaralı fıkrasında ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde, tutukluluk süresinin en çok iki yıl olduğu bu sürenin zorunlu hallerde gerekçesi gösterilerek uzatılabilceği, uzatma süresinin toplam üç yılı, bir takım suçlar açısından ise beş yılı geçemeyeceği düzenlenmiştir.

25. Başvurucunun bağlantılı olduğu iddia edilen örgütün özellikleri, bu örgütün yapılanmasının boyutu ve faaliyetlerinin niteliği, bu türdeki soruşturmaların yürütülmesinin -diğer soruşturmalara göre- zorluğu ve başvurucunun soruşturma ve kovuşturma aşamalarında çeşitli tarihlerde ve çok defa tutukluluk durumunun değerlendirildiği, somut olayın koşulları ile birlikte gözetildiğinde başvurucu yönünden tutuklama nedenlerinin varlığına ve bu nedenlerin devam ettiğine dair Mahkemeler tarafından verilen kararların gerekçelerinin tutma hâlinin meşruluğunu haklı gösterecek özen ve içerikte olduğu değerlendirilmiştir. Tutukluluk süresi de dikkate alındığında başvurucunun tutukluluk hâlinin devam ettirilmesi konusunda Mahkemelerce özensizlik gösterildiği tespit edilmemiştir.

26. Öte yandan başvurucunun tutukluluk durumunun ölçülü olup olmadığı bakımından yapılan incelemede, başvurucunun 18/8/2016 tarihinde tutuklandığı, 30/1/2018 tarihinde ise müsnet suçtan mahkûmiyetine ve hükmen tutukluluğuna karar verildiği anlaşılmıştır. Bu bağlamda başvurucu hakkındaki tutukluluğun devamına ilişkin kararların gerekçelerinin hürriyetten yoksun bırakılmanın meşru nedenlerinin belirtilmesi bakımından ilgili ve yeterli olması ve soruşturma/kovuşturma sürecinin yürütülmesinde bir özensizliğin tespit edilmemiş olması dikkate alındığında 1 yıl 5 ay 12 günlük tutukluluk süresinin makul olduğu sonucuna varılmıştır.

27. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yapılan müdahalenin Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci fıkrasındaki esaslara aykırı olmadığı sonucuna varılmıştır.

28. Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası bağlamında tazminat hakkı ancak maddenin ilk sekiz fıkrasındaki esaslara aykırı bir durumun varlığı hâlinde söz konusu olabilir. Somut olayda başvurucu bakımından bu yönde bir tespit söz konusu olmadığı için Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası yönünden farklı bir değerlendirme yapılmasına gerek bulunmamaktadır.

29. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yapılan

müdahalenin Anayasa'nın 19. maddesinin yedinci ve dokuzuncu fıkralarını ihlal etmediğine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Tutukluluğun makul süreyi aşması dolayısıyla açılan tazminat davasının reddedilmesi nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin -yedinci fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Tutukluluğun makul süreyi aşması dolayısıyla açılan tazminat davasının reddedilmesi nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin -yedinci fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

OKTAY KAHRAMAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/14510 | Karar tarihi: 19.12.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/14510

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

OKTAY KAHRAMAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/14510

Karar Tarihi: 19/12/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Olcay ÖZCAN

Başvurucular : Oktay KAHRAMAN ve diğerleri

[bkz. ekli listenin (B) sütunu]

Vekilleri : bkz. ekli listenin (C) sütunu

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; şirkete yatırılan paranın iadesi talebiyle açılan dava sırasında yapılan kanuni düzenleme sonucu alacağın tahsil imkânının ortadan kaldırılması nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının, kanun iptali talebi nedeniyle de hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurular, muhtelif tarihlerde yapılmıştır. Ekli listenin (A) sütununda gösterilen dosyalar, konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2021/14510 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmiş ve inceleme 2021/14510 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmüştür.

3. Ekli listenin (A) sütununda gösterilen 2022/1305 sayılı dosyada 26/7/2023 tarihinde, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna, mülkiyet hakkının

ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden kabul edilebilirlik hususunun karara bağlanmasının Bölüm kararını gerektirmesi nedeniyle başvurunun Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Başvurucu Bilge Doğru'nun İhlal İddiaları

4. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 46. maddesine göre Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunulması için başvuruya konu edilen ve ihlale yol açtığı ileri sürülen kamusal eylem veya işlemden başvurucunun kişisel olarak ve doğrudan etkilenmiş olması gerekir (Onur Doğanay, B. No: 2013/1977, 9/1/2014, §§ 42-45).

5.Somut olayda başvurucunun ihlal iddialarına konu dava dosyalarına taraf olmadığı görülmüştür. Dolayısıyla başvurucunun ihlale neden olduğunu ileri sürdüğü işlemden kişisel olarak etkilenmediği ve mağdur sıfatının olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

6. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Diğer Başvuruculaların İhlal İddiaları

1. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

a. Başvurucular Oktay Kahraman, Mahmut Eser, Hurşit Tan, Terafiye Tan, Sami Taş, Harun Bektaş, Güner Tolgay, Hakkı Turan, Yusuf Karamızrak, Sabri Özgün, Metin Öztürk, Arif Kurt, Gülsen Temizel ve Ramazan Abasıyanık'ın Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddiaları

7. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut olayda anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

8. Açıklanan gerekçelerle başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Başvurucular Bilal Koçak ve Hatice Yıldız'ın Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddiaları

9. Anayasa Mahkemesi, hukuk davalarında makul sürede yargılanma hakkının ihlali iddiasıyla yapılan başvurularda Güher Ergun ve diğerleri (B. No: 2012/13, 2/7/2013), idari davalar yönünden Selahattin Akyıl (B. No: 2012/1198, 7/11/2013), ceza davaları yönünden

de B.E. (B. No: 2012/625, 9/1/2014) ve Nevriye Kuruç ([GK], B. No: 2021/58970, 5/7/2022) kararlarında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede başvuruya konu yargılamalarda dört yılı geçmeyen yargılama süresinin makul olduğu sonucuna varmıştır. Bu doğrultuda başvuruların açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

c. Başvurucular Bilal Koçak ve Hatice Sarıçam'ın Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddiaları

10. 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin (3) numaralı fıkrasında, yasama işlemleri ile düzenleyici idari işlemlerin doğrudan bireysel başvuru konusu yapılamayacağı düzenlenmiştir.

11. Başvurucular Bilal Koçak ve Hatice Sarıçam tarafından yapılan bireysel başvurularda 5/12/2019 tarihli ve 7194 sayılı Kanun'un 41. maddesi ile 25/3/1987 tarihli ve 3332 sayılı Sermaye Piyasasının Teşviki, Sermayenin Tabana Yaygınlaştırılması ve Ekonomiyi Düzenlemede Alınacak Tedbirler ile 5422 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu, 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu ve 3182 Sayılı Bankalar Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'a eklenen geçici 4. maddenin iptalinin talep edildiği anlaşılmıştır. Dolayısıyla başvuru konusu olayda yasama işleminin doğrudan Anayasa'ya aykırı olduğu iddiasıyla bireysel başvuruda bulunulmuştur (benzer yöndeki karar için bkz. Süleyman Erte, B. No: 2013/469, 16/4/2013).

12. Açıklanan gerekçelerle başvurunun konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

13. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Turgay Kılıç (B. No: 2020/21022, 14/12/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede alacağın tahsili için uygun hukuki yollara başvurmuş olmasına rağmen yargılama sırasında yapılan kanuni düzenleme nedeniyle hukuki mekanizmaları işletme imkânından mahrum bırakılan başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Somut başvuruda anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucuların Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru haklarının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

14. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden başvurucuların vekâlet ücretine ilişkin ihlal iddialarının incelenmesine yer olmadığına karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

15. Başvurucular ihlalin tespit edilmesi, yeniden yargılama yapılması ile maddi ve manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949,

21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Başvurucu Bilge Doğru'nun ihlal iddialarının kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Başvurucular Oktay Kahraman, Mahmut Eser, Hurşit Tan, Terafiye Tan, Sami Taş, Harun Bektaş, Güner Tolgay, Hakkı Turan, Yusuf Karamızrak, Sabri Özgün, Metin Öztürk, Arif Kurt, Gülsen Temizel ve Ramazan Abasıyanık'ın makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddialarının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Başvurucular Bilal Koçak ve Hatice Yıldız'ın makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Başvurucular Bilal Koçak ve Hatice Sarıçam'ın hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarının konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

5. Mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Diğer ihlal iddiaları yönünden İNCELEME YAPILMASINA YER OLMADIĞINA,

C. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (D) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculara maddi ve manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Başvurucu Bilge Doğru dışındaki başvuruculara ekli listenin (E) sütununda belirtilen harçlar ile ekli listenin (F) sütununda belirtilen vekâlet ücretlerinin tabloda gösterildiği şekilde ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

E.E.

B. No: 2021/15139 | Karar tarihi: 19.12.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/15139

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

E. E. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/15139)

Karar Tarihi: 19/12/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

RESEN GİZLİLİK KARARI VERİLDİ

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Kübra KAYA

Başvurucu : E. E.

Vekili : Av. Deniz KEKİK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; evlilik dışı doğan çocuğun velisi olan başvurucuya teslim edilmemesi nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

3. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

4. Başvurucu (E.E.) ve birlikte yaşadığı G.G.nin 17/8/2008 tarihinde çocuğu dünyaya gelmiştir.

A. Ceza Davasına İlişkin Süreç

5. G.G.nin 24/11/2010 tarihinde başvurucuyu darp ettiği iddiası üzerine yapılan yargılama sonucunda, Bakırköy 14. Ağır Ceza Mahkemesinin 16/4/2015 tarihli kararıyla G.G. hakkında kasten yaralama suçundan hapis cezasına hükmedilmiş, karar Yargıtay incelemesinden geçerek 9/11/2015 tarihinde kesinleşmiştir. Kararın gerekçesinde; olay günü G.G. tarafından darp edilen başvurucunun kendisini odaya kilitlediği, G.G.nin odanın camlarını kırarak içeri girmeye çalıştığını görmesi üzerine başvurucunun dördüncü katta bulunan evin camından aşağıya atladığı hususlarına yer verilmiştir. Anılan kararda, başvurucunun hayati tehlike geçirecek şekilde yaralandığına ve vücudunda çok sayıda kemik kırığı oluştuğuna işaret edilmiştir.

B. Ortak Çocuğun Velayetine İlişkin Süreç

6. G.G.nin babası (K.G.) 4/2/2011 tarihli dilekçesiyle Bakırköy 1. Aile Mahkemesine (Mahkeme) başvurarak anılan darp olayı nedeniyle annesi hastanede tedavi gören, babası ise tutuklu olarak infaz kurumunda bulunan ortak çocuğun geçici velayetinin kendisine verilmesini istemiştir. Mahkeme 2/3/2011 tarihinde, anne iyileşene kadar çocuğu temsil etmek üzere geçici velayetinin K.G.ye verilmesine karar vermiştir.

7. Başvurucu, anılan karardan yaklaşık dokuz yıl sonra 8/10/2020 tarihinde Mahkemeye başvurarak geçici velayetin K.G.ye verilmesine dair kararın kaldırılmasını talep etmiştir. Başvurucu, sağlığına kavuştuğunu, buna rağmen babası ve dedesinin çocuğu kendisine teslim etmediklerini, çocuğun babası ile aralarında resmî nikah bulunmadığını, 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 337. maddesi gereğince velayet hakkının kendisinde olduğunu ileri sürmüştür.

8. Mahkeme 13/11/2020 tarihinde annenin iyileştiği hususunun sağlık raporuyla sabit olduğu, 4721 sayılı Kanun'un 337. maddesi gereğince evlilik dışı doğan çocuğun velayetinin annede olduğu gerekçesiyle derhâl annesine teslimine karar vermiştir.

9. K.G., anılan karara karşı 23/11/2020 tarihinde istinaf başvurusunda bulunmuştur. K.G. istinaf dilekçesinde Mahkemenin annenin talebi üzerine sosyal inceleme raporu alınmadan ve çocuk dinlenmeden dosya üzerinden çocuğun annesine teslimine karar verdiğini ileri sürmüştür. K.G. annenin iyileştiğine dair delilin tek hekim tarafından hazırlanmış sağlık raporundan ibaret olduğunu, çocuğun on iki yıldır babasıyla yaşadığını, yedi yıldır aynı okula devam ettiğini, anneye karşı velayetin değiştirilmesi davası açıldığını iddia etmiştir.

10. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 10. Hukuk Dairesi (Daire) 3/2/2021 tarihinde istinaf başvurusunun kabulü ile anılan kararın kaldırılmasına karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; sosyal inceleme raporu alınması ve taraflarca sunulacak delillerin toplanması gerekliliğine dikkat çekilmiştir.

11. İstinaf sonrası çocuk teslimi davası, G.G. tarafından başvurucuya karşı Bakırköy 15. Aile Mahkemesinde 15/9/2020 tarihinde açılan velayetin değiştirilmesi davası ile birleştirilmiştir. Yargılama sonucunda 15/12/2021 tarihinde; asıl dava yönünden çocuğun velayetinin G.G.ye verilmesine, çocuk teslimine ilişkin birleşen dava yönünden karar verilmesine yer olmadığına karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde; taraflar arasında ceza davasına konu olay yaşanmış ise de çocuğun üstün yararının öncelikli olduğu, bu kapsamda çocuğun uzun

süredir babasıyla yaşadığı ve uzman tarafından dinlendiği sırada bundan sonra da babasıyla yaşamak istediği yönünde beyanda bulunduğu hususlarına yer verilmiştir.

12. Başvurucu, anılan karara karşı 18/2/2022 tarihli dilekçesi ile İstanbul Bölge Adiye Mahkemesi 10. Hukuk Dairesine (Bölge Adliye Mahkemesi) istinaf başvurusunda bulunmuştur. Bölge Adliye Mahkemesince 1/7/2022 tarihinde, babanın yaşadığı ev ortamında inceleme yapılarak sosyal inceleme raporu hazırlanması ve idrak çağında olan ortak çocuğun mahkemece bizzat dinlenmesi gerekliliğine işaret edilerek istinaf başvurusunun kabulü ile anılan kararın kaldırılmasına karar verilmiştir.

13. İstinaf sonrası Bakırköy 15. Aile Mahkemesince 23/2/2023 tarihinde, asıl dava yönünden müşterek çocuğun velayetinin G.G.ye verilmesine, birleşen dava yönünden çocuk teslimi talebinin reddine karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde; velayet kavramını algılayabilecek yaşta olan müşterek çocuğun babasıyla kalmak istediğini beyan ettiği, annesiyle yeterli duygusal bağının oluşmadığı, sosyal inceleme raporundan çocuğun babasıyla bir düzen kurduğunun anlaşıldığı tespitlerine yer verilmiştir. Başvurucu, 27/3/2023 tarihinde Bölge Adliye Mahkemesine istinaf başvurusunda bulunmuştur. Bölge Adliye Mahkemesi 21/6/2023 tarihinde istinaf başvurusunun reddine kesin olarak karar vermiştir.

C. Aile Mahkemesinin 6284 sayılı Kanun Kapsamında Çocuk Teslimi Kararına İlişkin Süreç

14. Başvurucu 20/8/2018 tarihinde 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 234. maddesi kapsamında çocuğun kaçırılması ve alıkonulması suçundan soruşturma başlatılması ve çocuğun kendisine teslim edilmesi talebiyle Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) şikâyette bulunmuştur. Başsavcılıkça, soruşturmanın devam ettiği 27/8/2020 tarihinde başvurucunun dilekçesi eklenmek suretiyle Mahkemeye müzekkere yazılmış, 8/3/2012 tarihli ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kapsamında tedbir uygulanması talep edilmiştir. Mahkeme 28/8/2020 tarihinde kanun gereği velayeti annesinde olan çocuğun başvurucuya teslimine karar vermiştir. Mahkemece başka bir gerekçe ortaya konmamıştır.

15. G.G. ve K.G. tarafından anılan kararın 6284 sayılı Kanun kapsamında verilebilecek bir koruyucu tedbir kararı olmadığı, önleyici tedbirin de şartlarını taşımadığı gerekçesiyle 9/9/2020 tarihinde Bakırköy 2. Aile Mahkemesine (Aile Mahkemesi) itiraz edilmiştir.

16. Aile Mahkemesi, 11/9/2020 tarihinde itirazın kabulü ile anılan kararın kaldırılmasına karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; her ne kadar evlilik dışı doğan çocuğun velayeti 4721 sayılı Kanun'un 337. maddesi uyarınca annede ise de uzman görüşü alınmadan bebeklik döneminden itibaren görmediği annesinin yanında kalmaya zorlanmasının çocuğun üstün yararına aykırılık oluşturabileceği hususuna dikkat çekilmiştir. Bununla birlikte Mahkemenin 2/3/2011 tarihli kararı ile geçici velayetinin K.G.ye verildiği, bu kararın geçersizliği sağlanmadan değerlendirme yapılamayacağı, çocuk açısından ivedi bir karar alınmasını gerektirir somut bir tehlikenin de hâlihazırda bulunmadığı belirtilmiştir.

D. Çocuğun Kaçırılması ve Alıkonulması Suçundan Dolayı Gerçekleştirilen Ceza Soruşturması Süreci

17. Başvurucu, Başsavcılığa sunmuş olduğu 20/8/2018 tarihli şikâyet dilekçesinde; Ağır Ceza Mahkemesince yapılan yargılamaya konu olayda (bkz.§ 11) çok sayıda kemik kırığı oluşması nedeniyle uzun süre tedavi gördüğünü ve yürüyemediğini, bu durumu fırsat bilen babanın ve ailesinin çocuğu kaçırdıklarını, kendisine göstermediklerini, çocuğa yaklaşmaya çalıştığında kendisini tehdit ettiklerini ileri sürmüştür. Başsavcılık 16/12/2020 tarihinde

kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; 5237 sayılı Kanun'un 234. maddesinde düzenlenen çocuğun kaçırılması ve alıkonulması suçunun velayet hakkına sahip olmayan kişi tarafından işlenebilir nitelikte bir suç olduğu, somut olayda ise K.G.nin geçici velayet hakkına sahip olması nedeniyle suçun yasal unsurlarının oluşmadığına işaret edilmiştir.

18. Başvurucu, anılan karara karşı 28/12/2020 tarihli dilekçesiyle Bakırköy 2. Sulh Ceza Hâkimliğine (Sulh Ceza Hâkimliği) itirazda bulunmuştur. Başvurucu dilekçesinde; çocuğun geçici velayetinin K.G.ye verilmesine dair kararın geçici nitelikte olduğunu, 13/11/2020 tarihli ek kararla kaldırılarak çocuğun annesine teslimine karar verildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu, G.G. ile aralarında resmî nikah olmaması nedeniyle 4721 sayılı Kanun'un 337. maddesi uyarınca velayet hakkının kendisinde olduğunu, buna rağmen çocuğun alıkonulmasının 5237 sayılı Kanun'un 234. maddesi anlamında suç teşkil ettiğini ifade etmiştir. Sulh Ceza Hâkimliği, Başsavcılık kararının usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle 17/2/2021 tarihinde itirazın reddine karar vermiştir.

19. Nihai karar başvurucu vekiline 8/3/2021 tarihinde tebliğ edildikten sonra başvurucu 17/3/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

20. 4721 sayılı Kanun'un 335. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Ergin olmayan çocuk, ana ve babasının velayeti altındadır..."

21. 4721 sayılı Kanun'un 336. maddesi şöyledir:

"1. Evlilik devam ettiği sürece ana ve baba velayeti birlikte kullanırlar.

2. Ortak hayata son verilmiş veya ayrılık hali gerçekleşmişse hakim, velayeti eşlerden birine verebilir.

3. Velayet, ana ve babadan birinin ölümü halinde sağ kalana, boşanmada ise çocuk kendisine bırakılan tarafa aittir."

22. 4721 sayılı Kanun'un 337. maddesinin birinci numaralı fıkrası şöyledir:

" Ana ve baba evli değilse velayet anaya aittir."

23. 30/11/2021 tarihli ve 31675 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 24/11/2021 tarihli ve 7343 sayılı İcra ve İflas Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 39. maddesi ile 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 41. maddesinden sonra gelmek üzere eklenen 41/(A) maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"1. Çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair aile mahkemeleri tarafından verilen ilam veya tedbir kararları, çocuğun üstün yararı esas alınarak Adalet Bakanlığınca kurulan adli destek ve mağdur hizmetleri müdürlüklerince bu Kısım hükümlerine göre yerine getirilir..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

24. Anayasa Mahkemesinin 19/12/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü.

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

25. Başvurucu, çocuğunun kendisine teslim edilmemesi nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

26. Bakanlık görüşünde; 4721 sayılı Kanun'un 346. maddesi kapsamında hâkimin çocuğu koruyucu önlem olarak velayet hususunda bir karar verdiği, başvurucu tarafından bu kararın geçersizliği sağlanmadan Başsavcılığa suç duyurusunda bulunulduğu, başvurucunun etkili başvuru yolunu tüketmediği ifade edilmiştir.

2. Değerlendirme

27. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'de geçtiği şekliyle çocuğun üstün yararı, Anayasa'nın 41. maddesi ifadesiyle çocuğun yüksek yararı mahkemeler, idari makamlar ile yasama organı tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde gözetilmesi gereken bir ilkedir. Bu bağlamda çocuklar üzerinde etki doğuracak bir işlem yapılacağı zaman bu işlemin çocuğun üstün yararına uygun olup olmadığı yönünde bir değerlendirme yapılması aile hayatına saygı hakkının öngördüğü pozitif yükümlülüklerin yerine getirilmesi açısından oldukça önemlidir. (Şükran İrge, B. No: 2016/8660, 7/11/2019, § 33).

28. Çocuğun üstün yararına aykırı olmadıkça anne ve babasıyla kişisel ilişki kurma ve ilişkiyi sürdürme hakkının varlığı esastır. Bu kapsamda çocuğun üstün yararı ilkesi kapsamında kamusal makamlar bir yandan ebeveyn ile çocuk arasındaki aile bağının devamlılığını sağlamak, diğer yandan çocuğun zihinsel ve fiziksel gelişimini sürdürebileceği bir ortamda yaşamasını sağlayacak önlemleri almakla yükümlüdürler. Ancak bu yükümlülük mutlak olmayıp her olayın özel koşullarına bağlı olarak alınacak tedbirlerin nitelik ve kapsamı farklılaşabilir. Bu kapsamda çocuğun üstün yararının neyi gerektirdiğinin belirlenmesi somut olayların özelliklerine göre değişkenlik gösterebilir (benzer yönde değerlendirmeler için bkz. Şükran İrge, §§ 34-35).

29. Öte yandan Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (2) numaralı fıkrasında bireysel başvuruda bulunulmadan önce ihlal iddiasının dayanağı olan işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş olan idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının tüketilmiş olması gerektiği belirtilmiştir. Temel hak ihlallerini öncelikle derece mahkemelerinin gidermekle yükümlü olması, kanun yollarının tüketilmesi koşulunu zorunlu kılar (Bebek Aya Haralambos Kilisesi ve Bebek Aya Yani Mezarlık Dova Kilisesi ve Mezarlığı Vakfı, B. No: 2019/26485, 20/12/2022, § 46; Necati Gündüz ve Recep Gündüz, B. No: 2012/1027, 12/2/2013, §§ 19, 20; Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 26). Başvurucunun başvuru yollarının tüketilmesi noktasında kendisinden beklenebilecek her şeyi yerine getirip getirmediğinin başvurunun özellikleri dikkate alınarak incelenmesi gerekir (Bebek Aya Haralambos Kilisesi ve Bebek Aya Yani Mezarlık Dova Kilisesi ve Mezarlığı Vakfı, § 48; S.S.A., B. No: 2013/2355, 7/11/2013, §§ 27, 28).

30. Somut olayda; velayet hakkının sadece anne ve/veya babaya verilebileceğine ilişkin ulusal hukuki düzenlemeler karşısında Mahkemenin çocuğun geçici velayetini dedesine vermesine ilişkin 2/3/2011 tarihli kararının mevzuat hükümleriyle örtüşmediği görülmektedir. Mahkemenin 13/11/2020 tarihli çocuğun annesine teslimini içeren ek kararı ise istinaf kanun yolu incelemesi sonucunda deliller toplanmadan karar verilmiş olduğu gerekçesiyle 3/2/2021 tarihinde kaldırılmıştır. İstinaf sonrası çocuk teslimi davası, G.G. tarafından başvurucuya karşı Bakırköy 15. Aile Mahkemesinde 15/9/2020 tarihinde açılan velayetin değiştirilmesi davası ile birleştirilmiştir. Yargılama sonucunda 15/12/2021 tarihinde; asıl dava yönünden çocuğun velayetinin G.G.ye verilmesine, çocuk teslimine

ilişkin birleşen dava yönünden karar verilmesine yer olmadığına karar verilmiştir. Bölge Adliye Mahkemesinin 1/7/2022 tarihli kararı ile anılan kararın delillerin değerlendirilmemesi ve eksik inceleme gerekçesiyle kaldırıldığı görülmektedir. İstinaf sonrasında asıl dava yönünden müşterek çocuğun velayetinin G.G.ye verilmesine, birleşen dava yönünden çocuk teslimi talebinin reddine karar verilmiştir. Anılan karar istinaf incelemesinden geçerek 21/6/2023 tarihinde kesinleşmiştir.

31. Başvurucunun birleştirilerek görülen velayetin değiştirilmesi ve çocuk teslimi davalarının sonucunu beklemeksizin Başsavcılığın takipsizlik kararının kesinleşmesi sonrasında 7/3/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunduğu anlaşılmaktadır. Başvurucunun velayetin değiştirilmesi ve çocuk teslimi davasına ilişkin sürecin çok uzun sürdüğüne dair bir şikâyetinin de bulunmadığı, şikâyet sebebi olarak Başsavcılığın kararını gösterdiği görülmektedir. Çocukla ilgili işlemlerde çocuğun üstün yararını gözetmek devletin pozitif yükümlülükleri kapsamında ise de anılan yükümlülüğün işlerlik kazanabilmesi için başvurucudan etkili hukuk mekanizmasını harekete geçirmesi beklenmektedir.

32. Başvurucu, çocuğun kaçırılması ve alıkonulması suçundan yürütülen ceza soruşturması sonucunda kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar verilmesinden yakınmış ise de başvurucunun şikayetinin özünün çocuğun kendisine fiilen teslim edilmemesine ilişkin olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte başvurucunun şikayetinin velayet değişikliği davası sonucunda verilecek hükmün icrasına ilişkin bir mesele olduğu, dolayısıyla ceza soruşturmasının somut olay bakımından etkili bir yol teşkil etmediği görülmektedir. Bu bağlamda söz konusu şikâyetler ile ilgili olarak etkili olabilecek başka adli ve idari yolların mevcut olduğu hâlde başvurucunun bu hukuki yollara başvurduğuna dair bir bilgi ve belge sunmadığı görülmüştür. Dolayısıyla bireysel başvurunun ikincilliği ilkesi çerçevesinde başvuru yollarının tüketilmesinde gerekli özenin gösterilmediği değerlendirilmiştir.

33. Açıklanan gerekçeyle başvurunun, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun niteliği gereği kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin RESEN GİZLİ TUTULMASINA,

B. Aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 19/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SAMİ EVCİN

B. No: 2021/21435 | Karar tarihi: 19.12.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/21435

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SAMİ EVCİN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/21435)

Karar Tarihi: 19/12/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Kübra ÇİFTÇİ

Başvurucu : Sami EVCİN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, yükseköğretim kurumundan çıkarma cezasıyla cezalandırılması nedeniyle yüksek lisans eğitimine devam edemeyen başvurucunun uğramış olduğu zararın tazmin edilmemesinin eğitim hakkını ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

2. Olayların gerçekleştiği tarihte Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde öğretmen olarak görev yapan başvurucu, aynı zamanda Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalında yüksek lisans öğrencisidir. Başvurucu 29/10/2016 tarihli ve 29872 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 675 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname uyarınca kamu görevinden çıkarılmıştır. Ayrıca başvurucu, Şırnak Cumhuriyet Başsavcılığınca başlatılan soruşturma kapsamında 2/5/2017 tarihinde tutuklanmış ve hakkında kamu davası açılmıştır.

3. Bunun üzerine başvurucunun eğitim gördüğü Üniversite, 16/4/2018 tarihinde başvurucunun yükseköğretim kurumundan çıkarılmasına karar verilmiştir. Başvurucu önce söz konusu çıkarma işleminin iptali istemiyle dava açmış, ayrıca bu dava sonuçlanmadan anılan çıkarma işlemi nedeniyle uğradığı zararların tazmini için de tam yargı davası açmıştır.

4. Söz konusu çıkarma işleminin iptali talebiyle açılan davada İdare Mahkemesi, davanın reddine karar vermiştir. Başvurucunun karara yönelik istinaf başvurusu, Bölge Mahkemesince reddedilmiştir. Başvurucu anılan kararı, temyiz etmiştir. Danıştay, Bölge Mahkemesi kararının bozulmasına karar vermiştir. Kararın gerekçesi şöyledir:

"...Bu durumda, işlem tarihi itibariyle, davacının suç işlemek amacıyla örgüt kurmak, böyle bir örgütü yönetmek veya bu amaçla kurulan örgüte üye olmak, üye olmamakla birlikte örgüt adına faaliyette bulunmak veya yardım etmek fiillerinden herhangi biri ya da hepsini işlediğine veya bu yönde eylemde/faaliyette bulunduğuna dair adli yargı mahkemelerince verilen kesinleşmiş bir karar bulunmadığı, dolayısıyla ortada Yönetmeliğin 9/1-a maddesi uyarınca verilmiş böyle bir karar olmadan yükseköğretim kurumundan çıkarma cezası verilemeyeceği, bundan bahisle dava konusu işlemde hukuka uygunluk bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Diğer yandan, işlem tarihi itibariyle davacı hakkında, Yükseköğretim Kurumları Öğrenci Disiplin Yönetmeliğinin 9/1-a maddesi uyarınca suç işlemek amacıyla örgüt kurmak, böyle bir örgütü yönetmek veya bu amaçla kurulan örgüte üye olmak, üye olmamakla birlikte örgüt adına faaliyette bulunmak veya yardım etmek fiillerinden dolayı kesinleşmiş mahkumiyet hükmü bulunmamakta ise de, davacı hakkında Şırnak 3. Ağır Ceza Mahkemesince verilen mahkumiyet hükmünün dava sürecinde 25.09.2019 tarihi itibariyle kesinleştiği görülmekte olup, bu durumda idarece yeniden işlem tesis edilebileceği de açıktır.

Bu itibarla, davanın reddi yönündeki İdare Mahkemesi kararına yönelik istinaf isteminin reddine ilişkin temyize konu kararda hukuki isabet bulunmamaktadır."

5. Bölge Mahkemesi, Danıştayın bozma kararına uymuş ve bozma kararı doğrultusunda İdare Mahkemesinin kararını kaldırarak dava konusu işlemin iptaline karar vermiştir. Bölge Mahkemesinin söz konusu iptal kararı, temyiz incelemesinden geçerek kesinleşmiştir.

6. Başvurucunun, söz konusu çıkarma işlemi nedeniyle uğradığı zararların tazminine yönelik tam yargı davasında ise İdare Mahkemesi, davanın reddine karar vermiştir. Başvurucunun anılan karara yönelik istinaf ve temyiz başvuruları da reddedilmiştir. Danıştayın gerekçesi şöyledir;

"...davacının davalı idare bünyesinde lisansüstü eğitim öğrencisi olduğu, öğretmen olarak görev yapmakta iken 675 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin Eki Liste'de ismine yer verilmek suretiyle kamu görevinden çıkarıldığı, öte yandan, Şırnak 3.Ağır Ceza Mahkemesi'nin 2018/285 esasına kayden açılan davada davacı hakkında FETÖ/PDY Terör Örgütü Üyeliği suçundan mahkumiyet kararı verildiği ve bahsi geçen kararın temyiz incelemesi neticesinde kesinleştiği, bundan bahisle davacının yükseköğretim kurumundan çıkarma cezasına ilişkin işlem nedeniyle idarece maddi ve manevi zarara uğratıldığından bahsedilemeyeceği sonucuna varılmıştır."

7. Bu arada başvurucu hakkında Şırnak 3. Ağır Ceza Mahkemesinde görülmekte olan davada, Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) üyeliği suçundan 21/11/2018 tarihinde mahkûmiyet hükmü verilmiş, söz konusu mahkûmiyet hükmü 25/9/2019 tarihinde Yargıtayca onanarak kesinleşmiştir.

8. Başvurucu, tam yargı davasına ilişkin nihai hükmü 8/3/2021 tarihinde öğrendikten sonra 17/3/2021 tarihinde adli yardım talepli olarak bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Komisyonca aralarında konu yönünden irtibat bulunan 2021/43260 numaralı başvurunun 2021/21435 numaralı başvuru ile birleştirilmesine karar verilmiştir. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

11. Başvurucu; Mahkemece hukuka aykırı bulunarak iptal edilen disiplin cezasından doğan zararların tazmin edilmemesinin adil yargılanma hakkının ihlali olduğunu, idarenin hukuka aykırı kararı nedeniyle eğitim hakkından mahrum bırakıldığını, çıkarma cezasının verildiği tarihte ortada kesinleşmiş bir mahkûmiyet hükmü bulunmadığını ancak mahkûmiyet hükmü varmış gibi hareket edilerek masumiyet karinesinin ve eğitim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bakanlık, başvurucunun Mahkemenin 13/4/2021 tarihli iptal kararının ardından öğrencilik haklarına 26/5/2021 tarihinde tekrar kavuştuğunu, başvurucunun söz konusu disiplin cezasından bağımsız olarak tez aşamasına geçememesi veya azami süreler içerisinde tez savunmasına girmemesi nedeniyle 1/2/2023 tarihinde kaydının silindiğini, İdare Mahkemesinin kararında başvurucuyu suçlayıcı bir dil olmadığını belirterek başvurucunun şikâyetlerinin açıkça dayanaktan yoksun olduğunu belirtmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne cevap vermemiştir.

12. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru hakkına sahip olanlar" kenar başlıklı 46. maddesinde kimlerin bireysel başvuru yapabileceği sayılmıştır. Anılan maddenin (1) numaralı fıkrasına göre bir kişinin Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmesi için üç temel ön şartın birlikte bulunması gerekmektedir. Bu ön şartlar başvurucunun kamu gücünün eylem veya işleminden ya da ihmalinden dolayı güncel bir hakkının ihlal edildiği iddiasında bulunması, iddia edilen ihlalden kişinin kişisel olarak ve doğrudan etkilenmiş olması ve bunların sonucunda başvurucunun mağdur olduğunu iddia etmesidir (Fetih Ahmet Özer, B. No: 2013/6179, 20/3/2014, § 24).

13. Anayasa Mahkemesi açısından idari makamlar ve derece mahkemeleri tarafından başvurucular lehine bir tedbir ya da kararın alınması suretiyle ihlalin tespit edilmesi, verilen karar ile bu ihlalin uygun ve yeterli biçimde giderilmesi hâlinde ilgili tarafın artık mağdur olduğu ileri sürülemeyecektir (Sadık Koçak ve diğerleri, B. No: 2013/841, 23/1/2014, § 83).

14. Somut olayda başvurucu esas itibarıyla, hukuka aykırılığı mahkeme kararıyla tespit edilmiş bir disiplin cezasından doğan zararın tazmin edilmemesinden yakınmaktadır. Ancak başvurucu idarenin hatalı işlemi olmasaydı okula devam edebileceğini ileri sürmediği gibi olayın koşulları altında giderimin muhakkak tazmin suretiyle giderilmesi de gerekmemektedir. Nitekim Bakanlık görüşünde belirtildiği üzere başvurucunun iptal kararı sonrası okula kaydının yapıldığı, ancak başvurucunun tez aşamasına geçememesi ya da tez savunmasına girmemesi nedeniyle okuldan ilişiğinin kesildiği anlaşılmaktadır. Bu durumda başvurucunun ileri sürdüğü ihlal iddiaları bakımından mağdur statüsü bulunmamaktadır.

15. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Başvurunun kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 19/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ YAVUZ VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/27402 | Karar tarihi: 19.12.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/27402

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ YAVUZ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/27402)

Karar Tarihi: 19/12/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Zehra GAYRETLİ

Başvurucular : Ali YAVUZ ve diğerleri (bkz. ekli tablo)

Vekilleri : bkz. ekli tablonun (D) sütunu

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvurular, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Talepte bulunan ve ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculaların adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

3. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan,

yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda da anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

4. Açıklanan gerekçelerle ekli tabloda belirtilen başvuruların diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları Yönünden

5. Başvurucuların bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucuların iddiaları Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine ilişkin iddiaların 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamadığı anlaşılmıştır.

6. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 1. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca adli yardım talebi kabul edilen başvurucuların yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

2. Diğer başvurucular tarafından yapılan yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 19/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

JALAL BAGHIROV

B. No: 2021/28076 | Karar tarihi: 19.12.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/28076

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

JALAL BAGHIROV BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/28076)

Karar Tarihi:19/12/2023

R.G. Tarih ve Sayı: 20/5/2024-32551

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Murat İlter DEVECİ

Başvurucu : Jalal BAGHIROV

Vekili : Av. İpek BİTMEZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; yabancı ülkede işlenen bir suç nedeniyle iadesi talep edilen yabancının iade amacıyla tutuklanmasının hukuka aykırı olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 24/6/2021 tarihinde yapılmıştır. Komisyonca başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne, başka ihlal iddialarının kabul edilemez olduğuna ancak iade amaçlı tutmanın hukuka aykırı olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda

bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formuyla eklerine, Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla temin edilen belgelere ve Bakanlık görüşü ile ekindeki belgelere göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Resmî kayıtlara göre başvurucu, İran İslam Cumhuriyeti tarafından düzenlenmiş pasaportu kullanarak 12/12/2019 tarihinde Türkiye'ye giriş yapmıştır.

6. Azerbaycan Cumhuriyeti (Azerbaycan) adli makamlarının talebi üzerine 29/1/2020 tarihinde başvurucu hakkında kırmızı bülten çıkarılmıştır. Bültende; başvurucunun dolandırıcılık suçu için arandığı, bu suç için öngörülen en üst cezanın 10 yıl olduğu ve Sebail Bölge Mahkemesinin 10/1/2020 tarihinde başvurucu hakkında tutuklama kararı verdiği belirtilerek yakalanması hâlinde başvurucunun geçici olarak tutuklanması istenmiştir. Bültene göre başvurucu, kendisini bir inşaat şirketi yöneticisi olan A.J.ye ciddi bir iş insanı olarak tanıtmış; Nesimi bölgesinde görev yapan yargıçlarla iyi ilişkilerinin olduğunu, bu yargıçların para karşılığında ve şirket yararına olarak şirketin yeni binalar inşa etmeyi planladığı bölgelerde yaşayan kişilerin başka yerlere taşınmaları yönünde kararlar verebileceğini söylemiştir. A.J.yi ikna eden başvurucu, A.J.den yaklaşık olarak 35.300 Amerikan dolarına tekabül eden 60.000 Azerbaycan manatı almıştır. Böylece başvurucu, A.J.yirüşvet vermeye teşvik edip A.J.yi ciddi maddi zarara uğratacak şekilde dolandırıcılık suçunu işlemiştir.

7. Bakanlığın ilgili birimi; isnat edilen suç gözetilerek ve başvurucu hakkında çıkarılan kırmızı bültene dayanılarak başvurucunun ülkesine iade edilmesi amacıyla yakalanmasının ve 23/4/2016 tarihli ve 6706 sayılı Cezaî Konularda Uluslararası Adlî İş Birliği Kanunu'nun 14. maddesi ile Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi'nin (SİDAS) 16. maddesine göre 18 günden az, 40 günden fazla olmamak üzere tutuklanması için talepte bulunulabilmesi amacıyla en yakın Cumhuriyet başsavcılığına sevkinin uygun olacağını 1/7/2020 tarihli yazıyla Emniyet Genel Müdürlüğüne bildirmiştir.

8. Azerbaycan Adalet Bakanlığı 2/9/2020 tarihli bir yazıyla başvurucunun dolandırıcılık ve rüşvet verme suçlarından Azerbaycan'a iadesini istemiştir. İade talebini içerir yazının ekindeki belgelere göre;

- Başvurucuya isnat edilen suçlar 2015 yılında işlenmiştir.

- Başvurucunun isnat edilen suçları işlediği, tanık beyanlarıyla ve diğer güvenilir delillerle doğrulanmıştır.

- Başvurucu, cezadan kurtulmak için ülkesinden kaçmıştır.

- Bakü Savcısı III. Derece Devlet Adalet Müşaviri 20/11/2019 tarihinde, isnat edilen eylemler nedeniyle başvurucu hakkında dava açılmasına karar vermiştir.

- Soruşturma Dairesinin önemli davalarını inceleyen bir müfettiş başvurucunun sanık olarak davaya dâhil edilerek suçlanmasına ve tutuklanmasına karar vermiştir.

- Sebail Bölge Mahkemesi, başvurucunun müdafiinin de hazır bulunduğu 10/1/2020 tarihli oturumda başvurucunun dört ay tutuklu kalmasına karar vermiştir.

- Azerbaycan Ceza Kanunu'na göre büyük hasar verilerek işlenmesi durumunda dolandırıcılık suçu, beş yıldan on yıla kadar hapis cezasını gerektirmektedir. Rüşvet yani

resmî görevlerin yerine getirilmesi ile bağlantılı olarak herhangi bir eylemi gerçekleştirme veya gerçekleştirmeyi reddetme karşılığında doğrudan veya dolaylı olarak bizzat veya üçüncü kişiler aracılığıyla bir memura maddi veya diğer menfaatler, ayrıcalıklar veya tavizler teklif etme, vaatte bulunma veya verme suçu, 5.000 ila 8.000 manat para cezasını veya 3 ila 5 yıl süreyle hürriyetin kısıtlanmasını ya da 2 ila 5 yıl hapis cezasını gerektirmektedir. Yakalama, pazarlık, gözdağı veya başka yollarla bir kişiyi suç işlemeye kışkırtan kişi (kışkırtıcı) de suça iştirak etmiştir. Hapis cezasının yukarı sınırı yedi yıldan fazla fakat on iki yıldan fazla olmayan suçlar ağır suç sayılır ve bu suçlar 12 yıllık dava zamanaşımı süresine tabidir.

9. Hava yolu ile Irak Cumhuriyeti'ne gitmek üzere 26/4/2021 tarihinde İstanbul Sabiha Gökçen Uluslararası Havalimanı'na giden başvurucu, hakkındaki "Geçemez." kaydı nedeniyle giden yolcu katındaki bir odaya alınmıştır. Yapılan kontrolde başvurucunun dolandırıcılık suçu nedeniyle uluslararası düzeyde arandığı ve başvurucu hakkında ikamet izni iptal edilen yabancı, adres değişikliğini bildirmeyen/gerçeğe aykırı beyanda bulunan yabancı ve adres beyanına ilişkin idari para cezası kayıtlarının bulunduğu tespit edilmiştir. İstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcılığında (Başsavcılık) görevli nöbetçi Cumhuriyet savcısının emri üzerine başvurucu aynı gün gözaltına alınmıştır.

10. Başsavcılık 27/4/2021 tarihinde, iade talebiyle evrakın gönderilmesi için Bakanlığın ilgili birimine müzekkere yazmış ve başvurucunun geçici olarak tutuklanmasını talep etmiştir.

11. Başvurucu; İstanbul Anadolu 7. Sulh Ceza Hâkimliğince (Hâkimlik) yapılan sorgusunda on sekiz yıl devlet avukatlığı yaptığını, petrol işiyle alakalı bir fabrikanın kuruluşunda kullanmak üzere A.C.den borç istediğini, A.C. ve onun bir çalışanı ile birlikte Bakü'deki bir notere giderek A.C.den 40.000 manat borç aldığını ancak işlerin yolunda gitmemesi nedeniyle borcunu ödeyemediğini ileri sürmüştür. Hâkimlik başvurucunun otuz gün süreyle tutuklanmasına karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Şüpheli JALAL BAGHIROV'un üzerine atılı Kamu Kurum ve Kuruluşları, vb.Tüzel Kişilikleri ile Bilişim Sistemleri, Banka veya Kredi Kurumlarının Araç Olarak Kullanılması Suretiyle Dolandırıcılık suçuyla ilgili olarak hakkında İnterpol Kırmızı Bülten çıkarılması, Adalet Bakanlığı'nın 01/07/2020 tarihli yazısı [ve kolluk tutanakları] göz önünde bulundurularak şüphelinin Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesinin 16. Maddesi uyarınca 30 GÜN SÜREYLE GEÇİCİ OLARAK TUTUKLANMASINA ... karar verildi."

12. Bakanlığın ilgili birimi iade talebiyle ilgili evrakı UYAP aracılığıyla 7/5/2021 tarihinde Başsavcılığa göndermiştir. Başsavcılık aynı gün İstanbul Anadolu 2. Ağır Ceza Mahkemesinden (Ceza Mahkemesi) iade talebi hakkında karar verilmesini istemiştir.

13. Ceza Mahkemesi, yaptığı duruşmaya hazırlık incelemesi sonunda başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Tutuklu sanık JALAL BAGHIROV'a isnat olunan suçun vasıf ve mahiyetine, soruşturma dosyasında gösterilen iddia ve tüm dosya kapsamındaki deliller değerlendirildiğinde, mevcut olan bu delillerin sanık hakkında kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olgu olarak kabul edilerek, bu durumun kuvvetli suç şüphesinin varlığının bu açıdan halen devam ediyor olmasına, sanığın serbest kalması halinde kaçma şüphesinin üzerine atılı suçların ağırlığına göre karine olarak kabul edilmesinde zorunluluk bulunmasına, tutuklamaya alternatif koruma tedbirlerinin bu aşamada sanık açısından yetersiz kalacağı ve T.C. Anayasasının 13. maddesinde ifade olunan 'ölçülülük' ilkesi uyarınca sanık hakkında daha

hafif koruma önlemi olan adli kontrol tedbiri uygulanmasının dava konusu açısından yetersiz kalacağı anlaşıldığından sanığın TUTUKLULUK HALİNİN DEVAMINA ... karar verildi.”

14. İade talebiyle ilgili duruşma 21/5/2021 tarihinde yapılmıştır. Ceza Mahkemesi duruşmada başvurucuya 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nda yer alan sanık hakları ile6706 sayılı Kanun’a göre iadesi talep edilenin haklarının ne olduğunu bildirmiş ve rızaya dayalı iadenin hukuki sonuçlarını anlatmıştır. Başvurucu, kendisi için görevlendirilen müdafinin huzurunda yapılan sorgusunda Azerbaycan’a iadesini kabul ettiğini, bu konuya bir itirazı olmadığını beyan edip tahliyesine karar verilmesini istemiştir. Başvurucu müdafii de başvurucunun eşi ile çocuklarının İstanbul’da ikamet ettiğini ifade ederek başvurucunun tahliyesine karar verilmesini talep etmiştir. Ceza Mahkemesi, başvurucunun rıza göstermesi nedeniyle iade talebinin kabul edilebilir olduğuna ve başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir. Kararda, aleyhe başvurulabilecek kanun yolu temyiz olarak belirtilmiştir. Kararın başvurucunun tutukluluk hâlinin devamıyla ilgili kısmı şöyledir:

“Sanık JALAL BAGHIROV’un Kırmızı bültenle aranmasına ilişkin evrak örnekleri, suçluların iadesine dair Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 16/4. Maddesi (iç hukuk kuralı olarakta 6706 sayılı cezai konularda uluslararası adli iş birliği kanunu 14. Maddesi kapsamı, 16.maddesi kapsamı,) geçici serbest bırakma talebinin reddi ile, şahsın kaçmasının önlenmesi yönünden gereken tedbirler çerçevesinde tutuklu kaldığı süreye nazaran tahliye talebi ve adli kontrol talebinin yetersiz kalacağı anlaşıldığından REDDİ ile TUTUKLULUK HALİNİN DEVAMINA ... [karar verildi.]”

15. Başvurucu, tutukluluk hâlinin devamına ilişkin karara itiraz etmiş; itirazda, iade talebini kabul ettiğini ifade etmiştir.

16. Başvurucunun itirazı, İstanbul Anadolu 3. Ağır Ceza Mahkemesince “itiraz konusu kararın ve gerekçesinin usul ve yasaya uygun olduğu, kararda bir isabetsizliğin bulunmadığı ve dosya kapsamına göre tutuklama kararının orantılı olduğu” gerekçesiyle 26/5/2021 tarihinde reddedilmiştir.

17. İade talebiyle ilgili evrak, Bakanlığın ilgili biriminin 26/5/2021 tarihli yazısıyla fiziki olarak Ceza Mahkemesine gönderilmiştir.

18. Bireysel başvuru 24/6/2021 tarihinde yapılmıştır.

19. Başvurucu, gerek bizzat gerek müdafii aracılığıyla iade kararına karşı temyiz kanun yoluna başvurmuştur. Temyiz talebine ilişkin dilekçesinde özetle Türkçeyi bildiğini düşünerek tercüman istemediğini ancak süratle yapılan duruşmada yanlışlıkla ülkesine iade edilmesini kabul ettiğine dair beyanda bulunduğunu, iade talebini içerir belgenin iade için yeterli olmadığını, borcunu ödeyeceğini, dolandırıcılık suçunu işlemediğini ve kaçma şüphesinin bulunmadığını ileri sürmüştür.

20. Yargıtay 11. Ceza Dairesi, başvurucunun rızaya dayalı iade usulünü kabul etmesi nedeniyle iade talebinin kabul edilebilir olduğuna ilişkin kararın itiraz kanun yoluna tabi olduğunu belirterek dosyayı incelemeksizin iade etmiştir.

21. Başvurucu ile müdafiinin iade talebinin kabul edilebilir olduğuna ilişkin karara yönelik itirazları 23/11/2021 tarihinde İstanbul Anadolu 3. Ağır Ceza Mahkemesince reddedilmiştir.

22. Başvurucu 14/4/2022 tarihinde Azerbaycan’a iade edilmiştir. İade talebinin kabul edilebilir olduğuna dair karar verilmesi ile başvurucunun iadesi arasında geçen sürede

başvurucu bizzat veya müdafii aracılığıyla birkaç kez tahliyesini istemiştir. Bu talepler hakkında bir karar verilmemiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

23. 6706 sayılı Kanun'un "Geçici tutuklama" kenar başlıklı 14. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) İade talebine konu olabilecek bir suçun işlendiğinin kabulü için kuvvetli şüphe bulunması hâlinde, iade talebinin Merkezî Makama ulaşmasından önce, Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası andlaşma hükümleri veya mütekabiliyet ilkesi çerçevesinde, ilgili devletin talebi ve Merkezî Makamın uygun bulması üzerine kişi geçici olarak tutuklanabilir.

...

(3) İlgili devletin geçici tutuklama talebi, Merkezî Makam tarafından iade amacıyla yakalanması ve Cumhuriyet başsavcılığına sevki için İçişleri Bakanlığına gönderilir. Yakalanan kişi, geçici tutuklama hususunda karar verilmek üzere en geç yirmi dört saat içinde sulh ceza hâkimi önüne çıkarılır. Sulh ceza hâkimi geçici tutuklanması talep edilen kişiye, rızaya dayalı iade imkânı ile bunun hukukî sonuçları hakkında bilgi verdikten sonra talep hakkında karar verir.

(4) Geçici tutuklama süresi ilgili milletlerarası andlaşma hükümlerine göre belirlenir. Mütekabiliyet ilkesi çerçevesinde kişi, en fazla kırk gün geçici tutuklu kalabilir.

(5) Geçici tutuklama yerine kişinin kaçmasına engel olacak şekilde Ceza Muhakemesi Kanununun 109 uncu maddesi uyarınca adlî kontrol kararı verilebilir.

(6) İlgili devlet tarafından dördüncü fıkrada belirtilen süre içinde iade evrakının gönderilmemesi hâlinde geçici tutuklama veya adlî kontrol kararı kaldırılır. Bu durum, iade talebinin alınmasından sonra iade amacıyla koruma tedbirleri uygulanmasına engel teşkil etmez."

24. 6706 sayılı Kanun'un "Görev ve yetki" kenar başlıklı 15. maddesi şöyledir:

"(1) İade talebi hakkında karar vermeye, kişinin bulunduğu yer ağır ceza mahkemesi yetkilidir. Kişinin bulunduğu yer belli değilse, Ankara ağır ceza mahkemesi yetkilidir.

(2) Cumhuriyet başsavcılığı, iade talebine ilişkin karar vermek üzere ağır ceza mahkemesinden talepte bulunur."

25. 6706 sayılı Kanun'un "İade amacıyla koruma tedbirlerinin uygulanması" kenar başlıklı 16. maddesi şöyledir:

" (1) Ağır ceza mahkemesi iade sürecinin her aşamasında iadesi talep edilen kişi hakkında Ceza Muhakemesi Kanunu hükümleri uyarınca koruma tedbirlerine karar verebilir.

(2) İade sürecinde kişinin tutuklanması durumunda teslime kadar geçen süre içindeki tutukluluk durumu, ağır ceza mahkemesince en geç otuzar günlük sürelerle incelenir.

(3) Ağır ceza mahkemesinin iade talebinin kabulüne ilişkin kararının kesinleşmesinden itibaren bir yıl içinde 19 uncu maddeye göre iade kararı verilmemesi hâlinde kişi hakkındaki koruma tedbirleri kaldırılır.

(4) Toplam tutukluluk süresi, kişinin iade talebine konu suçtan dolayı alabileceği veya

mahkûm olduğu cezanın infaz süresini geçemez.”

26. 6706 sayılı Kanun’un “Rızaya dayalı iade usulü” kenar başlıklı 17. maddesi şöyledir:

“(1) Kişi, iadeye rıza göstermesi hâlinde normal iade usulü uygulanmadan talep eden devlete iade edilebilir.

(2) Ağır ceza mahkemesince kişiye, Ceza Muhakemesi Kanununda belirtilen haklarıyla birlikte rızaya dayalı iadenin mahiyeti ve hukukî sonuçları anlatılır. Kişiye rızaya dayalı iade usulünü kabul edip etmediği sorulur.

(3) Mahkeme, kişinin rızaya dayalı iade usulünü kabul etmesi üzerine bu Kanun ve Türkiye’nin taraf olduğu milletlerarası andlaşma hükümlerine göre iade talebinin kabul edilebilir olup olmadığına karar verir. Bu karara karşı itiraz yoluna başvurulabilir. Kararın kesinleşmesi hâlinde iade evrakı Merkezî Makama gönderilir.

(4) Rızaya dayalı iade usulü uygulanarak verilen iade kararının yerine getirilmesi, Merkezî Makamın onayına bağlıdır.”

27. 6706 sayılı Kanun’un “İade yargılaması” kenar başlıklı 18. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Kişinin rızaya dayalı iade usulünü kabul etmemesi hâlinde mahkeme, iade şartlarını bu Kanun ve Türkiye’nin taraf olduğu milletlerarası andlaşma hükümlerine göre inceleyerek iade talebinin kabul edilebilir olup olmadığına karar verir.

(2) Talep eden devlet tarafından gönderilen belgelerin yeterli görülmemesi hâlinde mahkeme, uygun bir süre içinde ek bilgi ve belgelerin gönderilmesini isteyebilir.

...

(4) Mahkemenin kararına karşı temyiz yoluna başvurulabilir. Yargıtay bu başvuruları üç ay içinde sonuçlandırır. Kararın kesinleşmesi hâlinde iade evrakı karar ile birlikte Merkezî Makama gönderilir.”

28. 6706 sayılı Kanun’un “İade kararı” kenar başlıklı 19. maddesi şöyledir:

“ (1) Ağır ceza mahkemesince iade talebinin kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi hâlinde, bu kararın yerine getirilmesi, Dışişleri ve İçişleri bakanlıklarının görüşü alınarak Adalet Bakanının teklifi ve Cumhurbaşkanının onayına bağlıdır.

(2) Merkezî Makam iade talebinin kabul veya ret edildiğini, talep eden devlete ve iadesi talep edilen kişiye bildirir.”

29. 6706 sayılı Kanun’un “Teslim” kenar başlıklı 20. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) İadesine karar verilen kişinin teslim işlemleri, ilgili bakanlıklarla iş birliği hâlinde yürütülür.

(2) İadesine karar verilen kişinin, talep eden devlet makamları ile kararlaştırılan tarihte haklı bir neden olmaksızın teslim alınmaması hâlinde, bu tarihten itibaren otuz gün sonra mahkemece kişi hakkında verilen koruma tedbirleri kaldırılır.

(3) İadesine karar verilen kişi hakkında, başka bir suç nedeniyle Türkiye’de ceza soruşturması veya kovuşturması ya da infazı gerekli bir hapis cezası bulunması veya kişinin seyahat edebilecek durumda olmaması hâlinde, Merkezî Makam tarafından teslimin ertelenmesine karar verilebilir. Bu karar, kişiye ve talep eden devlete bildirilir.

…”

30. 5271 sayılı Kanun’un “Tutuklama nedenleri” kenar başlıklı 100. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

“(1) Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.

(2) Aşağıdaki hallerde bir tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa.

b) Şüpheli veya sanığın davranışları;

1. Delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme,

2. Tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma,

Hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa.”

B. Uluslararası Hukuk

31. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“1. Herkes özgürlük ve güvenlik hakkına sahiptir. Aşağıda belirtilen haller dışında ve yasanın öngördüğü usule uygun olmadan hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz:

…

f) Kişinin … hakkında … iade işleminin olması nedeniyle yasaya uygun olarak yakalanması veya tutulması; .

…”

32. Türkiye ve Azerbaycan’ın da tarafı olduğu SİDAS’ın “Suçluların iadesini istilzam eden fiiller” kenar başlıklı 2. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“1) Gerek iadeyi talebeden tarafın ve gerek kendisinden iade talep edilen tarafın kanunlarınca en aşağı bir sene müddetle hürriyeti selbedici mahiyette olan bir cezayı veya emniyet tedbirini veya daha ağır bir cezayı mucip filler suçlunun iadesini istilzam eder. İadeyi talebeden tarafın ülkesinde bir cezaya mahkumiyet hükmü veya bir mevkûfiyet kararı verilmişse, verilen ceza en aşağı dört aylık olmalıdır.

2) İade talebi, iadeyi talebeden taraf ve kendisinden iade talep edilen tarafın kanunlarınca hürriyeti selbedici bir ceza veya mevkûfiyet kararı ile cezalandırılan müteaddit hareketlere taallûk etmekle beraber bunlardan bazıları ceza müddetlerine ait şarta uymuyorsa, kendisinden iade talep edilen taraf bu sonuncu suçlar için dahi iade etmek ihtiyarını haiz olacaktır.”

33. SİDAS’ın “Talep ve evrakı müsbite” kenar başlıklı 12. maddesi şöyledir:

“1) İade talebi yazılı olarak ve diplomatik yoldan yapılacaktır. İki veya daha fazla taraflar arasında doğrudan doğruya anlaşma suretiyle diğer bir talep şekli tespit edilebilir.

2) İade talepnamesine aşağıdaki vesaik eklenecektir.

a) İade talep eden tarafın kanunlarına uygun surette ısdar edilmiş ve infaz kabiliyetini haiz bir mahkumiyet kararının veya tevkif müzekkeresinin yahut aynı tesiri haiz diğer her hangi bir kararın aslı veya tasdikli sureti;

b) İade talebine sebep olan fiillerin işarı. İka edildikleri yer ve zaman hukukî tavsifleri ve bunlara tatbik olunacak kanunî hükümler mümkün olduğu kadar sarih bir şekilde gösterilecektir; ve

c) Tatbik edilecek kanunî metinlerin bir sureti veya bu mümkün değilse, tatbik olunacak hukukun izahı ve ayrıca talep olunan şahsın mümkün olduğu kadar sarih eşkâli ile milliyetini ve hüviyetini tespite yarayacak diğer bütün malûmat.”

34. SİDAS’ın “Muvakkat tevkif” kenar başlıklı 16. maddesi şöyledir:

“1) Müstacel hallerde, iadeyi talep eden tarafın salâhiyetli makamları istenen şahsın muvakkat tevkifini talep edebilirler; kendisinden iade talep edilen tarafın salâhiyetli makamları ise bu talep hakkında işbu tarafın kanunlarına tevfikan karar vereceklerdir.

2) Muvakkat tevkif talebinde 12 inci maddenin 2 inci fıkrasının (a) bendinde mezkûr belgelerden birinin mevcudiyeti zikredilecek ve bir iade talebi yapılmak hususundaki niyete işaret edilecektir. Bu talepte, yapılacak iade talebine esas teşkil eden fiil, bu fiilin ika edildiği yer ve tarih ve istenen şahsın eşkalî imkân nispetinde tarif edilecektir.

3) Muvakkat tevkif talebi, talep edilen tarafın salâhiyetli makamlarına diplomatik yoldan yapılabileceği gibi doğrudan doğruya posta veya telgraf yoluyla veya Milletlerarası Polis Teşkilâtı (İnterpol) vasıtasıyla yahut yazıya münkalip olacak veya istenen tarafça makbul görülecek herhangi bir vasıta ile yapılabilir.

4) Muvakkat tevkif, tevkifi takip eden 18 günlük müddet zarfında talep edilen tarafa iade talebinin ve 12 inci maddede mezkûr belgelerin tevdi edilmemesi halinde sona erer; muvakkat tevkif hiçbir suretle tevkiften sonra 40 günü tecavüz edemez. Bununla beraber, muvakkaten serbest bırakma her vakit mümkündür; ancak talep edilen taraf, istenen şahsın kaçmasına mâni olmak için lüzumlu addettiği tedbirleri alacaktır.

5) Serbest bırakma, iade talebinin ahiren vürudu halinde yeni bir tevkife veya iadeye mâni teşkil etmez.”

35. SİDAS’ın “İade edilen şahsın teslimi” kenar başlıklı 18. maddesi şöyledir:

“1) Kendisinden iade talep edilen Taraf, iade hakkındaki kararın 12 inci maddenin 1 inci paragrafında derpiş olunan yoldan talebeden Tarafa bildirir.

2) Tam veya kısmi ret halinde mucip sebep gösterilecektir.

3) Talebin kabul edilmesi halinde talebeden Tarafa teslim mahal ve tarihi ile istenen şahsın iade edilmek üzere ne kadar müddet mevkuf tutulduğu hakkında malûmat verilecektir.

4) Talep edilen şahıs, tespit olunan tarihte teslim alınmadığı takdirde, işbu maddenin 5 inci paragrafında derpiş olunan mahfuz kalmak kaydıyla, bu tarihten itibaren 15 günlük bir müddetin hitamında serbest bırakılabilir; her halükârda 30 günlük bir müddetin geçmesinden sonra serbest bırakılacaktır; kendisinden iade talep edilen Taraf bu şahsı aynı suçtan dolayı iade etmeyi reddedebilir.

5) Bir Taraf, iade edilecek şahsı mücbir sebepten dolayı teslim veya kabul edememesi halinde diğer Tarafı haberdar edecektir. İki Taraf yeni bir teslim tarihi üzerinde mutabık

kalacaklar ve işbu maddenin 4 üncü paragrafı hükümleri tatbik olunacaktır.”

36. İlgili uluslararası hukuk için ayrıca bkz. S.K. [GK], B. No: 2018/24280, 17/3/2021, §§31-41.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

37. Anayasa Mahkemesinin 19/12/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

38. Başvurucu, rüşvet için para aldığına dair noter belgesini tehdit altında imzaladığını ileri sürüp adli kontrol tedbirlerinin neden yetersiz kalacağı açıklanmadan tutuklanmasına karar verildiğini ve tahliye edilmesine ya da adli kontrol tedbirlerine tabi tutularak serbest bırakılmasına ilişkin taleplerinin gerekçesiz olarak reddedildiğini iddia ederek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğinden yakınmıştır.

39. Bakanlık görüşünde, ilgili ulusal ve uluslararası hukuka ilişkin bazı bilgiler ile Anayasa Mahkemesinin konuya temas eden bazı kararları belirtilmiştir.

B. Değerlendirme

40. Başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının Anayasa’nın 19. maddesinin ikinci fıkrası yönünden değerlendirilmesi gerekir.

41. Anayasa’nın “Kişi hürriyeti ve güvenliği” kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile ikinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

“Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

Şekil ve şartları kanunda gösterilen:

...[H]akkında sınır dışı etme yahut geri verme kararı verilen bir kişinin yakalanması veya tutuklanması; halleri dışında kimse hürriyetinden yoksun bırakılamaz.”

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

42. Başvuruda kabul edilebilirlik ölçütleri yönünden bir noksanlık saptanmamıştır. O hâlde iade amacıyla tutmanın hukuka aykırı olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

43. Anayasa’nın 19. maddesinin ikinci fıkrasında hakkında sınır dışı etme ya da geri verme kararı verilen bir kişinin yakalanması veya tutuklanması, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına müdahale edilmesine izin verilen durumlardan biri olarak sayılmıştır. Bahsi geçen maddenin gerekçesine göre burada yabancı bir ülkeye geri verilecek kişinin gerekli işlem yerine getirilinceye kadar hürriyetinden mahrum edilmesi yani yakalanması veya tutuklanması, bir başka ifadeyle tutulması söz konusudur (S.K., §§ 55, 56).

44. Geri vermenin (iadenin) söz konusu olabilmesi için her şeyden önce talep eden devlet ile talep edilen devletin iadeye imkân veren ikili veya çok taraflı bir anlaşmanın tarafı olması ya da devletlerin iade konusunda iş birliği yapması gerekir. Devletler arasındaki iş birliğinin bir sonucu olarak kişinin iadesi, tek başına iade amaçlı tutmayı hukuka aykırı hâle getirmez

ancak bu durumda da özgürlükten mahrum bırakmaya yetki tanıyan düzenlemenin her türlü keyfîliği önlemek için yeteri kadar ulaşılabilir, açık ve öngörülebilir olmalıdır (S.K., § 61).

45. Ulusal mevzuat kapsamında bir kişinin iadesini engelleyen durumlar varsa iade amacıyla tutma hukuka aykırıdır. Bununla birlikte iadeye engel bir durumun varlığının sonradan tespit edilmesi, kişinin iadesini engelleyecek durumun var olup olmadığının tespiti için geçecek süre zarfındaki tutmayı tek başına hukuka aykırı hâle getirmez (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. S.K., § 62).

46. Anayasa'da iade amacıyla tutuklama kararı verilebilmesi için kuvvetli şuç belirtisinin veya suç isnadına bağlı tutuklama nedenlerinin bulunması gibi bir şart öngörülmemiştir. Bununla beraber 6706 sayılı Kanun'un 14. maddesi geçici tutuklama kararı verilebilmesi için iade talebine konu olabilecek bir suçun işlendiği yönünde kuvvetli suç şüphesinin varlığını şart koşmuştur (bkz. § 22). Aynı Kanun'un 16. maddesi ise iade sürecinin her aşamasında iadesi talep edilen kişi hakkında 5271 sayılı Kanun hükümleri uyarınca koruma tedbirlerine karar verilebileceğini düzenlemiştir. Bu bakımdan iade talebinin gelmesinden sonraki süreçte iadesi istenen kişinin tutulmasının hukuka uygun olup olmadığının tespit edilebilmesi için tutuklama tedbiriyle ilgili olarak 5271 sayılı Kanun'da yer alan düzenlemelere uyulup uyulmadığının değerlendirilmesi gerekir. Ne var ki yabancı ülkede işlendiği ileri sürülen bir suç bakımından kuvvetli suç şüphesinin varlığıyla ilgili tespit ve değerlendirmede bulunmak oldukça zordur. Bu nedenle derece mahkemelerinin hem bu hususstaki hem tutuklama nedenlerinin varlığı hususundaki takdir aralıklarının suç isnadına bağlı tutmaya göre oldukça geniş olduğunun kabulü gerekir. Şu hâlde Anayasa Mahkemesinin derece mahkemelerinin kuvvetli suç şüphesi ve tutuklama nedenleriyle ilgili değerlendirmelerinden ayrılması ancak bunu gerekli kılan istisnai şartların varlığı hâlinde mümkündür. Bu noktada ifade etmek gerekir ki Anayasa Mahkemesince yapılacak değerlendirmede kuvvetli suç şüphesinin varlığı ve tutuklama sebepleri konusunda iade talebiyle ilgili evrak da dikkate alınabilir (benzer değerlendirmeler için bkz. S.K., § 72; M.L., B. No: 2020/15539, 22/11/2022, § 80).

47. Hakkında iade kararı verilen bir kişinin tutulmasının amacı, iade sürecinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesidir (S.K., § 71). Bu nedenle bir kişinin iade işlemlerinin yürütülmesi sürecine dayanılarak tutulması ancak iade işlemlerinin özenli bir şekilde yürütülmesi kaydıyla ve sözü edilen işlemlerin yürütüldüğü sürece haklı olabilir (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. S.K., § 63). Ayrıca Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrası devlete bu fıkra hükümlerine göre gerçekleştirilen bir tutma hâline ilişkin azami bir süre belirleme yükümlülüğü yüklemese de mevzuatta ya da devletin taraf olduğu sözleşmelerde azami bir tutma süresi belirlenmiş ise bu sürelere uyulmaması tutmayı hukuka aykırı hâle getirir (S.K., § 66).

48. İade amacıyla tutmanın ölçülü olması; özgürlükten yoksun bırakmayla iade amacı arasında bir bağlantı bulunmasına, özgürlükten yoksun bırakmanın iade bakımından gerekli olmasına ve özgürlükten yoksun bırakmanın iade amacının gerektirdiğinin ötesinde makul süreyi aşmamasına bağlıdır (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. S.K., § 64).

49. Tutmaya dayanak oluşturan iade işlemlerinin süresinin makul olup olmadığının değerlendirilmesinde yetkililerin iade işlemleri sürecinde hareketsiz kalıp kalmadığı, başvuruculaların tutum ve davranışlarının sürecin uzamasına sebep olup olmadığı dikkate alınır (S.K., § 65).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

i. Geçici Tutuklama Tedbiri Yönünden

50. İade talebiyle ilgili diplomatik işlemler belli bir süre aldığı için iade talebi gelinceye kadar geçen sürede iadesi talep edilen kişinin kaçmasını önlemek için bazı önlemlerin alınması gerekmektedir. Bu nedenle SİDAS'ın 16. maddesi ile 6706 sayılı Kanun'un 14. maddesinde geçici tutuklama tedbiri düzenlenmiştir. Anılan Kanun'un 14. maddesine göre sulh ceza hâkiminin geçici tutuklama kararı verebilmesi; iade talebiyle ilgili evrakın Bakanlığa ulaşmamış olmasına, iade talebine konu olabilecek bir suçun işlendiğinin kabulü için kuvvetli şüphe bulunmasına, ilgili milletlerarası anlaşma hükümleri veya mütekabiliyet ilkesi çerçevesinde ilgili devletin talebinin olmasına, Bakanlığın uygun bulmasına ve Cumhuriyet savcısının talebi olmasına bağlıdır.

51. Somut olayda Azerbaycan adli makamlarının talebi üzerine 29/1/2020 tarihinde başvurucu hakkında kırmızı bülten çıkarılmıştır. Bakanlığın ilgili birimi; isnat edilen suç gözetilerek ve başvurucu hakkında çıkarılan kırmızı bültene dayanılarak başvurucunun ülkesine iade edilmesi amacıyla yakalanmasının ve 6706 sayılı Kanun'un 14. maddesi ile SİDAS'ın 16. maddesine göre tutuklanması için talepte bulunulabilmesi amacıyla en yakın Cumhuriyet başsavcılığına sevkinin uygun olacağını Emniyet Genel Müdürlüğüne bildirmiştir. Bu bildirimden bir süre sonra Azerbaycan makamları başvurucunun iadesi ile ilgili talebi Bakanlığa iletmiştir. Başvurucu henüz yakalanıp en yakın Cumhuriyet başsavcılığına sevk edilmediği için iade talebiyle ilgili evrak hâliyle herhangi bir adli makama gönderilememiştir. 26/4/2021 tarihinde yurt dışına çıkmak için havalimanına giden başvurucu, hakkındaki "Geçemez." kaydı nedeniyle yakalanıp Cumhuriyet savcısının emriyle gözaltına alınmış ve bir sonraki gün Başsavcılığın talebine istinaden başvurucu hakkındaki kırmızı bültene, Bakanlığın ilgili biriminin Emniyet Genel Müdürlüğüne gönderdiği yazıya ve başvurucuyla ilgili kolluk tutanaklarına dayanılarak otuz gün süreyle tutuklanmıştır. Başvurucu hakkında düzenlenen kırmızı bülten ile bültende belirtilen tutuklama kararı kuvvetli suç şüphesinin varlığını yeterince ortaya koymaktadır. Bu nedenle geçici tutuklamanın 6706 sayılı Kanun'da öngörülen kuvvetli suç şüphesi şartını karşıladığı sonucuna varılmıştır.

ii. İade Talebinin Başsavcılığa Sunulmasından Sonraki Süreçte Uygulanan Tutuklama Tedbiri Yönünden

52. Ceza Mahkemesi, yaptığı duruşmaya hazırlık incelemesinde iade talebiyle ilgili evrakta belirtilen delillerin kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olgular olduğu, başvurucunun serbest kalması durumunda kaçacağına dair şüphenin isnat edilen suçların ağırlığına göre karine olarak kabul edilmesinde zorunluluk bulunduğu ve tutuklamaya alternatif koruma tedbirlerinin yetersiz kalacağı gerekçesiyle başvurucunun tutukluluk hâlini devam ettirmiş; iade talebini kabul edilebilir bulduktan sonra da başvurucu hakkında çıkarılan kırmızı bültene işaret ederek başvurucunun kaçmasını önlemek amacıyla tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir (bkz. §§ 12, 13). Ceza Mahkemesinin sunduğu gerekçeler, başvurucu hakkında düzenlenen iade evrakının kapsamı ile birlikte değerlendirildiğinde iade talebine konu suç yönünden kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin ve tutuklama nedeninin bulunmadığı söylemez. Bu durumda başvurucunun kanunda öngörülen tutuklama şartlarına riayet edilerek tutuklandığının ve tutukluluğunun devam ettirildiğinin kabulü gerekir.

53. Başvurucunun iade sürecinin sağlıklı şekilde yürümesinin sağlanması amacıyla tutulduğu açıktır. Bu sebeple başvurucunun tutulması meşru bir amaca dayanmaktadır.

54. Başvuruda son olarak başvurucu hakkındaki tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığının ve bu kapsamda iade sürecinin özenli yürütülüp yürütülmediğinin belirlenmesi gerekir.

55. Başvurucu hakkında idari makamlarca ikamet izni iptal edilen yabancı, adres değişikliğini bildirmeyen/gerçeğe aykırı beyanda bulunan yabancı ve adres beyanına ilişkin idari para cezası kayıtları oluşturulmuştur (bkz. § 9). Başvurucu, bu kayıtların doğru olmadığı ve/veya bu kayıtların mahkemece iptal edildiği yönünde bir kanıt sunmamıştır. Bu nedenle başvurucunun tutuklanıp tutukluluğunun devam ettirilmesi ölçülülük yönünden bir sorun oluşturmamaktadır. Bununla birlikte 6706 sayılı Kanun'un 16. maddesinin (2) numaralı fıkrası gereğince başvurucunun tutukluluk durumu teslime kadar geçen zamanda en geç otuzar günlük sürelerle incelenmesi gerekirken Ceza Mahkemesi 21/5/2021 tarihinden teslim tarihi olan 14/4/2022'ye kadar olan süre zarfında başvurucunun tutukluluk durumunu gözden geçirmemiş, başvurucunun bizzat veya müdafii aracılığıyla yaptığı tahliye talepleri hakkında da bir karar vermemiştir. Bu sebeple iade talebiyle ilgili yargılamada başvurucunun tutukluluk durumuna dâir gereken özenin gösterilmediği sonucuna varılmıştır.

56. Açıklanan gerekçelerle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrası yönünden ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

57. Başvurucu, ihlal tespiti yanında miktar belirtmeksizin manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

58. Başvuruda, iade talebiyle ilgili yargılamada başvurucunun tutukluluk durumuna dair gereken özenin gösterilmemesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrası yönünden ihlal edildiğine karar verilmiştir. Başvurucunun iadesine ilişkin süreç başvurucunun Azerbaycan makamlarına teslim edilmesiyle sona erdiğinden ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için tazminat ödenmesi dışında yapılması gereken bir husus bulunmamaktadır. Bu nedenle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 60.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrası yönünden İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 60.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

D. 18.800 TL vekâlet ücretinden ibaret yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul Anadolu 2. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2021/321,

K.2021/336) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MESUT EFE

B. No: 2021/30904 | Karar tarihi: 19.12.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/30904

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MESUT EFE BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/30904)

Karar Tarihi: 19/12/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Kübra KAYA

Başvurucu : Mesut EFE

Vekili : Av. Süleyman COŞKUN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, müşterek çocukla kişisel ilişkinin belirlenmemesi nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu aleyhine 20/11/2020 tarihinde Kiraz Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebine dayalı boşanmaya ve ferilerine ilişkin dava açılmıştır. Başvurucu 29/1/2021 ve 24/5/2021 tarihli dilekçeleriyle Mahkemeden müşterek çocukla kişisel ilişki kurulması talebinde bulunmuştur.

3. Başvurucu, Mahkemenin dava açıldıktan sonra tensip zaptı düzenlememesi ve talebi hakkında olumlu ya da olumsuz herhangi bir karar vermemesi üzerine 21/6/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

4. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden yapılan inceleme sonucunda 20/11/2020 tarihinde açılan davaya ilişkin tensip zaptının başvuru tarihinden sonra olacak şekilde 6/7/2021 tarihinde, müşterek çocukla kişisel ilişki hususunun ise 12/7/2021 tarihli ara kararıyla düzenlendiği görülmüştür. Mahkemeye 25/11/2021 tarihinde sunulan protokol

ile dava, anlaşmalı boşanma davasına çevrilmiş, aynı gün boşanma ve ferileri hususunda karar verilmiş ve anılan karar 29/11/2021 tarihinde karar kesinleşmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

5. Başvurucu dava açıldıktan sonra uzun süre tensip zaptının düzenlenmemesi, kendisine dava dilekçesinin tebliğ edilmemesi, kişisel ilişki kurulması taleplerinin değerlendirilmemesi nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamında mahkemeye erişim hakkı ile aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

6. Bakanlık görüşünde kabul edilebilirlik yönünden; boşanma davasının sonuçlandığı ve başvurucuyla çocuk arasında kişisel ilişki günlerinin belirlendiği hususu dikkate alınarak başvurucunun mağdur sıfatının değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Esas yönünden; pozitif yükümlülükler kapsamında inceleme yapılması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

7. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Velayet hakkına ve kişisel ilişki kurulmasına ilişkin uyuşmazlıklar adil yargılanma hakkının ihlali iddialarına sıklıkla konu olmakla birlikte sürecin ivedi olarak yürütülmesi de dâhil olmak üzere ilgili prosedürlere ilişkin işlem ve eylemlerin aile hayatına saygı hakkı bağlamında meydana getirdiği sonuçlar dikkate alındığında söz konusu iddiaların aile hayatına saygı hakkı bağlamında ele alınması uygun görülmektedir (Marcus Frank Cerny [GK], B. No: 2013/5126, 2/7/2015, § 82; M.M.E. ve T.E., B. No: 2013/2910, 5/11/2015, § 137). Bu anlamda başvurucunun dava açıldıktan sonra uzun süre tensip zaptının düzenlenmemesi, kendisine dava dilekçesinin tebliğ edilmemesi, kişisel ilişki kurulması taleplerinin değerlendirilmemesi yönündeki iddiaların bir bütün hâlinde Anayasa'nın 20. ve 41. maddelerinde düzenlenen aile hayatına saygı hakkı bağlamında ele alınması gerekir.

8. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

9. Çocukla kişisel ilişki ve velayete ilişkin kararlarda dikkat edilmesi gereken temel ilke çocuğun üstün yararıdır. Bununla birlikte devletin pozitif yükümlülükleri kapsamında yargısal işlemlerin süratle yerine getirilmesi kadar ilgili kişilerin görüşlerini sunabildikleri adil bir süreç sağlanması da elzemdir (Bahadır Üney ve diğerleri (GK) B. No: 2018/4453, 10/3/2022, § 48).

10. Velayet ve kişisel ilişki tesisine ilişkin davalar -zaman geçmesi çocuğun birlikte yaşamadığı ebeveyn ile arasındaki ilişkiler üzerinde telafisi mümkün olmayan sonuçlar doğurabileceğinden- ivedi şekilde sonuçlandırılmalıdır. Aile hayatına saygı hakkı bağlamındaki uyuşmazlıklarda, pozitif yükümlülüklerin yerine getirilmesi hususunda ilgili idari ve yargısal işlemlerin süratle yerine getirilmesi kadar karar oluşturma sürecinin ilgili kişilerin görüşlerini tam olarak sunabildikleri adil bir süreç olmasının sağlanması da önemlidir. Bu çerçevede Anayasa’nın 20. maddesi kapsamında aile hayatına saygı hakkına ilişkin pozitif yükümlülük değerlendirmesinin içeriğine ilgili yargısal süreçlerin ivedilikle tarafların katılımına açık ve adil yargılanma hakkının usule ilişkin gereklerine riayetle yürütülmesi şeklindeki usule ilişkin yükümlülüğün de eklenmesi gerekmektedir (Marcus Frank Cerny, § 81; Bahadır Üney ve diğerleri, § 53).

11. Somut olayda 20/11/2020 tarihinde açılan boşanma davasına ilişkin tensip zaptının 6/7/2021 tarihinde düzenlendiği, kişisel ilişkiye dair ara kararının 12/7/2021 tarihinde kurulduğu görülmektedir. Başvurucu vekilinin Mahkemeye sunduğu 29/1/2021 ve 24/5/2021 tarihli dilekçeleriyle müvekkilinin eşiyle kişisel ilişki hususunda uzlaşamadıklarını, çocuğunu görebilmek için mahkeme kararını beklediğini ancak tensip zaptının düzenlenmediğini ve kişisel ilişki kurulmasına karar verilmediğini belirttiği görülmektedir. Başvurucunun taleplerine rağmen dava tarihinden itibaren kişisel ilişki kurulmasına karar verilen tarihe kadar yaklaşık sekiz ay boyunca çocuğunu göremediği anlaşılmaktadır. Her ne kadar bireysel başvuruda bulunduktan sonra kişisel ilişkiye dair ara karar kurulmuş ise de çocukla ilgili tedbirlerin mümkün olan en kısa sürede verilmesi gereği hem aile hayatına saygı hakkı kapsamında yerine getirilmesi gereken bir pozitif yükümlülük hem de çocuğun üstün yararı ilkesinin usul güvencelerinden biridir. Çocukla velayet dışı ebeveyn arasında kişisel ilişki tesisinin talebe rağmen Mahkeme tarafından hızlı ve etkili bir şekilde sağlanmadığı, çocuğun üstün yararını gözeten özenli bir yargılama yapılmadığı anlaşılmıştır. Başvurucunun taleplerine rağmen dava tarihinden itibaren çocukla kişisel ilişki kurulmadan geçirilen sekiz aylık sürenin makul kabul edilmesi mümkün değildir.

12. Açıklanan gerekçelerle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

13. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama ve 50.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

14. Bireysel başvuru yapıldıktan sonra 12/7/2021 tarihindeki ara kararıyla kişisel ilişkinin tedbiren düzenlendiği 29/11/2021 tarihinde ise boşanma ve kişisel ilişkinin de dâhil olduğu feri hususlara ilişkin kararın kesinleştiği görülmekle yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmadığı değerlendirilmiştir.

15. Öte yandan tazminat talep ettiği ve ihlalin niteliği dikkate alınarak başvurucuya 30.000 TL manevi tazminat ödenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi içinKiraz Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2020/217,

K.2021/296) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

EMRAH YATAN

B. No: 2021/34010 | Karar tarihi: 19.12.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/34010

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

EMRAH YATAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/34010)

Karar Tarihi: 19/12/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Kübra KAYA

Başvurucu : Emrah YATAN

Vekili : Av. Tuğrul TORAMAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, boşanma sürecinde geçici velayetin verilmemesi, kişisel ilişkinin yeniden düzenlenmesi talebinin reddedilmesi nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucuya karşı, Karşıyaka 4. Aile Mahkemesinde 26/2/2016 tarihinde açılan boşanma davasının 23/2/2017 tarihinde feragat nedeniyle reddine karar verilmiş, anılan karar istinaf edilmeksizin 11/9/2018 tarihinde kesinleşmiştir.

3. Başvurucuya karşı 18/9/2018 tarihinde yeniden boşanma davası açılmış, bu davada velayet, iştirak ve yoksulluk nafakası ile maddi ve manevi tazminat talep edilmiştir. Başvurucu; cevap ve ikinci cevap dilekçesinde evlilik birliği içinde annenin müşterek çocuğa ilgisiz davrandığını, çocuğun bakım ve gözetiminin çoğunlukla babaannesi tarafından sağlandığını, annenin daha önce Karşıyaka 2. Aile Mahkemesinde görülen boşanma davası sırasında mahkeme tarafından belirlenen kişisel ilişki günlerine uymadığını, çocuğu kendisine göstermediğini, çocuğu babasından soğutmaya çalışır bir tutum sergilediğini

beyan etmiştir. Başvurucu bunun yanında, karşı tarafın çocuğu büyüdüğü ve alıştığı ortamdan koparark Almanya'ya götürebileceğini ileri sürmek suretiyle müşterek çocuğun velayetinin kendisine verilmesini, kabul edilmemesi hâlinde ise yatılı olacak şekilde kişisel ilişkinin düzenlenmesi talebinde bulunmuştur. Başvurucu ayrıca Almanya'da doğup büyüyen eşinin Alman vatandaşlığının olduğunu, müşterek çocuğu yurt dışına kaçırma ihtimalinin bulunduğunu ileri sürmüş, bu hususta bir tedbir kararı verilmesini mahkemeden istemiştir.

4. 18/2/2019 tarihli sosyal inceleme raporunda; davalı tarafça dosyaya sunulan çocuğun eğitim gördüğü okuldan alınmış belgeye göre 4/12/2018 ile 18/1/2019 tarihleri arasında çocuğun kesintisiz olarak otuz üç gün süreyle okula gitmediği, bu hususun birinci sınıf öğrencisi olan çocuğun okuma yazmada güçlük yaşamasına neden olabileceği ve okula karşı soğumasına yol açarak eğitim hayatını olumsuz etkileyebileceği belirtilmiştir. Raporda ayrıca çocuğun üstün yararı ilkesi ile çelişir görünen bu durumun velayetin kötüye kullanılması teşkil edip etmediği hususunda takdirin mahkemeye ait bulunduğu, babanın çocuğun bakım ve gözetimini sağlayabilecek yetkinlikte olduğu ancak anne ile görüşme sağlanamadığından velayet hususunda kesin bir görüş açıklanamayacağı belirtilmiştir.

5. Mahkeme 7/3/2019 tarihli ilk duruşmada çocuğun eğitim durumu ve nerede olduğu ile ilgili yazılı açıklamada bulunması için davacı annenin vekiline iki hafta kesin süre vermiştir. Davacı anne vekili 15/3/2019 tarihinde Mahkemeye sunduğu dilekçe ile çocuğun annesiyle birlikte Almanya'ya yerleştiğini ve okula başladığını bildirmiştir. Mahkeme 9/5/2019 tarihli ikinci duruşmada okula başladığı bildirilen çocuğun tatil zamanlarının da bildirilmesi için davacı annenin vekiline iki haftalık kesin süre vermiş, geçici velayet ve kişisel ilişki hususlarında ara kararı gereği yerine getirildikten sonra değerlendirme yapılacağını belirtmiştir. Davacı anne vekili 15/5/2019 tarihli dilekçesi ile çocuğun Alman eğitim sistemine göre tatil günlerinin 30/9/2019-11/10/2019 ve 22/7/2019-2/8/2019 tarihleri arasında ikişer haftalık dönemlerden oluştuğunu belirtmiştir. Mahkeme 22/5/2019 tarihli ara kararı ile geçici velayetin anneye verilmesine, baba ile 22/7/2019-2/8/2019 ve 30/9/2019-11/10/2019 tarihleri arasında bir defaya mahsus olacak şekilde kişisel ilişki kurulmasına karar verilmiştir.

6. Başvurucu baba 4/7/2018 tarihli duruşmada yatılı kişisel ilişki kurulmasını talep etmiş, Mahkemece kişisel ilişkide değişiklik yapılmasına yer olmadığına karar verilmiştir. Başvurucu 8/10/2019 tarihli dördüncü duruşmada Almanya'ya kaçırılması nedeniyle çocuğunu göremediğinden geçici velayetin kendisine verilmesini talep etmiştir. Mahkeme, yargılamanın geldiği aşama dikkate alınarak çocuğun yurt dışına çıkışının engellenmesine ilişkin karar verilmesine yer olmadığına karar vermiştir. Başvurucu 23/6/2020 tarihli duruşmada çocukla hafta sonları kişisel ilişki kurma talebinde bulunmuş, mahkemece yargılamanın geldiği aşama dikkate alınarak kişisel ilişki kurulması konusunda değişiklik yapılmasına yer olmadığına karar verilmiştir. Başvurucu 20/4/2021 tarihli duruşmada kişisel ilişkinin değiştirilmesi talebinde bulunmuş, mahkeme kişisel ilişkinin şimdilik değiştirilmesine yer olmadığına karar vermiştir. Başvurucu bu duruşmadan sonra 28/4/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Mahkeme 9/12/2021 tarihli on dördüncü ve son duruşmada davanın reddine karar vermiştir. 5/1/2022 tarihinde davacı vekilince İzmir Bölge Adliye Mahkemesine istinaf talebinde bulunulmuş olup istinaf incelemesi devam etmektedir. Davacı anne vekilinin 15/3/2019 tarihinde Mahkemeye sunduğu dilekçesi ve ekli belgeden çocuğun annesiyle birlikte Almanya'da yaşadığı ve okuluna devam ettiği anlaşılmaktadır. Bireysel başvuru tarihinden sonra kişisel ilişki hususunda verilen yeni bir karar olmadığı görülmektedir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Başvurucu 2018 yılının Aralık ayından itibaren çocuğunu göremediğini, mahkemenin kişisel ilişkiye dair verdiği tek kararın 22/5/2019 tarihli ara kararı olduğunu, bu kararda kişisel ilişkinin yalnızca 22/7/2019-2/8/2019 ve 30/9/2019-11/10/2019 tarihlerine özgülendiğini, yargılama boyunca kişisel ilişkinin düzenlenmesi yönündeki taleplerine karşılık mahkemece değişiklik yapılmasına yer olmadığına karar verilerek aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

9. Bakanlık görüşünde, boşanma davasının davanın reddi kararı ile sonuçlanması nedeniyle geçici velayetin anneye verilmesine ilişkin kararın ortadan kalktığı, kendisi de velayet hakkına müştereken sahip olan başvurucunun mağdur sıfatının bulunmadığı ifade edilmiştir. Görüşte ayrıca başvurucu tarafından Lahey Sözleşmesi hükümlerine göre mutat meskene iade sürecine gidilmediği ve çocukla kişisel ilişki kurulması meselesinin çocuğun üstün yararı ilkesi kapsamında ele alınması gerektiğini bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

10. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, §16). Başvurucunun çocukla kişisel ilişki kurulması talebinin makul sürede sonuçlandırılmadığına, kişisel ilişkinin babalık duygularını tatmin edecek şekilde yeniden düzenlenmesi yönünde ileri sürdüğü itiraz ve taleplerinin Mahkeme tarafından karşılanmadığına ilişkin iddiaları bir bütün hâlinde Anayasa'nın 20. ve 41. maddelerinde düzenlenen aile hayatına saygı hakkı bağlamında ele alınması gerekir (Bahadır Üney, B. No: 2018/4453, 10/3/2022, § 43).

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

12. Devletin pozitif tedbirler alma yükümlülüğü konusunda Anayasa’nın 20. ve 41. maddeleri, ebeveynin çocuğuyla bütünleşmesinin sağlanması amacıyla tedbirler alınmasını isteme hakkını ve kamusal makamların bu tür tedbirleri alma yükümlülüğünü içermektedir. 41. maddede her çocuğun üstün yararına aykırı olmadıkça anne ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahip olduğu açıkça belirtilmektedir (Bahadır Üney ve diğerleri, §51). Ebeveyn ile çocukların birlikte yaşama istekleri aile hayatının vazgeçilmez bir unsuru olup, boşanma veya ayrılık davaları kapsamında aile ilişkisine müdahalede bulunulmuş olması, aile hayatını ortadan kaldırmaz. Ebeveyn ve çocuk arasındaki aile hayatı anne ve babanın boşanma sürecinde ve boşanma kararı verildikten sonra da devam eder(benzer yönde değerlendirmeler için bkz. Murat Altılgan, B. No: 2013/9047, 7/5/2015, § 25). Bu kapsamda derece mahkemelerinin, kendisine velayet hakkı tanınmayan anne veya baba ile çocuk arasında kişisel ilişki tesis ettiği durumlarda, kurulması öngörülen ilişkinin uygulanabilir ve etkili olmasını temin edecek şekilde hareket etmesi zaruridir (Murat Altılgan , § 46).

13. Ebeveyn ve çocuk arasındaki aile hayatının tesisinde dikkate alınması gereken temel unsur çocuğun üstün yararıdır. Kamusal makamlar aile ilişkilerinin sürdürülebilirliği ve olayın tarafları arasında iş birliğinin tesisi noktasında kendilerinden beklenen en üstün gayreti göstermek zorunda olmakla birlikte bu alanda zorlayıcı tedbirlere başvurma yükümlülüğü tüm tarafların menfaati, özellikle de çocuğun üstün yararı karşısında sınırlı olmak durumundadır. Kamu makamlarının çocuğun üstün yararını daima dikkate alarak ve

ebeveyn ile çocuğun menfaatleri arasındaki adil dengeyi gözeterek karar vermeleri gerekmektedir. Bununla birlikte kişisel ve ailevi durumların aileden aileye farklılık arz ettiği dikkate alındığında ilgili bütün bireylerin hakları arasında adil bir dengenin kurulması her somut olayın kendine özgü koşullarının incelenmesini gerektirmektedir (Ayşegül Pervane, B. No: 2017/37155, 30/9/2020, § 37). Velayete ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin davalarda kamusal makamlarca alınacak tedbirlerin ya da verilecek kararların etkinliği ve yeterliliği, ilgili tedbirlerin ya da kararların mümkün olan en kısa sürede verilmesiyle yakından ilgilidir (Bahadır Üney, § 52).

14. Bununla birlikte derece mahkemelerinin çocukla ebeveyn arasındaki ilişkileri düzenleyen kararlarının gerekçeleri; psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacı gibi konusunda uzman bilirkişiler tarafından hazırlanmış yeterli açıklıktaki bilimsel görüş ve raporlar ile hâlen bulunduğu yerdeki yaşantısına ilişkin gerekli araştırma ve incelemeyle elde edilen somut, nesnel verilere dayandırılmalıdır. Bu konudaki diğer önemli bir husus ise çocuğun beyanlarının alınmasıdır. Çocuğun dinlenebileceği uygun bir yaşa ve olgunluğa eriştiğinin anlaşılması hâlinde kişisel ilişki tesisi ve velayetle ilgili beyanları mahkeme tarafından mutlaka dikkate alınmalıdır (Bahadır Üney, § 58).

15. Somut olayda, başvuruya konu boşanma davası 18/9/2018 tarihinde açılmış, geçici velayet ve kişisel ilişki kararı dava açıldıktan yaklaşık sekiz ay sonra 22/5/2019 tarihinde verilmiştir. İlgili kararda geçici velayetin anneye bırakılmasına karar verilerek baba ile kişisel ilişki 22/7/2019-2/8/2019 ve 30/9/2019-11/10/2019 tarihleri arasında bir defaya mahsus olacak şekilde sınırlanmıştır. Kararda kişisel ilişkinin neden düzenli aralıklarla belirlenmediğine dair bir gerekçeye yer verilmemiştir. 18/2/2019 tarihli sosyal inceleme raporunda çocuğun anne yanında iken otuz üç gün süreyle okuluna devam etmediğine işaret edilmiş, babanın çocuğun bakım ve gözetimini sağlayabilecek yetkinlikte olduğu ancak anne ve çocukla görüşme sağlanamadığından velayet hususunda bir görüş bildirmenin mümkün olmadığı belirtilmiştir. Geçici velayet ve kişisel ilişki hususunda karar verilirken söz konusu eksikliğin giderilmediği, anne ve çocuk dinlenerek hazırlanmış velayet ve kişisel ilişki hususlarında görüş içerir nitelikte bir sosyal inceleme raporunun alınmadığı görülmektedir. Ayrıca geçici velayet ve kişisel ilişkiye dair 22/5/2019 tarihli ara kararında, 18/2/2019 tarihli sosyal inceleme raporunda işaret edilen çocuğun okula devamsızlığıyla ilgili bir değerlendirmeye yer verilmemiştir. Başvurucunun yargılama süresince çocuğunu göremediği, kişisel ilişkinin yeniden düzenlenmesi ve çocuğun yurt dışına çıkarılmasının engellenmesi yönündeki beyanları ve talepleri hakkında yeterli ve somut gerekçe içerir bir değerlendirme yapılmamış "kişisel ilişkinin şimdilik değiştirilmesine yer olmadığına", "davanın geldiği aşama itibarıyla tedbir kararı verilmesine yer olmadığına" şeklinde ara kararlar verilmiştir.

16. Mahkemenin geçici velayet ve kişisel ilişki hususunda dava tarihinden sekiz ay sonra karar verdiği, velayet ve kişisel ilişki konusunda karara dayanak teşkil edecek nitelik taşıyan bir sosyal inceleme raporu alınmadığı görülmüştür. Ayrıca kural olarak düzenli aralıklarla devam etmesi gereken kişisel ilişkinin mahkemece neden sınırlandığı hususunda bir gerekçe ortaya konulmaksızın bir defaya mahsus olacak şekilde kişisel ilişki kararı verildiği, geçici velayet ve kişisel ilişki hususlarında karar verilmeden önce çocuğun görüşlerinin -hiçbir vasıta ile- alınmadığı belirlenmiştir. Dava devam ederken başvurucunun geçici velayet, çocuğun yurt dışına çıkışının engellenmesi ve kişisel ilişkinin düzenlenmesi talepleri hususunda somut ve yeterli gerekçeye dayanan değerlendirmelerin yapılmadığı tespit edilmiştir.

17. Bu çerçevede çocuk ile başvurucu arasında sınırlı kişisel ilişki tesisi ile ilgili kararlardaki gerekçelerin aile hayatına saygı hakkı bağlamında ilgili ve yeterli olmadığı, kurulması öngörülen kişisel ilişkinin uygulanabilir ve etkili olmasını temin edecek şekilde hareket etme yükümlülüğü açısından etkisiz kaldığı, sonuç olarak başvurucunun çocuğu ile kişisel ilişki kurma hakkının yerine getirilmesinde kamusal makamlarca gereken çabanın gösterilmemiş olduğu anlaşılmakla aile hayatına saygı hakkı bakımından devletten beklenen pozitif yükümlülüklerin yerine getirilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

18. Açıklanan gerekçelerle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

19. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve 50.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

20. Yargılamanın devam ettiği dikkate alındığında tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır.

21. Başvurucuya manevi zararları karşılığında net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

A. Aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

D. Başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Karşıyaka 2. Aile Mahkemesine (E.2018/714, K.2021/631) ve Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ KAYRAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2022/36319 | Karar tarihi: 19.12.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/36319

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ KAYRAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/36319

Karar Tarihi: 19/12/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Mehmet Sadık YAMLI

Başvurucular : Ali KAYRAN ve diğerleri (bkz. ekli tablo)

Vekili : Av. Muhammed Neşet GİRASUN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, mülke ulaşılamamasından kaynaklanan zararın tazmini için yapılan idari başvurunun süresinde görülmemesi nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı ile makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir. Başvurular süresinde yapılmıştır. Başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Başvurucuların adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile

yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

B. Mülkiyet Hakkı ile Bağlantılı Olarak Etkili Başvuru Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

3. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Osman Kızılcan ([GK], B. No: 2021/11655, 28/7/2022) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede evvela süregelen müdahalelerde zarar konusu olay için somut bir tarih belirlenemeyeceği vurgulanmıştır. Ardından 5233 sayılı Kanun'un 6. maddesinde belirtilen sürelerin müdahalenin kesildiği tarihten itibaren başlatılması gerektiği aksi yorumun başvurucunun müdahalenin başlangıcının altmışıncı gününden sonra her gün Zarar Tespit Komisyonuna başvurması sonucunu doğuracağına işaret edilmiştir. Sonuç olarak Zarar Tespit Komisyonuna başvuru süresine ilişkin yorumun; makul olmayan, zarar konusu olayın âdeta her yıl kesintiye uğrayarak tekrarlandığını kabul eden, aşırı şekilci ve başvurucunun 5233 sayılı Kanun'la getirilen tazminat imkânından yararlanmasını zorlaştıran katı bir yorum olduğu değerlendirilerek Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

4. Somut başvuruda da anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucuların Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

5. Başvurucular; ihlalin tespiti ve yeniden yargılama ile maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Mardin 1. İdare Mahkemesine (esas numaraları ekli listede gösterilmiştir) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculara tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FATMA BATAK VE DİĞERLERİ

B. No: 2022/43902 | Karar tarihi: 19.12.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/43902

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

FATMA BATAK VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/43902

Karar Tarihi: 19/12/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Olcay ÖZCAN

Başvurucular : 1. Fatma BATAK

2. İsmail KINIK

3. Yüksel BATAK

Başvurucular Vekili : Av. Gürsel GÜLDEN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, şirkete yatırılan paranın iadesi talebiyle açılan dava sırasında yapılan kanuni düzenleme sonucu alacağın tahsil imkânının ortadan kaldırılması nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ve kanun iptali talebi nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurular, muhtelif tarihlerde yapılmıştır. 2022/50890 ve 2022/50903 sayılı dosyalar konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2022/43902 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmiş ve inceleme 2022/43902 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmüştür.

II. DEĞERLENDİRME

A. Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlal Edildiği İddiaları

3. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yasama işlemleri ile düzenleyici idari işlemlerin doğrudan bireysel başvuru konusu yapılamayacağı düzenlenmiştir.

4. Başvurucular tarafından 5/12/2019 tarihli ve 7194 sayılı Kanun'un 41. maddesi ile 25/3/1987 tarihli ve 3332 sayılı Sermaye Piyasasının Teşviki, Sermayenin Tabana Yaygınlaştırılması ve Ekonomiyi Düzenlemede Alınacak Tedbirler ile 5422 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu, 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu ve 3182 Sayılı Bankalar Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'a eklenen geçici 4. maddenin iptalinin talep edildiği anlaşılmıştır. Dolayısıyla başvuru konusu olayda yasama işleminin doğrudan Anayasa'ya aykırı olduğu iddiasıyla bireysel başvuruda bulunulmuştur. (benzer yöndeki karar için bkz. Süleyman Erte, B. No: 2013/469, 16/4/2013).

5. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

6. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Turgay Kılıç (B. No: 2020/21022, 14/12/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede alacağın tahsili için uygun hukuki yollara başvurmasına rağmen yargılama sırasında yapılan kanuni düzenleme nedeniyle hukuki mekanizmaları işletme imkânından mahrum bırakılan başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Somut başvuruda anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucuların Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

7. Başvurucular ilgili kanun hükmünün iptal edilmesi, yeniden yargılama yapılması ile tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Konya 3. Asliye Ticaret Mahkemesine (E.2019/535, K.2020/393) ve Konya 4. Asliye Ticaret Mahkemesine (E.2019/1103, K.2020/232, E.2019/927, K.2020/231) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculaların tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 1.992,3 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 20.792,30 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET KINIK VE DİĞERLERİ

B. No: 2022/43904 | Karar tarihi: 19.12.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/43904

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET KINIK VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/43904

Karar Tarihi: 19/12/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Olcay ÖZCAN

Başvurucular : 1. Ahmet KINIK

2. Enes KINIK

3. Hasan KARASOY

4. Hülya KARASOY

5. Memet BARUT

6. Ramazan GÖZÜTOK

7. Ziya KARA

Vekili : Av. Gürsel GÜLDEN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; şirkete yatırılan paranın iadesi talebiyle açılan dava sırasında yapılan kanuni düzenleme sonucu alacağın tahsil imkânının ortadan kaldırılması nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının, kanun iptali talebi nedeniyle de hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurular, muhtelif tarihlerde yapılmıştır. 2022/43913, 2022/68344, 2022/90847,

2022/97367 ve 2023/53461 sayılı dosyalar, konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2022/43904 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmiş ve inceleme 2022/43904 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmüştür.

II. DEĞERLENDİRME

A. Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

3. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yasama işlemleri ile düzenleyici idari işlemlerin doğrudan bireysel başvuru konusu yapılamayacağı düzenlenmiştir.

4. Başvurucular 5/12/2019 tarihli ve 7194 sayılı Kanun'un 41. maddesi ile 25/3/1987 tarihli ve 3332 sayılı Sermaye Piyasasının Teşviki, Sermayenin Tabana Yaygınlaştırılması ve Ekonomiyi Düzenlemede Alınacak Tedbirler ile 5422 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu, 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu ve 3182 Sayılı Bankalar Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'a eklenen geçici 4. maddenin iptalini talep etmiştir. Dolayısıyla başvuru konusu olayda yasama işleminin doğrudan Anayasa'ya aykırı olduğu iddiasıyla bireysel başvuruda bulunulmuştur (benzer yöndeki karar için bkz. Süleyman Erte, B. No: 2013/469, 16/4/2013).

5. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

6. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Turgay Kılıç (B. No: 2020/21022, 14/12/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede alacağın tahsili için uygun hukuki yollara başvurmuş olmasına rağmen yargılama sırasında yapılan kanuni düzenleme nedeniyle hukuki mekanizmaları işletme imkânından mahrum bırakılan başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir. Somut başvuruda anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucuların Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru haklarının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

7. Başvurucular ilgili kanun hükmünün iptal edilmesi, yeniden yargılama yapılması ile tazminat ödenmesini talep etmiştir. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Konya 3. Asliye Ticaret Mahkemesine (E.2019/331, K.2020/156; E.2019/442, K.2020/394), Konya 2. Asliye Ticaret Mahkemesine (E.2019/524, K.2020/33; E.2020/256, K.2020/249;E.2020/257, K.2020/250) ve Konya 1. Asliye Ticaret Mahkemesine (E.2019/571, K.2020/241) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculaların tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. Başvurucular Ziya Kara, Ahmet Kınık, Enes Kınık, Ramazan Gözütok'a 664,10 TL harcın AYRI AYRI,664,10 TL harcın başvurucular Hasan Karasoy ve Hülya Karasoy'a MÜŞTEREKEN,2. 220,6 TL harcın başvurucu Memet Barut'a, toplam 18.800 TL vekâlet ücretinin ise tüm başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculaların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

RABİA KOÇAK VE DİĞERLERİ

B. No: 2022/45129 | Karar tarihi: 19.12.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/45129

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

RABİA KOÇAK VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/45129

Karar Tarihi: 19/12/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Olcay ÖZCAN

Başvurucular : Rabia KOÇAK ve diğerleri [bkz. ekli listenin (B) sütunu]

Vekili : Av. Hüseyin MUTLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; şirkete yatırılan paranın iadesi talebiyle açılan dava sırasında yapılan kanuni düzenleme sonucu alacağın tahsil imkânının ortadan kaldırılması nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının, kanun iptali talebi nedeniyle de hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurular, muhtelif tarihlerde yapılmıştır. Ekli listenin (A) sütununda bulunan başvurular, konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle birleştirilmiş ve inceleme 2022/45129 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmüştür.

II. DEĞERLENDİRME

A. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddialar

1. Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

3. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri

Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yasama işlemleri ile düzenleyici idari işlemlerin doğrudan bireysel başvuru konusu yapılamayacağı düzenlenmiştir.

4. Başvurucular 5/12/2019 tarihli ve 7194 sayılı Kanun'un 41. maddesi ile 25/3/1987 tarihli ve 3332 sayılı Sermaye Piyasasının Teşviki, Sermayenin Tabana Yaygınlaştırılması ve Ekonomiyi Düzenlemede Alınacak Tedbirler ile 5422 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu, 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu ve 3182 Sayılı Bankalar Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'a eklenen geçici 4. maddenin iptalinin talep edildiği anlaşılmıştır. Dolayısıyla başvuru konusu olayda yasama işleminin doğrudan Anayasa'ya aykırı olduğu iddiasıyla bireysel başvuruda bulunulmuştur (benzer yöndeki karar için bkz. Süleyman Erte, B. No: 2013/469, 16/4/2013).

5. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

a. Başvurucular İrfan Zengin, Ali Kozan, Sami Koçak, Muhittin Çiçek, İbrahim Sarı, Ahmet Kepir, Esma Uzun, İsmehan Kepir, Şaziye Kepir, Havva Hanim Sarı, Ömer Özbek, Süleyman Sırrı Yetişti'nin Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddiaları

6. Anayasa Mahkemesi, hukuk davalarında makul sürede yargılanma hakkının ihlali iddiasıyla yapılan başvurularda Güher Ergun ve diğerleri (B. No: 2012/13, 2/7/2013), idari davalar yönünden Selahattin Akyıl (B. No: 2012/1198, 7/11/2013), ceza davaları yönünden de B.E. (B. No: 2012/625, 9/1/2014) ve Nevriye Kuruç ([GK], B. No: 2021/58970, 5/7/2022) kararlarında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede başvuruya konu yargılamalarda dört yılı geçmeyen yargılama süresinin makul olduğu sonucuna varılmıştır. Bu doğrultuda başvuruların açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Başvurucu Rabia Koçak'ın Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddiası

7. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Başvurucular açısından anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

8. Açıklanan gerekçelerle başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

9. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Turgay Kılıç (B. No: 2020/21022, 14/12/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede alacağın tahsili için uygun hukuki yollara başvurmasına rağmen yargılama sırasında yapılan kanuni düzenleme nedeniyle hukuki mekanizmaları işletme imkânından mahrum bırakılan başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Somut başvuruda anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

10. Başvurucular ilgili kanun hükmünün iptal edilmesi, yeniden yargılama yapılması ile tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamında hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Başvurucular İrfan Zengin, Ali Kozan, Sami Koçak, Muhittin Çiçek, İbrahim Sarı, Ahmet Kepir, Esma Uzun, İsmehan Kepir, Şaziye Kepir, Havva Hanim Sarı, Ömer Özbek, Süleyman Sırrı Yetişti yönünden makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Başvurucu Rabia Koçak yönünden makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (C) sütununda yer verilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculara tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. Başvuruculara, ekli listenin (D) sütununda yer verilen harcın ekli listede gösterildiği şekilde ve 18.800 TL vekâlet ücretinin ise MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET KEPİR VE DİĞERLERİ

B. No: 2022/46904 | Karar tarihi: 19.12.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/46904

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET KEPİR VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/46904

Karar Tarihi: 19/12/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Olcay ÖZCAN

Başvurucular : 1. Ahmet KEPİR

2. Aynur BALKAŞ

3. İmran YAŞAR

4. Müzeyyen ÇİÇEK

Vekili : Av. Hüseyin MUTLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; şirkete yatırılan paranın iadesi talebiyle açılan dava sırasında yapılan kanuni düzenleme sonucu alacağın tahsil imkânının ortadan kaldırılması nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ve kanun iptali talebi nedeniyle de hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurular, muhtelif tarihlerde yapılmıştır. 2022/50093, 2022/50869 ve 2022/58175 sayılı dosyalar, konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2022/46904 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmiş ve inceleme 2022/46904 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmüştür.

II. DEĞERLENDİRME

A. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

3. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yasama işlemleri ile düzenleyici idari işlemlerin doğrudan bireysel başvuru konusu yapılamayacağı düzenlenmiştir.

4. Başvurucular 5/12/2019 tarihli ve 7194 sayılı Kanun'un 41. maddesi ile 25/3/1987 tarihli ve 3332 sayılı Sermaye Piyasasının Teşviki, Sermayenin Tabana Yaygınlaştırılması ve Ekonomiyi Düzenlemede Alınacak Tedbirler ile 5422 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu, 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu ve 3182 Sayılı Bankalar Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'a eklenen geçici 4. maddenin iptalini talep etmiştir. Dolayısıyla başvuru konusu olayda, yasama işleminin doğrudan Anayasa'ya aykırı olduğu iddiasıyla bireysel başvuruda bulunulmuştur (benzer yöndeki karar için bkz. Süleyman Erte, B. No: 2013/469, 16/4/2013).

5. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

6. Anayasa Mahkemesi, hukuk davalarında makul sürede yargılanma hakkının ihlali iddiasıyla yapılan başvurularda Güher Ergun ve diğerleri (B. No: 2012/13, 2/7/2013), idari davalar yönünden Selahattin Akyıl (B. No: 2012/1198, 7/11/2013), ceza davaları yönünden de B.E. (B. No: 2012/625, 9/1/2014) ve Nevriye Kuruç ([GK], B. No: 2021/58970, 5/7/2022) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede başvuruya konu yargılamalarda dört yılı geçmeyen yargılama süresinin makul olduğu sonucuna varmıştır. Bu doğrultuda başvuruların açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

7. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Turgay Kılıç (B. No: 2020/21022, 14/12/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede alacağın tahsili için uygun hukuki yollara başvurmasına rağmen yargılama sırasında yapılan kanuni düzenleme nedeniyle hukuki mekanizmaları işletme imkânından mahrum bırakılan başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucuların Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru haklarının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

8. Başvurucular, ilgili kanun hükmünün iptal edilmesi, yeniden yargılama yapılması ile tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran

nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamında hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Konya 1. Asliye Ticaret Mahkemesine (E.2019/683), Konya 2. Asliye Ticaret Mahkemesine (E.2019/632) ve Konya 4. Asliye Ticaret Mahkemesine (E.2018/362, E.2018/359) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculara tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 2.656,4 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 21.456,4 TL'nin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

CAN KÜÇÜKÜNAL VE DİĞERLERİ

B. No: 2022/52120 | Karar tarihi: 19.12.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/52120

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

CAN KÜÇÜKÜNAL VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/52120)

Karar Tarihi: 19/12/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Olcay ÖZCAN

Başvurucular : 1. Can KÜÇÜKÜNAL

2. Cuma GILAVUZ

3. Selma KARA

Vekili : Av. Mustafa ELAGÖZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, şirkete yatırılan paranın iadesi talebiyle açılan dava sırasında yapılan kanuni düzenleme sonucu alacağın tahsil imkânının ortadan kaldırılması nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurular, muhtelif tarihlerde yapılmıştır. 2022/52133 ve 2022/52407 sayılı dosyalar konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2022/52120 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmiş ve inceleme 2022/52120 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmüştür.

II. DEĞERLENDİRME

A. Başvurucu Cuma Gılavuz'un İhlal İddiaları

3. Başvurucunun aynı konuya ilişkin olarak Anayasa Mahkemesine 2020/12590 başvuru numarası ile kayda alınan bir bireysel başvuru yaptığı, bu başvurunun Anayasa Mahkemesince inceleme aşamasında olduğu, her iki başvurunun da talep, gerekçe ve konuları itibarıyla aynı nitelikte olduğu anlaşılmıştır.

4. Açıklanan gerekçelerle başvurunun mükerrer başvuru olması nedeniyle reddine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer Başvuruculaların Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

5. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Turgay Kılıç (B. No: 2020/21022, 14/12/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede alacağın tahsili için uygun hukuki yollara başvurmasına rağmen yargılama sırasında yapılan kanuni düzenleme nedeniyle hukuki mekanizmaları işletme imkânından mahrum bırakılan başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Somut başvuruda anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvuruculaların Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

6. Başvurucular ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Başvurucu Cuma Gılavuz yönünden başvurunun mükerrer başvuru olması nedeniyle REDDİNE,

2. Diğer başvurucular yönünden mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Konya 1. Asliye Ticaret Mahkemesine (E.2019/670) ve Konya 2. Asliye Ticaret Mahkemesine (E.2018/767) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculaların tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 1. Başvurucu Cuma Gılavuz'un yaptığı yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

2. 1.328,2 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 20.128,2 TL yargılama giderinin başvurucular Can Küçükünal ve Selma Kara'ya MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculaların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUSTAFA DOĞAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2022/52832 | Karar tarihi: 19.12.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/52832

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUSTAFA DOĞAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/52832

Karar Tarihi: 19/12/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Olcay ÖZCAN

Başvurucular : Mustafa DOĞAN ve diğerleri [bkz. ekli listenin (B) sütunu]

Vekili : Av. Gani Cengiz ALTUNTAŞ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, şirkete yatırılan paranın iadesi talebiyle açılan dava sırasında yapılan kanuni düzenleme sonucu alacağın tahsil imkânının ortadan kaldırılması nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurular muhtelif tarihlerde yapılmıştır. Ekli listenin (A) sütunundaki başvurular, konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2022/52832 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmiş ve inceleme 2022/52832 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmüştür.

II. DEĞERLENDİRME

3. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Turgay Kılıç (B. No: 2020/21022, 14/12/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede alacağın tahsili için uygun hukuki yollara başvurmasına rağmen yargılama sırasında yapılan kanuni düzenleme nedeniyle hukuki mekanizmaları işletme imkânından mahrum bırakılan başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan

mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Somut başvuruda anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

4. Başvurucular ihlalin ortadan kaldırılması, yeniden yargılama yapılması ve tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (C) sütununda yazılı mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculara tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. Ekli listenin (D) sütununda yazılı harçların (B) sütununda yer alan başvuruculara ekli listede gösterildiği şekilde, 18.800 TL vekâlet ücretinin ise tüm başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SEVİLAY POYRAZ VE DİĞERLERİ

B. No: 2022/56880 | Karar tarihi: 19.12.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/56880

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SEVİLAY POYRAZ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/56880

Karar Tarihi: 19/12/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Olcay ÖZCAN

Başvurucular : Sevilay POYRAZ ve diğerleri [bkz. ekli listenin (B) sütunu]

Vekili : Av. İzzet ASLAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, şirkete yatırılan paranın iadesi talebiyle açılan dava sırasında yapılan kanuni düzenleme sonucu alacağın tahsil imkânının ortadan kaldırılması nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurular, muhtelif tarihlerde yapılmıştır. Ekli listenin (A) sütunundaki başvurular, konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2022/56880 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmiş ve inceleme 2022/56880 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmüştür.

II. DEĞERLENDİRME

3. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Turgay Kılıç (B. No: 2020/21022, 14/12/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede alacağın tahsili için uygun hukuki yollara başvurmasına rağmen yargılama sırasında yapılan kanuni düzenleme nedeniyle hukuki mekanizmaları işletme imkânından mahrum bırakılan başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan

mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Somut başvuruda anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

4. Başvurucular ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (C) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculara tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. Ekli listenin (D) sütununda yazılı harçların (B) sütununda bulunan başvuruculara ekli listede belirtildiği gibi, 18.800 TL vekâlet ücretinin ise tüm başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

NACİ ŞENDIR VE DİĞERLERİ

B. No: 2022/68118 | Karar tarihi: 19.12.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/68118

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

NACİ ŞENDIR VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/68118

Karar Tarihi: 19/12/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Mehmet Sadık YAMLI

Başvurucular : Naci ŞENDIR ve diğerleri (bkz. ekli tablo)

Vekili : Av. Mürsel EKİCİ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, mülke ulaşılamamasından kaynaklanan zararın tazmini için yapılan idari başvurunun süresinde görülmemesi nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı ile makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir. Başvurular süresinde yapılmıştır. Başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Başvurucuların adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile

yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

B. Mülkiyet Hakkı İle Bağlantılı Olarak Etkili Başvuru Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

3. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Osman Kızılcan ([GK], B. No: 2021/11655, 28/7/2022) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede evvela süregelen müdahalelerde zarar konusu olay için somut bir tarih belirlenemeyeceği vurgulanmıştır. Ardından 5233 sayılı Kanun'un 6. maddesinde belirtilen sürelerin müdahalenin kesildiği tarihten itibaren başlatılması gerektiği aksi yorumun başvurucunun müdahalenin başlangıcının altmışıncı gününden sonra her gün Zarar Tespit Komisyonuna başvurması sonucunu doğuracağına işaret edilmiştir. Sonuç olarak Zarar Tespit Komisyonuna başvuru süresine ilişkin yorumun; makul olmayan, zarar konusu olayın âdeta her yıl kesintiye uğrayarak tekrarlandığını kabul eden, aşırı şekilci ve başvurucunun 5233 sayılı Kanun'la getirilen tazminat imkânından yararlanmasını zorlaştıran katı bir yorum olduğu değerlendirilerek Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

4. Somut başvuruda da anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucuların Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

5. Başvurucular, ihlalin tespiti ve yeniden yargılama ile maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Erzurum Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesine (esas numaraları ekli listede gösterilmiştir) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculara tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUHACIR DİNÇ VE DİĞERLERİ

B. No: 2022/77570 | Karar tarihi: 19.12.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/77570

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUHACIR DİNÇ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/77570

Karar Tarihi: 19/12/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Mehmet Sadık YAMLI

Başvurucular : Muhacır DİNÇ ve diğerleri (bkz. ekli tablo)

Vekili : Av. Mürsel EKİCİ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, mülke ulaşılamamasından kaynaklanan zararın tazmini için yapılan idari başvurunun süresinde görülmemesi nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı ile makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir. Başvurular süresinde yapılmıştır. Başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Ödeme gücünden yoksun oldukları anlaşılan başvurucuların adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. Mülkiyet Hakkı İle Bağlantılı Olarak Etkili Başvuru Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

3. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Osman Kızılcan ([GK], B. No: 2021/11655, 28/7/2022) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede evvela süregelen müdahalelerde zarar konusu olay için somut

bir tarih belirlenemeyeceği vurgulanmıştır. Ardından 17/7/2004 tarihli ve 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun'un 6. maddesinde belirtilen sürelerin müdahalenin kesildiği tarihten itibaren başlatılması gerektiği aksi yorumun başvurucunun müdahalenin başlangıcının altmışıncı gününden sonra her gün Zarar Tespit Komisyonuna başvurması sonucunu doğuracağına işaret edilmiştir. Sonuç olarak Zarar Tespit Komisyonuna başvuru süresine ilişkin yorumun; makul olmayan, zarar konusu olayın âdeta her yıl kesintiye uğrayarak tekrarlandığını kabul eden, aşırı şekilci ve başvurucunun 5233 sayılı Kanun'la getirilen tazminat imkânından yararlanmasını zorlaştıran katı bir yorum olduğu değerlendirilerek Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

4. Somut başvuruda da, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucuların Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

5. Başvurucuların bir kısmı makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini de ileri sürmüşlerdir.

6. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

III. GİDERİM

7. Başvurucular; ihlalin tespiti ve yeniden yargılama ile maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listede gösterilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculara tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET KAYA VE DİĞERLERİ

B. No: 2022/83287 | Karar tarihi: 19.12.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/83287

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET KAYA VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/83287

Karar Tarihi: 19/12/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Mehmet Sadık YAMLI

Başvurucular : Ahmet KAYA ve diğerleri (bkz. ekli tablo)

Vekili : Av. Mürsel EKİCİ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, mülke ulaşılamamasından kaynaklanan zararın tazmini için yapılan idari başvurunun süresinde görülmemesi nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı ile makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvurular süresinde yapılmıştır. Başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Başvurucuların adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Mülkiyet Hakkı İle Bağlantılı Olarak Etkili Başvuru Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Osman Kızılcan ([GK], B. No: 2021/11655, 28/7/2022) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede evvela süregelen müdahalelerde zarar konusu olay için somut bir tarih belirlenemeyeceği vurgulanmıştır. Ardından 5233 sayılı Kanun'un 6. maddesinde belirtilen sürelerin müdahalenin kesildiği tarihten itibaren başlatılması gerektiği aksi

yorumun başvurucunun müdahalenin başlangıcının altmışıncı gününden sonra her gün Zarar Tespit Komisyonuna başvurması sonucunu doğuracağına işaret edilmiştir. Sonuç olarak Zarar Tespit Komisyonuna başvuru süresine ilişkin yorumun; makul olmayan, zarar konusu olayın âdeta her yıl kesintiye uğrayarak tekrarlandığını kabul eden, aşırı şekilci ve başvurucunun 5233 sayılı Kanun'la getirilen tazminat imkânından yararlanmasını zorlaştıran katı bir yorum olduğu değerlendirilerek Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

3. Somut başvuruda da anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucuların Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

4. Başvurucuların bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini de ileri sürmüştür.

5. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

III. GİDERİM

6. Başvurucular, ihlalin tespiti ve yeniden yargılama ile maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listede gösterilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculara tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SAİT DİNÇ VE DİĞERLERİ

B. No: 2022/89284 | Karar tarihi: 19.12.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/89284

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SAİT DİNÇ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/89284

Karar Tarihi: 19/12/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Mehmet Sadık YAMLI

Başvurucu : Sait DİNÇ ve diğerleri (bkz. ekli tablo)

Vekili : Av. Mürsel EKİCİ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, mülke ulaşılamamasından kaynaklanan zararın tazmini için yapılan idari başvurunun süresinde görülmemesi nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı ile makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir. Başvurular süresinde yapılmıştır. Başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Başvurucuların adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Mülkiyet Hakkı İle Bağlantılı Olarak Etkili Başvuru Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Osman Kızılcan ([GK], B. No: 2021/11655, 28/7/2022) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede evvela süregelen müdahalelerde zarar konusu olay için somut bir tarih belirlenemeyeceği vurgulanmıştır. Ardından 5233 sayılı Kanun'un 6. maddesinde belirtilen sürelerin müdahalenin kesildiği tarihten itibaren başlatılması gerektiği aksi

yorumun başvurucunun müdahalenin başlangıcının altmışıncı gününden sonra her gün Zarar Tespit Komisyonuna başvurması sonucunu doğuracağına işaret edilmiştir. Sonuç olarak Zarar Tespit Komisyonuna başvuru süresine ilişkin yorumun; makul olmayan, zarar konusu olayın âdeta her yıl kesintiye uğrayarak tekrarlandığını kabul eden, aşırı şekilci ve başvurucunun 5233 sayılı Kanun'la getirilen tazminat imkânından yararlanmasını zorlaştıran katı bir yorum olduğu değerlendirilerek Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

3. Somut başvuruda da anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucuların Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

4. Başvurucuların bir kısmı makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini de ileri sürmüştür.

5. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

III. GİDERİM

6. Başvurucular, ihlalin tespiti ve yeniden yargılama ile maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listede gösterilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculara tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

DERVİŞ UYSAL VE DİĞERLERİ

B. No: 2022/90676 | Karar tarihi: 19.12.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/90676

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

DERVİŞ UYSAL VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/90676

Karar Tarihi: 19/12/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Mehmet Sadık YAMLI

Başvurucular : Derviş UYSAL ve diğerleri (bkz. ekli tablo)

Vekili : Av. Mürsel EKİCİ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, mülke ulaşılamamasından kaynaklanan zararın tazmini için yapılan idari başvurunun süresinde görülmemesi nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvurular süresinde yapılmıştır. Başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Başvurucuların adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Osman Kızılcan ([GK], B. No: 2021/11655, 28/7/2022) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede evvela süregelen müdahalelerde zarar konusu olay için somut bir tarih belirlenemeyeceği vurgulanmıştır. Ardından 5233 sayılı Kanun'un 6. maddesinde belirtilen sürelerin müdahalenin kesildiği tarihten itibaren başlatılması gerektiği aksi yorumun başvurucunun müdahalenin başlangıcının altmışıncı gününden sonra her gün Zarar Tespit Komisyonuna başvurması sonucunu doğuracağına işaret edilmiştir. Sonuç

olarak Zarar Tespit Komisyonuna başvuru süresine ilişkin yorumun; makul olmayan, zarar konusu olayın âdeta her yıl kesintiye uğrayarak tekrarlandığını kabul eden, aşırı şekilci ve başvurucunun 5233 sayılı Kanun'la getirilen tazminat imkânından yararlanmasını zorlaştıran katı bir yorum olduğu değerlendirilerek Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

3. Somut başvuruda da anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucuların Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

4. Başvurucular; ihlalin tespiti ve yeniden yargılama ile maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. Mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listede gösterilen Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculara tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HASAN SANVERDİ VE DİĞERLERİ

B. No: 2022/101494 | Karar tarihi: 19.12.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/101494

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HASAN SANVERDİ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/101494

Karar Tarihi: 19/12/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Olcay ÖZCAN

Başvurucu : Hasan SANVERDİ ve diğerleri [bkz. ekli listenin (B) sütunu]

Vekili : Av. Mehmet Akın OKYAY

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, şirkete yatırılan paranın iadesi talebiyle açılan dava sırasında yapılan kanuni düzenleme sonucu alacağın tahsil imkânının ortadan kaldırılması nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurular, muhtelif tarihlerde yapılmıştır. Ekli listenin (A) sütunundaki bireysel başvuru dosyalarının konu yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2022/101494 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası birleştirilmesine ve incelemenin 2022/101494 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmesine karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

3. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Turgay Kılıç (B. No: 2020/21022, 14/12/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede alacağın tahsili için uygun hukuki yollara başvurmasına rağmen yargılama sırasında yapılan kanuni düzenleme nedeniyle hukuki mekanizmaları işletme imkânından mahrum bırakılan başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan

mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Somut başvuruda anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

4. Başvurucular ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması, maddi ve manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (C) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculara tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. Ekli listenin (D) sütununda yazılı harçların (B) sütununda yer alan başvuruculara ekli listede gösterildiği şekliyle, 18.800 TL vekâlet ücretinin ise tüm başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

GÜNDAĞ BİLGEN VE DİĞERLERİ

B. No: 2022/103656 | Karar tarihi: 19.12.2023

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/103656

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GÜNDAĞ BİLGEN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/103656

Karar Tarihi: 19/12/2023

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Olcay ÖZCAN

Başvurucular : Gündağ BİLGEN ve diğerleri [bkz. ekli listenin (B) sütunu]

Vekili : bkz. ekli listenin (C) sütunu

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; şirkete yatırılan paranın iadesi talebiyle açılan dava sırasında yapılan kanuni düzenleme sonucu alacağın tahsil imkânının ortadan kaldırılması nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının, kanunun iptali talebi nedeniyle de hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurular, muhtelif tarihlerde yapılmıştır. Ekli listenin (A) sütununda gösterilen dosyalar, konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2022/103656 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmiş ve inceleme 2021/103656 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmüştür.

II. DEĞERLENDİRME

3. Talepte bulunan ve ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucuların adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

a. Başvurucular Tevfik Baki Mavili, Hatice Toprak ve Mustafa Karacan Yönünden İhlal İddiaları

4. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Başvurucuların yaptığı bireysel başvurular açısından anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

5. Açıklanan gerekçelerle başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Başvurucular Müzakker Özdemir, Hanım Taşgın, Zeki Kalkan, İbrahim Güvendiren ve Ahmet Sak Yönünden İhlal İddiaları

6. Anayasa Mahkemesi, hukuk davalarında makul sürede yargılanma hakkının ihlali iddiasıyla yapılan başvurularda Güher Ergun ve diğerleri (B. No: 2012/13, 2/7/2013), idari davalar yönünden Selahattin Akyıl (B. No: 2012/1198, 7/11/2013), ceza davaları yönünden de B.E. (B. No: 2012/625, 9/1/2014) ve Nevriye Kuruç ([GK], B. No: 2021/58970, 5/7/2022) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede başvuruya konu yargılamalarda dört yılı geçmeyen yargılama süresinin makul olduğu sonucuna varılmıştır. Bu doğrultuda başvuruların açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

7. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (3) numaralı fıkrasında, yasama işlemleri ile düzenleyici idari işlemlerin doğrudan bireysel başvuru konusu yapılamayacağı düzenlenmiştir.

8. Başvurucular Salih Yaşar, Şahin Eker, Hüseyin Çetin ve Hasan Hotaman tarafından yapılan bireysel başvurularda 5/12/2019 tarihli ve 7194 sayılı Kanun'un 41. maddesi ile 25/3/1987 tarihli ve 3332 sayılı Sermaye Piyasasının Teşviki, Sermayenin Tabana Yaygınlaştırılması ve Ekonomiyi Düzenlemede Alınacak Tedbirler ile 5422 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu, 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu ve 3182 Sayılı Bankalar Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'a eklenen geçici 4. maddenin iptalinin talep edildiği anlaşılmıştır. Dolayısıyla başvuru konusu olayda yasama işleminin/düzenleyici idari işlemin doğrudan Anayasa'ya aykırı olduğu iddiasıyla bireysel başvuruda bulunulmuştur (benzer yöndeki karar için bkz. Süleyman Erte, B. No: 2013/469, 16/4/2013).

9. Açıklanan gerekçelerle başvurucuların iddialarının konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

10. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Turgay Kılıç (B. No: 2020/21022, 14/12/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede alacağın tahsili için uygun hukuki yollara başvurmuş olmasına rağmen yargılama sırasında yapılan kanuni düzenleme nedeniyle hukuki mekanizmaları işletme imkânından mahrum bırakılan başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Somut başvuruda anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucuların Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

11. Başvurucular ihlalin tespit edilmesi, yeniden yargılama yapılması ile maddi ve manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Talepte bulunan başvurucuların adli yardım talebinin KABULÜNE

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvurucular Tevfik Baki Mavili, Hatice Toprak ve Mustafa Karacan yönünden başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvurucular Müzakker Özdemir, Hanım Taşgın, Zeki Kalkan, İbrahim Güvendiren ve Ahmet Sak yönünden açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvurucular Salih Yaşar, Şahin Eker, Hüseyin Çetin ve Hasan Hotaman yönünden konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (D) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculaların maddi ve manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Ekli listenin (E) sütununda belirtilen harç ve ekli listenin (F) sütununda belirtilen vekâlet ücretlerinin tabloda gösterildiği şekilde başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

KEMAL KOÇ

B. No: 2017/39437 | Karar tarihi: 20.12.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/39437

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

KEMAL KOÇ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/39437)

Karar Tarihi: 20/12/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Ayşe Didem ÖZDEMİR AKCA

Başvurucu : Kemal KOÇ

Vekili : Av. Öztürk TÜRKDOĞAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, Şırnak'ın Cizre ilçesinde güvenlik güçleri tarafından terörle mücadele kapsamında yürütülen operasyonlar sırasında yaralanan kişiye gerekli tıbbi tedavinin sağlanmaması, gereksiz ve orantısız güç kullanımı nedeniyle ölüm olayı meydana gelmesi ve olay hakkında etkili bir ceza soruşturması yürütülmemesi nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

A. Başvuruya Dayanak Oluşturan Olayların Arka Planı

2. Olayların arka planı ile ilgili açıklamalara Gazal Kolanç ve diğerleri [GK], (B. No: 2017/37897, 5/7/2022, §§ 16-28) kararında yer verilmiştir.

3. Suriye'nin Türkiye sınırında bulunan Ayn el Arap (Kobani) kentinde -PKK'nın Suriye kolu olduğu kabul edilen- PYD ile DAEŞ arasındaki çatışmalar, 2014 yılının Eylül ayı sonunda ve Ekim ayı başında yoğunlaşmıştır (Gülser Yıldırım (2) [GK], B. No: 2016/40170, 16/11/2017, § 21).

4. Suriye'deki çatışmalar dolayısıyla tepkilerini dile getirdiğini ileri süren gruplar 6/10/2014 tarihinden itibaren Türkiye'nin birçok yerinde günlerce devam eden ve kamuoyunda "6-7 Ekim olayları" olarak adlandırılan şiddet eylemlerini gerçekleştirmiştir. Bu eylemler sırasında ülkenin pek çok yerinde kamu binalarına, banka şubelerine, işyerlerine, araçlara, güvenlik güçlerine ve sivillere taş, sopa, molotof kokteyli ve silahlarla saldırıda bulunulmuştur. Bu sırada kamu makamlarınca güvenliğin sağlanması için birçok şehirde eğitime ara verilmiş ve sokağa çıkma yasağı ilan edilmiştir (Gülser Yıldırım (2), § 26).

5. Türkiye, 2015 yılı Temmuz ayından itibaren giderek yoğunlaşan terör saldırılarına maruz kalmıştır. Tırmanan terör saldırılarını PKK/KCK terör örgütünün öz yönetim ilanları izlemiştir. Öz yönetim ilan edilen bölgelerde Öz Savunma Birlikleri (ÖSB) adı altında silahlı gruplar oluşturan PKK terör örgütü, bu gruplar ve YDG-H (Yurtsever Devrimci Gençlik Hareketi) eliyle yollara barikat kurma, hendek kazma ve tünel açma gibi eylemlerde bulunmuştur (Gazal Kolanç ve diğerleri, §§ 25-27).

6. Öz yönetim ilan ettiği bölgelerde patlayıcıyla tuzaklanmış hendekler kazmak ve barikatlar kurmak suretiyle yalıtılmış bölgeler oluşturmaya çalışan PKK terör örgütü, kamuoyunda hendek olayları olarak adlandırılan ve aylarca devam eden bu süreçte roketatarlar, keskin nişancı tüfekleri, patlayıcılar ve otomatik saldırı tüfekleri kullanarak terör saldırıları düzenlemiştir. Okullar, hastaneler, barajlar, adliye binaları, ambulanslar gibi temel kamu hizmetlerini sağlayan eşya ve binaların yanında sivilleri de hedef alan bu terör saldırılarında 335 sivil hayatını kaybederken 2.106 kişi yaralanmıştır. Terör saldırılarında 859 güvenlik görevlisi ve Derik kaymakamı şehit olmuş, 4.711 güvenlik görevlisi yaralanmıştır. Bu terör eylemlerinin engellenmesi, halkın can ve mal güvenliğinin sağlanması amacıyla sözde öz yönetim ilan edilen bazı bölgelerde mülki idare amirliklerince sokağa çıkma yasakları uygulanarak terörle mücadele operasyonları başlatılmıştır (hendek olayları, öz yönetim ilanları, PKK terör örgütünün şehir savaşı stratejisi ve sokağa çıkma yasakları hakkında arka plan bilgisi ile ayrıntılı açıklamalar için bkz. Gazal Kolanç ve diğerleri, §§ 16-28, 67, 346-348).

7. Terörle mücadele operasyonlarının gerçekleştirildiği bölgelerin bazılarında sokağa çıkma yasakları uygulanmış ve bazıları geçici süreyle askerî güvenlik bölgesi ilan edilmiştir. Bu kapsamda terör örgütü üyelerinin yakalanarak halkın can ve mal güvenliğinin sağlanması amacıyla anılan il ve ilçelerin bir kısmında sokağa çıkma yasakları ilan edilmiş fakat güvenlik güçlerince yürütülen operasyonların sona ermesinin ardından söz konusu yasaklar kaldırılmıştır (Ayşe Çelik, B. No: 2017/36722, 9/5/2019, § 12).

8. Şırnak Valiliği, Cizre ilçesinde ilk olarak terörle mücadele operasyonlarının düzenlendiği bazı yerlerde uygulanan sokağa çıkma yasakları kapsamında 4/9/2015 tarihinden itibaren terör örgütü mensuplarının etkisiz hâle getirilmesi, mayın ve patlayıcılarla tuzaklanmış barikat ve hendeklerin bertaraf edilmesi, vatandaşların can, mal güvenliğinin ve kamu düzeninin sağlanması amacıyla sokağa çıkma yasağı ilan edildiğini açıklamıştır. Cizre'de bu tarihten itibaren çeşitli defalar kaldırılıp yeniden uygulamaya konulan ve uygulama saatleri değiştirilen sokağa çıkma yasağı 10/4/2017 tarihinde tamamen kaldırılmıştır (Gazal Kolanç ve diğerleri, § 28).

9. Şırnak Valiliğinin olaylarla ilgili olarak Anayasa Mahkemesine 28/1/2016 tarihinde verdiği bilgiler özetle şöyledir:

i. Sokağa çıkma yasağı ilan edilen bölgelerde terör örgütü üyelerinin saldırıları devam etmektedir. Terör örgütü, silahlı ve bombalı eylemlerle temel kamu hizmetlerinin

sunulmasını engellemektedir. Sokağa çıkma yasaklarıyla, yerleşim yerleri içinde terör örgütü mensupları ile girilen silahlı çatışmalar sırasında bölgede yaşayan vatandaşlarımızın can ve mal emniyetinin sağlanması amaçlanmaktadır.

ii. Şırnak Valiliği güvenlik operasyonlarının icra edileceği Silopi ve Cizre ilçelerinde yaşayan halkın temel ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli planlama ve düzenlemeleri yapmıştır. Bu kapsamda Cizre Devlet Hastanesi hizmet vermeye devam etmekte, dört eczane dönüşümlü olarak eczacılık hizmetlerini sürdürmektedir. Ambulanslar 14/12/2015 ile 27/1/2016 tarihleri arasında 1.295 vakaya müdahale etmiştir. 112 ve 155 yardım hatları faaliyettedir. 155 hattına başvuran tüm vatandaşlara gıda ve temel ihtiyaç malzemesi dağıtımı yapılmıştır. Bazı market ve bakkallarla birlikte ekmek fırınları açık tutulmaktadır.

iii. 5/9/2015-4/1/2016 tarihleri arasında Cizre'de 112 Acil yardım hattına yapılan çağrıların %84'ü cevaplanmıştır. Sağlık personelinin yaşamlarının korunması amacıyla müdahale edilemeyen vakalara, vaka bölgesinde güvenlik sağlandıktan hemen sonra müdahale edilmektedir. Bu süreçte sağlık personeli ve ambulanslar terör örgütü tarafından birçok defa saldırıya uğramış, buna rağmen hizmetler devam etmiştir (Gazal Kolanç ve diğerleri, § 35).

B. Başvuruya Konu Olaylar ve Bireysel Başvuru Süreci

10. Cizre ilçesi Sur Mahallesi Akdeniz Sokak 18 numaralı binada 11/2/2016 tarihinde başvurucunun kızına ait olan da dâhil olmak üzere 12 ceset bulunmuştur. Kolluk görevlileri cesetlerin bulunduğu bölgeyi S-223 olarak tanımlamıştır.

11. Cizre Emniyet Müdürlüğünün 11/2/2016 tarihli Arama ve Elkoyma Tutanağında arama kararı kapsamında ağır hasarlı binaya girildiğinde 12 ceset tespit edildiği, cesetlerin yanında 2 adet roket mermisi, 2 adet güçlendirilmiş roket mermisi, 4 adet el bombası, 2 adet el bombası pimi, 1 adet piknik tüpü şeklinde el yapımı patlayıcı, 7 adet RPG mermisi, çok sayıda uzun namlulu silah, silah ile bunlara ait mühimmat bulunduğu belirtilmiştir.

12. Cizre Emniyet Müdürlüğü Olay Yeri Grup Amirliği görevlilerince düzenlenen 11/2/2016 tarihli Olay Yeri İnceleme Raporu'nda fotoğraf çekimi ve kamera kaydı ile olay yerinde delillerin tespit edildiği, cesetlerin otopsi yapılmak üzere gönderildiği, olay yerinde bulunan patlayıcıların imha uzmanına teslim edildiği, diğer materyallerin muhafaza altına alındığı belirtilmiştir.

13. Silopi Cumhuriyet Başsavcılığının 12/2/2016 tarihli Ölü Muayene ve Otopsi Tutanağı'nda kimliği belirsiz ceset üzerinde yapılan otopsi işlemi neticesinde adli tıp uzmanı bilirkişi hekimlerin kişinin ölümünün penetran cisim yaralanmasına bağlı kosta, ekstremite ve pelvis kemik kırıkları ile birlikte iç organ yaralanmasından gelişen iç kanama sonucu meydana geldiği kanaatini bildirdiği belirtilmiştir. Soruşturma kapsamında dinlenen gizli tanıklar B.ve İ., öleni Ronahi kod adlı D.K. olarak tanıdıklarını, ölenin öğrenci ve Dem-Genç üyesi olduğunu, Cizre'ye dışarıdan geldiğini, nöbet tuttuğunu, operasyonlar esnasında güvenlik güçleri ile silahlı olarak girdiği çatışmada öldüğünü beyan etmiştir. Yine, soruşturma kapsamında yapılan internet araştırmalarında Anf isimli ajansın internet sitesinde D.K.nın PKK terör örgütünün silahlı yapılanmalarından olan YPS'nin (Yekineyen Parastina Sivil-Sivil Savunma Birlikleri) öz yönetim direnişinde yaşamını yitirdiğinin ifade edildiği tespit edilmiştir.

14. Şırnak Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından yürütülen soruşturma neticesinde 4/2/2017 tarihinde maktul şüpheli D.K. hakkında kovuşturmaya yer olmadığına

dair karar verilmiştir. Karar gerekçesinde özet olarak, olay tarihinde terör örgütü mensuplarıyla güvenlik güçleri arasında silahlı çatışma yaşandığı, gerçekleşen silahlı çatışmalardan sonra evlerde yapılan aramalarda D.K.nın cesedi ile terör örgütü üyelerinin cesetlerinin ve mühimmat bulunduğu, maktul şüphelinin güvenlik güçlerine silahlı ve bombalı saldırı gerçekleştirdiği ve çatışma esnasında öldüğü ifade edilmiştir.

15. Başvurucu, kovuşturmaya yer olmadığına dair karara özetle ölüm olayı yönünden etkili bir soruşturma yürütülmediğini belirterek itiraz etmiştir.

16. Başvurucunun itirazını inceleyen Şırnak Sulh Ceza Hâkimliğince özet olarak Başsavcılığın olayda meşru müdafaa şartlarının oluştuğu ve hukuka uygunluk sebebi bulunduğu değerlendirmesinde yanlışlık bulunmadığı gerekçesiyle 12/10/2017 tarihinde itirazın reddine karar verilmiştir.

17. Başvurucu nihai kararı 17/11/2017 tarihinde öğrendikten sonra 15/12/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

C. Tedbir Talepli Önceki Bireysel Başvuruya İlişkin Süreç

18. Başvurucunun kızı D.K.nın kimlik numarası belirtilerek Avukat Öztürk Türkdoğan tarafından 10/2/2016 tarihinde tedbir istemiyle 2016/2629 numaralı bireysel başvuru yapılmıştır. Başvuruda, sokağa çıkma yasağının hukuki olmaması, adlarına başvuru yapılan kişilerin güvenlik güçlerinin açtığı ateş sonucu ağır yaralanması, hâlihazırda bahsi geçen bodrum katında yaralı olarak bulunmaları, cankurtaranların adlarına başvuru yapılan kişilerin bulunduğu yere gitmesine izin verilmemesi ve sözü edilen kişilerin insan onurunu zedeleyen bir muameleye maruz bırakılmaları nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, kötü muamele yasağının ve yaşam hakkının ihlal edildiği ileri sürülerek sokağa çıkma yasağının uygulanmaması, gerekli tıbbi yardım sağlanarak adlarına başvuru yapılan kişilerin yaşam haklarının ve fiziksel bütünlüklerinin korunması yönünde geçici tedbir kararı verilmesi ve anılan ihlallerin tespit edilmesi talep edilmiştir.

19. İkinci Bölüm 12/2/2016 tarihinde, tedbir kararı verilmesine yer olmadığına, kamu makamlarının kim olduklarına bakılmaksızın başvurucu olduğu belirtilen kişilerin bulunduğu yerin tespiti ve sağlık hizmetlerine erişimleri için gerekli tedbirleri almaya devam etmesine, Cizre Cumhuriyet Başsavcılığından başvurucu olduğu belirtilen kişilerin hayatını kaybedenler arasında olup olmadığının bildirilmesinin istenmesine ve Şırnak Valiliğinin (Valilik) sonraki gelişmelerden Anayasa Mahkemesini gecikmeksizin bilgilendirmesine karar vermiştir.

20. İkinci Bölüm tarafından 21/4/2021 tarihinde, Avukat Öztürk Türkdoğan tarafından yapılan başvuruda, geçerli mazeret olmaksızın eksikliğin süresinde tamamlanmaması nedeniyle başvurunun reddine karar verilmiştir.

D. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) Başvuru Süreci

21. D.K. ve diğer 19 kişi adına 12/2/2016 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) başvuru yapılmıştır. Adlarına başvuru yapılan kişilerin ölümleri üzerine başvurucu Kemal Koç başvuruyu hayatını kaybeden yakını adına devam ettirmek istediğini bildirerek AİHM'e yeni bir başvuru formu sunmuştur. AİHM, 6/12/2016 tarihinde başvurucunun Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (Sözleşme) 2., 3. ve 13. maddesi kapsamındaki şikâyetlerine ilişkin incelemenin ertelenmesine ve açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle Sözleşme’nin 5., 15. ve 17. maddeleri kapsamındaki şikâyetlerin kabul edilemez

olduğuna karar vermiştir. 12/3/2019 tarihinde ise iç hukuk yollarının tüketilmemesi nedeniyle başvurunun kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir (kısmi kabul edilebilirlik kararı için bkz. Koç ve diğerleri/Türkiye, B. No: 8536/16, 6/12/2016; kabul edilemezlik kararı için bkz. Aydın ve diğerleri/Türkiye (k.k.), B. No: 63130/15 63133/15 63138/15 ..., 12/3/2019).

II. DEĞERLENDİRME

A. İncelemenin Kapsamı ve İddiaların Nitelendirilmesi

22. Başvurucu, kızının terör örgütü üyesi olmadığını, Halkların Demokrasi Partisi (HDP) Muğla ili Milas ilçesi eşbaşkanı sıfatıyla siyasetçi olarak Cizre'ye gittiğini ve 14/12/2015 tarihinde ilan edilen sokağa çıkma yasağı sebebiyle Cizre'den ayrılamadığını, kızına kasıtlı olarak yardım edilmediğini ve kızının kasıtlı olarak öldürüldüğünü, olay yeri incelemesinin usulüne uygun yapılmadığını, alınan svaplarda atış artığı ve antimon elementi bulunup bulunmadığının tespit edilmediğini, kriminal raporun ve olay yerine ait video görüntülerinin dosya içinde bulunmadığını ya da alınmadığını, telsiz ve kamera kayıtlarının istenmediğini, şüpheli ve tanık ifadelerinin alınmadığını, kovuşturmaya yer olmadığına dair karar ve karara itiraz neticesinde verilen Sulh Ceza Hâkimliği kararının gerekçeden yoksun olduğunu belirterek yakınının güvenlik operasyonu sırasında güç kullanımı ile yaralı halde bekletilerek ambulans gönderilmemesi ve sonrasında ölümü ile etkili bir ceza soruşturması yürütülmemesi nedenleriyle yaşam hakkının, kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın ve bu karara yapılan itirazın reddinin gerekçesiz olması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

23. Bakanlık görüşünde ihlal iddialarının incelenmesi sırasında ilgili mevzuat hükümleri ve içtihatlar ile somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği bildirilmiştir.

24. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

25. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucu, yakınının ölümüyle sonuçlanan olaylar nedeniyle yaşam hakkının hem maddi hem de usul boyutuyla ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Ölüm olayı nedeniyle yürütülen ceza soruşturması sonucunda verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair karar ile bu karara yapılan itirazın reddi kararının yeterli gerekçe içermediği iddiaları, yaşam hakkı bağlamında etkili bir soruşturma yapma yükümlülüğüne ilişkindir. Bu nedenle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarının yaşam hakkı kapsamında ele alınması gerektiği, adil yargılanma hakkı bakımından ayrı bir inceleme yapılmasına gerek bulunmadığı değerlendirilmiştir. Bunun gibi yaşam hakkıyla ilişkilendirilen sokağa çıkma yasağı nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia bakımından ayrı bir inceleme yapılmasına gerek bulunmadığı değerlendirilmiştir.

26. Anayasa Mahkemesi, yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetleri devletin negatif ve pozitif yükümlülüklerini dikkate alarak maddi ve usul boyutları bakımından ayrı ayrı incelemektedir. Devletin negatif yükümlülüğü, kamusal bir yetkiyle güç kullanan görevlilerin, kasıtlı ve hukuka aykırı bir şekilde hiçbir bireyin yaşamına son vermeme ödevini (öldürmeme yükümlülüğü) içerirken pozitif yükümlülük hem her türlü tehlikeye karşı bireylerin yaşam hakkını korumayı (yaşamı koruma yükümlülüğü) hem de doğal olmayan her ölüm olayının tüm yönleriyle ortaya konulmasına, sorumlu kişilerin

belirlenmesine ve gerektiğinde bu kişilerin cezalandırılmasına imkân tanıyan bir soruşturma yapmayı (etkili soruşturma yükümlülüğü) içermektedir. Yaşam hakkının maddi boyutu, negatif yükümlülük ile yaşamı koruma yükümlülüğünü kapsamakta iken yaşam hakkının usul boyutu, pozitif yükümlülüğün bir başka unsuru olan etkili soruşturma yükümlülüğünden ibarettir (benzer değerlendirme için bkz. Aziz Biter ve diğerleri, B. No: 2015/4603, 19/2/2019, § 58).

27. Başvurucunun yakını D.K.nın yaşamının korunması için gerekli tedbirlerin alınması talebiyle yapılan başvurudan sonra ölmüş olması ve başvuruda bu kapsamda dile getirilen şikâyetlerin özünde ölenin korunması için gerekli tedbirlerin alınmadığı iddialarının bulunduğu dikkate alınarak ölenin ağır yaralı olduğu hâlde sağlık hizmetlerine erişiminin sağlanmadığı iddiası yaşam hakkı kapsamında incelenecektir.

B. Gerekli Tıbbi Tedavinin Sağlanmaması Nedeniyle Yaşam Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

28. Devletin, topraklarının bir kısmını fiilen işgal girişiminde bulunarak ağır silahlarla ölümcül saldırılar düzenleyen PKK terör örgütü mensuplarının eylemlerine karşı bölgede yaşayan sivil halkın yaşamını koruma konusunda pozitif bir yükümlülüğü bulunduğu kuşkusuzdur. Aynı yükümlülüğün terör eylemlerinin sonlandırılması ve kamu hizmetlerinin devam ettirilmesi için çaba harcayan kamu görevlilerinin yaşam haklarının korunması bakımından geçerli olduğunda da şüphe yoktur (Gazal Kolanç ve diğerleri, §§ 301). Öte yandan başvurucu yaralı hâlde bulunan D.K.ya yeri ve durumu konusunda yetkililerin haberdar edilmesine karşılık tıbbi yardım sağlanmadığını ve böylece yaşamı koruma yükümlülüğüne aykırı davranıldığını iddia etmektedir. Bakanlık görüşü, bunlara ek belgelerde yer alan bilgiler ve soruşturmalarda toplanan deliller ile varılan sonuçlara göre ise güvenlik güçlerinin silahlı terörist faaliyetlerde bulunan D.K.nın eylemlerine karşılık sivil halka ve kamu görevlilerine karşı olan pozitif yükümlülüklerini yerine getirmek amacıyla hareket ettikleri kabul edilmektedir.

29. Silahlı terörist faaliyetlerde bulunarak sivil halkın ve kamu görevlilerinin yaşam haklarına, vücut bütünlüklerine ve mal varlıklarına tecavüz eden kişiler, devlet üzerinde bu eylemlere karşılık diğer kişilerin can ve mal güvenliklerinin korunması için pozitif bir yükümlülük oluşturmaktadır. Devletin bu pozitif yükümlülüğün yerine getirilmesi için hukuka uygun güç kullanımı dâhil sert önlemler alması tabiidir hatta yaşamlarını korumak için gerekli önlemlerin alınmaması durumunda diğer kişilerin anayasal haklarının ihlali sonucu doğabilecektir. Devletin hem terörist faaliyetlere karşı diğer kişilerin yaşamını korumak ve silahlı terör faaliyetlerini sonlandırmak için ölümcül güç kullanma hem de üzerinde güç kullanılan kişilerin yaşamlarını koruma gibi birbiriyle çelişen iki pozitif yükümlülüğü bulunduğunun kabul edilmesi hiç kuşkusuz kamu makamları üzerinde orantısız bir yük oluşturacaktır. Buna ek olarak D.K.nın iddia edildiği gibi PKK terör örgütü adına silahlı faaliyet yürüten kişilerden olması durumunda bu kişilerin bombalarla tuzaklanmış hendek ile barikatlarla kapatılan ve yoğun silahlı çatışmaların devam ettiği bir alanda sağlık yardımı almaları ya da tahliyeleri ile görevlendirilecek kişilerin yaşam haklarının -hem de bizzat bu kişilerin eylemlerine karşı- korunması gibi muazzam güçlükte bir pozitif yükümlülük daha ortaya çıkacaktır. Bu hâlde somut başvuruda dile getirilen sağlık yardımı sağlanmaması nedeniyle yaşamı koruma yükümlüğünün ihlal edildiği iddialarının değerlendirilebilmesi için öncelikle D.K.nın PKK terör örgütü adına silahlı terör eylemlerinde bulunan kişilerden olup olmadığı ve iddia edildiği gibi yaralı vaziyette iken sağlık yardımı talebinde bulunup bulunmadığı konuları aydınlatılmalıdır. Zira bu kişiler

silahlı terör eylemlerini gerçekleştirmiş olsalar dahi bir binanın bodrum katında yaralı ve savunmasız bir vaziyetteyken sağlık yardımı talep ettikleri iddialarının doğru olması hâlinde bu kişilere gerekli tıbbi tedavi sağlanarak yaşamlarının korunması için somut olayın koşulları ve kamu makamlarının imkân ve kabiliyetleri çerçevesinde gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir (Gazal Kolanç ve diğerleri, § 302).

30. Başsavcılık tarafından yürütülen soruşturma neticesinde, başvurucunun yakınına ait cesedin PKK terör örgütü adına silahlı terör eylemlerinde bulunan kişilerin cesetleri ve mühimmat ile birlikte bulunduğu, ölenin güvenlik güçlerine silahlı ve bombalı saldırı gerçekleştirdiği ve çatışma esnasında etkisiz hale getirildiği sonucuna ulaşılmıştır.

31. Somut olayda soruşturma kapsamında toplanan delillere göre, başvurucunun yakını D.K., çatışmalar sırasında Cizre Sur Mahallesi'nde mahsur kalan sivil olduğu iddiasının aksine PKK terör örgütünün öz yönetim ilanını takip eden süreçte gerçekleşen terör eylemlerine bizzat katılan ve güvenlik güçlerine karşı silahlı mücadele yürüten kişilerdendir. D.K.nın hendek olayları sürecindeki eylemlerinin bu şekilde açıklanmasının ardından sağlık yardımı sağlanmaması nedeniyle yaşam hakkının ihlal edilip edilmediğinin belirlenebilmesi için yapılması gereken D.K.nın iddia edildiği gibi yaralı ve savunmasız durumda iken sağlık yardımı talebinde bulunup bulunmadığı konusunun aydınlatılmasıdır.

32. D.K.nın yaralı hâlde Cizre ilçesi Sur Mahallesi Beyazıt Sokakta bir binanın bodrumunda olduğu iddiasıyla 12/2/2016 tarihinde AİHM'e başvuru yapılmıştır. D.K.nın cesedi 11/2/2016 tarihinde Akdeniz Sokak 18 numaralı binada bulunmuştur (bkz. § 10).

33. Başvuru dosyasında D.K.nın önceki bireysel başvuruda belirtilen yerde bulunduğuna dair soyut beyanlardan başka bir delil yoktur. Bölgedeki terör örgütü mensuplarının etkisiz hâle getirilerek bölgenin emniyetinin sağlanması için söz konusu adreslere sevk edilen güvenlik güçlerine mütemadiyen ateş açılmaktadır. Yaralıların bulunduğu iddia edilen sokaklar terör örgütü mensupları tarafından el yapımı patlayıcı düzenekleri ve mayınlar ile tuzaklanmış, sokak üzerinde barikatlar kurulmuş ve hendekler oluşturulmuştur.

34. Somut başvuruda, D.K.nın tedbir talepli önceki bireysel başvuru tarihi 10/2/2016 tarihinden ölü bulunduğu 11/2/2016 tarihine kadar herhangi bir şekilde yaralandığına ya da iddia edilen adreste bulunduğuna dair hiçbir bulgu mevcut değildir. D.K.nın hendek olayları boyunca PKK terör örgütü adına güvenlik güçlerine karşı silahlı faaliyette bulunduğu ve ölü bulunduğu 11/2/2016 tarihine kadar Cizre'de yoğunlaşan çatışmalara katılmak için kendi isteği ile burada kaldığından kuşku yoktur. D.K., ailesinin ikametgâhına dönme, güvenlik güçlerine teslim olma ya da iddia edildiği gibi yaralı olması durumunda hastaneye gitme seçenekleri yerine silahlı çatışmaya devam etmeyi tercih etmiştir. Başvuru dosyasında D.K.nın yaralı vaziyette bulunduğuna dair soyut iddia dışında hiçbir bulgu mevcut değildir. Bu durumda D.K.nın yaralı vaziyette sağlık yardımına ihtiyaç duyduğuna, bu hususta bir talepte bulunduğuna ve herhangi bir zamanda iddia edilen adreste olduğuna dair somut bir delil bulunmamaktadır.

35. Diğer taraftan, ölüm neticesinin kosta, ekstremite ve pelvis kemik kırıkları ile birlikte iç organ yaralanmasından gelişen iç kanama sonucu meydana geldiği dikkate alınarak başvurucunun yakınının yaralandıktan hemen ya da kısa bir süre sonra ölmüş olabileceği hususu da gözden kaçırılmamalıdır.

36. Açıklanan gerekçelerle somut başvuruda gerekli tıbbi tedavinin sağlanmaması nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul

edilemez olduğu sonucuna varılmıştır.

C. Gereksiz ve Orantısız Güç Kullanımı Nedeniyle Yaşam Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

37. Öncelikle inceleme kapsamının bireysel başvurunun niteliği gereği başvuruya konu olaylarla sınırlı olduğu belirtilmedir. Yapılan tespit ve değerlendirmeler başvuru konusu olayı çevreleyen koşullara ilişkin ve bunlarla sınırlıdır, "öz yönetim" ilanlarını takip eden süreçte ülkemizin bir bölümünde yaşanan terör olaylarına karşı düzenlenen güvenlik operasyonlarının ve alınan diğer tedbirlerin genel bir değerlendirilmesi olarak anlaşılamaz. Başvuru formunda dile getirilen tüm iddialarla ilgili bir değerlendirmede bulunmak Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Buna karşılık yoğun terör hadiselerinin ve buna bağlı can kayıplarının yaşandığı, bunları sona erdirmek üzere güvenlik operasyonlarının düzenlendiği, son derece tehlikeli ve öngörülemez bir ortamda meydana gelen ölüm olaylarına ilişkin somut başvuru değerlendirilirken olayların arka planında yaşananların gözardı edilmesi de düşünülemez (Gazal Kolanç ve diğerleri, § 332).

38. Somut başvuruda açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan yaşam hakkı bağlamında öldürmeme yükümlülüğü ile etkili soruşturma yapma yükümlülüğünün ihlal edildiği iddialarının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

1. Maddi Yükümlülüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddia

39. Anayasa'nın 17. maddesinin son fıkrasında hangi durumlarda yaşam hakkına yapılan müdahalenin hukuka uygun olacağı belirtilmiştir. Bu durumlarda dahi başka şekilde müdahale olanağı kalmaması nedeniyle son çare olarak öldürücü kuvvet kullanılması zorunlu olmalıdır. Yaşam hakkının dokunulmaz niteliği de dikkate alınarak ölümle sonuçlanabilecek bir güç kullanımı söz konusu olduğunda bunun gerekliliği ve ölçülülüğü çok sıkı bir şekilde denetlenmelidir (İpek Deniz ve diğerleri, B. No: 2013/1595, 21/4/2016, §§ 116, 117).

40. Kamu görevlilerinin güç kullanımına ilişkin eylemlerinin gereklilik ve ölçülülük bakımından değerlendirmesi yapılırken sadece fiilen güç kullanan görevlilerin eylemlerinin değil söz konusu eylemlerin planlanması ve kontrolü dâhil olayın bütün aşamalarının dikkate alınması gerekmektedir (İpek Deniz ve diğerleri, § 118). Bunun yanı sıra bu konuda yapılacak değerlendirmede bir bütün olarak somut olayın hangi koşullarda gerçekleştiğinin ve nasıl bir seyir izlediğinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir (Cemil Danışman, B. No: 2013/6319, 16/7/2014, § 57).

41. Devlet görevlileri tarafından kullanılan gücün Anayasa'nın 17. maddesinin aradığı kanunen cevaz verilen zorunlu bir durumda gerçekleşip gerçekleşmediği konusunda bir sonuca ulaşılırken ölüm olayının gerçekleşme şartlarının dikkatlice incelenmesi, yaşamını kaybeden kişinin daha önceki eylemlerinin ve kendisinin yaratacağı tehlikenin niteliğinin değerlendirilmesi gerekmektedir (Cemil Danışman, §§ 62, 63).

42. Devletin bir bireyin ölümünden sorumlu tutulabilmesi için öncelikle o kişinin devlet görevlileri tarafından öldürüldüğünün makul şüpheye yer kalmayacak şekilde kanıtlanmış olması gerekir. Eğer devletin ölüm olayından sorumlu olduğu kanıtlanırsa bu durumda öldürme olayının Anayasa'nın 17. maddesinin dördüncü fıkrasında izin verilen istisnai durumlardan birinin kapsamına girdiğini ispat yükümlülüğü devlete geçer (İpek Deniz ve diğerleri, § 121).

43. Yaşam hakkının öldürmeme yükümlülüğü bakımından ihlal edildiğine yönelik iddialar incelenirken öncelikle belirlenmesi gereken husus, ölümün devlet görevlilerinin güç kullanımı sonucu meydana gelip gelmediğidir. Başvurucu, yakınının güvenlik güçlerince öldürüldüğünü iddia etmiştir. Ölüm olayıyla ilgili yürütülen soruşturma sonucunda verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair kararda D.K.nın silahlı terör eyleminde bulunduğu sırada güvenlik güçlerince öldürüldüğü kabul edilmiştir. Somut başvuruda, başvurucunun yakını D.K.nın güvenlik güçlerince düzenlenen operasyon sırasında öldürüldüğü yönündeki kabul ve tespitlerden ayrılmayı gerektiren bir husus bulunmamaktadır.

44. Bu belirlemenin ardından, bir başka deyişle öldürme fiilinin devlet görevlileri tarafından gerçekleştirildiği belirlendikten sonra yaşam hakkına yapılan müdahalenin Anayasa'ya uygun olup olmadığı Anayasa'nın 13. ve 17. maddelerinde belirtilen ilkeler çerçevesinde ele alınmalıdır. Öldürme fiilinin bu ilkeler çerçevesinde Anayasa'ya uygun olduğunu ispat yükümlülüğü devlete aittir. Bu konuda bir sonuca ulaşılırken ölüm olayının gerçekleşme şartlarının dikkatlice incelenmesi, yaşamını kaybeden kişinin daha önceki eylemlerinin ve kendisinin yaratacağı tehlikenin niteliğinin değerlendirilmesi gerekmektedir. Kamu görevlilerinin güç kullanımına ilişkin eylemlerinin Anayasa'nın 13. ve 17. maddeleri kapsamında değerlendirmesi yapılırken sadece fiilen güç kullanan görevlilerin eylemlerinin değil söz konusu eylemlerin planlanması ve kontrolü dâhil olayın bütün aşamalarının dikkate alınması gerekir. Bunun yanı sıra bir bütün olarak somut olayın hangi koşullarda gerçekleştiği ve nasıl bir seyir izlediği de gözönünde bulundurulmalıdır (Gazal Kolanç ve diğerleri, § 334).

45. Devletin yaşam hakkına müdahalesinin Anayasa'ya uygun olabilmesi için sağlanması gereken ilk ölçüt müdahalenin kanuni bir dayanağının bulunmasıdır. Negatif bir yükümlülük olan öldürmeme yükümlülüğü bireylerin yaşamlarına hukuka aykırı olarak son verilmemesini öngörür ve kolluk görevlilerinin ölümcül güç ve silah kullanabilecekleri durumların Anayasa ve Sözleşme standartlarına uygun yasal ve idari düzenlemeler ile belirlenmesini gerektirir. Nitekim Anayasa'nın 13. maddesinde temel hak ve hürriyetlerin “ancak kanunla” sınırlanabileceği belirtilmiştir. Anayasa'nın 17. maddesinin dördüncü fıkrasında ise “silah kullanılmasına kanunun cevaz verdiği zorunlu durumlarda” öldürme fiilinin hukuka uygun sayılabileceği düzenlenmiştir (Gazal Kolanç ve diğerleri, § 335).

46. Kolluk kuvvetlerinin güç ve silah kullanımını düzenleyen kanun hükümlerinin varlığı kanunilik kriterini sağlamaya yeterli değildir. Bu kriterin yerine getirilmiş sayılması için kanun hükümlerinin yaşam hakkına ancak mutlak bir zorunluluk altında ve ölçülü olarak müdahale edilmesi gerektiğini düzenlemesi; gücün kötüye kullanılmasına, keyfîliğe ve belirli bir ölçüde de olsa kazalara karşı koruma sağlayabilecek düzeyde yeterli ve açık kurallar içermesi gerekir (Gazal Kolanç ve diğerleri, § 336).

47. Kolluk kuvvetlerinin güç ve silah kullanımını düzenleyen mevzuata Gazal Kolanç ve diğerleri (§§ 208, 214, 216-218, 221) kararında yer verilmiştir. Bu mevzuat her kolluk biriminin kendine özgü hizmet gerekleri nedeniyle farklı biçimlerde formüle edilmiş olsa da gücün ancak zorunlu hâllerde ve tehlikeyle orantılı olarak kullanılması, silahlı güç kullanımına son çare olarak ve önceden uyarı yapılarak başvurulması gibi keyfîliği önlemeye yönelik kurallara mevzuatın tamamında yer verilmiştir. Bu açıdan bakıldığında gerek Türk Silahlı Kuvvetleri gerekse emniyet ve jandarma teşkilatlarının güç ve silah kullanımının şartlarını düzenleyen kurallar tek başına kanunilik kriterini karşılayacak düzeyde açık ve yeterlidir (Gazal Kolanç ve diğerleri, § 337).

48. Netice olarak anılan düzenlemelerin hangi görevlilerin hangi durumlarda ve ne ölçüde güç kullanacaklarını belirleyen, gücün kötüye kullanımını, keyfîliği önlemeye ve yaşam hakkına yapılan müdahalelerin asgari düzeyde tutulmasını sağlamaya yönelik yeterli ve açık kurallar içerdiği, böylece kanunilik ölçütünü karşıladığı değerlendirilmiştir.

49. Anayasa'nın 13. maddesinde temel hak ve hürriyetlerin Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabileceği düzenlenmiştir. Yaşam hakkına hangi durumlarda müdahale edilebileceği ise Anayasa'nın 17. maddesinin dördüncü fıkrasında belirtilmiştir. Bu hükümlere göre yaşam hakkına yapılan müdahalenin Anayasa'ya uygun sayılması için karşılanması gereken ikinci kriter, müdahalenin Anayasa'nın 17. maddesinin dördüncü fıkrasında sayılan istisnai durumlardan biri kapsamında gerçekleştirilmesidir.

50. Kovuşturmaya yer olmadığına dair kararda güvenlik güçlerinin güç kullanımının bu istisnai durumlardan meşru müdafaa kapsamında olduğu kabul edilmiştir. Kararda meşru müdafaa yanısıra güvenlik güçlerinin örgüt mensuplarının silahlı ve bombalı eylemlerde bulundukları mahallelerde yetkili bir merciden almış oldukları hukuka uygun bir emri yerine getirdikleri gerekçesine dayanılmıştır. Başvuruya konu olayda güvenlik güçlerince ölenin yanında çok sayıda roket mermisi, güçlendirilmiş roket mermisi, el bombası, piknik tüpü şeklinde el yapımı patlayıcı, RPG mermisi, uzun namlulu silah, silah ve bunlara ait mühimmat ele geçirilmiş olması dikkate alınarak meşru müdafaa şartlarının gerçekleştiğine dair kabulden ayrılmayı gerektirecek bir husus bulunmadığı değerlendirilmiştir.

51. Gazal Kolanç ve diğerleri kararında, silahlı bir ayaklanma kapsamında ağır silahlar kullanılarak gerçekleştirilen kesintisiz ve öngörülemez nitelikteki ölümcül terör saldırılarına karşı güvenlik güçlerince ölümcül güç kullanılarak mukabele edilmesinin, silahlı ayaklanmayı bastırmak ve güvenlik güçleri ile diğer kişilerin yaşamları bakımından ortaya çıkan tehlikeyi bertaraf etmek için orantılı bir müdahale olduğu sonucuna varılmıştır. Başvuruya konu olayda, Gazal Kolanç ve diğerleri kararında açıklanan ayaklanma ortamında yaşanan silahlı çatışmada, silahlı ayaklanmanın bastırılması ve güvenlik güçlerinin kendileri ile diğer kişilerin yaşamlarını korumak için -meşru müdafaa- amacıyla zorunlu ve orantılı güç kullanımı sonucu başvurucunun yakını D.K.nın hayatını kaybettiği, bu nedenle yaşam hakkının maddi boyutu yönünden bir ihlal bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

52. Açıklanan gerekçelerle başvuruda yaşam hakkı kapsamındaki öldürmeme yükümlüğünün ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

2. Usul Yükümlülüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddia

53. Kamu görevlilerinin güç kullanımı neticesi ölüm meydana geldiği durumlarda kamu makamları üzerinde bu ölüm olayıyla ilgili etkili bir ceza soruşturması yapma yükümlülüğü oluşmaktadır. Belirli unsurları ihtiva etmeyen soruşturmalar etkili olma şartını sağlamayacağından yaşam hakkının usul yükümlülüğü bakımından ihlali sonucunu doğurabilir. Bir soruşturmanın etkili sayılabilmesi için öncelikle güç kullanımı sonucu ölüm olayının öğrenilmesi ile kamu makamlarının kendiliğinden harekete geçerek ceza soruşturmasını resen başlatmaları gerekir. Soruşturmaya doğal olmayan ölümün öğrenilmesinden itibaren makul bir sürede başlanması, soruşturma işlemlerinin makul bir hızla yerine getirilmesi ve soruşturmanın makul bir sürede sonuçlandırılması hususlarının da soruşturmanın etkililiği üzerinde önemli bir rolü vardır. Bir soruşturmanın etkili sayılabilmesi için soruşturmayı yürüten kişilerin soruşturma konusu olayda sorumluluğu bulunması muhtemel kişilerden bağımsız olmaları gerekir. Etkili bir soruşturmada, ölen

kişilerin yakın akrabalarının soruşturmadan haberdar edilmeleri ve soruşturma işlemlerine dâhil olma imkânına sahip olmaları gerekir. Bunun yanı sıra soruşturmanın gerekli olduğu ölçüde kamunun denetimine açık olmasının sağlanması da gerekmektedir. Son olarak soruşturmanın etkili kabul edilebilmesi için aynı zamanda yeterli olması gerekir. Yeterlilik, soruşturmanın ölüm olayının nasıl gerçekleştiğine dair olguları ortaya çıkaracak nitelikte olmasını ifade eder. Soruşturmanın yeterli olması, ölümle sonuçlanan güç kullanımının haklı olup olmadığının belirlenmesi açısından da önem arz etmektedir (Gazal Kolanç ve diğerleri, § 369).

54. Somut olayda, kamu makamlarının terörle mücadele operasyonlarında yaşanan çatışmalarda ölen kişiler bulunduğunu tespit etmelerinin ardından kendiliklerinden harekete geçerek ceza soruşturması başlattıkları anlaşılmıştır. Dolayısıyla somut başvuruda resmî bir soruşturmanın resen başlatılması bakımından etkili soruşturma yükümlülüğüne uygun hareket edildiği sonucuna varılmıştır.

55. Ceza soruşturmalarına ölüm olaylarının öğrenilmesiyle derhâl başlanmıştır. D.K.nın ölümü nedeniyle yürütülen soruşturma 12/10/2017 tarihli kovuşturmaya yer olmadığına dair karara yapılan itirazın reddi ile sona ermiştir. Somut olayın koşullarında soruşturmanın başlamasından sonuçlanmasına kadar geçen 1 yıl 8 ay süre etkili soruşturma yürütme yükümlülüğü bakımından makul olarak değerlendirilmiştir.

56. Başvurucu, olay yeri incelemesine Cumhuriyet savcısının katılmaması nedeniyle etkili soruşturma yükümlülüğünün bağımsızlık ve tarafsızlık kriteri bakımından ihlal edildiğini iddia etmektedir.

57. Öncelikle Cumhuriyet savcısının somut olayın koşullarında olay yerine bizzat giderek delilleri tespit etme imkânı bulunup bulunmadığı değerlendirilmelidir. Anayasa Mahkemesi, soruşturmanın bağımsız kişilerce yürütülmesi kriterinin hiçbir şekilde Cumhuriyet savcılarının ağır silahlarla çatışmaların devam ettiği bir bölgeye bizzat giderek delilleri tespit etmeleri gerektiği şeklinde yorumlanamayacağı kanaatindedir (Gazal Kolanç ve diğerleri, § 373).

58. Somut başvuruya konu soruşturmada delil toplama işleminin Olay Yeri İnceleme görevlilerince yerine getirildiği anlaşılmıştır. Olay yeri inceleme ve delil toplama işlemlerinin çatışmalara fiilen katılan birimlerden ayrı bir yapı içindeki bu uzman birimlerce yerine getirilmesi somut olayın koşullarında soruşturmanın bağımsızlığının sağlanması bakımından önemli bir tedbir olarak değerlendirilmiştir. Buna ek olarak adli kolluk görevlileri, daha sonra tutanağa bağladıkları tüm işlemleri video ve fotoğraflarla kaydederek soruşturmayı yürütmekle görevli Cumhuriyet savcısının incelemesine imkân sağlamıştır. Soruşturmalar için kritik önemdeki ölü muayene ve otopsi işlemleri, Cumhuriyet savcısının katılımıyla yapılmıştır. Dolayısıyla somut olayda etkili soruşturma yürütme yükümlülüğü kapsamında soruşturmanın bağımsızlığının zedelenmemesi için imkânlar dâhilindeki tüm tedbirlerin alındığı kanaatine varılmıştır.

59. Soruşturmanın etkili olabilmesi için sahip olması gereken bir diğer unsur başvurucu yakınlarının soruşturma işlemlerine katılımlarının sağlanması ve soruşturmanın gerektiği ölçüde kamu denetimine açık olmasıdır. Somut başvuruda, başvurucu avukat ile temsil edilmiştir. Başvurucunun soruşturma dosyasını inceleme ve yapılmasını istediği soruşturma işlemlerini soruşturma merciine bildirme imkânı bulunmaktadır. Başvurucu, kovuşturmaya yer olmadığına dair karara itiraz hakkını da kullanmıştır. Yapılan açıklamalar ışığında başvurucunun, yakınının ölü bulunmasının ardından başlayan ceza soruşturmasına

gerektirdiği ölçüde katılma hakkına hiçbir sınırlama getirilmediği ve avukatı aracılığıyla belirtilen hakkını etkili bir şekilde kullandığı, somut olayın gerçekleştiği koşullar gözönüne alındığında soruşturmanın yeterli derecede kamu denetimine de açık olduğu kanaatine varılmıştır.

60. Başvurucunun yakınının ölümü olayıyla ilgili usul yükümlülüğüne ilişkin diğer hak ihlali iddiası genel olarak soruşturmaların yeterli olmadığı temeline dayanmaktadır. Somut olayda Olay Yeri İnceleme birimi tarafından olay yerinde bulunan cesetler bulundukları hâlleriyle numaralandırılıp fotoğraf ve video kaydı alınarak ölü muayene ve otopsi işlemi için hastaneye gönderilmiştir. Usul kurallarına uygun yapılan ölü muayene ve otopsi işlemlerinde cesetler üzerindeki tüm bulgular kaydedilmiş, kimlik ve delil tespiti için cesetlerden örnekler alınmıştır. Olay yerinde bulunan silah ve silah mühimmatı öncelikle bulundukları yerde numaralandırılmış, bu şekilde fotoğrafları çekilip kayıt altına alındıktan sonra delil torbalarına konulmuştur. Somut olayın koşullarında delil toplama işlemlerinin azami dikkat ve özen gösterilerek yerine getirildiği kanaatine varılmıştır.

61. Başvurucu, ölüm olaylarıyla ilgili soruşturmanın yeterli olmadığı bağlamında kolluk görevlilerinin ifadelerinin alınmadığını iddia etmiştir.

62. Soruşturmanın amacı, somut olayın ne şekilde gerçekleştiğini ortaya çıkarmak ve böylece kullanılan gücün Anayasa'nın 17. maddesi anlamında meşru olup olmadığını belirlemektir. Dolayısıyla ifade alma işlemi her soruşturmada yerine getirilmesi gereken otomatik bir zorunluluk olarak kabul edilemez. Bilakis, ifade alma dahil herhangi bir soruşturma işleminin yerine getirilmemesi ancak bu belirtilen amaç doğrultusunda faydalı olacaksa etkili soruşturma yükümlülüğüne aykırılık oluşturabilir (Gazal Kolanç ve diğerleri, § 381).

63. Somut olayda, çatışmalara katılan görevlilerin ifadelerinin alınmaması etkili soruşturma yükümlülüğü ile ulaşılmak istenen amaç bakımından yerine getirilmesi gereken zorunlu ve faydalı bir delil toplama işlemi olarak değerlendirilmemiştir. Bunun da ötesinde devamlılık arz eden ve öngörülemez nitelikteki silahlı çatışmalara katılan operasyonel birliklerin çatışmaların seyrine göre sürekli değişmesi nedeniyle farklı zamanlarda gerçekleşmiş olması son derece muhtemel ölümlerin hangi birim görevlilerince kullanılan güç sonucu meydana geldiğini belirlemek de neredeyse imkânsızdır (Aynı yönde bkz. Gazal Kolanç ve diğerleri, § 381).

64. Mevcut durumda soruşturmada ölüm olayını çevreleyen koşulların tespiti ve varsa ölüm olayının sorumlularının belirlenmesi için gerekli makul adımların atıldığı, gerçekleştirilen soruşturma işlemleri ile bu işlemler sonucunda elde edilen deliller dikkate alındığında Cumhuriyet Başsavcılığının olayı aydınlatma yükümlülüğünü yerine getirdiğinden kuşku duyulmasını gerektirecek herhangi bir nedenin bulunmadığı değerlendirilmiştir. Ayrıca soruşturmada olayın sebebinin objektif değerlendirmesinin yapılmadığını ve elde edilen delillerin kapsamlı, nesnel ve tarafsız bir analizine dayalı olarak sonuca ulaşılmadığını söyleyebilmeyi mümkün kılan bir durum da söz konusu değildir.

65. Açıklanan gerekçelerle başvuruda yaşam hakkının usul yükümlülüğünün ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gerekli tıbbi tedavinin sağlanmaması nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Gereksiz ve orantısız güç kullanımı nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. 1. Gereksiz ve orantısız güç kullanımı nedeniyle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının maddi boyutunun İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

2. Gereksiz ve orantısız güç kullanımı nedeniyle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının usul boyutunun İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde bırakılmasına 20/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HALİME ÖKTEN

B. No: 2018/6318 | Karar tarihi: 20.12.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/6318

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HALİME ÖKTEN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/6318)

Karar Tarihi: 20/12/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Ayşe Didem ÖZDEMİR AKCA

Başvurucu : Halime ÖKTEN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, güvenlik operasyonu sırasında meydana gelen ölüm olayı hakkında etkili soruşturma yürütülmemesi nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 19/2/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olayların Arka Planı

8. Olayların arka planı ile ilgili açıklamalara Gazal Kolanç ve diğerleri [GK], (B. No: 2017/37897, 5/7/2022, §§ 16-28) kararında yer verilmiştir.

9. Suriye'nin Türkiye sınırında bulunan Ayn el Arap (Kobani) kentinde -PKK'nın Suriye kolu olduğu kabul edilen- PYD ile DAEŞ arasındaki çatışmalar, 2014 yılının Eylül ayı sonunda ve Ekim ayı başında yoğunlaşmıştır (Gülser Yıldırım (2) [GK], B. No: 2016/40170, 16/11/2017, § 21).

10. Suriye'deki çatışmalar dolayısıyla tepkilerini dile getirdiğini ileri süren gruplar 6/10/2014 tarihinden itibaren Türkiye'nin birçok yerinde günlerce devam eden ve kamuoyunda “6-7 Ekim olayları” olarak adlandırılan şiddet eylemlerini gerçekleştirmiştir. Bu eylemler sırasında ülkenin pek çok yerinde kamu binalarına, banka şubelerine, işyerlerine, araçlara, güvenlik güçlerine ve sivillere taş, sopa, molotof kokteyli ve silahlarla saldırıda bulunulmuştur. Bu sırada kamu makamlarınca güvenliğin sağlanması için birçok şehirde eğitime ara verilmiş ve sokağa çıkma yasağı ilan edilmiştir (Gülser Yıldırım (2), § 26).

11. Türkiye, 2015 yılı Temmuz ayından itibaren giderek yoğunlaşan terör saldırılarına maruz kalmıştır. Tırmanan terör saldırılarını PKK/KCK terör örgütünün öz yönetim ilanları izlemiştir. Öz yönetim ilan edilen bölgelerde Öz Savunma Birlikleri (ÖSB) adı altında silahlı gruplar oluşturan PKK terör örgütü, bu gruplar ve YDG-H (Yurtsever Devrimci Gençlik Hareketi) eliyle yollara barikat kurma, hendek kazma ve tünel açma gibi eylemlerde bulunmuştur (Gazal Kolanç ve diğerleri, §§ 25-27).

12. Öz yönetim ilan ettiği bölgelerde patlayıcıyla tuzaklanmış hendekler kazmak ve barikatlar kurmak suretiyle yalıtılmış bölgeler oluşturmaya çalışan PKK terör örgütü, kamuoyunda hendek olayları olarak adlandırılan ve aylarca devam eden bu süreçte roketatarlar, keskin nişancı tüfekleri, patlayıcılar ve otomatik saldırı tüfekleri kullanarak terör saldırıları düzenlemiştir. Okullar, hastaneler, barajlar, adliye binaları, ambulanslar gibi temel kamu hizmetlerini sağlayan eşya ve binaların yanında sivilleri de hedef alan bu terör saldırılarında 335 sivil hayatını kaybederken 2.106 kişi yaralanmıştır. Terör saldırılarında 859 güvenlik görevlisi ve Derik kaymakamı şehit olmuş, 4.711 güvenlik görevlisi yaralanmıştır. Bu terör eylemlerinin engellenmesi, halkın can ve mal güvenliğinin sağlanması amacıyla sözde öz yönetim ilan edilen bazı bölgelerde mülki idare amirliklerince sokağa çıkma yasakları uygulanarak terörle mücadele operasyonları başlatılmıştır (hendek olayları, öz yönetim ilanları, PKK terör örgütünün şehir savaşı stratejisi ve sokağa çıkma yasakları hakkında arka plan bilgisi ile ayrıntılı açıklamalar için bkz. Gazal Kolanç ve diğerleri, §§ 16-28, 67, 346-348).

13. Terörle mücadele operasyonlarının gerçekleştirildiği bölgelerin bazılarında sokağa çıkma yasakları uygulanmış ve bazıları geçici süreyle askerî güvenlik bölgesi ilan edilmiştir. Bu kapsamda terör örgütü üyelerinin yakalanarak halkın can ve mal güvenliğinin sağlanması amacıyla anılan il ve ilçelerin bir kısmında sokağa çıkma yasakları ilan edilmiş fakat güvenlik güçlerince yürütülen operasyonların sona ermesinin ardından söz konusu yasaklar kaldırılmıştır (Ayşe Çelik, B. No: 2017/36722, 9/5/2019, § 12).

14. Şırnak Valiliği, Cizre ilçesinde ilk olarak terörle mücadele operasyonlarının düzenlendiği bazı yerlerde uygulanan sokağa çıkma yasakları kapsamında 4/9/2015 tarihinden itibaren terör örgütü mensuplarının etkisiz hâle getirilmesi, mayın ve patlayıcılarla tuzaklanmış barikat ve hendeklerin bertaraf edilmesi, vatandaşların can, mal güvenliğinin ve kamu düzeninin sağlanması amacıyla sokağa çıkma yasağı ilan edildiğini açıklamıştır. Cizre'de bu tarihten itibaren çeşitli defalar kaldırılıp yeniden uygulamaya konulan ve uygulama saatleri değiştirilen sokağa çıkma yasağı 10/4/2017 tarihinde tamamen kaldırılmıştır (Gazal Kolanç ve diğerleri, § 28).

15. Şırnak Valiliğinin olaylarla ilgili olarak Anayasa Mahkemesine 28/1/2016 tarihinde verdiği bilgiler özetle şöyledir:

i. Sokağa çıkma yasağı ilan edilen bölgelerde terör örgütü üyelerinin saldırıları devam etmektedir. Terör örgütü, silahlı ve bombalı eylemlerle temel kamu hizmetlerinin sunulmasını engellemektedir. Sokağa çıkma yasaklarıyla, yerleşim yerleri içinde terör örgütü mensupları ile girilen silahlı çatışmalar sırasında bölgede yaşayan vatandaşlarımızın can ve mal emniyetinin sağlanması amaçlanmaktadır.

ii. Şırnak Valiliği güvenlik operasyonlarının icra edileceği Silopi ve Cizre ilçelerinde yaşayan halkın temel ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli planlama ve düzenlemeleri yapmıştır. Bu kapsamda Cizre Devlet Hastanesi hizmet vermeye devam etmekte, dört eczane dönüşümlü olarak eczacılık hizmetlerini sürdürmektedir. Ambulanslar 14/12/2015 ile 27/1/2016 tarihleri arasında 1.295 vakaya müdahale etmiştir. 112 ve 155 yardım hatları faaliyettedir. 155 hattına başvuran tüm vatandaşlara gıda ve temel ihtiyaç malzemesi dağıtımı yapılmıştır. Bazı market ve bakkallarla birlikte ekmek fırınları açık tutulmaktadır.

iii. 5/9/2015-4/1/2016 tarihleri arasında Cizre’de 112 Acil yardım hattına yapılan çağrıların %84’ü cevaplanmıştır. Sağlık personelinin yaşamlarının korunması amacıyla müdahale edilemeyen vakalara, vaka bölgesinde güvenlik sağlandıktan hemen sonra müdahale edilmektedir. Bu süreçte sağlık personeli ve ambulanslar terör örgütü tarafından birçok defa saldırıya uğramış, buna rağmen hizmetler devam etmiştir (Gazal Kolanç ve diğerleri, § 35).

B. Başvuruya Konu Olay ve Olgular

16. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

17. Başvuru formuna göre, başvurucunun İdil'de 16/2/2016 tarihinde sokağa çıkma yasağı ilan edilmesinden sonra haber alamadığı oğlu A.Ö., güvenlik operasyonunda hayatını kaybetmiştir. Yürütülen soruşturmada başvurucunun oğlu hakkında “Tehlikeli Maddeleri İzinsiz Olarak Bulundurma veya El Değiştirme, Kamu Malına Zarar Verme, Devletin Birliğini ve Ülke Bütünlüğü Bozma, Sayı ve Nitelik Bakımından Vahim Olan Silah veya Mermileri Satın Alınması Taşınması Bulundurulması, Silahlı Terör Örgütüne Üye Olma, Yangın, Su Baskını, Tahrip, Batırma, Bombalama ya da Nükleer, Biyolojik, Kimyasal Silah Kullanarak Öldürme” suçlarından kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiş ancak başvurucunun oğlu ile terör örgütü arasında bir bağlantı bulunup bulunmadığı araştırılmamıştır. Başvurucuya göre oğlu, terör örgütü üyesi olmayıp örgüt üyeleri tarafından ölüm tehdidiyle zorla götürülmüştür.

18. İdil Cumhuriyet Başsavcılığının 24/2/2016 tarihli Ölü Muayene Tutanağı'nda 24/2/2016 tarihinde gece başlayıp sabaha kadar devam eden İdil Cehennem Deresi mevkii, Hacı İbrahim Dağları, Saklan Deresi İdil tarafında arazi içerisinde ilçeye sızmaya çalışan bölücü

terör örgütü mensuplarınca çıkartılan silahlı çatışma neticesinde birçok terör örgütü mensubunun etkisiz hâle getirildiği, arazinin uygun olmaması nedeniyle cesetlerin hastaneye getirilebilmesinin ancak saat 17.00 sıralarında mümkün olduğu belirtilmiştir. Tutanakta bilirkişi hekim tarafından "ölü muayene işlemi sonunda ölümün tahminen 10 saat önce meydana geldiği, ölenin kesin ölüm sebebinin belirlenmesi için sistematik otopsinin yapılması gerektiği" kanaati bildirilmiştir.

19. Yürütülen soruşturma kapsamında 26/2/2016 tarihli Ölü Muayene ve Otopsi Tutanağı'nda adli tıp uzmanı hekim bilirkişiler tarafından "kişinin ölümünün ateşli silah mermi çekirdeği ve penetran cisim yaralanmasına bağlı kosta, ekstremite kemik kırıkları ile birlikte iç organ yaralanmasından gelişen iç kanama sonucu meydana gelmiş olduğu, DNA analizi amacıyla FTA ile kan örneği alındığı, otopsi işlemi esnasında alman toksikolojik ve biyolojik inceleme amaçlı örneklerin sistematik toksikolojik analiz ve DNA profilinin çıkarılması ve gereği halinde yakınları olduğu iddia edilen kişilerle karşılaştırılması amacıyla İstanbul Adli Tıp Kurumu Başkanlığına gönderilmesinin uygun olacağı, otopsi işlemi esnasında bir adet mermi çekirdeği gömlek parçası elde edildiği" kanaati bildirilmiştir. Otopsi sırasında ceset, kimlik tanığı olarak gösterilen maktulün babası tarafından teşhis edilmiş ve otopsinin ardından defin işlemleri yapılmak üzere kimlik tanığına teslim edilmiştir.

20. Soruşturma kapsamında alınan 4/3/2016 tarihli ekspertiz raporunda cesetten alınan svapların tamamında atış artıklarında bulunan antimon elementinin tespit edildiği belirtilmiştir.

21. Şırnak Cumhuriyet Başsavcılığınca (Başsavcılık) 26/10/2017 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiştir. Karar gerekçesinde özet olarak Şırnak Valiliğince İdil ilçe merkezi ve Dirsekli köyünde 16/2/2016 tarihi saat 23.00'ten geçerli olmak üzere ilan edilen sokağa çıkma yasağı doğrultusunda alınan tedbirler kapsamında PKK/KCK bölücü terör örgütü mensupları tarafından ilçede bulunan sokakların girişlerine inşa edilen mevzi ve barikatların bertaraf edilmesi, tuzaklanan mayın ve el yapımı patlayıcıların imha edilmesi, kazılan hendeklerin kapatılması ve silahlı terör örgütü mensuplarının yakalanıp etkisiz hâle getirilmesi maksadıyla operasyon başlatıldığı belirtilmiştir. Kararda, başlatılan operasyon kapsamında Yeni Mahalle Botaş Caddesi 200 metre kuzeyindeki Cehennem Deresi kırsal alanında ilçeye saldırmak için sızmaya çalışan silahlı terör örgütü üyelerine yönelik yapılan hava destekli operasyon kapsamında çıkan çatışmada terör örgütü mensubu on iki kişinin öldürüldüğü, çatışma yaşanan bölgenin İdil ilçe merkezine beş kilometre uzaklıkta kırsal alanda bulunduğu ifade edilmiştir.

22. Kovuşturmaya yer olmadığına dair kararda, bölgede bulunan dere yatağında kayalıklar arasında belirli aralıklarla yatar vaziyetteki dokuz erkek, üç kadın terör örgütü mensubunun ölü oldukları ve yanlarında çeşitli uzun namlulu silahlar, mühimmatlar ile silahlara ait kovanların olduğunun görüldüğü, yapılan aramada on iki terör örgütü mensubunun üzerinde çeşitli silah (G. marka tabanca ve takılı hâlde şarjör, B. marka tabanca ve tabancaya ait şarjör, yedi adet K. görünümlü tüfek, keskin nişancı K. tüfeği, iki adet tüfek, roketatar) mühimmat, roketatar mermisi, el bombası (on iki adet savunma tipi el bombası, yedi adet taarruz tipi el bombası, bir adet boru tipi el bombası, on sekiz adet el bombası fünyesi, kırk bir adet çeşitli büyüklükte pil, dört ayrı düzenek hâline getirilmiş toplam yirmi üç adet büyük boy pil), dijital kamera ve cep telefonu, masa ve el telsizleri, termal kamera, örgütsel dokümanlar ile A.Ö. adına düzenlenmiş nüfus cüzdanı ve sürücü belgesi ele geçirildiği belirtilmiştir. Kararda, A.Ö.nün güvenlik güçlerince yapılan operasyon sonunda ateşli mermi

silah çekirdeği ve penetran cisim yaralanmasına bağlı kosta, ekstremite kırıkları ile birlikte iç organ yaralanmasından gelişen iç kanama sonucu öldüğünün tespit edildiği, 17/1/2016 tarihinde saat 23.50 sıralarında İdil'de Özel Harekat ekibinin el yapımı patlayıcı kullanılan saldırıya uğraması sonucu üç polis memurunun şehit olduğu, dört polis memurunun yaralandığı olay ile ilgili gizli tanık ve tanık ifadelerinde geçen maktul şüpheli A.Ö.nün ölü olarak bulunduğu ifade edilmiştir.

23. Başvurucu, karara oğlunun terör örgütü ile bağlantısının bulunmadığını, oğlunu kaçıran kişilerden şikâyetçi olduğunu belirterek itiraz etmiştir.

24. Başvurucunun kovuşturmaya yer olmadığına dair karara itirazını inceleyen Şırnak Sulh Ceza Hâkimliğince 2/1/2018 tarihinde itirazın reddine karar verilmiştir. Karar gerekçesinde özet olarak somut olayda Anayasa ve diğer mevzuat hükümleri ile kanunilik şartının karşılandığı, PKK/KCK silahlı terör örgütünün bölgedeki silahlı ve bombalı eylemlerine devam ettiği hususları somut olay ile birlikte değerlendirilerek ele alındığında meşru amaç şartının da karşılandığı gerekçesi açıklanmıştır.

25. İtirazın reddi kararında, birleştirilen soruşturma dosyası içinde yer alan şüpheli A.Z.nin İdil Belediyesi önünde orta refüje yerleştirilen ve üç polis memurunun şehit olduğu olayda el yapımı patlayıcıyı A.Ö. ve Z.A. isimli örgüt mensuplarının el arabasıyla götürerek yerleştirdiklerini örgüt mensuplarının kendi aralarındaki konuşmalarından duyduğuna ilişkin beyanı, ölen A.Ö.nün cesedinden alınan svapta ve kıyafetleri üzerinde atış artıklarında bulunan antimon elementinin tespit edilmiş olması, A.Ö.nün Yeni Mahalle Botaş Caddesi 200 metre kuzeyi Cehennem Deresi kırsal alanında ilçeye saldırmak için sızmaya çalışan silahlı terör örgütü üyelerine yönelik yapılan hava destekli operasyon kapsamında çıkan çatışmada ölmüş olması, olay yerinde çok sayıda silah ve mühimmat ele geçirilmiş olması da dikkate alınarak ölüm olayının terör örgütüne yönelik operasyonlar sırasında gerçekleştiğinin anlaşılması karşısında orantılılık ilkesinin gerçekleştiği kanaatine varıldığı belirtilmiştir. Kararda, soruşturma işlemlerinin yerine getirildiği, güvenlik güçlerinin hukuka uygun emir yerine getirirken karşılaştıkları haksız saldırıyı orantılı biçimde def etme zorunluluğunun söz konusu olduğu olay yönünden kovuşturmaya yer olmadığına dair kararda yer alan hukuka uygunluk sebebi bulunduğu yönündeki değerlendirmede bir yanlışlık olmadığı ifade edilmiştir.

26. Başvurucu, kovuşturmaya yer olmadığına dair karara itirazı neticesinde verilen kararı 19/1/2018 tarihinde öğrenmiştir.

27. Başvurucu 19/2/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

28. İlgili ulusal hukuk için bkz. Gazal Kolanç ve diğerleri, §§ 208-224.

B. Uluslararası Hukuk

29. İlgili uluslararası hukuk için bkz. Gazal Kolanç ve diğerleri, §§ 225-251.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

30. Anayasa Mahkemesinin 20/12/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Yaşam Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

31. Başvurucu, oğlunun sıradan bir vatandaş olduğunu, terör örgütü üyelerinin oğlunu tehdit ederek yanlarında götürdüğünü, operasyonel tedbirlerin eksikliği/gecikmesi nedeniyle ölüm neticesinin gerçekleştiğini, yaşam hakkının ihlalinin temelinde yatan gerekçelerin etkili biçimde soruşturulmadığını, soruşturmanın sadece oğlunun şüpheli olduğundan hareket edilerek tamamlandığını belirterek yaşam hakkının ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

32. Bakanlık görüşünde, İdil Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından hazırlanan fezlekede maktulden alınan svaplarda ve maktulün kıyafetlerinde atış artıklarında bulunan antimon elementi tespit edildiği, tanık ve gizli tanık ifadeleri dikkate alınarak A.Ö.nün terör örgütü PKK üyesi olduğu ve diğer terör örgütü üyeleriyle birlikte güvenlik güçlerine karşı silahlı saldırılarda bulunduğu sırada meşru müdafaa hakkı kapsamında güvenlik güçleri tarafından öldürülmüş olduğu yönünde değerlendirmede bulunulduğu, terör örgütü üyesi olan ve güvenlik güçlerine karşı silahlı faaliyet yürüttüğü anlaşılan maktule yönelik eylemlerin meşru müdafaa kapsamında kaldığı, olayda hukuka uygunluk sebebi bulunduğu, bu nedenle eylemi gerçekleştiren kişiye ceza verilemeyeceği vurgulanarak fezleke düzenlendiği belirtilmiştir.

33. Bakanlık görüşünde ayrıca, Başsavcılık tarafından verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair kararda maktulün PKK/KCK terör örgütü üyesi olduğu ve örgüt faaliyetleri kapsamında güvenlik güçleriyle girdiği çatışmada ölü olarak ele geçirildiğinin vurgulandığı, karara yapılan itiraz üzerine Sulh Ceza Hâkimliğince verilen itirazın reddi kararında kanunilik, meşru amaç ve orantılılık kriterleri ile soruşturmanın etkililiği yönünden inceleme yapıldığı ve Başsavcılığın olayda hukuka uygunluk sebebi bulunduğu yönündeki değerlendirmesinde yanlışlık olmadığı gerekçesinin açıklandığı belirtilmiştir. Bakanlık görüşünde, başvurucunun yakınının öldüğü ve silahlı terör örgütüne karşı yürütülen operasyonlar sırasında yapılan müdahalenin meşru müdafaa kapsamında kaldığı ve meşru müdafaada sınırının aşıldığına dair delil elde edilemediği kanaatine varıldığı hususlarının kovuşturmaya yer olmadığına dair karar ve itirazın reddi kararında tartışıldığı belirtilmiş, inceleme yapılırken somut olayların kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiği vurgulanmıştır.

2. Değerlendirme

a. İncelemenin Kapsamı Yönünden

34. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucu, yakınının ölümüyle sonuçlanan olay yönünden etkili soruşturma yürütülmemesi nedeniyle yaşam hakkının ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarının yaşam hakkı kapsamında ele alınması gerektiğinden bu hak bakımından ayrı bir inceleme yapılmayacaktır.

35. Anayasa Mahkemesi, yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetleri devletin negatif ve pozitif yükümlülüklerini dikkate alarak maddi ve usul boyutları bakımından ayrı ayrı incelemektedir. Devletin negatif yükümlülüğü, kamusal bir yetkiyle güç kullanan görevlilerin, kasıtlı ve hukuka aykırı bir şekilde hiçbir bireyin yaşamına son vermeme ödevini (öldürmeme yükümlülüğü) içerirken pozitif yükümlülük hem her türlü tehlikeye

karşı bireylerin yaşam hakkını korumayı (yaşamı koruma yükümlülüğü) hem de doğal olmayan her ölüm olayının tüm yönleriyle ortaya konulmasına, sorumlu kişilerin belirlenmesine ve gerektiğinde bu kişilerin cezalandırılmasına imkân tanıyan bir soruşturma yapmayı (etkili soruşturma yükümlülüğü) içermektedir. Yaşam hakkının maddi boyutu, negatif yükümlülük ile yaşamı koruma yükümlülüğünü kapsamakta iken yaşam hakkının usul boyutu, pozitif yükümlülüğün bir başka unsuru olan etkili soruşturma yükümlülüğünden ibarettir (benzer değerlendirme için bkz. Aziz Biter ve diğerleri, B. No: 2015/4603, 19/2/2019, § 58).

36. Somut başvuruda başvurucunun iddialarının sadece yaşam hakkının usul boyutuna ilişkin olduğu dikkate alınarak inceleme yaşam hakkının usul boyutu ile sınırlı olarak yapılacaktır.

b. Kabul Edilebilirlik Yönünden

37. Somut başvuruda açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan yaşam hakkı bağlamında etkili soruşturma yapma yükümlülüğünün ihlal edildiği iddialarının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

c. Esas Yönünden

38. Kamu görevlilerinin güç kullanımı neticesi ölüm meydana geldiği durumlarda kamu makamları üzerinde bu ölüm olayıyla ilgili etkili bir ceza soruşturması yapma yükümlülüğü oluşmaktadır. Belirli unsurları ihtiva etmeyen soruşturmalar etkili olma şartını sağlamayacağından yaşam hakkının usul yükümlülüğü bakımından ihlali sonucunu doğurabilir. Bir soruşturmanın etkili sayılabilmesi için öncelikle güç kullanımı sonucu ölüm olayının öğrenilmesi ile kamu makamlarının kendiliğinden harekete geçerek ceza soruşturmasını resen başlatmaları gerekir. Soruşturmaya doğal olmayan ölümün öğrenilmesinden itibaren makul bir sürede başlanması, soruşturma işlemlerinin makul bir hızla yerine getirilmesi ve soruşturmanın makul bir sürede sonuçlandırılması hususlarının da soruşturmanın etkililiği üzerinde önemli bir rolü vardır. Bir soruşturmanın etkili sayılabilmesi için soruşturmayı yürüten kişilerin soruşturma konusu olayda sorumluluğu bulunması muhtemel kişilerden bağımsız olmaları gerekir. Etkili bir soruşturmada, ölen kişilerin yakın akrabalarının soruşturmadan haberdar edilmeleri ve soruşturma işlemlerine dâhil olma imkânına sahip olmaları gerekir. Bunun yanı sıra soruşturmanın gerekli olduğu ölçüde kamunun denetimine açık olmasının sağlanması da gerekmektedir. Son olarak soruşturmanın etkili kabul edilebilmesi için aynı zamanda yeterli olması gerekir. Yeterlilik, soruşturmanın ölüm olayının nasıl gerçekleştiğine dair olguları ortaya çıkaracak nitelikte olmasını ifade eder. Soruşturmanın yeterli olması, ölümle sonuçlanan güç kullanımının haklı olup olmadığının belirlenmesi açısından da önem arz etmektedir (Gazal Kolanç ve diğerleri, § 369).

39. Somut olayda, kamu makamlarının terörle mücadele operasyonlarında yaşanan çatışmalarda ölen kişiler bulunduğunu tespit etmelerinin ardından kendiliklerinden harekete geçerek ceza soruşturması başlattıkları anlaşılmıştır. Dolayısıyla somut başvuruda resmî bir soruşturmanın resen başlatılması bakımından etkili soruşturma yükümlülüğüne uygun hareket edildiği sonucuna varılmıştır.

40. Ceza soruşturmalarına ölüm olaylarının öğrenilmesiyle derhâl başlanmıştır. A.Ö.nün ölümü nedeniyle yürütülen soruşturma 2/1/2018 tarihli kovuşturmaya yer olmadığına dair

karara yapılan itirazın reddi ile sona ermiştir. Somut olayın koşullarında soruşturmanın başlamasından sonuçlanmasına kadar geçen 1 yıl 10 ay süre etkili soruşturma yürütme yükümlülüğü bakımından makul olarak değerlendirilmiştir.

41. Mevcut durumda soruşturmada ölüm olayını çevreleyen koşulların tespiti ve varsa ölüm olayının sorumlularının belirlenmesi için gerekli makul adımların atıldığı, gerçekleştirilen soruşturma işlemleri ile bu işlemler sonucunda elde edilen deliller dikkate alındığında Cumhuriyet Başsavcılığının olayı aydınlatma istediğinden kuşku duyulmasını gerektirecek herhangi bir nedenin bulunmadığı değerlendirilmiştir. Ayrıca soruşturmada olayın sebebinin objektif değerlendirmesinin yapılmadığını ve elde edilen delillerin kapsamlı, nesnel ve tarafsız bir analizine dayalı olarak sonuca ulaşılmadığını söyleyebilmeyi mümkün kılan bir durum da söz konusu değildir.

42. Açıklanan gerekçelerle başvuruda yaşam hakkının usul yükümlülüğünün ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının usul boyutunun İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 20/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULHADİ BARIN VE ASYA BARIN

B. No: 2018/12820 | Karar tarihi: 20.12.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/12820

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULHADİ BARIN VE ASYA BARIN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/12820)

Karar Tarihi: 20/12/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Melek ŞAHAN

Başvurucular : 1. Abdulhadi BARIN

2. Asya BARIN

Vekilleri : Av. Ramazan DEMİR

Av. Hüseyin TÜL

Av. Benan MOLU

Av. Nevroz UYSAL

Av. İlyas TARIM

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; Şırnak'ın Cizre ilçesinde güvenlik güçleri tarafından terörle mücadele kapsamında yürütülen operasyonlar sırasında meydana gelen ölüm olayı ve bu olayı takip eden süreç nedeniyle başta yaşam hakkı olmak üzere temel hak ve hürriyetlerin ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Türkiye'de PKK terör örgütünün neden olduğu terör ve şiddet eylemleri 2015 yılının ortalarından itibaren özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde yoğun olarak yaşanmaya

başlamıştır. Şırnak'ın Cizre, İdil, Silopi ilçeleri, Hakkâri'nin Yüksekova ilçesi, Diyarbakır'ın Silvan, Sur ve Bağlar ilçeleri, Mardin'in Dargeçit, Nusaybin ve Derik ilçeleri ile Muş'un Varto ilçesinde PKK terör örgütü tarafından cadde ve sokaklara hendekler kazılarak barikatlar kurulmuş; patlayıcılar yerleştirilmiş ve bu yerleşim yerlerinin bir kısmında öz yönetim adı altında hâkimiyet kurulmaya çalışılmıştır. Terör ve şiddet olaylarına, Türk Silahlı Kuvvetleri ve Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından PKK mensuplarına karşı ortak olarak gerçekleştirilen ve başta Sur, Cizre ve Nusaybin olmak üzere on bir şehirde yürütülen askerî operasyonlarla müdahale edilmiştir. Terör örgütü mensuplarının yakalanması, halkın can ve mal güvenliği ile kamu düzeninin sağlanması için yapılan operasyonların gerçekleştirildiği bölgelerin bazılarında 2015 yılının ikinci yarısından başlamak üzere değişen tarihlerde sokağa çıkma yasakları uygulanmış ve bazı yerleşim birimleri geçici süreyle askerî güvenlik bölgesi ilan edilmiştir. Terör örgütü üyelerinin yakalanarak halkın can ve mal güvenliğinin sağlanması amacıyla getirilen sokağa çıkma yasakları güvenlik güçlerince yürütülen operasyonların sona ermesinin ardından kaldırılmıştır. Gerçekleşen geniş çaplı operasyonlarda beş yüze yakın güvenlik görevlisi şehit olmuş, iki binin üzerinde terörist etkisiz hâle getirilmiştir (sürece ilişkin detaylı aktarım ile operasyonlar ve hendek olaylarına ilişkin arka plan bilgisi için bkz. Gülser Yıldırım (2), B. No: 2016/40170, 16/11/2017; Ayşe Çelik, B. No: 2017/36722, 9/5/2019; Seyid Narin [GK], B. No: 2018/20156, 18/5/2022; Gazal Kolanç ve diğerleri [GK], B. No: 2017/37897, 5/7/2022).

3. Operasyonların gerçekleştirilip sokağa çıkma yasaklarının uygulandığı dönemde Cizre Cumhuriyet Başsavcılığının (Başsavcılık) kararına istinaden 17/2/2016 tarihinde yapılan bir arama sırasında Cizre ilçesi, Cudi Mahallesi, Niran Sokak'ta (bazı evrakta Narin olarak geçmektedir.) bulunan ve güvenlik güçleri tarafından C-3154 olarak numaralandırılan binanın kalıntıları arasında birden fazla kadın ve erkek cesedi bulunmuştur. Cesetler cenaze aracıyla Cizre Devlet Hastanesine nakledilmiştir.

4. Cesetlerin bulunmasını takiben Başsavcılık tarafından başlatılan soruşturma kapsamında olay yerinde fotoğraf, video çekimi gerçekleştirilip işlemler tutanağa bağlanmış, ilgili emniyet birimlerine delillerin toplanması için talimat verilmiştir. Aynı gün düzenlenen Olay Yeri İnceleme Tutanağı'na göre binada birden fazla otomatik tüfek (bazılarının fişek yatağı, şarjörü dolu AK-47/Kalaşnikof marka), otomatik tüfek şarjörü ve fişeği, hücum yeleği, telsiz, telefon, SIM kart, bilgisayar hafıza kartı, dizüstü bilgisayar ve A.A. adına düzenlenmiş sürücü belgesi bulunmuştur [Aynı bina için güvenlik birimleri tarafından birbirine yakın farklı tarihlerde arama işlemleri gerçekleştirildiği, elde edilen deliller (ateşli silah, telsiz, bilgisayar) için ayrı ayrı inceleme ve el koyma işlemlerinin yapıldığı Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi kayıtlarından anlaşılmaktadır.]. Söz konusu ateşli silahlar, ateşli silah ürünleri ve diğer deliller elkoyma kararı verilerek muhafaza altına alınmıştır. Güvenlik güçlerince tutulan tutanaklarda (telsiz kayıtları vb. çözümlemesi) C-3154 koduyla belirtilen bina ve çevresinin operasyonlar sırasında terör örgütü mensuplarınca kullanıldığı, güvenlik güçlerine bu binadan ateş açıldığı ve çatışmaların yaşandığı ifade edilmiştir (detaylı çatışma bilgileri ve olay örgüsü için bkz. Gazal Kolanç ve diğerleri).

5. Ayrıca aynı gün olay yerinde bulunan (daha sonra başvuruculların yakını olduğu anlaşılan) ceset üzerinde ölü muayene işlemleri yapılmış; ceset, kesin ölüm nedeninin tespiti için Adli Tıp Kurumunun ilgili birimine sevk edilmiştir. Ölü muayene işlemine ve otopsiye Cumhuriyet savcısı da katılmıştır. 18/2/2016 tarihli otopsi raporunda şahsın ateşli silah ürünü yaralanmasına bağlı kafatası ve kosta kırıkları ile birlikte iç organ ve büyük damar

yaralanmasından gelişen iç kanama sonucu hayatını kaybettiği, cesetten laboratuvar incelemesi için kas ve kemik örnekleri alındığı belirtilmiştir. DNA testi sonucunda 2/3/2016 tarihinde, ölen kişinin başvurucu Abdulhadi Barın'ın oğlu H.B. olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte cesetten çürümeye bağlı deformasyon nedeniyle cesetten parmak izi ve svap alınamamış, kıyafetlerinden numune alınabilmiştir. Yapılan laboratuvar incelemesi neticesinde kıyafetler üzerinde atış artığı belirlenmiştir.

6. Güvenlik güçleri çatışmaların da devam ettiği bölgede yaptıkları araştırma sonucu olay yerini gören ve kayıt yapan kamuya ya da özel şahıslara ait kamera ve/veya tanık tespit edememiştir. Güvenlik birimleri, terör örgütünü destekleyen yayınlar yaptığını değerlendirdiği internet sitesinde (ANF Ajansı) H.B.nin PKK terör örgütünün silahlı alt yapılanmalarından olan YPS tarafından sahiplenildiğini ve YPS savaşçısı olarak anıldığını tespit etmiştir.

7. Güvenlik birimleri yaptıkları inceleme sonucu H.B.nin PKK/KCK terör örgütü adına milis/iş birlikçi olarak, aynı örgütün silahlı yapılanmalarından olan YPS içinde ise silahlı olarak faaliyette bulunduğuna dair istihbarat bilgisine ulaşmıştır. Güvenlik güçleri, cesedin ele geçirildiği yerin PKK/KCK terör örgütü mensuplarıyla girdikleri silahlı çatışmanın yaşandığı operasyon bölgesinde kalması, cesedin bulunduğu adreste on iki terör örgütü mensubunun daha cesedinin silahları ve mühimmatları ile birlikte ele geçirilmesi nedeniyle maktulün silahlı saldırı eylemi/girişimi esnasında etkisiz hâle getirdikleri terör örgütü mensuplarından olduğunu değerlendirmiştir.

8. Soruşturma sonunda 14/2/2018 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiştir. Gerekçede özetle elde edilen deliller uyarınca H.B.nin terör örgütü üyesi olduğunun tespit edildiği ve terör örgütüne yönelik operasyonlar sırasında, kanunun/emrin yerine getirilmesi kapsamında gerçekleşen ölümün hukuka uygunluk şartlarını taşıdığı ifade edilmiştir. Söz konusu karara yönelik itiraz, Şırnak Sulh Ceza Hâkimliği (Hâkimlik) tarafından 22/3/2018 tarihinde reddedilmiştir. Ret gerekçesinde operasyonların arka planına ve güç kullanımına ilişkin mevzuata dair kapsamlı bir açıklama yapılarak güvenlik güçlerinin terörist grupla silahlı çatışma yaşarken terörle mücadele çerçevesinde aldıkları emri yerine getirdikleri sırada kendilerine, diğer güvenlik güçlerine ve sivil halka örgüt mensuplarınca yöneltilen, gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan haksız saldırıları o andaki hâl ve şartlara göre saldırı ile orantılı biçimde defetmek zorunda oldukları, terör örgütü mensubu olduğu tespit edilen H.B.yi kanunun verdiği yetkiyi kullanarak etkisiz hâle getirdikleri sonucuna ulaşıldığı ve bu bağlamda itiraza konu kararda hukuka aykırılık bulunmadığı ifade edilmiştir.

9. Başvurucular, anılan kararı 30/4/2018 tarihinde öğrenmelerinin ardından 15/5/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. H.B.nin avukatı 9/2/2016 tarihinde tedbir talebiyle bireysel başvuru yapmış, H.B.nin sokağa çıkma yasakları sırasında başlatılan operasyonlar kapsamında güvenlik güçlerince ağır şekilde yaralandığı iddia etmiştir. Şırnak Valiliği (Valilik) tarafından 11/2/2016 tarihinde Anayasa Mahkemesine gönderilen yazıda, Bostancı Sokak, Narin Sokak ve Beyazıt Sokak'ta bulunan binalara sağlık görevlileri ve ilgili personellerle gidildiği ve bu adreslerde yaralıların bulunmadığının anlaşıldığı bildirilmiştir. İkinci Bölüm 12/2/2016 tarihinde, tedbir kararı verilmesine yer olmadığına, kamu makamlarının kim olduklarına bakılmaksızın başvurucu olduğu belirtilen kişilerin bulunduğu yerin tespiti ve sağlık hizmetlerine erişimleri için gerekli tedbirleri almaya devam etmesine, Başsavcılıktan başvurucu olduğu

belirtilen kişilerin hayatını kaybedenler arasında olup olmadığının bildirilmesinin istenmesine ve Valiliğin sonraki gelişmelerden Anayasa Mahkemesini gecikmeksizin bilgilendirmesine karar vermiştir. H.B.nin avukatı tarafından yapılan ve 2016/2602 numarasına kaydedilen başvuruda eksikliğin giderilmesi bildirimine verilen cevapla H.B.nin öldüğü, yakınlarına ulaşılamadığı belirtilerek H.B. adına başvuruya devam edilmeyeceği bildirilmiştir.

11. 15/5/2018 tarihli başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

12. Başvuruculara adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. Yaşam Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

13. Başvurucular, yakınları H.B.nin sokağa çıkma yasakları sırasında başlatılan operasyonlar kapsamında güvenlik güçlerince ağır şekilde yaralandığını, bir binanın bodrum katında mahsur kaldığını, binada bulunan diğer kişiler ile milletvekillerinin yardım ve ambulans taleplerinin cevapsız bırakılması sonucu öldüğünü ileri sürmüştür. Yakınlarının terör örgütü üyesi olmadığını ve hiçbir çatışmaya katılmadığını, H.B.nin silah kullandığının, kullanılan gücün mutlak zorunlu ve orantılı olduğunun kanıtlanamadığını, sokağa çıkma yasaklarının operasyonlar bittiği hâlde delil karartmak amacıyla üç hafta daha devam ettirildiğini, olay yeri incelemesinin Cumhuriyet savcısı olmadan yapıldığını, soruşturmanın çelişkiler, eksiklikler içerdiğini ve tarafsız yürütülmediğini, Başsavcılığın hiçbir hususta resen araştırma yapmadığını, operasyona ilişkin temel soruların cevapsız bırakıldığını, faillere ceza verilmediğini belirterek yaşam hakkı ile kişi hürriyeti ve güvenliği haklarının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

14. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; operasyonlardaki planlama ve hazırlık aşamasının somut olayın şartları ile uyumlu olduğu, güvenlik güçlerinin somut olayın şartlarına göre kendilerinden beklenebilecek tüm önlemleri aldıkları gibi silah kullanımlarının ilk andan itibaren suçun işlenmesinin önlenmesine ve sivillerinin terör örgütünün şiddet eylemlerine karşı korunmasına yönelik olduğu ancak yer yer terör örgütü mensupları ile güvenlik güçleri arasında gerçekleşen çatışmalarda silah kullanılmasının güvenlik güçleri açısından meşru müdafaa kapsamında kaldığı ifade edilmiştir. Ayrıca güvenlik güçlerinin kendilerine ve üçüncü kişilere zarar verilmesini önlemek için silahlarını kullanmalarının zorunluluk arz ettiği, somut başvuruda başvurucuların yakınına karşı haksız ve ölümcül güç kullandıkları kanaatini destekleyecek, her türlü makul şüphenin ötesinde delil olmadığı, Cizre Cumhuriyet Başsavcılığının yürüttüğü soruşturma dosyasında yer alan delillerden başvurucuların yakını H.B.nin terör örgütüne katıldığının ve çatışmalarda fiilen yer aldığının anlaşıldığı belirtilerek yaşam hakkının esas boyutunun ihlal edilmediği, ayrıca olayın hangi şartlar altında meydana geldiğini ortaya koymaya elverişli bir soruşturma yürütülmesi nedeniyle yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edilmediği bildirilmiştir.

15. Başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı başvuru formundaki iddialara benzer iddialar ileri sürmüştür.

16. Başvuruculara iddiaları, yaşam hakkı kapsamında incelenmiştir.

17. Yaşam hakkının öldürmeme yükümlülüğü (negatif yükümlülük) ilişkin maddi boyutu ile etkili soruşturma yükümlülüğüne ilişkin usul boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddianın

açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşıldığından bu iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir. Bununla birlikte H.B.nin yeri ve durumu konusunda yetkililer haberdar edilmesine rağmen H.B.ye tıbbi yardım sağlanmadığı, böylece yaşam hakkının koruma yükümlülüğüne ilişkin maddi boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olup olmadığının ayrıca değerlendirilmesi gerekir.

18. Somut başvuruya konu olay ve iddiaların yaşam hakkı bağlamında incelenmesinden önce bazı hususlara açıklık getirilmesi elzemdir. Öncelikle inceleme kapsamının bireysel başvurunun niteliği gereği başvuruya konu olaylarla sınırlı olduğu belirtilmedir. Yapılan tespit ve değerlendirmeler, başvuru konusu olayı çevreleyen şartlara ilişkin ve bunlarla sınırlıdır; öz yönetim ilanlarını takip eden süreçte Türkiye'nin bir bölümünde yaşanan terör olaylarına karşı düzenlenen güvenlik operasyonlarının ve alınan tedbirlerin genel bir değerlendirilmesi olarak anlaşılamaz. Başvuru formunda dile getirilen tüm iddialarla ilgili bir değerlendirmede bulunmak Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Buna karşılık yoğun terör hadiselerinin ve buna bağlı can kayıplarının yaşandığı, bunları sona erdirmek üzere güvenlik operasyonlarının düzenlendiği, son derece tehlikeli ve öngörülemez bir ortamda meydana gelen ölüm olaylarına ilişkin somut başvuru değerlendirilirken olayların arka planında yaşananların gözardı edilmesi de düşünülemez.

1. Öldürmeme Yükümlülüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddia

19. Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen yaşam hakkı kapsamında devletin yetki alanında bulunan hiçbir bireyin yaşamına kasıtlı ve hukuka aykırı olarak son vermeme şeklinde negatif yükümlülüğü bulunmaktadır . Anayasa'nın 17. maddesinin son fıkrasında belirtilen yaşam hakkına yapılan müdahalenin hukuka uygun olacağı hâllerde dahi son çare olarak öldürücü kuvvet kullanılması gerekir. Kamu görevlilerinin güç kullanımına ilişkin eylemlerinin gereklilik ve ölçülülük bakımından değerlendirmesi yapılırken eylemlerin planlanması ve kontrolü dâhil olayın bütün aşamaları dikkate alınmalıdır. Bunun yanı sıra bu konuda yapılacak değerlendirmede bir bütün olarak somut olayın hangi şartlarda gerçekleştiği, nasıl bir seyir izlediği ve yaşamını kaybeden kişinin daha önceki eylemleri ile kendisinin yaratacağı tehlikenin niteliği de gözönünde bulundurulmalıdır (detaylı aktarım için bkz. Cemil Danışman, B. No: 2013/6319, 16/7/2014; İpek Deniz ve diğerleri, B. No: 2013/1595, 21/4/2016; Cembeli Erdem, B. No: 2014/19077, 18/4/2018; Cem Sarısülük ve diğerleri [GK], B. No: 2015/16451, 15/12/2021; güvenlik güçlerinin fiziksel zor ve silah kullanımına ilişkin mevzuat için bkz. Gazal Kolanç ve diğerleri, §§ 208, 214, 216-218, 221).

20. Öldürmeme yükümlülüğünün ihlal edildiğine yönelik iddialar incelenirken öncelikle belirlenmesi gereken husus, ölümün devlet görevlilerinin güç kullanımı sonucu meydana gelip gelmediğidir. Başvurucular, yakınlarının güvenlik güçlerince öldürüldüğünü iddia etmiştir. Ölüm olayıyla ilgili yürütülen soruşturma sonucunda verilen kararda da H.B.nin ölümünün operasyonlar sırasında kamu gücünün kullanımına bağlı olarak gerçekleştiği kabul edilmiştir. Somut başvuruda, başvurucuların yakınının güvenlik güçlerince düzenlenen operasyon sırasında öldürüldüğü yönündeki kabul ve tespitlerden ayrılmayı gerektiren bir husus bulunmamaktadır.

21. Anayasa Mahkemesi Gazal Kolanç ve diğerleri kararında, terör olayları nedeniyle 2015 ve 2016 yıllarında Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde güvenlik güçleri tarafından düzenlenen geniş çaplı operasyonlarda meydana gelen ölümler için birden çok başvurunun birleştirilmesi suretiyle yaşam hakkı yönünden yaptığı detaylı değerlendirmede olayın

şartlarını, konuya ilişkin yaklaşımını, ilkeleri ve ölçütleri belirlemiştir. Somut başvurudaki ihlal iddiasına konu tekil ölüm olayı ve akabinde olaya özgü yapılan soruşturmanın öznel şartları dışında genel operasyon (güç kullanımı) şartlarına yaklaşım bağlamında Gazal Kolanç ve diğerleri kararında yapılan belirlemelerden ayrılmayı gerektiren bir neden bulunmamaktadır.

22. Devletin yaşam hakkına müdahalesinin Anayasa'ya uygun olabilmesi için sağlanması gereken ilk ölçüt müdahalenin kanuni bir dayanağının olmasıdır. Güvenlik kuvvetlerinin güç ve silah kullanımını düzenleyen mevzuatın hangi durumlarda ve ne ölçüde güç kullanılacağını belirleyen, gücün kötüye kullanımını, keyfîliği önlemeye ve yaşam hakkına yapılan müdahalelerin asgari düzeyde tutulmasını sağlamaya yönelik olan yeterli ve açık kurallar içerdiği, dolayısıyla kanunilik şartını sağladığı değerlendirilmiştir (Gazal Kolanç ve diğerleri, § 339).

23. Yaşam hakkına yapılan müdahalenin ihlale yol açmaması için karşılanması gereken ikinci kriter, müdahalenin Anayasa'nın 17. maddesinin dördüncü fıkrasında sayılan istisnai durumlardan biri kapsamında gerçekleştirilmesidir. Kovuşturmaya yer olmadığına dair kararda güvenlik güçlerinin terörle mücadele çerçevesinde aldıkları emri yerine getirdikleri sırada kanunun verdiği yetkiyi kullanarak güç kullandıkları kabul edilmiştir. Hâkimlik de olayda meşru müdafaa hâlinin varlığını kabul etmiştir. Söz konusu kabuller; H.B. hakkında PKK/KCK terör örgütü adına milis/iş birlikçi olarak, aynı örgütün silahlı yapılanmalarından olan YPS içinde ise silahlı olarak faaliyette bulunduğuna dair istihbarata, H.B.nin kıyafetlerinde ateşli silah atış artığı varlığını tespit eden laboratuvar raporuna, H.B.nin cesedinin bulunduğu binanın terör örgütü mensupları ile güvenlik güçleri arasındaki silahlı çatışmanın yoğun şekilde yaşandığı operasyon bölgesinde kaldığına ilişkin tutanaklara, bu binadan başka örgüt mensuplarının cesetleri ile birlikte çok sayıda otomatik silah ve ateşli silah ürünü çıkarılmasına, terör örgütü lehine propaganda yapan internet sitesinde örgütün silahlı yapılanmalarından olan YPS içinde yer aldığını belirten yayınlara ve soruşturma sürecinde elde edilen delillere dayanmaktadır. Bu deliller H.B.nin terör eylemlerini engellemek için yapılan operasyonlarda güvenlik güçleri ile girdiği silahlı çatışmada güvenlik güçlerinin emri yerine getirmesi sırasında, kanunun verdiği yetkiyle ve kendilerine, diğer güvenlik güçlerine ve sivil halka örgüt mensuplarınca yöneltilen, gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan haksız saldırıları o andaki hâl ve şartlara göre saldırı ile orantılı biçimde defettiklerinin, bir başka ifade ile H.B.nin meşru müdafaa şartları altında öldürüldüğünün kabulü için yeterlidir.

24. Diğer taraftan söz konusu operasyonların yapılma sebebi olan yaygın terör olaylarının Gazal Kolanç ve diğerleri kararında yapılan belirleme (aynı kararda bkz. § 342) doğrultusunda ayaklanma olarak nitelendirilmesi gerektiği dikkate alındığında H.B.nin ölümüyle sonuçlanan güç kullanımının Anayasa'nın 17. maddesinde yer alan, ayaklanmanın bastırılması meşru amacına da matuf olduğu kanaatine ulaşılmıştır.

25. Yaşam hakkına yapılan müdahalenin ihlale yol açmaması için karşılanması gereken son kriter, müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesi anlamında ölçülülük ilkesine aykırılık taşımamasıdır. Bir başka ifadeyle devlet görevlilerinin ölümle neticelenen güç kullanımlarının somut olayın şartlarında ortaya çıkan tehlikeyi bertaraf etmek için orantılı ve gerçekleştirilmek istenen meşru amaca ulaşmak için mutlak zorunlu olduğu ortaya konulmalıdır. Gazal Kolanç ve diğerleri kararında, terör eylemlerinin sona erdirilmesi için yapılan operasyonlar kapsamında yaşam hakkına yönelik müdahalelerin silahlı bir ayaklanma kapsamında ağır silahlar kullanılarak gerçekleştirilen kesintisiz ve öngörülemez

nitelikteki ölümcül terör saldırılarına karşı silahlı ayaklanmayı bastırmak, güvenlik güçleri ve diğer kişilerin yaşamları bakımından ortaya çıkan tehlikeyi bertaraf etmek için yapılan zorunlu ve orantılı bir müdahale olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Gazal Kolanç ve diğerleri, §§ 343-368). Bu noktada başvuruculaların yakını H.B.nin de soruşturma dosyasındaki deliller uyarınca, Gazal Kolanç ve diğerleri kararında belirtilen ve detaylandırılan operasyonlar kapsamında güvenlik kuvvetleriyle yaşadığı silahlı çatışma esnasında güç kullanımına bağlı olarak hayatını kaybettiğinin kabul edilmesi gerektiğini, dolayısıyla söz konusu operasyonlar için anılan kararda yapılan nitelendirmenin bu başvuru için de geçerli olduğunu yeniden hatırlatmak gerekir. Sonuç olarak cesedi terör örgütü mensupları ile güvenlik güçleri arasındaki silahlı çatışmanın yoğun şekilde yaşandığı operasyon bölgesinde kalan adreste, çok sayıda atışa hazır otomatik silahla ve örgüt mensuplarının cesetleriyle ele geçirilen, üzerinde atış artığı tespit edilen ve güvenlik birimlerinin terör örgütü lehine propaganda yaptığını değerlendirdiği bir internet sitesinde hakkında yayın yapılan H.B.nin meşru müdafaa hâli ve silahlı ayaklanmanın bastırılması kapsamında zorunlu ve orantılı güç kullanımı sonucu hayatını kaybettiği, bu nedenle somut olayda yaşam hakkının maddi boyutu yönünden bir ihlal bulunmadığı değerlendirilmiştir.

26. Açıklanan gerekçelerle yaşam hakkının öldürmeme yükümlülüğüne ilişkin maddi boyutunun ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

2. Etkili Soruşturma Yükümlülüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddia

27. Devlet, yaşam hakkının etkili soruşturma yükümlülüğüne ilişkin usul boyutu kapsamında doğal olmayan her ölüm olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili resmî bir soruşturma yürütmek durumundadır. Kamu görevlilerinin güç kullanımı sonucu gerçekleşen ölümlere ilişkin soruşturmaların etkili olabilmesi için soruşturma makamlarının olaya karışmış olabilecek kişilerden bağımsız olması, resen ve derhâl harekete geçerek ölüm olayını aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek bütün delilleri tespit etmesi gerekir. Soruşturma süreci kamu denetimine açık olmalı ve ölen kişinin yakınlarının meşru menfaatlerini korumak için bu sürece gerekli olduğu ölçüde katılımları sağlanmalıdır. Makul bir özen ve süratle yürütülmesi gereken soruşturma sonucunda alınan kararın soruşturmada elde edilen tüm bulguların kapsamlı, nesnel ve tarafsız bir analizine dayanması, bunun yanı sıra söz konusu kararın yaşam hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'nın aradığı zorunlu bir durumdan kaynaklanan ölçülü bir müdahale olup olmadığına yönelik bir değerlendirme içermesi de gerekmektedir (birçok karar arasından bkz. Cem Sarısülük ve diğerleri, §§ 140-151).

28. Somut sürece bakıldığında H.B.nin cesedinin bulunmasını takiben Başsavcılık tarafından derhal soruşturma başlatıldığı, olay yeri incelemesinin yapıldığı, delillerin toplandığı, toplanan delillerin muhafaza altına alındığı, güvenlik birimleri ile gerekli yazışmaların yapıldığı, otopsi işlemlerinin vakit kaybetmeden gerçekleştirildiği görülmektedir. Süreçte H.B.nin kıyafetlerinden alınan numune sonucu üzerinde ateşli silah atış artığı tespit edildiği görülmektedir. Ayrıca, olay mahallinde görüntü kaydeden kamu ya da özel şahsa ait kameranın ve tanığın bulunmadığı yönünde tespit yapıldığı, H.B.nin babasının ifadeye çağrıldığı anlaşılmaktadır.

29. Sokağa çıkma yasağı ve devam eden silahlı çatışmalar nedeniyle olay yerine erişimin sınırlı olduğu bir ortamda kamu gücü eliyle yeterli bir soruşturma yürütülerek ölümün meydana geldiği koşulların tam olarak ortaya konulması özellikle önemlidir. Öte yandan olayı çevreleyen zorlu koşullar soruşturma makamları ve delil toplamakla görevli kamu

görevlileri için de geçerlidir. Öyle ki söz konusu çatışma ve operasyon döneminde verilen arama kararını yerine getirmek ve delil toplamak için olay yerine giden emniyet görevlilerine ve onların güvenliğini sağlamak için tertibat alan Jandarma ve Polis Özel Harekât mensuplarına terör örgütü üyelerince bombalı ve silahlı saldırıda bulunulduğu, bazı uzman görevlilerinin yaralandığı, bu görevliler arama kararı gereğini yerine getiremeden olay yerinden ayrılmak zorunda kaldıkları, Cizre Adliyesi binasının iki ayrı tarihte roketatarlar ve uzun namlulu silahlar kullanılarak gerçekleştirilen terör saldırılarının hedefi olması nedeniyle adliye binası dışında çalıştığı tespit edilmiştir. Bu derece öngörülemez ve şiddetli terör saldırılarının olduğu, devlet güçlerinin kontrollerinin sınırlı bulunduğu bir ortamda etkili soruşturma yapma yükümlülüğü kapsamında olay yerinden delil toplanmasına ilişkin ilkelerin katı bir biçimde uygulanmasının mümkün olmadığı kuşkusuzdur. Anayasa Mahkemesi, soruşturmanın bağımsız kişilerce yürütülmesi kriterinin hiçbir şekilde Cumhuriyet savcılarının ağır silahlarla çatışmaların devam ettiği bir bölgeye bizzat giderek delilleri tespit etmeleri gerektiği şeklinde yorumlanamayacağı kanaatindedir (Gazal Kolanç ve diğerleri, §§ 373, 377).

30. Esasen ceza soruşturmalarında delil toplama işlemleri jandarma veya polis teşkilatları içindeki adli kolluk birimlerince yerine getirilmek zorunda olduğundan jandarma ve polisin ortak gerçekleştirdiği güvenlik operasyonları sonucu gerçekleşen ölüm olaylarında adli işlemlerle ilgili kim görevlendirilirse görevlendirilsin bu iki teşkilatla bir şekilde kurumsal bir bağı bulunacaktır. Somut başvuruya konu soruşturmalarda arama kararlarının terörle mücadele operasyonlarına katılmayan adli kolluk birimlerince talep edildiği ve karar gereğinin uzman Olay Yeri İnceleme görevlilerince yerine getirildiği anlaşılmıştır. Olay yeri inceleme ve delil toplama işlemlerinin çatışmalara fiilen katılan Jandarma ve Polis Özel Harekât birimlerinden ayrı bir yapı içindeki bu uzman birimlerce yerine getirilmesi somut olayın koşullarında soruşturmanın bağımsızlığının sağlanması bakımından önemli bir tedbir olarak değerlendirilmiştir. Buna ek olarak adli kolluk görevlileri, daha sonra tutanağa bağladıkları tüm işlemleri video ve fotoğraflarla kaydederek soruşturmayı yürütmekle görevli Cumhuriyet savcılarının incelemesine imkân sağlamıştır. Soruşturmalar için kritik önemdeki ölü muayene ve otopsi işlemleri ise Cumhuriyet savcılarının bizzat katılımıyla yapılmıştır. Dolayısıyla somut olayda etkili soruşturma yürütme yükümlülüğü kapsamında soruşturmanın bağımsızlığının zedelenmemesi için imkânlar dâhilindeki tüm tedbirlerin alındığı kanaatine ulaşılmıştır.

31. Süreçte kamu görevlilerinin şüpheli sıfatıyla ifadelerinin alınmadığı görülmekte ise de soruşturmanın amacı, somut olayın ne şekilde gerçekleştiğini ortaya çıkarmak ve böylece kullanılan gücün Anayasa'nın 17. maddesi anlamında meşru olup olmadığını belirlemektir. Dolayısıyla ifade alma işlemi her soruşturmada yerine getirilmesi gereken otomatik bir zorunluluk olarak kabul edilemez. Süreçte toplanan deliller olayın koşullarında maddi gerçeği ortaya çıkarmış ve kullanılan gücün Anayasa'nın 17. maddesi anlamında mutlak zorunlu ve orantılı olduğunu göstermiştir. Bu nedenle somut olayda çatışmalara katılan görevlilerin ifadelerinin alınmaması etkili soruşturma yükümlülüğü ile ulaşılmak istenen amaç bakımından yerine getirilmesi gereken zorunlu ve faydalı bir delil toplama işlemi olarak değerlendirilmemiştir. Bunun da ötesinde devamlılık arz eden ve öngörülemez nitelikteki silahlı çatışmalara katılan operasyonel birliklerin çatışmaların seyrine göre sürekli değişmesi nedeniyle farklı zamanlarda gerçekleşmiş olması son derece muhtemel ölümlerin hangi birim görevlilerince kullanılan güç sonucu meydana geldiğini belirlemek de neredeyse imkânsızdır (Gazal Kolanç ve diğerleri, § 381).

32. H.B.nin ölümüne ilişkin olarak olay yerinde araştırma yapılarak tutanağa bağlandığı, otopsi işleminin gecikmeksizin gerçekleştirildiği, olay yerinde bulunan delillerin muhafaza altına alındığı, gereken laboratuvar incelemelerinin elde edilen veriler ölçüsünde yapıldığı, muhtemel tanıkların araştırıldığı anlaşılmaktadır. Başsavcılık olaya görüntü kayıtlarına ulaşmak için girişimde bulunmuş ise de olay yerini kaydeden kamera tespit edilememiştir. Süreç bütün olarak yaklaşık iki yılda tamamlanmıştır.

33. Soruşturmanın etkinliğine ilişkin asgari ölçütleri karşılayan incelemenin nitelik ve derecesinin olayın koşullarına bağlı olduğu unutulmamalıdır. Gazal Kolanç ve diğerleri kararında detaylı analize konu -döneme hakim olan- koşullar altında dahi olayın aydınlatılabilmesi için imkânlar dâhilinde tüm delillerin toplanması, hukukun üstünlüğüne olan inancın korunması ve hukuka aykırı eylemlere müsamaha gösterildiği veya kayıtsız kalındığı görünümü verilmemesi açısından kritik bir öneme sahiptir. Yukarıda aktarılan safahatı içeren soruşturma sürecinde ölüm olayını çevreleyen koşulların tespitine imkân sağlayan gerekli ve yeterli bilgilerin olabildiğince bir bütün olarak elde edildiği, kriminal/laboratuvar incelemelerinin yapıldığı, kimlik teşhisinin yapıldığı ve sürecin makul olduğu değerlendirilebilecek iki yıl gibi bir sürede tüketildiği açıkça izlenmektedir. Somut olayı çevreleyen son derece zor ve ağır koşullar nazara alındığında ölüm olayı ile ilgili delil toplama işlemlerinin özensiz yürütüldüğü yorumunu getirmek mümkün görünmemektedir.

34. Sonuç itibarıyla, soruşturma makamlarının olayların seyrini aydınlatmaya yönelik işlemlerinden kuşku duyulmasını gerektirecek bir durumun başka bir ifade ile yürütülen soruşturmanın derinliği ve ciddiyeti üzerinde etki gösterecek nitelikte bir hususun bulunmadığı, dolayısıyla yaşam hakkının etkili soruşturma yükümlülüğüne yönelik bir ihlal bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

35. Açıklanan gerekçelerle yaşam hakkının etkili soruşturma yükümlülüğüne ilişkin usul boyutunun ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

3. Yaşamı Koruma Yükümlülüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddia

36. Topraklarının bir kısmını fiilen işgal etme girişiminde bulunarak ağır silahlarla ölümcül saldırılar düzenleyen PKK terör örgütü mensuplarının eylemlerine karşı bölgede yaşayan sivil halkın yaşamını koruma konusunda devletin pozitif yükümlülüğü olduğu kuşkusuzdur. Aynı yükümlülük terör eylemlerinin sonlandırılması ve kamu hizmetlerinin devam ettirilmesi için çaba harcayan kamu görevlilerinin yaşam haklarının korunması bakımından da geçerlidir (Gazal Kolanç ve diğerleri, § 301). Başvurucular; yaralı hâlde bulunan H.B.nin yeri ve durumu konusunda yetkililer haberdar edilmesine rağmen H.B.ye tıbbi yardım sağlanmadığını, böylece yaşamı koruma yükümlülüğüne aykırı davranıldığını iddia etse de Bakanlık görüşü ile ekindeki belgelerde yer alan bilgiler ve soruşturmalarda toplanan delillerden varılan sonuçlara göre güvenlik güçleri, silahlı terörist faaliyetlerde bulunan H.B.nin eylemlerine karşılık sivil halka ve kamu görevlilerine karşı olan pozitif yükümlülüklerini yerine getirmek amacıyla hareket etmiştir. Bir başka ifadeyle H.B., çatışmalar sırasında bir binaların bodrum katlarına sığınan siviller olduğu iddiasının aksine PKK terör örgütünün "öz yönetim" ilanını takip eden süreçte gerçekleşen terör eylemlerine bizzat katılan ve güvenlik güçlerine karşı silahlı mücadele yürüten biridir. Bu durumda sağlık yardımı sağlanmaması nedeniyle yaşam hakkının ihlal edilip edilmediğinin belirlenebilmesi için yapılması gereken, H.B.nin iddia edildiği gibi yaralı vaziyette ve savunmasız bir durumda iken sağlık yardımı talebinde bulunup bulunmadığı konusunun aydınlatılmasıdır.

37. H.B. ile birlikte on bir kişinin yaralı hâlde Cizre ilçesi Cudi Mahallesi Narin Sokak'ta bir binanın bodrum katında bulunduklarına dair tedbir talepli bireysel başvuru Anayasa Mahkemesine 9/2/2016 tarihinde yapılmıştır. Valilik tarafından 11/2/2016 tarihinde Anayasa Mahkemesine gönderilen yazıda; belirtilen adreste bulunan binalara sağlık görevlileri ve ilgili personellerle gidildiği ve bu adreslerde yaralıların bulunmadığının anlaşıldığının belirtilmesi üzerine tedbir kararı verilmesine yer olmadığına karar verilmiştir (Yaralıların olduğu iddia edilen adreslere yakın çevrede gerçekleştirilen terör saldırılarına ilişkin inceleme için bkz. Gazal Kolanç ve diğerleri, § 316).

38. Başvuru dosyasında H.B.nin yaralı vaziyette bulunduğuna dair soyut iddia dışında hiçbir bulgu mevcut değildir. Bu durumda H.B.nin ne yaralı vaziyette sağlık yardımına ihtiyaç duyduğuna ne bu hususta bir talepte bulunduğuna ne de herhangi bir zamanda bireysel başvuruda iddia edilen adreste yaralı olduğuna dair somut bir delil bulunmamaktadır. Başvuru dosyasındaki tüm deliller birlikte değerlendirildiğinde H.B.nin cesedinin bulunmasının ardından yürütülen soruşturmalarda varılan sonuçlardan ayrılmayı gerektirir hiçbir yön bulunmadığı, bu kişinin hendek olaylarının başlamasından ölü bulunduğu tarihe kadar teslim olmayı hiçbir şekilde düşünmeden Cizre'de silahlı terör eylemlerine katıldığı sonucuna varılmıştır. Bu süre zarfında terör örgütünün operasyonlarda yaralı sivillerin hedef alındığı algısı yaratarak kamuoyu desteği sağlamaya ve bu algıyı kullanarak sokağa çıkma yasağının kaldırılması, sivil halkın çatışma bölgesine girmesi ve çatışma bölgesindeki sivil halkın tahliyesinin önlenmesi için çalıştığı, nihayetinde güvenlik güçlerinin operasyonları ile sıkıştırılan mensuplarının teslim olmalarını engelleyip yakalanmadan bölgeden çıkmalarını amaçladığı değerlendirilmiştir.

39. Açıklanan gerekçelerle acil sağlık hizmeti sunulmaması nedeniyle yaşamı koruma yükümlülüğünün ihlal edildiği iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğu sonucuna varılmıştır.

B. Diğer İhlal İddiaları

40. Başvurucular; sokağa çıkma yasaklarının hukuka aykırı olarak ilan edildiğini, kendilerine H.B.nin cenazesi yerine başkasının cenazesinin verildiğini, durumun fark edilmesiyle cenazelerin mezardan çıkarıldığını ve iki hafta boyunca soğuk hava deposunda tutulduğunu, cenazenin istedikleri yere gömülmesine ve tören düzenlenmesine izin verilmediğini, avukatlarının yaptığı başvurular gerekçe gösterilerek tutuklandığını, kararların gerekçesiz olduğunu belirterek aşağılayıcı muamele yasağının, özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının, din ve vicdan hürriyetinin, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, bireysel başvuru hakkının ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

41. İhlal iddiaları özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı, kötü muamele yasağı, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ve bireysel başvuru hakkı kapsamında incelenmiştir.

42. Gazal Kolanç ve diğerleri kararı ile Mehmet İnan (B. No: 2016/228, 20/12/2022) kararı doğrultusunda, özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ve kötü muamele yasağı ile kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddialarının başvuru yollarının tüketilmemesi; bireysel başvuru hakkının ihlal edildiği iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Yaşam hakkının öldürmeme yükümlülüğüne ilişkin maddi boyutu ile etkili soruşturma yükümlülüğüne ilişkin usul boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Yaşam hakkının koruma yükümlülüğüne ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Diğer ihlal iddialarının KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının öldürmeme yükümlülüğüne ilişkin maddi boyutu ile etkili soruşturma yükümlülüğüne ilişkin usul boyutunun İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

D. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvuruculların yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 20/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET ŞAHİN VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/27300 | Karar tarihi: 20.12.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/27300

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET ŞAHİN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/27300)

Karar Tarihi: 20/12/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Muhammed Cemil KANDEMİR

Başvurucular : Ahmet ŞAHİN ve diğerleri bkz. ekli tablonun (C) sütunu

Vekilleri : bkz. ekli tablonun (F) sütunu

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvurular, nasıpları onaylanmamış astsubay/subay adaylarının temin faaliyetlerinin olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnamesi (OHAL KHK'sı) ile iptal edilmesi üzerine açılan davaların Olağanüstü Hâl İşlemleri İnceleme Komisyonuna (OHAL Komisyonu) gönderilmesi yerine incelenmeksizin reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Ekli listenin (B) sütununda gösterilen dosyalar, konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2018/27300 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmiş, diğer başvuru dosyaları kapatılmış ve inceleme 2018/27300 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmüştür.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi olay ve olguları somut başvurular ile benzer nitelikte olan Ayhan Orhanlı ([GK], B. No: 2019/7991, 23/2/2023) kararında, 1/2/2018 tarihli ve 7075 sayılı Kanun'un 2. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca OHAL kapsamındaki KHK'larla gerçek

kişilerin hukuki statülerine ilişkin olarak doğrudan düzenlenen işlemlerin OHAL Komisyonunun yetkisinde olduğunu belirtmiş; temin faaliyetinin OHAL KHK'sı ile iptal edilmesi ve nasbının yapılmaması üzerine açtığı davada keyfîliğe karşı başvurucuya anayasal güvenceler sağlayacak nitelikte bir yorumla dosyanın OHAL Komisyonuna gönderilmesi yerine davanın incelenmeksizin reddedilmesi suretiyle mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin Anayasa'nın 15. maddesinde öngörülen durumun gerektirdiği ölçüde olmadığı, başvurucunun adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır. Somut başvurularda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Ayrıca yine Ayhan Orhanlı kararında da belirtildiği üzere OHAL Komisyonunun görev süresi 22/1/2023 tarihinde sona ermişse de 7075 sayılı Kanun'a eklenen geçici 5. maddede görev süresinin sona ermesinden sonra Komisyonun görevleri kapsamındaki hususlarda mahkemelerce verilecek kararlar üzerine yapılması gerekli iş ve işlemleri yürütecek kurum ve kuruluşlar belirlenmiştir. Bu itibarla başvurucuların Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir. Mahkemeye erişim hakkıyla ilgili şikâyet yönünden ulaşılan sonuç gözetildiğinde başvurucuların diğer bazı haklarının ihlal edildiği iddialarının ayrıca incelenmesine yer olmadığına karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

3. Başvurucuların bazıları ihlalin tespit edilmesini istemiş, yeniden yargılama ve tazminat talebinde bulunmuştur. Başvurularda tespit edilen mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). Mahkemeye erişim hakkı yönünden ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE YER OLMADIĞINA,

D. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için 7075 sayılı Kanun'un geçici 5. maddesi çerçevesinde oluşturulan başvuru yolu dikkate alınarak yeniden yargılama yapılmak üzere ekli tablonun (D) sütununda gösterilen ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculara tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Ekli tablonun (E) ve (G) sütunlarında gösterilen harç ve vekâlet ücretinden oluşan

yargılama giderlerinin ekli tabloda gösterildiği şekilde başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculaların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BÜLENT YILMAZ

B. No: 2018/31199 | Karar tarihi: 20.12.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/31199

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

BÜLENT YILMAZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/31199)

Karar Tarihi: 20/12/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mustafa Eyyub DEMİRBAŞ

Başvurucu : Bülent YILMAZ

Vekili : Av. Yakup KAPLAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; 8/3/2012 tarihli ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun uyarınca verilen tedbir kararına yönelik esaslı iddiaların itiraz mercii tarafından karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının, başvurucu hakkında şiddet uygulayan ifadesinin kullanılması nedeniyle de masumiyet karinesinin ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurucu, nihai hükmü 10/9/2018 tarihinde öğrendikten sonra 9/10/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucu, hakkında bir ceza davası sonucu verilmiş bir hüküm olmamasına rağmen tedbir kararında şiddet uygulayan olarak nitelendirildiğini, eşine şiddet uyguladığına ilişkin mahkeme tarafından herhangi bir delil değerlendirmesi ve muhakemesi yapılmadığını, karar gerekçesinde yaptığı itirazların karşılanmadığını belirterek gerekçeli kararı hakkının ve masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

7. Başvurucunun eşi aralarındaki sorunlar nedeniyle başvurucudan şikâyetçi olmuştur. Şikâyet üzerine İstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından yürütülen 2018/13850 sayılı soruşturma kapsamında 6284 sayılı Kanun gereği başvurucu aleyhine tedbir talep etmiştir. İstanbul Anadolu 17. Aile Mahkemesi (Mahkeme) E.2018/554 D. İş sayılı dosyada, başvurucunun eşi lehine ve başvurucu aleyhine tedbir kararları vermiştir. Kararlara yapılan itirazlar İstanbul Anadolu 18. Aile Mahkemesi tarafından değerlendirilmiştir.

8. Başvurucu 9/10/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Bireysel başvurudan yaklaşık 2 ay sonra 4/12/2018 tarihinde Mahkeme E.2018/554 D. İş sayılı kararını kaldırmıştır. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...tarafların boşanma dosyaları ile mutabık kaldıkları protokol doğrultusunda müşterek çocuğun şahsi ilişki kurulması ve/veya velayet hususlarında sürekli görüşme ve iletişim halinde oldukları, nitekim talep eden tarafın UYAP sistemi üzerinden göndermiş olduğu talep dilekçesi ile Mahkememizin 15/10/2018 tarihli ek kararına dayanak tedbir süresinin uzatma talebinden sarfınazar ettiklerini bildirdikleri anlaşılmış olup taraflar hakkında tedbir süresinin uzatılmasına yönelik verilen Mahkememizin 15/10/2018 tarihli tedbir kararının kaldırılmasına dair aşağıdaki şekilde karar verilmiştir..."

10. Mahkeme ek karar tarihinde Başsavcılığa yazdığı yazıyla, 6284 sayılı Kanun'a göre başvurucu aleyhine verilen tedbir kararının 4/12/2018 tarihli kararla kaldırılmasına karar verdiğini bildirmiştir.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

11. Anayasa Mahkemesinin 20/12/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

12. Başvurucu; aleyhine verilen tedbir kararına yönelik esaslı iddiaların itiraz mercii tarafından karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının, kendisi hakkında şiddet uygulayan ifadesinin kullanılması nedeniyle de masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

13. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 48. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Kabul edilebilirlik şartları ve incelemesinin usul ve esasları ile ilgili diğer hususlar İçtüzükle düzenlenir."

14. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 80. maddesi şöyledir:

"(1) Bölümler ya da komisyonlarca yargılamanın her aşamasında aşağıdaki hâllerde düşme kararı verilebilir:

…

ç) Bölümler ya da Komisyonlarca saptanan herhangi bir başka gerekçeden ötürü, başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir neden görülmemesi.

(2) Bölümler ya da Komisyonlar; yukarıdaki fıkrada belirtilen nitelikteki bir başvuruyu, Anayasanın uygulanması ve yorumlanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi ya da insan haklarına saygının gerekli kıldığı hâllerde incelemeye devam edebilir."

15. Başvuruya konu olayda, bireysel başvuruda bulunulduktan sonra Mahkeme tarafından tedbir kararının kaldırıldığı anlaşılmıştır.

16. İçtüzük'ün 80. maddesinin (2) numaralı fıkrasında öngörülen başvurunun incelenmesinin devamında Anayasa'nın uygulanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi ya da insan haklarına saygının gerekli kıldığı herhangi bir durumun da söz konusu olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

17. Açıklanan gerekçelerle başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir nedenin kalmadığı anlaşıldığından İçtüzük'ün 80. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (ç) bendi gereğince başvurunun düşmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir durum olmaması nedeniyle DÜŞMESİNE,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 20/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SERAY SAKINÇ

B. No: 2018/37191 | Karar tarihi: 20.12.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/37191

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SERAY SAKINÇ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/37191)

Karar Tarihi: 20/12/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Osman KODAL

Başvurucu : Seray SAKINÇ

Vekili : Av. Sabih SORUCU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; işe iade talebiyle açılan davanın süre aşımı gerekçesiyle reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının, davanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, inşaat işiyle uğraşan şirkette planlama mühendisi olarak çalışmıştır. Bir yıllık çalışma süresi dolmadan 9/3/2016 tarihli fesih bildiriminin başvurucunun iş akdinin 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'nun 18. maddesi gereğince ihbar öneli sonu olan 5/4/2016 tarihi itibarıyla feshedileceği bildirilmiştir.

3. Başvurucu, iş sözleşmesinin geçerli bir neden olmaksızın feshedildiğini iddia ederek feshin geçersizliğinin tespitine ve işe iadesine karar verilmesi talebiyle 27/4/2016 tarihinde İstanbul Anadolu 6. İş Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır.

4. Dava dilekçesinde başvurucu 5/4/2016 tarihine kadar işyerinde çalıştığını, işverenin iş sözleşmesinden doğan tazminat ve işçilik alacağını ödemeksizin, alınan yönetimsel karar neticesinde görev yaptığı pozisyonun lağvedilmesi ve işletme kapsamında görev tanımına

uygun olarak istihdam edilebileceği başka bir pozisyon bulunmaması gerekçesiyle iş akdini haksız olarak feshettiğini belirtmiştir.

5. Mahkeme 3/10/2017 tarihli kararla davanın hak düşürücü süre nedeniyle reddine karar vermiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

Yapılan yargılama, toplanan deliller, müzekkere cevapları ve tüm dosya münderecatı birlikte değerlendirildiğinde; feshin önel verilmek sureti ile yapıldığı, ancak Yerleşik Yargıtay içtihatları uyarınca dava açma süresinin önel verilmiş olsa dahi fesih iradesinin işçiye ulaştığı tarihten itibaren 1 aylık yasal sürede açılması gerektiği dikkate alındığında davanın davalı işverenliğin fesih bildiriminin tebliğ edildiği 09/03/2016 tarihinden itibaren 1 aylık hak düşürücü süre geçirildikten sonra 27/04/2016 tarihinde açıldığı anlaşıldığından süresinde açılmayan davanın reddi yönünden karar vermek gerektiği kanaatine varılarak aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur.

..."

6. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 26. Hukuk Dairesi 20/12/2017 tarihinde başvurucunun istinaf talebini reddetmiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

4857 Sayılı İş Kanunu 20.maddesi uyarınca iş sözleşmesinin geçerli neden olmadan feshedildiğini ileri süren işçinin fesih bildiriminin tebliğ tarihinden itibaren 1 ay içerisinde feshin geçersizliği ve işe iade istemiyle dava açması gerekmektedir. Bu süre hak düşürücü süre olup re'sen dikkate alınması gerekir.

Somut uyuşmazlıkta; davalı işveren, 09/03/2016 tarihli iş akdi fesih bildirimi ile, davacının iş akdinin, İş Yasası 18. maddesi gereğince ihbar öneli sonu olan 05/04/2016 tarihi itibari feshedileceğini bildirmiştir. Dosya sunulan belgelerden ve davacı tarafın da kabulünde olduğu üzere, davacıya ihbar öneli de kullandırılarak iş akdinin fesih edileceği 09/03/2016 tarihinde bildirilmiştir. 4857 sayılı iş kanunu 20. maddesindeki yasal düzenleme gereğince de davacının fesih bildiriminin tebliğ edildiği ve öğrenildiği tarihten itibaren 1 ay içerisinde davasını açması gerektiği ve bu sürenin hak düşürücü süre olduğu ve 09/03/2016 tarihine göre davacının dava açtığı 27/04/2016 tarihinde hak düşürücü sürenin geçmiş olduğu ve bu nedenle davanın süresinde açılmadığı ve mahkemenin bu yöndeki tespit ve değerlendirmelerinin yerinde olduğu ve davalı tarafın istinaf itirazının yerinde olmadığı anlaşılmıştır.

... "

7. Başvurucu, süresi içinde temyiz talebinde bulunmuş, Yargıtay 9. Hukuk Dairesi 12/11/2018 tarihinde hükmü onamış ve karar kesinleşmiştir.

8. Başvurucu, nihai hükmü 4/12/2018 tarihinde öğrendikten sonra 11/12/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

9. 4857 sayılı Kanun'un 20. maddesinin 12/10/2017 tarihli ve 7036 sayılı İş Mahkemeleri

Kanunu ile yapılan değişiklikten önceki hâlinin ilgili kısmı şöyledir:

"İş sözleşmesi feshedilen işçi, fesih bildiriminde sebep gösterilmediği veya gösterilen sebebin geçerli bir sebep olmadığı iddiası ile fesih bildiriminin tebliği tarihinden itibaren bir ay içinde iş mahkemesinde dava açabilir. ... taraflar anlaşırlarsa uyuşmazlık aynı sürede özel hakeme götürülür. ..."

B. Yargıtay Kararları

10. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 17/4/2014 tarihli ve E.2014/1435, K.2014/13113 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

4857 sayılı İş Kanunu'nun 20. maddesi uyarınca iş sözleşmesinin geçerli neden olmadan feshedildiğini ileri süren işçinin, fesih bildiriminin tebliği tarihinden itibaren bir ay içerisinde feshin geçersizliği ve işe iade istemi ile dava açması gerekir. Bu süre hak düşürücü süre olup, resen dikkate alınması gerekir.

...

İş sözleşmesinin önel verilerek feshi halinde, dava açma süresi önelin sona ereceği tarihte değil, işverenin fesih bildirimini tebliğ ettiği tarihten başlar.

Somut uyuşmazlıkta davalı işveren tarafından iş sözleşmesinin 05/10/2011 tarihi itibariyle feshedileceğinin 06/09/2011 tarihinde davacıya işçiye bildirildiği, davanın ise 03/11/2011 tarihinde açıldığı, bildirim tarihine göre davanın bir aylık dava açma süresi geçtikten sonra açıldığı anlaşılmaktadır. Dava hak düşürücü süre içinde açılmamıştır. Davanın reddi yerine yazılı şekilde kabulü hatalıdır.

..."

11. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 29/11/2018 tarihli ve E.2018/3283, K.2018/21881 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

4857 sayılı İş Kanunu'nun 20. maddesi uyarınca iş sözleşmesinin geçerli neden olmadan feshedildiğini ileri süren işçinin, fesih bildiriminin tebliği tarihinden itibaren bir ay içerisinde feshin geçersizliği ve işe iade istemi ile dava açması gerekir. Bu süre hak düşürücü süre olup, resen dikkate alınması gerekir.

...

İş sözleşmesinin önel verilerek feshi halinde, dava açma süresi önelin sona ereceği tarihte değil, işverenin fesih bildirimini tebliğ ettiği tarihten başlar.

Somut uyuşmazlıkta fesih bildiriminin tarihi 13.09.2016 olup, davacının iş aktinin11.10.2016 tarihinde feshedileceğinin tebliğ edildiği, davacının 1 aylık hak düşürücü süre geçtikten sonra vekil tarafından tevzi formuna göre 14.10.2016 günü saat 00:16'da davanın açıldığı, her ne kadar dava dilekçesinde fesih tebliğinin işten çıkış sırasında düzenlenip eski tarih atıldığı iddia edilmişse de bu hususun kanıtlanamadığı gibi, başka bir irade fesadının da iddia ve ispat edilemediği anlaşıldığından 13.09.2016 tebliğ edilen fesih bildirimine karşı davanın 1 aylık hak düşürücü süre geçtikten sonra 14.10.2016 tarihinde açılması sebebiyle davanın reddi gerekirken, yerinde görülmeyen gerekçeyle davanın kabulüne karar verilmesi hatalıdır.

..."

12. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 30/10/2017 tarihli ve E.2016/26569, K.2017/16894 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

4857 sayılı İş Kanunu'nun 20. maddesi uyarınca iş sözleşmesinin geçerli neden olmadan feshedildiğini ileri süren işçinin, fesih bildiriminin tebliği tarihinden itibaren bir ay içerisinde feshin geçersizliği ve işe iade istemi ile dava açması gerekir. Bu süre hak düşürücü süre olup, resen dikkate alınması gerekir.

...

İş sözleşmesinin önel verilerek feshi halinde, dava açma süresi önelin sona ereceği tarihte değil, işverenin fesih bildirimini tebliğ ettiği tarihten başlar.

Somut uyuşmazlıkta davalı işveren tarafından iş sözleşmesinin feshinin önel verilerek 29.09.2015 tarihinde davacıya işçiye bildirildiği, davacıya önel verilmesi nedeni ile ihbar tazminatı ödenmediği anlaşılmaktadır. Dava ise 30.10.2015 tarihinde ve bildirim tarihine göre bir aylık dava açma süresi geçtikten sonra açılmıştır. Dava hak düşürücü süre içinde açılmadığından davanın reddi yerine yazılı şekilde kabulü hatalıdır.

..."

13. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 2/7/2018 tarihli ve E.2018/7628, K.2018/16318 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

4857 sayılı İş Kanunu'nun 20. maddesi uyarınca iş sözleşmesinin geçerli neden olmadan feshedildiğini ileri süren işçinin, fesih bildiriminin tebliği tarihinden itibaren bir ay içerisinde feshin geçersizliği ve işe iade istemi ile dava açması gerekir. Bu süre hak düşürücü süre olup, re'sen dikkate alınması gerekir. Bir aylık dava açma süresi hak düşürücü nitelikte olup, yargılamanın her aşamasında re’sen dikkate alınır. Dairemizce bir aylık dava açma süresinin başlangıcı fesih iradesinin işçiye ulaştığı tarih olarak kabul edilmektedir.

...

İş sözleşmesinin önel verilerek feshi halinde, dava açma süresi önelin sona ereceği tarihte değil, işverenin fesih bildirimini tebliğ ettiği tarihten başlar.

Somut olayda, 13.12.2016 tarihli fesih bildirimi ile davacının iş sözleşmesinin 06.02.2017 tarihinde feshedileceği bildirilmiştir. Bu fesih bildiriminin 13.12.2016 tarihinde davacıya tebliğ edildiği anlaşılmakla, davacı tarafından 27.02.2017 tarihinde açılmış olan işe iade davasının 4857 sayılı Kanun'un 20/1. maddesindeki bir aylık hak düşürücü süre içerisinde açılmadığının anlaşılmış olmasına göre, davanın reddi gerekirken, işin esasına girilerek karar verilmiş olması hatalı olup bozmayı gerektirmiştir.

..."

III. DEĞERLENDİRME

A. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

14. Başvurucu 5/4/2016 tarihine kadar işyerinde çalıştığını, dava açma süresinin iş

ilişkisinin devamı sırasında başlatılmasının kanuna aykırı olduğunu, bir aylık dava açma süresinin en erken iş sözleşmesinin hukuken ve fiilen feshedildiği tarihten başlatılması gerektiğini, bir aylık hak düşürücü süre içinde dava açılmasına rağmen süresinde açılmadığı gerekçesiyle davanın reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

15. Başvurucunun şikâyeti adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmiştir.

16. Adil yargılanma hakkının en temel unsurlarından biri olan mahkemeye erişim hakkı, bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelir. Dava açmak isteyen kişinin mahkemeye erişim hakkının özüne zarar verecek seviyeye ulaşmadığı müddetçe dava açma şartlarına sınırlamalar getirilebilir (Aktif Elektrik Müh. İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2012/855, 26/6/2014, § 36).

17. Dava açma ya da kanun yollarına başvurma için belli sürelerin öngörülmesi bu süreler dava açmayı imkânsız kılacak ölçüde kısa olmadıkça hukuki belirlilik ilkesinin bir gereğidir ve mahkemeye erişim hakkına aykırılık oluşturmaz (Remzi Durmaz, B. No: 2013/1718, 2/10/2013, § 27). Ancak mahkemelerin usul kurallarını uygularken davanın hakkaniyetine halel getirecek ölçüde katı şekilcilikten, öte yandan kanunla öngörülmüş usul şartlarının ortadan kalkmasına neden olacak ölçüde aşırı esneklikten kaçınmaları gerekir (Kamil Koç, B. No: 2012/660, 7/11/2013, § 65).

18. Somut olayda 9/3/2016 tarihli fesih bildirimi ile başvurucuya önel verilerek iş aktinin 5/4/2016 tarihi itibarıyla feshedileceği bildirilmiştir. Başvurucunun işe iade davasını açmak için verilen önelin bitmesini, başka bir ifadeyle 5/4/2016 tarihini beklediği, 27/4/2016 tarihinde dava açtığı görülmüştür.

19. Başvurucu 9/3/2016 tarihli fesih bildirimi ile kendisine 5/4/2016 tarihine kadar süre verildiğini, dolayısıyla dava açma süresinin de bu tarihten başlaması gerektiğini belirterek dava açma süresinin tespitinde hata yapıldığından yakınmıştır.

20. 4857 sayılı Kanun'un 20. maddesinde işe iade davasının fesih bildiriminin işçiye tebliğ edildiği tarihten itibaren bir ay içinde açılabileceği açıkça ve tereddüte yer bırakmayacak şekilde düzenlenmiştir. Diğer yandan iş sözleşmesinin önel verilerek feshedilmesi hâline ilişkin olarak da Yargıtay, yerleşik içtihadında dava açma süresinin önelin sona ereceği tarihten değil fesih bildiriminin işçiye tebliğ edildiği tarihten başlayacağı görüşünü benimsemiştir (bkz §§ 10-13). Somut olayda Mahkeme, Yargıtayın yerleşik içtihadı doğrultusunda başvurucunun iş aktinin feshine ilişkin olarak önelin sona erdiği tarihi değil feshin bildirim tarihi olan 9/3/2016 tarihini dikkate alarak bu tarihten itibaren bir aylık süreyi hesaplamış ve davanın açıldığı 27/4/2016 tarihinin bir aylık süreden sonra olduğunu tespit ederek hak düşürücü süre nedeniyle davanın reddine karar vermiştir.

21. İşe iade davalarının açılabileceği süreyi düzenleyen kanun hükmü ile Yargıtayın bu kanun hükmünün uygulanmasına ilişkin yorumu belirsiz ve öngörülemez nitelikte değildir. Yargıtayın kanunun uygulanmasına ilişkin bu yorumunun katı ve şekilci bir yaklaşım içerdiği de söylenemez. Bu itibarla yargılamada ulaşılan sonuca göre başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik bir ihlalin olmadığının açık olduğu sonucuna varılmıştır.

22. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

23. Başvurucu, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

24. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna varmış; başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle başvurunun kabul edilemezliğine karar vermiştir. Somut başvuruda da anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

25. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 20/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AYTEN MUTAŞ

B. No: 2018/37748 | Karar tarihi: 20.12.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/37748

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AYTEN MUTAŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/37748)

Karar Tarihi: 20/12/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Çağlar ÖNCEL

Başvurucu : Ayten MUTAŞ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, hâkim adayı olan başvurucunun mesleğe kabulünün yapılmaması nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu 20/4/2015 tarihinde başladığı idari yargı hâkimlik stajını tamamlamış, Hâkimler ve Savcılar Kurulu (HSK) 2. Dairesince yapılan inceleme sonucunda 30/11/2017 tarihinde başvurucunun mesleğe kabulünün yapılmamasına karar verilmiştir. Gerekçede; konuya ilişkin mevzuata yer verilerek başvurucu hakkındaki fişler, sicil ve dosya incelendiğinde başvurucunun 24/2/1983 tarihli ve 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu'ndaki şartları sağlamadığı belirtilmiştir.

3. Başvurucu anılan karar nedeniyle HSK 2. Dairesine yeniden inceleme talepli dilekçe vermiştir. Bu talebin reddine karar verilmesi üzerine başvurucu tarafından HSK Genel Kuruluna (Genel Kurul) itiraz dilekçesi sunulmuştur. Genel Kurul 7/11/2018 tarihinde aynı gerekçeyle (bkz. § 2) itirazın kesin olarak reddine karar vermiştir. Adalet Bakanlığınca (Bakanlık) 20/11/2018 tarihinde başvurucunun maaş ve özlük haklarından yararlandırılmamasına karar verilmiştir.

4. Nihai kararı 22/11/2018 tarihinde öğrenen başvurucu 20/12/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvurucu 16/3/2020 tarihinde Gaziantep 2. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) dava açarak mesleğe kabulünün yapılmamasına ilişkin işlemin iptalini talep etmiştir. Mahkemece 17/6/2020 tarihinde davanın incelenmeksizin reddine karar verilmiştir. Gerekçede; başvurucunun hâkimlik mesleğine kabul edilmemesine ilişkin karara karşı Anayasa'nın 159. maddesinin onuncu fıkrası uyarınca yargı yoluna başvurulmasının hukuken mümkün olmadığından davanın esasını inceleme olanağı bulunmadığı belirtilmiştir. Başvurucu istinaf talebinde bulunmuştur. Gaziantep Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesince anılan kararın usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle 23/3/2021 tarihinde istinaf talebinin kesin olarak reddine karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

7. Başvurucu; mesleğe kabul edilmemesine ilişkin işlemin eşi hakkında Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) kapsamında soruşturma yürütülmesi nedeniyle tesis edildiğini, anılan soruşturma sonucunda kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar verilerek bu kararın kesinleştiğini beyan etmiştir. Hakkında olumsuz kanaat oluşmasına sebep olacak hiçbir somut tespit bulunmamasına rağmen mesleğe kabul edilmeyerek mağdur edildiğini belirten başvurucu, kanunilik ilkesinin, suç ve cezaların şahsiliği ilkesinin ve kendisi ile aynı konumdaki hâkim adaylarının mesleğe kabul edilmesi nedeniyle de eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

8. Bakanlık görüşünde, Anayasa'nın 159. maddesi gereğince HSK'nın meslekten çıkarma cezası dışındaki işlemlerine karşı yargı mercilerinde dava açılamayacağı, 11/12/2010 tarihli ve 6087 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kurulu Kanunu'nun 33. maddesindeki düzenleme ile de meslekten çıkarma cezaları haricindeki kararlarının yargısal denetim dışında bırakıldığı belirtilmiştir. Görüşte, başvurunun kabul edilebilirliğinin incelenmesinde konu bakımından yetki kriterinin gözetilmesi gerektiği ayrıca başvurucunun, eşi hakkındaki soruşturma nedeniyle mesleğe kabul edilmediğini ileri sürmesine rağmen HSK'nın kararında bu hususa atıf yapılmadığı ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formunda yer verdiği hususları tekrar etmiştir.

9. Başvuru, özel hayata saygı hakkı yönünden incelenmiştir.

10. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 45. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince, Anayasa’nın yargı denetimi dışında bıraktığı işlemler bireysel başvuru konusu olamaz (Nesrin Kayserilioğlu (3), B. No: 2013/1581, 16/4/2013, § 14).

11. Başvuru konusu olayda başvurucu, mesleğe kabul edilmemesine ilişkin HSK kararı aleyhinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Anayasa'nın 159. maddesinin onuncu fıkrası gereğince HSK'nın meslekten çıkarma cezası dışındaki kararları yargı denetimi dışında bırakıldığından yukarıdaki içtihat uyarınca bireysel başvuruya konu olamaz.

12. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 20/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

GÜLLÜ GÜLİN AKGÜN VE NURİYE YÜCEL

B. No: 2019/3663 | Karar tarihi: 20.12.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/3663

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GÜLLÜ GÜLİN AKGÜN VE NURİYE YÜCEL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/3663)

Karar Tarihi: 20/12/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mehmet Yavuz YAŞAR

Başvurucular : 1. Güllü Gülin AKGÜN

2. Nuriye YÜCEL

Vekili : Av. İzzet Barış DURUŞ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, davanın açılmamış sayılmasına karar verilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Muğla Belediye Başkanlığı (İdare) tarafından başvuruculara karşı 18/10/2010 tarihinde Muğla 2. Asliye Hukuk Mahkemesi (Mahkeme) kayıtlarına giren dilekçe ile tapu iptali ve tescil davası açılmıştır.

3. İdare, devam eden yargılamanın 21/12/2011 tarihli duruşma celsesinde uyuşmazlık konusu yer ile ilgili olarak idare mahkemesinde dava açıldığını, bu mahkemede sorunun çözülebileceğini düşündüklerini bu sebeple açılan davayı atiye bıraktıklarını belirtmiştir.

4. Mahkeme bunun üzerine 21/2/2013 tarihli oturumunda davayı takip etmek isteyen ve aralarında başvuruculaların da bulunduğu bir kısım davalıların dava konusu taşınmazların

belirlenen değeri üzerinden davaya devam edebilmesi için gerekli harçları verilen kesin süre içerisinde yatırmadıkları gerekçesiyle dosyanın yenileninceye kadar işlemden kaldırılmasına karar vermiştir.

5. Mahkeme üç ayı geçen zaman içerisinde harç yatırılarak davanın yenilenmediği gerekçesiyle 4/6/2013 tarihinde davanın açılmamış sayılmasına karar vermiştir.

6. Başvurucular bu karara karşı temyiz yoluna başvurmuştur. Yargıtay 14. Hukuk Dairesi (Daire) 27/9/2017 tarihli kararı ile mahkeme kararının hukuka ve usule uygun olduğu gerekçesiyle temyiz isteminin reddine, kararın onanmasına karar vermiştir.

7. Başvurucuların karar düzeltme istemi Dairenin 9/10/2018 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

8. Nihai karar 2/1/2019 tarihinde başvuruculara tebliğ edilmiştir.

9. Başvurucular 31/1/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

11. Öte yandan, bu başvuruya konu taşınmazları kapsayan alanda 3/5/1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 18. maddesi uyarınca imar uygulaması yapılması talebinin reddine dair İdare işleminin iptali istemiyle başka hissedarlar tarafından 1/8/2011 tarihinde Muğla 2. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) dava açılmıştır. İdare Mahkemesi bozmaya uyma üzerine verdiği 23/10/2015 tarihli kararla dava konusu işlemin iptaline hükmetmiştir. Temyiz ve karar düzeltme başvuruları sonrası anılan karar bu şekilde kesinleşmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

12. Başvurucular adli yardım şartlarını taşımalarına karşın taleplerinin gerekçesiz reddedildiğini öte yandan harçların İdare tarafından tamamlanması gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Başvurucular ayrıca, İdarenin 10 yıl içinde her zaman aynı davayı tekrar açabileceğini ve söz konusu durumun mülkiyet haklarını etkileyebileceğini belirterek davanın açılmamış sayılmasına yönelik verilen kararın hatalı olduğunu, davanın esastan reddine hükmedilmesi gerektiğini iddia ederek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

13. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun diğer haklarla bağlantı kurarak ileri sürdüğü iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

14. Anayasa Mahkemesi 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru hakkına sahip olanlar" kenar başlıklı 46. maddesine ilişkin değerlendirmesinde bir kişinin Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmesi için iki temel ön koşul bulunduğunu, bu kapsamda ilkinin başvuruya konu edilen ve ihlale yol açtığı ileri sürülen kamu gücü eylem veya işleminden ya da ihmalinden dolayı başvurucunun güncel bir hakkının ihlal edilmesi ve bunun sonucunda kendisinin mağdur olduğunu ileri sürmesi, ikincisinin ise bu ihlalden dolayı kişisel olarak ve doğrudan etkilenmesi olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesi çerçevesinde bir hakkı doğrudan etkilenmeyen kişi mağdur statüsü kazanamaz (bazı

farklılıklarla birlikte bkz. Onur Doğanay, B. No: 2013/1977, 9/1/2014, §§ 42, 43).

15. Diğer taraftan bireysel başvuruda mağdur kavramı, davada menfaat veya dava ehliyeti kuralları gibi kurallardan bağımsız bir şekilde yorumlanır. Ayrıca mağdur kavramı, günümüzde toplumun koşulları ışığında değişime tabi olup bu kavram aşırı biçimcilikten uzak bir şekilde yorumlanmalı ve uygulanmalıdır (Onur Doğanay, § 44).

16. Öte yandan bir başvurunun kabul edilebilmesi için başvurucunun sadece mağdur olduğunu ileri sürmesi yeterli olmayıp ihlalden doğrudan etkilendiğini yani mağdur olduğunu göstermesi veya mağdur olduğu konusunda Anayasa Mahkemesini ikna etmesi gerekir. Bu itibarla mağdur olduğu zannı veya şüphesi de mağdurluk statüsünün varlığı için yeterli değildir (Onur Doğanay, § 45; Ayşe Hülya Potur, B. No: 2013/8479, 6/2/2014, § 24).

17. Bireysel başvuru yolunu işletebilecekler esas itibarıyla doğrudan mağdur sıfatını taşıyan kişiler olmakla birlikte somut olayın koşullarına ve ihlal edilen hakkın niteliğine göre mağdur ile arasında doğrudan kişisel ve özel bir bağ bulunan, dolayısıyla da Anayasa'nın ihlalinden olumsuz olarak etkilenmiş veya ihlalin sona ermesinden meşru ve kişisel bir menfaati bulunan kimseler de dolaylı mağdur sıfatıyla bireysel başvuruda bulunabileceklerdir (Engin Gök ve diğerleri, B. No: 2013/3955, 14/4/2016, § 53).

18. Diğer taraftan yargılama makamlarınca uyuşmazlığın esasının incelenebilirliğinin değerlendirilmesinde kamu yararı ile bireyin menfaatleri arasında denge kurulurken dava konusu işlemin mahiyeti, başvurucunun hukuki durumuna ve gelecek yaşantısına ne şekilde etkilerinin olduğu, işlemin hukuka uygunluk denetimi gerçekleştirilmediğinden bertaraf edilemeyen bu etkilerin başvurucuya bir külfet yükleyip yüklemediği gibi hususlar gözönünde bulundurulmalıdır.

19. Bu kapsamda bireyin hukuki durumu üzerinde birtakım etki ve sonuçlar doğuran, dolayısıyla hak ve menfaatlerini etkilediği çok açık olan işlemleri yargı mercileri önünde uyuşmazlık konusu etme imkânından bireyin yoksun bırakılması mahkemeye erişimini imkânsız hâle getirebileceğinden ölçülülük ilkesini zedeleyebilir.

20. Somut olayda İdare tarafından başvuruculara karşı adli yargıda tapu iptali ve tescil davası açılmış öte yandan daha sonra başka hissedarlar tarafından aynı taşınmazlara ilişkin imar uygulaması yapılması talebinin İdarece reddi üzerine İdare Mahkemesinde dava açılmıştır. İdare bunun üzerine İdare Mahkemesinde açılan davayı gerekçe göstererek uyuşmazlığın bu mahkemede çözüleceği düşüncesiyle, açtığı davayı atiye bıraktığını beyan etmiştir. Süreç sonunda İdare Mahkemesinde açılan dava İdare aleyhine kesinleşmiştir.

21. Başvuruculların iddialarının temelinde İdarece açılan davanın esastan ret kararıyla sonlanması gerektiği vurgusu bulunmaktadır. Buna karşılık başvurucular açılmamış sayılan bir davanın neden görülmeye devam edilmesinin gerektiği yönünde bir açıklamada bulunmadığı gibi usule ilişkin olarak verilen kararın menfaatlerini nasıl olumsuz etkilediğinden de bahsetmemektedirler. Bu durumda başvuruculların mağdur sıfatının bulunmadığı anlaşılmıştır.

22. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

23. Başvurucular, davanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal

edildiğini ileri sürmüştür.

24. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvurular ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında anılan şikâyetle ilgili olarak uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

25. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik kriterleri yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 20/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BİKA SERVİS OTO ONARIM VE YEDEK PARÇA TİC. LTD. ŞTİ. VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/3794 | Karar tarihi: 20.12.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/3794

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

BİKA SERVİS OTO ONARIM VE YEDEK PARÇA TİC. LTD. ŞTİ. VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/3794)

Karar Tarihi: 20/12/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Zehra GAYRETLİ

Başvurucular : Bika Servis Oto Onarım ve Yedek Parça Tic. Ltd. Şti. ve diğerleri (bkz. ekli tablo)

Vekilleri : bkz. ekli tablonun (D) sütunu

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvurular, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânlarının bulunmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

A. Adli Yardım Talepleri Yönünden

3. Adli yardım talebinde bulunan başvuruculardan başvuru giderlerini karşılayabilecek ölçüde mal varlıklarının bulunmadığı ve taleplerinin dayanaktan yoksun olmadığı anlaşılmış olup 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 334. maddesinin (1)

numaralı fıkrası uyarınca adli yardım taleplerinin kabulü ile yargılama giderlerini ödemekten geçici olarak muaf tutulmalarına karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

4. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda da anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

5. Açıklanan gerekçelerle ekli tabloda belirtilen başvuruların diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları Yönünden

6. Başvurucuların bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucuların iddiaları Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine ilişkin iddiaların 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamadığı anlaşılmıştır.

7. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 6100 sayılı Kanun'un 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca adli yardım talebi kabul edilen başvurucuların yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

D. Diğer başvurucular tarafından yapılan yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 20/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET GASIR

B. No: 2019/8569 | Karar tarihi: 20.12.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/8569

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET GASIR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/8569)

Karar Tarihi: 20/12/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Saliha AKSOY

Başvurucu : Mehmet GASIR

Vekilleri : Av. Nevroz UYSAL ASLAN

Av. İlyas TARIM

Av. Hüseyin TÜL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, maddi ve manevi tazminat istemine ilişkin tam yargı davasının süre aşımı gerekçesiyle reddedilmesinin mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 13/3/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formları ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Türkiye'de, PKK terör örgütünün neden olduğu şiddetin sona erdirilmesi amacıyla 2012 yılında başlatılan, yaklaşık üç yıl devam eden ve demokratik açılım olarak adlandırılan süreçte -güvenlik güçlerinin raporlarına göre- terör örgütünün bazı şehirlerde silah ve mühimmat yığınağı yapması sonucu 2015 yılının ortalarından itibaren terör ve şiddet eylemleri özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yoğun olarak yaşanmaya başlamıştır. Gerçekleşen geniş çaplı operasyonlarda beş yüze yakın güvenlik görevlisi şehit olmuş, iki binin üzerinde terörist etkisiz hâle getirilmiştir (sürece ilişkin detaylı aktarım ile operasyonlara ilişkin arka plan bilgisi için bkz. Gülser Yıldırım (2), B. No: 2016/40170, 16/11/2017; Ayşe Çelik, B. No: 2017/36722, 9/5/2019; Seyid Narin [GK], B. No: 2018/20156, 18/5/2022; Gazal Kolanç ve diğerleri [GK], B. No: 2017/37897, 5/7/2022).

9. Başvurucunun oğlu B.G. Şırnak ili, Cizre ilçesinde ikamet etmekte iken, bölgede 14/12/2015 tarihinde ilan edilen sokağa çıkma yasağı sürecinde 11/2/2016 tarihinde vefat etmiştir.

10. Şırnak Cumhuriyet Başsavcılığınca başlatılan soruşturma sonucu, güvenlik güçleri tarafından gerçekleştirilen operasyon esnasında öldürüldüğü değerlendirilen B.G.'ye yönelik fiilde meşru müdafaa şartlarının oluştuğu gerekçesiyle 26/3/2017 tarihinde kamu adına kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiştir.

11. Başvurucu 7/3/2017 tarihinde kayda alınan dilekçesi ile oğlunun ölümü olayında idarenin kusurlu olduğunu ileri sürerek İçişleri Bakanlığından (Bakanlık) uğradığı zararın karşılanmasını talep etmiştir. Başvurucunun talebi Bakanlıkça 17/7/2004 tarihli ve 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun Hükümleri uyarınca Şırnak Valiliği Zarar Tespit Komisyonuna (Komisyon) gönderilmiştir. Komisyonun 31/3/2017 tarihli kararıyla başvurunun süresinde yapılmadığı gerekçesiyle talep reddedilmiştir.

12. Başvurucu, Komisyonun ret işleminin 15/5/2017 tarihinde tebliğ edilmesi üzerine 13/7/2017 tarihinde idarenin sorumluluğuna dayalı olarak maddi ve manevi tazminat davası açmıştır.

13. Dava, Mardin 2. İdare Mahkemesinin (Mahkeme) 24/1/2018 tarihli kararıyla süre aşımı nedeniyle reddedilmiştir.

14. Mahkeme kararının gerekçesinde özetle; Şırnak ili, Cizre ilçesinde 14/12/2015 tarihinde ilan edilen sokağa çıkma yasağı sürecinde başvurucunun oğlu B.G.'nin 11/2/2016 tarihinde hayatını kaybettiği, bölgede uygulanan sokağa çıkma yasağının 2/3/2016 tarihinden itibaren saat 05.00-19.30 arasında geçerli olmak üzere kaldırıldığı, başvurucu tarafından 7/3/2017 tarihinde Bakanlık kaydına giren dilekçe ile tazminat talebinde bulunulduğu, talebin Bakanlık tarafından Şırnak Valiliğine gönderilmesi üzerine Şırnak Valiliği Zarar Tespit Komisyonunca anılan talebin reddedildiği belirtilmiştir. Mahkeme, davanın 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu’nun 13. maddesi kapsamında maddi ve manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi istemiyle 13/7/2017 tarihinde açıldığı, anılan Kanun

hükmü uyarınca bölgedeki sokağa çıkma yasağının kısmen kaldırıldığı 2/3/2016 tarihinden itibaren bir yıl içinde davalı idareye tazminat başvurusunda bulunulması gerekirken bu süre geçirildikten sonra 7/3/2017 tarihinde Bakanlığa başvuruda bulunulduğunu belirterek süre aşımı nedeniyle davanın esasının incelenmesine olanak bulunmadığına karar vermiştir.

15. Mahkeme kararı hakkında istinaf kanun yoluna başvurulması üzerine Gaziantep Bölge İdare Mahkemesi 3. İdari Dava Dairesinin 13/11/2018 tarihli kararıyla istinaf isteminin reddine kesin olmak üzere karar verilmiştir.

16. Başvurucu, nihai kararı 11/2/2019 tarihinde tebellüğ etmesinin ardından 13/3/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

17. 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun;

i. 2. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"1. İdari dava türleri şunlardır:

...

b) İdari eylem ve işlemlerden dolayı kişisel hakları doğrudan muhtel olanlar tarafından açılan tam yargı davaları,

..."

ii. 7. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Dava açma süresi, özel kanunlarında ayrı süre gösterilmeyen hallerde Danıştayda ve idare mahkemelerinde altmış ve vergi mahkemelerinde otuz gündür. "

iii. 13. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"İdari eylemlerden hakları ihlal edilmiş olanların idari dava açmadan önce, bu eylemleri yazılı bildirim üzerine veya başka süretle öğrendikleri tarihten itibaren bir yıl ve her halde eylem tarihinden itibaren beş yıl içinde ilgili idareye başvurarak haklarının yerine getirilmesini istemeleri gereklidir. Bu isteklerin kısmen veya tamamen reddi halinde, bu konudaki işlemin tebliğini izleyen günden itibaren veya istek hakkında altmış gün içinde cevap verilmediği takdirde bu sürenin bittiği tarihten itibaren, dava süresi içinde dava açılabilir."

18. 5233 sayılı Kanun'un;

i. "Amaç" kenar başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"Bu Kanunun amacı, terör eylemleri veya terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle maddî zarara uğrayan kişilerin, bu zararlarının karşılanmasına ilişkin esas ve usulleri belirlemektir."

ii. "Kapsam" kenar başlıklı 2. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Bu Kanun, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 1 inci, 3 üncü ve 4 üncü maddeleri kapsamına giren eylemler veya terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle

zarar gören gerçek kişiler ile özel hukuk tüzel kişilerinin maddî zararlarının sulhen karşılanması hakkındaki esas ve usullere ilişkin hükümleri kapsar ...”

iii. "Başvurunun süresi, şekli, incelenmesi ve sonuçlandırılması" kenar başlıklı 6. maddesinin ilk cümlesi şöyledir:

"Zarar gören veya mirasçılarının veya yetkili temsilcilerinin zarar konusu olayın öğrenilmesinden itibaren altmış gün içinde, her hâlde olayın meydana gelmesinden itibaren bir yıl içinde zararın gerçekleştiği veya zarar konusu olayın meydana geldiği il valiliğine başvurmaları hâlinde gerekli işlemlere başlanır."

2. Danıştay İçtihadı

19. Danıştay Sekizinci Dairesinin 30/12/2022 tarihli ve E.2022/1604, K.2022/8506 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"İdari eylem, idarenin işlevi sırasında bir hareketi, bir davranışı, bir tutumu veya hareketsizliği; idari karar ve işlemle ilgisi olmayan, başka bir deyişle öncesinde, temelinde bir idari karar veya işlem olmayan salt maddi tasarrufları ifade etmektedir. Söz konusu eylemlerin idariliği ve doğurduğu zarar bazen eylemin yapılmasıyla birlikte ortaya çıkarken, bazen de çok sonra, değişik araştırma, inceleme ve hatta ceza yargılamaları sonucu ortaya çıkabilmektedir.

Özellikle idare personelinin görev kusurları nedeniyle doğan zararların tazmini istemiyle açılacak tam yargı davalarında eylemin idariliği, bazen ceza davalarıyla personelin şahsi kusuru sonucu mu yoksa görev kusuru sonucu mu zararın ortaya çıktığının belirlenmesinden sonra saptanabilmektedir.

2577 sayılı Kanun'un 13. maddesinde yer verilen sürelerin; kişilerin haklarını ihlal eden eylemlerin, idare ile illiyet bağının kurulduğu, başka bir ifadeyle eylemin idariliğinin öğrenildiği tarihten itibaren başlatılacağı kuşkusuzdur. Aksi yorumun, zarara yol açan eylemin idariliğinin ortaya çıkmasıyla kullanılması mümkün olan dava açma hakkını ortadan kaldıracağı, hak arama özgürlüğü ile örtüşmeyeceği açıktır."

20. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 19/2/2015 tarihli ve E.2013/509, K.2015/454 sayılı kararının ilgili kısmı şu şekildedir:

"Anayasanın 125. maddesinde, idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolunun açık olduğu belirtildikten sonra, son fıkrasında, idarenin kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlü olduğu hükme bağlanmış[tır]; ...

...

İdare kural olarak, yürüttüğü kamu hizmetiyle nedensellik bağı kurulabilen zararları tazminle yükümlü olup; idari eylem ve/veya işlemlerden doğan zararlar, idare hukuku kuralları çerçevesinde, hizmet kusuru veya kusursuz sorumluluk ilkeleri gereği tazmin edilmektedir.

Tam yargı davalarında, öncelikle zarara yol açtığı öne sürülen idari işlem veya eylemin hukuka uygunluğunun denetlenmesi esas alındığından, olayın oluşumu ve zararın niteliği irdelenip, idarenin hizmet kusuru olup olmadığının araştırılması, hizmet kusuru yoksa kusursuz sorumluluk ilkelerinin uygulanıp uygulanmayacağının incelenmesi, tazminata hükmedilirken de her halde sorumluluk sebebinin açıkça belirtilmesi gerekmektedir."

21. Danıştay Onuncu Dairesinin 17/1/2017 tarihli ve E.2016/2637, K.2017/180 sayılı kararı şöyledir:

"Tam yargı davaları idari eylem nedeniyle uğranılan zararın tazminini ifade etmektedir. Bu nedenle tam yargı davasının açılabilmesi için eylemin idariliğinin ve yol açtığı zararın ortaya çıkması zorunludur.

(…)

Söz konusu eylemin idariliği ve doğurduğu zarar bazen eylemin yapılmasıyla birlikte ortaya çıkarken, bazen de çok sonra, değişik araştırma, inceleme ve hatta ceza yargılaması sonucu ortaya çıkabilmektedir.

Bu itibarla, 2577 sayılı Kanunun 13. maddesinde öngörülen 1 ve 5 yıllık sürelerin eylemin idariliğinin ortaya çıktığı tarihten itibaren hesaplanması zorunludur. Aksi yorumun zarara yol açan eylemin idariliğinin ortaya çıkmasıyla kullanılması mümkün olan dava açma hakkını ortadan kaldıracağı, hak arama özgürlüğüyle bağdaşmayacağı açıktır.

Uyuşmazlıkta tazmini istenilen zarar, idarenin hizmet kusuru nedeniyle uğranılan zarar olduğuna göre, davacıların kardeşinin Şanlıurfa Kapalı Cezaevi'nde meydana gelen olaylar sonucunda 16/6/2012 tarihinde çıkan yangında hayatını kaybetmesinde davalı idareye yüklenebilecek hizmet kusurunun varlığı, idarenin bir kusurunun bulunup bulunmadığının belirlenmesine bağlıdır.

(…)

Dolayısıyla davacıların yakınının hayatını kaybetmesinde eylemin idariliğinin bulunup bulunmadığı, Şanlıurfa Cumhuriyet Başsavcılığınca verilen Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair karar ile kesinlik kazanmıştır.

Bu durumda, olayda eylemin idariliğinin kesin olarak ortaya çıktığı tarihin, …Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar'ın verildiği tarih olması nedeniyle bir yıllık sürenin de bu tarihten itibaren başlayacağı açıktır."

22. Danıştay Onbeşinci Dairesinin 18/10/2012 tarihli ve E.2012/189, K.2012/7048 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"…

İdare, kural olarak yürüttüğü kamu hizmetiyle nedensellik bağı kurulabilen zararları tazminle yükümlü olup; idari eylem ve/veya işlemlerden doğan zararlar idare hukuku kuralları çerçevesinde, hizmet kusuru veya kusursuz sorumluluk ilkeleri gereği tazmin edilmektedir.

Bununla birlikte; bilimsel ve yargısal içtihatlarla geliştirilen sosyal risk ilkesi ile toplumun içinde bulunduğu koşullardan kaynaklanan, idarenin faaliyet alanında meydana gelmekle birlikte, yürütülen kamu hizmetinin doğrudan sonucu olmayan, toplumsal nitelikli riskin gerçekleşmesi sonucu oluşan, salt toplumun bireyi olunması nedeniyle uğranılan özel ve olağan dışı zararların da topluma pay edilerek giderilmesi amaçlanmıştır.

Belirtilen niteliğine göre, sosyal risk ilkesinin uygulanabilmesi için olayın tüm toplumla ilgilendirilmesi ve zararın toplumsal nitelikli bir riskin gerçekleşmesi sonucu meydana gelmesi yanında, olay ve zararın yürütülen kamu hizmetinin doğrudan sonucu olmaması, başka bir deyişle zarar ile idari eylem arasında bir nedensellik bağının da kurulamaması

gerekmektedir.

27.07.2004 tarih ve 25535 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun, terör eylemleri veya terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle maddî zarara uğrayan kişilerin, bu zararlarının karşılanmasına ilişkin esas ve usulleri belirlemek amacıyla kabul edilmiş olup; bu amaç, anılan Kanunun genel gerekçesinde 'Devletin anayasal düzenini yıkmayı amaçlayan terör eylemlerine hedef olan kişiler kendi kusur ve fiilleri sonucu değil, toplumun bir bireyi olarak zarar görmektedirler. ... Ortaya çıkan bu zararın paylaştırılması, toplumun diğer kesimleri ile zarara uğramış kişiler arasında fedakârlığın denkleştirilmesi, hakkaniyet ve sosyal hukuk devleti ilkelerinin bir gereğidir. ... İdarenin önlemekle yükümlü olduğu halde önleyemediği bu zararların, nedensellik bağı ve kusur koşulu aranmadan karşılanmasını kabul eden objektif sorumluluk anlayışına dayalı sosyal risk adı verilen bu ilke, bilimsel ve yargısal içtihatlarla da kabul edilmiştir. ...

...

Görüldüğü üzere; 5233 sayılı Kanun, yargısal ve bilimsel içtihatlarla kabul edilen 'sosyal risk' ilkesinin yasalaşmış halidir. Bu nedenle, adı geçen Kanunun uygulama alanı yalnızca 'sosyal risk ilkesi' uyarınca tazmini mümkün olan uyuşmazlıklarla sınırlı bulunmaktadır. Başka bir ifadeyle; zarar ile idari eylem arasında nedensellik bağının kurulabildiği hallerde sosyal risk ilkesinin uygulanmasına olanak bulunmadığından; idare hukuku kuralları çerçevesinde öncelikle hizmet kusurunun bulunup bulunmadığının araştırılması, hizmet kusuru yoksa kusursuz sorumluluk ilkesine göre zararın tazmin edilip edilemeyeceğinin belirlenmesi; dolayısıyla idari eylemlerden doğan zararın, hizmet kusuru veya kusursuz sorumluluk ilkeleri uyarınca tazmini gereken davalarda, 2577 sayılı Kanunun 13. maddesinin uygulanması gerekmektedir."

B. Uluslararası Hukuk

1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

23. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini istemek hakkına sahiptir..."

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

24. Dava açma hakkını kullanmak yasal birtakım şartlara bağlansa da mahkemelerin usul kurallarını uygularken hem yargılamanın adil olmasına halel getirecek aşırı şekilcilikten hem de yasalar tarafından konulan usul kurallarını ortadan kaldırma sonucunu doğuracak aşırı esneklikten kaçınmaları gerekir (Walchli/Fransa, B. No: 35787/03, 26/7/2007, § 29). Yapılan düzenlemelerin hukuk güvenliği ilkesi ve adaletin iyi bir şekilde tecelli etmesi amaçlarına hizmet etmediği, dava açmak isteyen kişinin önünde davasının esasını yetkili ve görevli mahkeme önünde inceletmek bakımından bir engel oluşturduğu durumlarda mahkemeye erişim hakkı ihlal edilmiş olur (Efstathiou ve diğerleri/Yunanistan, B. No: 36998/02, 27/7/2006, § 24).

25. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), dava hakkını süre koşuluna bağlayan iç hukuk

hükümlerinin yorumlanmasının öncelikli olarak kamu otoritelerinin ve özellikle mahkemelerin görevi olduğunu belirtmekte; AİHM'in rolünün bu yorumun etkilerinin Sözleşme ile uyumlu olup olmadığının tespitiyle sınırlı olduğunu ifade etmektedir. Süre sınırı getiren kuralların uygun adalet yönetiminin güvence altına alınması amacına dayandığına işaret eden AİHM, bu kuralların veya bunların uygulanmasının ilgililerin ulaşılabilir başvuru yollarına müracaatlarını engelleyecek mahiyette olmaması gerektiğini değerlendirmektedir. AİHM, bu bağlamda her bir olayın somut başvuru yolunun özellikleri ışığında ve Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının amaç ve hedefleri çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğinin altını çizmektedir (Eşim/Türkiye, B. No: 59601/09, 17/9/2013, § 20).

26. Tazminat davasının ileri sürülen bir kusur veya ihmale dayandığı durumlarda başvurucunun yalnızca bu kusur ya da ihmalin sonuçlarından haberdar olduğu veya haberdar olması gerektiği andan itibaren yani haklarının ihlal edildiğiyle ilgili belge ya da karardan haberdar olduğu tarihten itibaren dava açma süresi işleyebilecektir (Yeşilkaya/Türkiye (k.k.), B. No: 47157/10, 26/5/2015, § 39).

27. Süre koşulu gibi dava açmaya ilişkin usul koşulları birden fazla yoruma neden olabilecek nitelikte ise mahkemeye erişim hakkı kapsamında o yorumlardan birinin davayı açmak isteyen kişileri engelleyecek şekilde katı bir şekilde kullanılmaması veya söz konusu koşulların katı bir uygulamaya tabi olmaması gerekir (Běleš ve diğerleri/Çek Cumhuriyeti, B. No: 47273/99, 12/11/2002, § 51).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

28. Anayasa Mahkemesinin 20/12/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

29. Başvurucu, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânının bulunmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

30. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

31. Başvurucu; oğlunun inşaatlarda çalışan bir işçi olduğunu, sokağa çıkma yasakları nedeni ile Akdeniz Sokakta bulunan, sivil ve yaralıların kaldığı bir binanın bodrum katına sığındığını ve 11/2/2016 tarihinde orada vefat ettiğini belirtmiştir. Başvurucu Cizre'de devam eden sokağa çıkma yasağı nedeniyle olayın nasıl ve ne şekilde gerçekleştiğini tam olarak öğrenemediğini, olay hakkında yürütülen soruşturma sonucu ceza dosyasındaki gelişmelere bağlı olarak bilgi sahibi olduğunu vurgulamıştır. Başvurucu, benzer durumda gerek Danıştay gerekse idare mahkemeleri tarafından davacı lehine yorum yapılarak işin esasına girilmesine karşın Mahkemece mevzuatın yanlış yorumlanması suretiyle haksız yere davanın süre aşımı nedeniyle reddedildiğini belirterek, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

32. Bakanlık; Mahkeme kararının gerekçesinin oluşturulmasında açıkça keyfî bir şekilde davranıldığına işaret eden bir hususun bulunmadığı yönünde görüş belirtmiştir. Başvurucu,

bu görüşe karşılık yukarıda aktarılan iddialarını yinelemiştir.

C. Değerlendirme

33. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

34. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun adil yargılanma hakkına ilişkin iddiası, uyuşmazlığın esasının incelenmemesinden yakındığı için mahkemeye erişim hakkı başlığı altında incelenecektir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

35. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Hakkın Kapsamı ve Müdahalenin Varlığı

36. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Sözleşme'yi yorumlayan AİHM, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

37. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde mahkemeye erişim hakkının bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına geldiğini ifade etmiştir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

38. Somut olayda maddi ve manevi tazminat istemiyle açılan davanın süre aşımından reddedilerek uyuşmazlığın esasının incelenmemesi nedeniyle başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik bir müdahalenin bulunduğu görülmektedir.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

39. Anayasa'nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

40. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı takdirde Anayasa’nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir.

41. Bu sebeple müdahalenin Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya

uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma, ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

i. Kanunilik

42. Başvuruya konu davanın süre aşımı gerekçesiyle reddedilmesine ilişkin Mahkeme kararında 2577 sayılı Kanun'un 13. maddesine dayanıldığı görülmektedir. Dolayısıyla somut olayda başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin kanuni dayanağının mevcut olduğu anlaşılmıştır.

ii. Meşru Amaç

43. Dava açmanın bir süreye bağlanmasının meşru amacının ne olduğu hususu benzer nitelikteki başvurularda Anayasa Mahkemesi tarafından müteaddit defa incelenmiştir. Anayasa Mahkemesi bu incelemelerinde, idari işlem ya da eylemlere karşı açılacak davalarda süre koşulu öngörülmesinin en genel ifadesiyle idari istikrarın sağlanması şeklinde bir meşru amacı bulunduğuna işaret etmiştir (daha ayrıntılı değerlendirme için bkz. Ayşe Yıldırım, B. No: 2014/5, 25/10/2017, §§ 54, 55; Fatma Altuner, B. No: 2014/17714, 26/10/2017, §§ 48, 49; Çölbeyi Lojistik Nakliyat Gümrükleme Denizcilik İnşaat Turizm Sanayii ve Ticaret Limited Şirketi, B. No: 2014/12354, 9/11/2017, § 52).

iii. Ölçülülük

(1) Genel İlkeler

44. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2013/66, K.2014/19, 29/1/2014; E.2016/16, K.2016/37, 5/5/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

45. Orantılılık, amaç ile araç arasında adil bir denge kurulmasını gerektirmektedir. Buna göre mahkemeye erişim hakkına getirilen sınırlamayla ulaşılmak istenen meşru amaç ve başvurucunun mahkemeye erişim hakkından yararlanmasındaki bireysel yarar arasında makul bir orantı kurulmalıdır. Hedeflenen amaca ulaşıldığında elde edilecek kamusal yararla kıyaslandığında sınırlama ile kişiye yüklenen külfetin aşırı ve orantısız olmaması gerekir (Mustafa Berberoğlu, B. No: 2015/3324, § 49).

46. Anayasa Mahkemesi; bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, bir başka anlatımla mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamaların mahkemeye erişim hakkını ihlal edebileceğini ifade etmiştir (Özkan Şen, § 52).

47. Dava açma süresinin işlemeye başladığı an mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin ölçülülüğü bağlamında büyük önem taşımaktadır Yaşar Çoban ([GK], B. No: 2014/6673, 25/7/2017, § 66). Dava açma süresinin hangi tarihte başlayacağını belirlemek ve mevzuatı bu yönüyle yorumlamak görevi esasen derece mahkemelerine aittir. Bireysel başvurunun ikincillik ilkesi gereği, dava açma süresinin başlatılacağı tarihin belirlenmesi noktasında Anayasa Mahkemesinin bir görevi bulunmamaktadır. Anayasa Mahkemesinin bu hususta üstleneceği rol, dava açma süresinin hangi tarihten itibaren başlatılması

gerektiğiyle ilgili derece mahkemelerinin yorumlarının mahkemeye erişim hakkına etkisini somut olayın koşulları ışığında incelemektir (Ahmet Yıldırım, B. No: 2014/18135, 20/9/2017, § 46).

48. Öte yandan mahkemeler, dava açma süresini öngören kanun hükümlerini yorumlarken sınırlamanın istisna olduğu ilkesini gözeterek aşırı şekilcilikten kaçınmalı ve yorum kurallarının imkân verdiği ölçüde davayı ayakta tutma yolunda bir yaklaşım benimsemelidir. Bununla birlikte mahkemelerin sürenin varlık sebebini anlamsız kılma pahasına yorum kurallarının sınırlarını zorlayarak kanunda öngörülen dava açma süresini bertaraf etmesi hukuki güvenlik ve istikrar ilkesinin zedelenmesine neden olabilir. Bu nedenle süreye ilişkin kanun hükümlerinin yorumunda hukuki güvenlik ve istikrar ilkesi ile mahkemeye erişim hakkı arasındaki hassas denge gözetilmelidir (Yaşar Çoban, § 67).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

49. Başvuruya dayanak olan davanın süre aşımı nedeniyle reddedilmesi suretiyle başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin gözetilen meşru amaca ulaşma bakımından elverişlilik ve gereklilik unsurlarını sağladığı konusunda bir tartışma bulunmamaktadır. Somut olaydaki müdahalenin ölçülülüğünün değerlendirilmesi bakımından asıl üzerinde durulması gereken husus ise müdahalenin orantılı olup olmadığıdır.

50. Başvurucu, idari başvuru süresinin başlangıç tarihi olarak sokağa çıkma yasağının kısmen kaldırıldığı 2/3/2016 tarihinin esas alınmasının mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiğinden şikâyet etmektedir.

51. Mahkeme, süre aşımı kararında 2577 sayılı Kanun'un 13. maddesi çerçevesinde bir değerlendirme yapmıştır. Bu kapsamda başvurucunun ölüm olayını en geç cenazeyi teşhis ettiği 18/2/2016 tarihinde öğrendiğini, bölgede uygulanan sokağa çıkma yasağının ise 2/3/2016 tarihinden itibaren kısmen kaldırıldığını belirtmiştir. Mahkeme yasağın kısmen kaldırıldığı tarihten itibaren bir yıllık süre aşıldıktan sonra yapılan idari başvuru üzerine açılan davanın süresinde olmadığı gerekçesine yer vererek davayı reddetmiştir.

52. Yukarıda yer verilen (bkz. §§ 19-22) Danıştay içtihadında ortaya konulduğu üzere idari eylem nedeniyle uğranılan zararın tazmini istemiyle açılan tam yargı davasında idarenin tazminle yükümlü tutulabilmesi için ortada idari eylem ve zarar olmalı, ayrıca zararla idari eylem arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Söz konusu eylemlerin idariliği ve doğurduğu zarar bazen eylemin yapılmasıyla birlikte ortaya çıkarken bazen de çok sonra değişik araştırma, inceleme hatta ceza yargılamaları sonucu ortaya çıkabilmektedir. Bu çerçevede eylemin idariliğinin yol açtığı zararın ya da arasındaki illiyet bağının eylemden çok sonra anlaşıldığı veya ortaya konulabildiği durumlarda dava açma süresinin bu tarihlerden sonra başlayacağı kabul edilmektedir (Hasan Oğuz ve diğerleri, B. No: 2015/2700, 7/2/2018, § 48).

53. Bu bağlamda ilk etapta mahiyeti bilinemeyen ölüm olayının kesin sebebi ve bu neticeye idarenin bir ihmalinin yol açıp açmadığı yapılan adli ve/veya idari soruşturma sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu tip durumlarda ilgililerin ölüm nedenini ve olay sürecini bilmeleri takip edecekleri usul ve başvuracakları idari ve adli mercilerin belirlenmesinde önem arz etmektedir. Bu husus ayrıca, ilgililerin tam yargı davası açma iradeleri üzerinde de belirleyici bir etkiye sahiptir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Mehmet Menendiz ve diğerleri, B. No: 2014/5235, 6/7/2017, § 58; Hasan Oğuz ve diğerleri, § 49).

54. Söz konusu soruşturmalar kamu makamlarınca resen yürütüldüğünden ilgililerin

soruşturma süresinin uzunluğu üzerinde genellikle bir etkisi olmadığı gibi soruşturma sonucunu beklemekten başka seçenekleri de bulunmamaktadır. Bu durum özellikle tam yargı davasının kusur veya ihmalin varlığına dayandırıldığı durumlarda önem arz eder. Bu bağlamda yürütülen soruşturma sonucu kesin bedensel zarar nedeni, zararın meydana gelmesinde kusur veya ihmalin varlığı ya da sürece ilişkin diğer ayrıntılar tespit edildiğinde ilgililerin tam yargı davası açılması için gerekli olan koşulların oluştuğundan haberdar olduğunun veya haberdar olması gerektiğinin ve dava açma süresinin de bu andan itibaren başladığının kabulü gerekir (Hasan Oğuz ve diğerleri, § 50, benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Mehmet Menendiz ve diğerleri, §§ 58, 59).

55. İdari eylemlerden kaynaklı zararların tazmini için açılacak davalara ilişkin usulü belirleyen 2577 sayılı Kanun'un 13. maddesi zorunlu başvuru süresinin zararın öğrenilmesi ile başlayacağını ancak her hâlde olaydan itibaren beş yıl içinde zorunlu idari başvurunun yapılması gerektiğini hüküm altına almıştır. Başvurucu, olay hakkındaki bilgilere ceza soruşturması sonucu vâkıf olduğunu belirterek süresinde başvuru yaptığını belirtmiştir. Mahkeme ise başvuru için yasada öngörülen sürenin başlangıcını kısmen sokağa çıkma yasağının kaldırıldığı tarih olarak belirlemiş, bu belirlemede esas aldığı olgulara ilişkin bir açıklamaya yer vermemiştir.

56. Başvuru konusu davaya esas ölüm olayına sebebiyet veren olgunun nedeni, yapılan adli soruşturma sonucu ortaya konulmuştur. Bu bağlamda soruşturma sırasında veya sonucunda elde edilen bilgiler başvurucunun dava hakkı olup olmadığının ve takip edeceği usulün belirlenmesinde önemli bir yer tutmaktadır. Bir başka ifadeyle ölüm olayının sebebine dair bilginin idarenin kusuruna dayalı tazminat davası açılıp açılmamasına yönelik iradede belirleyici bir etkiye sahip olduğu açıktır. Nitekim başvurucu olay hakkında yürütülen soruşturma sonucu ceza dosyasındaki gelişmelere bağlı olarak bilgi sahibi olduğunu ileri sürmektedir.

57. Somut olayda başvurucunun 18/2/2016 tarihinde oğlunun ölümünden haberdar olduğu anlaşılmaktadır. Ancak, Şırnak Cumhuriyet Başsavcılığınca olay hakkında başlatılan soruşturma sonucu 26/3/2017 tarihinde kamu adına kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiştir. Başvurucunun ölüm vakıasında idarenin hizmet kusurunun olabileceği yönündeki iddiası ile ölüm nedeninin kovuşturmaya yer olmadığına ilişkin karar ile ortaya konulduğu dikkate alındığında başvurucunun idarenin olayda kusur veya ihmalinin bulunup bulunmadığını ve zararla idari eylem/eylemsizlik arasında illiyet bağı olup olmadığını bölgedeki sokağa çıkma yasağının kısmen kaldırıldığı tarihte öğrendiği söylenememektedir.

58. Mahkeme, başvurucunun dava konusu edilen zararın kaynağından, zararla fiil arasındaki illiyet bağından haberdar olduğunun kabulünü haklı kılan nedenlerin varlığını ortaya koyan, somut vakıanın koşullarına yönelik herhangi bir değerlendirmede ve tespitte bulunmamıştır. Bu nedenle kategorik olarak sokağa çıkma yasağının son bulduğu tarihin dava açma süresinin başlangıcına esas alınmasının yukarıda anılan ilkeler uyarınca mahkemeye erişim hakkına yönelik katı bir yorum olduğu değerlendirilmiştir. Bu yorumun başvurucu üzerinde ağır bir yüke sebep olduğu, bu suretle başvurucunun katlanmak zorunda kaldığı külfetin hedeflenen meşru amaçlarla orantısız olduğu, dolayısıyla başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin ölçüsüz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

59. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

60. Başvurucu, ihlalin tespiti ile yeniden yargılama ve maddi-manevi tazminat taleplerinde bulunmuştur.

61. Başvuruda tespit edilen adil yargılanma hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

62. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Mardin 2. İdare Mahkemesine (E.2017/3755, K.2018/82) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BİLAL GÜVENDİ

B. No: 2019/8817 | Karar tarihi: 20.12.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/8817

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

BİLAL GÜVENDİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/8817)

Karar Tarihi: 20/12/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Hasan SARAÇ

Başvurucu : Bilal GÜVENDİ

Temsilcileri : 1. Sevgi GÜVENDİ

2. Şevket GÜVENDİ

Vekili : Av. Mesut METE

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tıbbi ihmal sonucu zarara uğranılması nedeniyle açılan davanın kesin hükmün varlığı gerekçesiyle reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 21/3/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden ulaşılan bilgi ve belgelere göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Başvurucu Bilal Güvendi'nin Doğumundaki ve Sonrasındaki Tıbbi Tedavi Uygulaması ile Buna Dair Yargısal Süreç

9. Başvurucu Bilal Güvendi 8/8/2012 tarihinde Etlik Zübeyde Hanım Kadın Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesinde doğmuştur.

10. Doğum sonrasında doktorlar, başvurucuya özefagus atrezi (yemek borusunun mide ile bağlanamaması sonucu doğuştan gelen bir bozukluk) tanısı koymuştur. Bu nedenle başvurucunun Ankara Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hematoloji Onkoloji Eğitim ve Araştırma Hastanesine (Araştırma Hastanesi) sevk edilmesi gerekmiştir.

11. Başvurucu, söz konusu rahatsızlığı nedeniyle 9/8/2012 tarihinde Araştırma Hastanesinde ameliyat edilmiştir. Ameliyat sonrası ağızdan besleme yapılamaması nedeniyle başvurucuya damar yoluyla beslenme sıvısı verilmiştir. Beslenme sıvısı verilirken sağ elinde ciddi derecede şişlikler meydana gelmesi üzerine başvurucu aynı hastanede bir kez daha ameliyat edilmiştir.

12. Başvurucunun annesi Sevgi Güvendi ile babası Şevket Güvendi başvurucu adına velayeten, kendi adlarına ise asaleten, fazlaya ilişkin haklar saklı kalmak kaydıyla olay tarihinden itibaren işletilecek yasal faizi ile birlikte toplam 250 TL maddi ve 100.000 TL manevi tazminat talebiyle Türkiye Kamu Hastaneleri Kurumuna karşı 17/2/2014 tarihinde Ankara 15. İdare Mahkemesinde tam yargı davası açılmıştır.

13. Anılan davada Adli Tıp Kurumu (ATK) 2. İhtisas Kurulu tarafından düzenlenen raporda "... küçüğe TPN başlanmasının tıbben doğru olduğu, verilen beslenme sıvısının damar dışına kaçması neticesinde meydana gelen cilt nekrozunun her türlü özene rağmen oluşabilen, herhangi bir tıbbi ihmal ve kusura izafe edilemeyen komplikasyon olarak değerlendirildiği, komplikasyon yönetiminin tıp kurallarına uygun yapıldığı, yapılan cerrahi müdahalenin tıbben doğru olduğu, küçükte elde meydana gelen kontraktürün küçüğe fizik tedavi uygulansa bile büyüyen organ neticesinde beklenen bir durum olduğu cihetle, ilgili sağlık personellerine atfı kabil bir kusur tespit edilmediği..." belirtilmiştir.

14. Ankara 15. İdare Mahkemesi 27/4/2017 tarihli kararıyla ATK tarafından hazırlanan bilirkişi raporu ile sağlık personeline atfı kabil bir kusur tespit edilemediği gerekçesiyle davayı reddetmiştir.

15. Anılan karara karşı istinaf kanun yoluna başvurulması üzerine Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi (İstinaf Dairesi) 25/10/2017 tarihli kararla istinaf başvurusunu kısmen kabul etmiş, kararın manevi tazminat talebinin reddine ilişkin kısmını kısmen kaldırarak takdiren 50.000 TL manevi tazminatın davacılara ödenmesine hükmetmiş, kararın maddi tazminat ve manevi tazminatın kalan kısmına yönelik istinaf

başvurusunu reddederek bu kısmı onamıştır. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Uyuşmazlıkta, Adli Tıp raporunda özefagus atrezisi nedeniyle ağızdan beslenmesinin yapılamayacağından küçüğe TPN başlanmasının doğru olduğu, verilen beslenme sıvısının damar dışına kaçması neticesinde meydana gelen cilt nekrozunun her türlü özene rağmen oluşabilen, herhangi bir tıbbi ihmal ve kusura izafe edilemeyen komplikasyon olarak değerlendirildiği belirtilmekte ise de; beslenme sıvısının damardan verilmesi sırasında davalı idarece gerekli tedbirlerin alınarak meydana gelebilecek zararların önlenmesi gerekmektedir.

Olayda, davalı idarece beslenme sıvısının damardan verilmesi sırasında gerekli tedbirler alınmadığından davacının olay nedeniyle oluşan zararının karşılanması gerektiği tabiidir.

Bu durumda davacıların çocuğu Bilal Güvendi'nin elinde doku kaybı başladığı ve tedavi sürecinin sürmesi edeniyle duyduğu acı, üzüntü ve ruhsal sıkıntılarının kısmen de olsa dindirilmesi için takdiren 50.000,00 TL manevi tazminatın davacılara ödenmesi gerekmektedir."

16. Başvurucular bu karar üzerine bireysel başvuruda bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi 4/7/2022 tarihli ve B. No 2018/1571 sayılı kararıyla başvurucuların maddi ve manevi varlığının korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

''47. Somut olayda gerekli tedbirlerin alınmadığı ve meydana gelebilecek zararların önlenmesi gerektiği derece mahkemesi tarafından tespit edilmiştir. Bu duruma göre sağlık hizmetinin yürütülmesinde bir yetersizlik olmadığı söylenemez.

48. Maddi tazminata hükmetmek ve tazminatın nasıl hesaplanacağı konusu hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin bir mesele olarak derece mahkemelerinin takdirindedir. Bariz takdir hatası veya keyfîlik içermedikçe Anayasa Mahkemesinin derece mahkemesinin bu takdirine müdahale etmesi mümkün değildir. Bununla birlikte hâlihazırda sağ elini etkin şekilde kullanamayan ve tam olarak bir daha ne zaman kullanacağı da anlaşılamayan birinci başvurucunun maddi nitelikte birtakım zararları olabileceği gibi hizmet kusurunun açıkça tespit edilmiş olması ve dava dosyasına sunulan birtakım belgeler karşısında birinci başvurucunun babası olan diğer başvurucunun da maddi tazminata ilişkin taleplerinin neden reddedildiği anlaşılamamıştır.

49. Bu zararın idarenin gerekli tedbiri almaması sonucunda ortaya çıktığı konusunda derece mahkemesinin kabulü ve tespitleri dikkate alındığında sadece manevi tazminat talebinin kabul edilmesinin ihlalin sonuçlarının giderilmesi bakımından yeterli olmadığı açıktır. Nitekim derece mahkemesince bir kusur tespitine yer verilmesine rağmen maddi tazminat talebinin reddi yönünden somut değerlendirme yapılmamış ve maddi zararın tazmin edilmesi konusundaki anayasal gereklilikleri gözeten bir yaklaşım gösterilmemiştir. Dolayısıyla başvurucunun maddi zararlarının tazmin edilmesi yönündeki taleplerinin derece mahkemesince reddedilmesi nedeniyle ihlalin sonuçlarının giderildiğini söylemek güçtür. Bu nedenle somut olayın koşullarında kişinin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı bakımından devletin pozitif yükümlülüğünün gereğinin yerine getirildiğinin kabul edilemeyeceği sonucuna ulaşılmıştır.''

17. İhlal kararı üzerine dava Ankara 15. İdare Mahkemesinin E.2022/1947 esas sayısına kaydedilerek yeniden görülmeye başlanmış olup yargılama devam etmektedir.

B. Bireysel Başvuruya Konu Edilen Yargısal Süreç

18. Başvurucunun kişisel müracaatı üzerine Hacettepe Üniversitesi İhsan Doğramacı Çocuk Hastanesi (Çocuk Hastanesi) başvurucu hakkında heyet raporu düzenlemiştir. 8/3/2018 tarihli heyet raporunda başvurucuya eklem kontraktürü teşhisi konularak başvurucunun %51 oranında engelli olduğu tespit edilmiş ve söz konusu raporun üç yıl süreyle geçerli olduğu belirtilmiştir.

19. Söz konusu rapor üzerine fazlaya ilişkin hakları saklı kalmak kaydıyla başvurucu adına 7.500 TL maddi ve 10.000 TL manevi tazminata 9/8/2012 tarihinden itibaren işletilecek yasal faiziyle birlikte hükmedilmesi talebiyle 16/8/2018 tarihinde Sağlık Bakanlığına karşı tam yargı davası açılmıştır. Dava dilekçesinde önceki tıbbi tedavi süreçleri ayrıntılı olarak anlatıldıktan sonra başvurucunun idarenin kusuru nedeniyle beş ağır ameliyat geçirdiği, tıbbi tedavi sürecinde psikolojisinin bozulduğu, arkadaşları ve çevresi ile sağlıklı iletişime geçemediği, uyum problemleri yaşadığı, öz bakım becerilerini yerine getirmekte sorunlar yaşadığı belirtilmiştir. Başvurucunun bu dava dilekçesinde daha önce oluşan zararlardan farklı olarak yeni ve güncel zararların doğduğuna dair herhangi bir iddiada bulunmadığı tespit edilmiştir.

20. Ankara 9. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) görülen dava 14/9/2018 tarihli kararla kesin hüküm nedeniyle incelenmeksizin reddedilmiştir. Söz konusu kararın gerekçesinde başvurucunun hizmet kusuru nedeniyle oluştuğu belirtilen rahatsızlığından dolayı daha önce açılan ve Ankara 15. İdare Mahkemesinin 27/4/2017 tarihli kararına konu olan tazminat davası süreci anlatıldıktan sonra İstinaf Dairesi tarafından verilen 25/10/2017 tarihli kararla söz konusu davanın kesin hükümle neticelendiği tespitinde ve değerlendirmesinde bulunulmuştur. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...[k]arar verilerek kesinleştiği anlaşıldığından, dava dilekçesinde de 'Hacettepe Üniversitesi İhsan Doğramacı Çocuk Hastanesinden alınan 08.03.2018 tarih ve 533 nolu raporda da durumunun tescillendiği'ni belirttikleri üzere Adli Tıp Kurumunda tespiti yapılmış olan eldeki rahatsızlığın yeni tarihli alınan raporla tescilinden ibaret olan yeni bir hizmet kusuru ya da yeni ortaya çıkan bir zarar ileri sürmeden aynı hizmet kusuru sonucu daha önceden oluşan ve tespiti yapılan zarara dayanılarak açılan davanın kesin hüküm nedeniyle incelenmesine olanak bulunmamaktadır."

21. Başvurucu anılan karara yönelik istinaf talebinde bulunmuştur. Başvurucu istinaf dilekçesinde, önceki tıbbi tedavi sürecinden sonra etkilenen bölgelerin olduğunu ve zararın arttığını, yeni bir tedavi sürecine girildiğini, buna rağmen davanın hukuka aykırı olarak reddedildiğini iddia etmiştir. Başvurucu bu nedenle, önceki süreçte değerlendirilmeyen bu yeni zararlara dayalı olarak açılan davada, süreçte tedavileri yapan tüm hastanelerden ilgili dokümanların temin edilmesinden sonra karşılaştırma ve değerlendirmeler yapılması gerekirken İdare Mahkemesince bu hususta herhangi bir inceleme yapılmaksızın davanın hukuka aykırı olarak reddedildiğini öne sürmüştür. İstinaf başvurusu İstinaf Dairesi tarafından 16/1/2019 tarihinde reddedilmiştir.

22. Başvurucu, nihai kararın 19/2/2019 tarihinde tebliğ edilmesi üzerine 21/3/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

23. İlgili hukuk için bkz. Şenol Özdemir, B. No: 2018/14133, 11/5/2023, §§ 22-24.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

24. Anayasa Mahkemesinin 20/12/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

25. Başvurucu; tıbbi hatalar nedeniyle açılan davalar sırasında ve sonrasında ilk raporda belirtilen zararlardan farklı olarak yeni zararların meydana geldiğini ve yeni tedavi süreçlerinin başladığını, bu sebeple Çocuk Hastanesinde yeni tetkik ve tedavilerinin ardından ameliyatlar yapıldığını, önceki yargılama sürecinde alınan ATK raporu ile sonradan alınan engelli sağlık raporlarının birbirinden farklı olduğunu, Çocuk Hastanesi raporunda %51'lik engellilik durumunun sonradan oluşan zararlardan kaynaklandığını, böylelikle süreçte ortaya çıkan zararın ciddi şekilde arttığını belirtmiştir. Açtığı yeni davada daha önceki davada değerlendirilmeyen hususların da değerlendirilmesi yapılmak üzere eski ve yeni tüm tıbbi kayıtlar ile raporların temin edilmesinden sonra ATK'dan yeni rapor aldırılması gerekirken bu yola gidilmeksizin davanın kesin hükümle reddedildiğini ifade eden başvurucu; eşitlik ve hukuk devleti ilkelerinin, maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi, yaşam, kişi özgürlüğü ve güvenliği, özel hayata saygı gösterilmesini isteme ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

26. Bakanlık görüşünde, mevzuata ve ilgili içtihatlara yer verildikten sonra mevcut başvuruda başvurucunun maddi ve manevi varlığını koruma hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda Anayasa Mahkemesi tarafından yapılacak incelemede somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

27. Bakanlık görüşüne karşı başvurucu, dava ve istinaf dilekçeleri ile bireysel başvuru formunda ileri sürdüğü hususları tekrarlamıştır.

B. Değerlendirme

28. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

''Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

29. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda tazminat davasının esası, kesin hüküm bulunmasına bağlı olarak incelenmediğinden başvurucunun iddialarının adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan mahkemeye erişim hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

30. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Hakkın Kapsamı ve Müdahalenin Varlığı

31. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir.

Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni (Sözleşme) yorumlayan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

32. Mahkemeye erişim hakkı bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelmektedir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

33. Somut olayda davanın esası incelenmeden kesin hüküm nedeniyle reddedilmesinin mahkemeye erişim hakkına bir müdahale teşkil ettiği açıktır.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

34. Adil yargılanma hakkının görünümlerinden biri olan mahkemeye erişim hakkı mutlak bir hak olmayıp bu hakkın sınırlandırılması mümkündür. Ancak mahkemeye erişim hakkına müdahalede bulunulurken Anayasa'nın temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen 13. maddesinin gözönüne alınması gerekmektedir.

35. Anayasa’nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

36. Yukarıda anılan müdahale Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı takdirde Anayasa’nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Bu sebeple müdahalenin Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

i. Kanunilik

37. Başvuru konusu olayda tazminat davasının 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 31. maddesindeki düzenlemeye istinaden 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 114. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (i) bendi ve 115. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile 303. maddesi gereğince reddedildiği anlaşılmıştır. Buna göre Mahkemece verilen ret kararı ile yapılan müdahalenin kanun tarafından öngörülme ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

ii. Meşru Amaç

38. Adil yargılanma hakkı, niteliği gereği devletin düzenleme yapmasını gerektiren bir haktır. Zira bu hakkın Anayasa'da belirtilmesi kendi başına bir anlam ifade etmemekte, bireylerin bu haktan yararlanabilmesi için devletin en azından yargı teşkilatını kurması ve yargılama usullerini belirlemesi gerekmektedir. Devletin düzenleme yetkisi olduğu alanlarda belirli ölçüde takdir yetkisine sahip olduğu kabul edilmelidir. Bu sebeple adil yargılanma hakkına yönelik sınırlamalar getirilirken kanun koyucuyu bağlayan belirli bir meşru amaçlar

listesi bulunmamaktadır. Ancak kanun koyucunun bu takdir yetkisinin Anayasa Mahkemesinin denetimine tabi olduğu açıktır (Bekir Sözen [GK], B. No: 2016/14586, 10/11/2022, § 74).

39. Yargılama usullerinin düzenlenmesinde usul ekonomisinin gözetilmesi, bu suretle iyi adalet yönetiminin de sağlanarak kamu yararının gerçekleştirilmesi Anayasa'nın 2. maddesinde düzenlenen hukuk devleti ilkesinin gereklerinden biridir. Dolayısıyla usul ekonomisi ile iyi adalet yönetimi ilkesi gözetilerek idari işlemlerin dava konusu edilebilirliğinin belli koşullara bağlanması mümkündür (Levent Tütüncü, B. No: 2015/3690, 18/7/2018, § 48).

40. Anayasa Mahkemesi iptal veya itiraz yoluyla gündemine gelen davalarda; Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devletinin eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, hukuk güvenliğini sağlayan, bütün etkinliklerinde hukuka ve Anayasa'ya uyan, işlem ve eylemleri bağımsız yargı denetimine bağlı olan devlet olduğunu belirterek hukuki güvenlik ilkesinin hukuk devletinin unsurlarından biri olduğunu ifade etmiştir (AYM, E.2006/61, K.2007/91, 30/11/2007; AYM, E.2014/73, K.2014/98, 22/5/2014).

41. Anayasa Mahkemesi bu kavramların içeriğini kararlarında tanımlamış; kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesinin hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kıldığını, belirlilik ilkesinin ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade ettiğini belirtmiştir (AYM, E.2013/64, K.2013/142, 28/11/2013).

42. Türk hukukunda kesin hüküm "Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez." hükmüyle kaynağını Anayasa'nın 138. maddesinin dördüncü fıkrasından almaktadır. Kesin hükme saygı ilkesi, yürürlükteki kurallara göre çözümlenen bir konunun o konunun ilgilileri arasında -kanunun öngördüğü iade-i muhakeme gibi ayrık durum dışında- yeniden incelenmesine engeldir. Değişik kanunlarda yer alan bu hukuksal kurum, yargı alanında kararlılık sağlamak amacına bağlanmaktadır. Biçimsel ve nesnel anlamda tanımları yapılan bu kurumun ögeleri; yargı kararlarına tanınan bir nitelik olması, bu niteliğin yasalarla tanınması ve yargı kararına uyulması zorunluluğudur (AYM, E.1988/36, K.1989/24, 2/6/1989).

43. Bu itibarla kesin hükmün varlığı sebebiyle davanın esasının incelenmemesine ilişkin söz konusu müdahalenin kesin hükümle oluşan hukuki durumun korunarak bireylerin hukuksal güvenliğinin sağlanması biçimindeki kamu yararının gerçekleştirilmesine yönelik meşru bir amaca dayandığı sonucuna ulaşılmıştır.

iii. Ölçülülük

44. Davanın esasının incelenmemesi nedeniyle başvurucunun mahkemeye erişimine getirilen sınırlamanın ölçülü olup olmadığı ve başvurucuya ağır bir yük getirilip getirilmediği hususlarının değerlendirilmesi gerekir.

(1) Genel İlkeler

45. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

46. Somut olayda elverişlilik ve gereklilik ilkeleri yönünden tartışılmayı gerektirecek bir yön bulunmamaktadır. Asıl üzerinde durulması gereken, müdahalenin orantılı olup olmadığıdır.

47. Ölçülülüğün üçüncü alt ilkesi olan orantılılık, hakkın sınırlandırılması hâlinde elde edilmek istenen kamu yararı ile bireyin hak ve özgürlükleri arasında adil bir dengenin sağlanmasını gerektirir. Öngörülen tedbirin bireyi olağan dışı ve aşırı bir yük altına sokması durumunda müdahalenin orantılı ve dolayısıyla ölçülü olduğundan söz edilemez. Bu itibarla uygulanan tedbirle başvuruculara aşırı ve orantısız bir yük yüklenmemesi gerekmektedir (Levent Tütüncü, § 52).

48. Dava açma ya da kanun yollarına başvuru için belli usul ve şartların öngörülmesi -bu şartlar dava açmayı veya kanun yoluna başvurmayı imkânsızlaştırmadıkça- mahkemeye erişim hakkına aykırılık oluşturmaz. Ancak mevzuatta öngörülen usul ve şartlara ilişkin kuralların açıkça yanlış uygulanması nedeniyle kişilerin dava açmasına ya da kanun yollarına başvuru haklarını kullanmasına engel olunması mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., § 38).

49. Kesin hükme saygı (res judicata) ve kesin hükmün bağlayıcı olması, hükmü veren mahkeme de dâhil diğer bütün mahkemelerin ve diğer ilgili kurumların bu kararla bağlı olması anlamına gelir. Yargının verdiği ve bağlayıcı olan kesin hüküm, zarar gören taraflardan biri açısından işlevsiz duruma getirilmişse adil yargılanma hakkının sağladığı güvencelerin bir anlamı kalmayacaktır (Arman Mazman, B. No: 2013/1752, 26/6/2014, § 65; Alba İnşaat Tic. Ltd. Şti., B. No: 2013/1313, 26/2/2015, §§ 53, 54).

50. Adil yargılanma hakkı ile bağlantılı olan kesin hükme saygı ilkesi, kesinleşmiş bir mahkeme hükmüyle bireylere tanınan statüye (hak ve borçlara) hukuk düzenince istisnai durumlar dışında müdahale edilmemesini gerekli kılar. Bunun sonucu olarak mahkemeler aynı konuda aynı dava sebebine dayanarak aynı taraflar hakkında verilmiş olan hüküm ile bağlıdır. Kesin hükmün dokunulmazlığı ilkesi mutlak değildir. Bazı istisnai durumlarda kesin hükme müdahale edilmesine hukuk sistemleri cevaz verebilir. Nitekim usul hukukunda sınırlı hâllerde uygulanmak üzere buna yönelik bazı müesseseler (hükmün tavzihi, tashihi, tamamlanması, yargılamanın yenilenmesi, kanun yararına temyiz) öngörülmüştür. Bunun dışındaki müdahalelerin olağan yargısal süreçteki gibi deliller yeniden değerlendirilerek kesin hükmün esastan yeniden incelenmesi sonucunu doğurmaması gerekir (Mustafa Altın [GK], B. No: 2018/10018, 27/10/2021, § 63).

51. Anayasa Mahkemesi kesinleşmiş mahkeme kararının yok hükmünde kabul edilerek icra edilmemesi meselesiyle ilgili olarak yaptığı değerlendirmede kesin ve bağlayıcı olan mahkeme kararının taraflardan biri açısından işlevsiz hâle getirilmesinin adil yargılanma hakkını zedeleyeceğini ancak her somut olayın koşullarında değerlendirileceği üzere uyulması beklenen kesin hükmün de hukukun temel esaslarına, hakkaniyet ve adalet

ilkelerine aykırı verilmemesi gerektiğini belirtmiştir (Remzi Saldıray, B. No: 2016/2377, 24/2/2021, § 44). Aksi durumda kesinleşmiş mahkeme kararlarının sürekli sorgulanarak hukuki güvenlik ve belirlilik ilkeleri zedelenecek, bireylerin hukuk sistemine olan güvenleri sarsılabilecektir (Mustafa Altın,§ 64).

52. Bununla birlikte kesinleşmiş bir mahkeme kararına müdahaleyi gerekli kılan önemli ve zorlayıcı şartların varlığının somut gerekçelerle ortaya konulması hâlinde -örneğin kararın hukukun temel ilkelerine açıkça aykırı verilmiş olması gibi hâllerde- kesin hükme müdahale edilmesi için söz konusu istisnai koşulların uygulanabilmesine yönelik usule ilişkin müesseselerin kanunla oluşturulmasının da gerekli olduğu açıktır. Başka bir ifadeyle hukuki belirlilik ve öngörülebilirlik ilkelerinin bir gereği olarak kesin hükmün ortadan kaldırılmasının şartlarının ve usullerinin kanunda açıkça düzenlenmesi zorunludur. Bu bağlamda hangi süre içinde bu yola başvurulabileceği kanunda tereddüte mahal bırakmayacak bir şekilde gösterilmeli ve söz konusu süre, makulün ötesine geçmemelidir (Mustafa Altın,§ 65).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

53. Somut olayda engelli sağlık raporu almak amacıyla yaptığı müracaatı üzerine başvurucu hakkında %51 oranında engelli olduğuna dair düzenlenen sağlık kurulu raporuna istinaden bireysel başvuruya dayanak davanın açıldığı anlaşılmıştır.

54. Açılan bu davada İdare Mahkemesi, Ankara 15. İdare Mahkemesinde yapılan yargılamaya ilişkin olarak verilen nihai karara ve İstinaf Dairesinin ilgili kararına atıfla mevcut davaya dayanak yapılan raporun aslında daha önceki davada alınan ATK raporunda belirtilen rahatsızlığın tescilinden ibaret olduğunu değerlendirmiştir. Başka bir ifadeyle İdare Mahkemesi söz konusu raporun daha önceki rapordan farklı hususları içermediğini, aslında var olan zararı tespit ettiğini kabul etmiştir. Bu durum karşısında İdare Mahkemesine göre yeni bir hizmet kusuru ya da yeni ortaya çıkan bir zarar bulunmamakta veya ileri sürülmemektedir. İdare Mahkemesi bu nedenle aynı olgulardan kaynaklanan hizmet kusuru iddiasına dayanılarak eskiden oluşan ve yeni bir raporla tespit edilen zararın tazmini amacıyla yeniden bir dava açılmasına imkân bulunmadığını değerlendirmiştir.

55. Başvurucunun Ankara 15. İdare Mahkemesinde görülen ilk davaya ilişkin kararın kesinleşmesinden sonra aldığı engelli sağlık raporuna istinaden İdare Mahkemesinde açtığı ikinci davanın da ilk dava ile aynı hukuki sebebe, tıbbi hata nedeniyle idarenin hizmet kusurunun bulunduğu, maddi ve manevi zararının oluştuğu iddiasına dayandığı, diğer yandan her iki davada ileri sürülen hususlar ile maddi olay ve olguların aynı olduğu görülmüştür. Başka bir ifadeyle başvurucu, açtığı ikinci davada özellikle hizmet kusurunun ve keza zararın varlığına ilişkin olarak ilk dava sürecinde tespit edilmesi ve değerlendirilmesi mümkün olmayan, bu davaya ilişkin hükmün kesinleşmesinden sonra ilk kez ortaya çıkan yeni bir hukuki duruma ve sebebe dayanmamıştır.

56. Bu itibarla derece mahkemelerinin somut olayı kesin hüküm müessesi çerçevesinde ele alırken uyguladıkları yaklaşımın katı ve şekilci bir değerlendirmeye dayanmadığı, öngörülebilirlik sınırları içinde olduğu anlaşılmıştır. Dolayısıyla davanın kesin hüküm nedeniyle incelenmeksizin reddedilmesi suretiyle mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin -elde edilmek istenen kamu yararı amacı ile karşılaştırıldığında- başvurucuya orantısız bir külfet yüklemediği, bu itibarla başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin ölçülü olduğu sonucuna varılmıştır.

57. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ İHSAN FAKÇI

B. No: 2019/38152 | Karar tarihi: 20.12.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/38152

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ İHSAN FAKÇI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/38152)

Karar Tarihi: 20/12/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mehmet Yavuz YAŞAR

Başvurucu : Ali İhsan FAKÇI

Vekili : Av. Abdullah AÇIKGÖZOĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ödeme emrinin iptali talebiyle açılan davanın süre aşımından reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurucuya ait 2019/42387, 2019/42385, 2019/42382, 2019/42299, 2019/38532, 2019/38528, 2019/38308, 2019/38194, 2019/38149 ve 2019/37999 numaralı bireysel başvuru dosyalarının aralarında konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2019/38152 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine ve incelemenin 2019/38152 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

3. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucu, kara yolu ile şehirler arası yük taşımacılığı faaliyeti ile iştigal etmekteyken faaliyetini 9/1/2013 tarihinde terk etmiştir.

7. Gaziantep Vergi Dairesi Başkanlığı (İdare) tarafından, başvurucunun ödenmeyen 2010, 2011 ve 2012 yıllarına ilişkin borçlarının tahsili amacıyla başvurucu adına muhtelif tarihli ödeme emirleri düzenlenmiştir.

8. Anılan ödeme emirleri 10/9/2012, 22/3/2013, 16/5/2013 ve 3/2/2014 tarihlerinde başvurucunun bilinen "Pirsultan Mah. 5... No.lu Sok. No:.../... Şehitkamil/Gaziantep'' adresine tebliğe çıkarılmış ve bu adreste yengesi E.F. imzasına tebliğ edilmiştir.

9. Başvurucu, ödeme emirlerini 7/6/2019 tarihinde idareye başvurması üzerine tesadüfen tebellüğ ettiğini belirterek her bir ödeme emrine karşı ayrı ayrı olmak üzere 24/6/2019 tarihinde Gaziantep 2. Vergi Mahkemesinde (Mahkeme) iptal davaları açmıştır.

10. Mahkeme 30/9/2019 tarihinde başvurucu tarafından açılan on bir davanın süre aşımı nedeniyle reddine kesin olarak karar vermiştir. Kararların gerekçesinde; ödeme emirlerinin başvurucunun bilinen adresi olan ve dava dilekçesine ekli vekâletnamede de gösterilen ''P.Mah. 5... No.lu Sk. No:.../... Şehitkamil/Gaziantep'' adresine tebliğe çıkarılarak yengesi E.F. ye tebliğ edildiği ifade edilmiş, başvurucunun ikametgâh adresinde usulüne uygun şekilde yapılan bu tebligatlar üzerine tebliğ tarihini izleyen günden itibaren yedi gün içerisinde açılmayan davaların süresinde olmadığı belirtilmiştir. Kararda ayrıca, davalı idareye yapılan başvuru üzerine dava konusu ödeme emirlerinin 7/6/2019 tarihinde ikinci kez tebliğ edilmesinin ilgiliye yeniden bir dava açma süresi kazandırmayacağı da vurgulanmıştır.

11. Başvurucu nihai kararların 16/10/2019 tarihinde tebliği üzerine 11/11/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Kanun Hükümleri

12. 21/7/1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanun'un uyuşmazlık tarihi itibarıyla;

i. 55. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Amme alacağını vadesinde ödemiyenlere, 7 gün içinde borçlarını ödemeleri veya mal bildiriminde bulunmaları lüzumu bir "ödeme emri" ile tebliğ olunur."

ii. 58. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Kendisine ödeme emri tebliğ olunan şahıs, böyle bir borcu olmadığı veya kısmen ödediği veya zamanaşımına uğradığı hakkında tebliğ tarihinden itibaren 7 gün içinde alacaklı tahsil dairesine ait itiraz işlerine bakan vergi itiraz komisyonu nezdinde itirazda bulunabilir. İtirazın şekli, incelenmesi ve itiraz incelemelerinin iadesi hususlarında Vergi Usul Kanunu hükümleri tatbik olunur."

13. 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun;

i. "Tebliğ esasları" kenar başlıklı 93. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Tahakkuk fişinden gayri, vergilendirme ile ilgili olup, hüküm ifade eden bilumum vesikalar ve yazılar adresleri bilinen gerçek ve tüzel kişilere posta vasıtasiyle ilmühaberli taahhütlü olarak, adresleri bilinmiyenlere ilan yolu ile tebliğ edilir. "

ii. "Tebliğ yapılacak kimseler" kenar başlıklı 94. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Tebliğ, kendisine tebligat yapılacak kimsenin bulunmaması halinde ikametgah adresinde bulunanlardan veya işyerlerinde memur ya da müsdahdemlerinden birine yapılır. (Muhatap yerine bu şekilde kendisine tebliğ yapılacak kimsenin görünüşüne nazaran 18 yaşından aşağı olmaması ve bariz bir surette ehliyetsiz bulunmaması gerekir.)"

B. Danıştay İçtihadı

14. Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulunun, yapılan tebligatta hukuka uyarlık bulunmadığı gerekçesiyle uygulanan cezalı tarhiyatın kaldırılması yönünde verilen ısrar kararının bozulmasına ilişkin 18/9/2019 tarihli ve E.2018/344, K.2019/621 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"213 sayılı Kanunun 93. ve 94. maddelerinde tebliğin, kendisine tebligat yapılacak kimsenin bulunmaması halinde ikâmetgah adresinde bulunanlardan veya iş yerlerindeki memur ya da müstahdemlerden birine yapılmasına olanak tanınmış ve muhatap yerine kendisine tebliğ yapılacak kimsenin görünüşüne nazaran 18 yaşından küçük olmaması ve bariz bir surette ehliyetsiz bulunmaması yeterli görülmüştür. Bu düzenlemelerde tebliğ zarfında, kendisine tebligat yapılan kişinin davacı ile birlikte oturduğuna ve 18 yaşından büyük olduğuna ilişkin şerh düşülmesi gerektiği yolunda bir düzenlemeye yer verilmemiştir.

Dava konusu olayda, davacının yeğeninin 18 yaşından küçük olduğuna ilişkin bir iddiada bulunulmadığı ve bu konuya ilişkin bir delil de sunulmadığından, defter ve belgelerin incelemeye ibraz edilmesi gereğini duyuran yazının tebliğine ilişkin alındı üzerinde yukarıda belirtilen ifadelerin şerh düşülmediği yolundaki yargıyı hükme esas alarak tebligatın usulsüz olduğu gerekçesiyle verilen Mahkeme kararında hukuka uygunluk görülmemiştir.

Daire, bu gerekçeyle kararı bozmuştur.

...

HUKUKİ DEĞERLENDİRME:

Danıştay Üçüncü Dairesinin yukarıda yer verilen kararının dayandığı aynı hukuksal nedenler ve gerekçeyle ısrar kararının bozulması gerekmektedir."

15. Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulunun, yapılan tebligatın hukuka uygun olduğu gerekçesiyle düzenlenen ödeme emirlerine karşı açılan davanın süresinde olmadığı yönünde verilen ısrar kararının onanmasına ilişkin 14/12/2016 tarihli ve E.2016/1294, K.2016/1272 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Antalya 2. Vergi Mahkemesi 6.3.2014 gün ve E:2014/313 K:2014/249 sayılı kararıyla; dava konusu ödeme emirlerinin davacının ikametgah adresinde [H.K.ya] 29.11.2013 tarihinde tebliğ edildiği, söz konusu ödeme emirlerinin tebliğini izleyen günden itibaren yedi (7) gün içerisinde 6.12.2013 günü mesai saati bitimine kadar dava açılması gerekirken, bu süre geçirildikten sonra 12.12.2013 tarihinde mahkeme kaydına giren dilekçe ile açılan davada süre aşımı bulunduğundan davanın esasını inceleme olanağı bulunmadığı, her ne kadar davacı tarafından, kendisinin evde bulunmadığı bir sırada, kendisiyle birlikte oturmayan ve misafir olarak evinde bulunan [H.K.ya] yapılan tebligatın usulsüz olduğu, öğrenme tarihine

göre açılan davanın süresinde olduğu ileri sürülmüş ise de 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 94'üncü maddesinin 3'üncü fırkası uyarınca vergilendirme ile ilgili hüküm ifade eden vesika ve evrakların, tebligat yapılacak kişinin bulunmaması durumunda ikametgah adresinde bulunan, görünüşüne göre 18 yaşından küçük ve ehliyetsiz olmayan kişilere yapılmasının mümkün bulunması nedeniyle davacının iddiasının yerinde görülmediği gerekçesiyle 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 15'inci maddesinin 1/b bendi uyarınca davayı süre aşımı nedeniyle reddetmiştir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

16. Anayasa Mahkemesinin 20/12/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

17. Başvurucu, yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğunu belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

18. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

19. Başvurucu; işi bırakmasından çok sonra yapılan vergi incelemesi üzerine düzenlenen ödeme emirlerinin tarafına usulüne uygun şekilde tebliğ edilmediğini, tebligatın kendisiyle aynı konutta ikamet etmeyen yengesine yapıldığını belirtmiştir. Söz konusu ödeme emirlerini davalı idareye başvurması üzerine 7/6/2019 tarihinde tebellüğ ettiğini, bu şekilde adına cezalı tarhiyatlar yapıldığını tesadüfen öğrendiğini ifade eden başvurucu ödeme emirlerine karşı açtığı davalarda mahkemelerin bazılarının davaları süre yönünden reddederken bazılarının ise esas incelemesi yaptığını belirterek mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

20. Bakanlık, tebligatın başvurucunun bilinen adresi olan ve dava dilekçesine ekli vekâletnamede de belirtilen adresine tebliğe çıkarılarak kardeşinin eşi E.F.ye tebliğ edildiğini, tebligatın yapıldığı tarihte başvurucunun mernis adresinin de bu tebligatın yapıldığı adres olduğunu, ilgili mevzuat hükümleri uyarınca tebligatın, tebligat yapılacak kişinin bulunmaması durumunda ikametgâh adresinde bulunan, görünüşüne göre on sekiz yaşından küçük ve ehliyetsiz olmayan kişilere yapılmasının mümkün olduğunu, bu hususlarda tebliğ alındısında olumsuz bir kaydın yer almadığını ayrıca başvurucunun davalı idareye yaptığı başvuru üzerine dava konusu ödeme emrinin ikinci kez tebliğ edilmesinin dava açma süresini canlandırmayacağını belirterek mahkemeye erişim hakkına yönelik bir ihlalin bulunmadığının açık olduğunu ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

21. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda ihlal iddialarının mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

22. Adil yargılanma hakkının en temel unsurlarından biri olan mahkemeye erişim hakkı, bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelir. Kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, bir başka ifadeyle mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamalar mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

23. Mahkemeye erişim hakkı, mahkemeye başvuru konusunda etkili bir sistemin var olmasını ve dava açmak isteyen kişilerin mahkemeye ulaşmada açık, pratik ve yeterli fırsatlara sahip olmasını gerektirir. Özellikle hukuki ya da uygulamadaki belirsizlikler kişilerin mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Aktif Elektrik Müh. İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2012/855, 26/6/2014, § 34). Bu nedenle mahkemelerin usul kurallarını uygularken yargılamanın hakkaniyetine zarar getirecek ölçüde katı şekilcilikten kaçınmaları gerektiği gibi kanunla öngörülmüş usul şartlarının ortadan kalkmasına neden olacak ölçüde aşırı esneklikten de kaçınmaları gerekir (Kamil Koç, B. No: 2012/660, 7/11/2013, § 65).

24. Somut olayda ödeme emirlerinin tebliğe çıkarıldığı ''P.Mah. 5... Sok. No:.../... Şehitkamil/Gaziantep'' adresinin başvurucunun bilinen adresi olduğu konusunda ihtilaf bulunmamaktadır. Başvuruya konu olaydaki mesele, başvurucunun ikametgâh adresinde o anda hazır bulunan ancak normalde başka bir adreste kaydı olan yengesi E.F. ye yapılan tebligatın usulüne uygun olup olmadığı ile ilgilidir. Danıştay içtihadında da belirtildiği gibi ilgili mevzuatta, kendisine tebligat yapılacak kimsenin adresinde bulunmaması hâlinde tebligatın ikametgâh adresinde bulunanlardan veya işyerlerindeki memur ya da müstahdemlerden birine yapılmasına imkân tanınmış; muhatap yerine kendisine tebliğ yapılacak kimsenin görünüşüne nazaran on sekiz yaşından küçük olmaması ve bariz bir surette ehliyetsiz bulunmaması yeterli görülmüştür. Bu düzenlemelerde tebliğ zarfında, kendisine tebligat yapılan kişinin başvurucu ile birlikte oturduğuna ilişkin şerh düşülmesi gerektiği yolunda bir düzenlemeye ise yer verilmemiştir. Öte yandan başvurucu tarafından, tebligatları alan kişinin on sekiz yaşından küçük ya da ehliyetsiz olduğuna ilişkin bir iddiada bulunulmadığı ve bu konuya ilişkin bir delil de sunulmadığı görülmüştür.

25. Vergilendirme ile ilgili hüküm ifade eden vesika ve evrakın tebligatının, tebligat yapılacak kişinin bulunmaması durumunda ikametgâh adresinde bulunan ve görünüşüne göre on sekiz yaşından küçük ve ehliyetsiz olmadığı anlaşılan kişilere yapılması mümkün olduğundan ödeme emirlerine ilişkin olarak bu şekilde gerçekleştirilen tebligatların usulüne uygun yapıldığının kabulü gerekir. Mahkeme de gerekçesini, somut olayda yapılan tebligatlarda bu bağlamda usul ve yasalara bir aykırılık bulunmadığı, dolayısıyla söz konusu tebligat tarihlerinin sürenin başlangıcında esas alınabileceği ve bu tarihten itibaren başlayan süre geçirildikten çok sonra kayda giren dilekçelerle açılan davalarda süre aşımının bulunduğu hususu üzerine kurmuştur.

26. Bu durumda derece mahkemesinin gerek uyuşmazlık konusu olguyu gerekse bu olgudan hareketle dava açma süresinin hesaplanma usulünü, sürenin başlatılacağı tarihi belirlemesiyle ilgili yorumunun ve mevzuata dair değerlendirmesinin öngörülemez nitelikte olmadığı ve başvurucunun dava açmasını aşırı derecede zorlaştıracak ya da imkânsız kılacak nitelikte katı bir yaklaşım içermediği anlaşılmıştır.

27. Bu itibarla başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik bir ihlalin olmadığının açık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

28. Açıklanan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul

edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 20/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULKADİR KAPLAN VE DİĞERLERİ (2)

B. No: 2020/4747 | Karar tarihi: 20.12.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/4747

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULKADİR KAPLAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2020/4747)

Karar Tarihi: 20/12/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Çağlar ÖNCEL

Başvurucular : 1. Abdulkadir KAPLAN

2. Abdulkadir KARAASLAN

3. Ahmet GÖZÜKARA

4. Ahmet KERTMEN

5. Ahmet SASA

6. Ahmet SASA

7. Ahmet ŞAHİN

8. Ahmet Tevfik ALAK

9. Akın ÇAĞABAY

10. Ali BAĞATUR

11. Ali DUMAN

12. Ali TURAN

13. Ali YARBAŞI

14. Ali Kerim ONGÜN
15. Asuman ÖZDOĞAN
16. Atila ASMA
17. Aycan DOĞRU
18. Ayhan TERLEMEZ
19. Aziz ŞAHİN
20. Bestami KUNT
21. Bilal TERLEMEZ
22. Bilsen KESER
23. Birol ÇAĞABEY
24. Bülent YILDIRIM
25. Deniz DURAK
26. Doğan GÖKÇE
27. Döne SASA
28. Dudu MILIK
29. Durdu ÇAĞABAY
30. Ekrem OKUR
31. Elif GÜNER
32. Erden ALPARSLAN
33. Erhan BAKAY
34. Erman YOKUŞ
35. Eşber BAYAR
36. Eşref BAYAR
37. Etem YAHŞİ
38. Eyyüp TEPER
39. Eyyüphan YİĞİT
40. Fadime GÜNER
41. Faruk AKAT
42. Fatma TURAN
43. Ferhat AYDIN
44. Fevzi ŞİMŞEK
45. Gülcan SAVCI
46. Güllü GÖK

47. Hacer BAYLAN
48. Hakan ÖMERCİOĞLU
49. Hale ÖMERCİOĞLU TAŞ
50. Halil AKYÜZ
51. Halil SASA
52. Hamdi ÖMERCİOĞLU
53. Hamza EROĞLU
54. Handan ÖMERCİOĞLU
55. Hanifi YILDIRIM
56. Hasan ATEŞ
57. Hasan ONGÜN
58. Hasan ŞAHİN
59. Hasan TURAN
60. Hasan YAZĞAN
61. Hatice SASA
62. Hayati ÇELEN
63. Hüseyin ATEŞ
64. Hüseyin KAPLAN
65. Hüseyin KELEP
66. Hüseyin ŞAHİN
67. İbrahim AKAT
68. İbrahim OKUR
69. İbrahim ÖNGÜN
70. İbrahim YAZĞAN
71. İbrahim YILMAZ
72. İrfan ŞAHBUDAK
73. Kadir ONGÜN
74. Kadir YILMAZ
75. Kahraman ONGÜN
76. Kalender ONGÜN
77. Kamil KARAKUŞ
78. Kasım ÇAĞABEY
79. Kazim BAKAN

80. Kemal AYDIN
81. Kemal ONGÜN
82. Mahir YILDIRIM
83. Mahmut ŞAHİN
84. Mehmet AKYÜZ
85. Mehmet ATEŞ
86. Mehmet BOLAT
87. Mehmet GÜNER
88. Mehmet MILIK
89. Mehmet ÖZDEMİR
90. Mehmet SASA
91. Mehmet SELLİ
92. Mehmet YAZĞAN
93. Mehmet YILMAZ
94. Mesut KAVAK
95. Mevlüt ER
96. Mevlüt YOKUŞ
97. Muhamet TAŞTEKİN
98. Murat AYDIN
99. Murat GÖKÇE
100. Murat SASA
101. Musa BOĞA
102. Musa GÖKÇE
103. Musa GÜZEL
104. Musa OKUR
105. Mustafa AKAT
106. Mustafa AYDIN
107. Mustafa ÇOBALAK
108. Nadir KÖĞÇE
109. Necati KOCA
110. Nedim YILMAZ
111. Nesmi Kader ÜNLÜ
112. Nuray GÜNER

113. Nurten ÖZ
114. Onur KOCA
115. Orhan KAYA
116. Osman ARI
117. Osman TURAN
118. Ömer ÇELEN
119. Ömer GÜNER
120. Ömer Faruk YILMAZ
121. Özgür ÇAĞABEY
122. Ramazan Metin ÜZER
123. Sabahaddin YÜCEL
124. Sadık YILMAZ
125. Selahettin YÜCEL
126. Selçuk SASA
127. Sema ÖMERCİOĞLU
128. Seyfettin ÇELEN
129. Sezai PALTA
130. Sıtkı AKYÜZ
131. Soner YÜCEL
132. Süleyman BAYAR
133. Şaban BAYTAR
134. Şahin APAYDIN
135. Tahir SASA
136. Tahir YAHŞİ
137. Tayyar YAHŞİ
138. Turgay KUNT
139. Turgut ŞAHBUDAK
140. Türkan GÜNER
141. Uğur BOZKURT
142. Ümit ÇAĞABAY
143. Yakup GÜLBAHAR
144. Yakup MILIK
145. Yasin KUNDAK

146. Yaşar YÜCEL

147. Yıldız AKYÜZ

148. Yusuf AKYÜZ

149. Yusuf ŞAHİN

150. Yusuf TURAN

151. Zehra YÜCEL

152. Zeliha AKYÜZ

153. Akın ÇETİN

154. Nevin KARAGÜL

Başvurucular Vekili : Av. İsmail Hakkı ATAL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, Hatay'ın Payas ilçesinde özel bir şirket tarafından yapılması planlanan Tahmil ve Tahliye İskelesi ile Dolgu Alanı Projesi (Proje) için verilen çevresel etki değerlendirmesi (ÇED) olumlu kararının iptali talebiyle açılan davanın reddedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucular, Proje ile ilgili olarak verilen 12/7/2007 tarihli ÇED olumlu kararının iptali amacıyla Hatay 1. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) yürütmeyi durdurma talepli dava açmıştır. Dava dilekçesinde; balıkçılık yapan başvurucuların Proje yakınında bulunan balıkçı barınağını kullandıkları, Projenin gerçekleşmesi hâlinde bölgenin bir kısmının avlanmaya yasaklanacağı, ayrıca çevrenin kirliliğini önemli ölçüde artıracağı ileri sürülmüştür.

3. Mahkeme, yürütmeyi durdurma talebinin reddine ve uyuşmazlık konusuyla ilgili bilirkişi incelemesi yaptırılmasına karar vermiştir. Biyoloji, çevre mühendisliği, arkeoloji, inşaat mühendisliği, peyzaj mimarlığı, jeoloji mühendisliği ve şehir bölge planlama alanlarında uzman yedi kişilik bilirkişi heyetince inceleme yapılarak 28/12/2018 tarihli bilirkişi raporu düzenlenmiştir. Raporda; Projenin çevre üzerindeki muhtemel olumsuz etkilerinin alınacak önlemler sonucu ilgili mevzuat ve bilimsel esaslara göre kabul edilebilir makul düzeylerde olduğunun belirlenmesi nedeniyle Projenin gerçekleşmesinde çevre açısından sakınca görülmediği bildirilmiştir. Öte yandan raporda, Projenin etki alanının 2 km olmasına rağmen başvuruculara ait kullandığı ruhsatsız balıkçı barınağının Projeye 2,32 km uzaklıkta olduğu, balıkçı barınağının İskenderun Demir Çelik Fabrikasına uzaklığının ise 1,30 km olması nedeniyle bu tesisten etkilenme ihtimalinin çok daha yüksek olduğu vurgulanmıştır.

4. Başvurucular anılan rapora itiraz etmiştir. İtiraz dilekçesinde; Projenin nüfusun yoğun olduğu yerleşim yerlerine, ulaşım hatlarına, enerji santrallerine yakın olduğu belirtilmesine rağmen, bu alanlara etkisinin değerlendirilmediğini, tarafsız bir inceleme yapılmadığını ileri sürmüştür. Dilekçede ayrıca, balıkçı barınağının batı tarafındaki korunak nedeniyle balıkçıların mecburen Proje alanına doğru denize açıldığının gözden kaçırıldığı, proje sahası ve etki alanında yer alan biyolojik, fiziksel çevre ve çeşitlilik, doğal kaynaklar, yabanıl ve sucul yaşam ile sosyal yaşam hakkında eksik bilgi verildiği belirtilmiştir. Son olarak dilekçede, endemik türler için alınan önlemlere yer verilmediği gibi olası depremlere ilişkin önlemlerin neler olduğunun da belirlenmediği ileri sürülmüştür. Mahkemece itirazlar kapsamında ek rapor alınmasına karar verilmiştir. 18/3/2019 tarihli ek raporda; Projenin

bölgenin flora ve faunasına, yabanıl ve sucul yaşama kalıcı bir zararının olmadığı, bölgede endemik tür bulunmadığı, tesislerin büyük ölçekli depremlere dayanıklı olduğu bildirilmiştir. Başvurucular ek rapora itirazda bulunarak incelemeye esas alınan bazı verilerin güncel olmadığını ileri sürmüştür.

5. Mahkeme 9/5/2019 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Gerekçede; bilirkişi raporuna atıfla ÇED olumlu kararının hukuka uygun olduğu, başvurucuların itirazlarının raporu esaslı olarak kusurlandırmadığı belirtilmiştir. Anılan karara karşı temyiz talebinde bulunmuştur. Temyiz dilekçesinde; bilirkişi raporuna itiraz dilekçesinde belirtilen hususlar (bkz. § 4) tekrar edilerek raporun çelişkili ve yetersiz olduğu ileri sürülmüştür. Danıştay 6. Dairesi (Daire) 7/11/2019 tarihinde Mahkemenin kararının usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle temyiz talebini kesin olarak reddetmiştir.

6. Nihai kararı 23/12/2019 tarihinde öğrenen başvurucular 22/1/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Başvurucular 14/3/2019 tarihinde aynı yargılama kapsamında bireysel başvuruda bulunarak makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. 2019/8700 başvuru numaralı dosyada yapılan inceleme sonucunda 28/12/2021 tarihinde anılan hakkın ihlal edildiğine ve başvuruculara tazminat ödenmesine karar verilmiştir.

8. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Başvurucular Abdulkadir Karaaslan, Ahmet Kertmen, Ekrem Okur, Hamza Eroğlu, İbrahim Öngün, Mustafa Aydın, Mustafa Çobalak, Nedim Yılmaz, Nuray Güner, Sıtkı Akyüz, Süleyman Bayar, Şaban Baytar Yönünden

9. Anayasa Mahkemesi olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Melle Malgir (B. No: 2014/11355, 15/2/2017) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede somut olayda bireysel başvuru tarihinden sonra başvuru süreci devam ederken başvurucuların farklı tarihlerde yaşamını yitirdiği ancak başvurucuların vekiline yapılan tebligata rağmen mirasçıların başvuruyu devam ettirmek istediklerine ilişkin taleplerini Anayasa Mahkemesine iletmediklerinden ve başvurunun incelenmesini devam ettirmeyi gerekli kılan ve Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 80. maddesinin (2) numaralı fıkrasında öngörülen nedenlerden birinin de bulunmadığı anlaşıldığından başvurunun düşmesine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer Başvurucular Yönünden

10. Başvurucular; balıkçılık yaptıkları bölgenin yakınlarında kurulmak istenen ve gerekli duyurular yapılmadan hazırlanan Proje ve bu projeye ilişkin ÇED olumlu kararı nedeniyle sağlıklı çevrede yaşama haklarının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Nitekim Projenin yapıldığı alandaki kirliliği artırmasının bir sonucu olarak kanser vakıalarının da artış gösterdiğini belirten başvurucular, Mahkemenin itirazlarını gözetmeden yetersiz bilirkişi raporu ile karar verdiğini belirtmiştir. Öte yandan başvurucular, yürütmeyi durdurma kararı verilmemesi ve yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle Projenin Mahkeme karar vermeden önce tamamlandığını, lehte bir karar verilmesi hâlinde uygulanma imkânının da ortadan kalktığını beyan ederek özel hayata saygı hakkı, etkili başvuru hakkı ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

11. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; başvurucuların mağdur sıfatının bulunup bulunmadığının incelenmesi gerektiği, başvurucuların daha önce aynı konu ile ilgili bireysel başvuru yapmalarına karşın bu hususu bildirmemeleri nedeniyle başvuru hakkını kötüye kullandığı bildirilmiştir. Görüşte ayrıca, yargı sürecinde Proje kapsamındaki faaliyetlerin riskleri ve zararlı etkileri yönünden kapsamlı ve nitelikli bir araştırma yapılarak ÇED raporunun hukuka uygun bulunduğu vurgulanmıştır. Başvurucular Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

12. Başvuru, Anayasa'nın 20. maddesinde düzenlenen özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenmiştir.

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Gerçekleştirilmesi planlanan projelerin çevreye olabilecek olumlu ve olumsuz etkilerinin belirlenmesinde olumsuz yöndeki etkilerin önlenmesi ya da çevreye zarar vermeyecek ölçüde en aza indirilmesi için alınacak önlemlerin, seçilen yer ile teknoloji alternatiflerinin belirlenerek değerlendirilmesinde ve projelerin uygulanmasının izlenmesi ve kontrolünde sürdürülecek çalışmaları ifade edecek şekilde tanımlanan ÇED prosedürü; çevresel varlıkları korumayı amaçlayan, proje şeklindeki faaliyetler için uygulanan, muhtemel olumsuz etkileri değerlendiren ve bunların yanında faaliyet sahibi, kamu otoritesi ve halkın karşı karşıya geldiği bir süreci ifade etmektedir (Mehmet Kurt [GK], B. No: 2013/2552, 25/2/2016, § 73).

15. Bu bağlamda ÇED; kalkınma ve ekonomik gelişme için yapılacak yatırım ve faaliyetlerin, doğayı tahrip etmeden ve çevreyi kirletmeden gerçekleştirilmesinde kullanılan, karar verme sürecini etkileyen, dolayısıyla karar mercilerine kararlarını sağlıklı bir şekilde verebilmeleri için seçenek üreten ve bu seçeneklerin olumlu ve olumsuz yönlerini saptayan bir yöntem olarak görülmektedir. ÇED ile korunmaya çalışılan temel unsur; çevre ve bu çevre içerisindeki varlıklardır (AYM, E.2013/89, K.2014/116, 3/7/2014; E.2006/99, K.2009/9, 15/1/2009; Mehmet Kurt, § 74).

16. Çevresel karar alma süreçlerinin karmaşık yapısı nedeniyle kamusal makamların geniş bir takdir yetkisi olduğu açıktır. Bu bağlamda söz konusu alanda bir projenin inşası ve işletilmesi hususunda kamusal makamlarca verilen kararın yerindeliğinin denetlenmesi Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Bununla birlikte süreçte, bireyin temel hakları ile söz konusu kamusal menfaat arasında gerekli dengenin tesisine hizmet edecek güvencelerin yer alıp almadığının tespiti önemli olup belirtilen yükümlülüğün yerine getirilip getirilmediğinin tespitinde ise çevresel meseleler bağlamında söz konusu olan usul güvencelerinin gözetilip gözetilmediği belirlenmelidir (Mehmet Kurt, § 75).

17. Öncelikle somut olayda başvurucular, Proje hakkında duyuru veya bilgilendirme yapılmadığını ileri sürmüştür. Buna karşın, bilirkişi raporunda bilgilendirme toplantısının yapılacağı tarih ve yerin ulusal ve yerel gazete aracılığıyla ilan edildiği ayrıca Payas Belediyesi tarafından mevzuata uygun şekilde duyurulması sonucunda anılan toplantının yöre halkının katılımıyla yapıldığı belirlenmiştir. Dolayısıyla başvurucuların çevresel bilgilendirme sürecine katılım olanağı bulamadıkları söylenemez.

18. Öte yandan başvurucular, Mahkemenin yetersiz bilirkişi raporu ile hatalı bir karar verdiğini, raporlara yönelik itirazlarının dikkate alınmadığını ileri sürdüğü görülmüş ise de

Mahkemece, alanında uzman bilirkişiler ile mahallinde keşif yapılarak bilirkişi raporu alındığı, başvuruculaların anılan rapora itirazları dikkate alınarak ek rapor düzenlenmesinin sağlandığı anlaşılmıştır. Bununla birlikte, bilirkişi raporlarında başvuruculaların iddia ve itirazlarının ayrıntılı olarak değerlendirildiği ve ÇED olumlu kararının nedenlerinin kapsamlı bir gerekçe ile karşılandığı belirlenmiştir. Netice itibarıyla Mahkemece, dava konusu kararın 9/8/1983 tarihli ve 2982 sayılı Çevre Kanunu ile bu kanuna dayanılarak çıkarılan yönetmeliğe uygun olarak hazırlandığı anlaşıldığından, ÇED olumlu kararında hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla başvuruculaların söz konusu çevresel rahatsızlığa ilişkin iddialarını, ilgili usule ilişkin güvenceleri haiz olarak yargısal makamlara sunma ve inceletme imkânı bulduğu anlaşılmaktadır.

19. Sonuç olarak başvuru konusu olayda gerçekleştirilmesi planlanan Projenin faaliyetlerinin riskleri ve zararlı etkileri yönünden ilgili yargısal makamlarca kapsamlı ve nitelikli bir araştırma yapıldığı, yapılan bu araştırma sonucunda ÇED raporunda gerekli bütün tedbirlerin öngörüldüğü sonucuna varıldığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla Projenin faaliyet süreçlerinde gerçekleştirilen idari eylem ve işlemlerin hukukiliği derece mahkemeleri tarafından iddiaları karşılayacak yeterlilikte değerlendirilmiştir. Bu durumda başvuruculaların ve kamunun somut başvuru özelinde karşı karşıya gelen menfaatleri arasında derece mahkemeleri tarafından adil bir denge kurulmadığı ve takdir yetkisinin sınırlarının aşıldığı sonucuna ulaşmak mümkün değildir. Bu noktada Anayasa Mahkemesinin kendi takdirini, bilimsel veriler ile bu teknik ve karmaşık alana ilişkin olarak derece mahkemelerinin takdiri yerine ikame etmesi düşünülemez.

20. Yukarıda yer verilen tespitler ışığında kamusal makamların olaya gereken özenle yaklaşmadıkları, olayda söz konusu olan kamusal ve bireysel menfaatleri gerektiği şekilde değerlendirmedikleri, başvuruculaların özel hayata saygı hakkı bağlamında kamusal makamların pozitif yükümlülüklerini yerine getirmediği sonucuna varılması mümkün değildir.

21. Açıklanan gerekçelerle başvuruculaların Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucular Abdulkadir Karaaslan, Ahmet Kertmen, Ekrem Okur, Hamza Eroğlu, İbrahim Öngün, Mustafa Aydın, Mustafa Çobalak, Nedim Yılmaz, Nuray Güner, Sıtkı Akyüz, Süleyman Bayar, Şaban Baytar yönünden başvurunun DÜŞMESİNE,

B. Diğer başvurucular yönünden özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

D. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA,

E. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ZİYA CANITEZ VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/11537 | Karar tarihi: 20.12.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/11537

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ZİYA CANITEZ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/11537)

Karar Tarihi: 20/12/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Olcay ÖZCAN

Başvurucular : Ziya CANITEZ ve diğerleri (bkz. ekli listenin (B) sütunu)

Vekili : Av. Tacım COŞGUN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, şirkete yatırılan paranın iadesi talebiyle açılan dava sırasında yapılan kanuni düzenleme sonucu alacağın tahsili imkânının ortadan kaldırılması nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular, muhtelif tarihlerde yapılmıştır. Ekli listenin (A) sütununda gösterilen dosyalar konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2020/11537 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmiş ve inceleme 2020/11537 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmüştür.

3. Birinci Bölüm Birinci Komisyon 13/9/2023 tarihinde başvuruların makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiası yönünden başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna, eşitlik ilkesinin ihlal edildiği iddiası yönünden açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna, mülkiyet hakkının ihlal

edildiği iddiası yönünden kabul edilebilirlik hususunun karara bağlanmasının Bölüm kararını gerektirmesi nedeniyle Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

III. DEĞERLENDİRME

4. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Turgay Kılıç (B. No: 2020/21022, 14/12/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede alacağın tahsili için uygun hukuki yollara başvurmasına rağmen yargılama sırasında yapılan kanuni düzenleme nedeniyle hukuki mekanizmalarını işletme imkânından mahrum bırakılan başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucuların Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

IV. GİDERİM

5. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. Mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (C) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculara tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Ekli listenin (D) sütununda belirtilen harçların tabloda gösterildiği şekilde başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. 18.800 TL vekâlet ücretinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

H. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin

sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AYDIN KAHVECİ (3)

B. No: 2020/11832 | Karar tarihi: 20.12.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/11832

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AYDIN KAHVECİ BAŞVURUSU (3)

(Başvuru Numarası: 2020/11832)

Karar Tarihi: 20/12/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Çağlar ÖNCEL

Başvurucu : Aydın KAHVECİ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, tutuklu başvurucunun farklı bir ceza infaz kurumunda bulunan eşi ile telefonla görüşmesine izin verilmemesi üzerine infaz hâkimliğine açtığı tazminat davasının görev yönünden reddedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkı ve haberleşme hürriyeti ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) kapsamında silahlı terör örgütünü kurma ve yönetme suçundan tutuklu olarak Kocaeli 2 No.lu T Tipi Ceza İnfaz Kurumunda (İnfaz Kurumu) bulunmaktadır.

3. Başvurucu 6/11/2018 tarihli dilekçesi ile Adalet Bakanlığından (Bakanlık) tazminat talebinde bulunmuştur. Dilekçede; farklı bir ceza infaz kurumunda bulunan eşi ile telefonla görüşme taleplerinin 11 aylık süreçte -1/3/2017 ile 23/10/2018 arasında- cevapsız bırakıldığı belirtilerek 750.000 TL manevi tazminat ödenmesi gerektiği ileri sürülmüştür. Bakanlığın 6/12/2018 tarihli cevap yazısında; somut olay nedeniyle idareye atfedilebilecek hizmet kusurunun bulunmadığı veya kusursuz sorumluluk şartlarının oluşmadığı ifade edilerek başvurucunun tazminat talebinin karşılanmasının mümkün olmadığı bildirilmiştir.

4. Başvurucu 11/12/2018 tarihinde Kocaeli 1. İdare Mahkemesine (İdare Mahkemesi) sunduğu dilekçe ile manevi tazminat talebinde bulunmuş, İdare Mahkemesi 20/12/2018 tarihinde davanın görev yönünden reddine karar vermiştir. Gerekçede; başvurucunun tazminat talebinin 16/5/2001 tarihli ve 4675 sayılı İnfaz Hâkimliği Kanunu ile 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun gereğince çözümlenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Başvurucu 30/1/2019 tarihinde bu kez Kocaeli İnfaz Hâkimliğinden (İnfaz Hâkimliği) tazminat talebinde bulunmuştur. İnfaz Hâkimliğince yapılan değerlendirmede başvurucunun talebi hakkında idari yargı mercilerinin görevli olduğu gerekçesiyle görevsizlik kararı verilmiş ve dosya görev uyuşmazlığının giderilmesi amacıyla Uyuşmazlık Mahkemesine gönderilmiştir.

5. Uyuşmazlık Mahkemesince 25/11/2019 tarihinde adli yargının görevli olduğu belirlenerek İnfaz Hâkimliğinin görevsizlik kararının kesin olarak kaldırılmasına karar verilmiştir. Gerekçede; ceza infaz kurumlarında telefonla görüşme taleplerinin kabul edilmemesine dayalı manevi tazminat taleplerinin 4675 sayılı Kanun'un 4. maddesinde yer alan ceza infaz kurumları ve tutukevlerinin "işlem ve faaliyetlerine ilişkin şikayet" niteliğinde olduğu, dolayısıyla anılan şikâyetlere bakmakla görevli olan infaz hâkimliklerinin aynı şikâyetten kaynaklanan manevi tazminat taleplerinin de esasını incelemesi gerektiği belirtilmiştir.

6. Başvurucu 17/12/2019 tarihinde İnfaz Hâkimliğinden tazminat talebinde bulunmuş; İnfaz Hâkimliğinin 19/2/2020 tarihli ek kararı ile başvurucunun talebi hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar verilmiştir. Gerekçede; yargılama süreci özetlenerek tazminat taleplerinin İnfaz Hâkimliğinin görev alanında olmadığı ve bu taleplerin ağır ceza mahkemelerince karşılanması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu 25/2/2020 tarihinde bu kez Kocaeli 1. Ağır Ceza Mahkemesinden (Ağır Ceza Mahkemesi) tazminat talebinde bulunmuştur. Ağır Ceza Mahkemesi 5/3/2020 tarihinde İnfaz Hâkimliğinin kararının usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle itirazın reddine kesin olarak karar vermiştir.

7. Başvurucu, nihai kararı 12/3/2020 tarihinde öğrendikten sonra 13/3/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

10. Başvurucu; hiçbir yasal gerekçe olmamasına rağmen farklı bir ceza infaz kurumunda bulunan eşi ile on bir ay süresince telefon görüşmesi yapamadığını, İnfaz Kurumunun yargı mercilerinin yetkisinde olan bir konuda takdir kullanmasının hukuka aykırı olduğunu belirterek özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ile haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

11. Bakanlık görüşünde, 27/9/2018 tarihinde yürürlüğe giren genelge uyarınca ceza infaz kurumlarında bulunan tüm tutuklu ve hükümlülerin farklı bir kapalı ceza infaz kurumunda bulunan eşi, üçüncü dereceye kadar kan ve kayın hısımları ve vasisi ile telefon görüşmesi yapmasında hukuken bir engel bulunmadığı bildirilmiştir. Ayrıca, somut olayda başvurucunun 20/11/2018 tarihinden itibaren eşi ile düzenli olarak telefonla görüştüğü vurgulanmıştır. Son olarak İnfaz Hâkimliğinin 19/2/2020 tarihli kararının ardından başvurucu tarafından Ağır Ceza Mahkemesine usulüne uygun bir dava açılıp açılmadığının

ve başvurucunun eşi ile telefon görüşmesi yapamadığı dönemin olağanüstü hâl şartları dâhilinde olduğunun da gözetilmesi gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

12. Başvuru, özel hayata saygı hakkı ve haberleşme hürriyeti ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı kapsamında incelenmiştir.

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkı ve haberleşme hürriyeti ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Başvurunun temeli, eşi ile telefonla görüşmesine belirli bir süre izin verilmeyen başvurucunun tazminat talebiyle ilgili iddiasının esası hakkında bir karar verilememesine ilişkindir. Anayasa Mahkemesi Hüseyin Ekinci (B. No: 2016/38867, 3/7/2019, § 60) başvurusunda farklı ceza infaz kurumlarında bulunan eşlerin telefon ile haberleşme talebi reddedilmiş ise de mektup yolu ile haberleşmenin tek başına aile ilişkilerinin sürdürülmesine olanak sağlayacak kapsamı ve hızı içeren bir vasıta olarak nitelendirilmeye elverişli olmaması nedeniyle telefonla iletişim imkânı sağlaması gerektiğini belirtmiştir. Anılan kararda devletin, hükümlü ve tutukluların özellikle yakın derecedeki aile bireyleriyle temasını devam ettirecek önlemleri alması yönünde pozitif yükümlülüğü bulunduğunun altı çizilmiştir. Ayrıca devletin her durumda tutuklu ya da hükümlünün ailesiyle asgari bir iletişim kurmasını sağlamak zorunda olduğu ve devletin bu asgari iletişimin sağlanması konusundaki yükümlülüğünü gerektiğinde uygun vasıtalar aracılığıyla da yerine getirebileceği vurgulanmıştır (Hüseyin Ekinci, § 64).

15. 4675 sayılı Kanun'un 4. maddesine göre infaz hâkimlikleri; hükümlü ve tutukluların ceza infaz kurumları ve tutukevlerine kabul edilmeleri, yerleştirilmeleri, barındırılmaları, ısıtılmaları ve giydirilmeleri, beslenmeleri, temizliklerinin sağlanması, bedensel ve ruhsal sağlıklarının korunması amacıyla muayene ve tedavilerinin yaptırılması, dışarıyla ilişkileri, çalıştırılmaları gibi işlem veya faaliyetlere ilişkin şikâyetleri inceler ve karara bağlar. Hükümlü ve tutukluların bu konularda infaz hâkimliğine yaptığı şikâyetlerin esasa girilmeden reddedilmesi nedeniyle yapılan başvurularda Anayasa Mahkemesi özel hayata saygı hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir (Meral Danış Beştaş (3), B. No: 2017/34087, 13/10/2020; Uğur Eldemir (2), B. No: 2018/26139, 15/3/2022).

16. Öte yandan somut olayda Uyuşmazlık Mahkemesi ceza infaz kurumlarında telefonla görüşme taleplerinin kabul edilmemesine dayalı manevi tazminat taleplerinin de anılan Kanun'un 4. maddesinde yer alan "işlem ve faaliyetlere ilişkin şikâyet" niteliğinde olduğunu, bu konudaki şikâyetlere bakmakla görevli olan infaz hâkimliklerinin aynı şikâyetten kaynaklanan manevi tazminat taleplerinin esasını incelemesi gerektiğini belirlemiştir (bkz. § 5).

17. Ceza infaz kurumlarındaki işlem, eylem ya da ihmallerin tutuklu ve hükümlülerin temel hak ve hürriyetlerine müdahale oluşturduğu iddiasıyla infaz hâkimliklerine yapılan şikâyetlerde yargı makamlarının yapacakları yorum, temel hak ve özgürlüklerin korunmasını sağlayan etkili başvuru yolunun bulunup bulunmadığının saptanmasında kilit rol oynamaktadır (Meral Danış Beştaş (3), § 45). Dolayısıyla başvurucunun eşi ile telefonla görüşememesi nedeniyle manevi zarara uğradığı iddiasının da bu kapsamda ele alınması ve bir yargı merciince incelenmesi, başvurucuya etkili bir başvuru yolunun sağlanması

açısından önemlidir.

18. Somut olayda mahpus başvurucunun farklı ceza infaz kurumunda bulunan eşi ile yaklaşık on bir aylık süreçte telefonla görüşememesi nedeniyle manevi tazminat talebinde bulunduğu ancak idarenin hizmet kusurunun bulunmadığı gerekçesiyle ret kararı verdiği anlaşılmıştır. Başvurucunun İdare Mahkemesinde dava açarak başlattığı yargı sürecinde adli ve idari yargı mercileri arasında oluşan görev uyuşmazlığının çözümü için Uyuşmazlık Mahkemesince yapılan değerlendirme sonucunda başvurucunun talebi hakkında adli yargı mercilerinin görevli olduğu kesin şekilde belirlenmiştir.

19. Buna karşın, somut olayda Uyuşmazlık Mahkemesince görevli yargı mercinin belirlenmesinin ardından İnfaz Hakimliği tarafından Ağır Ceza Mahkemesinin görevli olduğu tespiti ile karar verilmesine yer olmadığı yönünde karar tesis edildiği ancak Ağır Ceza Mahkemesince anılan kararın usul ve yasaya uygun olduğunun belirtilmesi ile yetinildiği görülmüştür. Dolayısıyla başvurucunun savunulabilir iddialarının Ağır Ceza Mahkemesi tarafından uyuşmazlığın sonucuna etkili, ilgili ve yeterli bir gerekçe ile karşılanmamıştır.

20. Açıklanan gerekçelerle özel hayata saygı hakkı ve haberleşme hürriyeti ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

21. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 750.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

22. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

23. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Özel hayata saygı hakkı ve haberleşme hürriyeti ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 20. ve 22. maddelerinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkı ve haberleşme hürriyetiyle bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılması amacıyla Kocaeli 1. Ağır Ceza Mahkemesine (2020/546 D. İş) iletilmek üzere Kocaeli İnfaz Hâkimliğine (E.2019/541, K.2019/964) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ZEYNETTİN ÇELİK VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/20790 | Karar tarihi: 20.12.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/20790

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ZEYNETTİN ÇELİK VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/20790)

Karar Tarihi: 20/12/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Olcay ÖZCAN

Başvurucular : Zeynettin ÇELİK ve diğerleri (bkz. ekli listenin (B) sütunu)

Vekili : Av. Habip Kılınç

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; şirkete yatırılan paranın iadesi talebiyle açılan dava sırasında yapılan kanuni düzenleme sonucu alacağın tahsil imkânının ortadan kaldırılması nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının, kanun iptali talebi nedeniyle de hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular, muhtelif tarihlerde yapılmıştır. Ekli listenin (A) sütununda gösterilen dosyalar konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2020/20790 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmiş ve inceleme 2020/20790 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmüştür.

III. DEĞERLENDİRME

A. Başvurucular Emine Karabulut ve Orhan Arslan'ın İhlal İddiaları

3. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Hüseyin Aşkan (B. No: 2017/15649, 21/7/2020) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Kararda Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi'nde (UYAP) evrak işlem kütüğü üzerinden yapılan incelemede başvurucu vekili tarafından nihai kararın açılarak okunduğu tespit edilen tarih nihai kararın sonucunun öğrenildiği tarih kabul edilerek bireysel başvuru süresi bu tarihten başlatılmış ve başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Başvurucu Emine Karabulut ve Orhan Arslan vekilince nihai kararın UYAP üzerinden 16/3/2021 tarihinde öğrenilmesine rağmen başvurunun otuz günlük bireysel başvuru süresi geçtikten sonra 28/4/2021 tarihinde yapıldığı anlaşıldığından başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir (benzer yöndeki karar için bkz. Ümran Özkan, B. No: 2019/13338, 8/3/2023).

4. Açıklanan nedenlerle makul sürede yargılanma ve mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetleri içeren başvuruların diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Diğer Başvuruculaların İhlal İddiaları

1. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

a. Başvurucular Zeynettin Çelik, Ayşe Kiren ve Mustafa Tırhış Dışındaki Başvuruculaların Makul Sürede Yargılanma Haklarının İhlal Edildiğine İlişkin İddiaları

5. Anayasa Mahkemesi, hukuk davalarında makul sürede yargılanma hakkının ihlali iddiasıyla yapılan başvurularda Güher Ergun ve diğerleri (B. No: 2012/13, 2/7/2013), idari davalar yönünden Selahattin Akyıl (B. No: 2012/1198, 7/11/2013), ceza davaları yönünden de B.E. (B. No: 2012/625, 9/1/2014) ve Nevriye Kuruç ([GK], B. No: 2021/58970, 5/7/2022) kararlarında, uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede başvuruya konu yargılamalarda dört yılı geçmeyen yargılama süresinin makul olduğu sonucuna varmıştır. Bu doğrultuda başvuruların açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Başvurucular Zeynettin Çelik, Ayşe Kiren ve Mustafa Tırhış Dışındaki Başvuruculaların Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddiaları

6. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (3) numaralı fıkrasında, yasama işlemleri ile düzenleyici idari işlemlerin doğrudan bireysel başvuru konusu yapılamayacağı düzenlenmiştir.

7. Başvuruculaların yaptığı bireysel başvurularda 5/12/2019 tarihli ve 7194 sayılıDijital Hizmet Vergisi ile Bazı Kanunlarda ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 41. maddesi ile 25/3/1987 tarihli ve 3332 sayılı Sermaye Piyasasının Teşviki, Sermayenin Tabana Yaygınlaştırılması ve Ekonomiyi Düzenlemede Alınacak Tedbirler ile 5422 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu, 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu ve 3182 Sayılı Bankalar Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'a eklenen geçici 4. maddenin iptalinin talep edildiği görülmüştür. Dolayısıyla başvuru konusu olayda yasama işleminin doğrudan Anayasa'ya aykırı olduğu iddiasıyla bireysel başvuruda bulunulmuştur (benzer yöndeki karar için bkz. Süleyman Erte, B. No: 2013/469, 16/4/2013).

8. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

9. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Turgay Kılıç (B. No: 2020/21022, 14/12/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede alacağın tahsili için uygun hukuki yollara başvurmasına rağmen yargılama sırasında yapılan kanuni düzenleme nedeniyle hukuki mekanizmaları işletme imkânından mahrum bırakılan başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Somut başvuruda anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucuların Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

IV. GİDERİM

10. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından maddi ve manevi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Başvurucular Emine Karabulut ve Orhan Arslan yönünden başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Başvurucular Zeynettin Çelik, Ayşe Kiren ve Mustafa Tırhış dışındaki başvurucuların makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiği iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Başvurucular Zeynettin Çelik, Ayşe Kiren ve Mustafa Tırhış dışındaki başvurucuların hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarının konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (C) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculara tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 1. Başvurucular Emine Karabulut ve Orhan Arslan dışında kalan başvurucular yönünden

ekli listenin (D) sütununda belirtilen harçların tabloda gösterildiği şekilde başvuruculara ÖDENMESİNE,

2. Başvurucular Emine Karabulut ve Orhan Arslan dışında kalan başvurucular yönünden 18.800 TL vekâlet ücretinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SERCAN GİRASUN VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/24871 | Karar tarihi: 20.12.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/24871

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SERCAN GİRASUN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/24871)

Karar Tarihi: 20/12/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Leyla Nur ODUNCU

Başvurucular : Sercan GİRASUN ve diğerleri [bkz. ekli listenin (B) sütunu]

Vekilleri : bkz. ekli listenin (C) sütunu

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza davasında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmesinin adil yargılanma haklarını ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucular hakkında ekli listenin (D) sütununda gösterilen suçlardan açılan kamu davalarında ekli listenin (E) sütununda belirtilen mahkemelerce başvuruculara mahkûmiyetine karar verilmiş ancak verilen mahkûmiyet hükümlerinin açıklanması geri bırakılmıştır.

3. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması (HAGB) kararına yapılan itiraz, ekli listenin (F) sütununda gösterilen mahkemelerce reddedilmiştir. İtirazın reddine dair kararlarda esas olarak HAGB kararlarının usul ve yasaya uygun olduğu, kararlarda hukuka aykırılık bulunmadığı, HAGB'nin şartlarının gerçekleştiği hususlarına dayanılmıştır.

4. Başvurucular, nihai kararları öğrendikten sonra süresi içinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Ekli listenin (A) sütununda gösterilen dosyalar konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2020/24871 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmiş ve

inceleme 2020/24871 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmüştür. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

5. Ekli listenin (H) sütununda adli yardım talebinde bulunduğu belirtilen ve ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucuların adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

6. Ekli listenin (I) sütununda belirtilen başvurucular, yargılandıkları ceza davalarının uzun zamandır devam etmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

7. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvurular ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığıiddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

8. Açıklanan gerekçelerle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

9. Başvurucular; açıklanması geri bırakılan mahkûmiyet hükümlerinin yeterli gerekçe içermediğini, kendilerine yüklenen suçların sabit olup olmadığı yeterince araştırılmadan varsayımlar üzerine cezalandırıldıklarını ifade etmiştir. Bu kapsamda bazı bilgi, belge veya raporları dosyaya sunarak yargılama sonucunu etkileyecek araştırmalar yapılmasını, bazı tanıklarını dinlenilmesini talep ettikleri hâlde bu taleplerinin mahkemelerce karşılanmadığını veya herhangi bir gerekçe gösterilmeksizin reddedildiğini belirterek HAGB kararı verilen yargılamalarda adil yargılanma hakkının çeşitli güvencelerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Ayrıca HAGB kararlarına itiraz etme hakları olsa bile itiraz mercilerinin kalıplaşmış ve soyut gerekçelerle itirazları reddettiğini, esastan bir inceleme yapmayıp yalnızca HAGB kararı verilmesinin şeklî şartlarının oluşup oluşmadığı yönünde bir değerlendirme yaptığını belirtmiştir. Dahası ileri sürdükleri argümanların itiraz mercilerince değerlendirilmemesi nedeniyle bu yolun etkisiz bir hak arama yolu hâline geldiğini ve hak arama özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bir kısım başvurucu, isminin kamuya açık belgelerde gizlenmesi talebinde bulunmuştur.

10. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, başvurucuların HAGB kararını kabul etmekle HAGB kararından elde ettikleri menfaatlere karşılık olarak bu kararla ihlal edildiğini iddia

ettikleri haklarına yapıldığını beyan ettikleri müdahalenin incelenmesi hakkından feragat edip etmediklerinin, böylelikle etkili başvuru yollarını tüketip tüketmediklerinin başvuruların kabul edilebilirliğine ilişkin inceleme kapsamında değerlendirilmesi gerektiği -Anayasa Mahkemesi tarafından verilen iptal ve ihlal kararlarında işaret edilen hususlara da değinilerek- belirtilmiştir. Başvuruculardan bir kısmı, Bakanlık görüşüne karşı beyanlarında HAGB kararının verilmesini kabul etmenin beraat kararı verilmesinden de feragat edildiği veya suçlu sayılmayı kabul etmek anlamına gelmeyeceğini belirterek genel olarak başvuru formlarında yer alan iddialarını tekrar etmiştir.

11. Başvuru, adil yargılanma hakkı kapsamında incelenmiştir. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

12. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Atilla Yazar ve diğerleri ([GK], B. No: 2016/1635, 5/7/2022) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Haklarında çeşitli suçlardan hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmesinin başvuruculardan ifade özgürlükleri ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme haklarını ihlal ettiği iddiasıyla yapılan bir bireysel başvuruda Anayasa Mahkemesi, uygulamadan kaynaklanan anayasal sorunlarla ilgili kapsamlı değerlendirmeler yaparak somut tespitlerde bulunmuştur. Anılan kararda Anayasa Mahkemesi, usuli güvenceleri ortadan kaldırır şekildeki HAGB kurumu uygulamasının kanunilik ölçütünü sağlamadığı sonucuna vararak ihlal kararı vermiştir (Atilla Yazar ve diğerleri, § 174).

13. Anayasa Mahkemesi Atilla Yazar ve diğerleri kararında, sanıkların HAGB kararını kabule ilişkin irade beyanlarının alınması usulündeki güvence eksikliğine, ilk derece mahkemelerince verilen gerekçeli kararlarda sadece ilgili kanun hükmünün ya da başvuruculara isnat edilen söz ya da davranışın tekrarından ibaret ifadelere yer verildiğine yahut ilgisiz gerekçe içerdiğine dikkati çekmiştir. Ayrıca yerel mahkemelerce izlenen usul ve yöntemin silahların eşitliği ilkesinin gereklerine uygun olmadığı, iddia karşısında savunma makamının sahip olduğu güvenceleri yeterince koruyamadığı ve onu dezavantajlı hâle getirdiği sonucuna varılmış; somut başvurularda müdafi yardımından yararlanma ve bu hakla bağlantılı olarak savunma için gerekli zaman ve kolaylığa sahip olma haklarına ilişkin güvencelerin sağlanmadığı belirtilmiştir (Atilla Yazar ve diğerleri, §§ 124-142).

14. Anılan kararda ayrıca itiraz mercilerinin genel olarak HAGB itirazları üzerine verdikleri kararların dosya üzerinden yeknesak bir şekilde ve sadece şeklî koşullar yönünden, ilk derece mahkemelerince verilen kararlarda hukuka aykırılık bulunmadığını ve bu sebeple de itirazın reddedildiğini bildiren bir cümleden ibaret gerekçelerden oluştuğu belirtilmiştir. Böylelikle uygulamada HAGB kararlarına karşı itiraz mercilerinin davayla doğrudan ilgili olan hususları ayrıca değerlendirerek yeterli bir gerekçe ile cevap vermeleri gerekirken sistemsel olarak bu yükümlülüklerini yerine getirmedikleri sonucuna ulaşılmıştır (Atilla Yazar ve diğerleri, § 155).

15. Nitekim Anayasa Mahkemesi 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 231. maddesinin (12) numaralı fıkrasında yer alan ve HAGB kararlarına karşı itiraz yolunun açık olduğunu düzenleyen kurala ilişkin yapılan başvuruda anılan kuralı bireysel başvuru kapsamında görünür hâle gelen hususları gözönünde bulundurarak anayasallık denetimine tabi tutmuş ve kuralın itiraz kanun yoluna başvuranların iddia ve delillerinin dikkate alınmasında, çatışan menfaatlerin dengelenmesinde, temel hak ve

özgürlüklere yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluğunun ve ölçülülüğünün belirlenebilmesinde belirli ve etkili bir denetim yolu öngörmediği, bu durumun temel hak ve özgürlüklere yapılan müdahalelerin giderilmesi ve kamu gücünü kullananların keyfî davranışlarının önüne geçilmesi imkânının sağlanmadığı sonucuna ulaşarak iptaline karar vermiştir (AYM, E.2021/121, K.2022/88, 20/7/2022).

16. Akabinde Anayasa Mahkemesi HAGB kurumuna dair daha önce yaptığı tespit ve değerlendirmeleri de gözönünde bulundurarak 1/6/2023 tarihinde E.2022/120 sayılı dosyada, 5271 sayılı Kanun'un 231. maddesine 5560 sayılı Kanun'un 23. maddesiyle eklenen (5) numaralı fıkranın birinci cümlesinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline, kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak bir yıl sonra yürürlüğe girmesine karar vermiştir. Anılan cümlenin iptali nedeniyle uygulanma imkânı kalmayan aynı maddenin (5) numaralı fıkranın ikinci ve üçüncü cümleleri ile (6), (7), (8), (9), (10), (11), (12), (13) ve (14) numaralı fıkralarının 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince iptaline hükmetmiştir. Bu kararla iki yıl veya daha az süreli hapis veya adli para cezası ile cezalandırılan sanık hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılabileceği öngören ve bunun şartlarını düzenleyen tüm kurallar iptal edilmiştir (AYM, E.2022/120, K.2023/107, 1/6/2023, §§ 22-56).

17. Anayasa Mahkemesinin anılan kurumla ilgili iptal ve ihlal kararı birlikte değerlendirildiğinde başvurucular hakkındaki yargılamaların adil yargılanma hakkının sağladığı güvencelere uygun şekilde yürütülmediği anlaşılmıştır. Bu nedenle somut başvurularda da Anayasa Mahkemesinin yukarıda izah edilen iptal ve ihlal kararlarında varılan sonuçlardan ayrılmayı gerektiren bir yön bulunmamaktadır.

18. Açıklanan gerekçelerle başvurucuların Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

19. Başvurucuların adil yargılanma haklarının ihlal edildiğine karar verildiğinden diğer şikâyetleri hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

III. GİDERİM

20. Başvurucular, ihlalin tespiti, yargılamanın yenilenmesi, maddi ve manevi tazminat taleplerinde bulunmuştur.

21. İncelenen başvuruda HAGB kararlarıyla gerçekleştirilen müdahalelerin başvurucuların Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkını ihlal ettiği sonucuna varılmıştır. İhlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

22. Yargı mercilerince yapılacak yeniden yargılamada beraat veya denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlenmemiş ve denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülüklere

uygun davranılması nedeniyle düşme kararı verilmeyecekse yapılması gerekenler Atilla Yazar ve diğerleri kararında şu şekilde sayılmıştır (aynı kararda bkz. § 198):

i. Başta gerekçeli karar hakkı olmak üzere adil yargılama hakkının tüm güvencelerinin sağlandığı bir yargılama yapılmalıdır (Atilla Yazar ve diğerleri, §§ 124-142).

ii. Sanığa HAGB'yi kabul edip etmediği sorulmadan önce hüküm kurulmalı ve sanık kurulan hükmün sonucundan tefhim veya tebliğ yoluyla haberdar edilmelidir (Atilla Yazar ve diğerleri, §§ 159-164). Huzurda bulunmayan sanığa, aynı tebligat evrakıyla, kurulan hükmün sonucunun bildirilmesi ve HAGB'yi kabul edip etmediğinin sorulması mümkündür.

iii. 7445 sayılı Kanun'un 21. maddesi ile 5271 sayılı Kanun'un 231. maddesinin (12) numaralı fıkrasında yapılan değişiklik ve madde gerekçesi de dikkate alınarak, hem hukuka uygunluk hem de maddi vakalara uygunluk denetiminin yapılması, usul ve esasa ilişkin tüm hukuka aykırılık iddialarının incelemesi, bunlara yeterli bir gerekçe ile cevap vermesi gerekir (benzer yöndeki karar için bkz. Atilla Yazar ve diğerleri, §§ 143-158).

23. Başvurucular, maddi zarara ilişkin olarak bilgi ve belge sunmamıştır. Buna ek olarak açıklanması geri bırakılan hükmün açıklanması hâlinde başvurucuların istinaf ve temyiz hakları bulunduğu da nazara alındığında ihlal tespiti ve yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı değerlendirildiğinden başvurucuların tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kamuya açık belgelerde kimliklerinin gizlenmesi talebinde bulunan başvurucuların kimliklerinin gizli tutulması taleplerinin KABULÜNE,

B. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

C. 1. Ekli listenin (I) sütununda belirtilen başvurucuların makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

D. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

E. Kararın bir örneğinin adil yargılanma hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (E) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

F. Başvuruculların tazminat taleplerinin REDDİNE,

G. Vekille temsil edilen başvuruculara ekli listenin (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretleri ile ekli listenin (H) sütununda belirtilen harçların tabloda gösterildiği şekilde ÖDENMESİNE,

H. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ERDAL YILMAZ

B. No: 2020/35257 | Karar tarihi: 20.12.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/35257

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ERDAL YILMAZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/35257)

Karar Tarihi: 20/12/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Muzaffer KORKMAZ

Başvurucu : Erdal YILMAZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirinin hukuka aykırı olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu hakkında Twitter adlı sosyal medya platformu üzerinden bir siyasetçiye hakaret ettiğine yönelik şikâyet üzerine Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından soruşturma başlatılmıştır.

3. Başvurucu 23/8/2020 tarihinde gözaltına alınmıştır. Kolluk görevlilerince başvurucunun mobil telefonunda yapılan inceleme sonucu telefonda kurulu farklı Twitter hesapları üzerinden müştekiye yönelik hakaret içeren paylaşımlar yapıldığı tespit edilmiş ve inceleme raporu tanzim edilmiştir.

4. 24/8/2020 tarihinde müdafii eşliğinde kolluk görevlilerine ve Başsavcılığa verdiği ifadelerinde başvurucu; paylaşımların bir kısmını kendisinin yaptığını, bazı paylaşımların ise kendisine ait olmadığını beyan etmiştir. Savunmasının alınmasının ardından Başsavcılık tarafından adli kontrol talebiyle Ankara 8. Sulh Ceza Hâkimliğine sevk edilen başvurucunun serbest bırakılmasına ve hakkında yurt dışına çıkış yasağı şeklinde adli kontrol tedbiri

uygulanmasına karar verilmiştir.

5. Müşteki vekili 7/9/2020 tarihinde verdiği dilekçe ile başvurucunun Twitter hesabından hakaret söylemlerini sürdürdüğünü belirterek yeniden şikâyetçi olmuştur. Anılan şikâyet dilekçelerine konu Tunç@Tun65630113 rumuzlu hesap üzerinden yapılan paylaşımların zamanı ile başvurucunun telefonu üzerinden Twitter'a erişim sağladığı zamanın örtüştüğü kollukça tespit edilmiş ve inceleme raporu düzenlenmiştir.

6. Başvurucu, Başsavcılığın talimatıyla kamu görevlisine hakaret suçlamasıyla ikinci kez gözaltına alınmış ve tutuklanması istemiyle Ankara 7. Sulh Ceza Hâkimliğine (Hâkimlik) sevk edilmiştir.

7. Başvurucu, Hâkimlik tarafından yapılan sorgusunda gözaltına alındığı süreçte internete bağlanmasının mümkün olmadığını ancak kendisine ait olduğu iddia edilen hesap üzerinden hâlâ paylaşımlar yapıldığını ve hakaret içeren son paylaşımların kendisine ait olmadığını ileri sürmüştür. 9/9/2020 tarihinde tutuklama talebini reddeden Hâkimlik başvurucu hakkında yurt dışına çıkış yasağı ile -elektronik kelepçe takılmak suretiyle- konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirleri uygulanmasına karar vermiştir.

8. Başvurucu, anılan karara itiraz etmiş; itiraz kesin nitelikte kararla reddedilmiştir.

9. Ret kararı başvurucuya 28/10/2020 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu ise 5/11/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Devam eden süreçte müşteki vekili Başsavcılığa verdiği 2/2/2021 tarihli dilekçede, başvurucunun şikâyete konu paylaşımlarına ilişkin pişmanlığını ifade eden yeni paylaşımlarda bulunduğunu belirterek şikâyetten vazgeçmiştir. Aynı tarihte Başsavcılık adli kontrol kararlarını resen kaldırılmıştır.

11. Diğer yandan Başsavcılık, suçun vasıf ve mahiyeti itibarıyla resen takip edilen suçlardan olduğu gerekçesiyle başvurucunun kamu görevlisine hakaret suçundan cezalandırılması istemiyle aynı yer asliye ceza mahkemesinde kamu davası açmıştır. Farklı rumuzlarla kullanılan Twitter hesaplarından başvurucunun yaptığı belirtilen ve iddianamede yer verilen paylaşımların bazıları şöyledir:

"Arsız hırsız ev sahibini evden kovarmış normal yaptığı karakter erozyonu var çünki o ekipte ... [müştekinin ismi açıkça yazılarak] "

"Senin kurduğun milli isim vererek kamufle ettiğin ... mafya teşkilatlarının başkanları. Kime karşı yapılanma"

"Bitirmek isteyen bitiyor. Makyaj dökülüyor. Hem KEL hemde fodul"

"Soysuzun biri istifa kararı almış benden duy istedim"

"Afaddan fonladigin paralar nerde ...[müştekinin ismi açıkça yazılarak] ?"

"[müştekinin ismi açıkça yazılarak] ... siyasi travesti. Bir aile için ne ağır utanç. Bir soyadı için ne kara leke."

12. Bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla başvurucu hakkındaki dava devam etmektedir.

13. Komisyon tarafından bu kararda incelenen şikâyet haricindeki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, bu şikâyet yönünden ise başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

14. Başvurucu, şartları oluşmadığı hâlde adli kontrol tedbirine karar verildiğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

15. Adalet Bakanlığı (Bakanlık); somut olayda soruşturma makamlarının başvurucunun atılı suçu işlediğine yönelik kuvvetli belirti olduğu şeklindeki tespitlerinin temelsiz olmadığını ve başvurucunun özgürlüğünü tutuklamadan çok daha az sınırlayan adli kontrol tedbirine karar verilmesinin keyfî, temelsiz ve ölçüsüz olduğunun söylenemeyeceğini belirtmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formundaki açıklamalarını yinelemiştir.

16. Somut olayda inceleme yöntemine ilişkin olarak Anayasa Mahkemesinin Esra Özkan Özakça ([GK], B. No: 2017/32052, 8/10/2020) kararındaki ilkeler uygulanacaktır.

17. Başvurucu, hakaret suçundan 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 109. maddesi uyarınca adli kontrol tedbirine tabi tutulmuştur. Dolayısıyla başvurucu hakkında uygulanan adli kontrol tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır. Öte yandan bu adli kontrol tedbirinin icrası niteliğindeki elektronik kelepçe uygulamasının da kanuni bir dayanağının bulunup bulunmadığının incelenmesi gerekir. Anayasa Mahkemesi M.S. (B. No: 2018/25505, 25/2/2021) kararında 3/7/2015 tarihli ve 5402 sayılı Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu'nun 15/A maddesinin ve bu Kanun uyarınca çıkarılan Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği'nin 57. maddesinin (5) numaralı fıkrasının adli kontrol tedbirinin infazında elektronik kelepçe uygulanmasının kanuni dayanağı olduğunu tespit etmiştir (M.S., § 72).

18. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan adli kontrol tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce ön koşul olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

19. Başvurucu 24/8/2020 tarihinde müdafii eşliğinde kolluk görevlilerine ve Başsavcılığa verdiği ifadelerinde paylaşımların bir kısmını kendisinin yaptığını kabul etmiştir (bkz. § 4). Diğer yandan başvurucunun mobil telefonu üzerinde yapılan inceleme sonucu düzenlenen rapor (bkz. § 3) ile Tunç@Tun65630113 rumuzlu hesap üzerinden yapılan paylaşımların zamanıyla başvurucunun telefonu üzerinden Twitter'a erişim sağladığı zamanın örtüştüğüne dair kolluk inceleme raporu da (bkz. § 5) gözetildiğinde belirtilen tüm bu hususların adli kontrol tedbirinin uygulanmasında suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti olarak kabul edilmesinin temelsiz ve keyfî olduğu söylenemeyecektir.

20. Diğer taraftan başvurucu hakkında uygulanan adli kontrol tedbirinin ve bu tedbirin elektronik kelepçe takılmak suretiyle yerine getirilmesinin meşru bir amacının olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir.

21. Başvurucu hakkında uygulanan adli kontrol tedbirinin dayandığı hakaret suçu Türk hukuk sistemi içinde ağır cezai yaptırımlara bağlanan bir suç değildir. Dolayısıyla somut olayda suça ilişkin olarak kanunda öngörülen cezanın kaçma şüphesine işaret eden durumlardan biri olarak görülmesi mümkün değildir (karşılaştırma için bkz. Hüseyin Burçak, B. No: 2014/474, 3/2/2016, § 61; Devran Duran [GK], B. No: 2014/10405, 25/5/2017, § 66). Bu durumda başvurucunun kaçacağı şüphesini uyandıran somut olguların gösterilmesi gerekmektedir. Ancak Hâkimliğin -elektronik kelepçe takılmak suretiyle- konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirine ilişkin kararında sadece cezanın alt ve üst sınırının dikkate alındığı ve kaçma şüphesine dair herhangi bir açıklama yapılmadığı

görülmektedir. Anılan kararda aynı şekilde delilleri karartma şüphesinin varlığına yönelik de bir değerlendirme bulunmamaktadır. Dolayısıyla Hâkimliğin başvurucunun kaçma yahut delilleri karartma şüphesinin mevcudiyetine ilişkin somut olguları ortaya koyduğunu söylemek mümkün değildir.

22. Varılan bu sonuç karşısında tedbirin ölçülü olup olmadığına ilişkin ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

23. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

24. Başvurucu, ihlalin tespiti ve adli kontrol tedbirinin sona erdirilmesine karar verilmesi talebinde bulunmuştur. Başvurucunun maddi veya manevi tazminat talebi bulunmamaktadır.

25. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri 2, B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

26. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

27. Başvuruda, konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirinin hukuki olmaması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesininihlal edildiğine karar verilmiştir. Başvurucu hakkındaki tedbir, 2/2/2021 tarihinde kaldırılmıştır. Buna göre ihlale dayanak olan tedbirin sona ermesi nedeniyle -başvurucunun tazminat talebi de bulunmadığı gözetildiğinde- ihlalin tespitiyle yetinilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirinin hukuka aykırı olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirinin hukuka aykırı olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. 446,90 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

D. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

E. Kararın bir örneğinin bilgi için Ankara 58. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2022/435) GÖNDERİLMESİNE,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FUNDA BARLIK

B. No: 2020/35919 | Karar tarihi: 20.12.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/35919

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

FUNDA BARLIK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/35919)

Karar Tarihi: 20/12/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mücahit AYDIN

Başvurucu : Funda BARLIK

Vekili : Av. Ziynet ÖZÇELİK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, pasaport iptali nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu Dokuz Eylül Üniversitesi (Üniversite) Tıp Fakültesi Ana Bilim dalı profesör kadrosunda öğretim görevlisidir ve Türk Tabipleri Birliğinde (TTB) çeşitli görevlerde bulunmuştur. TTB internet sitesinde 1/9/2016 tarihinde "Bu Topraklarda Eşitlik ve Barış İçinde Yaşamamız Çok Mümkün" başlıklı bir bildiri ile Türk Silahlı Kuvvetlerince Suriye'nin Afrin bölgesinde terör örgütlerine karşı yürütülen operasyon devam ederken 24/1/2018 tarihinde "Savaş Bir Halk Sağlığı Sorunudur" başlıklı başka bir bildiri yayımlanmıştır. Yayımlanan bildiriler nedeniyle başvurucunun da aralarında bulunduğu TTB Merkez Konseyi üyeleri hakkında halkı alenen tahrik etmek ve terör örgütü propagandası yapmak suçlarından soruşturma başlatılmış ve 2/10/2018 tarihli iddianame ile kamu davası açılmıştır.

3. Başvurucu hakkında ayrıca Üniversite tarafından Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet

Yapılanması (FETÖ/PDY) veya diğer terör örgütleri ile bağlantılı, irtibatlı veya iltisaklı olduğu iddiasıyla 5/10/2018 tarihinde soruşturma başlatılmıştır. Üniversitenin anılan soruşturmayı bildirmesi üzerine İzmir İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü (İdare) tarafından 18/10/2016 tarihli ve 6749 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 5. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca 10/10/2018 tarihinde idari şerh kaydı konularak başvurucunun pasaportu iptal edilmiştir.

4. Başvurucunun pasaportuna 24/11/2018 tarihinde havalimanında el konulmuş ve tutanak tutulmuştur. Tutanakta, başvurucunun pasaportuna İdare tarafından 10/10/2018 tarihinde idari şerh kaydı girildiği ve şerh kaydı kaldırılmadan yurt dışına çıkmasının mümkün olmadığı ifade edilmiştir. Bunun üzerine başvurucu İdareden pasaportunun iadesini talep etmiş, bu talebi kabul görmeyince 23/1/2019 tarihinde İzmir 6. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Başvurucu dava dilekçesinde; 2018 yılından beri İzmir Tabip Odası Başkanlığı görevini yürüttüğünü, uzun yıllardır hekimlik mesleğine ilişkin yöneticilik görevleri yaptığını ve toplum sağlığına ilişkin çalışmalar yürüttüğünü, saygın bir öğretim görevlisi olduğunu, sıklıkla yurt dışında düzenlenen uluslararası bilimsel kongrelere katıldığını, yurt dışına çıkmasının önlenmesi nedeniyle bir hekim ve akademisyen olarak mesleki gelişiminin engellendiğini belirtmiştir.

5. Mahkeme, başvurucunun pasaportunun iptal edilerek el konulmasına ilişkin işlemde hukuka ve mevzuata aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle 12/11/2019 tarihinde davayı reddetmiştir. Mahkeme kararında; 6749 sayılı Kanun'un 5. maddesinin (1) numaralı fıkrasında terör örgütüne üyelik, iltisak ya da bunlarla irtibat nedeniyle hakkında suç soruşturması veya kovuşturması yürütülenlerin pasaportlarının iptal edileceğinin düzenlendiği, başvurucu hakkında halkı kin ve düşmanlığa alenen tahrik etmek ve terör örgütü propagandası yapma suçlarından soruşturma yürütüldüğü ve kamu davası açıldığı, dolayısıyla anılan kanun hükmünde yer alan soruşturma şartının oluştuğu ifade edilmiştir.

6. Başvurucu, ret kararının kaldırılarak davanın kabulüne karar verilmesi talebiyle istinaf başvurusunda bulunmuştur. Başvurucu dilekçesinde; Mahkemenin dayandığı gerekçenin hatalı olduğunu, yürütülen soruşturmanın tamamlandığını ve hakkında yalnızca halkı kin ve düşmanlığa alenen tahrik etmek suçundan ceza yargılaması yapıldığını, terör örgütü üyeliğine ilişkin bir yargılama söz konusu olmadığını belirtmiştir. Başvurucu ayrıca; soruşturma ve kovuşturma sürecinde yurt dışına çıkamamak şeklinde adli kontrol tedbiri kararı verilmediğini, soruşturma aşamasında verilen ikametine en yakın güvenlik birimine ayda bir kez imza vermesi yönündeki adli kontrol tedbirinin ise kovuşturma aşamasında kaldırıldığını, Üniversite tarafından hakkında başlatılan soruşturmanın ise devam ettiğini ve idari bir işlem tesis edilmediğini ifade ederek pasaportunun iptal edilmesinin hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

7. İzmir Bölge İdare Mahkemesi 6. İdare Dava Dairesi ret kararının hukuka ve usule uygun olduğunu ve kaldırılmasını gerektirecek yasal bir sebebin bulunmadığını belirterek 2/9/2020 tarihinde istinaf başvurusunun reddine kesin olarak karar vermiştir.

8. Başvurucu nihai hükmü 18/10/2020 tarihinde öğrendikten sonra 12/11/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

10. Başvurucu ceza yargılaması sonucunda 3/5/2019 tarihinde halkı kin ve düşmanlığa tahrik etme suçundan iki kez onar ay hapis cezasına mahkûm edilmiştir. İstinaf incelemesinde; maddi vakıanın sübutu yönünden sorun bulunmadığı ancak sübutu kabul edilen maddi vakıaya bağlanan hukuki neticenin hatalı olduğu gerekçesiyle 28/9/2020 tarihinde başvurucunun beraatine temyiz yolu açık olmak üzere karar verilmiştir. Anılan beraat kararına karşı temyiz incelemesi hâlen devam etmektedir. Başvurucunun pasaportu üzerindeki idari şerh kaydı 1/8/2022 tarihinde kaldırılmıştır. Bununla birlikte Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından 15/7/1950 tarihli ve 5682 sayılı Pasaport Kanunu'nun 22. maddesi kapsamında idari işlem tesis edilmesine karar verilmesi üzerine İdare tarafından 1/9/2022 tarihinde başvurucunun pasaportuna yeniden idari şerh kaydı koyulmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

11. Başvurucu; pasaportunun hukuka aykırı olarak iptal edilmesi nedeniyle iki yıldır yurt dışına çıkamadığını ve bir hekim ve akademisyen olarak uluslararası bilimsel kongre ve araştırma faaliyetlerine katılamadığını, hakkında yurt dışına çıkmasını yasaklayan adli tedbir kararı verilmediğini belirtmiştir. Başvurucu ayrıca; hakkında terör örgütleri ile irtibatlı olduğuna ilişkin bir kovuşturma yürütülmediğinden pasaportuna konulan idari şerh kaydının kanuni temeli bulunmadığını, İdarece pasaportuna konulan idari şerh kaydının nedeni olarak Üniversite tarafından yürütülen soruşturmanın gösterildiğini ancak derece mahkemelerince hakkında yürütülen ceza kovuşturmasının hükme esas alındığını, anılan kovuşturmanın ise terör suçlarıyla ilgili olmadığını ifade ederek adil yargılanma hakkı ile özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı görüşünde; bireysel başvuruya konu pasaport idari şerh kaydının kaldırıldığı ve yeni bir idari şerh kaydı girildiği, yeni tesis edilen idari şerh kaydının ancak buna karşı etkili başvuru yolları tüketildikten sonra yeni bir bireysel başvurunun konusunu oluşturabileceği ve bu nedenle başvurucunun mağdur sıfatının incelenmesi gerektiği belirtilmiştir. Görüşte esas incelemesine ilişkin olarak Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir.

12. Anayasa Mahkemesi, seyahat özgürlüğü bağlamında yurt dışına çıkışı engelleyen tedbirlere ilişkin yapılan bireysel başvuruların, özellikle kişinin gitmek istediği ülke ile güçlü kişisel, ailevi, ekonomik ve mesleki bağlarının olduğu durumlarda özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı kapsamında değerlendirilebileceğine karar vermiştir. Ancak bu şekilde inceleme yapılabilmesi için bireysel başvuru formunda başvuruculların şikâyet edilen tedbirin özel ve aile hayatları üzerindeki olumsuz sonuçlarını somut verilere dayalı olarak uygun şekilde ortaya koymaları gerekmektedir (Onur Can Taştan [GK], B.No: 2018/32475, 27/10/2021, §§ 47-50; Yağmur Erşan [GK], B. No: 2018/36451, 27/10/2021, §§ 47-50; Şengül Tükel, B. No: 2018/12456, 12/1/2022, §§ 40-41).

13. Somut olayda başvurucunun yurt dışına çıkışının yasaklanmasının mesleki hayatını etkilediği, kendisini geliştirebilme imkânının önemli ölçüde zayıflamasına, sosyal ve mesleki itibarını koruyabilmesi açısından olumsuz sonuçlara yol açabileceği, dolayısıyla başvurucunun mesleki hayatına yönelik müdahalenin onun özel hayatına ciddi şekilde etki ettiği ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığı anlaşılmaktadır. Bu durumda sonuca dayalı nedenlerle başvurunun özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenebilir nitelikte olduğu değerlendirilmektedir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Latife Akyüz, B. No: 2016/50822, 7/9/2021, § 38; Hakkı Gök, B. No: 2017/33469, 3/11/2022, § 33).

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

15. 6749 sayılı Kanun'un 5. maddesi kapsamında başvurucunun pasaportunun iptal edilmesi şeklinde özel hayata saygı hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağının mevcut olduğu ve millî güvenliğin sağlanması meşru amacına dayandığı anlaşılmıştır (bkz. Onur Can Taştan, §§ 55-58; Yağmur Erşan, §§ 55-58; Şengül Tükel, § 45).

16. Temel hak ve özgürlüklere yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı olması gerekir. Açıktır ki bu başlık altındaki değerlendirme, sınırlamanın amacı ile bu amacı gerçekleştirmek üzere başvurulan araç arasındaki ilişki üzerinde temellenen ölçülülük ilkesinden bağımsız yapılamaz. Çünkü Anayasa'nın 13. maddesinde demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmama ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama biçiminde iki ayrı kritere yer verilmiş olmakla birlikte bu iki kriter bir bütünün parçaları olup aralarında sıkı bir ilişki vardır (Ferhat Üstündağ, B. No: 2014/15428, 17/7/2018, § 45).

17. Bu ilkeler doğrultusunda kişilerin yurda giriş ve çıkışlarını sınırlandıran tedbirlerin geçici olması, temel hak ve hürriyetleri tamamen ortadan kaldıracak şekilde uygulanmaması, ilgili kararlarda tedbirin gerekçelerinin tedbire maruz kalan kişinin somut durumuyla ilişkilendirerek ortaya konulması ve tedbirden beklenen kamusal yarar ile bireyin çıkarları arasında makul bir dengeleme yapılması gerekir. Ayrıca tedbir belirli bir süre ile sınırlandırılarak tedbire neden olan koşulların devam edip etmediği hususunda değerlendirme yapılmasına imkân tanınmalıdır. Bu bağlamda özel hayata saygı hakkına ilişkin sınırlandırmanın belirsiz bir süre uzaması hâlinde öngörülen sınırlandırmanın özel hayata etkilerinin zamanla ağırlaşacağı ve her hâlde gözetilmesi gereken kamusal yarar ile bireyin kişisel yararı arasındaki dengenin bozulacağı da unutulmamalıdır (Onur Can Taştan, § 65; Yağmur Erşan, § 65).

18. Somut olayda başvurucunun TTB Merkez Konseyi üyesi olduğu dönemde 24/1/2018 tarihinde TTB internet sitesinde yayımlanan bildiri nedeniyle Üniversite tarafından başvurucu hakkında terör örgütleri ile bağlantılı, irtibatlı veya iltisaklı olduğu iddiasıyla idari soruşturma açılmıştır. İdare, üniversitenin anılan soruşturmaya ilişkin bildirimi üzerine idari şerh kaydı girerek başvurucunun pasaportunu iptal etmiştir. Başvurucu hakkındaki soruşturmanın kısa sayılamayacak bir süre devam ettiği görülmektedir. Derece mahkemeleri ise 6749 sayılı Kanun'un 5. maddesinin (1) numaralı fıkrasını dayanak göstererek başvurucu hakkında terörle ilgili suçlardan adli soruşturma yürütüldüğü ve ceza yargılamasının devam ettiği gerekçesiyle pasaportun iptaline ilişkin idari işlemin iptali talebini reddetmiştir.

19. Başvurucu hakkında yürütülen ceza yargılamasında yurt dışı çıkış yasağına ilişkin adli kontrol tedbiri kararı verilmemiştir. Başvurucunun özel hayatına ilişkin sınırlamanın kaynağının sadece bir idari işlem olduğu anlaşılmaktadır. İdarenin pasaportun iptalinin nedenleri ile ilgili bir bilgilendirme yapmadığı, yargılama aşamasında da anılan idari işlemlerin gerekçelerinin ve uygulanması zorunlu bir tedbir olduğunun başvurucuyla ilişkilendirmek suretiyle ortaya konulmadığı görülmektedir.

20. Derece mahkemelerinin kararlarında ise başvurucu hakkında yürütülen ceza soruşturması nedeniyle 6749 sayılı Kanun'un 5. maddesi kapsamında pasaportun iptal edildiği gerekçesine dayanılmıştır. Bununla beraber başvurucunun pasaportunun iptal

edilmesi nedeninin Üniversite tarafından yürütülen idari soruşturma olduğu anlaşılmaktadır. Bunun yanında, başvurucu pasaportunun iadesi talebiyle idari yargıya başvurmadan önce hakkındaki adli soruşturmanın tamamlandığı ve yalnızca halkı kin ve düşmanlığa alenen tahrik etmek suçundan ceza kovuşturması yapıldığı görülmektedir. Buna karşın derece mahkemeleri kararlarında anılan kovuşturmanın 6749 sayılı Kanun'un 5. maddesi kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği hususuna ilişkin bir tartışma yapılmamıştır.

21. Öte yandan Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen (İptal hükümlerinin kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak bir yıl sonra yürürlüğe girmesine karar verilmiştir.) 17/10/2019 tarihli ve 7188 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 2. maddesiyle 5682 sayılı Kanun'a eklenen ek 7. maddesinde öngörülen yeniden değerlendirmenin, pasaport verilmesi konusunda İdarenin takdir yetkisinin korunduğu, pasaporta uzun süre el konulması ve yeni bir pasaport verilmemesinden kaynaklanabilecek mağduriyetin giderimine ilişkin bir düzenleme yapılmadığı dikkate alındığında mağduriyeti gidermede etkili bir yol olmadığı anlaşılmaktadır (Onur Can Taştan, § 69).

22. Başvurucunun pasaportuna 10/10/2018 tarihinde idari şerh konulmuş ve söz konusu idari şerh 1/8/2022 tarihinde kaldırılmış ancak 1/9/2022 tarihinde başvurucunun pasaportuna yeniden idari şerh kaydı girilmiştir. Bu durumda başvurucu hakkında terör örgütüne üyelik, iltisak ya da bunlarla irtibat nedeniyle yürütülen bir ceza kovuşturmasının ya da yurt dışına çıkmasına engel oluşturacak bir mahkeme kararının olmadığı gözetildiğinde tedbirin bir idari işleme dayanılarak uzun süre uygulandığı anlaşılmaktadır. Ayrıca bu süreçte yurt dışına çıkışı engelleyen tedbirin dayanağı olan koşulların devam edip etmediği hususunda idare ve yargı makamları tarafından bir araştırma ve değerlendirme yapılmadığı, dolayısıyla bu şekilde geçici olması öngörülen bir tedbirin uzun süre devam ettirilmesine sebep olunduğu anlaşılmıştır. Bu hâlde hakkında yurt dışına çıkışa engel oluşturacak yargı kararı olmayan başvurucu hakkındaki sadece bir idari işleme dayanan tedbirin -başvurucunun mesleki bağları da gözetildiğinde- uzun süre uygulanmasının demokratik bir toplumda alınması zorunlu ve ölçülü bir tedbir olmadığı sonucuna varılmıştır.

23. Açıklanan gerekçelerle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

24. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve 50.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

25. Başvuruya konu edilen 10/10/2018 tarihli idari şerhin 1/8/2022 tarihinde kaldırıldığı -sonradan konulan tahdidin de başvurunun konusu olmadığı- dikkate alındığında yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır.

26. Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucuya manevi zararları karşılığında net 18.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 18.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için İzmir 6. İdare Mahkemesi (E.2019/94, K.2019/1274) ve İzmir Bölge İdare Mahkemesi 6. İdare Dava Dairesi (E.2020/641, K.2020/929) ile Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SELAHATTİN DEMİRTAŞ (11)

B. No: 2020/38546 | Karar tarihi: 20.12.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/38546

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SELAHATTİN DEMİRTAŞ BAŞVURUSU (11)

(Başvuru Numarası: 2020/38546)

Karar Tarihi: 20/12/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Murat İlter DEVECİ

Başvurucu : Selahattin DEMİRTAŞ

Vekili : Av. Mahsuni KARAMAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tutuklama kararına konu suçlar için ayrı ayrı düzenlenen tutuklama müzekkerelerinin yerine getirilmesinin sıraya konulmasının hukuka aykırı olması ve ceza infaz kurumu ile yargı mercilerinin tutuklulukta infaz sırasına ilişkin yaklaşımlarının arkasında siyasi saik ve motivasyon bulunması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 16/12/2020 tarihinde yapılmıştır. Komisyon başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formuyla eklerine ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla temin edilen belgelere göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Başvurucuya İsnat Edilen Suçlamalar, Başvurucunun Tutuklanması ve Başvurucu Hakkında Verilen Bir Mahkûmiyet Kararıyla İlgili Süreç

5. Başvurucu 22/7/2007 tarihinde Diyarbakır'dan, 12/6/2011 tarihinde Hakkâri'den bağımsız milletvekili [Daha sonra sırasıyla Demokratik Toplum Partisine (DTP) ve Barış ve Demokrasi Partisine (BDP) katılmıştır.]; 7/6/2015 ve 1/11/2015 tarihlerinde ise Halkların Demokratik Partisinden (HDP) İstanbul milletvekili seçilmiştir. 1/2/2010 tarihinde BDP eş genel başkanlığına, BDP'nin HDP'ye katılmasıyla da HDP eş genel başkanlığına seçilmiş; bu görevine 11/2/2018 tarihine kadar devam etmiştir. Başvurucu ayrıca 24/6/2018 tarihinde yapılan Cumhurbaşkanlığı Seçimi'nde aday olmuştur.

6. Milletvekili olarak görev yaptığı dönemlerde işlediği iddia olunan bazı suçlar nedeniyle başvurucu hakkında farklı Cumhuriyet başsavcılıklarınca soruşturmalar yürütülmüştür. Bu soruşturmalar daha sonra Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığının (Diyarbakır Başsavcılığı) başvurucu hakkında yürüttüğü bir soruşturmayla birleştirilmiştir.

7. Diyarbakır Başsavcılığının talebi üzerine Diyarbakır 2. Sulh Ceza Hâkimliği 4/11/2016 tarihinde, başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma ve halkı suç işlemeye alenen tahrik etme suçlarından tutuklanmasına karar vermiştir.

8. Diyarbakır Başsavcılığının 11/1/2017 tarihli iddianamesi ile silahlı terör örgütü kurma veya yönetme, terör örgütü propagandası yapma, suçu ve suçluyu övme, halkı kin ve düşmanlığa alenen tahrik etme, halkı kanunlara uymamaya tahrik etme; kanuna aykırı toplantı ve gösteri yürüyüşleri düzenleme, yönetme, bunların hareketlerine katılma; kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama, suç işlemeye alenen tahrik etme, halkı kanuna aykırı toplantı ve gösteri yürüyüşüne kışkırtma suçlarını işlediğinden bahisle başvurucu hakkında aynı yer ağır ceza mahkemesinde kamu davası açılmıştır. Yargılama Diyarbakır 8. Ağır Ceza Mahkemesince yürütülmekte iken dava, Yargıtay 5. Ceza Dairesinin kararı üzerine yargılamanın esas yetkili mahkemesinde yapılması durumunda kamu güvenliği yönünden açık ve yakın tehlikenin söz konusu olabileceği gerekçesiyle Ankara Ağır Ceza Mahkemesine nakledilmiştir. Bu sebeple yargılamaya Ankara 19. Ağır Ceza Mahkemesince (19. Ceza Mahkemesi) devam edilmiştir.

9. Başvurucu, tutuklanmasının hukuki olmadığına yönelik iddiasını başka ihlal iddialarıyla birlikte Anayasa Mahkemesine taşımıştır (Selahattin Demirtaş [GK], B. No: 2016/25189, 21/12/2017). Anayasa Mahkemesi yaptığı incelemede tutuklamanın hukuki olmadığına yönelik iddiayı açıkça dayanaktan yoksun bulmuştur (Ayrıntılı bilgi için anılan kararda bkz. §§ 106-178). Başvurucunun Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) yaptığı başvuruda ise İkinci Daire 20/11/2018 tarihinde -başka iddialar hakkında farklı sonuçlara varsa da- tutuklamada makul sürenin aşılması nedeniyle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 5. maddesinin (3) numaralı fıkrasının, tutukluluğun Sözleşme'de öngörülenin dışındaki amaçlarla devam ettirilmesi nedeniyle Sözleşme'nin -5. maddesinin (3) numaralı fıkrasıyla bağlantılı olarak- 18. maddesinin ihlal edildiğine ve başvurucunun tutukluluk durumuna son vermek için gerekli bütün tedbirleri alma görevinin davalı devlete ait olduğuna karar vermiştir (Selahattin Demirtaş/Türkiye (2), B. No: 14305/17, 20/11/2018).

10. Bu arada İstanbul 26. Ağır Ceza Mahkemesinin (İstanbul Ceza Mahkemesi) terör örgütü propagandası yapma suçundan başvurucunun 4 yıl 8 ay hapis cezasıyla cezalandırılmasına

ilişkin hükmü kesinleşmiştir. Bu nedenle başvurucu 7/12/2018 tarihinden itibaren, kesinleşen mahkûmiyet hükmünün infazı kapsamında tutulmaya başlanmıştır.

11. 19. Ceza Mahkemesi 2/9/2019 tarihinde silahlı terör örgütüne üye olma ve halkı suç işlemeye alenen tahrik etme suçlarından başvurucunun tahliyesine karar vermiştir.

12. Başvurucunun müdafiinin talebi üzerine İstanbul Ceza Mahkemesi 20/9/2019 tarihinde, 4/11/2016-7/12/2018 tarihleri arasında geçen tutukluluk süresinin infaz edilmekte olan hapis cezasından mahsubuna karar vermiştir.

13. Başvurucu aynı gün, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının (Ankara Başsavcılığı) kamuoyunda 6-7 Ekim olayları olarak bilinen hadiseler hakkında yürüttüğü soruşturma kapsamında Ankara 1. Sulh Ceza Hâkimliğince (Hâkimlik) devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma, bir suçu gizlemek veya başka bir suçun delillerini gizlemek ya da yakalanmamak amacıyla öldürmeye azmettirme, birden fazla kişi ile birlikte gece vaktinde suç örgütüne yarar sağlamak maksadıyla yağmaya azmettirme; cebir, tehdit veya hile kullanarak kişiyi hürriyetinden yoksun kılmaya azmettirme, bir suçu gizlemek veya başka bir suçun delillerini gizlemek ya da yakalanmamak amacıyla öldürmeye teşebbüse azmettirme suçlarından tutuklanmıştır. Ankara Başsavcılığı sözü edilen tutuklama kararına konu suçlar ile başka birtakım suçlar nedeniyle başvurucu hakkında sonradan kamu davası açmıştır. Dava Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesinin (22. Ceza Mahkemesi) E.2021/6 sırasına kaydedilmiştir.

14. Yasal değişiklik uyarınca başvurucu, hakkında kesinleşen mahkûmiyet kararına karşı elde ettiği temyiz kanun yoluna başvurunca İstanbul Ceza Mahkemesince verilen mahkûmiyet hükmünün infazı 31/10/2019 tarihinde durdurulmuştur.

15. Başvurucu; halkı suç işlemeye alenen tahrik etme suçunun ağır ceza mahkemesinin görev alanında bulunmaması dolayısıyla bu suç yönünden azami tutukluluk süresinin bir yıl olduğunu, davaya bakan mahkemece bu sürenin uzatılması yönünde bir karar da verilmediğini, bu durumda anılan suç yönünden kanunda öngörülen azami tutukluluk süresi dolmasına rağmen tahliye taleplerinin kabul edilmediğini belirtip başka iddialarda da bulunarak yeni bireysel başvurular yapmıştır. Bu başvurular Selahattin Demirtaş (3) (B. No: 2017/38610, 9/6/2020) başvurusu kapsamında birleştirilmiştir. Anayasa Mahkemesi yaptığı değerlendirmede aşağıdaki tespitlerde bulunarak başvurucunun anılan ihlal iddiasını açıkça dayanaktan yoksun bulmuştur (anılan kararda bkz. §§ 153-173):

i. Bireyler hakkındaki birden fazla suça ilişkin soruşturma ve kovuşturmaların bir dosya üzerinden yürütülmesi veya bir dosyada birleştirilmesi hâlinde bu soruşturma ve kovuşturmaların belli bir bütünlük içinde yürütüleceği gözönüne alındığında uygulanan bir tutuklama tedbirinin soruşturma ve kovuşturmaların tamamı açısından sonuç doğuracağı açıktır. Bu nedenle azami tutukluluk süresinin her bir suç için ayrı ayrı değil tüm suçlar için tek bir süre olarak kabul edilmesi gerekir.

ii. Başvurucunun tutuklanmasına karar verilen terör örgütüne üye olma suçunun ağır ceza mahkemesinin görev alanında bulunması dolayısıyla kanunda öngörülen azami tutukluluk süresinin belirlenmesi bakımından tutuklamaya konu diğer suç olan halkı suç işlemeye alenen tahrik etme suçunun hangi mahkemenin görev alanında olduğunun bir önemi bulunmamaktadır.

iii. Kişilerin tutukluluk süresi belirlenirken başka suçlardan verilen hürriyeti bağlayıcı cezaların infaz edildiği dönemin mahsup edilmesi gerekmektedir. Başvurucunun

7/12/2018-31/10/2019 tarihleri arasında tutulmasının nedeni, bir başka mahkemece verilen mahkûmiyet kararının kesinleşmesidir. Bu durumda başvurucu 4/11/2016 ile 7/12/2018 tarihleri arasında bir suç isnadına bağlı olarak tutuklu kalmıştır ve bu süre kanundaki azami tutuklama süresini aşmamaktadır.

iv. Başvurucunun şikâyetine konu halkı suç işlemeye alenen tahrik etme suçuna ilişkin düzenlenen tutuklama müzekkeresi işlem görmemiştir. 4/11/2016 ile 7/12/2018 tarihleri arasında infaz gören tutuklama müzekkeresi, terör örgütüne üye olma suçuna ilişkin olandır.

16. Başvurucu ile Hükûmetin talebi üzerine Selahattin Demirtaş/Türkiye (2) başvurusu Büyük Daire önüne taşınmıştır. Büyük Daire 22/12/2020 tarihinde konuyla ilgili kararını vermiştir. Verilen kararın işbu başvuruyu ilgilendiren kısmına göre;

- 4/11/2006-7/12/2008 tarihleri arasındaki tutukluluk yönünden başvurucunun bir suç işlediğine dair makul şüphenin yokluğu nedeniyle Sözleşme'nin 5. maddesinin (1) numaralı fıkrası ihlal edilmiştir.

- Tutuklunun suç işlediğine ilişkin makul şüphenin devam etmesi, tutukluluk hâlinin devamının usulüne uygun şekilde değerlendirilmesi için olmazsa olmaz bir şarttır. Böylesi bir şüphe olmadığı için Sözleşme'nin 5. maddesinin (3) numaralı fıkrası ihlal edilmiştir.

- 16 Nisan 2017 tarihli halk oylaması ve 24 Haziran 2018 tarihli Cumhurbaşkanlığı Seçimi olmak üzere iki önemli kampanya döneminde başvurucu tutukludur. Başvurucunun daha sonra tutuklanmasının görünürdeki amacı 6-8 Ekim 2014 olaylarına ilişkin soruşturma yürütmektir ancak iddia konusu suçların farklı bir şekilde sınıflandırılmasına rağmen bu ceza soruşturması, başvurucunun 4/11/2016-7/12/2018 tarihleri arasında suç isnadına bağlı olarak tutuklu yargılandığı davanın temelini oluşturan olayların bir kısmına ilişkindir. Başvurucunun tutukluluk hâlinin devam ettirilmesi başvurucunun siyasi faaliyetler yürütmesini engellemekle ilgilidir. Dolayısıyla Sözleşme'nin 5. maddesiyle birlikte ele alındığında 18. madde ihlal edilmiştir.

- Aynı olgusal bağlamla ilgili gerekçelerle başvurucunun tutukluluk hâlinin devam etmesi hem başvurucunun haklarına yönelik ihlalin uzamasına hem de davalı devletin Sözleşme'nin 46. maddesi uyarınca AİHM kararına uyma yükümlülüğünün ihlaline neden olacaktır. Bu sebeple davalı devletin başvurucunun derhâl serbest bırakılmasını sağlamaya yönelik gerekli tüm önlemleri alması gerekir.

- Hak ihlalleri nedeniyle başvurucuya kararda belirtilen maddi ve manevi tazminat miktarları ödenmelidir [ayrıntılı bilgi için bkz. Selahattin Demirtaş/Türkiye (2)].

17. İstanbul Ceza Mahkemesince verilen mahkûmiyet hükmü 26/4/2021 tarihinde Yargıtay 16. Ceza Dairesince onanmıştır. Kesinleşen mahkûmiyet hükmünün infazına 3/5/2021 tarihinde yeniden başlanmıştır.

18. Başvurucunun müdafiinin talebi üzerine Edirne 1. İnfaz Hâkimliği, 31/10/2019-3/5/2021 tarihleri arasındaki tutukluluk süresinin kesinleşen mahkûmiyet hükmünün infazından mahsup edilmesine karar vermiştir (sözü edilen tutukluluk için bkz. § 13).

19. 19. Ceza Mahkemesi önündeki dava 22. Ceza Mahkemesi önündeki dava ile birleştirilmiştir. 22. Ceza Mahkemesi henüz yargılamayı sonuçlandırmamıştır.

20. Başvurucu, Hâkimlikçe verilen tutuklama kararının (bkz. § 13) hukuki olmadığı iddiası

nedeniyle bir (2019/36348), Büyük Dairenin kararına rağmen tahliye edilmediği iddiası nedeniyle iki bireysel başvuru (2021/1875 ve 2021/7424) yapmıştır. Bu başvurular Bölüm incelemesi aşamasında 2019/36348 sayılı başvuruda birleştirilmiştir. Bahsi geçen başvuru henüz sonuçlandırılmamıştır.

B. Başvuruya Konu Edilen Yargısal Süreç

21. Başvurucu, Edirne F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna (İnfaz Kurumu) başvurarak silahlı terör örgütüne üye olma ve halkı suç işlemeye alenen tahrik etme suçlarından tutuklama kararı verilmesine rağmen kendisini yargılayan mahkemeye tutuklama kararının neden sadece silahlı terör örgütüne üye olma suçu yönünden yerine getirildiği yönünde bilgi verildiği hakkında bilgilendirilmesini istemiştir.

22. İnfaz Kurumu, 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 53. maddesi ile 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 99. maddesi uyarınca öncelikli olarak silahlı terör örgütüne üye olma suçu yönünden verilen tutuklama kararının infaza alındığı konusunda başvurucuya bilgi vermiştir. 5237 sayılı Kanun'un 63. maddesi, hüküm kesinleşmeden önce gerçekleşen ve şahsi hürriyeti sınırlama sonucunu doğuran bütün hâller nedeniyle geçirilmiş sürelerin hükmolunan hapis cezasından indirilmesini emretmektedir. 5275 sayılı Kanun'un 99. maddesine göre bir kişi hakkında hükmolunan her bir ceza diğerinden bağımsızdır ve varlıklarını ayrı ayrı korur ancak bir kişi hakkında başka başka kesinleşmiş hükümler varsa koşullu salıvermeyle ilgili maddenin uygulanabilmesi yönünden infaz hâkimliğinden bir toplama kararı istenir.

23. Başvurucunun müdafii, 4/11/2016-7/12/2018 tarihleri arasındaki tutukluluğun hem silahlı terör örgütüne üye olma suçuna ilişkin tutuklama müzekkeresi hem halkı suç işlemeye alenen tahrik etme suçuna ilişkin tutuklama müzekkeresi yönünden yerine getirildiğinin tespiti ve İnfaz Kurumunun anılan işleminin (bkz. § 22) iptali için 22/9/2020 tarihinde Edirne 2. İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) müracaat etmiştir. Bahse konu müracaata ilişkin dilekçede özetle şu iddialar ortaya atılmıştır:

i. Tutuklama süresi, tutuklamaya konu her bir suç için aynı zaman diliminde fakat ayrı ayrı işler. Dolayısıyla tutuklamaya konu suçlar için kanunda öngörülen azami tutukluluk süreleri toplanmaz ve bir suç yönünden azami tutukluluk süresi dolmuş ise diğer suç için kanunda öngörülen azami tutukluluk süresi devreye girmez. Tutuklama müzekkerelerinin sıraya alınması tutukluluk müessesesinin özüne aykırıdır. Kaldı ki hukuk sistemimizde birden fazla suçtan tutuklulukta sıraya alma mevcut değildir.

ii. Tutuklama müzekkerelerinden hangisinin öncelikli olarak yerine getirileceğinin takdiri ceza infaz kurumuna veya Cumhuriyet başsavcılıklarına bırakılamaz. Aksi hâlde tutuklu için bazı sakıncalar doğar. Örneğin başvurucu hakkında düzenlenen tutuklama müzekkerelerinden halkı suç işlemeye alenen tahrik etme suçu için düzenleneni öncelikli olarak infaz edilmiş olsaydı başvurucu, bu suç için kanunda öngörülen azami tutukluluk süresi 1 yıl 6 ay olduğu için en geç 4/5/2018 tarihinde tahliye edilmiş olacaktı.

iii. Yargı mercilerinin tutukluluk incelemelerini tutuklamaya konu tüm suçlar yönünden yapmaları, tutuklulukta infaz sırası olmadığının bir göstergesidir.

24. İnfaz Hâkimliği 7/10/2020 tarihinde başvurucunun müdafiinin talebini reddetmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"...

Bir kişinin aynı sorgu ile birden çok suç nedeniyle tutuklanması durumunda, hakkında düzenlenen tutuklama müzekkerelerinden hangisinin hangi sırayla yerine getirileceğine ilişkin mevzuatta hüküm bulunmadığı, uygulamada ceza infaz kurumuna getirilen tutuklu hakkında birden fazla tutuklama müzekkeresi var ise içerisinde cezası en ağır olan suç nedeniyle düzenlenmiş tutuklama müzekkeresinin infazına başlandığı ve diğerlerinin infaz sırasına konulduğu bilinmektedir. Bu uygulamanın, kişiye özgü bir uygulama olmadığı, Türkiye Cumhuriyetinin her yerinde aynı şekilde uygulandığı bilinmektedir. Tutuklu vekilinin talep dilekçesinde müvekkilinin '04/11/2016-07/12/2017 tarihleri arasında gerçekleşen fiili tutukluluğunun' her iki tutuklama müzekkeresine ilişkin olduğunun tespitine ilişkin talebi 4675 Sayılı İnfaz Hakimliği Kanunun, İnfaz Hakimliğince Şikayet Üzerine Verilen Kararlar Başlıklı 6. Maddesinde infaz hakiminin verebileceği kararlar arasında 'tespit' şeklinde bir karar bulunmadığından karşılanması mümkün olmayan bir talep olarak olarak değerlendirilmiştir.

İnfaz kavramının kesinleşmiş hükümlere özgü olduğu, tutuklamanın ise ceza yargılaması koruma tedbirlerinden biri olduğu tartışmadan varestedir. Tutuklama kararının infazı, kişinin hürriyetinin hakim veya mahkeme kararıyla kısıtlanmış olması nedeniyle cezaevine konulmasıyla gerçekleştirilmektedir. Birden fazla suç nedeniyle tutuklanmış kişinin, tutuklu geçirdiği her bir günün, tutuklandığı birden fazla suça bölünmesi mümkün değildir.

Tutuklu hakkında yukarıda belirtilen uygulamanın yapılmış olmasının hukuka ve kanuna aykırı bir yönü bulunmamaktadır.

..."

25. Başvurucunun müdafii, İnfaz Hâkimliğine yaptığı müracaata ilişkin dilekçesindeki iddiaları yineleyip İnfaz Hâkimliğince verilen kararın gerekçesini de eleştirerek İnfaz Hâkimliğinin kararına itiraz etmiştir. Söz konusu eleştirinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

İnfaz hakimliğinin, gerekçesine dayanak yaptığı uygulama ile 'cezası en ağır olan suç nedeniyle düzenlenmiş tutuklama müzekkeresinin infazına başlandığı ve diğerlerinin infaz sırasına konulduğu bilinmektedir' şeklindeki tespiti de fiili uygulamanın doğru olduğu ön kabulüne dayanmaktadır. Bu durum, İnfaz Hakimliğinin 'suç ve cezada kanunilik' ilkesini bir tarafa bırakarak fiili uygulamaya öncelik verdiğini göstermekte olup bunun kabul edilmesi mümkün değildir.

Kaldı ki, aynı sanık hakkında verilen birden fazla tutuklama kararından, hangisinin en ağır cezayı gerektiren suça ilişkin olduğunun tespitini kim yapacaktır?.

Müvekkil yönünden, daha ağır cezayı gerektiren suça ilişkin olduğu için örgüt üyeliğine ilişkin tutuklama müzekkeresinin infaz gördüğü ileri sürülmekte, halkı suç işlemeye tahrik suçundan düzenlenen tutuklama müzekkeresinin ise sıraya alındığını ve infaz görmediği ileri sürülmektedir...

Böyle olmadığını ortaya koymak gerekirse;

Örgüt Üyeliği Yönünden:

Örgüt üyeliği suçu TCK 314/2'de düzenlenmiş olup suç için öngörülen ceza 5 ile 10 yıl hapis cezasıdır. 3713 Sayılı TMK 5.maddesi ile de yarı oranında artış düzenlendiğinde bu suçun üst sınırı 15 yıl hapis cezasına çıkmaktadır.

Halkı Suç İşlemeye Tahrik Suçu Yönünden:

Halkı Suç İşlemeye Tahrik Suçu ise TCK 214'te düzenlenmiş olup suç için 6 aydan 5 yıla kadar hapis cezası öngörülmüştür. Yine aynı maddenin 3 fıkrası, tahrike konu suçun işlenmesi halinde sanığın ayrıca azmettiren olarak cezalandırılacağı düzenlenmiştir.

Aynı suç nedeniyle yapılan bu atıf üzerine müvekkil, 2911 sayılı yasanın 34. Maddesinden de suçlanmakta olup bu suç için ön görülen ceza ise 3 ile 5 yıl hapistir.

TCK 218, bu suçların basın yayın yolu işlenmesi halinde yarı oranda artışı düzenlemekte olup bu durumda, TCK 214 yönünden cezanın üst sınırı 7 yıl 6 aya çıkmaktadır. 3713 Sayılı Yasanın 5.maddesindeki yarı oranda artış ile birlikte 10 yıl 15 ay olmaktadır.

TCK 218 ve TMK 5 uyarınca iki kez yarı oranda artış uygulandığında, 2911 sayılı yasanın 34.maddesindeki cezanın üst sınırı ise yine 10 yıl 15 ay olmaktadır.

Sonuç olarak Halkı Suç işlemeye tahrik suçu yönünden düzenlenen tutuklama müzekkeresinin ilişkin olduğu suç için ön görülen cezanın üst sınır miktarı 20 yıl 30 aydır.

Dolayısıyla, iki tutuklama müzekkeresinden ilk infaz edilecek olanın, ağır cezayı gerektiren suça ilişkin müzekkere olduğu uygulaması da hatalıdır. Müvekkil yönünden, örgüt üyeliğine ilişkin tutuklama müzekkeresinin daha ağır cezayı gerektiren suça ilişkin olduğu ve bu nedenle de ilk infaza tabi tutulduğu değerlendirmesi büyük hatalar ihtiva etmektedir.

...”

26. Yapılan itiraz Edirne 1. Ağır Ceza Mahkemesince (Edirne Ceza Mahkemesi) 19/11/2020 tarihinde reddedilmiştir. Bu karar başvurucunun müdafii tarafından UYAP Avukat Portal üzerinden 20/11/2020 tarihinde öğrenilmiştir.

27. Başvuru 16/12/2020 tarihinde yapılmıştır.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

28. Anayasa Mahkemesinin 20/12/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

29. Başvurucu; müdafiinin İnfaz Hâkimliğine yaptığı başvuruda ve İnfaz Hâkimliğince verilen karara karşı yaptığı itirazda dile getirdiği iddiaları (bkz. §§ 23, 25) tekrar edip aynı kişi hakkında birden fazla suç nedeniyle verilen tutuklama kararının sıralı olarak infaz edileceğine ilişkin yasal bir hüküm bulunmadığını belirterek kanunsuz suç ve ceza olmaz ilkesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

30. Bakanlık görüşünde öncelikle halkı suç işlemeye alenen tahrik etme suçundan tanzim edilen tutuklama müzekkeresinin infazına hiç başlanmadığına, silahlı terör örgütüne üye olma suçunun azami tutukluluk süresinin dolmadığına ve başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçu ile halkı suç işlemeye alenen tahrik etme suçundan tahliye edildiğine değinilerek tutuklama müzekkerelerinin birbirini takiben infaz edilme ihtimali kalmadığı için başvurucunun mağdur sıfatının bulunmadığı ifade edilmiştir. Bakanlık görüşünde ek olarak özetle başvurucunun bir suça ilişkin tutuklama müzekkeresi infaz edilirken aynı anda tutuklandığı diğer suça ilişkin tutuklama müzekkeresinin sırada beklemesi ve bu suça ilişkin sürelerin işlememesinde hukuka aykırılık bulunmadığı, ayrıca başvurucunun tutuklama müzekkerelerinin infaz ediliş şekline ilişkin şikâyetinin suçta ve

cezada kanunilik ilkesi kapsamında incelenemeyeceği belirtilmiştir.

31. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanlarında ihlal iddialarını tekrar etmiştir.

B. Değerlendirme

32. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvuruya konu yargısal süreç, 4/11/2016-7/12/2018 tarihleri arasındaki tutukluluğun hem silahlı terör örgütüne üye olma suçuna ilişkin tutuklama müzekkeresi hem halkı suç işlemeye alenen tahrik etme suçuna ilişkin tutuklama müzekkeresi yönünden yerine getirildiğinin tespiti için tüketilmiştir. Ayrıca 20/9/2019 tarihli tutuklama kararının hukuki olup olmaması ve Büyük Dairece verilen kararın gereğinin yerine getirilip getirilmediği başka bireysel başvuruların konusudur (bkz. § 20). Bu sebeple başvuru, tutuklama kararına konu suçlar için ayrı ayrı düzenlenen tutuklama müzekkerelerinin açık bir hukuki düzenleme bulunmamasına rağmen sırayla yerine getirilmesinin hukuka aykırı olduğuna ilişkin iddia bağlamında ve Anayasa'nın kişi hürriyeti ve güvenliği hakkını güvence altına alan 19. maddesi kapsamında değerlendirilmiştir.

33. Anayasa'nın 19. maddesinin birinci fıkrasında herkesin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına sahip olduğu ilke olarak konduktan sonra ikinci ve üçüncü fıkralarında şekil ve şartları kanunda gösterilmek kaydıyla kişilerin hürriyetlerinden mahrum bırakılabileceği durumlar sınırlı olarak sayılmıştır. Devam eden fıkralarda ise hürriyetinden yoksun bırakılan kişiler yönünden bazı güvencelere yer verilmiştir. Bu bağlamda maddenin dördüncü fıkrasında yakalama veya tutuklama sebepleri ile iddiaların bildirilmesi, beşinci fıkrasında gözaltı süresi, altıncı fıkrasında yakalama veya tutuklamanın yakınlara bildirilmesi, yedinci fıkrasında tutuklanan kişilerin makul sürede yargılanmayı ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme hakkı, sekizinci fıkrasında hürriyetten yoksun bırakılmaya karşı yargı merciine başvurma hakkı, dokuzuncu fıkrasında ise tazminat hakkı güvence altına alınmıştır.

34. Başvurucunun 4/11/2016-7/12/2018 tarihleri arasında tutuklu kalmasının sebebi olan tutuklama kararının hukuki olup olmaması ve halkı suç işlemeye alenen tahrik etme suçu yönünden azami tutukluluk süresinin aşılıp aşılmaması meseleleri bu başvurunun konusu değildir (bkz. §§ 9, 15). Başvurucu, anılan tarih aralığında silahlı terör örgütüne üye olma suçu yönünden azami tutukluluk süresinin aşıldığını da iddia etmemiştir. Ayrıca başvurucu, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenebilecek şekilde hareket serbestliği kısıtlanan kişilere tanınan anayasal güvencelerin (bkz. § 33) ihlal edildiğine yönelik bir iddiayı da ileri sürmemiştir. Şu hâlde İnfaz Kurumuna başvurduğu tarihte silahlı terör örgütüne üye olma ve halkı suç işlemeye alenen tahrik etme suçlarından tutuklu olmayan başvurucunun tutuklama kararına konu suçlar için ayrı ayrı düzenlenen tutuklama müzekkerelerinin yerine getirilmesinin sıraya konulmasının hukuka aykırı olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine yönelik şikâyeti açıkça dayanaktan yoksundur. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 48. maddesine göre Anayasa Mahkemesi açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemez olduğuna karar verebilir.

35. Açıklanan gerekçelerle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

36. Başvurucu Anayasa’da öngörülenin dışında siyasi bir amaçla tutulduğunu da iddia etmiştir ancak başvuruya konu edilen yargısal süreç, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında ileri sürülen iddia ve bu iddia hakkında varılan sonuç karşısında başvurucunun siyasi bir amaçla tutulduğuna ilişkin iddianın incelenmesini gerektiren bir durum söz konusu değildir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 20/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BANU CEBECİ VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/39252 | Karar tarihi: 20.12.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/39252

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

BANU CEBECİ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/39252)

Karar Tarihi: 20/12/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mücahit AYDIN

Başvurucular : 1. Banu CEBECİ

2. Doruk Rüzgar CEBECİ

3. Hakan CEBECİ

Vekilleri : Av. Deniz BEKTAŞ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, tıbbi ihmal sonucu zarara uğranılması nedeniyle maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. İkinci başvurucu birinci ve üçüncü başvurucunun çocuğudur. Birinci başvurucu 13/9/2013 tarihinde özel bir hastanede doğum yaparak ikinci başvurucu Doruk Rüzgar Cebeci'yi dünyaya getirmiştir. Doğumdan sonra bebeğin Down sendromlu olduğu ve kalbinde delik bulunduğu tespit edilmiştir.

3. Birinci ve üçüncü başvurucu doğumu gerçekleştiren doktor ve hastane aleyhine kendi adlarına asaleten ve çocukları olan ikinci başvurucu adına velayeten 5/5/2015 tarihinde Ankara 9. Tüketici Mahkemesinde (Mahkeme) maddi ve manevi tazminat davası açmıştır. Başvurucular dava dilekçesinde; birinci başvurucunun hamileliği sırasında takip ve

kontrollerinin aynı hastanede ve aynı doktor tarafından yürütüldüğünü, kendilerine gebelikte ve bebekte herhangi bir sorunun olmadığının söylendiğini, birinci başvurucunun ilerlemiş yaşına rağmen ileri tanı testlerinin önerilmediğini belirtmiştir. Başvurucular; doğumdan hemen sonra yapılan muayenede ise bebeğin Down sendromlu ve kalbinde delik olduğunun tespit edildiğini ifade ederek gebelik sırasındaki hatalı ve eksik tetkikler nedeniyle erken teşhis konulamadığını, bu şekilde doktor ve hastanenin ağır sonuçların ortaya çıkmasına sebep olduklarını ileri sürmüştür.

4. Yargılama sürecinde Adli Tıp Kurumu 2. İhtisas Kurulu tarafından hazırlanan 31/3/2017 tarihli raporda; bebeğe doğumdan sonra Down sendromu teşhisi konulduğu, anne adayına gebelik takibinde standart tarama testlerinin uygulandığı, yaş ve hormonal değerler gibi faktörlerin değerlendirildiği bu testlerde sonuçların risk sınırının altında çıktığı tespit edilmiştir. Raporda; Down sendromu testlerinin Sağlık Bakanlığı tarafından uygulanması zorunlu tetkikler olarak bildirilmediği ancak ailelerin bu testler hakkında bilgilendirilmesinin güncel tababet uygulamalarının içinde olduğu, standart tarama testlerinde sınırın üstünde bir değer çıkması durumunda ileri tetkikler önerileceği aksi takdirde böyle bir zorunluluk bulunmadığı ifade edilmiştir. Raporda anne adayına aminosentez önerilmemesinin bir eksiklik teşkil etmediği belirtilerek doktorun eyleminin tıp kurallarına uygun olduğu mütalaa edilmiştir.

5. Başvuruculaların itirazı üzerine Mahkemece öğretim üyeleri ve uzman doktorlardan heyet oluşturulmuştur. Anılan heyet tarafından hazırlanan 15/3/2018 havale tarihli bilirkişi raporunda; anne yaşı arttıkça Down sendromu görülme sıklığının artabildiği, gebelikte Down sendromu taramasında ultrasonografi ve non-invazif tarama testlerinin uygulandığı, amniyosentezin genetik hastalıkların kesin tanısı bakımından önemli olduğu ancak bunun hem anne hem bebek açısından ciddi riskler taşıdığı belirtilmiştir. Raporda anne adayına standart tarama testlerinin uygulandığı ve sonuçların düşük risk veya negatif çıktığı, detaylı ultrasonografi taramasında herhangi bir yapısal anomaliye rastlanmadığı ve somut olayda anne adayının bir radyoloğa yönlendirilmesinin zorunluluk olmadığı tespit edilmiştir. Raporda ayrıca epikriz notunda amniyosentez önerildiğinin ancak anne adayı tarafından kabul edilmediğinin görüldüğü, tıbbi etik açısından doktorun amniyosentez testi konusunda ısrarcı olmasının doğru olmadığı ifade edilerek gebelik takibinde bir eksiklik olmadığı kanaatine varılmıştır.

6. Mahkemece dinlenen tanıklar; bebeğe Down sendromu teşhisi konulduktan sonra annenin bilgilendirilmesi esnasında kendilerinin de bulunduğunu, annenin ilk tepkisinin amniyosentez testi yaptırmadığı için üzgünlük ve pişmanlık sözleri sarf etmek olduğunu ifade etmiştir.

7. Anılan raporlar ve tanık beyanlarının değerlendirilmesi neticesinde Mahkeme; başvurucuya Sağlık Bakanlığı tarafından zorunlu kılınan tüm testlerin yapıldığı ve testlerde herhangi bir olumsuz durumun mevcut olmadığı sonucuna varmıştır. Mahkeme, anne adayına amniyosentez yaptırıp yaptırmayacağının sorulduğu ancak anne adayı tarafından kabul edilmediğinden bu testin yapılmadığı, tedaviyi yürüten doktor ile hastaneye yüklenecek bir eksiklik ya da ihmal tespit edilemediği gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir.

8. Başvurucular ret kararına karşı istinaf talebinde bulunmuştur. Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 3. Hukuk Dairesi (Daire); annenin gebelik takibinin düzenli olarak yapıldığını, bu süreçte zorunlu tüm testlerin uygulandığını ve olumsuz bir sonuç alınmadığını, anne ve

babanın yaş riski ve ileri tanı tetkikler hakkında bilgilendirildiğini ifade etmiştir. Daire; gebe takip bilgilerinde amniyosentez önerildiğinin ancak kabul edilmediğinin notlandırıldığı, tedaviyi yürüten doktor ile hastanenin özen borcunu yerine getirdikleri ve bebekte çıkan hastalıktan sorumlu tutulamayacakları, davanın reddine karar verilmesinde usul ve yasaya aykırılık görülmediği gerekçesiyle istinaf talebini esastan reddetmiştir. Başvuruculaların bu karara karşı temyiz talebi üzerine Yargıtay uyuşmazlığa uygulanması gereken hukuk kurallarına göre bir isabetsizlik bulunmadığı gerekçesiyle kararı 15/9/2020 tarihinde onamıştır.

9. Başvurucular, nihai hükmü 25/11/2020 tarihinde öğrendikten sonra 22/12/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Maddi ve Manevi Varlığın Korunması ve Geliştirilmesi Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

11. Başvurucular; birinci başvurucunun 36 yaşında bir anne adayı olarak gebelik takibi için hastaneye müracaat ettiğini, gebelik sürecini takip eden uzman doktor tarafından bebeğin sağlıklı olduğunun ve ileri tanı tetkiklerine gerek olmadığının söylendiğini, ileri yaşına bağlı riskler konusunda bilgilendirilmediğini belirtmişlerdir. Anomalilerin tespiti ve doğru bilgilendirilmeleri durumunda gebeliğin yasal olarak sonlandırılmasının mümkün olabileceğini ifade eden başvurucular hatalı ve eksik tetkikler nedeniyle ağır sonuçlar meydana geldiğinden yakınmaktadır. Başvurucular ayrıca tarama testi raporlarının kendilerine verilmediğini, yargılama sürecinde dosyaya sunulan raporlardaki revizyon tarihinin ve rapor baskı tarihinin birbirini tutmadığını, dolayısıyla rapor örneklerinin sonradan hasta dosyasına eklendiğini ifade etmişlerdir. Başvurucular sonuç olarak iddialarına ilişkin etkili bir yargılama yapılmadığını, bilirkişi raporlarına ve diğer delillere itirazlarının dikkate alınmadığını, bu nedenlerle hukuk devleti ilkesinin, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkının, adil yargılanma hakkının ve maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

12. Başvuru maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı kapsamında incelenmiştir.

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Başvuruculaların tarama testlerine ilişkin iddialarının neden ve nasıl sonuca etkili olduğuna dair bir açıklama yapmadıkları görüldüğünden bu konuda ayrıca bir değerlendirme yapılmamış, başvuru diğer iddialarla sınırlı incelenmiştir.

15. Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında herkesin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahip olduğu belirtilmektedir. Bu kapsamda anılan Anayasa hükmü ile kişinin maddi ve manevi varlığının bütünlüğü gerek kamusal yetkilerle donatılmış kişilerin gerekse özel kişilerin müdahalelerine karşı güvence altına alınmıştır (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 40).

16. Anayasa’nın 17. maddesinin amacı, esas olarak bireylerin maddi ve manevi varlığına karşı devlet tarafından yapılabilecek keyfî müdahalelerin önlenmesidir. Bunun yanı sıra devletin tıbbi müdahaleler nedeniyle kişilerin maddi ve manevi varlığını etkili olarak koruma ve maddi ve manevi varlığına saygı gösterme şeklinde pozitif yükümlülüğü de bulunmaktadır (Ahmet Acartürk, B. No: 2013/2084, 15/10/2015, § 49). Nitekim Anayasa’nın 56. maddesinde de belirtildiği üzere pozitif yükümlülük, sağlık alanında yürütülen faaliyetleri de kapsamaktadır (İlker Başer ve diğerleri, B. No: 2013/1943, 9/9/2015, § 44).

17. Devlet, bireylerin yaşam hakkı ile maddi ve manevi varlıklarını koruma hakkı kapsamında ister kamu isterse özel sağlık kuruluşları tarafından yerine getirilsin sağlık hizmetlerini hastaların yaşamları ile maddi ve manevi varlıklarının korunmasına yönelik gerekli tedbirlerin alınabilmesini sağlayacak şekilde düzenlemek zorundadır (Ahmet Acartürk, § 51).

18. İlke olarak tıbbi ihmallere ilişkin şikâyetler konusunda temel başvuru yolu, hukuki sorumluluğu tespit adına takip edilecek olan hukuk veya idari tazminat davası yoludur (Nail Artuç, B. No: 2013/2839, 3/4/2014, § 38).

19. Maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı kapsamında hukuki sorumluluğu ortaya koymak için adli ve idari yargıda açılacak tazminat davalarında makul derecede dikkatli ve özenli inceleme şartının yerine getirilmesi gerekmektedir. Derece mahkemelerinin bu tür olaylara ilişkin yürüttükleri yargılamalarda Anayasa’nın 17. maddesinin gerektirdiği seviyede derinlik ve özenle bir inceleme yapıp yapmadıklarının ya da ne ölçüde yaptıklarının da Anayasa Mahkemesi tarafından değerlendirilmesi gerekmektedir. Zira derece mahkemeleri tarafından bu konuda gösterilecek hassasiyet, yürürlükteki yargı sisteminin daha sonra ortaya çıkabilecek benzer hak ihlallerinin önlenmesinde sahip olduğu önemli rolün zarar görmesine engel olacaktır (Yasin Çıldır, B. No: 2013/8147, 14/4/2016, § 57; Tevfik Gayretli, B. No: 2014/18266, 25/1/2018, § 32).

20. Diğer taraftan belirtmek gerekir ki olaylara ilişkin delillerin değerlendirilmesi öncelikle idari ve yargısal makamların ödevidir. Aynı şekilde başvuru dosyasında bulunan tıbbi bilgi ve belgelerden hareketle bilirkişilerin vardığı sonuçların doğruluğu hakkında fikir yürütmek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir (Mehmet Çolakoğlu, B. No: 2014/15355, 21/2/2018, § 47). Ancak kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı kapsamında yerine getirmek zorunda olduğu usul yükümlülüklerinin somut olayda yerine getirilip getirilmediğinin nesnel bir şekilde değerlendirilmesi için ilgili anayasal kurallar bağlamında derece mahkemelerinin kendilerine tanınmış takdir yetkileri çerçevesinde hareket edip etmediğinin denetlenmesi gerekir. Bu bağlamda derece mahkemelerince ulaşılan sonuca ilişkin gerekçelerin ilgili ve yeterli olup olmadığı incelenmelidir (Murat Atılgan, B. No: 2013/9047, 7/5/2015 § 44).

21. Bu bağlamda derece mahkemelerinin gerekçeleri, tarafların kanun yoluna başvuru imkânını etkili şekilde kullanabilmesini sağlayacak surette ayrıntılı olarak ortaya konulmalı; ulaşılan sonuçlar yeterli açıklıktaki bilimsel görüş ve raporlar gibi somut, nesnel verilere dayandırılmalıdır (Murat Atılgan, § 45). Bunun yanında tıbbi müdahaleden önce kişinin gerektiği şekilde bilgilendirilerek rızasının alınmaması, kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının ihlaline sebep olabilir. İstisnai hâller dışında tıbbi müdahale, ilgili kişinin ancak bilgilendirilip rızası alındıktan sonra yapılabilir. Hastaların durumun farkında olarak karar verebilmelerini sağlamak için uygulanması düşünülen tedavi ve bununla bağlantılı riskler hakkında kendilerine bilgi verilmiş olmalıdır (Ahmet Acartürk, § 56).

22. Somut olayda ikinci başvurucu olan bebeğin yaşadığı sağlık sorunlarında kamu

makamlarının doğrudan bir müdahalesinden bahsetmek mümkün değildir. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi tarafından yapılacak değerlendirme, ikinci başvurucuda meydana gelen sağlık sorunlarının teşhisine yönelik, öngörülebilir tedbirlerin alınıp alınmadığı ve sonraki aşamada ise etkili yargısal sistem kurma yükümlülüğünün sağlanıp sağlanamadığı çerçevesinde olacaktır.

23. Somut olay bu kapsamda incelendiğinde öncelikle davada bir avukat tarafından temsil edilen başvurucuların bilirkişi raporuna karşı itirazlarını yargılama sırasında sunabildikleri, bunun üzerine Mahkeme tarafından uzman bir heyet oluşturularak ikinci bir bilirkişi raporu alındığı, başvurucuların mahkeme kararına karşı istinaf ve temyiz haklarını kullanabildikleri ve bu suretle meşru çıkarlarının korunması için söz konusu davaya gerekli olduğu ölçüde etkili katılımlarının sağlandığı görülmüştür.

24. Davanın reddine ilişkin kararın temel olarak Adli Tıp Kurumu ve derece mahkemesince oluşturulan uzman heyet tarafından hazırlanan bilirkişi raporlarına dayandırıldığı görülmektedir. Karar gerekçesinde, aynı yönde kanaat bildiren bilirkişi raporlarının hüküm vermeye yeterli olduğu kabul edilmiştir. Bununla birlikte başvurucular, bilirkişi raporlarının hatalı ve hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

25. Anayasa Mahkemesinin kural olarak bilirkişilerin vardığı sonuçları, mevcut tıbbi bilgilerden hareketle birtakım tahminlere yer vererek sahip olduğu bilimsel bakış açılarının doğru olup olmadığı yönünden irdeleme görevi bulunmamaktadır (Yasin Çıldır, § 65). Buna karşın Anayasa Mahkemesinin, bir yargılama kapsamında alınan bilirkişi raporunun hükme ulaşılırken dikkate alınması veya alınmamasına dair kararların tarafların haklarını koruma amacına yönelik yeterli güvenceleri içeren bir usul çerçevesinde verilip verilmediğini incelemesi gerekmektedir (Ahmet Gökhan Rahtuvan, B. No: 2014/4991, 20/6/2014, §§ 59, 60).

26. Adli Tıp Kurumu ve uzman heyet tarafından hazırlanan bilirkişi raporlarında; gebelik takibinde standart ve zorunlu tarama testlerinin uygulandığı ve bu testlerin ileri tetkikleri gerektirecek olumsuz veya negatif sonuç vermediği, ileri tetkiklerin dahi kesin sonuç vermeyebileceği, gebelik takip sürecinin tıp kurallarına uygun olarak yürütüldüğü belirtilmiştir. Dolayısıyla gebelik kontrollerini yürüten doktorun söz konusu rahatsızlıkları öngörmesi gerektiği şeklindeki bir yükümlülükten söz edilemeyeceği anlaşılmaktadır.

27. Buna göre derece mahkemesince yapılan yargılamada tıbbi ihmal iddialarının araştırılması ve durumun açıklığa kavuşturulması için alınan uzman bilirkişi raporlarında yeterli somut bulgu ve tespitlere yer verilerek başvurucuların iddialarının ayrıntılı bir biçimde tartışıldığı ve karşılandığı görülmektedir.

28. Bununla birlikte başvurucuların, anne adayının ileri yaşı nedeniyle bebeğin Down sendromlu olma riski ve bunun teşhisine yönelik ileri tanı testleri hakkında yeterince aydınlatılmadıkları yönünde bir şikâyeti de bulunmaktadır.

29. Hukukumuzda hasta hakları, tıbbi işlemlerden önce kişilerin bu işlemler ve sonuçları hakkında aydınlatılması yükümlülüğü ile Sağlık Bakanlığının tıbbi hizmetler sunan kurumlar üzerindeki denetim görevi konusunda oldukça ayrıntılı ve yeterli düzenlemelerin mevcut olduğu anlaşılmaktadır (Ahmet Acartürk, § 66). Ancak bu düzenlemelerin teorik olarak mevcut olması yeterli olmayıp Anayasa'nın 17. maddesindeki güvencelerin sağlanabilmesi için pratikte de etkin bir şekilde uygulanması gerekmektedir (Mehmet Çolakoğlu, § 49).

30. Anayasa Mahkemesinin daha önceki kararlarında da belirtildiği üzere tıbbi

müdahalelerde hastanın rızası gerekir. Rızanın geçerliliği bakımından kişinin öncelikle neye rıza gösterdiğini bilmesi gerekir ki bu da ancak hastanın somut olaya uygun yeterli bilgilendirme ile diğer bir ifadeyle aydınlatılması ile mümkün olabilir. Buradan hareketle doktor ile hastası arasındaki ilişkinin güvene dayalı bir ilişki olduğu da gözetildiğinde doktorun hastaya bilgi sunma, bilgiyi anlaşılır kılma ve birlikte en doğru karara varacak şekilde süreci yönetme yükümlülüğü olduğu vurgulanmalıdır. Bu bağlamda hasta veya temsilcisinin (veli-vasi) somut olaya uygun şekilde bilgilendirilerek rızalarının alındığını ispat yükümlülüğünün de hastane ve doktorda olduğu söylenebilir (Sultan Bulut ve diğerleri, B. No: 2017/37430, 20/10/2021, §§ 54, 55).

31. Bununla birlikte tıbbi müdahale öncesi yapılacak bilgilendirmenin hastanın kendi hakkında -somut olayda anne karnındaki bebek hakkında- doğru karar verebilmesini sağlayacak yeterlilikte olması gerektiği ancak her somut olayda ve hastalıkta bilgilendirmenin içeriğinin farklı olmasının işin doğası gereği olduğu vurgulanmalıdır. Diğer yandan hastanın veya veli ya da vasinin yeterli bir şekilde aydınlatıldığından söz edilebilmesi için bilgilendirmenin en azından uygulanacak tıbbi işlemleri, bunların faydaları ve muhtemel sakıncalarını, alternatif tıbbi müdahale usullerini, tedavinin kabul edilmemesi hâlinde ortaya çıkabilecek muhtemel sonuçlarını içermesi gerektiği söylenebilir (Sultan Bulut ve diğerleri, § 56).

32. Öte yandan Anayasa Mahkemesi Sultan Bulut ve diğerleri kararında; ilgili mevzuat uyarınca, öngörülen istisnalar dışında, tıbbi müdahaleler için verilecek rızanın herhangi bir şekle bağlı olmadığını değerlendirmiştir. Anılan kararda ayrıca hastanın ya da temsilcisinin sözlü ya da yazılı rıza göstermesinin tek başına tıbbi müdahaleyi hukuka uygun hâle getirmeyeceğini, bu rızanın aydınlatılmış iradeye dayanması gerektiği vurgulanmıştır. Bu bağlamda derece mahkemelerinin hastanın veya veli ya da vasinin olayın şartlarına göre yazılı veya sözlü olarak yeterli bir şekilde bilgilendirilerek rızalarının alınıp alınmadığını tespit etmesinin devletin pozitif yükümlülüğünün gereği olduğu söylenebilir (Sultan Bulut ve diğerleri, § 57).

33. Derece mahkemeleri; bilirkişi raporları ve tanık beyanlarını birlikte değerlendirerek anne ve babanın yaş riski ve Down sendromu ileri tanı testleri konusunda bilgilendirildiği, anılan testlerin birinci başvurucuya önerildiği ancak başvurucu tarafından kabul edilmediği sonucuna ulaşmıştır. Bu yönüyle başvuruculaların ileri tanı testleri hakkında yeterince aydınlatılmadıkları iddiasının derece mahkemeleri tarafından tartışılarak yeterli gerekçeyle karşılandığı görülmüştür. Bunun yanında yargılama bir bütün halinde değerlendirildiğinde derece mahkemelerinin kararlarında bir keyfîlik bulunmadığı, başvuruculaların da bu tespitlerin yanlış olduğuna dair somut bilgi ve veri sunmadığı anlaşılmıştır.

34. Tüm bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde başvuruculaların ileri sürdüğü iddialar hakkında alınan Adli Tıp Kurumu raporu, uzman heyet bilirkişi raporu ve tanık beyanlarına dayanılarak verilen derece mahkemesi kararının konuyla ilgili ve yeterli gerekçe içerdiği anlaşılmaktadır. Kararda yer verilen tespit ve gerekçe itibarıyla maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı yönünden yargısal makamların takdir yetkilerinin sınırının aşılmadığı, dolayısıyla bu hakka yönelik bir ihlalin bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

35. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa’nın 17. maddesinin birinci fıkrasında güvence altına alınan maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

36. Başvurucular; yargılamanın, davanın açıldığı 5/5/2015 tarihinden nihai kararın verildiği 15/9/2020 tarihine kadar sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının güvencelerinden olan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

37. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır.

38. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik nedenleri incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ÖZLEM ŞİMŞEK

B. No: 2020/39810 | Karar tarihi: 20.12.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/39810

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÖZLEM ŞİMŞEK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/39810)

Karar Tarihi: 20/12/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Kübra KAYA

Başvurucu : Özlem ŞİMŞEK

Vekili : Av. Ruken BENEK BEDLEK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, boşanma kararı kesinleştikten sonra evlilik yapan ve bu evliliğinden bir çocuğu olan başvurucunun istinaf sonrası kesin hükmün kaldırılması üzerine aile bütünlüğünün tehlikeye gireceği iddiasından dolayı aile hayatına saygı hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu tarafından 15/12/2015 tarihinde Şanlıurfa 2. Aile Mahkemesinde (Mahkeme) evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedenine dayalı boşanma davası açılmıştır. Mahkemece, dava dilekçesinde davalıya ait olarak bildirilen adresin yurt dışında olması nedeniyle 11/2/1959 tarihli ve 7201 sayılı Tebligat Kanunu'nun 25/a maddesi kapsamında dava dilekçesinin karşı tarafa tebliğ edilmesi için Bordeaux Başkonsolosluğuna (Başkonsolosluk) müzekkere yazılmıştır. Başkonsolosluk, 26/4/2016 tarihli cevabi yazısında tebligat işleminin gerçekleştirilemediğini bildirmiştir. Mahkeme, karşı tarafın Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) sisteminde yer alan adresinin de dava dilekçesinde belirtilen adresle aynı olduğu ve başka bir adresin de tespit edilemediği gerekçesiyle dava dilekçesi ile tahkikat ve sözlü yargılama duruşma gün ve saatlerinin karşı tarafa ilanen tebligat

yoluyla tebliğ edilmesine karar vermiştir.

3. Mahkeme, 21/2/2018 tarihinde tarafların boşanmalarına, müşterek çocuğun velayetinin başvurucu anneye verilmesine, müşterek çocuk ile baba arasında kişisel ilişki kurulmasına, karşı tarafın aylık 400 TL iştirak nafakası ile 10.000 TL maddi tazminat ve 10.000 TL manevi tazminatın başvurucuya ödemesine karar vermiştir. Başvurucu, 12/4/2018 tarihinde istinaf talebinde bulunmuştur. İstinaf harcını ve posta masraflarını tamamlaması için çıkarılan muhtıra 24/4/2018 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiştir. Mahkeme, muhtıraya rağmen yasal süresi içinde eksikliğin tamamlanmadığı gerekçesiyle 4/5/2018 tarihinde başvurucunun istinaf talebinden vazgeçmiş sayılmasına karar vermiştir. Mahkemenin 21/2/2018 tarihli boşanma kararı, istinaf kanun yoluna gidilmeksizin 31/1/2019 tarihinde kesinleşmiştir.

4. 19/3/2019 tarihinde ise Ankara 3. Aile Mahkemesinde başvurucuya karşı evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedenine dayalı boşanma davası açılmıştır. Mahkemenin 31/1/2019 tarihinde kesinleşen boşanma kararı gerekçe gösterilerek 9/7/2019 tarihinde, kesin hüküm nedeniyle dava şartı yokluğundan davanın reddine karar verilmiştir.

5. Karşı taraf Ankara 3. Aile Mahkemesinde açtığı boşanma davasının 9/7/2019 tarihinde reddedilmesi üzerine ilk boşanma davasının görüldüğü Mahkemenin 31/1/2019 tarihinde kesinleşen boşanma kararına karşı 22/4/2019 tarihinde istinaf talebinde bulunmuştur. Mahkeme, süresinde olmadığı gerekçesiyle 30/4/2019 tarihinde istinaf talebinin reddine karar vermiştir. Karşı taraf, istinaf talebinin reddi kararına karşı Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 2. Hukuk Dairesine (Daire) istinaf başvurusunda bulunmuştur. Daire, karşı tarafın adresinin tespiti için hiçbir araştırma yapılmaksızın davalıya ilanen tebligat yapıldığı gerekçesiyle 21/10/2020 tarihinde Mahkemenin 31/1/2019 tarihli kararının kaldırılmasına, davanın yeniden görülmek üzere mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir.

6. Başvurucu hükmü 27/11/2020 tarihinde öğrendikten sonra 16/12/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. UYAP üzerinden yapılan inceleme sonucunda; Mahkemece yeniden yapılan yargılama neticesinde 11/10/2022 tarihinde tarafların boşanmalarına karar verildiği, taraflarca istinaftan feragat dilekçesi verilerek anılan kararın 19/1/2023 tarihinde kesinleştiği görülmektedir.

8. Başvurucunun nüfus kayıt örneği incelendiğinde ilk boşanma kararından sonra 14/2/2020 tarihinde yaptığı evliliğin devam ettiği anlaşılmıştır.

II. DEĞERLENDİRME

9. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. Aile Hayatına Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

10. Başvurucu Mahkemece yapılan yargılamada adli yardım talebinin kabul edilmiş olmasına karşın kendisine istinaf talebi için harç ve masraf ödenmek üzere muhtıra gönderildiğini, ödeyemediği için istinaf talebinden vazgeçmiş sayıldığına karar verildiğini, hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmektedir. Başvurucu, ayrıca karşı tarafın istinafı üzerine boşanma kararının tebligat usulsüzlüğü gerekçesiyle kaldırıldığını, yapılan yargılamanın ve kesin hükmün etkisiz hale geldiğini, mahkemeye erişim ve etkili başvuru haklarının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Başvurucu, kesinleşmiş

boşanma kararından sonra yeni bir evlilik yaptığını, bu evlilikten bir çocuğu olduğunu, kesin hükmün istinaf üzerine kaldırılması sonucunda mevcut evliliğinin bundan etkileneceğini, bu nedenle evlenme hakkı ile aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini ifade etmiştir.

11. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde kabul edilebilirlik yönünden; istinaf sonrası boşanma kararı verilerek kararın kesinleşmiş olması nedeniyle başvurucunun mağdur sıfatının olup olmadığı hususunun değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Esas yönünden; pozitif yükümlülükler kapsamında bir inceleme yapılması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

12. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucu kesinleşmiş boşanma kararı sonrasında evlenmiş ve başvurucunun bu evlilikten bir çocuğu olmuştur. Başvurucunun şikâyetlerinin özü tebligatın usulsüz olduğundan bahisle kesinleşmiş boşanma kararının kaldırılması nedeniyle başvurucunun mevcut aile hayatının zarar göreceği iddiasına ilişkin olduğundan başvuru aile hayatına saygı hakkı bakımından incelenmiştir.

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Aile hayatına saygı hakkı kapsamında devlet için söz konusu olan yükümlülük, sadece belirtilen hakka keyfî surette müdahaleden kaçınmakla sınırlı olmayıp öncelikli olan bu negatif yükümlülüğe ek olarak aile hayatına etkili bir biçimde saygının sağlanması bağlamında pozitif yükümlülükleri de içermektedir. Söz konusu pozitif yükümlülükler, bireyler arası ilişkiler alanında olsa da aile hayatına saygıyı sağlamaya yönelik tedbirlerin alınmasını zorunlu kılar (Murat Atılgan, B. No: 2013/9047, 7/5/2015, § 26).

15. Resmî bir evliliğin sona erebilmesinin nedenlerinden biri de ilgili mevzuatta sayılan nedenlerin gerçekleşmesi durumunda yetkili ve görevli mahkemelerce verilen boşanma kararıdır. Bu yönde verilen kararın kesinleşmesi üzerine boşanan eşler, evlilik için gerekli koşulları taşıdıkları müddetçe yeniden evlenme hakkına sahip olacaklardır. Dolayısıyla boşanma davasına ilişkin sürecin ve akabinde gerçekleştirilecek işlemlerin hakkın özünü zedelemeyecek şekilde uygun bir zaman dilimi aralığında ve etkili hukuki çarelere başvurularak tamamlanması evlenme hakkının gerekliliklerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır (D.K., B. No: 2015/11159, 25/9/2019, § 61).

16. Aile hayatının temel unsuru, aile ilişkilerinin normal bir şekilde gelişebilmesi ve bu bağlamda aile fertlerinin birlikte yaşama hakkıdır. Bu hakkın kapsamının aile hayatına saygı yükümlülüğünden ayrı düşünülmesi mümkün değildir (Marcus Frank Cerny [GK], B. No: 2013/5126, 2/7/2015, § 38; Murat Atılgan, § 24; Raziye Koçaş, B. No: 2014/16794, 12/1/2017, § 38).

17. Devletin pozitif tedbirler alma yükümlülüğü konusunda Anayasa'nın 20. ve 41. maddeleri, ebeveynin çocuğuyla bütünleşmesinin sağlanması amacıyla tedbirler alınmasını isteme hakkını ve kamusal makamların bu tür tedbirleri alma yükümlülüğünü içermektedir.

18. Somut olayda başvurucu, 31/1/2019 tarihinde kesinleşen boşanma kararına güvenerek 14/2/2020 tarihinde yeni bir evlilik yapmış ve bu evlilikten bir çocuk sahibi olmuştur. Başvurucu evlendikten yaklaşık sekiz ay sonra Daire, 21/10/2020 tarihli kararıyla tebligat usulsüzlüğü gerekçesiyle Mahkemenin boşanma kararını kaldırmıştır.

19. İstinaf incelemesi sonrası yeniden görülen boşanma davasının kararın kesinleştiği 19/1/2023 tarihine kadar yaklaşık üç yıl boyunca devam ettiği anlaşılmaktadır. Her ne kadar nüfus kayıt örneği incelendiğinde; kesinleşmiş boşanma kararının kaldırılmasının başvurucunun mevcut evliliğinin hukuki geçerliliğine etki ettiğine dair bir husus tespit edilmemiş ise de başvurucunun aile hayatının anılan durumdan fiili olarak etkilenmediğini söylemek mümkün görülmemektedir. Mevcut evliliği devam ederken kesin hüküm nedeniyle sonuçlanan boşanma davasının devam etmesiyle karşı karşıya kalan başvurucu, yeni bir evliliği ve önceki evliliğine ilişkin boşanma davasını eş zamanlı olarak sürdürmek durumunda kalmıştır. Kesinleşmiş boşanma kararının kaldırılmasının mevcut evliliğinin geçerliliğini etkileyip etkilemeyeceğine ve yeniden görülen boşanma davasının nasıl sonuçlanacağına ilişkin belirsizlik sürecinin başvurucu üzerinde katlanması makul kabul edilemeyecek bir külfet oluşturduğu anlaşılmaktadır.

20. Daire kararında belirtildiği üzere anılan külfete Mahkemenin tebligat hususundaki özensizliğinin yol açtığı görülmektedir. Adres araştırması yapılmaksızın ilanen tebligat yapılması sonucunda karşı taraf davadan haberdar edilmeksizin yargılama sürecinin yürütülmüş ve sonuçlandırılmış olması nedeniyle kesin hükmün kaldırılmasına karar verildiği anlaşılmaktadır.

21. Aile hayatına saygı hakkı bağlamındaki uyuşmazlıklarda, pozitif yükümlülüklerin yerine getirilmesi hususunda ilgili idari ve yargısal işlemlerin süratle yerine getirilmesi kadar karar oluşturma sürecinin ilgili kişilerin görüşlerini tam olarak sunabildikleri adil bir süreç olmasının sağlanması da önemlidir. Bu çerçevede Anayasa’nın 20. maddesi kapsamında aile hayatına saygı hakkına ilişkin pozitif yükümlülük değerlendirmesinin içeriğine, ilgili yargısal süreçlerin ivedilikle tarafların katılımına açık ve adil yargılanma hakkının usule ilişkin gereklerine riayetle yürütülmesi şeklindeki usule ilişkin yükümlülüğün de eklenmesi gerekmektedir (Marcus Frank Cerny, § 81). Anılan tespitler ışığında, başvurucunun mevcut bir evliliği ve önceki evliliğine ilişkin boşanma davasını eş zamanlı olarak yürütmek durumunda kalmasına yol açan yargılama sürecinin pozitif yükümlülükleri sağlamaktan uzak olduğu açıktır.

22. Açıklanan gerekçelerle aile hayatına saygı hakkının öngördüğü pozitif yükümlülükler yerine getirilmediğinden Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

23. Başvurucu, 2015 yılından itibaren devam eden boşanma sürecinin başvuru tarihi itibarıyla sonuçlanmamış olması nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

24. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı

gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

25. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

26. Başvurucu ihlalin tespiti, yeniden yargılama, 100.000 TL maddi ve 100.000 TL manevi tazminat taleplerinde bulunmuştur.

27. Başvuru tarihinden sonra 11/10/2022 tarihinde boşanma kararı verilerek kararın 19/1/2023 tarihinde kesinleştiği görülmekle yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar olmadığı anlaşılmaktadır.

28. Başvurucunun yaklaşık üç yıl süreyle evliliğini belirsizlik içinde sürdürdüğü dikkate alınarak başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Ayrıca başvurucunun uğradığını iddia ettiği zararla ilgili bilgi/belge sunulmadığından maddi tazminat talebi reddedilmiştir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

E. 18.800 TL vekalet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Şanlıurfa 2. Aile Mahkemesi (E.2015/842, K.2018/110) ile Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ İŞERİ

B. No: 2021/4607 | Karar tarihi: 20.12.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/4607

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ İŞERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/4607)

Karar Tarihi: 20/12/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Şeyda Nur ÜN

Başvurucu : Ali İŞERİ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kapalı ceza infaz kurumunda hükümlü iken açık ceza infaz kurumuna nakledilen başvurucunun uzaktan öğretim programı kapsamında internet erişimli bir bilgisayar vasıtasıyla ders takibi yapma talebinin reddedilmesi nedeniyle eğitim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 8/1/2021 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. 1981 doğumlu olan başvurucu, başvuru tarihinde uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapma veya sağlama suçundan hükümlü olarak Bartın Açık Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) bulunmaktadır. Olayların meydana geldiği tarihte başvurucu ayrıca Selçuk Üniversitesi Akşehir Meslek Yüksekokulu Turizm ve Otel İşletmeciliği Bölümünde (Yüksekokul) öğrencidir.

7. Başvurucu, daha önce kapalı ceza infaz kurumunda hükümlü statüsünde bulunurken 14/4/2020 tarihli ve 7242 sayılı Kanun'un (bkz. § 14) 53. maddesiyle yapılan değişiklik üzerine 2/6/2020 tarihinde açık ceza infaz kurumuna ayrılmıştır. Akabinde başvurucu 4/9/2020 tarihinde Yüksekokula kaydını yaptırmıştır.

8. Başvurucu, 8/10/2020 tarihinde Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğüne başvuru yaparak öğrencisi olduğu bölümün derslerinin uzaktan öğretim yoluyla verildiğini belirtmiş; bölüm derslerine çevrim içi katılma talebinde bulunmuştur. Ceza İnfaz Kurumu İdare ve Gözlem Kurulu Başkanlığı (İdare ve Gözlem Kurulu) 9/10/2020 tarihli kararla başvurucunun talebini reddetmiştir. Ret kararında; başvurucunun açık ceza infaz kurumunda bulunmasına karşın hukuken kapalı ceza infaz kurumu hükümlüsü statüsünde olduğunu ve kapalı ceza infaz kurumundaki hükümlülerin örgün eğitimden yararlandırılmasının söz konusu olmadığını belirtmiştir.

9. Başvurucu, Ceza İnfaz Kurumunun kararına itiraz etmiştir. İtirazı inceleyen Bartın İnfaz Hâkimliği (İnfaz Hâkimliği) 22/10/2020 tarihinde başvurucunun itirazının reddine karar vermiştir. Gerekçeli kararında İnfaz Hâkimliği; örgün eğitimin uzaktan eğitim yöntemiyle yapılmasının örgün eğitime yaygın eğitim vasfı kazandırmadığını, kapalı ceza infaz kurumunda bulunan hükümlü ve tutukluların mevzuat uyarınca örgün eğitime devam etmesinin mümkün olmadığını, kapalı ceza infaz kurumunda bulunan ve hukuken kapalı ceza infaz kurumu hükümlüsü/tutuklusu statüsünde bulunan açık ceza infaz kurumu hükümlülerinin de örgün eğitime devam etmesinin mevzuat uyarınca mümkün olmadığını belirtmiştir. Devamında İnfaz Hakimliği, hukuken kapalı ceza infaz kurumu hükümlüsü statüsünde bulunan ve açık ceza infaz kurumu hükümlüsü olan başvurucunun talebinin mevzuat uyarınca mümkün olmadığını belirterek talebin reddine karar vermiştir.

10. Başvurucu, İnfaz Hâkimliğinin kararına itiraz etmiştir. İtirazı inceleyen Bartın Ağır Ceza Mahkemesi 23/11/2020 tarihinde "kararın usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle başvurucunun itirazını kesin olarak reddetmiştir.

11. Başvurucu, nihai hükmü 10/12/2020 tarihinde öğrendikten sonra süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

12. Öte yandan Ceza ve Tevkifleri Genel Müdürlüğü 29/9/2020 tarihinde tüm ceza infaz kurumlarına bir yazı göndererek başvuru konusu hakkında bir bilgilendirme yapmıştır. Söz konusu yazının içeriği şöyledir:

"İlgi sayılı yazıda, 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un Geçici 9/6'ncı maddesi gereğince açık ceza infaz kurumuna gönderilen hükümlülerin örgün eğitimden yararlanabileceği belirtilmiş olmasına karşın,

Bazı kurumlarca, bahse konu mevzuat hükmü gereğince açık ceza infaz kurumuna gönderilen hükümlülerin kapalı ceza infaz kurumu hükümlüsü statüsünde olduğundan bahisle örgün eğitime devam taleplerine ilişkin matbu ret kararları verildiği görülmekte olup söz konusu tereddütün giderilmesi ve uygulama birliğinin sağlanması amacıyla bazı hatırlatmalarda bulunma zarureti hasıl olmuştur.

Bu kapsamda;

1. Kanun'un Geçici 9/6'ncı maddesi uyarınca açık ceza infaz kurumuna gönderilen hükümlülerin öğrenim hakları bakımından açık ceza infaz kurumu hükümlüleriyle aynı statüde olduğunun hatırda tutulması,

2. Somut bir gerekçe gösterilmeden, kapalı ceza infaz kurumu hükümlüsü statüsünde olduğundan bahisle matbu ret kararı verilmemesi, somut bir gerekçe olmadan örgün eğitime devama ilişkin olumsuz değerlendirilen kararların yeniden ele alınması,

3. Örgün eğitim taleplerine ilişkin diğer hususların ise 27/07/2007 tarihli ve "Genç ve Yetişkin Hükümlü ve Tutukluların Eğitim ve İyileştirilme İşlemleri ve Diğer Hükümler" konulu 46/1 No.lu Genelge uyarınca idare ve gözlem kurulunca değerlendirilmesi,"

IV. İLGİLİ HUKUK

13. 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un "Açık ceza infaz kurumları" kenar başlıklı 14. maddesinin ilgili fıkraları şöyledir:

"(1) Açık ceza infaz kurumları, hükümlülerin iyileştirilmelerinde, çalıştırılmaları ve meslek edindirilmelerine öncelik verilen, firara karşı engelleri ve dış güvenlik görevlisi bulunmayan, güvenlik bakımından kurum görevlilerinin gözetim ve denetimi ile yetinilen kurumlardır.

...

(3) (Değişik:14/4/2020-7242/18 md.) Hükümlülerin kapalı ceza infaz kurumundan açık ceza infaz kurumuna ayrılmalarına 89 uncu madde uyarınca yapılan değerlendirme sonucunda karar verilir.

(4) (Değişik:14/4/2020-7242/18 md.) Toplam on yıl ve daha fazla hapis cezasına mahkûm olanlar ile terör suçları, örgüt kurmak, yönetmek veya örgüte üye olmak suçları, örgüt faaliyeti kapsamında işlenen suçlar, kasten öldürme suçları, cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar ve uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarından mahkûm olanların kapalı ceza infaz kurumundan açık ceza infaz kurumuna ayrılmalarına ilişkin idare ve gözlem kurulu kararları, infaz hâkiminin onayından sonra uygulanır."

14. 7242 sayılı Kanun'un 53. maddesi ile değişik 5275 sayılı Kanun'un geçici 9. maddesinin altıncı fıkrası şöyledir:

"(6) Türk Ceza Kanununun İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar, Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlar ve örgüt faaliyeti kapsamında işlenen suçlar hariç olmak üzere, toplam hapis cezası on yıldan az olanlar bir ayını, on yıl ve daha fazla olanlar ise üç ayını kapalı ceza infaz kurumunda geçirmiş olan iyi hâlli hükümlülerden ilgili mevzuat uyarınca açık ceza infaz kurumlarına ayrılmalarına bir yıl veya daha az süre kalanlar, talepleri hâlinde açık ceza infaz kurumlarına gönderilebilirler. Bu hükümlüler, açık ceza infaz kurumlarında barındırılır. İlgili mevzuat uyarınca açık ceza infaz kurumlarına ayrılmaya, beşinci fıkrada belirtilen süreler içinde hak kazandıkları takdirde beşinci fıkra uyarınca izinli sayılırlar. Beşinci fıkrada belirtilen sürenin tamamlanmasından sonra ise açık ceza infaz kurumlarına ayrılmaya hak kazanıp kazanmadıklarına bakılmaksızın, 95 inci maddede düzenlenen izin hakkından yararlanırlar. Bu fıkra hükmü 31/12/2020 tarihine kadar uygulanır."

15. 5275 sayılı Kanun'un "Hükümlünün radyo, televizyon yayınları ile internet olanaklarından yararlanma hakkı" kenar başlıklı 67. maddesinin (3) ve (4) numaralı fıkraları

şöyledir:

"(3) Kapalı ve açık ceza infaz kurumları ile çocuk eğitimevlerinde ancak, eğitim ve iyileştirme programları çerçevesinde kurum yönetimince belirlenen yerlerde görsel ve işitsel eğitim araç ve gereçlerinin kullanımına izin verilebilir. Eğitim ve iyileştirme programları gerekli kıldığı takdirde denetim altında internetten yararlanılabilir. Hükümlü, odasında bilgisayar bulunduramaz. Ancak, Adalet Bakanlığının uygun görmesi hâlinde eğitim ve kültürel amaçlı olarak bilgisayarın ceza infaz kurumuna alınmasına izin verilebilir.

(4) Bu haklar, tehlikeli hâlde bulunan veya örgüt mensubu hükümlüler bakımından kısıtlanabilir."

16. 5275 sayılı Kanun'un "Eğitim Programları" başlıklı 75. maddesi şöyledir:

"(1) Ceza infaz kurumlarında bulunduğu süre içinde hükümlüye, kişiliğini geliştirecek, eğitimini güçlendirecek, yeni beceriler elde etmesini, suç işleme eğilimini yok etmeyi sağlayacak ve salıverilme sonrasına hazırlayacak programlar uygulanır.

(2) Hükümlünün yaş, ceza süresi ve yeteneklerine öncelik verilerek ekonomik ve kültür durumuna uygun biçimde düzenlenen eğitim programları; temel eğitim, orta ve yüksek öğretim, meslek eğitimi, din eğitimi, beden eğitimi, kütüphane ve psiko-sosyal hizmet konularını kapsar."

17. 5275 sayılı Kanun'un "Öğretimden Yararlanma" başlıklı 76. maddesi şöyledir:

"(1) Açık ceza infaz kurumları ile çocuk eğitimevlerinde bulunan hükümlülerin örgün ve yaygın, kapalı ceza infaz kurumunda bulunan hükümlülerin yaygın öğretimden yararlanmaları sağlanır.

(2) Bu maddenin uygulanmasına ve sınavlara ilişkin usul ve esaslar yönetmelikle belirlenir."

18. 29/3/2020 tarihli ve 3103 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik'in (Yönetmelik) "Öğretimden yararlanma" kenar başlıklı 89. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"MADDE 89- (1) Açık kurumlar ile çocuk eğitimevlerinde bulunan hükümlülerin örgün ve yaygın, kapalı kurumlarda bulunan hükümlülerin yaygın öğretimden yararlanmaları sağlanır."

19. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü tarafından 5275 sayılı Kanun gereğince ceza infaz kurumlarında genç ve yetişkin hükümlü ve tutuklulara uygulanacak eğitim ve iyileştirme çalışmalarına ilişkin usul ve esasları göstermek, mevzuatın uygulanmasını kolaylaştırmak, uygulamada ortaya çıkan sorunları gidermek amacıyla hazırlanan 27/7/2007 tarihli ve 46/1 sayılı Genelge'nin (Genelge) "Eğitim ve Öğretim Çalışmaları" başlıklı Dördüncü Bölümü'nde yükseköğretimin de tutuklu ve hükümlülerin yararlanabileceği bir öğretim çeşidi olarak kabul edildiği ve "Yüksek Öğretim Çalışmaları" başlığı altında düzenlendiği görülmektedir. İlgili kısım şöyledir:

"(1) Herhangi bir yüksek öğretim kurumuna devam ederken tutuklanan veya hüküm giyen öğrencilerin ya da ceza infaz kurumundayken üniversite sınavını kazanan hükümlü ve tutukluların kapalı ceza infaz kurumlarından, okullarının kabul etmesi durumunda, dış güvenlik görevlisi muhafazasında, açık ceza infaz kurumlarından iç güvenlik görevlisi nezaretinde ara, yıl sonu, bütünleme ve mazeret sınavlarına katılmaları sağlanacaktır.

Talebi olması hâlinde okullarının kabul etmesi koşuluyla kayıt dondurma işlemi yapılması için girişimlerde de bulunulacaktır.

(2) Öğrencinin sınava gireceği yere sevk edilmesi için gerekli süre de dikkate alınarak, sınavdan en az on gün önce akademik takvim, öğrenci belgesi ve öğrencinin dilekçesi bir üst yazıyla Genel Müdürlüğün Eğitim Birimine fakslanacaktır.

...

(4) Açık ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlüler, kurumla aynı Büyükşehir belediyesi veya belediye sınırları içinde olan herhangi bir yüksek öğretim kurumunda okuma hakkını kazandıklarında, okullarının kabul etmesi hâlinde, talepleri doğrultusunda, okullarına devam etmeleri ve örgün eğitimden yararlanmaları sağlanacaktır. Açık ceza infaz kurumu hükümlülerinin okullarına devam etmeleri sağlanırken aşağıdaki kurallara uyulacaktır:

...

(5) Uzaktan eğitime katılacak öğrenciler, personel nezaretinde internetten yararlandırılacaklardır."

20. 4/11/1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun "Tanımlar" kenar başlıklı 3. maddesinin birinci fıkrasının (u) bendinin ilgili kısmı şöyledir:

"u) Yükseköğretim Eğitim Türleri: Yükseköğretimde eğitim - öğretim türleri örgün, açık, dışarıdan (ekstern) ve yaygın eğitimdir.

(1) Örgün Eğitim: Öğrencilerin, eğitim - öğretim süresince ders ve uygulamalara devam etme zorunluluğunda oldukları bir eğitim - öğretim türüdür.

(2) Açık Eğitim: Öğrencilere radyo, televizyon ve eğitim araçları vasıtasıyla yapılan bir eğitim - öğretim türüdür.

...

(4) Yaygın Eğitim: Toplumun her kesimine ve değişik alanlarda bilgi ve beceri kazandırma amacı güden bir eğitim - öğretim türüdür."

21. 2547 sayılı Kanun'un 44. maddesinin (e) bendinin ilgili kısmı şöyledir:

"e. Yükseköğretim Kurulu kararı üzerine yükseköğretim kurumlarında; öğretim elemanı ve öğrencilerin aynı mekânda bulunma zorunluluğu olmaksızın, bilgi ve iletişim teknolojilerine dayalı olarak öğretim faaliyetlerinin planlandığı ve yürütüldüğü önlisans, lisans ve lisansüstü uzaktan öğretim programları açılabilir. Uzaktan öğretim programlarının açılabileceği alanlar, uzaktan öğretim yoluyla verilecek dersler ve kredi miktarları, ders materyallerinin hazırlanması, sınavlarının yapılma şekli, yükseköğretim kurumları arasında bu amaçla yapılacak protokoller ile uzaktan öğretime ilişkin diğer hususlar, Yükseköğretim Kurulu tarafından belirlenir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

22. Anayasa Mahkemesinin 20/12/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

23. Başvurucu, bireysel başvuru harç ve giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğunu belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

24. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde zor duruma düşürmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Eğitim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

25. Başvurucu; üniversitede öğrenci olduğunu ve derslerin uzaktan öğretim yoluyla internet üzerinden işlendiğini ve açık ceza infaz kurumunda bulunması nedeniyle dersleri çevrimiçi takip edebilme imkânından yararlanması gerektiğini belirtmiştir. Başvurucu devamında açık ceza infaz kurumuna ayrıldığı andan itibaren burada bulunmanın tüm haklarından yararlanıp külfetlerine de katlandığını hatta üniversiteye kayıt yaptırmak için Ceza İnfaz Kurumundan izin alarak Konya'ya gidip geldiğini, böyle bir imkânın kapalı ceza infaz kurumlarında mümkün olmadığını, buna rağmen ders takip isteğinin kapalı ceza infaz kurumu hükümlüsü statüsünde bulunduğundan bahisle reddedilmesinin keyfî olduğunu, 7242 sayılı Kanun'da böyle bir açık hükmün yer almadığını ve tüm bu sebeplerle eğitim hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

26. Bakanlık görüşünde; başvurucunun eğitim hakkının ihlal edildiği iddiaları incelenirken Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ile Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü koşulları ile derece mahkemelerinin gerekçelerinin de dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

2. Değerlendirme

27. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun açık ceza infaz kurumunda eğitimine devam edebilmek için internete erişimi olan bir bilgisayara ulaşma talebinin reddine yönelik iddialarının eğitim hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir (Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri, B. No: 2013/583, 10/12/2014, § 77).

28. Anayasa'nın 42. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz."

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

29. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan eğitim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

30. Anayasa Mahkemesi; önceki kararlarında eğitim hakkının yükseköğrenim seviyesini de kapsadığına (Hikmet Balabanoğlu, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 28; İhsan Asutay, B. No: 2012/606, 20/2/2014, § 36), belli bir zamanda mevcut olan eğitim kurumlarına erişimin sağlanmasını güvence altına aldığına (Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri, § 68), kamu otoritelerine bireyin eğitim ve öğrenim görmesini engellememe şeklinde bir negatif ödev yüklediğine (Yüksel Baran, B. No: 2012/782, 26/6/2014, § 36; Adem Öğüt ve diğerleri, B. No: 2014/20527, 22/11/2017, § 44) karar vermiştir.

31. Hükümlü ve tutuklular, Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak alanı kapsamında kalan temel hak ve hürriyetlerin tamamına kural olarak sahiptir (Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri, § 65). Bu bağlamda hükümlü ve tutukluların eğitim hakkı da Anayasa ve Sözleşme kapsamında koruma altındadır (Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri, § 72).

32. Anayasa Mahkemesi Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri kararında; Sözleşme gibi Anayasa'nın da devlete, ceza infaz kurumlarında hükümlü ve tutuklulara eğitim-öğretim imkânı sağlanması yönünde pozitif bir yükümlülük yüklemediğini belirtmiştir. Bununla birlikte 5275 sayılı Kanun ve ilgili diğer düzenleyici işlemlerde mahpuslar için eğitsel, kültürel ve sosyal faaliyetlerin önemi vurgulanarak bu tür faaliyetlerin mahpusların topluma kazandırılmasındaki öneminin ortaya konulduğunu, yasal olarak devletin mahpuslara ceza infaz kurumunun imkânları çerçevesinde eğitim ve öğretim sağlama yükümlülüğü altına girdiğini eklemiştir (Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri, § 72).

33. Yasalar uyarınca mahpuslara tanınan eğitim hakkının sınırlandırılması hususunda Anayasa ve Sözleşme'de bir yükümlülük yüklenmediği gerekçesiyle idarenin sınırsız bir takdir alanı olduğundan bahsedilemeyeceğini ifade eden Anayasa Mahkemesi, bununla birlikte ceza infaz kurumunda bulunmanın doğal ve kaçınılmaz sonuçlarının gözönünde tutulması gerektiğini zira tutuklu ve hükümlülerin temel hak ve hürriyetlere genel olarak sahip olmalarının bu hakların onlar için ceza infaz kurumu dışındaki bireyler kadar güvence altına alındığı şeklinde de yorumlanamayacağını belirtmiştir. Dolayısıyla anılan kararda, eğitim ve öğretim faaliyetlerine katılımın ceza infaz kurumunun imkânları çerçevesinde sağlanması hâlinde bu katılımın ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz sonuçları çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiği kabul edilmiştir (Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri, § 73).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

34. Somut olayda Yüksekokulda öğrenci olduğunu belirten başvurucu; açık ceza infaz kurumunda bulunmasına karşın uzaktan eğitim yöntemiyle çevrimiçi olarak verilen dersleri takip edememesinden şikâyet etmektedir. İdare ve Gözlem Kurulu ile İnfaz Hâkimliği yaptığı değerlendirmede; 5275 sayılı Kanun'un geçici 9. maddesinin altıncı fıkrası gereği açık ceza infaz kurumunda bulunan başvurucunun aslen kapalı ceza infaz kurumu hükümlüsü statüsünde olduğunu, kapalı ceza infaz kurumunda bulunan hükümlülerin örgün eğitimden yararlanamayacağını belirterek talebin ve itirazın reddine karar vermiştir. Anayasa Mahkemesi önündeki mesele, açık ceza infaz kurumunda bulunan başvurucunun örgün eğitimden yararlandırılmamasına ilişkin olarak idare ve derece mahkemelerince verilen kararların eğitim hakkına müdahale yönünden ilgili ve yeterli bir gerekçe içerip içermediğidir.

35. 5275 sayılı Kanun'da, açık ceza infaz kurumunda bulunan hükümlülerin örgün ve yaygın eğitimden, kapalı ceza infaz kurumunda bulunan hükümlülerin ise yaygın eğitimden yararlanacağı ve buna ilişkin usul ve esasların da yönetmelikle belirleneceği belirtilmiştir. Bu kapsamda öncelikle açık ceza infaz kurumunda bulunan hükümlülerin örgün ve yaygın eğitimin her ikisinden yararlanması mümkün olup kapalı ceza infaz kurumunda bulunan hükümlülere nazaran eğitimden yararlanma imkânlarının daha geniş olduğu açıktır.

36. Yine 5275 sayılı Kanun'da kapalı ceza infaz kurumunda bulunan tutuklu ve hükümlülerin örgün eğitime devamları konusunda bir düzenleme bulunmamakta, yalnızca yaygın eğitime devamlarının sağlanacağı öngörülmektedir (bkz. § 17). Yaygın eğitime devamın sağlanması

ve eğitimden faydalanması için, zorunlu olan durumlarda bu nitelikteki kurumlarda öğrenci olan tutuklu ve hükümlülerin personel nezaretinde ve kurumun imkânları ölçüsünde internetten yararlandırılmaları mümkündür. Bununla birlikte Anayasa'da ve Sözleşme'de öngörülmemiş olmasına rağmen 5275 sayılı Kanun'la tutuklu ve hükümlülerin eğitim hakkı yönünden sağlandığı anlaşılan bu imkânın ceza infaz kurumunda bulunmanın kaçınılmaz sonuçları ve ceza infaz kurumlarının olanakları çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiği de ortadadır. Özellikle internet sağlama konusunda Anayasa ve Sözleşme'de devlet yönünden herhangi bir yükümlülük öngörülmediği gözönüne alındığında idarenin bu hususta oldukça geniş bir takdir yetkisine sahip olduğu anlaşılmaktadır (Mehmet Al, B. No: 2021/6664, 6/10/2021, § 41).

37. Bununla birlikte açık ceza infaz kurumunda bulunan hükümlü ve tutuklular yönünden ise 5275 sayılı Kanun'un hem örgün hem de yaygın eğitimden yararlanma imkânı sağladığı görülmektedir. Nitekim açık ceza infaz kurumları infazın gevşetilmesi kapsamında farklı infaz rejimlerine sahiptir. Kapalı ceza infaz kurumundan açık ceza infaz kurumuna geçişte hükümlülerin istifade edebileceği imkânlar artırılmakta ve infaz rejimi yumuşatılmaktadır. Hapis cezalarının infazındaki temel kurguyu teşkil eden bu işleyiş, hükümlünün iyi hâlli olma isteğini ve gayretini arttırmakta, toplumla bütünleşmesini kolaylaştırmaktadır. Kapalı ceza infaz kurumlarında eğitime kısıtlı erişim imkânı varken açık ceza infaz kurumlarında eğitime erişimdeki kısıtlamalar hafifletilmekte, hükümlü ve tutuklular yönünden eğitime erişim imkânı artırılmaktadır.

38. Öte yandan 2547 sayılı Kanun'da, Yükseköğretim Kurulu kararı üzerine yükseköğretim kurumlarında -öğretim elemanı ve öğrencilerin aynı mekânda bulunma zorunluluğu olmaksızın- bilgi ve iletişim teknolojilerine dayalı olarak öğretim faaliyetlerinin planlandığı ve yürütüldüğü ön lisans, lisans ve lisansüstü uzaktan öğretim programları açılabileceği öngörülmüştür. Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünce çıkarılan Genelge'de ise uzaktan öğretim programlarında öğrenci olan tutuklu ve hükümlülerin personel nezaretinde internetten yararlandırılacakları belirtilmiştir (bkz. § 19).

39. Mevcut başvuruda da kapalı ceza infaz kurumunda bulunan başvurucu, ilgili mevzuat gereği açık ceza infaz kurumuna geçmiş; akabinde örgün eğitim kapsamında eğitim veren bir bölüme kaydını yaptırmıştır. Sonrasında ise söz konusu bölüm uzaktan öğretim yöntemiyle eğitim vermeye başlamıştır. Öyleyse mevcut durumda değerlendirilmesi gereken öncelikli husus, açık ceza infaz kurumunda bulunan başvurucunun örgün eğitim kapsamında ve uzaktan eğitim yöntemi kullanılarak verilen bir eğitimden yararlanıp yararlanamayacağıdır.

40. Öncelikle yukarıda bahsi geçen ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde açık ceza infaz kurumunda bulunan hükümlülerin örgün eğitimden yararlanmaları esastır. Bu kapsamda kapalı ceza infaz kurumundan açık ceza infaz kurumuna geçen ve hâlihazırda açık ceza infaz kurumunda bulunan başvurucu yönünden gerek örgün eğitimden gerekse diğer açık ceza infaz kurumu uygulamalarından yararlanma noktasında kapalı ceza infaz kurumu rejiminin uygulanmasına devam edileceğine dair açık bir hüküm bulunmamaktadır. Başvurucu da açık ceza infaz kurumunda bulunduğu süre içinde bu kurumda bulunmanın tüm gerekliliklerinin uygulandığını belirtmiştir. Buna karşın idare ve derece mahkemeleri kararlarında yalnızca başvurucunun kapalı ceza infaz kurumu hükümlüsü statüsünde olduğunu belirtmiş ve başkaca bir gerekçeye yer vermemiştir.

41. Diğer yandan ilgili mevzuat gereği kapalı ceza infaz kurumundan açık ceza infaz

kurumuna geçen hükümlülerin/tutukluların örgün eğitimden yararlandırılmaları konusunda ortaya çıkan tereddütlerin artması üzerine Ceza ve Tevkifleri Genel Müdürlüğünce tüm ceza infaz kurumlarına bilgilendirme yazısı gönderilmiştir. Yazıdan da anlaşıldığı üzere kapalı ceza infaz kurumundan açık ceza infaz kurumuna geçen hükümlüler yönünden örgün eğitimden yararlanma konusunda statü açısından bir fark bulunmadığı, yalnızca bu gerekçeye dayanılarak matbu ret kararları verilmemesi, ilgili mevzuat gereği değerlendirme yapılması ve somut bir gerekçe gösterilmesi gerektiği belirtilmiştir. Söz konusu yazının devamında da daha önce benzer şekildeki taleplerden olumsuz olarak sonuçlananların yeniden ele alınması gerektiği belirtilmiştir.

42. Tüm bu hususlar gözönüne alındığında mevcut başvuruda başvurucunun eğitimi için ceza infaz kurumu şartları çerçevesinde başvurucuya tanınan internet kullanma imkânına yapılan müdahalenin gerekçelerinin olaya özgü somut unsurlar içermediği, ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz sonuçları kapsamında idare ve derece mahkemelerince bir değerlendirme yapılmadığı anlaşıldığından söz konusu gerekçelerin ilgili ve yeterli olduğundan bahsedilemez.

43. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 42. maddesinde güvence altına alınan eğitim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

44. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 50.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

45. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

46. Öte yandan ihlalin niteliği dikkate alınarak başvurucuya net 5.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Eğitim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 42. maddesinde güvence altına alınan eğitim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin eğitim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Bartın İnfaz Hâkimliğine (E.2020/604, K.2020/610) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucuya net 5.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/12/2023 tarihinde

OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

VEDAT TOY VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/14679 | Karar tarihi: 20.12.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/14679

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

VEDAT TOY VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/14679)

Karar Tarihi: 20/12/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Olcay ÖZCAN

Başvurucular : Vedat TOY ve diğerleri (bkz. ekli listenin (B) sütunu)

Vekili : Av. Acun Papakçı

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; şirkete yatırılan paranın iadesi talebiyle açılan dava sırasında yapılan kanuni düzenleme sonucu alacağın tahsil imkânının ortadan kaldırılması nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular, muhtelif tarihlerde yapılmıştır. Ekli listenin (A) sütununda gösterilen dosyalar konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2021/14679 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmiş ve inceleme 2021/14679 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmüştür.

III. DEĞERLENDİRME

A. Başvurucu Acun Papakçı'nın İhlal İddiaları

3. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri

Hakkında Kanun’un 46. maddesine göre Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunulması için başvuruya konu edilen ve ihlale yol açtığı ileri sürülen kamusal eylem veya işlemden başvurucunun kişisel olarak ve doğrudan etkilenmiş olması gerekir (Onur Doğanay, B. No: 2013/1977, 9/1/2014, §§ 42-45).

4. Somut olayda başvurucunun ihlal iddialarına konu dava dosyalarına taraf olmadığı görülmüştür. Dolayısıyla başvurucunun ihlale neden olduğunu ileri sürdüğü işlemden kişisel olarak etkilenmediği ve mağdur sıfatının bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

5. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Başvurucular Vedat Toy, Orhan Yılmaz ve Memiş Örsel'in İhlal İddiaları

6. 6216 sayılı Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası gereği bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.

7. Bireysel başvuru formlarında nihai Yargıtay kararlarının 16/1/2021 tarihinde tebliğ edildiği ifade edilmesine rağmen başvurunun otuz günlük başvuru süresi geçtikten sonra 16/2/2021 tarihinde yapıldığı anlaşılmıştır (benzer yöndeki kararlar için bkz. Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013, § 27; Erendiz Önal, B. No: 2014/1133, 30/6/2014, §§ 24-34).

8. Açıklanan gerekçelerle başvuruların diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Diğer Başvurucuların İhlal İddiaları

1. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

a. Başvurucu Mürteza Tutkun'un Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddiası

9. Anayasa Mahkemesi, hukuk davalarında makul sürede yargılanma hakkının ihlali iddiasıyla yapılan başvurularda Güher Ergun ve diğerleri (B. No: 2012/13, 2/7/2013), idari davalar yönünden Selahattin Akyıl (B. No: 2012/1198, 7/11/2013), ceza davaları yönünden de B.E. (B. No: 2012/625, 9/1/2014) ve Nevriye Kuruç ([GK], B. No: 2021/58970, 5/7/2022) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede başvuruya konu yargılamalarda dört yılı geçmeyen yargılama süresinin makul olduğu sonucuna varılmıştır. Bu doğrultuda başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Başvurucular Kemal Baş, Nurten Örsel, İbrahim Ortaköse, Emine Aydın, İbrahim Aydın, Yusuf Aydın, İlker Çelik, Atilla Balaban, İbrahim İlhan, Osman Varol, Seyyare Cansız, İbrahim Özçelik, Arif Aydın, Lütfü Benli, Melek Kirik, Gülsüm Demirel, Gönül Meydan, İsmişah Gül, Mehtap Kirik, Kenan Uğur, Adnan Çetin ve Uğur Kaya'nın Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddiaları

10. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile

yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Başvurucular açısından anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

11. Açıklanan gerekçelerle başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

12. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Turgay Kılıç (B. No: 2020/21022, 14/12/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede alacağın tahsili için uygun hukuki yollara başvurmasına rağmen yargılama sırasında yapılan kanuni düzenleme nedeniyle hukuki mekanizmaları işletme imkânından mahrum bırakılan başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Somut başvuruda anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucuların Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. Diğer İhlal İddiaları

13. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden başvurucuların vekâlet ücretine ilişkin diğer ihlal iddialarının bu aşamada incelenmesine gerek görülmemiştir.

IV. GİDERİM

14. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından maddi ve manevi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Başvurucu Acun Papakçı yönünden başvurunun kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Başvurucular Vedat Toy, Orhan Yılmaz ve Memiş Örsel yönünden başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Başvurucu Mürteza Tutkun'un makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyet yönünden başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Başvurucular Kemal Baş, Nurten Örsel, İbrahim Ortaköse, Emine Aydın, İbrahim Aydın, Yusuf Aydın, İlker Çelik, Atilla Balaban, İbrahim İlhan, Osman Varol, Seyyare Cansız, İbrahim Özçelik, Arif Aydın, Lütfü Benli, Melek Kirik, Gülsüm Demirel, Gönül Meydan, İsmişah Gül, Mehtap Kirik, Kenan Uğur, Adnan Çetin ve Uğur Kaya'nın makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetler yönünden başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

5. Mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Diğer ihlal iddiaları yönünden İNCELEME YAPILMASINA YER OLMADIĞINA,

C. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (C) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculara tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Ekli listenin (D) sütununda belirtilen harçların başvurucular Acun Papakçı, Vedat Toy, Orhan Yılmaz ve Memiş Örsel dışındaki başvuruculara tabloda gösterildiği şekliyle ÖDENMESİNE,

G. 18.800 TL vekâlet ücretinin başvurucular Acun Papakçı, Vedat Toy, Orhan Yılmaz ve Memiş Örsel dışındaki başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

H. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

UĞUR AYÇİL

B. No: 2021/19647 | Karar tarihi: 20.12.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/19647

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

UĞUR AYÇİL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/19647)

Karar Tarihi: 20/12/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Tuğçe TAKCI

Başvurucu : Uğur AYÇİL

Vekili : Av. Baran PAMUK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, yakalama ve gözaltı tedbirleri sonrasında hâkim önüne geç çıkarılma dolayısıyla açılan davada ödenen tazminatın yetersiz olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. 13/3/2016 tarihinde Ankara/Güvenpark otobüs durakları önünde bomba yüklü aracın patlatılması sonucu 36 kişinin hayatını kaybettiği, 349 kişinin yaralandığı, birçok araç ve binanın zarar gördüğü olay ile ilgili olarak yürütülen soruşturma sonucunda kamu davası açılmıştır. Başvurucu hakkında Ankara 4. Ağır Ceza Mahkemesinde (Ağır Ceza Mahkemesi) devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma suçundan yürütülen yargılamada başvurucunun haftanın belli günlerinde polis merkezine müracaat ederek imza atma şeklinde adli kontrol tedbirine tabi tutulması kararı verilerek başvurucu serbest bırakılmış ancak başvurucunun adli kontrol kararını ihlal etmesi nedeniyle hakkında tutuklamaya yönelik yakalama kararı çıkarılmıştır.

3. Söz konusu yakalama emri gereğince başvurucunun 27/3/2019 tarihinde Şanlıurfa'da

yakalanması üzerine Şanlıurfa Cumhuriyet Başsavcılığı (Cumhuriyet Başsavcılığı) tarafından başvurucu hakkında PKK/KCK silahlı terör örgütü üyeliğinden yeni bir soruşturma açılmıştır. Başvurucu 27/3/2019 tarihinde gözaltına alınmış ve toplam altı gün gözaltında kalmıştır. Ağır Ceza Mahkemesi başvurucu hakkındaki yakalama emri gereğince başvurucunun savunmasının Şanlıurfa 5. Ağır Ceza Mahkemesi aracılığı ile 2/4/2019 tarihinde temin edilmesi nedeniyle başvurucunun derhâl salıverilmesine karar vermiştir.

4. Cumhuriyet Başsavcılığı 18/4/2019 tarihinde başvurucu hakkında yakalama kaydı olduğunun tespit edilerek yakalanmasının ardından müsnet suçtan 4. Ağır Ceza Mahkemesinde yargılandığının tespit edilmesi nedeniyle soruşturmanın gereğinin Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca takdir edilmesi gerektiği gerekçesiyle yetkisizlik kararı vermiştir.

5. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı soruşturma dosyasının yetkisizlik kararı ile iletilmesi sonrasında, başvurucu hakkında Ağır Ceza Mahkemesinde yargılamanın devam etmesi nedeniyle mevcut soruşturmanın yeni delile ilişkin olmayıp yakalama emri nedeniyle açıldığı gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığı kararı vermiştir. Ağır Ceza Mahkemesindeki yargılama neticesinde ise başvurucuya isnat edilen suç vasfı değişerek başvurucu hakkında 21/11/2018 tarihinde silahlı terör örgütü propagandası suçundan neticeten 3 yıl hapis cezasına hükmedilmiştir.

6. Kovuşturmaya yer olmadığı kararı sonrasında başvurucu, yakalama kararının devam eden bir yargılamaya ilişkin olduğunu, herhangi bir soruşturma işlemi yapılmasının beklenmesini gerektirmediğini, yakalama emrine istinaden yakalanması sonrasında derhâl mahkeme huzuruna çıkarılması gerekirken altı gün boyunca hukuka aykırı olarak gözaltında tutulduğunu, her ne kadar Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından terör örgütü üyeliğinden açılan soruşturma kapsamında da gözaltında tutulduysa da bu soruşturmanın hakkındaki yargılama nedeniyle yetkisizlik kararıyla Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına gönderildiğini ve yeni delil bulunmadığı gerekçesiyle bu soruşturmanın kovuşturmaya yer olmadığı kararıyla sonuçlandığını belirterek haksız olarak altı gün gözaltında tutulup hâkim önüne geç çıkarılması nedeniyle 10.000 TL manevi, 1.000 TL maddi tazminat ödenmesi talebiyle dava açmıştır.

7. İstanbul Anadolu 12. Ağır Ceza Mahkemesi (12. Ağır Ceza Mahkemesi) 10/7/2020 tarihinde başvurucunun maddi ve manevi tazminat talebinin kısmen kabulüne, 435 TL maddi tazminat ile 500 TL manevi tazminatın ödenmesine karar vermiştir. 12. Ağır Ceza Mahkemesi "... Ankara 4. Ağır Ceza Mahkemesinin... dosyasından çıkarılan yakalama emri uyarınca davacının Şanlıurfa ilinde yakalandığı, gözaltına alındığı, makul sürede yakalama emrini veren mahkemede savunması için hazır edilmesi gerekir iken 6 gün süre ile gözaltında tutulduğu, 6 gün sonra mahkeme huzuruna çıkarılarak serbest bırakıldığı, Şanlıurfa C.Başsavcılığı'nın yetkisizlik kararı ve Ankara C.Başsavcılığı'nın takipsizlik kararından anlaşıldığı üzere davacı hakkında başkaca bir suç soruşturmasının bulunmadığı, gözaltına alınma sebebinin Ankara 4. Ağır Ceza Mahkemesi yakalama emri olduğu ancak makul sürede mahkemesine çıkarılmadığı böylece haksız gözaltı işleminin uygulandığı, davacı hakkında uygulanan koruma tedbirinin CMK 141/1-b maddesine aykırılık teşkil ettiği, bu nedenle koruma tedbirinin hukuka aykırı olduğundan tazminat gerektirdiği, ..." gerekçesine dayanmıştır.

8. Başvurucunun istinaf kanun yolu başvurusu İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi tarafından 22/2/2021 tarihinde esastan kesin olarak reddedilmiştir.

9. Başvurucu, nihai kararı 10/3/2021 tarihinde öğrendiğini bildirmiş ve 31/3/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

11. Başvurucu, yakalama emrine istinaden yakalanması sonrasında 24 saat içinde mahkeme huzuruna çıkarılması gerekirken altı gün boyunca hukuka aykırı olarak gözaltında tutularak hakim önüne geç çıkarıldığını, ayrıca kendisine isnat edilen terör örgütüne üyelik suçu yönünden de hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verildiğini, asıl olarak bu yeni soruşturma nedeniyle hukuka aykırı olarak gözaltında tutulduğunu, hükmedilen manevi tazminatın yeterli olmadığını, hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararıyla sonuçlanan suç isnadına dayalı olarak gözaltında tutulması nedeniyle de ayrıca tazminata hükmedilmesi gerekirken hükmedilmediğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

12. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, ileri sürülen iddiaların kanun yolu şikâyeti kapsamında değerlendirilmemesi durumunda Ağır Ceza Mahkemesinin başvurucunun hâkim önüne geç çıkarıldığını kabul etmesinin ve başvurucuya tazminat ödenmesine karar vermesinin yapılacak değerlendirmede gözetilmesi gerektiğini belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

13. Hikmet Kopar ve diğerleri [GK], (B. No: 2014/14061, 8/4/2015, §§ 64-72); Hidayet Karaca [GK], (B. No: 2015/144, 14/7/2015, §§ 53-64) kararlarındaki ilkeler gözetildiğinde açıkça dayanaktan yoksun olmayıp kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Anayasa Mahkemesinin Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasında güvence altına alınan tazminat hakkının ihlal edilip edilmediğini belirleyebilmesi yani Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasının uygulanabilmesi için başvurucunun anılan maddenin diğer fıkralarında belirtilen esaslar dışında bir işleme tabi tutulup tutulmadığının derece mahkemelerince ya da Anayasa Mahkemesince tespit edilmesi gerekir. Bu bağlamda kişinin Anayasa'nın 19. maddesinin ilk sekiz fıkrasında belirtilen esaslara aykırı bir işleme tabi tutulduğu, bu kapsamda uğradığı zararın devlet tarafından tazminat hukukunun genel prensiplerine göre ödenmediği veya bir tazminat imkânının bulunmadığı tespit edilirse Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasında güvence altına alınan tazminat hakkının ihlali söz konusu olacaktır (M.E., B. No: 2018/696, 9/5/2019, § 46).

15. Öte yandan kişinin Anayasa'nın 19. maddesinin ilk sekiz fıkrasında belirtilen esaslara aykırı bir işleme tabi tutulduğu derece mahkemeleri tarafından tespit edilmişse Anayasa Mahkemesinin yapacağı inceleme tazminat miktarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (M.E., § 47).

16. Bu bağlamda derece mahkemelerinin tazminat için somut olayın koşullarına göre takdir yetkisi bulunmakla birlikte meydana gelen ihlalle orantılı olmayan önemsiz miktarda bir tazminat Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasına aykırı olacaktır. Öte yandan tazminat miktarı Anayasa Mahkemesinin benzer davalarda verdiği tazminat miktarına göre kayda değer ölçüde düşük olmamalıdır. Bununla birlikte hükmedilen miktarın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarından belirli

ölçüde düşük olması tek başına Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiği anlamına gelmez. Tazminatın Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasıyla uyumlu olup olmadığı değerlendirilirken somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerekir (M.E., § 48).

17. Somut başvuruya konu tazminat davasını inceleyen 12. Ağır Ceza Mahkemesi başvurucunun makul sürede hâkim önüne çıkarılmadığını, bu nedenle haksız gözaltı tedbiri uygulandığını tespit etmiştir. Başvurucu hakkındaki yargısal süreç bütün olarak değerlendirildiğinde 12. Ağır Ceza Mahkemesinin bu tespitinin başvurucunun altı gün süreyle gözaltında tutulmasının da hukuki olmadığı hususunu kapsadığı değerlendirilmiştir. Dolayısıyla 12. Ağır Ceza Mahkemesi gözaltının hukuki olmadığını da tespit etmiştir. Bu durumda, burada yapılacak inceleme tazminat miktarının yeterli olup olmadığının belirlenmesiyle sınırlı olacaktır.

18. Başvurucunun maddi tazminat talebiyle ilgili olarak 12. Ağır Ceza Mahkemesi bilirkişiye başvurmuş, bilirkişi raporunda 2019 yılı asgari ücreti uyarınca yapılan hesaplama sonucu başvurucunun hukuka aykırı gözaltı tedbiri nedeniyle mahrum kaldığı miktar olarak hesaplanan 435 TL maddi tazminata hükmetmiştir. Belirlenen maddi tazminat miktarının davanın koşullarında orantısız olduğu söylenemeyecektir.

19. Başvurucunun gözaltına alınmasının hukuki olmadığı kabul edilmesine rağmen başvurucu lehine hükmedilen 500 TL manevi tazminatın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda ödenmesini kararlaştırdığı tazminat miktarına göre oldukça düşük olduğu ortadadır (U.Ç., B. No: 2018/17068, 7/11/2019; M.Ş.T., B. No: 2018/17073, 26/2/2020). Ağır Ceza Mahkemesince hükmedilen tazminatın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarıyla aynı olması gerekmemekle birlikte somut olayın koşullarında ödenmesine hükmedilen miktarın tazminat hakkının özünü zayıflatacak kadar düşük olduğu görülmüştür. Buna göre başvurucuya ödenmesine hükmedilen tazminatın -Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan esaslara aykırı bir durum söz konusu olmasına rağmen- başvurucunun manevi zararını karşılamaktan uzak olduğu sonucuna varılmıştır.

20. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

21. Başvurucu 10.000 TL manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur.

22. Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Bu itibarla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

23. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasında güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul Anadolu 12. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2019/561, K.2020/249) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SADİ YILDIRIMOĞLU

B. No: 2021/24447 | Karar tarihi: 20.12.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/24447

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SADİ YILDIRIMOĞLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/24447)

Karar Tarihi: 20/12/2023

R.G. Tarih ve Sayı: 20/5/2024-32551

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Ekin ÇANKAL

Başvurucu : Sadi YILDIRIMOĞLU

Vekili : Av. Hayrettin KESKİNSOY

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hakkında yapılan haberler nedeniyle başvurucunun şeref ve itibarının korunması hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 6/4/2021 tarihinde yapılmıştır. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

3. Komisyon başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasını kararlaştırmıştır. Bölüm Başkanı başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar vermiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucu 1989 doğumlu olup Düzce'de ikamet etmektedir. 4/5/2014 tarihinde aynı şehirde yaşayan 81 yaşındaki S.Y.nin mağduru olduğu nitelikli cinsel saldırı meydana gelmiştir. Düzce Cumhuriyet Başsavcılığının başlattığı soruşturmada mağdur S.Y.nin ek ifadesindeki beyanları sebebiyle başvurucu gözaltına alınmış ve bir gün gözaltında kalmıştır.

7. Soruşturma kapsamında başvurucunun suçun faili olduğuna dair müştekinin soyut beyanları dışında herhangi bir delil bulunmadığı, aleyhine delil toplanan diğer şüpheli S.K.nın ise suçu ikrar ettiği gerekçesiyle başvurucu yönünden kovuşturmaya yer olmadığına 1/10/2014 tarihinde karar verilmiştir.

8. Yaşananlar üzerine olay, basına yansımış ve haberturk.com internet sitesinde 5/5/2014 tarihinde "Düzce'den iğrenç haber! 81 yaşındaki nineye tecavüz etti." başlığıyla haberleştirilmiştir.

9. Yine Vatan gazetesi 6/5/2014 tarihli nüshasında "Düzce'de 25'lik genç 85'lik nineye..." başlıklı haber yapmıştır. Haberde kullanılan ifadeler şu şekildedir:

"Düzce'de, evine zorla girdiği 81 yaşındaki kadına tecavüz ettiği iddia edilen 25 yaşındaki S.Y. [haberin orijinalinde isim rumuzlanmıştır] gözaltına alındı. Olay önceki gün Sallar Mahallesi'nde meydana geldi. Yalnız yaşayan 81 yaşındaki S.Y.nin evine zorla giren S.Y., iddiaya göre önce dövdüğü yaşlı kadına ardından tecavüz etti. Düzce Üniversitesi Hastanesi'ne kaldırılan yaşlı kadın tedavi altına alındı. Düzce Emniyet Müdürlüğünün yürüttüğü soruşturma kapsamında deliller de değerlendirilerek kadına tecavüz ettiği iddia edilen S.Y., evinde gözaltına alındı. İfadesinde suçlamaları kabul etmeyen S.Y., dün öğle saatlerinde adliyeye sevk edildi. Polis delil torbalarının içerisindeki yorgan, yastık ve diğer delilleri de adliyeye götürdü."

10. Haberde metnin hemen üzerinde başvurucunun gözaltına alındığı esnada sol profilinden çekildiği anlaşılan fotoğrafına yer verilmiş, fotoğrafın sol alt kısmında ise "Tecavüzcü gözaltına alınırken yastık ve yorgan da kanıt olarak götürüldü." yazılmıştır.

11. Başvurucu, kendisinin işlemediği bir suçtan ötürü suçu işlemiş gibi haber yapıldığı, üstelik yüzü buzlanmaksızın Fotoğrafı haberde paylaşıldığı için basın yoluyla kişilik haklarına saldırıldığı iddiasıyla Düzce 2. Asliye Hukuk Mahkemesinde, V. Gazetecilik A.Ş., D. Haber Ajansı A.Ş. ve M. Reklam Ltd. Şti. aleyhine ilk davalı yönünden 50.000 TL, diğer iki davalı yönünden 50.000 TL olmak üzere toplam 100.000 TL tutarında manevi tazminat davası açmıştır. Dava dilekçesinde başvurucu, ihtilaflı haberlerde tecavüzcü sapık olarak yansıtıldığını, fotoğrafının da tecavüzcü ifadesiyle paylaşıldığını belirtmiştir. Buna rağmen olayı haberleştiren dava dışı gazetelerde haberin başlığında iddia vurgusu olduğunun, fotoğrafının buzlama, şeritle kapama ya da karartma yöntemi ile tanınmaz hâle getirildiğinin altını çizmiştir.

12. Düzce 2. Asliye Hukuk Mahkemesi, davalılar V. Gazetecilik A.Ş. ve D. Haber Ajansı A.Ş. yönünden her bir davalıdan 10.000 TL manevi tazminat tahsil edilmek üzere davanın kısmen kabulüne, davalı M. Reklam Ltd. Şti. yönünden ise kişilik haklarına saldırı teşkil ettiği iddia edilen haberle ilgili olarak dosyada delil bulunmadığından davanın reddine karar vermiştir. Mahkeme gerekçesinde davalı V. Gazetecilik A.Ş.nin ihtilaflı haberinde henüz soruşturma aşamasındayken davacının fotoğrafı paylaşılarak fotoğrafta davacıdan tecavüzcü diye bahsedildiğini, haber metninde ise davacının nineyi döverek ona tecavüz ettiği yönünde kesin bir dil kullanıldığını belirtmiştir. D. Haber Ajansı A.Ş. tarafından servis edilen haberde

de kullanılan ifadelerin kesinlik içerdiği, toplumda infial yaratabilecek bir olayda ihtilaflı haberlerin yeterince özenli hazırlanmadığı, başlık ve içeriğin uyumsuz olduğu, davacının yüzünün tanınmaya elverişli şekilde paylaşıldığı ve böylece masumiyet karinesinin ihlal edildiği, özel hayatında mağduriyetine sebebiyet verildiği değerlendirilmiştir.

13. İlk derece mahkemesinin kararına karşı istinaf yoluna gidilmesi üzerine Ankara Bölge Adliye Mahkemesi haberin güncel nitelikte olup mahiyeti gereği olayın haberleştirilmesinde kamu yararı bulunduğunu, konuyla ilgili olarak yayım tarihi itibarıyla haberin görünür gerçeğe uygun olduğunu değerlendirmiş; tüm davalılar yönünden davanın reddine karar vermiştir. İstinaf incelenmesinde bunlara ilaveten ihtilaflı haberlerin başlığının gazetecilik tekniği ile uyumlu olarak okuyucuyu cezbetmek için kesin dille yazıldığı, fotoğrafın ise davacının adliyeye sevk edilirken çekildiği ve haberle ilgili olduğu, söz konusu haberlerin basın özgürlüğü kapsamında değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

14. Yargıtay, temyiz incelemesinde davacı ile ilgisi bulunmayan bir eylemin davacı tarafından gerçekleştirildiği şeklinde asılsız haber yapılması ve haberde davacının fotoğrafının açık şekilde paylaşılmasının basın özgürlüğünün sınırlarını aştığı kanaatine varmış, davacı yararına uygun bir manevi tazminata hükmedilmesi için kararı bozmuştur. Bozma kararı neticesinde Ankara Bölge Adliye Mahkemesi; davalı M. Reklam Ltd. Şti. yönünden davanın reddine, diğer davalılar yönünden ise davanın kısmen kabulüne, her bir davalıdan ayrı ayrı 5.000 TL manevi tazminatın yasal faiziyle birlikte tahsiline karar vermiştir.

15. Nihai kararın 8/3/2021 tarihinde başvurucunun vekili tarafından Ulusal Yargı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden okunduğu görülmüştür.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

16. 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun "İlke" kenar başlıklı 24. maddesi şöyledir:

“Hukuka aykırı olarak kişilik hakkına saldırılan kimse, hâkimden, saldırıda bulunanlara karşı korunmasını isteyebilir.

Kişilik hakkı zedelenen kimsenin rızası, daha üstün nitelikte özel veya kamusal yarar ya da kanunun verdiği yetkinin kullanılması sebeplerinden biriyle haklı kılınmadıkça, kişilik haklarına yapılan her saldırı hukuka aykırıdır.”

17. 4721 sayılı Kanun'un "Davalar" kenar başlıklı 25. maddesinin üçüncü fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Davacının, maddî ve manevî tazminat...istemde bulunma hakkı saklıdır."

18. 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun "Sorumluluk" kenar başlıklı 49. maddesi şöyledir:

“Kusurlu ve hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar veren, bu zararı gidermekle yükümlüdür.

Zarar verici fiili yasaklayan bir hukuk kuralı bulunmasa bile, ahlaka aykırı bir fiille başkasına kasten zarar veren de bu zararı gidermekle yükümlüdür.”

19. 6098 sayılı Kanun'un "Kişilik Hakkının Zedelenmesi" kenar başlıklı 58. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Kişilik hakkının zedelenmesinden zarar gören, uğradığı manevi zarara karşılık manevi tazminat adı altında bir miktar para ödenmesini isteyebilir."

20. 9/6/2004 tarihli 5187 sayılı Basın Kanunu'nun "Basın özgürlüğü" kenar başlıklı 3. maddesi şöyledir:

“Basın özgürdür. Bu özgürlük; bilgi edinme, yayma, eleştirme, yorumlama ve eser yaratma haklarını içerir.

Basın özgürlüğünün kullanılması ancak demokratik bir toplumun gereklerine uygun olarak; başkalarının şöhret ve haklarının, toplum sağlığının ve ahlakının, milli güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği ve toprak bütünlüğünün korunması, Devlet sırlarının açıklanmasının veya suç işlenmesinin önlenmesi, yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması amacıyla sınırlanabilir.”

B. Uluslararası Hukuk

1. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

21. Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 10/12/1948 tarihli ve 217 (111) sayılı kararı ile kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 12. maddesi aşağıdaki gibi düzenlenmiştir:

"Hiç kimse özel hayatı, ailesi, meskeni veya yazışması hususlarında keyfî karışmalara, şeref ve şöhretine karşı tecavüzlere mâruz kalamaz. Herkesin bu karışmalara ve tecavüzlere karşı kanun ile korunmağa hakkı vardır."

2. Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı

22. 2000 yılında kabul edilmiş olmasına rağmen 1/12/2009 tarihinde yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması ile beraber Avrupa Birliği'ne üye devletleri hukuken bağlayıcı nitelik kazanan Temel Haklar Şartı'nın somut olayla ilgili 7. ve 8. maddeleri ise aşağıdaki gibidir:

"Madde 7. – Özel ve aile yaşamına saygı

Herkes, özel ve aile yaşamına, konutuna ve haberleşmesine saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir.

Madde 8. – Kişisel bilgilerin korunması

1. Herkes, kendisine ilişkin kişisel bilgilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir.

2. Bu tür bilgiler, belirtilen amaçlar için ve ilgili kişinin muvafakatine veya yasada öngörülen başka meşru temele dayalı olarak adil şekilde kullanılmalıdır. Herkes, kendisi hakkında toplanmış olan bilgilere erişme ve bunlarda düzeltme yaptırma hakkına sahiptir.

3. Bu kurallara uyulması, bağımsız bir makam tarafından denetlenecektir."

3. Avrupa Konseyinin İlgili Tavsiye Kararları

23. Gazetecilik etiğine ilişkin olarak Avrupa Konseyinin 1/7/1993 tarihli kararında "Gazeteciliğin İşlevi ve Etik Faaliyeti" başlığı altında somut olaya dair aşağıdaki ilkelere değinilmiştir:

"22. Gazetecilik faaliyeti kapsamındaki bilgi ve fikirler, özellikle henüz karara bağlanmamış davalarda, masumiyet karinesini ihlal etmemeli ve yargı kararı şeklinde hüküm içermekten kaçınmalıdır.

23. Bireylerin mahremiyet hakkına saygı gösterilmelidir. Kamusal hayatta görev alan kişiler, özel hayatlarının kamusal hayatları üzerinde etki ettiği durumlar haricinde, mahremiyetlerinin korunması hakkını haizdir. Bir kişinin kamusal görevinin olması, onun mahremiyete saygı hakkından mahrum olduğu anlamına gelmez.

24. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. maddesinde düzenlenen özel hayata saygı hakkı ile 10. maddesinde düzenlenen ifade özgürlüğü arasında bir denge kurma girişimi, İnsan Hakları Avrupa Komisyonu ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından geliştirilen yakın tarihli içtihatta detaylıca ele alınmıştır."

24. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin ceza yargılamalarına dair bilgilerin yayımlanmasına ilişkin hukuki kuralların düzenlenmesi hakkında 10/7/2013 tarihli tavsiye kararında medyanın kamuyu sürmekte olan ceza yargılamaları hakkında bilgilendirmesinin hem ceza hukukunun caydırıcı etkisinin görünür hâle gelmesi hem de ceza adaleti sisteminin işleyişi üzerinde halk denetiminin sağlanması açısından oldukça önemli olduğu belirtilmiştir. Buna karşın Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 6., 8. ve 10. maddelerinde düzenlenen haklar ve özgürlükler arasında meydana gelmesi olası çatışmalar ile söz konusu hak ve özgürlükler arasında her somut olayın kendine özgü şartları dikkate alınarak bir dengeleme yapılması, AİHS'ten doğan yükümlülüklere uyulmasının sağlanmasında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) denetleyici rolünün de gözönünde tutulması gerektiği eklenmiştir.

25. Söz konusu tavsiye kararının ekinde düzenlenen (1) numaralı ilkeye göre kamu, medya aracılığıyla adli makamların ve emniyet birimlerinin çalışmaları hakkında bilgi alabilmelidir. Tavsiye kararının devamında ise gazetecilerin ceza yargılaması sisteminin işleyişi hakkında haber yaparken uymaları gereken sınırlar belirtilmiştir. Bu ilkelerin somut olayla ilgili kısmı şu şekildedir:

"İlke 2 - Masumiyet karinesi

Masumiyet karinesi ilkesine saygı duyulması, adil yargılanma hakkının ayrılmaz bir parçasıdır. Bu nedenle, devam eden ceza yargılamalarıyla ilgili bilgi ve fikirler, suçlu veya şüphelinin masumiyet karinesi hakkına zarar vermeyecek şekilde medyada yer almalı veya yayımlanmalıdır.

...

İlke 8 – Devam eden ceza yargılamalarında mahremiyetin (özel hayatın) korunması

Şüpheli, sanık veya mahkûm kişiler veya ceza yargılamalarıyla ilgisi bulunan diğer taraflar hakkında bilgi edinimi düzenlenirken, Sözleşme'nin 8. maddesi uyarınca özel hayatın korunması hakkına saygı gösterilmelidir. Bu kapsamda çocuklar ya da dezavantajlı gruplara dahil diğer bireylere olduğu gibi şüpheli, sanık ve mahkûm aileleri ile tanık ve mağdurlara da özel bir koruma sağlanmalıdır. Her durumda, kimliklerini ortaya çıkarabilecek bir bilginin yayımlanmasının, bu ilkede belirtilen kişiler üzerinde oluşturabileceği zararlı etkilere de özellikle dikkat edilmelidir."

4. AİHS ve AİHM İçtihadı

26. AİHS'in "Özel ve aile hayatına saygı hakkı" kenar başlıklı 8. maddesi şöyledir:

"(1) Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.

(2) Bu hakkın kullanılmasına bir kamu makamının müdahalesi, ancak müdahalenin yasayla öngörülmüş ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli bir tedbir olması durumunda söz konusu olabilir."

27. AİHM Times Newspapers Ltd/Birleşik Krallık (No 1 ve 2) (B. No: 3002/03, 23676/03, 10/3/2009, §§ 41, 42) kararında, basının halkın yararına olan ciddi meseleleri işlediği hâllerde dahi sınırsız bir ifade özgürlüğünün söz konusu olmadığını vurgulamıştır. AİHM'e göre basın, ifade özgürlüğünü kullanırken görev ve sorumluluklarına uygun davranmalıdır. Bu görev ve sorumluluklar, basının yayımladığı haberlerin bireylerin şeref ve hakları üzerinde ağır etkiler yaratma riski taşıdığı durumlarda özellikle önem arz etmektedir.

28. Bu bağlamda AİHM Büyük Dairesi, aynı gün verdiği iki önemli kararda [-Von Hannover/Almanya (2) [BD] (B. No: 40660/08 ve 60641/08, 7/2/2012) ve Axel Springer AG/Almanya [BD] (B. No: 39954/08, 7/2/2012)] özel hayata saygı hakkı ile ifade hürriyetinin dengelenmesinde kullanılan ilkeleri sistematik olarak açıklamıştır. Bunlar kısaca, ifade özgürlüğüne konu açıklamanın kamu yararına ilişkin bir tartışmaya sağladığı katkı (Von Hannover/Almanya (2), § 109; Von Hannover/Almanya, B. No: 59320/00, 24/9/2004, §§ 63-66), ilgili kişinin tanınırlığı, toplumdaki rolü ve işlevi ile yazıya konu olan faaliyetin niteliği, haber veya makalenin konusu (Von Hannover/Almanya (2), § 110; kamu tarafından tanınan kişiler yönünden korumanın daha esnek olacağına ilişkin karar için bkz. Minelli/İsviçre (k.k.), B. No: 14991/02, 14/6/2005), ilgili kişinin daha önceki davranışları (Von Hannover/Almanya (2), § 111), yayının içeriği, şekli ve etkileri (Von Hannover/Almanya (2), § 112), bilgilerin elde edilme şartları ve gerçekliği (Axel Springer AG/Almanya, § 93; Von Hannover/Almanya (2), § 113) ve uygulanan yaptırımın niteliğidir (Axel Springer AG/Almanya, § 95).

29. Worm/Avusturya (B. No: 22714/93, 29/8/1997) kararında AİHM, başvurucunun çoğunlukla politik konular hakkında yayım yapan bir dergide Avusturya eski finans bakanının vergi kaçırdığı şüphesiyle sanık sıfatıyla yargılandığı bir ceza davası hakkında yayımlanan yazısıyla, bahsi geçen ceza yargılamasının gidişatını etkilediği kabul edilerek gazetecinin mahkûmiyetine karar verildiği somut olayda demokratik bir toplumda ifade özgürlüğüne yapılan bu müdahalenin gerekli olup olmadığını incelemiştir. Yerel mahkemeye göre gazeteci başından beri sanık sıfatıyla yargılanan eski bakanın vergi kaçırdığını düşündüğünden söz konusu haber yazısında sadece sanığı eleştirmemiş, aynı zamanda son derece net bir dil kullanarak okuyucuyu sanığın suçlu olduğuna ikna etme ve mahkûmiyetini önden bildirme uğraşına girişmiştir. AİHM bu kararda sonuç olarak yerel mahkemenin ifade özgürlüğüne müdahalesinin meşru amaçla orantılı olduğuna ve somut olayda gazetecinin ifade özgürlüğünün ihlal edilmediğine karar vermiştir.

30. Worm/Avusturya kararına paralel şekilde Tourancheau ve July/Fransa (B. No: 53886/00, 24/11/2005) kararında da sürmekte olan bir ceza yargılaması hakkında başvurucu gazetecilerin yaptığı haber sebebiyle haklarında ceza mahkûmiyetine karar verildiği somut olayda AİHM, gazetecilere verilen cezanın meşru amaçla orantılı olduğu kanaatine varmıştır. Şöyle ki gazetecilerin henüz ceza yargılaması kesinleşmeden sanıklardan birinin duruşma öncesinde gazetecilere verdiği röportajda diğer sanığın suçlu olduğuna dair açıklamalarının haber içerisine net bir dille, objektiflikten uzak şekilde yerleştirilmesinin şeref ve itibarın korunması hakkına ve masumiyet karinesine saldırı teşkil edeceği değerlendirilmiş; bu durumda sürmekte olan bir ceza yargılamasına dair kamuya bilgi

verme ve kamunun da bu bilgilere erişme noktasında somut olayda daha üstün bir menfaati olmadığı kanaatine varılmıştır.

31. Geçirdiği kaza sebebiyle travma sonrası stres bozukluğu yaşadığını iddia eden başvurucunun davacısı olduğu tazminat davasında, sigorta şirketinin karşı delil olarak sunduğu gizli detektiflerce çekilmiş görüntülerin özel hayata saygı hakkını ihlal edip etmediğini incelediği De La Flor Cabrera/İspanya (B. No: 10764/09, 27/8/2014) kararında AİHM, özel hayat kavramının kapsamının geniş olup sınırlı bir tanım yapmaya elverişli olmadığını, kişinin kimliği ile ilgili pek çok unsuru içerdiğini ve bunlardan birinin de kişinin fotoğrafı olduğunu belirtmiştir. Şu hâlde fotoğrafın paylaşılması kadar kişinin videoya kaydedilmesi de özel hayatına müdahale teşkil etmektedir.

32. Fotoğrafın haberde ilgili kişinin tanınmasına imkân verecek şekilde paylaşılmasıyla ilgili Sciacca/İtalya (B. No: 50774/99, 11/1/2005) kararında ise AİHM, bir kişinin fotoğraflarının yayımlanmasının özel hayat kapsamında kaldığının, başvurucunun kamusal bir figür ya da siyasetçi olmayıp bir ceza soruşturmasının öznesi olduğunun altını çizmiştir. Somut olayda AİHM, özel bir okulda öğretmenlik yapan başvurucunun tanınırlığı bulunmayan sıradan bir kişi olması nedeniyle özel hayat sınırlarının çok daha geniş olup kişinin ceza soruşturmasının öznesi oluşunun bu sınırları daraltmadığı sonucuna ulaşmıştır.

33. AİHM'in Tarman/Türkiye (B. No: 63903/10, 21/2/2018) kararı, eldeki başvuru yönünden oldukça önemlidir. Somut olayda Almanya'da yaşayan Türk vatandaşı başvurucunun, Diyarbakır Valiliğine bir saldırı düzenleneceğine dair savcılığa şikâyette bulunması üzerine şikâyet ettiği diğer kişilerle birlikte hakkında soruşturma başlatılması ve göz altına alınması neticesinde Takvim ve Star gazeteleri olayı sırasıyla "4 canlı bomba aranıyor", "4 canlı bomba için alarm verildi" başlıklarıyla haber yapmıştır. Her iki gazete de haberde başvurucunun fotoğrafını paylaşmış, Takvim gazetesi başvurucunun isim ve soy ismini açık şekilde yazarken Star gazetesi sadece isminin baş harfini belirtmekle yetinmiştir. Başvurucu haberlerin kişilik haklarına saldırdığı gerekçesiyle gazeteler aleyhine ayrı ayrı manevi tazminat davası açmıştır. Takvim gazetesi aleyhine görülen yargılamada, haberin yayım tarihi itibarıyla görünür gerçeğe uygun olduğundan basının ifade özgürlüğü sınırları içinde kaldığı değerlendirilmiş ve dava reddedilmiştir. Yargıtay ise kararı onamıştır. Star gazetesi aleyhine görülen yargılamada ise ilk derece mahkemesinin başvurucu lehine verdiği karar Yargıtay tarafından haberin görünür gerçeğe uygun olması nedeniyle bozulmuş, ilk derece mahkemesi de bozma kararı üzerine davayı reddetmiştir.

34. Başvurucu, somut olayda masumiyet karinesinin ihlal edildiği iddiasıyla bireysel başvuruda bulunmuşsa da AİHM, ihtilafın özünde başvurucu hakkında yapılan haberler sebebiyle devletin başvurucunun özel hayatına saygı hakkını üçüncü kişilerin müdahalesine karşı koruyamadığı iddiası olduğundan başvuruyu, özel hayata saygı hakkı kapsamında 8. maddeden incelemiştir. Kişinin itibarının korunmasının özel hayata saygı hakkı kapsamında değerlendirildiğinin bir kez daha altını çizen AİHM, kişinin isminin, fotoğrafının da özel hayat kavramı içerisinde olduğunu hatırlatmıştır. AİHM'e göre somut olayda devletin AİHS'in 8. maddesi ile 10. maddesi arasında adil denge kurup kurmadığı incelenmelidir. Bu bağlamda yapılan incelemede yerel mahkemelerce davanın reddine dair verilen kararlarda, söz konusu iki hak arasında dengeleme yapılırken değerlendirilmesi gereken kriterlerin dikkate alınmadığını, başvurucu hakkındaki ceza soruşturmasının tehdit ve şantaj suçları ile ilgili olup sonunda hakkında takipsizlik kararı verildiğini, buna rağmen ihtilaflı haberlerde başvurucunun fotoğrafı da yayımlanarak canlı bomba olduğunun okuyucuya aktarıldığını, haberlerin içeriğinin maddi vakıaların açıklanması ya da değer yargısı niteliğinde olup

olmadıklarının dahi değerlendirilmediğini, soruşturma dosyasında mevcut verilere göre karar verildiğini belirten AİHM, haber içeriğinin görünür gerçeğe uygunluk kontrolünün dengeleme yaparken tek başına yeterli olmadığını vurgulamıştır. Tehdit ve şantaj suçları kapsamındaki soruşturmanın şüphelisi başvurucu hakkında kimlik ve fotoğrafı da paylaşılarak terörist canlı bomba olduğu yönünde haber yapılmasını basın özgürlüğü kapsamında değerlendiren yerel mahkeme kararlarının haklar arasında denge kurmaktan uzak olduklarını kabul etmiş ve başvurucunun özel hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

35. AİHM, Hájovský/Slovakya (B. No: 7796/16, 1/10/2021) kararında ise mahremiyet hakkı ile ifade özgürlüğü arasında üye devletin adil bir denge kuramadığı kanaatine varmıştır. Somut olayda Bratislavalı başvurucu, taşıyıcı annelik yoluyla baba olmak istediği için Slovakya'da taşıyıcı annelik hukuken düzenlenmiş bir kurum da olmadığından eşiyle birlikte ülke çapında yayımlanan bir gazeteye anonim bir ilan vermiştir. Bu ilanda başvurucu ve partnerine taşıyıcı annelik yapmayı kabul eden kişiye, karşılığında finansal bir ödül verileceği duyurulmakla birlikte her türlü görüşmenin de gizli tutulacağı taahhüt edilmiştir. Bunun üzerine araştırmacı gazeteci bir muhabir, taşıyıcı anne adayı olduğu izlenimi vererek başvurucuyla görüşmüş ve görüşmeyi gizli kamerayla kaydetmiştir. Ardından gazetecinin başvurucunun çocuk satın aldığı yönündeki haberi kamera görüntüleriyle beraber Slovak televizyonunda yayımlanmıştır. Yine konuyla ilgili popüler bir gazetede doğmamış çocuğu takas başlığıyla haber yapılmış ve haberde başvurucunun kamera kayıtlarından elde edilen görüntüsüne de yer verilmiştir. Başvurucunun manevi varlığının korunması amacıyla gazete aleyhine açtığı tazminat davası yerel mahkemelerce söz konusu haberin kamuyu ilgilendiren bir konuda okuyucuyu bilgilendirme amacıyla yapıldığı, taşıyıcı annelik meselesinin son derece hassas ve tartışmalı bir konu olduğu, başvurucunun gazeteye ilan vererek kamunun ilgisini bilerek üzerine çektiği, gazete haberinin televizyonda yayımlanan haberden alınan gerçek bilgilerle yapıldığı gerekçesiyle reddedilmiştir.

36. AİHM somut olayı değerlendirirken hikâyenin kendisinden ziyade haberde başvurucunun görüntülerinin kullanılması üzerinde detaylıca durmuştur. AİHM'e göre sırasıyla fotoğrafları yayımlanan kişinin tanınırlığı, haberden önceki davranışları ile haberin konusu, haberin içeriği, şekli ve yayımlanmasının sonuçları, genel menfaate ilişkin bir tartışmaya katkı sunup sunmadığı, fotoğrafların elde ediliş yönteminin ayrı ayrı her somut olay özelinde değerlendirilmesi gereklidir. Ayrıca AİHM bir kişi hakkında haber yapılmasının ötesinde kişinin fotoğrafının da haberde paylaşılmasının müdahaleyi artırdığını, şeref ve itibarın korunması hakkı yönünden özel bir önem kazandığını vurgulamıştır. Bu bağlamda AİHM; başvurucunun tanınan kamusal bir figür olmadığının, yine de gazeteye taşıyıcı anne aradığına dair ilan vererek kamusal arenaya adım attığının, öte yandan anonim ilan vererek aslında kendini kamuya tanıtma iradesi taşımadığını gösterdiğinin altını çizmiştir. Haberin konusu yönünden taşıyıcı anneliğin kamunun ilgisini çeken tartışmalı bir mesele olduğu, buna karşılık haberin tonu ve haberde kullanılan ifadelerle başvurucu hakkında negatif bir imaj çizildiği kabul edilmiştir.

37. Mezkûr kararda AİHM, başvurucunun görüntülerinin bir kez televizyonda yayımlanmasının artık başvurucuya 8. maddenin sağladığı korumayı ortadan kaldırmadığını belirtmiştir. Ayrıca başvurucunun izni olmaksızın görüntülerinin kaydedildiği de hesaba katıldığında haber metninin kamusal ilgiyi haiz olduğu ve haberin yayımlanmasında kamu menfaati olduğunu değerlendirmişse de başvurucuyu okuyucularca tanınır kılan fotoğraflarının maskelenmeksizin ya da buzlanmaksızın yayımlanmasının haberin içeriğine

herhangi bir katkısı olmadığından başvurucunun özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır. AİHM bu karardan yaklaşık altı yıl önce verdiği Haldimann ve diğerleri/İsviçre (B. No: 21830/09, 24/05/2015) kararında ise gazetecilerin sigorta brokeri ile yaptıkları görüşmeyi gizli kamerayla kaydetmeleri ve yayımlamaları nedeniyle yerel mahkemece cezalandırılmalarının gazeteci başvuruculların ifade özgürlüğünü ihlal ettiği kanaatine varmıştır. AİHM'in bu sonuca ulaşmasında gazetecilerin gizli çektikleri görüntüleri sigorta brokerinin yüzünü buzlayarak, sesini de değiştirerek yayımlamaları belirleyici olmuştur.

38. AİHM kişiler arası ilişkilerde AİHS'in 8. maddesine uyulmasını güvence altına alacak tedbirlerin seçiminin ulusal makamların takdirinde olduğunu, bu konudaki yükümlülüğü yerine getirmenin niteliğinin özel hayata yönelik müdahaleye göre farklılık oluşturabileceğini ifade etmiştir. Devletlerin 8. madde uyarınca uygun bir yasal koruma çerçevesi oluşturma ve uygulama yükümlülüğünün her zaman ceza hükümlerinin tatbik edilmesi anlamına gelmeyeceğini de vurgulanmıştır (Söderman/İsveç [BD], B. No: 5786/08, 12/11/2013, § 79; M.P./Portekiz, B. No: 27516/14, 7/9/2021, §§ 40, 41).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

39. Anayasa Mahkemesinin 20/12/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

40. Başvurucu;

i. Davalıların haberlerde kendisinden tecavüzcü olarak bahsettiklerini hâlbuki haberin yapıldığı tarihte suçu işlediğinin sabit olmadığını, "25'lik genç 81'lik nineye tecavüz etti" şeklinde bir başlıkla yapılan ve gerçeği yansıtmayan haberler nedeniyle özel hayatında mağduriyet yaşadığını, evlenmek istediği kadının ailesinin haberler sebebiyle evliliğe mâni olduğunu, çevresinde sapık muamelesi gördüğünü, intihara teşebbüs ettiğini ileri sürmüştür.

ii. Adliyeye sevk edilirken gazeteciler tarafından çekilen fotoğrafının kimliğini rahatlıkla belirli hâle getirecek şekilde, buzlanmaksızın haberde kullanılmasının da kişilik haklarına saldırı teşkil ettiğini, fotoğrafın haberle birlikte paylaşılmasıyla kendisinin toplumda tecavüzcü olarak hedef gösterildiğini ifade etmiştir.

iii. Başvurucu; takdir edilen manevi tazminatın uğradığı manevi zararı karşılamaktan uzak olduğunu, manevi varlığının korunması, adil yargılanma, mülkiyet hakkı ve masumiyet karinesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

B. Değerlendirme

41. Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak teşkil eden "Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı" kenar başlıklı 17. maddesinin birinci fıkrası şu şekildedir:

"Herkes, [...] manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir."

42. Anayasa'nın "Özel hayatın gizliliği" kenar başlıklı 20. maddesinin üçüncü fıkrası ise şöyledir:

“Herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir. Bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların

düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar. Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir."

43. Anayasa'nın 5. maddesi şöyledir:

"Devletin temel amaç ve görevleri, … Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

44. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun şikâyetlerinin özünde, manevi varlığına ve fotoğrafının tanınmasına imkân verir şekilde yayımlanması sebebiyle kişisel verisine yönelik üçüncü kişilerin saldırılarına karşı, devletin pozitif yükümlülüklerine uygun şekilde etkili hareket etmediği iddiası bulunmaktadır. Şu hâlde, başvurunun Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen manevi varlığın korunması kavramının önemli bir parçası olan şeref ve itibarın korunması hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

45. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan şeref ve itibarın korunması hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

i. Bireyin Şeref ve İtibarının Korunmasında Devletin Pozitif Yükümlülüğü

46. Bireyin şeref ve itibarı, Anayasa'nın 17. maddesinde yer alan manevi varlık kapsamında yer almaktadır. Bu çerçevede kişinin hakkında doğru bilgi verilmesine ve kamu nezdinde kendisinin doğru tanıtılmasına ilişkin menfaatleri zedelendiğinde bu durum, şeref ve itibara yönelik bir saldırı teşkil etmektedir. Devletin bireyin manevi varlığının bir parçası olan kişisel şeref ve itibarına üçüncü kişilerin saldırılarını önlemek şeklinde pozitif yükümlülüğü bulunmaktadır (Adnan Oktar (3), B. No: 2013/1123, 2/10/2013, § 32). Şeref ve itibara yönelik basın ve yayın yolu ile yapılan saldırılara karşı bireyin korunmaması hâlinde Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrası ihlal edilmiş olabilir (İlhan Cihaner (2), B. No: 2013/5574, 30/6/2014, § 42; Kadir Sağdıç [GK], B. No: 2013/6617, 8/4/2015, § 36).

47. Pozitif yükümlülükler, özel hukuk kişilerinin birbirleriyle olan uyuşmazlıklarının çözümüne ilişkin yasal altyapının oluşturulmasını, söz konusu uyuşmazlıkların adil yargılama gereklerine uygun ve usul güvencelerini haiz bir yargılama kapsamında incelenmesini ve bu yargılamalarda temel haklara ilişkin anayasal güvencelerin gözetilip gözetilmediğinin denetlenmesini gerektirir. Bu doğrultuda derece mahkemelerince söz konusu güvenceler gözardı edilmemeli, taraflar arasındaki çatışan çıkarlar adil biçimde dengelenmeli, kişilerin temel haklarına yönelik müdahalenin meşru amaca dayalı ve ölçülü olup olmadığı değerlendirilmeli, ulaşılan sonuç hakkında hüküm kurulurken ilgili ve yeterli gerekçeler sunulmalıdır (Ömür Kara ve Onursal Özbek, B. No: 2013/4825, 24/3/2016, §§

47-50; Alper Erarslan [GK], B. No: 2018/16857, 29/9/2022, § 28).

ii. Demokratik Toplum Düzeninin Bir Gereği Olarak İfade ve Basın Özgürlüğü

48. Anayasa Mahkemesi; Anayasa'nın 26. maddesinde yer alan ifade özgürlüğü ile onun özel güvencelere bağlanmış şekli olan ve Anayasa'nın 28. maddesinde düzenlenen basın özgürlüğünün demokratik bir toplumun zorunlu temellerinden olduğunu, toplumun ilerlemesi ve her bireyin gelişmesi için hayati unsurlardan birini oluşturduğunu pek çok kez ifade etmiştir (Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, § 69; Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 34-36). Bu bağlamda ifade özgürlüğü ile basın özgürlüğü herkes için geçerlidir ve demokrasinin işleyişi için yaşamsal önemdedir (Bekir Coşkun, §§ 34-36). Basın özgürlüğünün kamuya çeşitli fikir ve tutumların iletilmesi, bunlara ilişkin bir kanaat oluşturması için en iyi araçlardan birini sağladığı açıktır (İlhan Cihaner (2), § 63).

iii. Basının Ödev ve Sorumlulukları

49. Bununla birlikte Anayasa'nın 26. ve 28. maddeleri sınırsız bir ifade özgürlüğü garanti etmemektedir. Anayasa'nın 12. maddesinin "Temel hak ve hürriyetler, kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da ihtiva eder." şeklinde düzenlenen ikinci fıkrası, kişilerin sahip oldukları temel hak ve özgürlükleri kullanırken ödev ve sorumluluklarına da gönderme yapmaktadır. 26. maddenin ikinci fıkrasında yer alan sınırlamalara uyma yükümlülüğü, ifade özgürlüğünün kullanımına basın için de geçerli olan bazı görev ve sorumluluklar getirmektedir (basının görev ve sorumluluklarına ilişkin olarak bkz. Fatih Taş [GK], B. No: 2013/1461, 12/11/2014, § 67; R.V.Y. A.Ş., B. No: 2013/1429, 14/10/2015, § 35; Erdem Gül ve Can Dündar [GK], B. No: 2015/18567, 25/2/2016, § 89; Orhan Pala, B. No: 2014/2983, 15/2/2017, § 46; Önder Balıkçı, B. No: 2014/6009, 15/2/2017, § 43). Bu görev ve sorumluluklar başkalarının şöhret ve haklarının zarar görme ihtimalinin bulunduğu ve özellikle ismi verilen bir şahsın itibarının söz konusu olduğu durumlarda özel önem arz eder (Orhan Pala, § 47).

50. Demokratik bir toplumda basının işlevlerini tam anlamıyla yerine getirebilmesi için özgür olması kadar sorumluluk bilinci ile hareket etmesi şarttır. Basın özgürlüğünde belli ölçüde abartıya hatta tahrik yoluna başvurmak mümkün olsa da bu özgürlük aynı zamanda ilgililerin meslek ahlakına saygı göstererek doğru ve güvenilir bilgi verecek şekilde ve iyi niyetli olarak hareket etmelerini de zorunlu kılmaktadır (İlhan Cihaner (2), § 60; Orhan Pala, § 48; Medya Gündem Dijital Yayıncılık Ticaret A.Ş. [GK], B. No: 2013/2623, 11/11/2015, § 42; Kadir Sağdıç, § 53).

51. Gerçekten de kötü niyetli olarak gerçeğin çarpıtılması bazen kabul edilebilir eleştiri sınırlarını aşabilir. Gerçeğe uygun bir beyana, kamunun gözünde yanlış bir imaj uyandırabilecek vurgular, değer yargıları, varsayımlar hatta imalar eşlik edebilmektedir. Dolayısıyla haber verme görevi zorunlu olarak ödev ve sorumluluklar ve basın kuruluşlarının kendiliğinden uymaları gereken sınırlar içermektedir. Bu durum özellikle basında yer alan söylemlerde isimleri zikredilen kişilerin ciddi şekilde itham edilmeleri hâllerinde geçerlidir (İlhan Cihaner (2), § 61; Orhan Pala, § 48; Medya Gündem Dijital Yayıncılık Ticaret A.Ş., § 43; Kadir Sağdıç, § 54).

52. Olgusal isnatlar içeren ifadeler kapsamında basının gazetecilik etik ilkelerine uygun olarak ve iyi niyetle topluma doğru ve güvenilir bilgi sağlama ödev ve sorumluluğunu yerine getirip getirmediği belirlenirken ileri sürdüğü olgusal iddiaların doğruluğu konusunda yeterli araştırmayı yapıp yapmadığı denetlenmelidir (benzer değerlendirmeler için bkz.

Mehmet Doğan Uğurlu ve diğerleri, B. No: 2015/954, 12/9/2018, § 54; Çetin Doğan (2) [GK], B. No: 2014/3494, 27/2/2019, § 63; Uğurlu Gazetecilik Basın Yayın Matbaacılık Reklamcılık Ltd. Şti. (2) [GK], B. No: 2016/12313, 26/12/2019, § 51). Bu denetleme gazetecinin olgusal isnatlar konusunda yeterli bir kaynak gösterip göstermediğine, gösterilen kaynağa yayının yapıldığı zamanda ne dereceye kadar güvenebileceğine ve bu güvenle orantılı olarak kaynağın doğruluğunu teyit etmek açısından imkânları dâhilinde harekete geçip geçmediğine ilişkin bir değerlendirme içermelidir. Bu değerlendirmede, olgusal isnadın konusu ve ifade ediliş biçimi de hiç kuşkusuz gözönünde bulundurulmalıdır. (Çetin Doğan (2) § 58).

iv. Çatışan Haklar Arasında Dengeleme

53. Anayasa Mahkemesi mevcut başvuruya benzer olaylarda, başvurucunun Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında koruma altına alınan şeref ve itibarın korunması hakkı ile ihtilaflı haberi yapan gazetecinin Anayasa'nın 28. maddesinde güvence altına alınan basın özgürlüğü ve bu özgürlükle bağlantılı olarak Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğü arasında adil bir dengenin gözetilip gözetilmediğini değerlendirmektedir (Nilgün Halloran, B. No: 2012/1184, 16/7/2014, § 27; Ergün Poyraz (2) [GK], B. No: 2013/8503, 27/10/2015, § 49; İlhan Cihaner (2), § 49; Kemal Kılıçdaroğlu, B. No: 2014/1577, 25/10/2017, §§ 56-58). Şüphesiz ki bu değerlendirme soyut değildir.

54. Özellikle şeref ve itibarın korunması hakkı bağlamında yapılacak incelemede haberde kişinin fotoğrafının yayımlanmasının kişilik haklarına saldırı teşkil edip etmediği ya da mevcut saldırıyı ağırlaştırıp ağırlaştırmadığı değerlendirilirken kişinin tanınırlığı kadar fotoğrafın yayımlandığı bağlamın da önem arz ettiği unutulmamalıdır. Ünlü bir kişiyi kayıt altına alan paparaziler ya da sanığın görüntüsünü alan habercinin durumunda, her bir somut olayın kendine has şartları dikkate alınarak kişinin özel hayata saygı hakkı ile basının ifade özgürlüğü arasında adil denge kurulmalıdır. Yine ceza yargılamasının odağındaki kişinin görüntülerinin yayımlanmasında da kişinin siyasi bir figür ya da toplumda tanınırlığı bulunmayan biri oluşuna göre konuya farklı yaklaşmak gereklidir.

55. Çatışan haklar arasında dengeleme yapılabilmesi için mevcut olaya uygulanabilecek kriterlerden bazıları şu şekildedir:

i. Yayında kamu yararı bulunup bulunmadığı, yayının genel yarara ilişkin bir tartışmaya katkı sağlayıp sağlamadığı

ii. Toplumsal ilginin varlığı ve konunun güncel olup olmadığı

iii. Haberin yayımlanma şartları

iv. Haberin konusu, kullanılan ifadelerin türü, içeriği, şekli ve sonuçları

v. Basın özgürlüğünün korumasından faydalanan kişilerin meslek ahlakına saygı gösterip göstermedikleri, doğru ve güvenilir bilgi verecek şekilde ve iyi niyetli olarak hareket edip etmedikleri

vi. Hedef alınan kişinin kim olduğu, ünlülük derecesi ile ilgili kişinin önceki davranışları

vii. Kamuoyu ile diğer kişilerin kullanılan ifadeler karşısında sahip oldukları hakların ağırlığı

viii. Fotoğrafın kimliği ifşa edecek şekilde yayımlanmasının habere katma değer sağlayıp sağlamadığı

56. Anayasa Mahkemesi başvurunun şartlarına göre yukarıda sayılan kriterlerin derece mahkemelerince gerektiği gibi değerlendirilip değerlendirilmediğini denetler (Nilgün Halloran, § 44; Ergün Poyraz (2), § 56; Kadir Sağdıç, §§ 58-66; İlhan Cihaner (2), §§ 66-73). Şüphesiz ki bu denetim başvurucu hakkındaki haberlerin -yayımlandığı bağlamdan kopartılmaksızın- olayın bütünselliği içinde incelenmesini gerektirir (Nilgün Halloran, § 52; Önder Balıkçı, § 45). Anayasa Mahkemesince ortaya konulan kriterleri karşılayan değerlendirmelerin yapılmaması başvurucunun iddia ettiği üzere anayasal haklarını ihlal edecektir.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

57. Somut olayda derece mahkemelerinin başvurucunun şeref ve itibarının korunması hakkı ile davalıların basın özgürlükleri arasında adil bir denge kurup kurmadıkları incelenmeye muhtaçtır. Bu bağlamda eldeki başvuru bir bütün olarak değerlendirilirken ele alınması gereken üç temel mesele söz konusudur: Bunlardan ilki, yapılan haberlerin başvurucunun şeref ve itibarının korunması hakkı bağlamında gazetecilik etik ilkeleri ile uyumlu olup olmadığı, ikincisi başvurucunun fotoğrafının haberde yayımlanmasının şeref ve itibarın korunması hakkına yapılan müdahaleyi ağırlaştırıcı etki doğurup doğurmadığı, sonuncusu ise derece mahkemelerinin verdiği kararın devletin pozitif yükümlülüğünü yerine getirmeye ve netice itibarıyla başvurucunun uğradığını iddia ettiği zararı gidermeye elverişli olup olmadığıdır.

58. Başvurucu, somut olayda yaşlı bir kadına tecavüz ettiğine dair suç şüphesiyle gözaltına alınmış; bir gün gözaltında kalmıştır. Sonrasında hakkında kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar verilmiştir. Başvurucunun süjesi olduğu haberlerde ise "tecavüz ettiği iddia edilen"; "İddiaya göre önce dövdüğü yaşlı kadına ardından tecavüz etti."; "soruşturma kapsamında deliller de değerlendirilerek kadına tecavüz ettiği iddia edilen S.Y." şeklinde bir anlatım tarzı benimsenerek tecavüz eyleminin başvurucu tarafından gerçekleştirildiği iddiası olduğunun ifade edildiği görülmüştür.

59. Öte yandan gazetecilik faaliyetinde bir habere verilen başlığın kimi durumda haberin içeriğinden daha önemli olabileceğinin altı çizilmelidir. Başlık, okuyucunun dikkatini çekmesi açısından son derece hayati olup okuyucuda ilgi uyandırarak haberin okunma oranını doğrudan etkileyen bir işleve sahiptir. Manevi tazminat davasına konu haberlerin başlıklarından biri "Düzce'den iğrenç haber! 81 yaşındaki nineye tecavüz etti.", diğeri ise "Düzce'de 25'lik genç 85'lik nineye..." şeklindedir. Şu hâlde haber metninin aksine başlıklarda olayın başvurucu tarafından gerçekleştirildiğinin kesin bir dille aktarıldığı açıktır. Üstelik haberlerde başlığın metne kıyasla daha büyük punto ile yazıldığı düşünüldüğünde metinden çok daha fazla akılda kalıcı olduğu unutulmamalıdır.

60. İçerik ve sunuluş biçimleriyle bir bütün olarak ele alındığında ihtilaflı haberlerin okuyucuda, henüz suçu işlediği sabit olmadığı hâlde başvurucunun tecavüzcü olduğu izlenimini uyandırdığı sonucuna varılmıştır. Zira içeriklerinde ima içeren cümleler bulunsa da haberlerdeki genel dilin başvurucunun aleyhine olduğu göze çarpmaktadır. Haberlerin objektif bir şekilde bilginin okuyucuya aktarılmasından ziyade dikkat çekme ve sansasyon yaratma endişesi ile kaleme alındığını söylemek mümkündür. Bunun salt adil yargılanma hakkının temel bir unsuru olmakla kalmayıp şeref ve itibarın korunması hakkı ile de doğrudan ilintili olan masumiyet karinesi ile bağdaşmadığı açıktır. Böylelikle henüz yargı makamları tarafından suçun faili olduğu tespit edilmeksizin basın yoluyla başvurucunun ihtilaflı haberlerde ikincil bir yargılamaya tabi tutulduğu görülmektedir.

61. Bu noktada her haberin objektif bir dille yazılması ve haberde öznel yorumlara yer verilmemesi gerektiği şeklinde bir zorunluluk olmadığı vurgulanmalıdır. Diğer yandan eldeki başvuruda ihtilaflı haberler bir suç soruşturması ile ilgilidir. Üstelik suç tipinin tecavüz, mağdurunsa 81 yaşında bir kadın olduğu düşünüldüğünde söz konusu haberler; toplumun cinsel suçlara karşı çok daha hassas olması nedeniyle infial uyandırmaya oldukça elverişlidir. Dijital dönüşümle beraber geleneksel medya rutininin de dönüştüğü, internet yoluyla bu tarz haberlerin kısa sürede geniş kitlelere ulaştığı da unutulmamalıdır. Bu durumda toplumun geniş kesimlerinin son derece hassas olduğu meselelerde gazetecilerin okuyucunun dikkatini çekme kaygısıyla mevcut haberi daha sansasyonel hâle getirmek amacıyla görünür gerçeği çarpıtmasının yahut olayların olduğundan farklı şekilde anlaşılmasına elverişli bir üslup kullanmasının gazetecilik etik ilkeleriyle bağdaşmadığı kanaatine varılmıştır.

62. İkinci aşamada üzerinde durulması gereken diğer önemli mesele, böylesi hassas bir suçun faili olarak haberde yer alan fotoğrafın başvurucunun tanınmasına imkân verecek şekilde ifşa edilmesidir. Başvurucunun kişisel veri niteliğindeki fotoğrafının haber içeriğinde tanınmasına elverişli şekilde yayımlanmasının şeref ve itibarının korunması hakkının ihlali olup olmadığını incelerken sırasıyla şu hususlar ele alınacaktır: ilgili kişinin tanınırlığı, ilgili kişinin önceki davranışları ve haberin konusu; yayımlandığı içerik, yayımlanma şekli ve yayımlanmasının sonuçları, genel yarara ilişkin bir tartışmaya sunduğu katkı, fotoğrafların elde edilme yöntemi.

63. Yaşlı bir kadının evine zorla girilerek önce dövülüp sonra tecavüze uğraması kamu tarafından bilinmesi gereken, haber değeri olan bir hadisedir. Genel yarara ilişkin bir tartışmaya katkı sunduğu şüphesizdir. Buna karşılık başvurucunun adliyeye sevk edilirken iradesi dışında gazetecilerce çekilen fotoğrafının yüzünü tanınmayacak hâle getiren buzlama, bantlama gibi bir yöntemle kapatılmaksızın açıkça yayımlanmasının habere ne tür bir katkı sunduğu belirsizdir. Üstelik, haberde fotoğrafın hemen üzerinde "Tecavüzcü gözaltına alınırken yastık ve yorgan da kanıt olarak götürüldü." cümlesi yazılarak salt kişisel veri ifşa edilmemiş, aynı zamanda başvurucunun okuyucunun görsel hafızasında tecavüzcü ibaresi ile birlikte yer etmesi sağlanmıştır. Bu haberlerin toplumda başvurucuyu hedef gösterir nitelikte olduğu aşikârdır. Anayasa Mahkemesine göre söz konusu haberlerde olayın okuyucuya sunuluş tarzı dikkate alındığında başvurucunun şeref ve itibarının korunması hakkı ihlal edilmiştir. Başvurucunun fotoğrafının tanınmasına elverişli şekilde haberle birlikte okuyucuya sunulması ise bu ihlalin yoğunluğunu ve şiddetini artırıcı etki doğurmaktadır.

64. Son olarak önemle altı çizilmelidir ki somut olayda ilk derece mahkemesinin ve Yargıtayın kararlarında bölge adliye mahkemesinin aksine başvurucu ile ilgisi bulunmayan bir eylemin onun tarafından gerçekleştirildiği şeklinde kesin bir dille haber yapılmasının ve haberde fotoğrafının da tanınmasına elverişli şekilde paylaşılmasının basın özgürlüğünün sınırlarını aştığı tespit edilmiştir. Yargıtayın bozma kararı sonrasında davaya bakan bölge adliye mahkemesi ise bozma kararına uyarak başvurucunun fotoğrafının açık şekilde yayımlanmasının basın özgürlüğünün sınırlarını aştığını, başvurucunun kişilik haklarını zedelediğini değerlendirmiş ve davalılardan ikisi aleyhine ayrı ayrı 5.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir. Başvurucu ise bu miktarın uğradığı manevi tahribatı gidermekten uzak olduğunu savunmuştur.

65. Bölge adliye mahkemesinin 5.000 TL olarak belirlediği manevi tazminat miktarı ile -Türk lirasının 2014 yılındaki satın alma gücü dikkate alındığında- başvurucunun uğradığı zararlar

arasında açık bir orantısızlık olduğu, hükmedilen tazminatın haklar arasında denge kurmaktan uzak olduğu değerlendirilmiştir. Başvurucu gerçekleştirmediği bir tecavüz eylemi sebebiyle bir gün gözaltında tutulmakla kalmamış, hakkında yapılan haberler yüzünden tecavüzcü olarak tanınır hâle gelmiştir. 16/9/2020 tarihli kararla bölge adliye mahkemesi tarafından hükmedilen manevi tazminat miktarının somut olayın şartları dikkate alındığında tazminat hakkının özünü zayıflatacak kadar düşük olduğu görülmüştür. Üstelik gerekçeli kararda somut olayla ilgili yapılan tek değerlendirme, başvurucunun fotoğrafının açık şekilde yayımlanmasının basın özgürlüğünün sınırlarını aştığıdır. Haberlerde kullanılan başlık, başvurucunun haberde paylaşılan fotoğrafının üzerine tecavüzcü yazılması, fotoğrafın kişisel veri niteliği, haberin gazetecilik etik ilkelerine uyumluluğu, ihtilaflı haberlerin başvurucunun şeref ve itibarını ne surette etkilediği hakkında anayasal güvenceleri dikkate alan değerlendirmeler gerekçede yer almamıştır. Bu durumda başvuruya konu davada hükmedilen manevi tazminatın ihlalin sonuçlarının giderilmesi bakımından yetersiz olduğu kanaatine varılmış, başvurucunun şeref ve itibarının korunması hakkı bakımından devletin pozitif yükümlülüğünün yerine getirildiğinin kabul edilemeyeceği sonucuna ulaşılmıştır.

66. Kişilik haklarına yönelik haksız bir eylem söz konusu olduğunda mahkemelerin tatmin duygusu yanında caydırıcılık oluşturacak oranda manevi tazminat takdir etmelerinin zaruri olduğu değerlendirilmiştir. Aksi hâlde anayasal hakların korunmasız kalarak somut olayda olduğu gibi basın kuruluşlarının gazetecilik etik ilkelerine uyumlu şekilde faaliyet gösterme kaygısı taşımaksızın görünür gerçeğe uygunlukla sınırlı yüzeysel bir yaklaşım benimseyerek haberin konusu bilgiyi sansasyon kaygısıyla çarpıtarak okuyucuya ulaştırmalarının önünde bir engel bulunmayacaktır.

67. Sonuç olarak başvuruya konu davada verilen kararın ihlalin sebep olduğu zararı gidermeye elverişli olmadığı, anayasal hakların korunması bakımından yetersiz olduğu değerlendirildiğinden başvurucunun şeref ve itibarının korunması hakkı bakımından devletin pozitif yükümlülüğünün yerine getirildiği söylenemeyecektir.

68. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 17. maddesinin birinci fıkrasında güvence altına alınan şeref ve itibarın korunması hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

69. Başvurucu, ihlalin tespiti ile yeniden yargılama yapılmasına karar verilmesi, bu talebinin kabul edilmemesi hâlinde 300.000 TL manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur.

70. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama yaparak Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar ve benzer yöndeki kararlar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Şeref ve itibarın korunması hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan şeref ve itibarın korunması hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin şeref ve itibarın korunması hakkına yönelik ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılması amacıyla Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 25. Hukuk Dairesine (E.2020/906, K.2020/1607) iletilmek üzere Düzce 2. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2016/332, K.2017/359) GÖNDERİLMESİNE,

D. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

H.Y.

B. No: 2021/25817 | Karar tarihi: 20.12.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/25817

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

H.Y. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/25817)

Karar Tarihi: 20/12/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Murat İlter DEVECİ

Başvurucu : H.Y.

Vekili : Av. Hürriyet SÜMER

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, konutu terk etmemeye ilişkin adli kontrol tedbirinin hukuka aykırı olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Bazı kişilere organ nakledildiği yönünde gerçeğe aykırı sağlık raporları düzenlendiği, bu raporlara dayanılarak yazılan reçetelerdeki ilaçların alınıp satıldığı ve böylece kamu kurumlarının zarara uğratıldığı yönünde 2020 yılında yapılan birkaç suç ihbarı üzerine Ankara Batı Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) konuyla ilgili bir soruşturma başlatmıştır. İhbarı yapanlardan biri, kollukça alınan ifadesinde ihbara konu eylemi gerçekleştirenler arasında başvurucunun ismini de zikretmiştir. Sözü edilen kişi ayrıca başvurucuyu fotoğrafından teşhis etmiştir. Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) ile yapılan yazışmalar, başvurucuya organ nakli tanısıyla piyasa değeri yüksek ilaçlar için çok sayıda reçete yazıldığını ve başvurucuya organ nakledildiğine dair herhangi bir kayıt bulunmadığını ortaya çıkarmıştır.

3. Başvurucu için yazılan reçetelerdeki ilaçların alındığı eczanelerden birinin işletmecisi olan T.K. kollukça alınan ifadesinde; başvurucunun sözü edilen ilaçları almak için zaman zaman eczaneye geldiğini, yaptıkları bir sohbet sırasında başvurucunun daha önce kendisine böbrek nakli yapıldığı ve bu nedenle ilaç kullandığı yönünde beyanda bulunduğunu, ilaçların çoğu zaman başvurucu tarafından alındığını ancak bazen ilaçları eczanesinde kalfa olarak çalışan ve başvurucunun yakın arkadaşı olan A.D.nin aldığını söylemiştir. T.K. ayrıca başvurucuyu fotoğrafından teşhis etmiştir. Başvurucunun ilaç aldığı bir başka eczanenin işletmecisi M.T. kolluk beyanında, eczanesinde kalfa olarak çalışan ve başvurucunun amcasının oğlu olan B.Y.nin başvurucuya böbrek nakli yapıldığını ve başvurucunun ilaçları almak için dışarıya çıkamadığını söyleyerek başvurucu için yazılan reçetelerdeki ilaçları başvurucuya teslim etmek üzere aldığını ifade etmiştir. Bir başka eczane işletmecisi E.K. ise kollukça alınan ifadesinde başvurucunun daha önce eczanesinden organ nakli nedeniyle kullanılan ilaçlar aldığını söylemiştir.

4. Başsavcılık 3/12/2020 tarihinde, aralarında başvurucunun da bulunduğu şüphelilerin gözaltına alınması için kolluğa talimat vermiştir. Gözaltı süresi, Cumhuriyet savcısının kararıyla üç kez 24 saatlik süreler için uzatılmıştır. Ayrıca ilgili sulh ceza hâkimliğinden alınan karara istinaden başvurucunun yaşadığı konutta arama yapılmış ancak suç unsuru tespit edilememiştir.

5. Şüphelilerden A.D. kollukça alınan ifadesinde kısaca eczanelerde kalfa olarak çalıştığını, başvurucu adına düzenlenmiş reçetelerde yazılı olan böbrek nakliyle ilgili ilaçları başvurucunun aldığını, başvurucunun hastalığı hakkında bilgisinin olmadığını, soruşturmaya konu eylemlerin bir kamu hastanesinde temizlik görevlisi olarak çalışan S.Y. tarafından organize edildiğini, sadece S.Y.nin talimatlarını yerine getirdiğini beyan etmiştir. S.Y. ifadesinde özetle sahte rapor düzenlenmesi işini A.D.nin yaptığını, A.D.ye bir iki doktorun yardımcı olduğunu, başvurucunun A.D.nin yardımıyla kendisine rapor çıkarttırıp aldığı ilaçları sattığını, A.D.nin başvurucunun kazandığı paradan pay aldığını, kendi eyleminin A.D.nin talimatıyla bazı reçetelerde yazılı ilaçları çeşitli eczanelerden almak olduğunu ve bunun karşılığında A.D.nin bazen para aldığını iddia etmiştir. B.Y. ifadesinde kısaca başvurucunun böbrek nakli olduğunu söyleyerek çalıştığı eczaneden bir kez ilaç aldığını, daha sonraki bir tarihte küresel salgın nedeniyle eczaneye gelemediğini söyleyen başvurucuya ilaç götürdüğünü, başvurucunun talebi üzerine eczaneye gelemediği söylenen G.A. için de ilaç temin edip başvurucunun evine götürdüğünü beyan etmiştir. G.A. ise verdiği ifadesinde başka hususlara ek olarak kendisi hakkında düzenlenen sahte raporu başvurucunun bir kamu hastanesinde çalışan kişiler aracılığıyla çıkarttığını ve bu raporda yazılı ilaçları A.D.nin çalıştığı eczaneden alıp sattığını beyan etmiştir. G.A.nın beyanlarına bakılırsa başvurucu; A.D., S.Y., B.Y. ve F.Y. ile eylem birliği içindedir.

6. Başvurucu 6/12/2020 tarihinde kollukça alınan ifadesinde resmî belgede sahtecilik ile kamu kurum ve kuruluşlarının zararına olarak nitelikli dolandırıcılık suçlamalarını kabul etmemiş ancak A.D.nin isteği üzerine yaşlı ve muhtaç bir kişiye ilaç alınmak üzere kendi adına ilaç kullanım raporu çıkarılmasını kabul ettiğini beyan etmiştir. Başvurucu; ifadesinin devamında, çıkarılan raporlardan haberinin olmadığını, rapora dayanarak herhangi bir ilaç almadığını, kendisine organ nakli de yapılmadığını, bununla birlikte A.D.nin bazı kişiler için usule aykırı ilaç kullanım raporu düzenlenmesini organize ettiğini, kendisi için yazılan reçetelerdeki ilaçları A.D.nin almış olabileceğini söylemiştir. Başvurucu ayrıca kardeşi F.Y. tarafından teslim alınan ilaçları A.D.ye teslim ettiğini, karşılığında A.D.den üç paket sigara aldığını ifade etmiştir. Başvurucu 7/12/2020 tarihinde Başsavcılıkça alınan ifadesinde kolluk

ifadesini tekrar etmiş ve aleyhinde verilen ifadeleri kabul etmemiştir.

7. Başsavcılık aynı tarihte, aralarında başvurucunun da bulunduğu on bir şüphelinin kamu kurum ve kuruluşlarının zararına olarak nitelikli dolandırıcılık suçundan tutuklanmasını talep etmiştir. Başvurucunun sorgusunu yapan Ankara Batı 2. Sulh Ceza Hâkimliği (Hâkimlik), Başsavcılığın başvurucu hakkındaki tutuklanma talebini reddetmiş ancak başvurucunun konutunu terk etmeme yönündeki yükümlülüğe tabi tutulmasına karar vermiştir. Karara göre soruşturma dosyasında kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren deliller bulunsa da başvurucunun kaçacağına ve delilleri karartacağına ilişkin somut olgu yoktur, deliller büyük ölçüde toplanmıştır. Ayrıca suç vasfının değişme ihtimali ve verilmesi beklenen ceza miktarı dikkate alındığında tutuklama tedbiri ölçüsüz olacaktır. Anılan karara karşı başvurucunun yaptığı itiraz, Ankara Batı 3. Sulh Ceza Hâkimliğince adli kontrol tedbirine ilişkin kararın usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle reddedilmiştir.

8. Başvurucu, adli kontrol tedbirinin kaldırılması ya da tabi tutulduğu yükümlülüğün değiştirilmesi için 16/3/2021 tarihinde talepte bulunmuştur. Hâkimlik, adli kontrol tedbirinin kaldırılması yönündeki talebi isnat olunan suçun niteliğini ve kuvvetli suç şüphesinin varlığını gerekçe göstererek yerinde görmemiştir. Hâkimliğin bu kararına vaki itiraz da Ankara Batı 1. Sulh Ceza Hâkimliğince 6/4/2021 tarihinde reddedilmiştir. Nihai olan bu karar başvurucu müdafiince 7/4/2021 tarihinde öğrenilmiştir. Başvuru, süresi içinde 7/5/2021 tarihinde yapılmıştır.

9. Başsavcılık, aralarında başvurucunun da bulunduğu on dokuz şüpheli hakkında Ankara Batı 2. Ağır Ceza Mahkemesinde (Ceza Mahkemesi) kamu davası açmıştır. İddianamede, başvurucunun resmî belgede sahtecilik ile kamu kurum ve kuruluşlarının zararına olarak nitelikli dolandırıcılık suçlarını işlediği iddia edilmiştir.

10. Ceza Mahkemesi yaptığı duruşmaya hazırlık incelemesi sonunda başvurucunun konutunu terk etmemesi yönündeki yükümlülüğünü kaldırmış ancak adli kontrol tedbiri kapsamında başvurucunun hâkim tarafından belirlenen yerlere belirtilen süreler içinde düzenli olarak başvurma ve yurt dışına çıkamama yükümlülüklerine tabi tutulmasına karar vermiştir. 15/9/2021 tarihinde yapılan ilk celsede başvurucunun hâkim tarafından belirlenen yerlere belirtilen süreler içinde düzenli olarak başvurma yönündeki yükümlülüğü de kaldırılmıştır. Başvurucu hakkındaki yargılama henüz sonuçlanmamıştır.

11. Komisyonca başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne, başka ihlal iddialarının kabul edilemez olduğuna ancak kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

12. Başvurucu, tutuklama nedenleri bulunmadığı için hakkında uygulanan adli kontrol tedbirinin hukuka aykırı olduğunu ve adli kontrol tedbiri kapsamında tabi tutulduğu yükümlülüğün ölçülülük ilkesine uygun düşmediğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Başvurucu ayrıca, isminin kamuya açık belgelerde gizlenmesi talebinde bulunmuştur. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, başvurucunun başvuru öncesinde haksız koruma tedbirleri nedeniyle tazminat davası açmadığı için başvuru yollarını tüketmediği savunulmuş ve ihlal iddiasının Anayasa Mahkemesinin konuyla ilgili içtihatları çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında ihlal iddialarını yinelemiş ve itirazları hakkında verilen

kararların itirazlarını karşılayacak şekilde gerekçe içermediğini öne sürmüştür.

13. Esra Özkan Özakça ([GK], B. No: 2017/32052, 8/10/2020, §§ 68-76) kararında kişilerin adli kontrol tedbiri kapsamında konutu terk etmeme yönündeki yükümlülüğe tabi tutulmasının kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına müdahale teşkil ettiği değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme; anılan yükümlülüğün kişilerin fiziksel özgürlüğü üzerindeki etkisi, tedbirin uygulanma şekli ve yükümlülüğün hareket serbestîsi üzerindeki sınırlayıcı etkisinin derece ve yoğunluk olarak seyahat hürriyetine nazaran oldukça ileri bir boyutta olması ile gerekçelendirilmiştir. Bu bakımdan başvuru, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında ve konutu terk etmemeye ilişkin adli kontrol tedbirinin hukukiliği bağlamında incelenmelidir.

14. Anayasa Mahkemesi E.Y. ([G.K.], B. No: 2018/10482, 14/12/2022, §§ 48, 49) başvurusunda adli kontrol tedbiri kapsamında konutunu terk etmemesi yönünde yükümlülüğe tabi tutulan kişilerin söz konusu tedbirin haksız olduğu iddiasıyla tazminat isteyebilecekleri etkili bir hukuki yol bulunmadığını tespit ederek Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar vermiştir. Bu sebeple inceleme tarihinden önce başvuruya konu adli kontrol tedbiri sonlanmış olsa da başvurucunun 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. vd. maddelerine dayanarak tazminat istemli dava açmaması, başvuru yollarının tüketilmemesi noktasında bir eksiklik değildir. Ayrıca başvuruda diğer kabul edilebilirlik ölçütleri yönünden bir noksanlık saptanmamıştır. O hâlde konutu terk etmemeye ilişkin adli kontrol tedbirinin hukuka aykırı olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

15. Konutun terk edilmemesine yönelik bir yükümlülüğü içeren adli kontrol tedbirinin hukukiliğinin değerlendirilmesinde -tıpkı tutuklamanın hukukiliğinin incelenmesinde olduğu gibi- tedbirin kanun tarafından öngörülüp öngörülmediği, Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanılıp dayanılmadığı ve tedbirin ulaşılmak istenen amaç bakımından ölçülü olup olmadığı dikkate alınır. Çünkü böyle bir adli kontrol tedbiri tutuklamaya seçenek bir koruma tedbiridir. Dolayısıyla söz konusu tedbire ancak -suçlamanın kuvvetli sayılabilecek inandırıcı delillerle desteklenmesi şartıyla- suçluluğu hususunda kuvvetli belirti bulunan kişiler hakkında, tedbir uygulanacak kişinin kaçmasını ya da delilleri yok etmesini veya değiştirmesini önlemek amacıyla ve ulaşılmak istenen amaç yönünden bir ölçüsüzlük yoksa başvurulabilir. Adli kontrol kapsamındaki başka yükümlülüklerin ulaşılmak istenen meşru amaç bakımından yeterli olması hâlinde kişi konutu terk etmeme yükümlülüğüne tabi tutulmamalıdır (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Esra Özkan Özakça, §§ 78-83).

16. Bahsi geçen nitelikteki bir adli kontrol tedbirinin hukuka aykırı olduğu iddiasıyla yapılan bir başvuruda Anayasa Mahkemesi, somut olayın koşullarını ve başvuruya konu edilen yargısal süreci dikkate alarak fakat adli kontrole ilişkin kararda yazılı gerekçeler üzerinden inceleme yapmalıdır (Esra Özkan Özakça, § 84). Bu nedenle başvuruya konu edilen yargısal kararda suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti ve/veya sözü edilen tedbire başvurulmasındaki meşru amaç öz itibarıyla da olsa belirtilmemiş ise Anayasa Mahkemesi, ilgili yargı merciinin yerine geçerek sözü edilen eksiklikleri gideremez.

17. Başvuruya konu olayda başvurucu, hakkında kamu kurum ve kuruluşlarının zararına olarak nitelikli dolandırıcılık suçu nedeniyle yürütülen soruşturma kapsamında 5271 sayılı Kanun'un 109. maddesi uyarınca adli kontrol tedbiri kapsamında konutunu terk etmemesine ilişkin yükümlülüğe tabi tutulmuştur. Bu bakımdan başvurucu hakkında uygulanan tedbirin

kanuni dayanağı bulunmaktadır.

18. Hâkimlik, adli kontrole ilişkin tedbirlerle ilgili kararlarını verirken soruşturma dosyasında kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren delillerin mevcut olduğunu belirtmiş ancak buna dair ayrıntı vermemiştir (bkz. §§ 7, 8). Bununla birlikte soruşturma kapsamında SGK ile yapılan yazışmalar, başvurucuya organ nakli tanısıyla piyasa değeri yüksek ilaçlar için çok sayıda reçete yazıldığını ve başvurucuya organ nakledildiğine dair herhangi bir kayıt bulunmadığını ortaya koymuştur (bkz. § 2). Ayrıca soruşturmada beyanına başvurulan bazı kişiler; kendisine böbrek nakledilmemesine rağmen başvurucunun böbrek nakliyle ilgili ilaçları çeşitli eczanelerden aldığını ya da aldırdığını beyan etmiştir (bkz. §§ 3, 5). Bu itibarla Hâkimlik kararında da ifade edildiği gibi başvurucu yönünden suç şüphesini doğrulayan kuvvetli belirtiler somut olayda mevcuttur.

19. Başvurucunun adli kontrol tedbiri kapsamında konutunu terk etmemesine ilişkin yükümlülüğe tabi tutulmasının meşru bir amacının bulunup bulunmadığına bakıldığında daha önce de ifade edildiği gibi böyle bir meşru amaç ancak tedbir uygulanacak kişinin kaçmasını ya da delilleri yok etmesini veya değiştirmesini önlemek olabilir (bkz. § 15). Hâkimlikçe verilen kararda açıkça başvurucunun kaçacağına ve delilleri karartacağına ilişkin somut olgu bulunmadığı kabul edilmiştir (bkz. § 7). Bu durumda Anayasa Mahkemesinin aksi bir sonuca varması veya Hâkimliğin yerine geçerek adli kontrol tedbirine başvurulmasındaki meşru amacı gerekçelendirmesi mümkün değildir. Varılan bu sonuç, ulaşılmak istenen amaca nazaran tedbirin ölçülülüğü konusunda inceleme yapılmasını gereksiz kılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle meşru bir amaç olmaksızın başvurucunun adli kontrol tedbiri kapsamında konutu terk etmeme şeklindeki yükümlülüğe tabi tutulması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa’nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası yönünden ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

21. Başvurucu; ihlal tespiti yanında 15.000 TL maddi, 50.000 TL manevi tazminat talep etmiştir.

22. Başvuruda, konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirinin hukuka aykırı olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa’nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası yönünden ihlal edildiğine karar verilmiştir. Başvurucu hakkında yürütülen yargılamada konutu terk etmeme yönündeki yükümlülük inceleme tarihinden önce kaldırılmıştır. Dolayısıyla bu yönüyle ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için tazminat ödenmesi dışında yapılması gereken bir husus bulunmamaktadır.

23. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik müdahale nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya talebiyle bağlı kalınarak net 50.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Başvurucu, maddi zarara ilişkin olarak bilgi ve belge sunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası yönünden İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvurucuya net 50.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Ankara Batı 1. Sulh Ceza Hâkimliği (D.İş 2021/2580) ile Ankara Batı 2. Sulh Ceza Hâkimliğine (Sor. 2020/583) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FATMA NAKÇİ

B. No: 2021/33217 | Karar tarihi: 20.12.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/33217

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

FATMA NAKÇİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/33217)

Karar Tarihi: 20/12/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucu : Fatma NAKÇİ

Vekili : Av. Derya YILDIRIM

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayanılarak iş akdine son verilmesi üzerine açılan işe iade davasında gerekçeli karar hakkı ile makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 28/6/2021 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde, yargılama sürecindeki dava dosyalarında ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden elde edilen bilgi ve belgelerde yer aldığı şekliyle olaylar özetle şöyledir:

A. İşe İade Davasına İlişkin Süreç

6. 1980 doğumlu olan başvurucu 2006 yılından itibaren Diyarbakır Büyükşehir Belediyesinde (Belediye) çeşitli alt işverenler nezdinde (şirket) hizmet alım işçisi olarak çalışmakta iken 17/10/2017 tarihinde başvurucunun iş akdi feshedilmiştir. Fesih gerekçesinde; hukuk müşavirliğine gönderilen yazılı bildirimde kolluk kuvvetlerinden temin edilen bilgiler, idarece yapılan araştırmalar ve müfettiş raporları doğrultusunda terör örgütlerine veya Millî Güvenlik Kurulunca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen kişilerin iş akitlerinin 22/7/2016 tarihli ve 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname (667 sayılı KHK) doğrultusunda feshedildiği belirtilmiştir.

7. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespiti ve işe iadesine karar verilmesi talebiyle 15/11/2017 tarihinde dava açmıştır. Diyarbakır 1. İş Mahkemesine (Mahkeme) sunduğu dava dilekçesinde başvurucu, iş sözleşmesinin somut bir neden bildirilmeden, usul ve yasaya aykırı olarak feshedildiğini ileri sürmüştür.

8. Davalı şirket cevap dilekçesinde, Belediye tarafından yapılan araştırmalar neticesinde başvurucunun PKK/KCK ile irtibat ve iltisakının tespit edildiğini, bu kapsamda Belediyenin talebi üzerine iş akdinin 667 sayılı KHK kapsamında feshedildiğini belirtmiştir. Davalı Belediye ise cevap dilekçesinde süre ve husumet yönünden itirazda bulunmakla yetinmiştir.

9. Mahkeme yargılama sürecinde Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık), İl Emniyet Müdürlüğüne (Emniyet), Millî İstihbarat Teşkilatına (MİT), Belediyeye, OHAL İnceleme Komisyonu ve diğer ilgili kurumlara müzekkere yazarak başvurucu hakkında bilgi/belge toplama yoluna gitmiştir. Bu kapsamda Başsavcılıktan gelen cevabi yazıda başvurucu hakkında Diyarbakır 9. Ağır Ceza Mahkemesi nezdinde 2017/69 esasına kayden yargılama yapıldığı, Başsavcılık tarafından ayrıca yürütülen soruşturma kapsamında da takipsizlik kararı verildiği bildirilmiştir.

10. Mahkeme 27/4/2018 tarihli karar ile davanın reddine hükmetmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şu şekildedir:

"Somut olayın dosyadaki delillerle birlikte değerlendirilmesinde; Davacının 22/11/2016 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan 677 sayılı KHK ile iş sözleşmesinin feshedildiği, ülkemizde 20/07/2016 tarihli ve 2016/9064 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla Olağanüstü Hâl ilân edildiği, davacının Terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca devletin Milli Güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı olduğundan bahisle iş sözleşmesinin feshedildiği anlaşıldığından davanın reddine dair aşağıdaki şekilde karar verilmiştir."

11. Başvurucu, anılan karara karşı istinaf talebinde bulunmuş; Mahkemenin yaptığı değerlendirme ile hak arama hürriyetini engellediğini, işveren tarafından iddia ve isnatların ispatlanamadığını ileri sürmüştür.

12. Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 9. Hukuk Dairesi 7/4/2021 tarihli karar ile istinaf talebinin esastan reddine hükmetmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şu şekildedir:

"Mahkemece davacının iş akdinin feshiyle ilgili olarak davalıya, Cumhuriyet Başsavcılığı'na, Diyarbakır 9. Ağır Ceza Mahkemesi'ne müzekkere yazıldığı anlaşılmaktadır. Diyarbakır 9. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 2017/69 esas 2017/270 karar sayılı ilamına göre, davacı hakkında terörizmin finansmanının önlenmesi hakkındaki kanuna muhalefet suçundan dava açıldığı, suç tarihinin 2011 olduğu, yargılama sonunda şüpheden uzak kesin delil elde edilemediğinden davacının beraatine karar verildiği ve kararın temyiz edilmeksizin kesinleştiği anlaşılmıştır.

Somut olayda; dosya içinde bulunan davacının terörle ilgili yapılarla iltisakı ya da irtibatı olup olmadığı hususunda davalıya, Cumhuriyet Başsavcılığı'na, Diyarbakır 9. Ağır Ceza Mahkemesi'ne yazıların yazıldığı, cevabi yazılarda davacı hakkında Diyarbakır 9.Ağır Ceza Mahkemesi'nin 2017/69 esas 2017/270 karar sayılı ilamına göre, davacı hakkında terörizmin finansmanının önlenmesi hakkındaki kanuna muhalefet suçundan dava açıldığı, suç tarihinin 2011 olduğu, yargılama sonunda şüpheden uzak kesin delil elde edilemediğinden davacının beraatine karar verildiğinin bildirildiği görülmüştür. Bu belge doğrultusunda Mahkemenin red kararının yerinde olduğu, işveren ile davacı arasındaki güven ilişkisinin zedelendiği ve taraflar arasında sözleşmenin devamına engel teşkil edecek şekilde şüphe oluştuğu, bu nedenle davalı tarafından yapılan feshin geçerli nedene dayandığı anlaşıldığından, davanın reddine karar verilmesinin yerinde olduğu, ancak mahkeme gerekçesinde feshin geçerli nedenle yapıldığına dair tespit bulunmadığından mahkeme gerekçesinin feshin geçerli nedenle yapıldığı şeklinde düzeltilerek Mahkemece verilen kararda bir isabetsizlik görülmemesine göre yerinde bulunmayan bütün istinaf itirazlarının reddi ile usul ve esas yönünden hukuka uygun olduğu anlaşılan ilk derece mahkemesi kararına karşı yapılan istinaf başvurusunun 6100 sayılı H.M.K.'nın 353/1-b(1) maddesi uyarınca esastan reddine karar verilmiştir."

13. Nihai karar 28/5/2021 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiştir.

14. Başvurucu 28/6/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. Ceza Davasına İlişkin Süreç

15. Başvurucunun 2011 yılında gerçekleştirdiği iddia edilen eylemler üzerine 7/2/2013 tarihli ve 6415 sayılı Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkındaki Kanun'a muhalefet ve silahlı terör örgütüne üye olma suçlamaları ile hakkında soruşturma başlatılmış, 13/2/2012-16/2/2012 tarihlerinde gözaltı tedbiri uygulanmıştır.

16. Diyarbakır 9. Ağır Ceza Mahkemesi (Ağır Ceza Mahkemesi) nezdinde görülen yargılama neticesinde 27/12/2017 tarihli karar ile delil yetersizliğinden başvurucunun beraatine hükmedilmiş; bu karar 9/2/2018 tarihinde istinaf edilmeksizin kesinleşmiştir.

C. Ceza Soruşturmasına İlişkin Süreç

17. İşe iade davası devam ederken 15/12/2017 tarihinde başvurucu hakkında örgüt üyeliğinden soruşturma başlatılmış; 6/6/2018 tarihli karar ile kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

18. İlgili mevzuat için bkz. Berrin Baran Eker [GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020, §§ 20-25.

B. Yargıtay Kararları

19. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 22/10/2007 tarihli ve E.2007/16878, K.2007/30923 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Davalı işveren, davacının geçmişten gelen sabıkası ve özellikle yasadışı örgütle bağlantısı nedeni ile güvenlik önlemi olarak iş sözleşmesini feshetmiştir. Bu fesih Alman Hukukunda ve Alman Federal Mahkemelerinde şüphe feshi olarak adlandırılmaktadır. Böyle bir fesihte, işverenin işçisine karşı duyduğu şüphe, aralarındaki güven ilişkisinin zedelenmesine yol açmaktadır. İşverenden katlanması beklenemeyecek bir şüpheden dolayı, işçinin iş ilişkisinin devamı için gerekli olan uygunluğu ortadan kalktığından, güven ilişkisinin sarsılmasına yol açan şüphe, işçinin kişiliğinde bulunan bir sebeptir. Ciddi, önemli ve somut olayların haklı kıldığı şüphe, güven potansiyeline sahip olmaksızın ifa edilemeyecek iş için işçinin uygunluğunu ortadan kaldırdığından, şüphe feshi, işçinin yeterliliğine ilişkin fesih türü olarak gündeme gelecektir. Davacının geçmişte yasadışı örgüt üyesi olması, davacının görev yaptığı bölgede terör olaylarının artması ve demiryolu ulaşımının da hedefte bulunması, davalı işveren açısından iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güvenin sarsıldığı, elverişli objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphenin bulunduğu anlamına gelmektedir. Davacının iş sözleşmesinin feshinin geçerli nedenle yapıldığı kabul edilmelidir. Davanın reddi yerine yazılı şekilde kabulü hatalıdır."

20. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 15/11/2018 tarihli ve E.2015/22-2715, K.2018/1720 sayılı kararı şöyledir:

"...şüphe feshinin söz konusu olabilmesi için iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güveni yıkmaya elverişli, objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphe mevcut olması ve ayrıca olayın aydınlatılması için işverenin kendisinden beklenebilecek bütün çabaları göstermesine karşın eylemin gerçekleştiğinin kanıtlanamaması gerektiğinden, somut uyuşmazlıkta davacının sabit olan, doğruluk ve bağlılığa uymayan nitelikteki eyleminin şüphe feshi teşkil etmediği de açıktır..."

21. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 26/11/2018 tarihli ve E.2018/11097, K.2018/25472 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Taraf iradesine öncelik verilmesi sadece davanın açılmasında değil, yargılama sırasında taraflara ait bir çok usul işleminde de kendisini gösterir...Yani, yargılamada esas olan, dava malzemelerinin taraflarca toplanması ve mahkemeye sunulması olarak tanımlayabileceğimiz 'taraflarca hazırlama (getirilme) ilkesi' dir. Bu ilkenin geçerli olduğu davalarda, dava malzemelerinin mahkemeye tam olarak getirilmemesinin sorumluluğunu taraflar üstlenmiş olup; hakim, kural olarak tarafların ileri sürmediği vakıaları ve belirli bir delili kendiliğinden araştıramaz ve taraflara hatırlatamaz. Diğer yandan, kamu düzenini ilgilendiren davalarda, irade serbestisinin ve taraf iradesine tanınan üstünlüğün bir sonucu olan 'taraflarca hazırlama ilkesi' yerine, kendiliğinden (resen) araştırma ilkesinin uygulanması esastır. Kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulandığı davalarda; hâkim, davanın ispatı için gereken bütün delillere kendiliğinden başvurur; taraflar da yargılama bitinceye kadar delil gösterebilirler. Bu davalarda bir bakıma, dava ile ilgili olguların hazırlanmasında, tarafların yanında, hakimin de görevli olması söz konusudur.

Bu açıklamalar karşısında kamu ya da özel hukuk tüzel kişiliği de olsa işçinin terör örgütleri ile irtibatının bulunması halinde bu durumun hem kamu güvenliğini hem de özel güvenliği tehdit edeceği açıktır. Bu nedenle davalı tarafın cevap dilekçesi ile davacının iş akdinin .../... bağlantısı bulunduğuna dair kuvvetli şüphe duyulması sebebi ile feshedildiğini belirttiği görülmekle; eldeki davada taraflarca hazırlama ilkesi yerine istisnai nitelikteki

kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulanması gerekmektedir."

22. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 8/4/2019 tarihli ve E.2019/1352, K.2019/7992 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Somut uyuşmazlıkta davalı işveren tarafından yapılan fesih bildiriminde, fesih nedeni olarak davalı işverene ait fabrikada 04/02/2015 tarihi ve öncesinde davacı ile bir kısım çalışanların işyerinde üretilen rakıları çaldıkları ve çalışan işçilerden ...'in hırsızlık suçuna yardım ettikleri iddiasının feshe gerekçe gösterildiği ve davacının iş akdinin davalı şirkette çalışırken 17/03/2015 tarihinde ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan haller ve benzeri nedenle feshedildiği anlaşılmıştır.

...2. Asliye Ceza Mahkemesi'nin 2015/257 esas 2015/777 karar sayılı dosyası kapsamına göre davacının hırsızlık olayından mahkum olan ... ile aynı fabrikada çalışıp, işyerinde servis bulunmaması nedeniyle aynı kişinin aracı ile muhtelif zamanlarda iş yerinden ayrıldığı, davacının sırf bu kişinin aracına binmesinin ve araçtaki alkol kokusunu fark etmemesinin feshe dayanak yapılamayacağı, rakı dinlenme bölümünde çalışan davacının aynı araçta bulunan ve hırsızlığa konu olan rakının ... tarafından araçta taşındığına ilişkin bilgi sahibi olamayacağı, işverenin davacının bu hırsızlık olayından haberdar olduğu yönündeki şüphesinin makul ve objektif bir şüphe olarak değerlendirilmesinin mümkün olmadığı anlaşılmakla, davanın kabulüne karar verilmesi gerekirken aksi gerekçeler ile reddine karar verilmesi hatalıdır."

23. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 18/4/2013 tarihli ve E.2012/32147, K.2013/12471 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Somut olayda bir şüphe feshi söz konusudur. Bu tür fesihte, işverenin işçisine karşı duyduğu şüphe, aralarındaki güven ilişkisinin zedelenmesine yol açmaktadır. İşverenden katlanması beklenemeyecek bir şüpheden dolayı, işçinin iş ilişkisinin devamı için gerekli olan uygunluğu ortadan kalktığından, güven ilişkisinin sarsılmasına yol açan şüphe, işçinin kişiliğinde bulunan bir sebeptir. Ciddi, önemli ve somut olayların haklı kıldığı şüphe, güven potansiyeline sahip olmaksızın ifa edilemeyecek iş için işçinin uygunluğunu ortadan kaldırdığından, şüphe feshi, işçinin yeterliliğine ilişkin fesih türü olarak gündeme gelecektir.

Davalı işyerinde fesih bildirgesinde anılan olayın davacı tarafından gerçekleştirildiği ceza yargılaması sonucunda da ispatlanmamış, davacı hakkında delil yetersizliğinden beraat kararı verilmiştir. Ancak davacının kendi kredi kartının sorgulanması ile bilgisi olmaksızın kredi kartından alışveriş yapılan müşterinin kredi kartının sorgulanmasının zamanlama yönünden iç içe geçmesi ve sorgulamanın yapıldığı terminalin aynı olması dikkate alındığında, bu hususun iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güveni ortadan kaldırmaya elverişli bir şüphe olup, davacı ile işveren arasındaki güven ilişkisinin sarsıldığı kabul edilmelidir. Bu durumda davalı işverenin artık işçiyi çalıştırması mümkün değildir. Bu sebeple iş sözleşmesinin feshi haklı sebebe dayanmasa da, feshin geçerli nedene dayandığı kabul edilmelidir. İşverence yapılan fesih geçerli nedene dayandığından davanın reddine karar verilmesi gerekirken, yazılı gerekçe ile kabulü hatalı olmuştur."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

24. Anayasa Mahkemesinin 20/12/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

25. Başvurucu, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirinin olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

26. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

27. Başvurucu; işe iade talebiyle başlatılan yargılama neticesinde varılan sonucun hakkaniyete aykırı olduğunu, iş akdinin kanunlarda öngörülen usule riayet edilmeksizin, somut bir bilgi/belge ortaya konulmadan feshedildiğini belirtmiştir. İşvereni feshe götüren olgunun hakkında yürütülen ceza yargılaması olduğunu ancak bu yöndeki değerlendirmenin yeterli olmadığını ifade eden başvurucu; anılan yargılamadan beraat ettiğini ve beraat kararının kesinleştiğini, ayrıca yine hakkında yürütülen soruşturmanın da takipsizlik kararı ile neticelendiğini, bu kapsamda ceza davasında iddia edilen hususların işe iade davasında tartışılmadığını, somut olay ve olguların ortaya konularak fesih için yeterli olup olmadığı hususunun incelenmediğini beyan etmiştir. Başvurucu; yeterli inceleme ve araştırma yapılmadan, iddia ve itirazları incelenmeden yürütülen yargılama nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamında hakkaniyete uygun yargılanma hakkı ile silahların eşitliği ilkesinin ve gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

28. Bakanlık görüş yazısında dosyaya gelen bilgi ve belgeler ile tarafların iddia ve itirazları doğrultusunda davanın reddedildiği, anılan kararın kanun yollarından geçerek kesinleştiği hatırlatılmış; hukuk kurallarını yorumlama yetkisinin derece mahkemelerine ait olduğu, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan bir durum olmadığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti mahiyetinde kalacağı hususlarında değerlendirmeler içeren Anayasa Mahkemesi kararlarına yer verilerek başvuru incelenirken hem bu hususların hem de somut olayın kendine özgü koşullarının gözönünde bulundurulması gerektiği belirtilmiştir.

29. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanında başvuru formunda ileri sürdüğü hususları tekrarlamıştır.

2. Değerlendirme

30. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvuru formu bir bütün olarak incelendiğinde başvurucunun temel iddiası iş akdinin somut bir gerekçe gösterilmeden feshedilmesi, buna ilişkin açtığı davanın da iddia ve itirazları karşılanmadan reddedilmesidir. Bu kapsamda başvurunun iddialarının gerekçeli karar hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

31. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

32. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 80).

33. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Anılan maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü -kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde- diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bağlamda Anayasa’nın bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılmasını ifade eden 141. maddesinin de hak arama hürriyetinin kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır (Vedat Benli, B. No: 2013/307, 16/5/2013, § 30).

34. Anılan kurallar uyarınca ilke olarak mahkeme kararlarının gerekçeli olması, adil yargılanma hakkının bir gereğidir. Derece mahkemeleri dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmada kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini makul bir şekilde gerekçelendirmek zorundadır. Bu gerekçelerin oluşturulmasında açık bir keyfîlik olmaması ve makul bir gerekçe gösterilmesi hâlinde adil yargılanma hakkının ihlalinden söz edilemez (İbrahim Ataş, B. No:2013/1235, 13/6/2013, § 23).

35. Makul gerekçe; davaya konu olay ve olguların mahkemece nasıl nitelendirildiğini, kurulan hükmün hangi nedenlere ve hukuksal düzenlemelere dayandırıldığını ortaya koyacak, olay ve olgular ile hüküm arasındaki bağlantıyı gösterecek nitelikte olmalıdır. Zira tarafların o dava yönünden hukuk düzenince hangi nedenle haklı veya haksız görüldüklerini anlayıp değerlendirebilmeleri için ortada usulüne uygun şekilde oluşturulmuş, hükmün hangi nedenle o içerik ve kapsamda verildiğini gösteren, ifadeleri özenle seçilmiş ve kuşkuya yer vermeyecek açıklıkta olan bir gerekçe bölümünün ve buna uyumlu hüküm fıkralarının bulunması zorunludur (İbrahim Ataş, § 24).

36. Kararların gerekçeli olması, davanın taraflarının mahkeme kararının dayanağını öğrenerek mahkemelere ve genel olarak yargıya güven duymalarını sağladığı gibi, tarafların kanun yoluna etkili başvuru yapmalarını mümkün hâle getiren en önemli faktörlerdendir. Gerekçesi bilinmeyen bir karara karşı gidilecek kanun yolunun etkin kullanılması mümkün olmayacağı gibi bahsedilen kanun yolunda yapılacak incelemenin de etkin olması beklenemez (Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, § 34).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

37. Somut olayda işveren nezdinde 2006 yılından itibaren işçi statüsünde çalışmakta olan başvurucunun iş sözleşmesi, terör örgütü ile irtibatı/iltisakı bulunduğu şüphesiyle 2017 yılında feshedilmiştir. Başvurucu, iş akdinin geçerli bir nedene dayanılmadan feshedildiğini belirterek işveren aleyhine işe iade talebiyle dava açmış; dava dilekçesinde herhangi bir illegal yapılanma ile alakasının olmadığını, feshin usul ve yasaya aykırı olarak yapıldığını beyan etmiştir.

38. Şüphe feshinin mahiyeti gereği ispatı beklenemese de -Yargıtay içtihadında da

belirtildiği üzere- şüphenin işçinin kişiliğinden kaynaklanan bir sebebe dayanması, bu sebebin de ciddi, önemli ve somut nitelikte objektif olay ve vakıalar ile desteklenmesi gerekmektedir (bkz. §§ 19-20). Aksi hâlde hukuk devletinin bir gereği olan hukuki güvenlik ilkesine aykırı şekilde keyfî uygulamaların gündeme gelmesi söz konusu olabilecektir.

39. Derece mahkemelerince gerçekleştirilen araştırma ve incelemeler neticesinde tespit edilen hususların hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerini temin edecek ve keyfî uygulamaların önüne geçecek şekilde somut olayın özelliği dikkate alınarak gerekçeli kararda ortaya konulması gerekmektedir. Bu kapsamda sadece şeklî anlamda bir gerekçenin varlığı yeterli değildir, aynı zamanda gerekçenin makul olması şartı aranmaktadır. Makul gerekçeden anlaşılması gereken mahkemelerin dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmasında kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini ortaya koymasıdır (bkz. §§ 32-36).

40. Şüphe feshi gerekçesiyle iş akdinin sonlandırıldığı davalarda fesih sonucunu doğuran durum veya olayın/vakıanın -Yargıtay içtihadında da değinildiği gibi- doğrudan işçinin şahsından kaynaklanması, millî güvenliği tehdit eden yapı veya oluşum ile işçi arasında güncel ve kişisel bir bağlantıyı ortaya koyabilecek nitelikte olması gerekir. Yine bu noktada derece mahkemelerince söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı bir şekilde gerekçelendirilmesi keyfîliğin önüne geçilebilmesi adına önem arz etmektedir.

41. Tüm bu açıklamalar kapsamında başvurucu hakkında yargılama dosyasına gelen bilgi ve belgelere bakıldığında 2011 yılında işlediği iddia edilen bir eyleme istinaden hakkında 6415 sayılı Kanun'a muhalefet ve silahlı terör örgütüne üye olma suçlamaları ile soruşturma başlatıldığı, gözaltı tedbiri uygulandığı, iddianame düzenlendiği ve bu kapsamda ceza yargılaması başlatıldığı görülmüştür. Öte yandan işe iade davası açıldıktan sonra 15/12/2017 tarihli bir eyleme istinaden başvurucu hakkında ayrıca silahlı terör örgütüne üye olma suçundan soruşturma başlatıldığı, hem ceza yargılamasının hem de ceza soruşturmasının delil yetersizliğinden beraat ve takipsizlik ile sonuçlandığı anlaşılmıştır. Buna mukabil işe iade davası, ceza yargılaması gerekçe gösterilerek reddedilmiştir (bkz. §§ 6-12).

42. Öncelikle belirtmek gerekir ki ceza ve hukuk mahkemelerinin verdiği kararların birbirleri yönünden mutlak surette bağlayıcı olduğunu söylemek mümkün değildir. Zira her bir mahkeme önüne gelen uyuşmazlığı kendi açısından ele almakta, ilgili mevzuat kapsamında farklı hukuki değerlendirme ve nitelendirmelere tabi tutmaktadır. Bu kapsamda Yargıtay kararlarında hem OHAL dönemi için hem de OHAL harici dönemler için işçi hakkında verilen bir beraat kararının şüphe feshi noktasında nasıl değerlendirilmesi gerektiği ana hatlarıyla ortaya konulmuştur. Yargıtay, beraat kararını işçi lehine değerlendirme eğilimi göstermekle birlikte yine de kararın içeriğindeki olay ve olguların fesih için yeterli olup olmadığını da ayrıca incelemiştir (bkz. §§ 22-23).

43. Bu açıklamalar ışığında başvuruya konu olaya geri dönmek gerekirse şüphe feshine gerekçe olarak ortaya konulan olgunun başvurucu hakkında yürütülen ceza davası olduğu anlaşılmış; ancak derece mahkemelerince ceza davasına dair gerekçeli kararda bir değerlendirme yapılmadığı, ceza dosyasında yer alan ve başvurucuya isnat edilen eylemlerin, bilgi ve belgelerin şüphe feshi açısından tartışılmadığı görülmüştür. Ceza yargılamasında yer alan bilgi ve belgelere ulaşılarak söz konusu verilerin iş akdinin feshine olan etkisinin değerlendirilmesinin önünde -masumiyet karinesine uygun olmak koşuluyla-

herhangi bir engel bulunmamaktadır. Dolayısıyla başvurucu hakkında ceza davası olduğu yönündeki tespitin -isnat edilen eylemlerin şüphe feshi yönüyle işe iade davasında ayrıca tartışılması gerekliliği noktasında- fesih için yeterli gerekçeyi oluşturduğunu söylemek mümkün görünmemektedir.

44. Sonuca varmadan önce belirtmek gerekir ki derece mahkemeleri, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değildir. Ancak ileri sürülen iddialardan biri kabul edildiğinde bunun davanın sonucuna etkili olması hâlinde mahkeme, bu hususa belirli ve açık bir yanıt vermek zorunda olabilir (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56).

45. Başvuruya konu olaya ilişkin yukarıda yapılan tüm incelemeler neticesinde -ilgili mevzuat, Yargıtay ve Anayasa Mahkemesi içtihadı da dikkate alındığında- başvurucunun iddia ve itirazlarının yargılamanın esasına temas eden ve davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte olduğunu söylemek mümkündür. Bu kapsamda derece mahkemelerinden beklenen, başvurucu ile terör örgütleri arasındaki bağlantıyı gösteren somut, kişisel ve güncel sebepleri gerekçeli kararda ayrıntılı bir şekilde ortaya koymak, kendisini davanın reddi sonucuna götüren sebepleri net bir şekilde karara yansıtmaktır.

46. Dolayısıyla gerekçeli kararda; işveren yönünden başvurucu ile işveren arasındaki güven ilişkisinin sarsılmasına neden olan olay ve olgulara dair yeterli inceleme ve araştırma yapılmadığı, başvurucunun yargılamanın esasına tesir eder nitelikteki iddia ve itirazlarının incelenmediği ve bu iddiaların karşılanmadığı görülmüştür. Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır (benzer yönde bkz. Yücel Gazi, B. No: 2020/37058, 20/6/2023).

47. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

İrfan FİDAN ve Muhterem İNCE bu görüşe katılmamışlardır.

48. Başvurucu ayrıca hakkında yürütülen yargılama neticesinde beraat kararı, soruşturma neticesinde ise takipsizlik kararı verildiğini, dolayısıyla örgüt ile ilişkisinin olmadığının ceza mahkemeleri ve savcılıklarca tespit edildiğini, buna rağmen terör örgütü ile irtibatı/iltisakı gerekçesiyle işe iade davasının reddedilerek örgüt üyesi muamelesi gördüğünü belirtmiş ve masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

49. Başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden masumiyet karinesinin ihlal edildiğine yönelik iddiası hakkında ayrıca bir inceleme yapılmasına yer olmadığına karar verilmesi gerekir.

C. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

50. Başvurucu, yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmadığını ileri sürmüştür.

51. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun

incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna varmış; başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle başvurunun kabul edilemezliğine karar vermiştir. Somut başvuruda da anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

52. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

53. Başvurucu, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

54. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

55. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

C. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE İrfan FİDAN ve Muhterem İNCE'nin karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

D. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Diyarbakır 1. İş Mahkemesine (E.2017/716, K.2018/375) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/12/2023 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvurucu; işe iade talebiyle başlatılan yargılama neticesinde varılan sonucun hakkaniyete aykırı olduğunu, iş akdinin kanunlarda öngörülen usule riayet edilmeksizin, somut bir bilgi/belge ortaya konulmadan iş akdinin feshedildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 80).

3. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlık konusunda varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (konuya ilişkin birçok karar arasından bkz. Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013).

4. Başvurucu hakkında yargılama dosyasına gelen bilgi ve belgelere bakıldığında 2011 yılında işlendiği iddia edilen bir eyleme istinaden hakkında Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkındaki Kanuna Muhalefet ve Silahlı Terör Örgütüne Üye Olma suçlamaları ile soruşturma başlatıldığı, gözaltı tedbiri uygulandığı, 20/6/2017 tarihinde atılı suçlar kapsamında iddianame düzenlendiği ve bu kapsamda ceza yargılaması başlatıldığı görülmektedir. Öte yandan işe iade davası açıldıktan sonra 15/12/2107 tarihli bir eyleme istinaden başvurucu hakkında ayrıca Silahlı Terör Örgütüne Üye Olma suçundan soruşturma başlatıldığı, hem ceza yargılamasının hem de ceza soruşturmasının delil yetersizliğinden beraat ve takipsizlik ile sonuçlandığı görülmektedir.

5. Öncelikle belirtmek gerekir ki ceza ve hukuk mahkemelerinin vermiş olduğu kararların birbirleri yönünden mutlak surette bağlayıcı olduğunu söylemek mümkün değildir. Zira her bir mahkeme önüne gelen uyuşmazlığı kendi zaviyesinden ele almakta; ilgili mevzuat kapsamında farklı hukuki değerlendirme ve nitelendirmelere tabi tutmaktadırlar. Bu kapsamda Yargıtay kararlarında hem OHAL dönemi için hem de OHAL harici dönemler için işçi hakkında verilen bir beraat kararının şüphe feshi noktasında nasıl değerlendirilmesi gerektiği ana hatlarıyla ortaya konulmuştur. Yargıtay, beraat kararını işçi lehine değerlendirme eğilimi göstermekle birlikte yine de kararın içeriğindeki olay ve olguların fesih için yeterli olup olmadığını da ayrıca incelemiştir.

6. Somut olayda beraat kararın gerekçesinde, başvurucunun örgüt üyesi olduğu tespit edilen şahıs ile yine örgüt üyelerinin kullandığı internet ağı üzerinden yazışmalar yaptığı hususunun tespit edildiği, bu kapsamda başvurucunun ilaç, CD, lokum vb. malzemeleri temin edebilmek için söz konusu şahsın yönlendirmesi ile hareket ettiği ancak istenilen malzemelerin temin edilemediği, başvurucunun savunması dikkate alındığında ise atılı suçlamaların sübut bulmadığı değerlendirmesi ile delil yetersizliğinden beraat kararı verildiği anlaşılmıştır. Savcılık soruşturmasına bakıldığında ise başvurucunun işe iade davası açıldıktan yaklaşık bir ay sonra eşi ile birlikte Edirne üzerinden yasa dışı yollardan yurt dışına çıkmaya çalışırken yakalandıkları, eşinin telefonunda yapılan incelemede başvurucunun PKK/KCK bayrağı altında çekilmiş fotoğraflarının bulunduğu, ancak söz

konusu tespitlerin örgüt üyeliği için yeterli olmadığı belirtilmiş ve yine delil yetersizliğinden takipsizlik kararı verildiği anlaşılmıştır.

7. Başvurucu beraat ve takipsizlik kararlarına rağmen davanın reddi kararı verilmesinin hakkaniyete aykırı olduğunu, iddia ve itirazlarının dikkate alınmadığını ileri sürmekte ise de derece mahkemeleri, kendisine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değildir. Ancak ileri sürülen iddialardan biri kabul edildiğinde davanın sonucuna etkili olması halinde, mahkeme bu hususa belirli ve açık bir yanıt vermek zorunda olabilir. Böyle bir durumda dahi, ileri sürülen iddiaların zımnen reddi yeterli olabilir (benzer yöndeki AİHM kararı için bkz. Hiro Balani/İspanya, B. No. 18064/91, 9/12/1994).

8. Somut olayda, derece mahkemesi tarafından ceza yargılaması gerekçe gösterilerek işe iade davasının reddedildiği görülmektedir. Başvurucu her ne kadar beraat ettiğini ileri sürmüş ise de bilhassa 2015-2017 yılları arası hem PKK hem de diğer illegal yapılanmaların aktif olarak eylemlerine devam ettikleri, söz konusu eylem ve etkinliklerin milli güvenlik ve devletin bekası noktasında ciddi bir tehdit oluşturduğu, bu kapsamda OHAL ilan edilerek AİHS'in 15. maddesi gereği belirli hak ve özgürlükleri koruma yükümlülüklerini askıya almak suretiyle birtakım tedbirler almak mecburiyetinde kalındığı görülmektedir. Özellikle ülkenin içinde bulunduğu olağanüstü koşullar karşısında, başvurucu hakkında ceza yargılamasına konu olayın meydana geliş şekli, başvurucunun savunması ve işe iade davası devam ederken hakkında tekrar soruşturma açılmasına sebep olan eylemler bir bütün olarak ele alındığında delil yetersizliğinden beraat ve takipsizlik kararı verilmiş ise de belirtilen hususların şüphe feshi kapsamında yeterli olduğu yönünde derece mahkemelerince yapılan değerlendirmenin keyfi olduğunu söylemek mümkün görünmemektedir.

9. Somut olayda başvurucu tarafından ileri sürülen iddialar mahkemelerce delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olup mahkeme kararlarının gerekçesinde bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan bir hususun da bulunmadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca Mahkemenin yukarıda da belirtildiği üzere iddia ve savunmalar ile tüm delilleri inceleyerek ve değerlendirerek karar verdiği, kararın gerekçesiz olduğundan söz edilemeyeceği açıktır.

10. Öte yandan başvurucunun iş akdinin feshine gerekçe olarak gösterilen olgunun Diyarbakır 9. Ağır Ceza Mahkemesinde görülen ve beraat kararı ile neticelenen yargılama olduğu görülmektedir. Bölge Adliye Mahkemesinin gerekçeli kararında bahse konu ceza yargılamasına değinilmekle birlikte eylemin ceza hukuku yönünden suç oluşturup oluşturmadığı hususundan ayrı ve bağımsız olarak değerlendirme yapıldığı, başvurucunun suçlu olduğunu ifade veya ima eden bir ibareye yer verilmediği görülmektedir. Bir başka ifadeyle Bölge Adliye Mahkemesi tarafından sonuca ulaşılırken ceza davasının sonucundan değil yargılamaya neden olan olgulardan ve bu olguların başvurucu ve işveren arasındaki güven ilişkisine etkilerinden hareket edildiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla başvurucunun masumiyet karinesine yönelik bir ihlalin bulunmadığının da açık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

11. Açıklanan nedenlerle somut olay yönünden, başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edilmediği kanaatine vardığımızdan, çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyoruz.

Üye İrfan FİDAN Üye Muhterem İNCE

AYTEN DENİZ

B. No: 2021/35893 | Karar tarihi: 20.12.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/35893

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AYTEN DENİZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/35893)

Karar Tarihi: 20/12/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Hasan HÜZMELİ

Başvurucu : Ayten DENİZ

Vekili : Av. Serkan AKBAŞ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, katıldığı bir toplantıdaki eylemleri nedeniyle farklı suçlardan cezalandırılmasının başvurucunun toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını ihlal ettiği iddiasına ilişkindir. Başvuruda ayrıca adil yargılanma hakkı ile kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında kalan bazı iddialarda da bulunulmuştur.

A. Başvuruya Konu Olay Özeti

2. Kolluk görevlilerince düzenlenen tutanaklara göre 19/12/2000 tarihinde güvenlik görevlilerince Ankara'da gerçekleştirilen ve kamuoyunda "Hayata Dönüş Operasyonu" olarak bilinen operasyonların 10. yıl dönümünde Barış ve Demokrasi Partisi Silvan ilçesinde bir toplantı ve basın açıklaması organize etmiştir. İdari otoritelerin düzenledikleri raporlara göre mitinge yaklaşık 400 kişi katılmıştır. Toplantı alanında PKK terör örgütünü temsil eden flamalar ile örgüt liderinin fotoğrafı taşınmış ve terör örgütü lehine sloganlar atılmıştır. Aralarında başvurucunun da olduğu bazı katılımcılar tanınmamak için yüzlerini kapatmıştır. Başvurucu, molotof kokteyli atarak bir polis ile yedi sivilin yaralanmasına sebebiyet vermiş;

bir başka molotof kokteylini ise atamadan elinde patlaması sonucu yaralanmıştır. Bu olaydan sonra da yüzlerini kapatan şahıslar tarafından polise taş ve iki adet molotof kokteyli atılmış, polisin eylemlerin suç teşkil ettiğine yönelik ihtarına rağmen grup yaralayıcı madde atmaya devam etmiştir.

3. Başvurucu hakkında; silahlı terör örgütüne üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleme, silahlı terör örgütünün propagandasını yapma ve 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun bazı maddelerine muhalefet etme suçlarından yürütülen soruşturma kapsamında 4/3/2011 tarihinde tutuklama tedbirine başvurulmuştur. Soruşturma aşamasında alınan uzmanlık raporunda, başvurucunun kıyafetlerinin üzerinde patlayıcı madde kalıntıları olduğu tespit edilmiştir. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı (CMK 250. madde ile görevli) 23/1/2011 tarihinde başvurucunun da aralarından bulunduğu on kişi hakkında çeşitli suçlardan iddianame düzenlemiştir.

4. Yargılama sonucu Diyarbakır 5. Ağır Ceza Mahkemesi (CMK 250. madde ile görevli) 31/1/2013 tarihinde başvurucu hakkında silahlı terör örgütüne üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleme suçundan 12 yıl, silahlı terör örgütünün propagandasını yapma suçundan 1 yıl, tehlikeli maddeleri izinsiz olarak bulundurma adli para cezası ve 6 yıl 8 ay, genel güvenliği kasten tehlikeye sokma suçundan 9 ay, toplantı ve gösteri yürüyüşüne silahlı katılma suçundan 1 yıl, katıldığı kanuna aykırı toplantı veya gösteri yürüyüşünde ihtara rağmen dağılmamakta ısrar etme suçundan 6 ay, kolluk görevlilerine karşı cebir veya tehdit kullanılarak direnme suçundan 18 ay hapis cezasıyla mahkûmiyetine ve hükümle birlikte tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir.

5. Diyarbakır 5. Ağır Ceza Mahkemesi gerekçeli kararında, gösteri yürüyüşü sırasında topluluk tarafından PKK terör örgütü ve terör örgütü lehine "Biji serok apo" (Yaşasın başkan Apo), "PKK halktırhalk burada, dişe diş kana kan seninleyiz öcalan, şehit namırın (şehitler ölmez), be serok jiyan nabe (başkansız yaşam olmaz)" şeklinde sloganlar atılması, yüzlerini kapatan şahıslar tarafından terör örgütünü simgeleyen flama ile terör örgütü liderinin posterinin açılması nedeniyle düzenlenen etkinliğin terör örgütü propagandasına dönüştüğünü kabul etmiştir. Mahkeme, kamera görüntülerini inceleme ve tespit tutanaklarını ve uzmanlık raporlarını gözeterek her bir sanık yönünden ayrı başlıklar hâlinde ayrıntılı değerlendirmeler yapmıştır. Bu kapsamda Mahkemenin başvurucu hakkında yaptığı tespit ve değerlendirmeler özetle şöyledir:

i. Başvurucu, örgütün çağrıları üzerine düzenlenen etkinliğe katılarak PKK terör örgütü ve örgüt lideri lehine sloganlara iştirak etmiştir.

ii. Başvurucu tanınmamak için yüzünü atkı ve kapüşonuyla kapatmış, ayrıca eldiven giymiştir. Başvurucunun elinde ateşlenmiş molotof kokteyliyle yolun karşısındaki polis memurlarına doğru ilerlediğini gören kolluk güçleri müdahale etmek istemiştir. Ancak grupta bulunan -dosyanın diğer sanıkları- bazı kişiler tarafından engellenmesi nedeniyle başvurucu yakalanamamıştır. Bu esnada başvurucunun attığı molotof kokteyli bir pankarta çarpması nedeniyle polis memurlarının bulunduğu kaldırımın hemen yanına yanar vaziyette düşmüş ancak patlamamıştır.

iii. Başvurucunun kalabalık içerisine saklandıktan sonra grup galeyana gelerek Gazi Caddesi'ndeki yolu tamamen trafiğe kapatmıştır. Başvurucu, tahrip gücünü arttırmak için çivi ve benzeri metallerin konulduğu patlayıcı maddeyi atamadan elinde patlaması sonucu bazı uzuvlarının kaybına, vücudunun çeşitli bölgelerinde doku yıkımına ve bir polisin de yaralanmasına neden olmuştur. Ayrıca olayda yaralanan yedi mağdur ile ilgili Silvan

Cumhuriyet Başsavcılığında ayrı soruşturma yürütüldüğü bilgisi verilmiştir.

6. Temyiz incelemesi sonucunda başvurucu hakkında -toplantı ve yürüyüşüne silahlı katılma, katıldığı kanuna aykırı toplantı veya gösteri yürüyüşünde ihtara rağmen dağılmamakta ısrar etme- 2911 sayılı Kanun'a muhalefet suçundan verilen mahkûmiyet hükümleri hakkında kovuşturmanın ertelenmesine karar verilmesi, silahlı terör örgütüne üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleme suçundan verilen mahkûmiyet hükmünü ise başvurucunun eylemlerinin devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozmak suçunu oluşturduğu ve tefrik edilerek Silvan Cumhuriyet Başsavcılığında yürütülen soruşturmanın akıbetinin araştırılarak anılan suçtan hukuki durumunun takdir edilmesi amacıyla bozulmasına karar verilmiştir. Başvurucu hakkında terör örgütünün propagandasını yapma, tehlikeli maddeleri izinsiz olarak bulundurma, genel güvenliği kasten tehlikeye sokma, kolluk görevlilerine karşı cebir veya tehdit kullanılarak direnme suçları yönünden verilen mahkûmiyet kararları ise Yargıtayca 10/4/2014 tarihinde onanarak kesinleşmiştir.

7. Başvurucunun da aralarında bulunduğu -tefrik edilen- altı başvurucu, nihai hükümden 21/7/2014 tarihinde haberdar olduklarını belirterek 22/7/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Bölüm tarafından mevcut bireysel başvuru dosyasının 2014/12538 numaralı bireysel başvuru dosyasından ayrılmasına karar verilmiştir.

B. Bireysel Başvuru Sonrası Hukuki Süreç

8. CMK 250. madde ile yetkili mahkemelerin kapatılması üzerine dosya Diyarbakır 4. Ağır Ceza Mahkemesine devredilerek farklı bir esasa kaydedilmiştir. Yargıtay Dairesinin bozma kararı sonrası -tefrik edilen dosya- Diyarbakır 3. Ağır Ceza Mahkemesinde yürütülen kovuşturma dosyası, başvuruya konu dosya ile birleştirilerek yargılama tamamlanmıştır.

9. Yapılan yargılama sonucu Diyarbakır 4. Ağır Ceza Mahkemesi 8/6/2021 tarihinde başvurucu hakkında devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozmak suçundan -aleyhe temyiz olmadığından bozma ilamından önceki kazanılmış hakkı gözetilerek- ağırlaştırılmış müebbet, kasten yaralama suçlarından farklı sürelerde hapis cezalarına mahkûm etmiş, 2911 sayılı Kanun'un 32. maddesinin birinci fıkrası ve 33. maddesinin birinci fıkrasına muhalefet eylemleri nedeniyle kovuşturmanın ertelenmesine karar vermiştir.

10. Başvurucu, mahkûmiyet hükümlerini temyiz etmiş ancak başvuru dosyasından kovuşturmanın ertelenmesi kararına karşı itirazda bulunup bulunmadığı tespit edilememiştir. Temyiz incelemesi sonucunda Yargıtay " 'örgütün amaçladığı suça matuf vahamet arz eder nitelikte' eylemin neden ibaret olduğu, bu sonuca hangi delillere istinaden varıldığı da gösterilip açıklanmadan, aynı grup arasında yer alan eylemci kişilerin olası kastla yaralanması suçlarından da hüküm kurulmak suretiyle ve fakat bu suçların vahim eylem kapsamında değerlendirilip değerlendirilmediğine de yer verilmeksizin yetersiz gerekçelerle hüküm kurul[duğu]" gerekçesiyle hükmün bozulmasına karar vermiştir. Bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla dava derdesttir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Terör Örgütü Propagandası Yapma ve Görevi Yaptırmamak İçin Direnme Suçları Yönünden

11. Başvurucu, basın açıklaması sonrası yaşanan şiddet olayının etkinliğin tamamına izafe edilemeyeceğini ve tüm katılımcılara atfedilemeyeceğini belirterek yalnızca bir basın

açıklamasına katılması nedeniyle hakkında örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleme suçundan cezalandırılmasının ifade hürriyeti ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını ihlal ettiğinden yakınmıştır. Başvurucu ayrıca etkinliğin bir terör örgütünün çağrısı üzerine yapıldığı varsayımı ile cezalandırılmasının adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini iddia etmiştir. Adalet Bakanlığı (Bakanlık); başvuruya konu yargılamanın derdest olduğunu, olağan kanun yollarının henüz tüketilmediğini belirterek başvurunun kabul edilebilirlik koşulunun incelenmesi yönünde görüş bildirmiştir. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin olarak Anayasa Mahkemesinin Necati Gündüz ve Recep Gündüz (B. No: 2012/1027, 12/2/2013) kararına atıf yapmakla yetinmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

12. Başvurucu, katıldığı bir toplantı ve gösteri yürüyüşünde işlediği eylemler nedeniyle kamu görevlisine direnme suçundan ve terör örgütü propagandası yapma suçundan cezalandırılmıştır. Bu nedenle başvurucunun şikâyetlerinin bir bütün olarak toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir (benzer yönde değerlendirme için bkz. Ferhat Üstündağ, B. No: 2014/15428, 17/7/2018, § 30; Mervan Kayhan, B. No: 2017/34577, 28/1/2021, § 34).

13. Bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla silahlı terör örgütüne üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işlediği isnadıyla yapılan yargılama derdest ise de başvurucunun etkinlikte gerçekleştirdiği eylemler nedeniyle kurulan mahkûmiyet hükümleri yönünden olağan kanun yolunu tükettiği anlaşılmıştır. Buna göre açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yapılan müdahalenin dayanağı olan 3713 sayılı Kanun'un 7. maddesi ile 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 265. maddesinin kanunilik ölçütünü karşıladığı kabul edilmiştir. Müdahalenin Anayasa'nın 34. maddesinin ikinci fıkrasında öngörülen sınırlama sebeplerinden millî güvenlik ve kamu düzeninin korunması amacıyla yapıldığı anlaşılmıştır. Bu belirlemenin ardından demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk yönünden inceleme yapılacaktır.

15. Başvuruya konu toplantıda PKK terör örgütünü ve liderini öven bazı sloganlar atılmış, terör örgütünü temsil eden flamalar taşımıştır. Toplantıya katılanlardan bir kısmı tanınmamak amacıyla yüzlerini kapatarak polise molotof kokteyli ve yaralayıcı madde atmıştır. Anılan eylemler sonrasında toplantıya katılan gruba polisin dağılmaları hususunda ihtarına rağmen grup güvenlik güçlerine taşlarla saldırmıştır. Başvurucunun da terör örgütü lehine sloganlar attığı, kimliğini gizlemek için yüzünü kapattığı ve güvenlik güçlerine molotof kokteyli ile saldırdığı derece mahkemesince sabit görülmüştür (sübuta ilişkin itirazların ve ceza yargılamasında hangi delillerin hükme esas alınabileceği ilkesel olarak Anayasa Mahkemesinin ilgi alanı olmadığına ilişkin değerlendirmeler için bkz. Ferhat Üstündağ, § 35; Mahmut Catın ve Saadet Aksoy, B. No: 2015/324, 30/6/2020, § 27). Başvurucu sadece toplantının terör örgütünün çağrı üzerine yapılmadığına ilişkin itirazda bulunmuş, bunun dışında ilk derece mahkemesince değerlendirmeye alınan diğer delillere ve kabul edilen sübuta ilişkin Anayasa Mahkemesinin dikkate almasını gerektirecek hiçbir şikâyette bulunmamıştır.

16. Buna göre Anayasa Mahkemesi önündeki mesele, kimliğini gizlemek amacıyla yüzünü kapatarak polise patlayıcı ve yaralayıcı madde atan başvurucunun terör örgütünün propagandasına dönüşen bir toplantıda terör örgütü propagandası yapma suçundan 1 yıl ve

kolluk görevlilerine görevlerini yaptırmamak için direnme suçundan 18 ay hapis cezası ile cezalandırılmasının demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığının belirlenmesinden ibarettir.

17. Anayasa Mahkemesi pek çok kararında Anayasa'nın 34. maddesinin fikirlerin silahsız ve saldırısız, başka bir ifade ile barışçıl bir şekilde ortaya konulabilmesi için toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını güvence altına aldığını açıklamıştır. Toplantı hakkının amacının şiddete başvurmayan ve fikirlerini barışçıl bir şekilde ortaya koyan bireylerin haklarının korunması olduğunu ifade etmiştir. Bu tespitle uyumlu olarak da şiddet kullanma niyetinde olan kişilerin katıldığı veya düzenlediği gösterilerin barışçıl toplanma kavramı dışında olduğunu önemle vurgulamıştır (birçok karar arasından bkz. Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri [GK], B. No: 2014/920, 25/5/2017, § 80; Dilan Ögüz Canan [GK], B. No: 2014/20411, 30/11/2017, § 37; Ferhat Üstündağ, §§ 50-51; toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının sağladığı korumadan yararlanmak için hakkın gerektirdiği ödev ve sorumluluklara uygun davranılması gerektiğine dair açıklamalar için bkz. Ferhat Üstündağ §§ 57,76; Ali Hizmetçi ve diğerleri, B. No: 2017/18232, 7/9/2021, §§ 60,70).

18. Anayasa Mahkemesi; daha önce vermiş olduğu bir kararında sıradan bir toplantıda değil fakat terör örgütünün propagandasına dönüştürülen toplantıda kimliklerini gizleyen kişilerin iyi niyetlerinden şüphe duymak için yeterli nedenlerin var olduğu, bu kişilerin katıldığı veya düzenlediği gösterilerin o kişiler yönünden barışçıl toplantı kavramı dışında mütalaa edilmesinin temel hakların meşru zeminde ve etkin şekilde kullanılmasına hizmet edeceği sonucuna ulaşmıştır (Ferhat Üstündağ, § 77).

19. İlk olarak derece mahkemesi; başvurucunun da aralarında bulunduğu grubun PKK terör örgütü liderini, terör örgütünü ve onun şiddet eylemlerini övücü sloganlar attığını tespit etmiştir (bkz. § 5). Mahkeme ''PKK Halktır Halk Burada, Dişe Diş Kana Kan Seninleyiz Öcalan, Şehitler Ölmez" şeklinde sloganları ile terör örgütünün destekçisi olduğunu açıkça ifade eden bu kişilerin terör örgütünün propagandasını yaptıklarını kabul etmiştir (benzer sloganların değerlendirildiği kararlar için bkz. Hanifi Biçimli, B. No: 2013/6909, 24/2/2021, §§ 73,74; Mervan Kayhan, §§ 48-54). Anayasa Mahkemesine göre doğrudan veya dolaylı olarak bir terör örgütünü övmek, desteklemek veya yüceltmek ile cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlere başvurmayı teşvik etmek arasında bir fark bulunmamaktadır (Meral Danış Beştaş (5), B. No: 2014/1474, 16/11/2021, § 56; bir terör örgütünün eylemlerini onaylayarak kamuoyu önünde ona sahip çıkmak, anılan örgütün işlediği cürümleri iyi görmek ve dolayısıyla desteklemek niteliğinde olduğuna dair değerlendirme için bkz.Ferhat Üstündağ, § 70).

20. İkinci olarak başvurucunun terör örgütünün propagandasının yapıldığı toplantıda kimliğini gizlemek için yüzünü kapattığı ve ayrıca patlayıcı, yakıcı, aşındırıcı, yaralayıcı nitelikteki patlayıcı maddeleri kolluk görevlilerin bulunduğu alana atarak sekiz kişinin yaralanmasına neden olduğunu tespit etmiş ve cezalandırılmasında bu eylemleri de gözönünde bulundurmuştur (benzer değerlendirme için bkz. Ferhat Üstündağ, § 77; Ali Hizmetçi ve diğerleri, § 69). İlk derece mahkemesinin dayandığı deliller, delilleri ele alma usulü ve vardığı sonuca ilişkin gerekçesi birlikte değerlendirildiğinde Anayasa Mahkemesi derece mahkemelerinin sübuta ilişkin kabulünü benimsememek konusunda bir sebep bulunmadığı kanaatine ulaşmıştır.

21. Sonuç olarak başvurucunun da aralarında bulunduğu grubun yukarıda zikredilen sloganlarla terör örgütünün toplumsal bilinirliğinin ve kabul edilebilirliğinin artırılmasına,

eylemlerinin meşru gösterilmesine, toplantı ve gösteri hakkının tanıdığı imkânlar kullanılarak güvenlik güçlerine ve devletin diğer kurumlarına karşı sürekli bir çatışma siyasetinin yöntem olarak benimsenmesine hizmet etmiştir. Ayrıca başvurucu terör örgütünün propagandasının yapıldığı toplantıda kimliğini gizlemek için yüzünü kapatıp, attığı patlayıcı ve yaralayıcı maddelerle süregelen şiddet eylemlerinin artmasına destek olacak tarzda hareket etmiştir.

22. Başvurucunun cezalandırılmasıyla çoğulcu bir toplumun oluşturulmasında önemli rolü olan toplantı hakkının korunması, PKK terör örgütünün yöntem olarak benimsediği şiddet eylemlerinin ortadan kaldırılması ve demokratik yaşam için ciddi bir tehdit oluşturan şiddetin devamına ve artmasına destek olacak tarzda hareket eden kişilerin engellenmesi amaçlanmaktadır. Örgütün şiddet eylemlerini meşru göstermek amacıyla faaliyet gösterdiği değerlendirilen ve katıldığı toplantıda şiddet içeren eylemlerde bulunan başvurucuya verilen 1 yıl ve 18 ay hapis cezalarının kamu gücünü kullanan organların ve mahkemelerin farklı menfaatleri dengelemek konusundaki takdir yetkileri de gözetildiğinde zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığı ve orantılı olduğu sonucuna varılmıştır (temel haklara yönelik müdahalenin meşru olduğu açık olan başvuruların açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebileceğine dair değerlendirme için bkz. Hikmet Balabanoğlu, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 24).

23. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine dair başvurusunun bu kısmının bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Silahlı Terör Örgütüne Üye Olmamakla Birlikte Örgüt Adına Suç İşleme, Toplantı ve Yürüyüşe Silahla Katılma, Kanuna Aykırı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşünde İhtara Rağmen Dağılmamakta Israr Etme Suçları Yönünden

24. Anayasa Mahkemesine başvurulabilmesi için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının anayasal ödevi olup bu ödevin ihmal edilmesi nedeniyle ortaya çıkan hak ihlallerinin düzeltilmesi idari ve yargısal makamların görevidir. Bu nedenle temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine ilişkin iddiaların öncelikle derece mahkemeleri önünde ileri sürülmesi, bu makamlar tarafından değerlendirilmesi ve bir çözüme kavuşturulması esastır (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 16).

25. Başvurucunun bireysel başvuruya konu ettiği silahlı terör örgütüne üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleme suçu isnadıyla yapılan yargılamanın, inceleme tarihi itibarıyla derdest olduğu anlaşılmıştır (bkz. § 10). Ayrıca toplantı ve yürüyüşe silahla katılma suçu ile kanuna aykırı toplantı ve gösteri yürüyüşünde ihtara rağmen dağılmamakta ısrar etme suçu yönünden verilen kovuşturmanın ertelenmesi kararına karşı başvurucu, -itiraz ederek- olağan kanun yollarını tükettiğine ilişkin bir açıklamada bulunmadığı gibi herhangi bir belge de sunmamıştır.

26. Açıklanan gerekçelerle başvuru konusu cezalandırmalar yönünden toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine dair başvurusunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddialar

27. Başvurucu, siyasi amaçla kanuni dayanağı olmadan kurulan özel yetkili mahkemede

yargılanması nedeniyle tarafsız ve bağımsız mahkemede yargılanma hakkının, hükmün müzakere edildiği son duruşmada başvurucunun avukatının duruşma salonundan dışarı çıkarılmasına rağmen Cumhuriyet savcısının duruşma salonundan çıkarılmaması nedeniyle silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bakanlık görüşünde, anılan iddialara yönelik görüş bildirilmemiştir.

28. Bireysel başvurunun ikincil niteliğinin bir sonucu olarak olağan kanun yollarında ve mahkemeler önünde ileri sürülmeyen iddialar ile bu mahkemelere sunulmayan bilgi ve belgeler bireysel başvuru konusu edilemez (Bayram Gök, B. No: 2012/946, 26/3/2013, § 20).

29. Somut olayda başvurucu adil yargılanma hakkının ihlaline neden olduğunu ileri sürdüğü iddialarını 27/6/2013 tarihli temyiz dilekçesinde dile getirmediği, bu nedenle de başvuru yollarını usulüne uygun tüketmediği anlaşılmıştır.

30. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

31. Başvurucu; tutuklamanın hukuki olmadığını ve uzun sürdüğünü, ilk duruşmaya kadar olan tutukluluk incelemelerinin duruşmasız yapıldığını, tutukluluğun devamına karar verilirken Cumhuriyet savcılığının görüşünün alınmasına rağmen kendisinin görüşünün alınmadığını ve tutuklamanın devamına dair kararların gerekçesiz ve özensiz olduğunu ileri sürmüştür.

32. Bir suç isnadına bağlı olarak tutuklu olma durumunda tutukluluk süresinin kanunda öngörülen azami süreyi veya makul süreyi aştığı iddiasıyla yapılacak bireysel başvurunun ilk derece yargılaması devam ederken tutukluluğun devamına karar verilen her aşamada başvuru yolları tüketildikten sonra başvuru süresi içinde yapılması gerekir (Mehmet Emin Kılıç, B. No: 2013/5267, 7/3/2014, § 28). Bu bağlamda bir suç isnadına bağlı olarak tutuklulukla ilgili şikâyetleri içeren bireysel başvurunun hükümle birlikte verilen tutukluluğun devamı kararı sonrasında yapılması hâlinde tutukluluğun devamı kararına itiraz edilmemiş ise kararın verildiğinin öğrenildiği tarihten itibaren, itiraz edilmiş ise itiraz merciince verilen kararın öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekmektedir (Fırat İşgören, B. No: 2014/6425, 17/11/2016, § 34).

33. Somut olayda başvurucu tarafından ilk derece mahkemesince hükümle -31/1/2013 tarihli mahkûmiyet kararıyla- birlikte verilen tutukluluğun devamı kararına itiraz edildiğine yönelik bir bilgi ve/veya belge tespit edilememiştir. Bu nedenle başvurunun ilk derece mahkemesinin nihai kararının tefhimle öğrenildiği 31/1/2013 tarihinden itibaren otuz gün içinde yapılması gerekmektedir. Buna göre 22/7/2014 tarihinde yapılan bireysel başvuruda süre aşımı olduğu sonucuna varılmıştır.

34. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın terör örgütü propagandası yapma ve görevi yaptırmamak için direnme suçları yönünden açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın silahlı terör örgütüne üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleme, toplantı ve yürüyüşe silahla katılma, kanuna aykırı toplantı ve gösteri yürüyüşünde ihtara rağmen dağılmamakta ısrar etme suçları yönünden başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 20/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AKLİME HANAS VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/36970 | Karar tarihi: 20.12.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/36970

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AKLİME HANAS VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/36970)

Karar Tarihi: 20/12/2023

R.G. Tarih ve Sayı: 31/1/2024-32446

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Hasan HÜZMELİ

Başvurucular : 1. Aklime HANAS

2. Aysel TUFAN

3. Remziye ALAN

Vekilleri : Av. Öykü ÇAKMAK USAL

Av. Semra BALYAN

Av. İrem YILDIZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, idarenin belirli konularda yapılmak istenen eylemlere yönelik olarak hukuka aykırı şekilde yasaklama kararı vermesi ve bu kararın iptal edilmesi için açılan davanın reddedilmesi nedeniyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular 25/8/2021 tarihinde yapılmıştır. 2021/37003 ve 2021/37017 numaralı

başvurular incelenen başvuruyla birleştirilmiştir. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Olayın Arka Planı

5. 2008 yılı Kasım ayında, PKK silahlı terör örgütü lideri A.Ö.nün ceza infaz kurumunda avukatları ve aile bireyleriyle düzenli olarak görüştürülmediği tecrit edildiği iddiasıyla Halkların Demokratik Partisi (HDP) Milletvekili L.G. açlık grevine başlamıştır. Akabinde birçok ceza infaz kurumundaki tutuklu ve hükümlüler de bu greve ve L.G.ye destek vermek amacıyla açlık grevine katılmıştır.

6. Aralarında ceza infaz kurumunda bulunan kişilerin yakınlarının da olduğu gruplar, açlık grevlerine dikkati çekmek ve/veya eylemleri desteklemek amacıyla Diyarbakır'da toplantı ve gösteriler düzenlemiştir. Başvuruculaların beyanına göre 14/4/2019 ile 21/5/2019 tarihleri arasında bu kapsamda düzenlenmek istenen toplantılara kolluk görevlileri, yirmi dört kez müdahalede bulunmuştur.

7. Diyarbakır Valiliği (Valilik) 15/4/2019 tarihli ve 2019/1959 sayılı yazısıyla, il genelinde açlık grevi eylemine destek mahiyetinde yapılacak eylem ve etkinliklerin 15/4/2019 ile 30/4/2019 tarihleri arasında yasaklanmasına karar vermiştir. Diyarbakır İl Emniyet Müdürlüğü terör örgütüne ait olduğu belirtilen bir internet haber sitesinde 8/3/2019 tarihinde açlık grevlerini destekleyen ve eyleme çağrı niteliğinde paylaşım yapılmasının, HDP'ye mensup bazı milletvekillerinin açlık grevine devam etmesinin, eylemlerin ülke geneline yayılması için terör örgütüne müzahir kişilerce desteklenmesinin, bu eylemlerin günlük yaşamı katlanamaz derece zorlaştırmasının, bazı provokatif eylemlerin yaşanabilme ihtimali olmasının, karşıt görüşlü grupların bir araya gelmesi neticesinde telafisi mümkün olmayan olaylara sebebiyet verilebilmesinin halkın mal ve can güvenliğini olumsuz yönde etkileyebileceğini değerlendirmiştir.

8. İl Emniyet Müdürlüğü 26/4/2019 tarihli ve 2019/2078 sayılı yazısıyla, 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun 7. maddesi ile 10/6/1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 11. maddesinin (C) ve 66. maddeleri uyarınca Valiliğin 15/4/2019 tarihli yasaklama kararının 1/5/2019 tarihinden 15/5/2019 tarihine kadar uzatılması talebini Valilik oluruna sunmuştur. Valilik 26/4/2019 tarihinde anılan talebe olur vermiştir. Dosya kapsamında, anılan kararların hangi vasıtalarla ve hangi tarihte kamuya duyurulduğuna ilişkin herhangi bir açıklama ve bilgi bulunmamaktadır. Anılan yasaklama kararının ilgili kısmı şöyledir:

"HDP (Halkların Demokratik Partisi) Hakkari milletvekili yasal kuruluşu bulunmayan -sözde- DTK (Demokratik Toplum Kongresi) eş başkanı olan [L.G.], 07.11.2018 tarihi itibariyle tutuklu bulunduğu ilimiz E Tipi Cezaevinde PKK/KCK terör örgütü elebaşısı Abdullah Öcalan'a -sözde- tecrit uygulandığı bahanesiyle açlık grevi başlatmış olup,25.01.2019 günü Diyarbakır 9. Ağır Ceza Mahkemesinde görülen dava duruşmasında tutuksuz yargılanmak üzere salıverilmesi kararı alınmış olup adı geçen vekil başlatmış olduğu açlık grevi eylemini tahliyesi sonrasında intikal ettirildiği ikamet adresi olan Bağlar İlçesi Bağcılar Mahallesi ...sitesinde devam ettirmektedir.

Terörist başına cezaevinde uygulanan sözde tecriti protesto etmek ve bunu bahane ederek açlık grevi eylemi başlatan Hakkari Milletvekili [L.G.]' e destek olmak amacıyla, terör örgütüne müzahir yayın organlarından yapılan çağrı içerikli haberlerinde etkisiyle, ilimizde HDP Milletvekilleri, il/ ilçe yöneticileri ve STK. temsilcilerinin katılımıyla farklı tarihlerde, süreli açlık grevi eylemleri, basın açıklamaları, yürüyüş, yol kapatma vb. tarzda eylemler gerçekleştirilmek istendiği bilinmekte olup,

İlgili sayılı yasaklama kararı ile [L.G.] isimli şahsın cezaevinde başlatmış olduğu sonrasında ikametinde devam ettiği açlık grevi eylemine destek mahiyetinde gerçekleştirilebilecek; (basın açıklaması, açlık grevi, oturma eylemi, stant/çadır kurma, bildiri dağıtma, v.b) her türlü eylem ve etkinlikler ilimiz genelinde açık alanlarda (İl Merkezi, Dış İlçeler ve Jandarma Sorumluluk Bölgeleri dahil) tüm coğrafi alanı kapsayacak şekilde 15.04.2019 ile 30.04.2019 tarihleri arasında yasaklanmıştır.

Konuyla alakalı olarak yapılan açık kaynak araştırmalarında; 08.03.2019 günü terör örgütünün yayın organı olan ANF(Ajans Fırat News) isimli internet haber sitesinde https:/anfiurkce.net/kurdistan/aclik-grevleri-yayiliyor-lki-milletvekili-daha-eylemde-12158 linki üzerinden yapılan Açlık Grevleri Yayılıyor Iki Vekil Daha Eylemde' başlıklı paylaşımda özetle 'Tecridin kaldırılması amacıyla [L.G.] öncülüğünde başlayan açlık grevi eylemi bugün 121'inci gününe girdi. 1 Mart tarihi itibarıyle cezaevlerinde binlerce kişi tarafından sürdürülen açlık grevi eylemi dışarıda da yayılıyor. Daha önce HDP Milletvekili [D.D.] ve bir grup kişinin başlattığı açlık grevi eylemine HDP milletvekilleri [T.T.] ve [M.S.] ile birlikte bir grup daha katıldı.' şeklinde yapılan paylaşımın devamında; 'Türkiye'ye yönelik bütün kötülükler İmralı tecridi ile başladı. Bugün bunun ortadan kalkması için binlerce kişi direniyor. Bu eylemler uyarıdır, mesajdır. 1982 tarihinde Kemal'lerin, Hayri'lerin yaptığı direniş ne ise Leyla'ların, Nasır'ların yaptığı eylem de aynı anlama gelmektedir. Duyarlı halkımıza sesleniyoruz, kimin elinden ne geliyorsa ortaya koymalıdır. Ölümleri ancak direnişle durdurabiliriz.' şeklinde çağrı amaçlı paylaşımın olduğunun görülmüştür.

Yapılan çağrı haberi doğrultusunda 07.03.2019 günü Bağlar İlçesi HDP İl Binasında 5 (beş) şahıs tarafından başlatılan açlık grevi eylemine, HDP Van Milletvekilleri [T.T.] ile [M.S.] ve HDP Diyarbakır Milletvekili [D.D.] ile açlık grevlerine devam ettiği bilinmektedir.

Konuyla alakalı olarak terör örgütü çatı yönetimince, terörist başına uygulanan -sözde- tecritin bahane edilerek, cezaevlerinde ve örgütün açık alan yapılanmaları tarafından başlatılan açlık grevi eylemlerinin, örgüte müzahir gruplarca desteklenerek mümkün olduğu kadar tabanda yayılmasının hedeflendiğinin değerlendirilmektedir.

Son zamanlarda ilimizde başta teröristbaşı A.Ö.'a atfen başlatmış olduğu açlık grevi eylemine sürdürmükte olan [L.G.]'in ikamet adresi ile aynı amaçla açlık grevi eylemlerini sürdürmeye devam eden tutuklu ve hükümlülerin bulunduğu ceza infaz kurumları çevresinde, HDP milletvekillerinin, parti il/ilçe yöneticilerinin, STK temsilcilerinin ve terör örgütüne müzahir oluşumlara ait şahısların zaman zaman gelerek yapılan açlık grevi eylemlerine destek olmak üzere ziyaretler ve protesto eylemleri gerçekleştirmeye çalıştıkları bilinmektedir.

Ayrıca yine son dönemde yasal kuruluşu bulunmayan bazı oluşumlarca, teröristbaşına atfen açlık grevi eyleminde bulunan [L.G.]'ye destek olmak amacıyla, vatandaşın günlük yaşamına katlanılmaz ölçüde zorlaştırmayı hedefleyen, el ele tutuşarak, ana arterler üzerinde yol kapatmaya, trafiği durdurmaya yönelik eylemlerin yapılmaya çalışıldığının müşahede edilmiş olup görevlilerimizce gerekli önlemler alınarak, müzahir oluşumların çabaları boşa

çıkartılmıştır.

Bu kapsamda ... [L.G.]'nin ikametinde sürdürmekte olduğu açlık grevi eylemi nedeniyle ilerleyen günlerde de gerek sosyal medyadan gerekse de terör örgütüne müzahir yayın organlarından, yapılan açlık grevi eylemlerine destek olmayı amaçlayan çağrıların süreceği, ilin muhtelif adreslerinde; yürüyüş/basın açıklaması/protesto eylemi, yol kapama vb. eylemlerin yapılmak istenerek, güvenlik güçleri ile vatandaşları karşı karşıya getirmeyi amaçlayan provokatif eylemlerin yaşanabileceği, bu sebepten pek çok kamu binası ve yakın çevresinde güvenlik zafiyetleri oluşabileceği, vatandaşların can ve mal güvenliğini olumsuz yönde etkileyecek fiillerin meydana gelebileceği, ilimizin kozmopolitik yapısı göz önüne alındığında, karşıt görüşlü grupların bir araya gelerek telafisi mümkün olmayan olaylara sebebiyet verilebileceği değerlendirildiğinden ilgi sayılı yasaklama kararının hitamı sonrası uzatılmasına ihtiyaç duyulmakta olup,

Milli birlik ve beraberliği zedeleyici provokatif eylemlerin önüne geçilebilmesi, milli güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, müessif olayların yaşanmaması amacıyla;

5442 Sayılı il idaresi Kanunu 11/A ...ve11/C ... Hükümleri ve;

2911 Sayılı ... Kanunu'nun 7. Maddesi[nde] ... Hükümleri doğrultusunda; ... [ilgili mevzuat için bkz. §§ 14,17].

PKK/KCK terör örgütü elebaşısı A.Ö'ya -sözde- uygulandığı ileri sürülen tecriti protesto etmek ve aynı amaçla süresiz/dönüşümsüz açlık grevi eylemi başlatan cezaevlerindeki terör örgüttüyle iltisaklı tutuklu ve hükümlüler ile HDP Hakkari Milletvekili [L.G.]'ye destek olmak amaçlarıyla, ilimiz başta Ceza İnfaz kurumları ve bu kurumlara 2 kilometre çaplı alan içerisinde, [L.G.] isimli şahsın ikametinin bulunduğu Bağcılar Mahallesi ... sitesi ve yakın çevresinde, ilimizde günlük ve sosyal yaşam ile ticari hayatın yoğun olarak geçtiği tüm meydan, alan, cadde ve sokaklarda -sözde- tecrit, kayyum ve açlık grevleri ve YSK'nın vermiş olduğu KHK ile ihraç edilenlerin mazbata verilmeyeceğine dair kararlar ve benzeri kararlar bahane edilerek yapılacak (yürüyüş,basın açıklaması, açlık grevi, oturma eylemi, stant/çadır kurma, bildiri dağıtma,v.b) her türlü eylem ve etkinliklerin il genelinde açık alanlarda (il merkezi, dış ilçeler ve jandarma sorumluluk bölgeleri dahil) Tüm Coğrafi Alanı kapsayacak şekilde, ilgi sayılı Yasaklama'nın sona ereceği 01.05.2019 günü saat :00:01'den itibaren 15.05.2019 günü saat:23.59'a kadar uzatılması hususunu;

..."

B. Somut Olaya İlişkin Bilgiler

9. Başvurucular, beyanlarına göre 10/5/2019 tarihinde ceza infaz kurumunda açlık grevine başlayan yakınlarının sağlık durumundan endişe etmeleri nedeniyle ve bu konuda kamuoyu yaratmak amacıyla Diyarbakır'ın Bağlar ilçesi Koşuyolu Parkı'nda eylem ve basın açıklaması yapmak istemiş; kolluk görevlileri, Valiliğin 26/4/2019 tarihli yasaklama kararına istinaden anılan etkinliği ve basın açıklamasını engellemiştir.

10. Başvurucular, yasaklama kararını ilk kez müdahale esnasında sözlü olarak öğrendiklerini ifade etmiştir. Anılan yasaklama kararının iptali için 21/6/2019 tarihinde Diyarbakır 1. ve 3. İdare Mahkemelerinde (İdare Mahkemeleri) dava açmıştır. Dava dilekçelerinde 14/4/2019 ile 21/5/2019 tarihleri arasında belirtilen amaçlarla yapılmak

istenen barışçıl nitelikteki tüm etkinliklerin kolluk güçlerince engellendiğini ileri sürmüş; ayrıca Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi AİHM ve Anayasa Mahkemesi kararlarına atıf yaparak idarenin yasaklama kararının gerekçesiz olduğunu, hukuki ve meşru bir amacının olmadığını belirterek iptalini talep etmişlerdir.

11. Diyarbakır 1. İdare Mahkemesi 21/11/2019 ve 29/1/2020 tarihlerinde, Diyarbakır 3. İdare Mahkemesi 29/11/2019 tarihinde işlemin iptaline ilişkin davayı reddetmiştir. Başvuruya konu olan kararlarda, Diyarbakır 1. İdare Mahkemesi 2911 sayılı Kanun'un 17. ve 19. maddesi ile 8/8/1985 tarihli ve 18836 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik'in (Yönetmelik) 23. maddesine, Diyarbakır 3. İdare Mahkemesi ise bu düzenlemelere ek olarak (19. madde hariç) 5442 sayılı Kanun'un 11. maddesinin (C) fıkrasına (ilgili kanuni düzenlemeler için bkz. §§ 14-18) yer vermiştir.

12. Diyarbakır 1. İdare Mahkemesi talebin reddine ilişkin kararlarında dava konusu idari işlemin anılan kanuni düzenlemelerdeki yetkiler kapsamında olduğunu ve anılan yasaklama kararının "meydana gelebilecek terör ve şiddet olaylarını önlenme, kamu güvenliği ve kamu düzenini sağlama, il sınırları içinde huzur ve güvenliğin, kişi dokunulmazlığının, tasarrufa müteaallik emniyetin, kamu güvenliği ve esenliğinin bozulmaması ve başkalarının hak ve özgürlüklerini koruma" amacıyla verildiğini belirtilerek tüm etkinliklere yönelik alınan yasaklama kararı ile bu yasağın uzatılmasına dair dava konusu işlemde hukuka ve mevzuata aykırılık bulunmadığı sonucuna varmıştır. Diyarbakır 3. İdare Mahkemesi de benzer gerekçelerle iptal davasını reddetmiştir.

13. Başvurucular, davanın reddine ilişkin kararlara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Gaziantep Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesi 31/5/2021 ve 11/6/2021 tarihlerinde, başvuruya konu mahkeme kararlarını hukuka uygun bulduğundan istinaf başvurularını kesin olarak reddetmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

14. 2911 sayılı Kanun'un 17. maddesi şöyledir:

"Bölge valisi, vali veya kaymakam, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla belirli bir toplantıyı bir ayı aşmamak üzere erteleyebilir veya suç işleneceğine dair açık ve yakın tehlike mevcut olması hâlinde yasaklayabilir."

15. 2911 sayılı Kanun'un 19. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Bölge valisi, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla bölgeye dahil illerin birinde veya birkaçında ya da bir ilin bir veya birkaç ilçesinde bütün toplantıları bir ayı geçmemek üzere erteleyebilir. (Değişik ikinci cümle: 30/7/2003-4963/22 md.) Valiler de aynı sebeplere dayalı olarak ve suç işleneceğine dair açık ve yakın tehlike mevcut olması hâlinde; ile bağlı ilçelerin birinde veya birkaçında bütün toplantıları bir ayı geçmemek üzere yasaklayabilir."

16. 5442 sayılı Kanun'un 11. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"A) Vali, il sınırları içinde bulunan genel ve özel bütün kolluk kuvvet ve teşkilatının amiridir. Suç işlenmesini önlemek, kamu düzen ve güvenini korumak için gereken tedbirleri alır. Bu maksatla Devletin genel ve özel kolluk kuvvetlerini istihdam eder, bu teşkilat amir ve

memurları vali tarafından verilen emirleri derhal yerine getirmekle yükümlüdür.

....

C) İl sınırları içinde huzur ve güvenliğin, kişi dokunulmazlığının, tasarrufa müteaallik emniyetin, kamu esenliğinin sağlanması ve önleyici kolluk yetkisi valinin ödev ve görevlerindendir.(Ek cümle: 25/7/2018-7145/1 md.) Bunları sağlamak için vali gereken karar ve tedbirleri alır.

(Ek paragraf: 25/7/2018-7145/1 md.)Vali, kamu düzeni veya güvenliğinin olağan hayatı durduracak veya kesintiye uğratacak şekilde bozulduğu ya da bozulacağına ilişkin ciddi belirtilerin bulunduğu hâllerde on beş günü geçmemek üzere ildeki belirli yerlere girişi ve çıkışı kamu düzeni ya da kamu güvenliğini bozabileceği şüphesi bulunan kişiler için sınırlayabilir; belli yerlerde veya saatlerde kişilerin dolaşmalarını, toplanmalarını, araçların seyirlerini düzenleyebilir veya kısıtlayabilir ve ruhsatlı da olsa her çeşit silah ve merminin taşınması ve naklini yasaklayabilir."

17. Yönetmelik'in 3. maddesi şöyledir:

"Toplantı ve gösteri yürüyüşleri, tüm il ve ilçe sınırları içerisinde aşağıdaki hükümlere uyulmak şartıyla her yerde yapılabilir.

a) İl ve ilçelerde toplantı ve gösteri yürüyüşü yer ve güzergâhı, kamu düzenini ve genel asayişi bozmayacak ve vatandaşların günlük yaşamını zorlaştırmayacak şekilde ve Kanunun 22 nci maddesinin birinci fıkrasında sayılan sınırlamalara uyulması kaydıyla Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunan siyasi partilerin il ve ilçe temsilcileri ile güzergâhın geçeceği ilçe ve il belediye başkanlarının, en çok üyeye sahip üç sendikanın ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının il ve ilçe temsilcilerinin yazılı görüşleri alınarak her yıl Ocak ayında mahallin en büyük mülki amiri tarafından belirlenir. Kamu düzeni ve genel asayişin temini bakımından zorunluluk olan hallerde toplantı ve gösteri yürüyüşü yer ve güzergâhı yıl içerisinde aynı usulle değiştirilebilir. İl ve ilçenin büyüklüğü, gelişmişliği ve yerleşim özellikleri dikkate alınarak birden fazla toplantı ve gösteri yürüyüşü yer ve güzergâhı belirlenebilir.

b) Belirlenen toplantı ve gösteri yürüyüşü yer ve güzergâhı yerel gazeteler ile valilik ve kaymakamlık internet sitelerinden ilan edilerek halka duyurulur. Ayrıca, kuvvet talep edilecek askeri birlik komutanlığına da bildirilir.

c) Toplantı ve gösteri yürüyüşleri yer ve güzergâhı hakkında sonradan yapılacak değişiklikler de aynı yöntemle yapılır. Bu değişiklikler duyurudan on beş gün sonra geçerli olur.

ç) Birden fazla toplantı ve gösteri yürüyüşü yer ve güzergâhının belirlendiği il ve ilçelerde düzenleme kurulu, kamu düzenini ve genel asayişi bozmayacak ve vatandaşların günlük yaşamını zorlaştırmayacak şekilde belirlenen yer ve güzergâhlardan birisini tercih edebilir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

18. Anayasa Mahkemesinin 20/12/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

19. Başvurucular;

- Bir HDP milletvekilinin silahlı terör örgütü liderine ceza infaz kurumunda uygulanan tecritin kaldırılması amacıyla 7/11/2018 tarihinde açlık grevi başlatması sonrasında aralarında milletvekilinin çocuklarının da olduğu yakınlarının ve ceza infaz kurumundaki tutuklu ve hükümlülerin açlık grevine başladıklarını,

- Açlık grevi nedeniyle yakınlarının yaşamlarından endişe duydukları için toplumsal duyarlılık oluşturmak, hukuki ve siyasi sorunların çözümünde yetkili kişilere seslerini duyurmak amacıyla 26/5/2019 tarihine kadar değişik tarihlerde toplandıklarını ancak her seferinde kolluk güçlerince keyfî olarak engellendiklerini ve orantısız güce maruz kaldıklarını,

- 10/5/2019 tarihinde de aynı amaçla gerçekleştirmek istedikleri eylem ve etkinliğe Valiliğin 26/4/2019 tarihli yasaklama kararı olduğu bildirilerek müdahale edildiğini,

- Yasaklamaya dayanak olan 5442 sayılı Kanun'un ilgili maddesi gereğince belirli kişiler için ve belirli yerlerle ilgili bir sınırlama olması gerekirken mevcut yasaklama kararının tüm bölgeyi kapsayacak şekilde verildiğini,

- İdarenin takdir yetkisini kullanırken 2911 sayılı Kanun'un 17. ve 19. maddesine dayanmamasına rağmen yargı merciinin idare yerine geçerek bu hükümlere dayanmak suretiyle 5442 sayılı Kanun hükmü açısından herhangi bir değerlendirme yapmadan karar verdiğini, bu durumun kanunilik ilkesinin ihlali niteliğinde olduğunu,

- Toplantının barışçıl nitelikte olduğunu ve idarenin soyut gerekçelerle etkinliklerin yasaklanmasına karar verdiğini, bu nedenle yasaklama kararının gerekli ve ölçülü olmadığını belirterek toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

20. Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak "Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı" kenar başlıklı 34. maddesi ise şöyledir:

"Herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ancak, milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla sınırlanabilir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir."

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

21. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Müdahalenin Varlığı

22. Başvuruculların gerçekleştirdikleri etkinliğin idarenin yasaklama kararı nedeniyle engellendiği, dolayısıyla toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına müdahalede

bulunulduğu kabul edilmelidir.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

23. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen şartları yerine getirmediği müddetçe Anayasa'nın 34. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... demokratik toplum düzeninin ... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

24. Bu sebeple müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanunlar tarafından öngörülme, Anayasa'nın ilgili maddesinde belirtilen nedenlere dayanma ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk şartlarını sağlayıp sağlamadığının belirlenmesi gerekir.

i. Genel İlkeler

25. Hak ya da özgürlüklere bir müdahale söz konusu olduğunda öncelikle tespiti gereken husus, müdahaleye yetki veren bir kanun hükmünün mevcut olup olmadığıdır. Anayasa'nın 34. maddesi kapsamında yapılan bir müdahalenin kanunilik şartını sağladığının kabul edilebilmesi için müdahalenin kanuni bir dayanağının bulunması zorunludur (kanunilik şartına başka bağlamlarda dikkat çeken kararlar için bkz. Sevim Akat Eşki, B. No: 2013/2187, 19/12/2013, § 36; Tuğba Arslan [GK], B. No: 2014/256, 25/6/2014, § 82; Hayriye Özdemir, B. No: 2013/3434, 25/6/2015, §§ 56-61; Halk Radyo ve Televizyon Yayıncılık A.Ş. [GK], B. No: 2014/19270, 11/7/2019, § 35).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

26. Valilik başvuru konusu müdahaleye dayanak olan yasaklama kararını, 5442 sayılı Kanun'un 11. maddesine ve 2911 sayılı Kanun'un 7. maddesine göre vermiştir (bkz. § 8). İdare mahkemelerinin iptal davasını reddederek başvuru konusu işlemi hukuka uygun bulmaya yönelik gerekçelerinde, idarece dayanılan kanun haricinde 2911 sayılı Kanun'un 17. ve 19. maddelerini de hükme dayanak yaptıkları anlaşılmıştır (bkz. § 11).

27. Somut olayda Valilik "PKK/KCK terör örgütü elebaşısı A.Ö'ya ... uygulandığı ileri sürülen tecriti protesto etmek ve aynı amaçla süresiz/dönüşümsüz açlık grevi eylemi başlatan cezaevlerindeki terör örgütüyle iltisaklı tutuklu ve hükümlüler ile HDP Hakkari Milletvekili L. G.'ye destek olmak " ve "tecrit, kayyum ve açlık grevleri ve YSK'nın vermiş olduğu KHK ile ihraç edilenlerin mazbata verilmeyeceğine dair kararlar ve benzeri kararlar bahane edilerek yapılacak ... her türlü eylem ve etkinlikleri" il genelinde on beş gün süreyle yasaklamıştır. Somut başvuruların toplantı ve gösterilerin Valilik kararıyla yasaklanması ve söz konusu karara yönelik açılan iptal davasının reddi üzerine yapıldığı görülmüştür. Bu nedenle kolluk güçlerinin toplantıya müdahalelerine ilişkin bir değerlendirmede bulunulmayacak, sadece yasaklama kararı şeklindeki müdahale yönünden inceleme yapılacaktır. Dolayısıyla bu aşamada başvuruya konu idari işlemin kanunilik şartını karşılayıp karşılamadığı irdelenmelidir.

28. Valiliğin etkinlikleri yasaklamaya yönelik kararına dayanak olan 5442 sayılı Kanun'un 11. maddesinin (C) bendinin ikinci fıkrası gereğince bir toplantı ve gösteri yürüyüşüne müdahale edilebilmesinin şartları şöyledir:

i. Kamu düzeni veya güvenliğinin olağan hayatı durduracak veya kesintiye uğratacak şekilde bozulduğuna ya da bozulacağına ilişkin ciddi belirtilerin bulunması

ii. On beş günün aşılmaması

iii. Kamu düzeni ya da kamu güvenliğini bozabileceği şüphesi bulunan kişilere yönelik olarak ildeki belirli yerlere giriş ve çıkışın sınırlanabilmesi ya da belli yerlerde veya saatlerde kişilerin dolaşmalarının ve/veya toplanmalarının düzenlenmesi ya da kısıtlanabilmesi

29. Kanun koyucu anılan düzenlemede bir toplantıya toplantı ve gösteri yürüyüşüne müdahalede konu, kişi, yer ve zaman bakımından belirlenen sınırlamaların çerçevesini ortaya koymuştur. Buna göre Valiliğin yasaklama şeklindeki müdahalesinin belirli yerlerde ve saatlerde olabileceği düzenlenmiştir. Bu doğrultuda somut olaydaki kuralın Valiliğin il genelini kapsayan on beş günlük yasaklama kararının dayanağı olarak kabulü mümkün değildir. Ayrıca yasaklama kararında yer alan 2911 sayılı Kanun'un 7. maddesinin toplantı ve gösteri yürüyüşünün gün içinde başlama zamanına ilişkin bir kural olduğundan bu düzenlemenin de anılan yasaklama kararına dayanak olmadığı açıktır (bkz. § 14).

30. Öte yandan idare mahkemelerinin başvuruya konu idari işlemin hukuka uygun olduğuna dair gerekçelerine dayanak olan 2911 sayılı Kanun'un 17. ve 19. maddeleri gereğince Valiliğin bir toplantı ve gösteri yürüyüşüne müdahale edilebilmesinin şartları şöyledir:

- Kanun'un 17. maddesi yönünden;

i. Müdahalenin millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacını taşıması,

ii. Müdahalenin belirli bir toplantıya yönelik olması,

iii. Toplantının ertelenmesine yönelik müdahalenin bir ayı aşmaması,

iv. Toplantının yasaklanmasına yönelik müdahale için suç işleneceğine dair açık ve yakın tehlikenin mevcut olmasıdır.

- Kanun'un 19. maddesi yönünden;

i. Müdahalenin millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacını taşıması,

ii. Toplantının yasaklanmasına yönelik müdahalenin bir ayı aşmaması,

iii. Toplantının ile bağlı ilçelerin birinde veya birkaçında yasaklanabilmesidir.

31. Görüldüğü üzere kanun koyucu 2911 sayılı Kanun'un 17. maddesinde belirli bir toplantının yasaklamasını öngörmüş iken aynı Kanun'un 19. maddesi anılan yasaklama kararını ilin bir veya birkaç ilçesiyle sınırlamıştır. Somut olayda Valiliğin "ve benzeri kararlar bahane edilerek yapılacak ... her türlü eylem ve etkinliklerin" yasaklanması şeklinde genel nitelikte bir yasaklama kararı verdiği görülmektedir. Bu şekildeki bir yasaklama kararının belirli bir toplantının yasaklanması öngörülen Kanun'un 17. maddesi gereğince verilemeyeceği açıktır. Öte yandan aynı Kanun'un 19. maddesi valiye ilin bir veya birkaç bölgesinde belirli bir toplantıyı yasaklama yetkisi vermektedir. Başvuruya konu olayda ise Valilik, bu yetkisinin ötesinde ilin tamamını kapsayacak ve belirli olmayan bütün toplantılar yönünden yasaklama kararı vermiştir. Buna göre idare mahkemesinin dayandığı kuralların da yasaklama kararının kanunilik şartlarını karşılamadığı açıktır.

32. Şu hâlde Valiliğin 26/4/2019 tarihli kararında, belirlenen yasaklamanın kapsamı ve

uygulanacağı yerlerin kanuni olarak öngörülüp öngörülemeyeceğinden bağımsız olarak anılan karara dayanak olabilecek başka bir kanun hükmünün gösterilmediği anlaşılmıştır.

33. Açıklanan gerekçelerle Valiliğin 26/4/2019 tarihli yasaklama kararının Anayasa'nın 13. maddesinde açıkça emredilen kanunilik ölçütünü karşılamadığı anlaşılmıştır.

34. Başvuruya konu müdahalenin kanunilik şartını sağlamadığı anlaşıldığından söz konusu müdahale açısından diğer güvence ölçütlerine riayet edilip edilmediğinin ayrıca değerlendirilmesine gerek görülmemiştir.

35. Sonuç olarak başvurucuların Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

36. Başvurucular toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğinin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve her biri için ayrı ayrı olmak üzere 20.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

37. Başvuruculara toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

38. Öte yandan ihlalin niteliği dikkate alınarak başvuruculara ayrı ayrı net 18.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE Muhterem İNCE'nin karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Kararın bir örneğinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Diyarbakır 1. İdare Mahkemesine (E.2019/971, K.2019/1899; E.2019/972, K.2020/80) ve Diyarbakır 3. İdare Mahkemesine (E.2019/980, K.2019/2335) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculara net 18.000 TL manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 1.462,8 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 20.262,80 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru

tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/12/2023 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvurucular, idarenin belirli konularda yapılmak istenen eylemlere yönelik hukuka aykırı olarak yasaklama kararı vermesinin ve bu kararın iptaline yönelik açılan davanın reddedilmesinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme haklarını ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Mahkememiz çoğunluğu, toplantıyı yasaklama kararının Anayasanın 13. maddesinde açıkça emredilen kanunilik ölçütünü karşılamadığı nedeniyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır.

2. Diyarbakır Valiliği İl Emniyet Müdürlüğü, 26/4/2019 tarihli işlemiyle başvuru konusu olayların yaşandığı dönemde Halkların Demokratik Partisi Hakkâri milletvekili L.G.nin cezaevinde başlatmış olduğu açlık grevine destek mahiyetinde gerçekleştirilecek her türlü basın açıklaması, açlık grevi, oturma eylemi, stant açma, çadır kurma, bildiri dağıtma vb. eylemlerin Diyarbakır ilinin tümünü kapsayacak şekilde 15-30 Nisan 2019 tarihleri arasında yasaklanmasına karar vermiştir. Anılan kararda, bahsi geçen açlık grevi eylemini takip eden günlerde gerek sosyal medyadan gerekse de PKK silahlı terör örgütüne müzahir yayın organlarından yapılan açlık grevi eylemlerine estek olmayı amaçlayan çağrılar üzerine Diyarbakır ilinin muhtelif adreslerinde; hayatın doğal akışını katlanamaz derecede zorlaştırıcı tarzda yapılan yürüyüş, basın açıklaması, protesto eylemi, yol kapama vb. eylemlerin gerçekleştirildiği; milli birlik ve beraberliği zedeleyici ve güvenlik güçleri ile vatandaşları karşı karşıya getirmeyi amaçlayan provokatif eylemlerin önüne geçilebilmesi amacıyla, vatandaşların can ve mal güvenliğini olumsuz yönde etkileyecek fiillerin meydana gelebileceği, Diyarbakır ilinin kozmopolit yapısı da göz önüne alındığında, karşıt görüşlü grupların bir araya gelerek telafisi mümkün olmayan olaylara sebebiyet verilebileceği dikkate alınarak milli güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suç işlenmesinin önlenmesi için bu yönde bir yasaklama kararı alındığı açıklanmıştır.

3. Başvurucular ise anılan yasaklama işleminin keyfi ve hukuka aykırı olduğu iddiasıyla Diyarbakır 1. ve 3. İdare Mahkemeleri nezdinde iptal davası açmışlardır. Açılan davaların reddi nedeniyle başvurucular, barışçıl toplantı ve gösteri yürüyüşü yapma haklarının ellerinden alındığını ileri sürmüştür.

4. Toplanma hakkı demokratik toplumun en temel değerleri arasında yer alır. Demokratik bir toplumda mevcut düzene itiraz eden ve barışçıl yöntemlerle gerçekleştirilmesi savunulan siyasi fikirlerin toplantı ve diğer yasal araçlarla ifade edilebilmesi imkânı sunulmalıdır. Şiddet kullanma niyetinde olan kişilerin katıldığı veya düzenlediği gösteriler barışçıl toplanma kavramı dışındadır. Dolayısıyla toplanma hakkının amacı, şiddete karışmayan ve fikirlerini barışçıl bir şekilde ortaya koyan bireylerin haklarının korunmasıdır. Bunun dışında toplantının veya gösteri yürüyüşünün hangi amaçla yapıldığının bir önemi yoktur. Şiddete teşvik ve demokrasinin ilkelerini ortadan kaldırma durumları dışında toplanma özgürlüğünün ortadan kaldırılmasına yönelik önleyici nitelikli radikal tedbirler demokrasiye zarar verir. Bu nedenle barışçıl amaçlarla bir araya gelmiş kişilerin toplanma hakkını kullanırken kamu düzeni açısından tehlike oluşturmayan ve şiddet içermeyen davranışlarına devletin sabır ve hoşgörü göstermesi çoğulcu demokrasinin gereğidir (Eğitim ve Bilim

Emekçileri Sendikası ve diğerleri, B. No: 2014/920, 25/5/2017, § 80; Ali Rıza Özer ve diğerleri, [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, §§ 117, 118; Osman Erbil, B. No: 2013/2394, 25/3/2015, § 47).

5. Öte yandan, Anayasa Mahkemesi, toplanma hakkının bildirim usulüne bağlanabileceğine daha önce karar vermiştir. Söz konusu bildirimin amacı toplantı, yürüyüş veya diğer gösterilerin düzgün bir şekilde yapılmasını güvence altına almak için yetkililere makul ve uygun tedbir alma imkânı sağlamak olduğu sürece genel olarak hakkın özüne dokunmaz. Derhâl tepki verilmesinin haklı olduğu özel durumlar hariç bildirim usulünün uygulanmasının amacı, toplanma hakkının etkin kullanılması imkânını sağlamaktır (Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 81; Osman Erbil, § 52; Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 122). Buradan çıkan sonuca göre toplanma özgürlüğünün kullanımından kaynaklanan kamu düzenine yönelik tehditlerin gerçeklik değeri taşıması hâlinde yetkili makamların bu tehditleri bertaraf edecek tedbirleri alabilecekleri kabul edilmelidir. Alınan tedbirler, durumun özelliklerine ve gerekliliklerine göre değişiklik gösterebilir. Bu nedenle devletin bu konuda yapacağı düzenleme ve uygulamalarda belli bir takdir alanına sahip olduğunun kabulü gerekir (Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, § 81).

6. Somut olayda İdare Mahkemesi, ilk olarak 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu ve İl İdaresi Kanununun yukarıda belirtilen hükümlerine göre, başvuru konusu 15-30 Nisan 2019 tarihleri arasında geçerli olan yasaklama işleminin yasal dayanağının olduğunu belirtmiştir. Yine, İdare Mahkemesi, toplanma hakkına getirilen sınırlamanın, Anayasanın 34. maddesinin 2. fıkrası ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 11. maddesinde yer verilen sınırlama sebeplerinden olan milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması ve meydana gelebilecek terör ve şiddet olaylarını önlenmesi amacıyla başvuru konusu işlemin tesis edildiği sonucuna varmıştır (bkz. § 11,12). Davanın reddine ilişkin kararlara karşı başvurucuların yaptıkları istinaf talebi, İdare mahkemesi kararlarının hukuka uygun olduğu ve yasaklamanın kanuni nedenlerinin bulunduğu gerekçesiyle Gaziantep Bölge İdare Mahkemesince reddedilmiştir.

7. Açıklanan nedenlerle, başvurucuların Anayasanın 34.maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme haklarının ihlal edilmediği kanaatini taşıdığımdan çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyorum.

Üye Muhterem İNCE

SERHAT AYTEMİŞ

B. No: 2021/39964 | Karar tarihi: 20.12.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/39964

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SERHAT AYTEMİŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/39964)

Karar Tarihi: 20/12/2023

R.G. Tarih ve Sayı: 7/2/2024-32453

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Murat İlter DEVECİ

Başvurucu : Serhat AYTEMİŞ

Vekili : Av. Ufuk AYTEMİŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; dava zaman aşımına uğramış bir suç nedeniyle ifadesinin alınabilmesi için hakkında çıkarılmış yakalama emri üzerine şüphelinin yakalanıp ifade alma işlemi sonuna kadar tutulması ve dava zamanaşımı süresinin dolmasından dolayı kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmesi sonrasında yakalama tedbirinin hukuka aykırı olduğu iddiasıyla açılan tazminat davasının reddi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 14/7/2021 tarihinde yapılmıştır. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda

bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve ekleri ile Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgelere göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Başvurucu Hakkında Yürütülen Soruşturmanın Süreci

5. F.Ö. 28/11/2014 tarihinde, kimlik bilgileri kullanılarak adına çok sayıda cep telefonu hattı açıldığı ve bu hatların dolandırıcılık suçunun işlenmesinde kullanıldığı iddiasıyla İstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) suç duyurusunda bulununca Başsavcılık konuyla ilgili bir soruşturma başlatmıştır.

6. Bir cep telefonu işletmenince Başsavcılığa gönderilen evraktan anlaşıldığına göre F.Ö. adına kayıtlı 554...75 numaralı hat, Çekmeköy ilçesi Şahinbey Caddesi üzerindeki bir iş merkezinde faaliyet gösteren bir cep telefonu bayisince 29/3/2009 tarihinde açılmıştır. Bu bayi, bir şirket tarafından işletilmektedir ve başvurucu, bayinin yetkilisidir. Ayrıca sözü edilen şirketin Ümraniye ilçesi Alemdağ Caddesi'nde bulunan ve başvurucunun yetkilisi olduğu bir başka bayisi daha vardır.

7. Başsavcılık, şüpheli sıfatıyla ifadesini almak için başvurucuya davetiye göndermiştir. Davetiyeye, gelmemesi hâlinde ifade için zorla getirileceği yazılmasına rağmenbaşvurucu davete uymamıştır. Bu nedenle Başsavcılık kolluktan başvurucunun zorla getirilmesini istemiştir. Bir kolluk görevlisince düzenlenen 13/1/2016 tarihli tutanağa göre başvurucu, Alemdağ Caddesi üzerinde bulunan işyerinde değildir; telefonda kolluk görevlisine Başsavcılıkta ifade vermeyeceğini söylemiştir ve başvurucu hakkında başka Cumhuriyet başsavcılıklarınca verilen yirminin üzerinde zorla getirme kararı bulunmaktadır.

8. İstanbul Kriminal Polis Laboratuvarınca 14/4/2016 tarihinde düzenlenen raporda, bahsi geçen hat için oluşturulan abonelik sözleşmesindeki yazılar, F.Ö. adına atılan imza ile F.Ö.nün el yazıları ve imzası arasında ilgi ve irtibat tespit edilemediği belirtilmiştir.

9. Başsavcılık sulh ceza hâkimliğinden başvurucu hakkında yakalama emri düzenlenmesini talep etmiş fakat bu talep başvurucunun Merkezî Nüfus İdaresi Sistemi'ne kayıtlı adresinden zorla getirilmesi yönünde karar bulunmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir. Bunun üzerine Başsavcılık 12/6/2018 tarihinde, başvurucunun zorla getirilmesi yönünde yeni bir karar almıştır. Bir kolluk görevlisince düzenlenen 13/11/2018 tarihli tutanağa göre başvurucu ikamet ettiği adreste bulunamamış ve telefonda kendisine konuyla ilgili bilgi verilmesine rağmen müracaat etmemiştir.

10. Başsavcılığın talebi üzerine İstanbul Anadolu 5. Sulh Ceza Hâkimliği (Hâkimlik) 6/12/2018 tarihinde, ifadesinin alınıp sonrasında serbest bırakılması için başvurucu hakkında yakalama emri düzenlemiştir. Başsavcılığın yakalama emri çıkarılmasına ilişkin talebine göre başvurucuya isnat edilen fiil, 5/11/2008 tarihli ve 5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanunu'nun 56. maddesinde düzenlenen abone ve cihaz kimlik bilgilerinin güvenliğiyle ilgili hususlardan biri veya birkaçını ihlal etme suçuna uymaktadır.

11. Başvurucu ertesi gün yakalanmış ve ifadesi alınmak üzere Başsavcılığa götürülmüştür. Başvurucu; ifadesinde abonelik sözleşmesini şirketinin düzenlemediğini, sözleşmenin bir adaşı tarafından işletilen başka bir bayi tarafından yapıldığını öne sürmüştür. İfadesinin alınması sonrasında başvurucu serbest bırakılmıştır. Başvurucunun yakalandığı an ile serbest bırakıldığı an arasında geçen süre tespit edilememiştir.

12. Başsavcılık 9/1/2019 tarihinde, isnat edilen suç için kanunda öngörülen dava zamanaşımı süresinin dolduğu gerekçesiyle başvurucu hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermiştir.

B. Uygulanan Koruma Tedbirinin Haksız Olduğu İddiasıyla Açılan Tazminat Davasıyla İlgili Süreç

13. Başvurucu 3/4/2019 tarihinde, hakkında uygulanan haksız yakalama tedbiri nedeniyle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141 vd. maddeleri kapsamında tazminat davası açmış ve 10.000 TL manevi tazminat ile 1.000 TL maddi tazminat talep etmiştir. Dava dilekçesinde hat açılışıyla ilgili evraka göre bayi yetkilisi A.A. olmasına rağmen soruşturma dosyasına şüpheli olarak kaydedildiğini ve işlemediği bir suç nedeniyle koruma tedbirine maruz kaldığını ileri süren başvurucu, müdafiine 22/3/2019 tarihinde danışmanlık hizmet bedeli olarak 1.000 TL ödediğine ilişkin serbest meslek makbuzunun bir örneğini dava dilekçesine eklemiştir.

14. Yargılamayı yürüten İstanbul Anadolu 9. Ağır Ceza Mahkemesi (Ceza Mahkemesi) asgari ücreti dikkate alarak haksız koruma tedbiri nedeniyle başvurucuya maddi tazminat olarak 1.067 TL, manevi tazminat olarak 75 TL ödenmesine karar vermiştir.

15. Davalı Maliye Hazinesinin istinaf başvurusu üzerine İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 19. Ceza Dairesi (Ceza Dairesi) başvurucu hakkında verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair karar, dava zamanaşımı süresinin dolması nedenine dayandığı için tazminat şartlarının oluşmadığı, ayrıca talebi aşar şekilde maddi tazminata karar verildiği ve avukatlık ücretinin maddi zarar kapsamında değerlendirilemeyeceği gerekçesiyle Ceza Mahkemesince verilen kararın bozulmasına karar vermiştir.

16. Ceza Mahkemesi, Ceza Dairesinin kararı doğrultusunda davayı reddetmiş; başvurucunun -başka hususlara ek olarak- soruşturmanın zamanaşımı nedeniyle yakalama tedbirine başvurulmadan önce sonlandırılması gerektiği ve soruşturmanın zamanaşımına uğramasında kusuru olmadığı iddiasıyla yaptığı istinaf başvurusu da Ceza Dairesince 15/6/2021 tarihinde esastan reddedilmiştir.

17. Başvurucu, nihai kararı 1/7/2021 tarihinde öğrenip 14/7/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

18. 5809 sayılı Kanun'un 63. maddesinin (10) numaralı fıkrasına göre aynı Kanun'un 56. maddesindeki abone ve cihaz kimlik bilgilerinin güvenliğiyle ilgili hususlardan biri veya birkaçını ihlal etme, yaptırımı adli para cezası olan bir suçtur.

19. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 66. maddesine göre kamu davası, adli para cezasını gerektiren suçlarda sekiz yıl geçmesiyle düşer. Ayrıca zamanaşımı, tamamlanmış suçlarda suçun işlendiği günden itibaren işlemeye başlar.

20. 5271 sayılı Kanun'un "Yakalama emri ve nedenleri" kenar başlıklı 98. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Soruşturma evresinde çağrı üzerine gelmeyen veya çağrı yapılamayan şüpheli hakkında, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından yakalama emri düzenlenebilir..."

21. 5271 sayılı Kanun'un "Tazminat istemi" kenar başlıklı 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Suç soruşturması veya kovuşturması sırasında;

a) Kanunlarda belirtilen koşullar dışında yakalanan, tutuklanan veya tutukluluğunun devamına karar verilen,

...

e) Kanuna uygun olarak yakalandıktan veya tutuklandıktan sonra haklarında kovuşturmaya yer olmadığına veya beraatlerine karar verilen,

...

Kişiler, maddî ve manevî her türlü zararlarını, Devletten isteyebilirler."

22. 5271 sayılı Kanun'un "Tazminat isteyemeyecek kişiler" kenar başlıklı 144. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Kanuna uygun olarak yakalanan veya tutuklanan kişilerden aşağıda belirtilenler tazminat isteyemezler:

...

c) Genel veya özel af, şikâyetten vazgeçme, uzlaşma gibi nedenlerle hakkında kovuşturmaya yer olmadığına veya davanın düşmesine karar verilen veya kamu davası geçici olarak durdurulan veya kamu davası ertelenen veya düşürülenler.

..."

23. 5271 sayılı Kanun'un "İfade veya sorgu için çağrı" kenar başlıklı 145. maddesi şöyledir:

"İfadesi alınacak veya sorgusu yapılacak kişi davetiye ile çağrılır; çağrılma nedeni açıkça belirtilir; gelmezse zorla getirileceği yazılır."

24. 5271 sayılı Kanun'un "Zorla getirme" kenar başlıklı 146. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Hakkında tutuklama kararı verilmesi veya yakalama emri düzenlenmesi için yeterli nedenler bulunan veya 145 inci maddeye göre çağrıldığı halde gelmeyen şüpheli veya sanığın zorla getirilmesine karar verilebilir.

...

(4) Zorla getirme kararı ile çağrılan şüpheli veya sanık derhal, olanak bulunmadığında yol süresi hariç en geç yirmidört saat içinde çağıran hâkimin, mahkemenin veya Cumhuriyet savcısının önüne götürülür ve sorguya çekilir veya ifadesi alınır.

(5) Zorla getirme, bunun için haklı görülecek bir zamanda başlar ve hâkim, mahkeme veya Cumhuriyet savcısı tarafından, sorguya çekilmenin veya ifade almanın sonuna kadar devam eder.

..."

25. 4/7/1934 tarihli ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu'nun 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Polis,

...

B) Haklarında yetkili mercilerce verilen yakalama veya tutuklama kararı bulunanları,

...

...yakalar ve gerekli kanuni işlemleri yapar....

...

Yakalanan kişilerden suç işlediği şüphesi altında olanlar adlî mercilere sevk edilir... Yakalama sebebi ortadan kalkanlar derhal serbest bırakılır."

26. Yargıtay 12. Ceza Dairesine göre 5271 sayılı Kanun'un 144. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (c) bendinde sayılı hâller, suçun işlenmesi sonrasında değişen taraf iradeleri ya da devletin tasarrufları nedeniyle sanığa ceza verilemeyen durumlardır. Söz konusu madde, dava zamanaşımı süresinin geçmesi nedeniyle davanın düşmesine karar verilmesi hâlinde tazminat istenemeyeceğine ilişkin açık bir düzenleme içermemektedir. Dolayısıyla dava zamanaşımı süresinin dolmasında davacının kusuru yoksa haksız yere gözaltında tutulan ya da tutuklu kalan davacı lehine uğranıldığı iddia edilen maddi ve manevi zarar için makul bir tazminata hükmedilmelidir (Yargıtay 12. Ceza Dairesinin birçok kararı arasından bkz. 2/4/2018 tarihli ve E.2015/12504, K.2018/3746; 12/12/2022 tarihli ve E.2021/5907, K.2022/9831; 23/1/2023 tarihli ve E.2021/6559, K.2023/203; 13/2/2023 tarihli ve E.2021/6457, K.2023/364 sayılı kararları).

27. Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 25/10/2022 tarihli ve E.2021/5190, K.2022/7407 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

5271 sayılı CMK'nın 144/1-c maddesinde genel veya özel af, şikâyetten vazgeçme, uzlaşma gibi nedenlerle hakkında kovuşturmaya yer olmadığına veya davanın düşmesine karar verilen veya kamu davası geçici olarak durdurulan veya kamu davası ertelenen veya düşürülen kişilerin tazminat isteyemeyeceğinin belirtildiği, tazminat istemeyecek hallerin belirlenmesine ilişkin nedenlerin niteliği dikkate alındığında, bu hallerin, suçun işlenmesi sonrası değişen taraf iradelerine ya da devletin tasarruflarına dayalı olarak, sanığa ceza verilmemesini öngören kurumlar olduğu, belirtilen maddede, zamanaşımı nedeniyle davanın düşmesine karar verilmesi halinde, tazminat istenemeyeceğine dair açık bir düzenleme bulunmadığı gibi CMK'nın 144/1. maddesinde kanuna uygun olarak yakalanan veya tutuklanan kişilerden b-c-d-e bentlerinde belirtilenlerin tazminat isteyemeyeceklerinin hüküm altına alındığı, söz konusu maddenin yalnız kanuna uygun olarak yakalanan veya tutuklanan kişiler hakkında uygulanabileceği, CMK'nın 141/1-j maddesinde düzenlenen el koyma nedeniyle tazminat isteyebilecek kişileri kapsamadığı da değerlendirildiğinde CMK'nın 141/1-j maddesindeki tazminat isteme koşullarının oluşup oluşmadığı araştırılarak sonucuna göre karar verilmesi gerektiği gözetilmeden, yazılı gerekçeyle davanın reddine dair yazılı şekilde hüküm tesisi,

Kanuna aykırı...[dır.]"

B. Uluslararası Hukuk

28. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "Özgürlük ve güvenlik hakkı" kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“1. Herkes özgürlük ve güvenlik hakkına sahiptir. Aşağıda belirtilen haller dışında ve yasanın öngördüğü usule uygun olmadan hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz:

…

b) Kişinin, bir mahkeme tarafından yasaya uygun olarak verilen bir karara uymaması sebebiyle veya yasanın öngördüğü bir yükümlülüğün uygulanmasını sağlamak amacıyla yasaya uygun olarak yakalanması veya tutulması;

…”

29. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) göre kişinin bir mahkeme tarafından kanuna uygun olarak verilen bir karara uymaması nedeniyle özgürlükten yoksun bırakılması, yakalanan ya da tutulması kişinin mahkeme kararına uyma imkânına sahip olmasına rağmen uymadığı varsayımını yansıtmaktadır (Beiere/Letonya, B. No: 30954/05, 29/11/2011, § 49). Bu bakımdan kişiler bilgilendirilmedikleri mahkeme kararlarına uymadıkları için sorumlu tutulamaz (Beiere/Letonya, § 50). Bir kişinin en azından mahkeme kararından usulüne uygun olarak haberdar edildiğinde ve zımnen veya açıkça ona uymayı reddettiğinde emre uyma fırsatına sahip olduğu düşünülebilir (Petukhova/Rusya, B. No: 28796/07, 2/5/2013, § 58). Mahkeme kararının varlığından önce kişinin belirli bir tedbire uymayı veya belirli bir yöntemi izlemeyi reddetmesinin mahkeme emrine riayete ilişkin kararlarda karine niteliğinde herhangi bir değeri yoktur (Petukhova/Rusya, § 59). Kişinin mahkeme tarafından yasaya uygun olarak verilen karara uymasıyla birlikte tutmanın dayanağı kalmaz (Velinov/Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti, B. No: 16880/08, 19/9/2013, § 55). Ulusal makamlar, demokratik bir toplumda mahkeme kararının yerine getirilmesini sağlamanın önemi ile özgürlük ve güvenlik hakkının önemi arasında bir denge kurmalıdır. Bu tür durumlarda kararın amacı, karara uymanın mümkün olup olmadığı ve tutulma süresi gibi hususların dikkate alınması gerekir. Orantılılık konusu, olayların bütününde özel bir önem taşımaktadır (Gatt/Malta, B. No: 28221/08, 27/7/2010, § 40).

30. AİHM’in konuyla ilgili içtihadına göre bir kimsenin kanunun öngördüğü bir yükümlülüğün uygulanmasını sağlamak amacıyla kanuna uygun olarak yakalanması veya tutulması bağlamında yakalanmasının veya tutulmasının hukuka uygun olup olmadığının değerlendirilmesinde gözetilmesi gereken hususlar şunlardır:

i. İlgili kişinin yerine getirmesi gereken ancak yerine getirmediği, Sözleşme’yle uyumlu, somut ve belirli bir yükümlülük bulunmalı; yakalama veya tutulma cezalandırmaya değil bu yükümlülüğün yerine getirilmesini sağlamaya yönelik olmalı ya da buna doğrudan katkı sağlamalıdır. Dolayısıyla yükümlülük yerine getirilir getirilmez yakalama veya tutmanın dayanağı kalmaz (Vasileva/Danimarka, B. No: 52792/99, 25/9/2003, § 36; S., V. ve A./Danimarka [BD], B. No: 35553/12, 36678/12, 36711/12, 22/10/2018, §§ 80, 81).

ii. Kanunun öngördüğü bir yükümlülüğün uygulanmasını sağlamak amacıyla kanuna uygun olarak yakalanması veya tutulması ifadesinin geniş bir biçimde yorumlanması, hukukun üstünlüğü kavramı ile uyumsuz olan sonuçları beraberinde getirir ve kişilerin keyfî olarak özgürlüklerinden yoksun bırakılması riskini içerir. Bu nedenle bir vatandaşı kanuna itaat etme genel görevini yerine getirmeye zorlamak amacıyla idari gözaltı uygulanmasını haklı göstermez (S., V. ve A./Danimarka, § 83).

iii. Yükümlülüğün içeriği ve böyle bir yükümlülüğün ifası ile yerine getirilmesi için izlenecek usul konusunda iç hukuk dikkate alınmalıdır (Rozhkov/Rusya (2), B. No: 38898/04, 31/1/2017, § 89).

iv. Kanuna göre gerekli olan yükümlülük daha hafif araçlarla yerine getirilememeli (Khodorkovskiy/Rusya, B. No: 5829/04, 31/5/2011, § 136) ve özgürlükten mahrumiyet başvurulması gereken son çare olmalıdır (Saadi/Birleşik Krallık [BD], B. No: 13229/03, 19/1/2008, § 70).

v. Demokratik bir toplumda söz konusu yükümlülüğün derhâl yerine getirilmesini sağlamanın önemi ile özgürlük ve güvenlik hakkının önemi arasında bir denge kurulmalıdır. Dengenin kurulup kurulmadığının değerlendirilmesinde gözönünde bulundurulması gereken etkenler ilgili mevzuattan doğan yükümlülüğün niteliği, bunun altında yatan konu ve amaç, alıkonulan kişi ve alıkonulmaya yol açan özel şartlar ile alıkonulma süresidir (S., V. ve A./Danimarka, § 82; Bereza/Ukrayna, B. No: 67800/12, 4/3/2021, § 24).

31. Yükümlülükle ilgili hukuki düzenleme bir hâkim veya mahkemeden karar alınması gerekliliğini içeriyor ise bir mahkeme tarafından kanuna uygun olarak verilen bir karara uyulmaması nedeniyle yakalama veya tutma söz konusudur (Beiere/Letonya, § 48; Trutko/Rusya, B. No: 40979/04, 6/12/2016, § 34).

32. AİHM, Lolova-Karadzhova/Bulgaristan (B. No: 17835/07, 27/3/2012) başvurusunda kendisine isnat edilen suçlar için kanunda öngörülen cezanın miktarı nedeniyle ceza yargılamasında hazır bulunma yükümlülüğü altında olmayan sanığın duruşmaya zorla getirilmesinin hukukiliğini Sözleşme'nin 5. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendi kapsamında ve kanunun öngördüğü bir yükümlülüğün uygulanmasını sağlamak amacıyla kanuna uygun olarak yakalanması veya tutulması bağlamında ele almıştır.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

33. Anayasa Mahkemesinin 20/12/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

34. Başvurucu, hakkında uygulanan yakalama ve gözaltı tedbirlerinin hukuka aykırı olmasından, buna rağmen açtığı tazminat davasının reddedilmesinden yakınarak adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Bu iddiası kapsamında başvurucu; soruşturma dosyasına şüpheli olarak A.A.nın kaydedilmesi gerekirken kendisinin kaydedildiğini, hakkında verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın aslında suçu işlemediği gerekçesine dayanması gerektiğini, Başsavcılığın soruşturmanın zamanaşımına uğradığını fark etmeden hakkında yakalama emri düzenlenmesini talep ettiğini, hiçbir kusuru olmamasına rağmen yakalanıp gözaltına alındığını, gözaltına alınması nedeniyle günlük işlerinin aksadığını ve ticari itibarının zedelendiğini, ayrıca hakkında yürütülen soruşturmada aldığı hukuk hizmeti nedeniyle müdafiine 1.000 TL ödemek zorunda kaldığını öne sürmüştür.

35. Bakanlık görüşünde, başvurucu hakkında yürütülen ceza yargılaması süreci ile başvurucu tarafından açılan tazminat davasıyla ilgili süreç hakkında bilgi verilmiştir.

36. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı beyanında ihlal iddialarını yineleyip hakkında uygulanan koruma tedbirleri nedeniyle iş ve statü kaybı yaşadığını, sosyal çevresinde zor günler geçirdiğini ve birtakım ithamlara -bunların ne olduğu açıklanmamıştır- maruz kaldığını iddia etmiştir. Başvurucu ek olarak, açtığı tazminat davasının reddi sebebiyle Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

37. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucu, öz itibarıyla fiziki hürriyetinden yoksun kılma sonucunu doğuracak şekilde hukuka aykırı olarak yakalanıp tutulmasından ve bu konuda açtığı tazminat davasının reddedilmesinden yakındığı için ihlal iddiaları kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenecektir.

38. Anayasa'nın ihlal iddialarının değerlendirilmesinde dayanak alınacak "Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci, ikinci ve dokuzuncu fıkralarının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

Şekil ve şartları kanunda gösterilen:

...[B]ir mahkeme kararının veya kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak ilgilinin yakalanması veya tutuklanması ... halleri dışında kimse hürriyetinden yoksun bırakılamaz.

...

Bu esaslar dışında bir işleme tâbi tutulan kişilerin uğradıkları zarar, tazminat hukukunun genel prensiplerine göre, Devletçe ödenir."

39. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

40. Somut olayda dava zamanaşımı süresinin geçmesi nedeniyle başvurucu hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiş, başvurucunun açtığı haksız koruma tedbiri nedenine dayalı tazminat davası da bahsi geçen kararın dayandığı gerekçe dolayısıyla başvurucunun tazminat talep edemeyeceğinden bahisle reddedilmiştir. Bu durumda başvuru, başvurucunun ihlal iddiaları dikkate alındığında, iki başlık altında incelenmelidir.

1. Başvurucunun Yakalanıp İfade Alma İşleminin Sonuna Kadar Tutulmasının Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

41. Kabul edilebilirlik ölçütleri yönünden bir noksanlık saptanmamıştır. Dolayısıyla başvurucunun yakalanıp ifade alma işleminin sona kadar tutulması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Müdahalenin Varlığı

42. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, devletin bireylerin özgürlüğüne keyfî olarak müdahale etmemesini güvence altına alan temel bir haktır (Erdem Gül ve Can Dündar [GK], B. No: 2015/18567, 25/2/2016, § 62).

43. Anayasa'nın 19. maddesinin birinci fıkrasında herkesin kişi hürriyeti ve güvenliği

hakkına sahip olduğu ilke olarak ortaya konmuş, ikinci ve üçüncü fıkralarında da şekil ve şartları kanunda gösterilmek kaydıyla kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakılabileceği durumlar sınırlı olarak sayılmıştır. Dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının kısıtlanması ancak Anayasa'nın anılan maddesinde belirlenen durumlardan herhangi birinin varlığı hâlinde söz konusu olabilir (Murat Narman, B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 42).

44. Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrasının kişi hürriyetinin kısıtlanmasına imkân tanıdığı durumlardan biri de mahkeme kararının veya kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak kişilerin tutulmasıdır.

45. Anılan iki tutma hâli arasında tutmanın niteliği bakımından fark, mahkeme kararının gereği olarak tutma disipline edici bir nitelik de taşıyabilirken kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak tutmanın böyle bir niteliği olmayıp bu nedenle tutma hâli sadece yükümlülüğün yerine getirilmesi amacıyla ve bu yükümlülüğün yerine getirilmesine kadar uygulanabilir (Mustafa Karaca [GK], B. No: 2020/15967, 20/5/2021, §§ 44, 45). Dolayısıyla kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak tutma hâlinin söz konusu olabilmesi için kişinin kanunen yerine getirilmesi gereken bir yükümlülüğü ifa etmemiş olması gerekir (Muhammed Neşet Girasun, B. No: 2017/22254, 2/6/2020, § 46).

46. Diğer yandan kanunda öngörülen yükümlülüğün kaynağını oluşturan norm, bir hâkim ya da mahkeme kararı alınmasını gerekli kılıyorsa bu durumda kişinin kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak tutulması değil bir mahkeme kararının gereği olarak tutulması hâli söz konusudur (Kübra Çankaya, B. No: 2021/7876, 13/4/2022, § 37).

47. Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan "kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak ilgilinin yakalanması" ibaresi suç isnadı altında olmayan kişilerin de kanunda öngörülen yükümlülüklerin ifasını sağlamak amacıyla yakalanmasına imkân tanımaktadır. Anılan ibarede sözü edilen yakalama kavramının özerk bir anlamı olup ceza usul hukukundaki yakalamayı değil kamu makamları tarafından kişinin fiziksel özgürlüğünden yoksun bırakılmasını ifade etmektedir (AYM, E.2020/59, K.2023/53, 22/3/2023, § 116).

48. Öte yandan anılan fıkrada hangi yükümlülüklerin yerine getirilmesi amacıyla kişilerin özgürlüklerinden yoksun bırakılması yolunda düzenleme yapılabileceğiyle ilgili bir belirleme yoktur. Bu sebeple suç isnadı altında olmayan kişilerin kanunda öngörülen yükümlülüklerin gereği olarak özgürlüklerinden yoksun bırakılmasına yönelik sınırlamalar getirilirken belirli bir meşru amaç listesi bulunmamaktadır (bazı farklılıklarla birlikte bkz. AYM, E.2020/59, K.2023/53, 22/3/2023, § 117).

49. Adli sürecin daha sağlıklı bir şekilde yürütülmesi ve maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasını temin etme amacıyla şüpheli ve sanıklara soruşturma ve/veya kovuşturma sırasında hazır bulunma yükümlülükleri yükleyen normlar ihdas edilmek suretiyle kişi özgürlüğü ve güvenliğine yapılan müdahalelerin meşru bir amacının bulunduğu kabul edilmelidir (bazı farklılıklarla birlikte bkz. AYM, E.2022/145, K.2023/59, 22/3/2023, § 55).

50. Somut olayda Başsavcılığın gönderdiği davetiyeye kayıtsız kalan başvurucunun hakkında Hâkimlikçe düzenlenen yakalama emri üzerine yakalanıp yakalandığı an ile Başsavcılıktaki ifade alma işleminin sona erdiği an arasında geçen süre zarfında rızasına aykırı olarak tutulmuştur. Ayrıca başvurucunun ifadesinin alınabilmesi, başka bir hâkimlik veya mahkeme kararını gerektirmemiştir. Bu bakımdan kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak tutulan başvurucunun özgürlüğüne kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı yönünden inceleme

yapılmasına yetecek bir süre boyunca müdahalede bulunulduğu açıktır.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

51. Yukarıda anılan müdahale (bkz. § 50) Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen şartları yerine getirmediği müddetçe Anayasa'nın 19. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Bu sebeple müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen kanun tarafından öngörülme, Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama şartlarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

52. Anayasa'nın 13. maddesinde temel hak ve hürriyetlerin ancak kanunla sınırlanabileceği hükme bağlanmıştır. Öte yandan Anayasa'nın 19. maddesinde kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının sınırlanabileceği durumların şekil ve şartlarının kanunda gösterilmesi kuralına yer verilmiştir. Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrasındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının sınırlanabileceği durumların şekil ve şartlarının kanunda gösterilmesi şeklindeki genel kural ve kanunda öngörülen bir yükümlülüğün ibaresi birlikte değerlendirildiğinde hem yükümlülüğün hem de bu yükümlülüğe uymamanın sonucu olarak gerçekleşen tutma hâlinin kanunla düzenlenmesi gerekir. Buradaki kanun şeklî manada bir kanunun varlığını zorunlu kılar. Şeklî manada kanun ise Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından Anayasa'da belirtilen usule uygun olarak kanun adı altında çıkarılan düzenleyici yasama işlemidir (Muhammed Neşet Girasun, § 45).

53. Kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak kişinin tutulmasının hukuki olduğundan söz edilebilmesi için kanunda öngörülen yükümlülük somut ve belirli olmalı, genel mahiyette olmamalıdır. Kişinin kanunen yerine getirmesi gereken yükümlülük de ifa edilmemiş olmalıdır (Muhammed Neşet Girasun, § 46). Ayrıca kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının demokratik toplumlarda taşıdığı önem ve bu hakkın keyfî hürriyetinden yoksun bırakmaları önleme amacı dikkate alındığında kanuna dayalı uygulama öngörülebilir olmalı ve kanun keyfîliğe karşı kişilere yeterli güvenceler sağlamalıdır (kısmen benzer değerlendirme içeren karar için bkz. Mustafa Karaca, § 46).

54. Buna göre kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak ilgilinin tutulmasına ilişkin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik müdahalenin kanuni bir dayanağının bulunması zorunludur.

55. 5271 sayılı Kanun'un 145. maddesine göre ifade veya sorgu için usulüne uygun olarak çağrılan şüpheli veya sanık, kendisini çağıran adli makam huzurunda hazır bulunmakla yükümlüdür. Bu yükümlülüğün ihlali hâlinde şüpheli veya sanık hakkında 5271 sayılı Kanun'un 146. maddesi uyarınca zorla getirme kararı verilebileceği gibi 5271 sayılı Kanun'un 98. maddesi uyarınca yakalama emri de düzenlenebilir.

56. Başsavcılığın başvurucuya gönderdiği davetiyeye, gelmemesi hâlinde ifade için zorla getirileceğinin yazıldığı anlaşılmıştır (bkz. § 7). Şu hâlde Başsavcılıkça usulüne uygun olarak davet edilen başvurucu, davetiyede belirtilen süre içinde Başsavcılıkta hazır bulunmakla yükümlüdür. Buna rağmen başvurucu yükümlülüğünü yerine getirmemiştir. Başsavcılıkça verilen zorla getirme kararlarının gereği de kolluk görevlilerince ifa edilememiştir (bkz. §§ 7, 9). Bunun üzerine Hâkimlik, Başsavcılığın talebi üzerine ifadesinin alınıp sonrasında serbest bırakılması için başvurucu hakkında yakalama emri düzenlemiştir (bkz. § 10). Başvurucu sözü edilen emre dayanılarak tutulduğu için başvurucunun tutulmasının kanuni dayanağı bulunmaktadır.

57. Başvurucunun tutulmasına imkân veren normlar (bkz. § 55) adli sürecin daha sağlıklı bir şekilde yürütülmesini ve maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasını amaçladığı için başvurucunun tutulmasının meşru bir amacı vardır.

58. Yakalama ve tutma işlemlerinin ölçülülüğüne gelince Başsavcılığın başvurucu hakkında yakalama emri düzenlenmesine ilişkin talebine göre başvurucuya isnat edilen fiil, 5809 sayılı Kanun'un 56. maddesinde düzenlenen abone ve cihaz kimlik bilgilerinin güvenliğiyle ilgili hususlardan biri veya birkaçını ihlal etme suçuna uymaktadır (bkz. § 10). Yaptırımı yalnızca adli para cezası olan söz konusu suç için 5237 sayılı Kanun'da öngörülen dava zamanaşımı süresi sekiz yıldır (bkz. §§ 18, 19). F.Ö. adına başkalarınca çıkarıldığı ileri sürülen hat 29/3/2009 tarihinde açıldığına göre başvurucu hakkındaki yakalama emrinin düzenlendiği 6/12/2018 tarihinde dava zamanaşımı süresi çoktan dolmuştur. Nihayetinde Başsavcılık da başvurucu hakkında yürüttüğü soruşturmayı dava zamanaşımı süresinin geçmesi nedenine dayandırmıştır (bkz. § 12). Bu durumda kanuni yükümlülüğün yerine getirilmesinin önemi ile kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının önemi arasında denge sağlanmamış; başvurucu, uzun zaman önce zamanaşımına uğrayan bir suç nedeniyle yakalanmış ve ifade alma işleminin sona ermesine kadar tutulmuştur.

59. Açıklanan gerekçelerle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrası yönünden ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

2. Anayasa'nın 19. Maddesinin Dokuzuncu Fıkrasının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

60. Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrasının ihlal edildiğine karar verildiği dikkate alındığında kabul edilebilirlik ölçütleri yönünden bir eksiklik bulunmamaktadır. Bu sebeple kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası yönünden ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

61. Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası, maddenin diğer fıkralarında belirtilen kurallara aykırı bir işleme tabi tutulan kişiye tazminat hakkı vermektedir (Safkan Aydoğdu, B. No: 2014/7498, 5/4/2017, § 44).

62. Tazminat hakkının doğabilmesi için kişinin anılan maddenin diğer fıkralarında belirtilen esaslar dışında bir işleme tabi tutulduğunun derece mahkemelerince ya da Anayasa Mahkemesince tespit edilmesi gerekir. Anayasa'nın 19. maddesinin ilk sekiz fıkrasında belirtilen esaslara aykırı bir işleme tabi tutulan kişiye uğradığı zararlar devlet tarafından tazminat hukukunun genel prensiplerine göre ödenmemişse veya kişinin tazminat elde etme imkânı yoksa Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasında güvence altına alınan tazminat hakkı ihlal edilir (M.E., B. No: 2018/696, 9/5/2019, § 46).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

63. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrası yönünden ihlal edildiği tespit edilmiştir (bkz. §§ 58, 59). Bu durumda başvurucunun açtığı tazminat davasının reddedilmesi Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasıyla bağdaşmamaktadır.

64. Açıklanan gerekçelerle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa'nın 19. maddesinin

dokuzuncu fıkrası yönünden ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

65. Başvurucu; ihlalin tespiti yanında maddi tazminat olarak 10.000 TL, manevi tazminat olarak 20.000 TL ödenmesine karar verilmesini talep etmiştir.

66. Anayasa Mahkemesince yapılan incelemede kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrası ile dokuzuncu fıkrası yönünden ihlal edildiğine karar verilmiştir ve söz konusu ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmıştır. Bu sebeple 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca yeniden yargılamaya karar verilip verilmeyeceği değerlendirilmelidir.

67. Başvurucunun açtığı tazminat davası, dava zamanaşımı süresinin dolması nedeniyle kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildiği için tazminat şartlarının oluşmadığı gerekçesiyle ve 5271 sayılı Kanun'un 144. maddesi çerçevesinde reddedilmiştir. Oysa 5271 sayılı Kanun'un 144. maddesinin lafzına göre söz konusu madde ancak hukuka uygun olarak yakalanan veya tutuklanan kişiler hakkında uygulanabilir. Yargıtay 12. Ceza Dairesi de 25/10/2022 tarihli ve E.2021/5190, K.2022/7407 sayılı kararıyla bu hususu teyit etmiştir. Bu bakımdan başvurucu hakkında verilen kararın dayandığı sebep, başvurucunun yakalanmasının hukuka aykırı olduğu iddiasıyla açtığı tazminat davasının 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendine göre incelenmesine hukuki bir engel oluşturmamaktadır. Dolayısıyla tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı merciince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

68. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir. Yeniden yapılacak yargılamada hukuka aykırılığın Anayasa Mahkemesince tespit edildiği ve Ceza Mahkemesince 75 TL manevi tazminata hükmedilmesine rağmen başvurucunun istinaf başvurusu yapmadığı (bkz. §§ 14, 15) gözetilerek başvurucunun tazminat talepleri değerlendirilmelidir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Başvurucunun yakalanıp ifade alma işleminin sonuna kadar tutulmasının hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Haksız koruma tedbiri nedenine dayalı tazminat davasının reddedilmesi dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. 1. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrası yönünden İHLAL EDİLDİĞİNE,

2. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa’nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası yönünden İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul Anadolu 9. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2020/314, K.2020/448) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 19. Ceza Dairesine (E.2021/319, K.2021/2134) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

KERİM KARABIÇAK

B. No: 2021/61944 | Karar tarihi: 20.12.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/61944

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

KERİM KARABIÇAK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/61944)

Karar Tarihi: 20/12/2023

R.G. Tarih ve Sayı: 31/1/2024-32446

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Ekin ÇANKAL

Başvurucu : Kerim KARABIÇAK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, bir sosyal ağ platformunda yapılan paylaşım dolayısıyla ceza mahkûmiyetine karar verilmesi nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Anayasa Mahkemesine sunulan bilgi ve belgelerden anlaşıldığı kadarıyla başvurucu inşaat müteahhitliği yapmakta ve başvuruya konu olayların şikâyetçisi L.K. ile aynı sitede oturmaktadır. Başvurucu 13/8/2020 tarihinde Facebook hesabından bir paylaşımda bulunmuş, paylaşımdan bir gün sonra müşteki söz konusu paylaşımın kendisini hedef aldığını iddia ederek Cumhuriyet savcılığına şikâyetçi olmuştur. Söz konusu paylaşımda geçen ifadeler şu şekildedir:

"Bugün Gerçek Haber adlı bir gazete elime geçti, 30 Mart 2016 çarşamba sayı: 39 nonoş benim dedi, denilen bu kişi bir sitede kat maliki gibi görünmektedir ama tam değil, Uzunköprü eşraflarından epeyce oturan bir grup vardır ve bunların liderliği konumunda ve gizli özgürleşen bir av. Vardır bu av. Bu eşraflarına hukukçu olarak doğalgaz aydatı ödemez ama ısınır, aydat ödenmez ortak hizmetlerden yararlanır, sinsice hareket eder, kendisi

oturduğu yere cam çerçeve yapar, taştan barbuke yapar, çatıda ortak alana taştan oturma yerleri yapar sonra bu nonişe bilgi verir nonişte koşar tapuya tapu memurlarını şikayet eder ortak alana kapı açmış der peki bir insan eve girerken kapı olmadan helikopterle mi inecek aşağıya? Buna nonişle Av'nin cevap vermesini istiyorum, bunları ben böyle değerlendiriyorum bunların psikolojileri bozuktur pskeariste tedavi görmeleri gerekiyor Allah yardımcıları olsun, bunları mason klübü bile kurtaramaz."

3. Müştekinin iddiasına göre başvurucu, dubleks dairelerini kat maliklerinin onayını almadan dört ayrı daireye dönüştürmüştür. Bu durumu müştekinin tapu dairesine bildirmesi sebebiyle taraflar arasında husumet oluşmuştur. Başvurucu; polis merkezinde 17/8/2020 tarihinde verdiği ifadesinde ise Gerçek Haber isimli gazetedeki yazı içeriğinden sorumlu olmadığını, Facebooktaki ifadesinde kimseyi kastetmediğini, müştekinin sürekli kendisinden şikâyetçi olduğunu, hakaret etme kastıyla hareket etmediğini beyan etmiştir. Müştekinin şikâyet dilekçesini inceleyen Edirne Cumhuriyet Başsavcılığı 31/8/2020 tarihinde kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar vermiştir. Kararın gerekçesinde, somut olayda hakaret suçunun unsurlarının bulunmadığını, mezkûr paylaşımın ağır eleştiri niteliğinde olduğunu değerlendirmiştir.

4. Müştekinin karara itiraz etmesi üzerine Edirne Sulh Ceza Hâkimliği, başvurucunun sarf ettiği "noniş" ile "nonoş" kelimelerinin aynı manada olup homoseksüel erkekler için kullanıldığı, başvurucunun müştekiyi itibarsızlaştırma amacı güttüğü ve alenen hakaret suçunu işlediği kanaatine varmıştır. Bu kapsamda 6/10/2020 tarihinde müştekinin itirazının kabulüne, alenen hakaret suçundan iddianame düzenlenerek kamu davası açılması için soruşturma dosyasının Edirne Cumhuriyet Başsavcılığına iadesine karar vermiştir.

5. Sulh Ceza Hâkimliğinin kararı doğrultusunda düzenlenen iddianameyi kabul eden Edirne Asliye Ceza Mahkemesi somut olayda hakaret suçu sübuta erdiği için başvurucunun 1.300 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına 12/3/2021 tarihinde karar vermiştir. Mahkeme; gerekçesinde bir kişiye izafeten söylenen sözün ilgili kişiyi küçük düşürücü nitelikte olup olmadığını tayin ederken toplumda hâkim olan telakkileri, örf ve âdetleri gözönünde bulundurmak gerektiğini, kişiyi herhangi bir olayla irtibatlandırmadan kişi hakkında soyut yakıştırmaların hakaret suçunu oluşturacağını vurgulamıştır. Buna ilaveten gerekçeli kararda, mevcut olduğu belirtilen Gerçek Haber isimli gazetenin 30/3/2016 tarihli 39. sayısındaki haberin içeriğinden Facebook paylaşımında "nonoş" ibaresi ile kastedilenin müşteki olduğunun anlaşıldığını belirtmiştir. Mezkûr gazetenin ilgili sayısında "[L.K.] nonoş benim dedi!" şeklinde manşet atıldığı görülmüştür.

6. Başvurucu 16/4/2021 tarihli dilekçeyle ilk derece mahkemesinin verdiği mahkûmiyet kararına itiraz etmiştir. Bunun üzerine ilk derece mahkemesi basit yargılama usulünü uygulamak suretiyle verdiği kararı kaldırarak genel hükümlere göre yargılamaya devam etmiştir. Yeniden görülen yargılamada Mahkeme, hakaret suçunun gerçekleştiğinin sabit olduğunu değerlendirerek başvurucunun 1.740 TL adli para cezası ile mahkûmiyetine 23/11/2021 tarihinde kesin olarak karar vermiştir. Mahkemenin gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"... şeklinde herkesin göreceği bir biçimde paylaşımda bulunduğu, paylaşım içeriğinde, 'Bugün Gerçek Haber adlı bir gazete elime geçti, 30 Mart 2016 çarşamba sayı: 39 nonoş benim dedi, denilen bu kişi' şeklinde belirtildiği, dosyada bulunan Gerçek Haber 30 Mart 2016 sayı 39 başlıklı evrak ile birlikte değerlendirildiğinde müştekiye hitabetin gerçekleştiği, sanığın müştekiye yönelik paylaşım içeriği bir bütün halinde

değerlendirildiğinde hakaret suçunun unsurlarını oluşturduğu, sanığın hazırlık aşamasında alınan beyanı ile birlikte değerlendirildiğinde sabit görülmüş ve sanık hakkında aşağıdaki şekilde hüküm kurmak gerekmiştir."

7. Başvurucu 20/12/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Başvurucu; öncelikle ihtilaflı Facebook paylaşımını yapmadığını, ilk derece mahkemesinin polis merkezinde verdiği ifadesini esas alarak ifadeleri kendisinin sarf ettiğini kabul ettiğini oysa bu yönde Mahkeme huzurunda verilmiş bir beyanı olmadığını belirtmiştir. Paylaşımdaki ifadelerle müştekiyi hedef aldığının kesin olmadığını, aksi kabul edilse dahi bunun hakaret olarak değerlendirilemeyeceğini, hakkında adli para cezasına hükmedilmesi nedeniyle ifade özgürlüğünün ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

9. Başvuru, ifade özgürlüğü kapsamında incelenmiştir. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

10. İfade özgürlüğüne yapılan müdahalenin dayanağı olan 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 125. maddesinin kanunilik ölçütünü karşıladığı değerlendirilmiştir. Müdahalenin başkalarının şöhret veya haklarının korunmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır. Bu belirlemenin ardından müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk ölçütü bakımından incelenmesi gerekir.

11. Anayasa'nın 26. maddesinde korunan ifade özgürlüğüne yapılan bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir ihtiyacı karşılayan orantılı bir müdahale olması gerekir (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 53-55; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 70-72). Somut olayda başvurucunun ifade özgürlüğü ile bu özgürlüğe yapılan müdahalenin meşru amacı olan müştekinin şeref ve itibarının korunması hakkının çatıştığı görülmüştür. Bu noktada ifade özgürlüğü ile şeref ve itibarın korunması hakkı arasında adil bir denge gözetilmesi önemlidir (bu konuda genel ilkeler için bkz. İlhan Cihaner (2), B. No: 2013/5574, 30/6/2014, §§ 65-73). Çatışan bu haklar arasında dengeleme yapılırken kullanılması gereken ölçütler genel olarak şunlardır:

i. İfadelerin kim tarafından dile getirildiği (Nihat Zeybekci, B. No: 2015/5633, 8/5/2019, § 29; Kemal Kılıçdaroğlu, B. No: 2014/1577, 25/10/2017, § 59),

ii. Hedef alınan kişinin kim olduğu, ünlülük önceki davranışları yanında katlanması gereken bir eleştirinin sınırlarının sade bir vatandaşa göre daha geniş olup olmadığı (hedef alınan kişinin kamusal yetki kullanan bir görevli olması nedeniyle yapılan değerlendirmelerin bulunduğu kararlar için bkz. İlhan Cihaner (2), § 82; Nilgün Halloran, B. No: 2012/1184, 16/7/2014, § 45; Kadir Sağdıç [GK], B. No: 2013/6617, 8/4/2015, §§ 60-66; Ali Suat Ertosun (7), B. No: 2014/1416, 15/10/2015, § 36; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri [GK], B. No: 2018/17635, 26/7/2019, §§ 128, 129; hedef alınan kişinin siyasetçi olması nedeniyle yapılan değerlendirmelerin bulunduğu kararlar için bkz. Bekir Coşkun, §§ 66, 67; Ergün Poyraz (2) [GK], B. No: 2013/8503, 27/10/2015, § 56; Kemal Kılıçdaroğlu, §§ 59-61)

iii. İfadelerin genel yarara ilişkin bir tartışmaya katkı sağlayıp sağlamadığı, kamu ile diğer

kişilerin düşünce açıklamaları karşısında sahip oldukları hakların ağırlığı (Bekir Coşkun, § 69; Çetin Doğan (2) [GK], B. No: 2014/3494, 27/2/2019, § 62; Ergün Poyraz (2), § 56; Kadir Sağdıç, §§ 60-66; İlhan Cihaner (2), §§ 66-73; Nihat Zeybekci, § 32)

iv. Kamuyu bilgilendirme değeri, toplumsal ilginin varlığı ve konunun güncel olup olmadığı (İbrahim Okur (2), B. No: 2018/12363, 26/5/2021, § 28; Seray Şahiner Özkan, B. No: 2016/6439, 9/6/2021, § 44)

v. Müştekinin kendisine yöneltilen ifadelere cevap verme imkânı olup olmadığı(Temel Coşkun, B. No: 2017/1632, 29/1/2020, § 33; Şaban Sevinç (2), B. No: 2016/36777, 26/5/2021, § 42; Nihat Zeybekci, § 39)

vi. İfadelerin hedef alınan kişinin hayatı üzerindeki etkisi (Ali Suat Ertosun (2), B. No: 2013/1592, 20/5/2015, § 33; Hüseyin Kocabıyık, B. No: 2020/15593, 22/11/2022, § 24)

vii. Cezalandırmaya konu edilen ifadelerin kullanıldığı bağlamdan koparılıp koparılmadığı (Nilgün Halloran, § 52; Bekir Coşkun, §§ 62, 63; Önder Balıkçı, B. No: 2014/6009, 15/2/2017, § 45, Nihat Zeybekci, § 36)

viii. Başvurucunun yaptırıma maruz kalma endişesinin başvurucu üzerinde caydırıcı etki yaratıp yaratmayacağı (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Ergün Poyraz (2), § 79; Kemal Kılıçdaroğlu ve Cumhuriyet Halk Partisi, B. No: 2014/12482, 8/5/2019, § 46)

ix. Dava konusu söylemlerin maddi vakıaların açıklanması veya değer yargısı olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği (Deniz Karadeniz ve diğerleri [GK], B. No: 2014/18001, 6/2/2020, §§ 48, 49; Durmuş Fikri Sağlar (2) [GK], B. No: 2017/29735, 17/3/2021, § 50)

12. Somut başvuruda mevcut beyanlardan başvurucu ile müştekinin oturmakta olduğu sitede kat malikleri arasında ortak alanla ilgili çeşitli anlaşmazlıkların bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda başvurucu ile müştekinin eskiden beri husumetli olduğu yorumuna ulaşmak mümkündür.

13. Anayasa Mahkemesi pek çok kararında ifade özgürlüğünün bir dereceye kadar abartıya hatta kışkırtmaya izin verecek şekilde geniş yorumlanması gerektiğini kabul etmiştir (Ali Suat Ertosun, B. No: 2013/1047, 15/4/2015, § 66; Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, § 102). Şu hâlde ihtilaflı Facebook paylaşımındaki ifadelerin kaba ve kırıcı olduğu değerlendirilse dahi toplumda bireylerin birbirlerine kaba ve kırıcı sözler sarf ettiği her olayda adli bir ceza ile mahkemelerin ifade özgürlüğüne müdahale etmeleri beklenmemelidir. İfade özgürlüğüne yapılan bir müdahalenin meşru olabilmesi için onu gerekli kılan sosyal bir ihtiyacın mevcut olduğunu müdahaleyi yapan yargı mercii ortaya koymalıdır. Aksi hâlde başvurucunun sosyal medya hesabından müşteki aleyhine yaptığı kabul edilen her kaba yahut kırıcı paylaşım sebebiyle suç işlediğinden bahisle başvurucu hakkında ceza mahkûmiyetine otomatik olarak karar verilmesinin demokratik bir toplumun vazgeçilmez unsuru olan ifade özgürlüğü üzerinde caydırıcı etki doğuracağı şüphesizdir.

14. Başvurucunun paylaşımıyla müştekiye hakaret ettiği sonucuna ulaşan ilk derece mahkemesinin ise Anayasa Mahkemesinin dikkate aldığı ölçütleri (bkz. § 11) somut olay özelinde değerlendirmediği, sadece "noniş" kelimesinin hakaret niteliğinde olduğu sonucuna ulaştığı görülmüştür. Şöyle ki mezkûr gazetede müştekinin isminin devamında "Nonoş benim, dedi." şeklinde başlık atıldığı, başvurucunun hesabından yapılan paylaşımda da "nonoş" kelimesi ile gazetedeki başlıkla paralel olarak müştekinin hedef alındığı şeklinde yorum yapılmış; bunun da ötesine geçilerek başvurucunun müştekinin cinsel yönelimini

hedef aldığı iddia edilmiştir. Diğer bir söylemle derece mahkemesi, başvurucunun müştekiye "nonoş" dediğini kabul etmiştir.

15. Buna karşılık gerekçeli kararda ilk derece mahkemesi, Gerçek Haber isimli yayında müşteki ile ilgili olarak büyük önem verdiği yazının içeriği hakkında bilgi vermediği gibi söz konusu yazıdan hareket ettiğinde başvurucunun sözlerinin hangi şekilde hakaret suçunu oluşturduğunu da ortalama bir okuyucunun anlayacağı şekilde açıklamamıştır. Bu noktada ilk derece mahkemesinin söz konusu kelimeyi olayların ve başvuruya konu açıklamanın bütününden koparark aşırı yorum yaptığı söylenebilir. Zira başvurucunun müştekiye hakaret kastının olmadığını savunduğu dikkate alındığında Mahkemenin başvurucunun sarf ettiği "noniş" ile "nonoş" kelimelerinin aynı manada olup homoseksüel erkekler için kullanıldığını değerlendirmesi ve başvurucunun asıl amacının müştekiyi küçük düşürmek olduğunu kabul etmesi ancak başvurucunun kullandığı kelimelere onun verdiği anlamın ötesinde anlamlar yükleyerek mümkün olmuştur. Anayasa Mahkemesinin altını çizdiği üzere ihtilaflı ifadelere başvurucunun verdiği anlamın ötesinde bir anlam yüklenmemelidir (Tansel Çölaşan, B. No: 2014/6128, 7/7/2015, § 69).

16. Sonuç olarak ilk derece mahkemesinin ifade özgürlüğü ile şeref ve itibarın korunması hakkı arasında adil bir denge kurduğundan bahsedilemeyeceği, mahkeme gerekçesinin başvurucunun ifade özgürlüğüne yapılan müdahale yönünden ilgili ve yeterli olmadığı değerlendirilmiştir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

18. Başvurucu ihlalin tespiti, yeniden yargılama talebinde bulunmuştur.

19. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği mahkemece yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin ifade özgürlüğünün ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Edirne 8. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2021/179, K.2021/447) GÖNDERİLMESİNE,

D. 487,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin

sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

LEVENT SANER

B. No: 2021/63167 | Karar tarihi: 20.12.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/63167

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

LEVENT SANER BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/63167)

Karar Tarihi: 20/12/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Gülsüm Gizem GÜRSOY

Başvurucu : Levent SANER

Vekili : Av. Mustafa ÇİNKILIÇ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, başvurucunun sendikal gerekçelerle iş sözleşmesi feshedildiği hâlde sendikal tazminat talebinin reddedilmesi nedeniyle sendika hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

A. Başvuruya Konu Olay

2. Başvurucu, taşıma kolunda faaliyet gösteren Öz Taşıma-İş isimli işçi sendikası üyesidir. Davalı işyeri ise 12.000'in üzerinde mağazasıyla Türkiye'nin 81 ilinde faaliyet gösteren perakende satış mağazasıdır.

3. Başvurucu 9/8/2012 tarihinden itibaren davalı işyerinde çalışmış ve 21/5/2018 tarihide Öz Taşıma-İş üyesi olmuştur. Başvurucunun iş sözleşmesi 25/9/2018 tarihinde "görev tanımındaki eylemleri yapmamakta ısrar etmesi" gerekçesiyle 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'nun 25. maddesinin ikinci fıkrasının (h) bendi kapsamında tazminatsız olarak feshedilmiştir.

4. Başvurucu, iş sözleşmesinin sendikal nedenlerle feshedildiği iddiasıyla Adana 6. İş

Mahkemesinde işe iade ve sendikal tazminat talepli dava açmıştır.

5. Başvurucu, iş sözleşmesinin sendikal nedenlerle feshedildiğini ispat edebilmek için tanık deliline başvurmuştur. İlk derece mahkemesinde dinlenen davacı tanığı G.Ş., davacının hem sendika üyesi olduğu için hem de diğer çalışanların sendikaya üye olmalarını sağladığı için işten çıkartıldığını, davacıdan önce sendikaya üye olan kimsenin bulunmadığını, kendisi ile arkadaşları Ç.L., S.E., D.D.nin de aynı şekilde sendika üyesi olmaları nedeniyle işten çıkartıldıklarını, davacının işinde en iyilerden biri olduğunu ifade etmiştir.

6. İlk derece mahkemesi dosyası içerisinde yer alan Öz Taşıma-İş yazısına göre, davalı işyerinde toplam 28 işçi sendika üyesi olmuştur. Bu işçilerden 16'sı 7/10/2018-22/9/2019 tarihleri arasında sendika üyeliğinden çekilmiştir.

7. İlk derece mahkemesi davanın kabulüne karar vermiştir. Gerekçeli kararın ilgili kısmı şöyledir:

"...Davacının iş akdi davalı tarafça sipariş verilmeyen ürünü göndermek ve bu olaydan 7 ay sonra görevleri aksatarak şirketin zarara uğramasına sebebiyet vermekten feshedilmiştir. Görevi aksatma gerekçesi olarak da performans düşüklüğü gösterilmiştir. Ancak dosya kapsamında davacının performansının nasıl düştüğü, daha öncesinde aylık ne kadar ürün topladığı, feshe konu son 6 ayda bunun hangi sayılara düştüğüne ilişkin herhangi bir delil sunulmamıştır.

Davacının performanstan dolayı işten çıkışının haklı veya geçerli nedene dayandığı davalı tarafça yukarıda açıklandığı üzere ispat edilememiştir. Davacı taraf yapılan bu fesih işleminin gerçeği yansıtmadığı davacının sendikal nedenlerle iş akdinin sonlandırıldığını beyan etmiştir... tanık sendikaya üye olma nedeni ile davacının kendisinin ve işyerinde çalışan Ç.L, S.E ve D.D gibi çalışanların işten çıkartılmış olduğunu beyan etmiştir.

Davacının üye olduğu sendikaya müzekkere yazılarak iş yerinde sendika üyesi olan çalışanların listesi istenilmiştir. Gelen listede 28 işçinin ismi bildirilmiş olup, bu işçilerin hemen hemen bir çoğunun aynı zamanda sendikadan çekildiği, kalanların ise iş akdinin sonlanmış olduğu tespit olunmuştur. Bu tespitler doğrultusunda işyerinde sendikalı çalışanların üzerinde bir baskının olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Davalı işyerinde yetkili bir sendika olmadığı gibi toplu iş sözleşmesi de yapılmamıştır. Dolayısıyla sendikalı çalışanların örgütlenmesi ve çoğalmasının iş yerinde istenmediği açıkça anlaşılmakla ve davacının iş akdinin sebebi olarak gösterilen nedenlerin haklı veya geçerli sebep oluşturmadığı göz önüne alınarak yapılan feshin sendikal fesih olduğu kanaatine varılmış, davalı işveren tarafından halen sendikalı olup da çalışan işçi olduğunun, sendikal örgütlenmeye izin verildiğinin ispatlanamadığı için, sendikal fesih nedeni ile davacının işe iadesine karar vermek gerektiği kanaatine varılmıştır..."

8. İlk derece mahkemesi kararının istinaf yargı yoluna götürülmesi üzerine Adana Bölge Adliye Mahkemesi 8. Hukuk Dairesi istinaf başvurusunun kabulü ile kararın kaldırılmasına karar vermiştir. Gerekçeli kararda; Türkiye genelinde ve davalı işyerinde sendikaya üye olan işçi sayısı, üyelikten istifa eden işçilerin sayıları, fesih öncesinde sendikaya üyelik yaptıran işçilerin sayıları ile sendikaya üye olduğu tarihten hemen sonra iş sözleşmesi sona eren işçiler ve istifa etmesi üzerine yeniden işe devam eden işçilerin mevcut olup olmadığı hususları araştırıldıktan sonra karar verilmesi gerektiği belirtilmiştir.

9. İlk derece mahkemesi istinaf incelemesi sonrası yaptığı yargılama sonucunda davanın kabulüne karar vermiştir. Gerekçeli kararın ilgili kısmı şöyledir:

"... İlgili sendika tarafından gönderilen listede 27 işçinin ismi bildirilmiş olup, bu işçilerin hemen hemen bir çoğunun aynı dönemde sendikadan çekildiği, kalanların ise iş akdinin sonlanmış olduğu tespit olunmuştur. Ayrıca sendika tarafından gönderilen listede yer alan davalı işyerinde çalışan bir çok işçinin sendikaya üye olduktan belli bir süre sonra iş akdinin davalı işveren tarafından SGK' ya kod 4 'Belirsiz süreli iş sözleşmesinin işveren tarafından haklı sebep bildirilmeden feshi' olarak bildirim yapılarak feshedildiği anlaşılmaktadır. Bu tespitler doğrultusunda işyerinde sendikalı çalışan işçilerin sendikaya üye olduktan belli bir süre sonra iş akitlerinin davalı işveren tarafından feshedildiği görülmektedir. Ayrıca davalı işyerinde yetkili bir sendika olmadığı gibi toplu iş sözleşmesi de yapılmamıştır. Dolayısıyla sendikalı çalışanların örgütlenmesi ve çoğalmasının iş yerinde istenmediği açıkça anlaşılmakla ve davacının iş akdinin sebebi olarak gösterilen nedenlerin haklı veya geçerli sebep oluşturmadığı göz önüne alınarak yapılan feshin sendikal fesih olduğu kanaatine varılmıştır..."

10. İlk derece mahkemesi kararı tekrar istinaf yargı yoluna götürülmüştür. Adana Bölge Adliye Mahkemesi 8. Hukuk Dairesi istinaf başvurusunun kabulü ile kararın kaldırılmasına kesin olarak karar vermiştir. Bölge Adliye Mahkemesi feshin geçersizliği yönünden ilk derece mahkemesi kararını doğru bulmuş ancak sendikal fesih değerlendirmesi yönünden yeniden hüküm kurarak sendikal tazminat talebini reddetmiştir. Kararın gerekçesinde; Öz Taşıma- İş Sendikası tarafından gönderilen müzekkere cevabında 27 kişilik üye listesinin gönderildiği, üyelerin tamamının istifa, iş kolu değişikliği ve işsizlik nedenleriyle üyeliklerinin sona erdiği ancak bu üyelerin hepsinin işine son verilmediği ve bir kısmının çalışmaya devam ettiği anlaşıldığından işverenin sendikal sebeple işçi çıkardığının sabit olmadığı değerlendirilmiştir.

11. Başvurucu süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. Başvuru Konusu Olmayan Diğer Davalar

12. Başvurucu ile birlikte Ç.L., F.B., G.Ş., ve Ö.A. isimli işçilerin de aynı gerekçelerle ve yakın tarihlerde iş sözleşmeleri sonlandırılmıştır. Adı geçenlerin açtığı işe iade ve sendikal tazminat talepli davalar ilk derece mahkemelerince kabul edilmiş ve kararlar Adana Bölge Adliye Mahkemesi 8. Hukuk Dairesi tarafından uygun bulunarak, kararlara karşı yapılan istinaf başvuruları reddedilmiştir. Bölge Adliye Mahkemesinin anılan kararlarda yer alan sendikal fesih değerlendirmelerinin ilgili kısmı şöyledir:

"...davalı iş yerindeki işçilerden 20 işçinin iş sözleşmesinin işverence 'Ahlak ve iyi niyet kurallarına aykırı davranış' nedeni ile işten çıkarıldığı, davalı iş yerinde 23 tane Öz Taşıma-İş Sendikasının üyesi olduğu, 3 sendikalı işçi dışında diğer sendikalı işçilerin üyelikten çekilmiş olsalar dahi işten çıkışlarının verildiği, dinlenen tanık beyanlarına göre davacıların iş yerinde aktif olarak sendika lehine çalışma yaptığı da anlaşıldığından..."

II. DEĞERLENDİRME

13. Başvurucu iş sözleşmesinin sendikal nedenlerle feshedildiğini, diğer iş arkadaşlarının aynı nedenlerle açtıkları davaların aynı Bölge Adliye Mahkemesinin aynı Dairesi tarafından kabul edildiğini, kendi davasında ise Bölge Adliye Mahkemesince sendikal nedenle fesih iddiasının kabul edilmediğini belirterek sendika hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

A. Mevzuat

14. 4857 sayılı Kanun'un "Feshin geçerli sebebe dayandırılması" kenar başlıklı 18.

maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Otuz veya daha fazla işçi çalıştıran işyerlerinde en az altı aylık kıdemi olan işçinin belirsiz süreli iş sözleşmesini fesheden işveren, işçinin yeterliliğinden veya davranışlarından ya da işletmenin, işyerinin veya işin gereklerinden kaynaklanan geçerli bir sebebe dayanmak zorundadır.

Özellikle aşağıdaki hususlar fesih için geçerli bir sebep oluşturmaz:

a) Sendika üyeliği veya çalışma saatleri dışında veya işverenin rızası ile çalışma saatleri içinde sendikal faaliyetlere katılmak.

b) İşyeri sendika temsilciliği yapmak.

..."

15. 4857 sayılı Kanun'un "İşverenin haklı nedenle derhal fesih hakkı" kenar başlıklı 25. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"- Süresi belirli olsun veya olmasın işveren, aşağıda yazılı hallerde iş sözleşmesini sürenin bitiminden önce veya bildirim süresini beklemeksizin feshedebilir:

...

II- Ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan haller ve benzerleri:

(h) İşçinin yapmakla ödevli bulunduğu görevleri kendisine hatırlatıldığı halde yapmamakta ısrar etmesi.

...

İşçi feshin yukarıdaki bentlerde öngörülen sebeplere uygun olmadığı iddiası ile 18, 20 ve 21 inci madde hükümleri çerçevesinde yargı yoluna başvurabilir"

16. 6356 sayılı Kanun'un "Sendika özgürlüğünün güvencesi" kenar başlıklı 25. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) İşçilerin işe alınmaları; belli bir sendikaya girmeleri veya girmemeleri, belli bir sendikadaki üyeliği sürdürmeleri veya üyelikten çekilmeleri veya herhangi bir sendikaya üye olmaları veya olmamaları şartına bağlı tutulamaz.

(2) İşveren, bir sendikaya üye olan işçilerle sendika üyesi olmayan işçiler veya ayrı sendikalara üye olan işçiler arasında, çalışma şartları veya çalıştırmaya son verilmesi bakımından herhangi bir ayrım yapamaz. Ücret, ikramiye, prim ve paraya ilişkin sosyal yardım konularında toplu iş sözleşmesi hükümleri saklıdır.

(3) İşçiler, sendikaya üye olmaları veya olmamaları, iş saatleri dışında veya işverenin izni ile iş saatleri içinde işçi kuruluşlarının faaliyetlerine katılmaları veya sendikal faaliyette bulunmalarından dolayı işten çıkarılamaz veya farklı işleme tabi tutulamaz.

(4) İşverenin (…) yukarıdaki fıkralara aykırı hareket etmesi hâlinde işçinin bir yıllık ücret tutarından az olmamak üzere sendikal tazminata hükmedilir.

(5) Sendikal bir nedenle iş sözleşmesinin feshi hâlinde işçi, 4857 sayılı Kanunun (…), 20 ve 21 inci madde hükümlerine göre dava açma hakkına sahiptir. İş sözleşmesinin sendikal nedenle feshedildiğinin tespit edilmesi hâlinde, 4857 sayılı Kanunun 21 inci maddesine göre işçinin başvurusu, işverenin işe başlatması veya başlatmaması şartına bağlı olmaksızın

sendikal tazminata karar verilir. Ancak işçinin işe başlatılmaması hâlinde, ayrıca 4857 sayılı Kanunun 21 inci maddesinin birinci fıkrasında belirtilen tazminata hükmedilmez. İşçinin 4857 sayılı Kanunun yukarıdaki hükümlerine göre dava açmaması ayrıca sendikal tazminat talebini engellemez.

(6) İş sözleşmesinin sendikal nedenle feshedildiği iddiası ile açılacak davada, feshin nedenini ispat yükümlülüğü işverene aittir. Feshin işverenin ileri sürdüğü nedene dayanmadığını iddia eden işçi, feshin sendikal nedene dayandığını ispatla yükümlüdür.

(7) Fesih dışında işverenin sendikal ayrımcılık yaptığı iddiasını işçi ispat etmekle yükümlüdür. Ancak işçi sendikal ayrımcılık yapıldığını güçlü biçimde gösteren bir durumu ortaya koyduğunda, işveren davranışının nedenini ispat etmekle yükümlü olur. ..”

B. Yargıtay İçtihadı

17. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun sendikal fesih iddiasının değerlendirilmesi bakımından ortaya koyduğu kriterlerle ilgili 7/10/2009 tarihli ve E.2009/9-372, K.2009/416 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"... fesih tarihine yakın tarihlerde işyerinde çalışan işçi sayısı, işyerinde çalışan sendikaya üye olan ve olmayan işçilerin sayısı, hangi tarihlerde üye oldukları, üyelikten çekilen, çekilme sonrası çalışmaya devam eden işçilerin olup olmadığı, çıkarılan işçilerin kaçının sendikalı olduğu, yeni işçi alınıp alınmadığı ve alınmışsa yeni işçilerin sendikalı olup olmadığı, toplu iş sözleşmesi prosedürü uygulanmasının söz konusu olup olmadığı, işverence ekonomik veya teknolojik nedenlere dayalı bir fesih yoluna gidilmesi halinde teknik yönden bu hususların araştırılması, feshin son çare olarak kullanılıp kullanılmadığının değerlendirilmesi gereklidir"

C. Somut Olayın Değerlendirilmesi

18. Anayasa'nın 51. maddesinde yer alan “çalışanlar ... üyelerinin menfaatlerini korumak için” ibaresi üyelerin mesleki menfaatlerini korumak için gerçekleştirecekleri sendikal faaliyetlerinin Anayasa tarafından korunduğunu açıkça ortaya koymaktadır (Kristal-İş Sendikası [GK], B. No: 2014/12166, 2/7/2015, § 54). Bu bağlamda sendika hakkı, mensuplarının menfaatlerini korumak üzere yapılan sendikal faaliyetlere izin verilmesini de gerektirmektedir (Tayfun Cengiz, B. No: 2013/8463, 18/9/2014, § 31).

19. Anayasa'nın 51. maddesinde temel bir hak olarak güvence altına alınmış olan sendika hakkının gerçekten ve etkili bir şekilde korunabilmesi yalnızca devletin müdahaleden kaçınmasına bağlı değildir. Sendika hakkı, bu hakka yönelik kamu gücü tarafından gerçekleştirilen müdahalelerin yanı sıra üyesi oldukları sendikalarca veya kimi durumlarda özel hukuk kişilerince yapılan müdahalelere karşı da anayasal koruma sağlamaktadır. Dolayısıyla sendika hakkı devlete, müdahalede bulunmama biçimindeki negatif yükümlülüğün yanı sıra üçüncü kişilerden gelebilecek müdahalelere karşı ilgiliye koruma sağlama şeklindeki birtakım pozitif yükümlülükler de yüklemektedir (Anıl Pınar ve Ömer Bilge, B. No: 2014/15627, 5/10/2017, § 36; Ahmet Sefa Topuz ve diğerleri, B. No: 2016/16056, 21/4/2021, § 52; Barış Adıgüzel, B. No: 2016/15802, 8/9/2021, § 29).

20. Devletin sendika hakkının korunmasına ilişkin pozitif yükümlülükleri kaynağını Anayasa'nın 5. ve 51. maddelerinden almaktadır. Bu yükümlülük devlete, üçüncü kişilerin ve özellikle işverenin, çalışanların sendikaya üye olma ve sendikal faaliyette bulunma haklarını kullanmayı engelleyici davranışlarından kaçınmasına yönelik ve sırf bu haklarından

yararlandıkları gerekçesiyle yaptırıma tabi tutulmalarını, ayrımcılığa maruz kalmalarını önleyici tedbirler alma ödevi yüklemektedir. Bu çerçevede alınacak tedbirlerin üçüncü kişilerin ve özellikle işverenin çalışanların sendika hakkına müdahalede bulunmaları bakımından caydırıcı nitelik taşıması gerekir. Öte yandan üçüncü kişiler tarafından sendika hakkına müdahale edilmesi durumunda müdahaleye karşı itirazların öne sürülebileceği ve müdahalenin sonuçlarının giderilmesi açısından gerçek ve etkili koruma temin edecek hukuksal mekanizmaların oluşturulması, savunma ve iddialarını yetkili makamlar önünde ortaya koyabilme olanağının tanınması ve gerekiyorsa tazminat ve benzeri giderimler için dava açma imkânının getirilmesi devletin pozitif yükümlülüklerindendir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Barış Adıgüzel, § 30; Anıl Pınar ve Ömer Bilge, § 37; Bekir Yazıcı [GK], B. No: 2013/3044, 17/12/2015, § 71; Kemal Kılıç [GK], B. No: 2019/16400, 28/7/2022, § 59; Muharrem Çimen [GK], B. No: 2016/5002, 23/3/2023, §§ 39, 40). Devletin söz konusu yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğinin denetimi ise yürütülen sürecin bütününe bakılarak yapılmalıdır.

21. Kamu gücü kullanan makamların her türlü iş ve işlemlerinde öncelikle Anayasa hükümlerini gözetmeleri zorunludur. Nitekim Anayasa'nın 11. maddesinde Anayasa hükümlerinin yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kuralları olduğu ifade edilmiştir. Diğer taraftan Anayasa'nın 138. maddesine göre hâkimler Anayasa'ya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm verirler. Görüldüğü üzere yargı organlarının uyuşmazlıkları öncelikle Anayasa hükümlerini dikkate alarak çözüme kavuşturmaları anayasal bir zorunluluktur. Bu bağlamda bireysel başvurunun ikincilliği ilkesi Anayasa Mahkemesinin ilk elden yani doğrudan inceleme yapmamasını ifade ettiği gibi esas itibarıyla idari ve yargısal makamların önlerindeki meseleleri ve uyuşmazlıkları öncelikle Anayasa'ya uygun biçimde sonuca bağlamaları yönünden birincil derecede sorumlu olduklarını göstermektedir. Özellikle temel kanunlarda öngörülen dürüstlük ve iyi niyet kuralları, hakkın kötüye kullanılması yasağı gibi genel ilkeler ile bazı hâllerde olayın özelliklerine ve durumun gereklerine göre hâkime takdir yetkisi tanınması uyuşmazlıkların çözümünde Anayasa'ya uygun yorum imkânı tanıyan söz konusu etkili hukuksal korumanın bir gereği olarak görülmelidir. Dolayısıyla ister özel kişiler arası isterse de taraflardan birinin kamu gücü olduğu uyuşmazlıklar olsun her durumda hâkimin hukuk kurallarını Anayasa'ya uygun bir biçimde yorumlaması ve yargı yetkisinin kullanımı çerçevesinde özellikle Anayasa ile güvence altına alınan temel hak ve hürriyetlerin korunmasını gözetmesi beklenmektedir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Mehmet Apaydın, B. No: 2015/13099, 8/1/2020, §§ 46, 47).

22. Diğer bir ifadeyle Anayasa'ya uygun yorum ilkesi hâkimin hukuk kurallarını yorumlama serbestîsinin sınırını oluşturmaktadır. Dolayısıyla hâkimin bir hukuk kuralının anlam ve kapsamını tespit ederken Anayasa'yı ve anayasal ilkeleri hesaba katmaması Anayasa'nın normlar hiyerarşisinin tepesinde yer almasını anlamsız hâle getirir. Bu bağlamda Anayasa kâğıt üzerinde kalan bir metin değil yaşayan, hukuk sistemini yönlendiren, her türlü kamusal tasarrufta gözetilmesi gereken hukuki bir belgedir (Mehmet Fatih Bulucu [GK], B. No: 2019/26274, 27/10/2022, § 76). Anayasa hükümlerinin bağlayıcılığının gereği olarak hâkimin maddi hukuk hükümlerini uygularken temel hak ve hürriyetlere ilişkin sınırlama ölçütlerini ve güvenceleri öncelikle dikkate alması anayasal bir gerekliliktir (Aydın Okutucu ve diğerleri, B. No: 2020/11279, 24/5/2023, § 38).

23. Bilindiği üzere 4857 sayılı Kanun'un 20. maddesi ile 6356 sayılı Kanun'un 25. maddesine göre iş sözleşmesinin geçerli veya haklı nedenle feshedildiğini ispat yükümlülüğü işverene

aittir. Buna karşın iş sözleşmesinin feshin işverenin ileri sürdüğü nedene dayanmadığını iddia eden işçi, feshin sendikal nedene dayandığını ispatla yükümlüdür. Bu kapsamda iş sözleşmelerinin sendikal nedenlerle feshedildiği iddiaları bakımından yargısal içtihatlarla bazı ölçütler geliştirilmiştir. Yargıtay, sendikal fesih iddiası değerlendirilirken fesih tarihine yakın tarihlerde işyerinde çalışan işçi sayısı, işyerinde sendikaya üye olan ve olmayan işçilerin sayısı, hangi tarihlerde üye oldukları, üyelikten çekilen, çekilme sonrası çalışmaya devam eden işçilerin olup olmadığı, çıkarılan işçilerin kaçının sendikalı olduğu, yeni işçi alınıp alınmadığı ve alınmışsa yeni işçilerin sendikalı olup olmadığı, toplu iş sözleşmesi prosedürü uygulanmasının söz konusu olup olmadığı gibi hususlarının dikkate alınması gerektiğini belirlemiştir (bkz. § 17).

24. Bu kapsamda eldeki başvuruda olduğu gibi sendikal nedenlerle bir iş sözleşmesinin sonlandırıldığı iddia edildiğinde mevzuatın gerektirdiği hususların ve ispat koşullarının gerçekleşip gerçekleşmediğini değerlendirmek öncelikle derece mahkemelerinin görevidir. Derece mahkemelerinin olayın koşullarını değerlendirmek açısından daha avantajlı konumda bulunduğu açıktır. Anayasa Mahkemesinin rolü ise bu kuralların yorumunun Anayasa'ya uygun olup olmadığını belirlemekle sınırlıdır. Önemle değinmek gerekir ki derece mahkemeleri önündeki uyuşmazlık ne kadar Anayasa'da yer alan temel hak ve hürriyetleri ilgilendirirse Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru kapsamında bu hak veya hürriyete ilişkin sınırlama ölçütlerini ve güvencelerini denetleme yetkisi o kadar artar. Anayasa Mahkemesinin temel görevi Anayasa'da yer alan hükümlerin yeknesak ve doğru bir biçimde uygulanmasını sağlamaktır. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi, derece mahkemeleri tarafından izlenen usulü denetlemek ve özellikle mahkemelerin Anayasa'nın 51. maddesindeki güvenceleri gözetip gözetmediğini belirlemekle yetinmektedir. Dolayısıyla yapılan incelemede, derece mahkemelerinin yeri alınmamakta; kamusal makamların süreç içindeki tutumları sendika hakkı bağlamındaki usule ilişkin güvenceler açısından değerlendirilmektedir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Türkiye Gıda ve Şeker Sanayi İşçileri Sendikası, B. No: 2016/13328, 19/11/2020, § 40; Türkiye Petrol, Kimya ve Lastik Sanayi İşçileri Sendikası, B. No: 2016/13531, 15/12/2020, § 40; Ahmet Sefa Topuz ve diğerleri, § 57; Muharrem Çimen, § 42; Aydın Okutucu ve diğerleri, § 39).

25. Bununla birlikte sendika hakkının gerektirdiği pozitif yükümlülüklerin yerine getirildiğinden söz edilebilmesi için her iki tarafın menfaatlerinin de mümkün olduğunca dengelenmesi ve taraflardan biri aleyhine ölçüsüz bir sonuca yol açılmaması gerekir. Menfaatler dengesinin kurulmasında taraflardan biri aleyhine bireysel olarak aşırı ve olağan dışı bir külfetin yüklenmesi, pozitif yükümlülüklerin ihlali sonucunu doğurabilir. Olayın bütün koşulları ve taraflara tanınan tüm imkânlar ile tarafların tutum ve davranışları gözönünde bulundurularak menfaatlerin adil bir şekilde dengelenip dengelenmediği değerlendirilmelidir (Faik Tari ve Sultan Tari, B. No: 2014/12321, 20/7/2017, § 52; Kemal Kılıç, § 61). Bu noktada Anayasa Mahkemesinin yapacağı inceleme, başvurucuların sendikal nedenlerle işten çıkarıldıkları gerekçesiyle açtıkları davalarda devletin pozitif yükümlülüğünün gerektirdiği şekilde yargısal bir değerlendirme yapılıp yapılmadığı ve özellikle derece mahkemelerinin kararlarının konuyla ilgili ve yeterli gerekçe içerip içermediğine ilişkindir.

26. İlk derece mahkemesi, tanık beyanı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığından ve ilgili Sendikadan alınan bilgiler ışığında gerçekleşen fesihlerin sendikal nedene dayandığına kanaat getirmiştir. Gerekçeli kararında Mahkeme, başvurucunun işten çıkarıldığı tarihten önceki ve sonraki altı aylık zaman dilimde toplam 28 sendikalı işçiden 16'sının sendika

üyeliğinden çekildiğine dikkat çekmiştir. Mahkeme ayrıca, sendika üyeliği devam eden işçilerin işten çıkarıldığını, işyerinde yetkili bir sendika olmadığını ve toplu iş sözleşmesi imzalanmadığını belirtmiştir. Mahkemeye göre; başvurucunun performansının kötü olması nedeniyle işten çıkarıldığı iddiası gerçekçi değildir ve diğer hususlar bir bütün olarak değerlendirildiğinde işveren sendikal örgütlenmeyi engellemeye çalışmıştır.

27. Buna karşın Bölge Adliye Mahkemesi başvurucunun iş sözleşmesinin feshini geçersiz değerlendirmekle birlikte sendikal fesih iddiasını reddetmiştir. Bölge Adliye Mahkemesi, tanık beyanına hiç değinmemiştir. Yanı sıra bölge mahkemesi sendikadan gelen 27 kişilik üye listesinin tamamının istifa, iş kolu değişikliği ve işsizlik nedenleriyle üyeliklerinin sona erdiğini ancak bu üyelerin hepsinin işine son verilmediğini ve bir kısmının davalı işyerinde çalışmaya devam ettiğini belirterek sendikal fesih olgusunun ispatlanamadığını değerlendirmiştir.

28. Bölge Adliye Mahkemesinin sendikal feshin gerçekleşmediği sonucuna vardığı kararında fesih tarihine yakın tarihlerde işyerinde çalışan işçi sayısı, işyerinde çalışan sendikaya üye olan ve olmayan işçilerin sayısı, hangi tarihlerde üye oldukları, üyelikten çekilen, çekilme sonrası çalışmaya devam eden işçilerin kaç kişi olduğu, çıkarılan işçilerin kaçının sendikalı olduğu, yeni işçi alınıp alınmadığı ve alınmışsa yeni işçilerin sendikalı olup olmadığı hususlarının değerlendirilmediği anlaşılmaktadır. Ayrıca aynı Bölge Adliye Mahkemesi Dairesinin başvurucu ile aynı dönemde ve aynı şartlarda çalışmakta iken iş akdi feshedilen dört işçinin davasında sendikal fesih taleplerini kabul etmiş olması dikkat çekicidir. Bölge Adliye Mahkemesi başvuruya konu davada önceki kararlarından farklı bir biçimde "işverenin sendikal sebeple işçi çıkardığının sabit olmadığı" şeklindeki kanaate nasıl ulaştığı hususunda yeterli bir değerlendirmede bulunmamıştır. Dolayısıyla Bölge Adliye Mahkemesi gerekçesinde bu değerlendirmeler yapılmaksızın ve eksik verilere dayanılarak sendikal feshin gerçekleşmediği şeklinde varılan tespite katılmak mümkün olmamıştır. Bu durumda somut olayda ilgili ve yeterli bir gerekçe ortaya konulmaması nedeniyle işverenin menfaatleri ile başvurucunun sendika hakkı arasında kurulması gereken adil denge başvurucu aleyhine bozulmuştur.

29. Neticede somut başvuruya konu davalarda ilk derece mahkemesince yapılan değerlendirme sonrası Bölge Adliye Mahkemesi "işverenin sendikal sebeple işçi çıkardığının sabit olmadığı" gerekçesiyle yetinerek Yargıtay ve Anayasa Mahkemesi tarafından benimsenen kriterleri dikkate almamıştır. Devletin pozitif yükümlülükleri, işveren tarafından yapılan müdahaleye ilişkin olarak usule ilişkin güvenceler kapsamında oluşturulan yargısal mekanizmaların etkili bir şekilde işletilmesini ve derece mahkemelerinin konuyla ilgili ve yeterli gerekçe ortaya koymasını gerektirmektedir. İstinaf aşamasında yeterli bir yargısal inceleme yapıldığı, gerekçesinin ilgili ve yeterli olduğu söylenemez. Bu nedenlerle devletin pozitif yükümlülüklerini yerine getiremediği sonucuna ulaşılmıştır.

30. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

31. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 18.848 TL maddi ve 15.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

32. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği

yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

33. Öte yandan sendika hakkının ihlal edilmesi nedeniyle yalnızca yeniden yargılamaya karar verilmesiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya talebiyle sınırlı olarak net 15.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar talebi yeniden yargılama kapsamında giderilebileceğinden maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Sendika hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin sendika hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak amacıyla Adana Bölge Adliye Mahkemesi 8. Hukuk Dairesine (E.2021/1650, K.2021/1847) iletilmek üzere Adana 4. İş Mahkemesine (E.2020/175, K.2021/344) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 15.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, diğer tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BEŞİR AKDAĞ VE DİĞERLERİ

B. No: 2022/37486 | Karar tarihi: 20.12.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/37486

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

BEŞİR AKDAĞ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/37486)

Karar Tarihi: 20/12/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mehmet Sadık YAMLI

Başvurucular : Beşir AKDAĞ ve diğerleri (bkz. ekli tablo)

Vekili : Av. Muhammed Neşet GİRASUN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, mülke ulaşılamamasından kaynaklanan zararın tazmini için yapılan idari başvurunun süresinde görülmemesi nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı ile makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir. Başvurular süresinde yapılmıştır. Başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Başvurucuların adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile

yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

B. Mülkiyet Hakkı İle Bağlantılı Olarak Etkili Başvuru Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

3. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Osman Kızılcan ([GK], B. No: 2021/11655, 28/7/2022) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede evvela süregelen müdahalelerde zarar konusu olay için somut bir tarih belirlenemeyeceği vurgulanmıştır. Ardından 17/7/2004 tarihli ve 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun'un 6. maddesinde belirtilen sürelerin müdahalenin kesildiği tarihten itibaren başlatılması gerektiği aksi yorumun başvurucunun müdahalenin başlangıcının altmışıncı gününden sonra her gün Zarar Tespit Komisyonuna başvurması sonucunu doğuracağına işaret edilmiştir. Sonuç olarak Zarar Tespit Komisyonuna başvuru süresine ilişkin yorumun; makul olmayan, zarar konusu olayın âdeta her yıl kesintiye uğrayarak tekrarlandığını kabul eden, aşırı şekilci ve başvurucunun 5233 sayılı Kanun'la getirilen tazminat imkânından yararlanmasını zorlaştıran katı bir yorum olduğu değerlendirilerek Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

4. Somut başvuruda da anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucuların Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

5. Başvurucular, ihlalin tespiti ve yeniden yargılama ile maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Mardin 1. İdare Mahkemesine (esas numaraları ekli listede gösterilmiştir) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculara tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

EMSAL GÜÇLÜ VE DİĞERLERİ

B. No: 2022/48260 | Karar tarihi: 20.12.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/48260

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

EMSAL GÜÇLÜ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/48260)

Karar Tarihi: 20/12/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Olcay ÖZCAN

Başvurucular : Emsal GÜÇLÜ (bkz. ekli listenin (B) sütunu)

Vekili : Av. Mustafa ELAGÖZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, şirkete yatırılan paranın iadesi talebiyle açılan dava sırasında yapılan kanuni düzenleme sonucu alacağın tahsil imkânının ortadan kaldırılması nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular, muhtelif tarihlerde yapılmıştır. Ekli listenin (A) sütunundaki başvurular konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2022/48260 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmiş ve inceleme 2022/48260 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmüştür.

III. DEĞERLENDİRME

3. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Turgay Kılıç (B. No: 2020/21022, 14/12/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede alacağın tahsili için uygun hukuki yollara başvurmasına rağmen yargılama

sırasında yapılan kanuni düzenleme nedeniyle hukuki mekanizmaları işletme imkânından mahrum bırakılan başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Somut başvuruda anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucuların Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

IV. GİDERİM

4. Başvurucular ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (C) sütununda yazılı mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculara tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. Ekli listenin (D) sütununda belirtilen harçların tabloda gösterildiği şekilde başvuruculara ÖDENMESİNE,

F. 18.800 TL vekâlet ücretinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SEBİHA SARIÇİÇEK VE DİĞERLERİ

B. No: 2022/65445 | Karar tarihi: 20.12.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/65445

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SEBİHA SARIÇİÇEK VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/65445)

Karar Tarihi: 20/12/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Olcay ÖZCAN

Başvurucular : Sebiha SARIÇİÇEK ve diğerleri (bkz. ekli listenin (B) sütunu)

Vekili : Av. Acun Papakçı

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; şirkete yatırılan paranın iadesi talebiyle açılan dava sırasında yapılan kanuni düzenleme sonucu alacağın tahsil imkânının ortadan kaldırılması nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular, muhtelif tarihlerde yapılmıştır. Ekli listenin (A) sütununda gösterilen dosyalar konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2022/65445 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmiş ve inceleme 2022/65445 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmüştür.

III. DEĞERLENDİRME

A. Başvurucu Acun Papakçı'nın İhlal İddiaları

3. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri

Hakkında Kanun’un 46. maddesine göre Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunulması için başvuruya konu edilen ve ihlale yol açtığı ileri sürülen kamusal eylem veya işlemden başvurucunun kişisel olarak ve doğrudan etkilenmiş olması gerekir (Onur Doğanay, B. No: 2013/1977, 9/1/2014, §§ 42-45).

4. Somut olayda başvurucunun ihlal iddialarına konu dava dosyalarına taraf olmadığı görülmüştür. Dolayısıyla başvurucunun ihlale neden olduğunu ileri sürdüğü işlemden kişisel olarak etkilenmediği ve mağdur sıfatı bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

5. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Diğer Başvuruculların İhlal İddiaları

1. Başvurucular Sevdanur Yıldız, Gürbüz Köse, Fatih Torun, Ramazan Çelebi, Ali Doğan, Fikret Aslan, Durali Yurtaş, Mehmet Hamdi Yurtaş, Mikail Hami Yurtaş, Temindar Yıldız, Fatma Ören, Mustafa İnci, Mustafa Gayretli, Hüsnü Çakmak, Ayşe Kurbağa, Bekir Kurbağa, Hüseyin İşler, Fadime Gül, Önder Yılmaz, Mehmet Durmuş, Abdulmusa Gül, Nevres Dursun, Mehmet Yürekten, Bülent Uğur, Tülay Uğur, Hayrettin Ahcı, Temel Uçar, Chaırı Kırtzalı, Havva Hanilçe ve Mehmet Hanilçe'nin Adil Yargılanma Hakkı Kapsamında Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddiaları

6. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Başvurucular açısından anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

7. Açıklanan gerekçelerle başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddialar

8. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Turgay Kılıç (B. No: 2020/21022, 14/12/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede alacağın tahsili için uygun hukuki yollara başvurmasına rağmen yargılama sırasında yapılan kanuni düzenleme nedeniyle hukuki mekanizmaları işletme imkânından mahrum bırakılan başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Somut başvuruda anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvuruculların Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet

hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. Diğer İhlal İddiaları

9. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden başvurucuların vekâlet ücretine ilişkin diğer ihlal iddialarının bu aşamada incelenmesine gerek görülmemiştir.

IV. GİDERİM

10. Başvurucular, ihlalin tespiti ile tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Başvurucu Acun Papakçı yönünden başvurunun kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Başvurucular Sevdanur Yıldız, Gürbüz Köse, Fatih Torun, Ramazan Çelebi, Ali Doğan, Fikret Aslan, Durali Yurtaş, Mehmet Hamdi Yurtaş, Mikail Hami Yurtaş, Temindar Yıldız, Fatma Ören, Mustafa İnci, Mustafa Gayretli, Hüsnü Çakmak, Ayşe Kurbağa, Bekir Kurbağa, Hüseyin İşler, Fadime Gül, Önder Yılmaz, Mehmet Durmuş, Abdulmusa Gül, Nevres Dursun, Mehmet Yürekten, Bülent Uğur, Tülay Uğur, Hayrettin Ahcı, Temel Uçar, Chaırı Kırtzalı, Havva Hanilçe ve Mehmet Hanilçe'nin adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetleri yönünden başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Diğer ihlal iddiaları yönünden İNCELEME YAPILMASINA YER OLMADIĞINA,

C. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (C) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculara tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Ekli listenin (D) sütununda belirtilen harçların başvurucu Acun Papakçı dışındaki başvuruculara tabloda gösterildiği şekilde ÖDENMESİNE,

G. 18.800 TL vekâlet ücretinin başvurucu Acun Papakçı dışındaki başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

H. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BAYRAM KIZILCAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2022/75275 | Karar tarihi: 20.12.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/75275

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

BAYRAM KIZILCAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/75275)

Karar Tarihi: 20/12/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mehmet Sadık YAMLI

Başvurucular : Bayram KIZILCAN ve diğerleri (bkz. ekli tablo)

Vekili : Av. Mürsel EKİCİ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, mülke ulaşılamamasından kaynaklanan zararın tazmini için yapılan idari başvurunun süresinde görülmemesi nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı ile makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir. Başvurular süresinde yapılmıştır. Başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Başvurucuların adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile

yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığıiddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

B. Mülkiyet Hakkı İle Bağlantılı Olarak Etkili Başvuru Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

3. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Osman Kızılcan ([GK], B. No: 2021/11655, 28/7/2022) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede evvela süregelen müdahalelerde zarar konusu olay için somut bir tarih belirlenemeyeceği vurgulanmıştır. Ardından17/7/2004 tarihli ve 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun'un 6. maddesinde belirtilen sürelerin müdahalenin kesildiği tarihten itibaren başlatılması gerektiği aksi yorumun başvurucunun müdahalenin başlangıcının altmışıncı gününden sonra her gün Zarar Tespit Komisyonuna başvurması sonucunu doğuracağına işaret edilmiştir. Sonuç olarak Zarar Tespit Komisyonuna başvuru süresine ilişkin yorumun; makul olmayan, zarar konusu olayın âdeta her yıl kesintiye uğrayarak tekrarlandığını kabul eden, aşırı şekilci ve başvurucunun 5233 sayılı Kanun'la getirilen tazminat imkânından yararlanmasını zorlaştıran katı bir yorum olduğu değerlendirilerek Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

4. Somut başvuruda da anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucuların Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

5. Başvurucular; ihlalin tespiti ve yeniden yargılama ile maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Erzurum Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesine (esas numaraları ekli listede gösterilmiştir) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculara tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

KIYMET EREN VE DİĞERLERİ

B. No: 2022/86991 | Karar tarihi: 20.12.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/86991

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

KIYMET EREN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/86991)

Karar Tarihi: 20/12/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mehmet Sadık YAMLI

Başvurucular : Kıymet EREN ve diğerleri (bkz. ekli tablo)

Vekili : Av. Mürsel EKİCİ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, mülke ulaşılamamasından kaynaklanan zararın tazmini için yapılan idari başvurunun süresinde görülmemesi nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvurular süresinde yapılmıştır. Başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Başvurucuların adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Osman Kızılcan ([GK], B. No: 2021/11655, 28/7/2022) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede evvela süregelen müdahalelerde zarar konusu olay için somut bir tarih belirlenemeyeceği vurgulanmıştır. Ardından 17/7/2004 tarihli ve 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun'un 6. maddesinde belirtilen sürelerin müdahalenin kesildiği tarihten itibaren başlatılması gerektiği aksi yorumun başvurucunun müdahalenin başlangıcının altmışıncı gününden sonra her gün

Zarar Tespit Komisyonuna başvurması sonucunu doğuracağına işaret edilmiştir. Sonuç olarak Zarar Tespit Komisyonuna başvuru süresine ilişkin yorumun; makul olmayan, zarar konusu olayın âdeta her yıl kesintiye uğrayarak tekrarlandığını kabul eden, aşırı şekilci ve başvurucunun 5233 sayılı Kanun'la getirilen tazminat imkânından yararlanmasını zorlaştıran katı bir yorum olduğu değerlendirilerek Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

3. Somut başvuruda da anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucuların Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

4. Başvurucular, ihlalin tespiti ve yeniden yargılama ile maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. Mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listede gösterilen Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculara tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ İHSAN ŞEN VE DİĞERLERİ

B. No: 2022/89173 | Karar tarihi: 20.12.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/89173

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ İHSAN ŞEN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/89173)

Karar Tarihi: 20/12/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mehmet Sadık YAMLI

Başvurucular : Ali İhsan ŞEN ve diğerleri (bkz. ekli tablo)

Vekili : Av. Mürsel EKİCİ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, mülke ulaşılamamasından kaynaklanan zararın tazmini için yapılan idari başvurunun süresinde görülmemesi nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı ile makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir. Başvurular süresinde yapılmıştır. Başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Başvurucuların adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Mülkiyet Hakkı İle Bağlantılı Olarak Etkili Başvuru Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Osman Kızılcan ([GK], B. No: 2021/11655, 28/7/2022) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede evvela süregelen müdahalelerde zarar konusu olay için somut bir tarih belirlenemeyeceği vurgulanmıştır. Ardından 17/7/2004 tarihli ve 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun'un 6. maddesinde

belirtilen sürelerin müdahalenin kesildiği tarihten itibaren başlatılması gerektiği aksi yorumun başvurucunun müdahalenin başlangıcının altmışıncı gününden sonra her gün Zarar Tespit Komisyonuna başvurması sonucunu doğuracağına işaret edilmiştir. Sonuç olarak Zarar Tespit Komisyonuna başvuru süresine ilişkin yorumun; makul olmayan, zarar konusu olayın âdeta her yıl kesintiye uğrayarak tekrarlandığını kabul eden, aşırı şekilci ve başvurucunun 5233 sayılı Kanun'la getirilen tazminat imkânından yararlanmasını zorlaştıran katı bir yorum olduğu değerlendirilerek Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

3. Somut başvuruda da anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucuların Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

4. Başvurucuların bir kısmı makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini de ileri sürmüştür.

5. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

III. GİDERİM

6. Başvurucular; ihlalin tespiti ve yeniden yargılama ile maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listede gösterilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculara tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HİCRİ UYSAL VE DİĞERLERİ

B. No: 2022/90358 | Karar tarihi: 20.12.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/90358

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HİCRİ UYSAL VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/90358)

Karar Tarihi: 20/12/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mehmet Sadık YAMLI

Başvurucular : Hicri UYSAL ve diğerleri (bkz. ekli tablo)

Vekili : Av. Mürsel EKİCİ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, mülke ulaşılamamasından kaynaklanan zararın tazmini için yapılan idari başvurunun süresinde görülmemesi nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvurular süresinde yapılmıştır. Başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Başvurucuların adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Osman Kızılcan ([GK], B. No: 2021/11655, 28/7/2022) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede evvela süregelen müdahalelerde zarar konusu olay için somut bir tarih belirlenemeyeceği vurgulanmıştır. Ardından 17/7/2004 tarihli ve 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun'un 6. maddesinde belirtilen sürelerin müdahalenin kesildiği tarihten itibaren başlatılması gerektiği aksi yorumun başvurucunun müdahalenin başlangıcının altmışıncı gününden sonra her gün

Zarar Tespit Komisyonuna başvurması sonucunu doğuracağına işaret edilmiştir. Sonuç olarak Zarar Tespit Komisyonuna başvuru süresine ilişkin yorumun; makul olmayan, zarar konusu olayın âdeta her yıl kesintiye uğrayarak tekrarlandığını kabul eden, aşırı şekilci ve başvurucunun 5233 sayılı Kanun'la getirilen tazminat imkânından yararlanmasını zorlaştıran katı bir yorum olduğu değerlendirilerek Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

3. Somut başvuruda da anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucuların Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

4. Başvurucular; ihlalin tespiti ve yeniden yargılama ile maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. Mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listede gösterilen Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculara tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SARAÇ UYSAL VE DİĞERLERİ

B. No: 2022/91169 | Karar tarihi: 20.12.2023

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/91169

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SARAÇ UYSAL VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/91169)

Karar Tarihi: 20/12/2023

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Muammer TOPAL

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mehmet Sadık YAMLI

Başvurucular : Saraç UYSAL ve diğerleri (bkz. ekli tablo)

Vekili : Av. Mürsel EKİCİ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, mülke ulaşılamamasından kaynaklanan zararın tazmini için yapılan idari başvurunun süresinde görülmemesi nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı ile makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir. Başvurular süresinde yapılmıştır. Başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Başvurucuların adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Mülkiyet Hakkı İle Bağlantılı Olarak Etkili Başvuru Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Osman Kızılcan ([GK], B. No: 2021/11655, 28/7/2022) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede evvela süregelen müdahalelerde zarar konusu olay için somut bir tarih belirlenemeyeceği vurgulanmıştır. Ardından 17/7/2004 tarihli ve 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun'un 6. maddesinde

belirtilen sürelerin müdahalenin kesildiği tarihten itibaren başlatılması gerektiği aksi yorumun başvurucunun müdahalenin başlangıcının altmışıncı gününden sonra her gün Zarar Tespit Komisyonuna başvurması sonucunu doğuracağına işaret edilmiştir. Sonuç olarak Zarar Tespit Komisyonuna başvuru süresine ilişkin yorumun; makul olmayan, zarar konusu olayın âdeta her yıl kesintiye uğrayarak tekrarlandığını kabul eden, aşırı şekilci ve başvurucunun 5233 sayılı Kanun'la getirilen tazminat imkânından yararlanmasını zorlaştıran katı bir yorum olduğu değerlendirilerek Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

3. Somut başvuruda da anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucuların Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

4. Başvurucuların bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini de ileri sürmüştür.

5. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

III. GİDERİM

6. Başvurucular, ihlalin tespiti ve yeniden yargılama ile maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listede gösterilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculara tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İSMAİL TUNCEL

B. No: 2019/8609 | Karar tarihi: 21.12.2023

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/8609

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

İSMAİL TUNCEL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/8609)

Karar Tarihi: 21/12/2023

R.G. Tarih ve Sayı: 20/5/2024-32551

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Zühtü ARSLAN

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

Basri BAĞCI

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Muhterem İNCE

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucu : İsmail TUNCEL

Vekili : Av. Şerife ÇIPLAK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, iş kazasına bağlı olarak meydana gelen iş gücü kaybından doğan zararın tazmini talebiyle açılan davada Sosyal Güvenlik Kurumunca tespit edilen maluliyet oranına davacı tarafından itiraz edilmemesi sebebiyle maluliyet oranı yönünden karşı taraf lehine usule ilişkin kazanılmış hak oluştuğu gerekçesiyle maluliyet oranının daha yüksek hesaplandığı Adli Tıp Kurumu raporunun hükme esas alınmaması suretiyle gerçek zararın belirlenmemesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının, davanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 13/3/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

6. Birinci Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, işçi olarak çalıştığı T. Madencilik ve Sanayi Yatırımlar Anonim Şirketine (T.A.Ş.) ait maden ocağında 24/6/2010 tarihinde meydana gelen kazada sol ayak tendonunda yırtık ve sağ elinde kesi oluşacak şekilde yaralanmıştır.

9. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Teftiş Kurulu tarafından düzenlenen 25/5/2011 tarihli raporda 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 13. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca kazanın iş kazası niteliğinde olduğu belirtilmiştir. Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) Başkanlığı Ankara Sosyal Güvenlik İl Müdürlüğü Kocatepe Sağlık Sosyal Güvenlik Merkezince (SGK Sağlık Merkezi) düzenlenen 26/10/2011 tarihli raporda ise başvurucunun meslekte kazanma gücü kaybı/maluliyet oranı (sürekli iş göremezlik derecesi) %14 olarak tespit edilmiştir. Anılan raporda 1/10/2012 tarihinde kontrol muayenesi gerektiği hususuna da yer verilmiştir.

10. Başvurucu 19/1/2012 tarihinde Soma 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) fazlaya ilişkin haklarını saklı tutarak 1.000 TL maddi ve 50.000 TL manevi tazminat talebiyle belirsiz alacak davası açmıştır. Dava dilekçesinde, SGK Sağlık Merkezince yapılan değerlendirmede iş kazası sonucu meslekte kazanma gücü kaybı oranının %14 olarak tespit edildiğini belirten başvurucu, buna dair raporu Mahkemeye hukuki delil olarak ibraz etmiştir. Dava devam ederken SGK Sağlık Merkezince yapılan kontrol muayenesi üzerine düzenlenen 26/11/2012 tarihli raporda da başvurucunun meslekte kazanma gücü kaybı oranı %14 olarak tespit edilmiştir.

11. Yargılama sürecinde davalı işveren, SGK Sağlık Merkezince tespit edilen %14 maluliyet oranına itiraz etmiştir. Bunun üzerine Mahkeme 1/10/2013 tarihli duruşmada dosyanın Adli Tıp 3. İhtisas Kuruluna (ATK) gönderilerek gerektiğinde şahıs da hazır edilecek şekilde hakkında rapor aldırılmasına karar vermiştir. ATK tarafından düzenlenen 24/2/2014 tarihli raporda başvurucunun maluliyet oranı %19 olarak tespit edilmiştir.

12. Başvurucu, Mahkemeye sunduğu 5/6/2014 tarihli dilekçesinde ATK tarafından düzenlenen raporda iş gücü kaybı oranı %19 olarak tespit edildiğinden tazminat hesabında bu oranın dikkate alınması gerektiğini belirtmiş; aksi takdirde ATK Genel Kurulundan rapor alınmasını talep etmiştir. Mahkeme ise 1/7/2014 tarihli duruşmada, SGK Sağlık Merkezi tarafından %14 olarak belirlenen maluliyet oranına başvurucunun itiraz etmediği, davalı tarafın itirazı üzerine dosyanın ATK'ya gönderildiği ve maluliyet oranının arttığı dikkate alındığında maluliyet oranı bakımından davalı taraf lehine usule ilişkin kazanılmış hak oluştuğu değerlendirmesinde bulunarak dosyanın ATK Genel Kuruluna gönderilmesi yönündeki talebi reddetmiş ve kusur oranlarının tayini için dosyanın bilirkişi incelemesine gönderilmesine karar vermiştir.

13. 21/7/2014 tarihi itibarıyla Soma İş Mahkemesinin faaliyete geçmesi üzerine görevsizlik kararı verilerek Soma İş Mahkemesine (Mahkeme) devredilen dosyaya ibraz edilen kusur oranına ilişkin 14/8/2014 tarihli raporda dava konusu iş kazasının oluşumunda davalı işverenin %70, başvurucunun ise %30 oranında kusurlu olduğu tespiti yapılmıştır. Hem başvurucu hem de davalı işveren tarafından söz konusu kusur oranlarına itiraz edilmiş ise de Mahkemece raporun denetime elverişli olduğu gerekçesiyle itirazlar reddedilmiş ve dosya tazminat miktarının hesaplanması için bilirkişi incelemesine gönderilmiştir.

14. %14 maluliyet oranı esas alınarak düzenlenen 17/6/2015 tarihli hesap bilirkişi raporunda kusur oranına göre başvurucunun karşılanmamış toplam zararının 35.203,03 TL olduğu tespit edilmiştir.

15. Başvurucu, ATK tarafından düzenlenen raporda maluliyet oranının %19 olarak tespit edildiğinden bahisle zararının bu oran üzerinden hesaplanması gerektiğini belirterek söz konusu bilirkişi raporuna itiraz etmiş; Mahkeme bu itirazı reddetmiştir.

16. Başvurucu, fazlaya ilişkin haklarını saklı tutmak suretiyle 28/9/2015 tarihinde davayı ıslah etmiş; talep ettiği maddi tazminat miktarını 17/6/2015 tarihli bilirkişi raporunda tespit edilen zarar miktarı doğrultusunda 35.000 TL'ye yükseltmiştir.

17. Mahkeme 12/11/2015 tarihli kararıyla davayı kısmen kabul etmiştir. Bu kapsamda Mahkeme, başvurucunun 17/6/2015 tarihli hesap bilirkişi raporuna göre 35.203,03 TL maddi zararının oluştuğunun anlaşıldığını belirterek 35.000 TL olan talebine bağlı kalarak maddi tazminat talebini kabul etmiş; ayrıca 17.000 TL manevi tazminata hükmetmiş, fazlaya ilişkin manevi tazminat talebini ise reddetmiştir. Kararın gerekçesinde özetle yargılama sürecinde ATK'dan alınan raporda davacının maluliyet oranı %19 olarak tespit edilmişse de davacının SGK tarafından tespit edilen %14 maluliyet oranına itiraz etmediği, bu orana davalı işveren tarafından itiraz edilmesi üzerine dosyanın ATK'ya gönderildiği, bu itibarla maluliyet oranı konusunda davalı taraf lehine usuli kazanılmış hak oluştuğundan SGK raporundaki maluliyet oranı esas alınarak karar verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu bağlamda kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Davalı tarafından davacının SGK tarafından tespit edilen %14 maluliyet oranına davalı iş veren tarafından itiraz edilmesi üzerine dosya İstanbul Adli Tıp Kurumu 3. İhtisas Dairesine gönderilmiş, İhtisas Dairesinden aldırılan raporda davacının %19 oranında maluliyetinin bulunduğu bildirilmiştir.

...

Usuli kazanılmış hak kavramı üzerinde yapılan açıklamalar sonucunda İstanbul Adli Tıp Kurumu 3. İhtisas Dairesi tarafından davacının 24/06/2010 tarihinde meydana gelen iş

kazası neticesinde maluliyet oranı %19 olarak belirlenmiş ise de; maluliyete itirazın davalı tarafından yapıldığı, davacı tarafından maluliyete itiraz edilmediği, sonuç olarak maluliyet konusunda davalı taraf lehine usuli kazanılmış hak oluştuğu, davacıya fark maluliyet için SGK'ya başvurması için süre vermenin eldeki davaya bir katkısının olmayacağı, yargılamayı uzatacağı, davacının oluşan fark maluliyet için ayrıca SGK' ya başvurabileceği ve bağlanan geliri fark maluliyet üzerinden yeniden hesaplattırabileceği, yine fark maluliyet için ek dava açabileceği ve karşılanmayan zararı bu şekilde giderilebileceği, kanaatine varıldığından eldeki davada davacının maluliyetinin %14 olduğu, maddi ve manevi tazminat miktarlarının bu oran üzerinden takdir edilmesi kanaatine varılmıştır.

...

Aldırılan hesap, kusur raporu, adli tıp kurumu raporu ve tüm dosya kapması bir arada değerlendirildiğinde; davacının, davalıya ait iş yerinde çalışırken 24/06/2010 tarihinde iş kazası geçirdiği, iş kazası neticesinde %14,0 oranında maluliyetinin oluştuğu, iş kazasının oluşumunda davalının %70, davacının %30 oranında kusurlu olduğu, davacının %14,0 maluliyeti ile sonuçlanan iş kazası neticesince davacıya SGK tarafından geçici iş göremezlik tediyesinde bulunulduğu, İlk peşin sermaye değeri+SYZ geliri bağlandığı, geçici iş göremezlik ödeneği ve İlk PSD+SYZ' nin rücuya tabi tahsisler olduğu bu nedenle, Türk Borçlar Kanununun 55. maddesine göre davacının kusuruna isabet eden kısmın indirilmesi ile elde edilen miktarın tenzili gerektiği, sonuç olarak davacının 35.203,03-TL karşılanmamış maddi zararının oluştuğu anlaşıldığından 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 26. maddesi uyarınca talep ile bağlı kalınarak davacının maddi tazminat talebinin kabulüne karar vermek gerekmiştir. İş kazasının oluşumunda davacı ve davalının kusur oranı, davacının maluliyet oranı, kaza anında 38 yaşında olması, bundan sonraki hayatını bu şekilde yaşamak zorunda kalacağı, bunun insan psikoloji üzerinde bırakacağı olumsuz etki, kazanın meydana gelmesinde davalının iş sağlığı ve güvenliği önlemlerini almaması nedeniyle ağır kusurlu olması, ülkenin ekonomik koşulları, tarafların sosyo-ekonomik durumu, tazminat tutarının caydırıcılık uyandıran oranda olması gerektiği gözetildiğinde davacı lehine uygun bir manevi tazminata hükmetmek gerekmiş ve aşağıdaki gibi hüküm kurulmuştur."

18. Anılan karar taraflarca temyiz edilmiştir. Başvurucu; temyiz dilekçesinde, usule ilişkin kazanılmış hak kurumunu Mahkemenin hatalı yorumladığını, bu hakkın hukuki sonuç doğurabilmesi için yargılama sürecinde taraflar ya da mahkeme tarafından yapılmış ve istisnalar arasında sayılmayan bir işlemin bulunması gerektiğini, kamu düzeninin söz konusu olduğu durumlarda ise böyle bir haktan söz edilemeyeceğini, Yargıtay içtihadının da bu yönde olduğunu belirtmiştir. Ayrıca açtığı davada gerçek maluliyetinin tespitinin esas olduğunu dile getiren başvurucu, özellikle somut olaydaki gibi çelişkili raporların bulunması hâlinde ATK Genel Kurulundan rapor alınması gerektiğini ancak bu yöndeki taleplerinin kabul edilmediğini ifade etmiş; maluliyet oranına ilişkin SGK raporunun 2011 yılında düzenlendiğini, ATK raporunun ise Mahkemenin talimatı üzerine 2013 yılında hastanede yeniden yaptırılan muayene sonucu hazırlandığını, daha yüksek maluliyet oranı tespitinin nedeninin rahatsızlığının ilerlemesinden kaynaklandığını belirterek bu gibi durumlarda SGK raporunun bağlayıcı olduğundan söz edilemeyeceğini ileri sürmüştür.

19. Yargıtay 21. Hukuk Dairesi (Daire) 23/1/2019 tarihinde kararı onamıştır.

20. Nihai karar başvurucuya 12/2/2019 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu 13/3/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. Kanun Hükümleri

21. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun;

i. "Sürelerin belirlenmesi" kenar başlıklı 90. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"(1) Süreler, kanunda belirtilir veya hâkim tarafından tespit edilir. "

ii. "Kesin süre" kenar başlıklı 94. maddesinin (1) ve (3) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) Kanunun belirlediği süreler kesindir.

(3) Kesin süre içinde yapılması gereken işlemi, süresinde yapmayan tarafın, o işlemi yapma hakkı ortadan kalkar."

iii. "Delillerin değerlendirilmesi" kenar başlıklı 198. maddesi şöyledir:

"(1) Kanuni istisnalar dışında hâkim delilleri serbestçe değerlendirir."

iv. "Bilirkişi raporuna itiraz" kenar başlıklı 281. maddesi şöyledir:

"(1) Taraflar, bilirkişi raporunun, kendilerine tebliği tarihinden itibaren iki hafta içinde, raporda eksik gördükleri hususların, bilirkişiye tamamlattırılmasını; belirsizlik gösteren hususlar hakkında ise bilirkişinin açıklama yapmasının sağlanmasını veya yeni bilirkişi atanmasını mahkemeden talep edebilirler. (Ek cümle:22/7/2020-7251/24 md.) Bilirkişi raporuna karşı talebin bu süre içinde hazırlanmasının çok zor veya imkânsız olması ya da özel yahut teknik bir çalışmayı gerektirmesi hâlinde yine bu süre içinde mahkemeye başvuran tarafa, sürenin bitiminden itibaren işlemeye başlamak, bir defaya mahsus olmak ve iki haftayı geçmemek üzere ek süre verilebilir.

(2) Mahkeme, bilirkişi raporundaki eksiklik yahut belirsizliğin tamamlanması veya açıklığa kavuşturulmasını sağlamak için, bilirkişiden, yeni sorular düzenlemek suretiyle ek rapor alabileceği gibi, tayin edeceği duruşmada, sözlü olarak açıklamalarda bulunmasını da kendiliğinden isteyebilir.

(3) Mahkeme, gerçeğin ortaya çıkması için gerekli görürse, yeni görevlendireceği bilirkişi aracılığıyla, tekrar inceleme de yaptırabilir."

v. "Bilirkişinin oy ve görüşünün değerlendirilmesi" kenar başlıklı 282. maddesi şöyledir:

"(1) Hâkim, bilirkişinin oy ve görüşünü diğer delillerle birlikte serbestçe değerlendirir."

2. Yargıtay İçtihadı

22. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulunun 4/2/1959 tarihli ve E.1957/13, K.1959/5 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Temyizce bir kararın bozulması ve mahkemenin bozma kararına uyması halinde bozulan kararın bozma sebeplerinin şümulü dışında kalmış cihetlerinin kesinleşmiş, sayılması, davaların uzamasını önlemek maksadıyla kabul edilmiş çok önemli bir usuli hükümdür. Bir cihetin bozma kararının şümulü dışında kalması da iki şekilde olabilir. Ya o cihet, açıkça bir temyiz sebebi olarak ileri sürülmüş fakat dairece itiraz reddedilmiştir, yahut da onu hedef tutan, bir temyiz itirazı ileri sürülmemiş olmasına rağmen dosyanın Temyiz Dairesince

incelendiği sırada dosyada bulunan yazılardan onun bir bozma sebebi sayılması mümkün bulunduğu halde o cihet dairece bozma sebebi sayılmamıştır. Her iki halde de o konunun bozma sebebi sayılmamış ve başka sebeplere dayanan bozma kararına mahkemece uyulmuş olması, taraflardan birisi lehine usuli bir müktesep hak meydana getirir ki, bu hakkı ne mahkeme, ne de Temyiz Mahkemesi halele uğratabilir. Zira umumi müktesep hakkın tanınması da amme intizamı düşüncesiyle kabul edilmiş bir esastır. Lakin, vazife konusunda usuli müktesep hak prensibinin kayıtsız, şartsız tatbiki, usulün az önce anılan mutlak hükmünün değiştirilmesi neticesini doğuracaktır ki, sözkonusu maddenin yazılışı ve kanuna konuluş gayesi itibariyle böyle bir netice kaideten caiz görülemez. Ancak ileri sürülen vazifesizlik itirazının Temyiz Dairesine reddi ve kararın başka sebeplerden bozulması ve bozmaya uyulması halinde davanın yine vazifesizlik sebebiyle reddi yoluna gidilebilmesi, usul hükümlerinin esas gayesini haleldar edebilecek bir mahiyet arz edeceği cihetle haddi zatında nadir olan böyle vaziyetlerde istisnai olarak kanunun 7 nci maddesinin tatbikini kabul etmemek, menfaatlar vaziyetine gereği gibi uygun düşecektir"

23. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 20/12/2013 tarihli ve E.2013/23-131, K.2013/1681 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Somut uyuşmazlığın doğduğu tarihte yürürlükte olan mülga 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda 'usuli kazanılmış hak' kavramına ilişkin açık bir hüküm bulunmamaktadır.

Bu kurum, davaların uzamasını önlemek, hukuki alanda istikrar sağlamak ve kararlara karşı genel güvenin sarsılmasını önlemek amacıyla Yargıtay uygulamaları ile geliştirilmiş, öğretide kabul görmüş ve usul hukukunun vazgeçilmez, ana ilkelerinden biri haline gelmiştir. Anlam itibariyle, bir davada, mahkemenin yada tarafların yapmış olduğu bir usul işlemi ile taraflardan biri lehine doğmuş ve kendisine uyulması zorunlu olan hakkı ifade etmektedir.

Hemen belirtelim ki; bir mahkemenin Yargıtay Dairesi'nce verilen bozma kararına uyması sonunda, kendisi için o kararda gösterilen şekilde inceleme ve araştırma yaparak, yine o kararda belirtilen hukuki esaslar gereğince hüküm verme yükümlülüğü doğar. 'Usuli kazanılmış hak' olarak tanımlayacağımız bu olgu mahkemeye, hükmüne uyduğu Yargıtay bozma kararında belirtilen çerçevede işlem yapma ve hüküm kurma zorunluluğu getirdiği gibi, mahkemenin kararını bozmuş olan Yargıtay Hukuk Dairesi'nce de, sonradan, ilk bozma kararı ile benimsemiş olduğu esaslara ve dolayısı ile oluşan usuli kazanılmış hakka aykırı bir şekilde ikinci bir bozma kararı verilmesini yasaklamaktadır.

Mahkemenin, Yargıtay'ın bozma kararına uyması ile bozma kararı lehine olan taraf yararına bir usuli kazanılmış hak doğabileceği gibi, bazı konuların bozma kararı kapsamı dışında kalması yolu ile de usuli kazanılmış hak gerçekleşebilir. Yargıtay tarafından bozulan bir hükmün bozma kararının kapsamı dışında kalmış olan kısımları kesinleşir. Bozma kararına uymuş olan mahkeme kesinleşen bu kısımlar hakkında yeniden inceleme yaparak karar veremez. Bir başka anlatımla, kesinleşmiş bu kısımlar, lehine olan taraf yararına usuli kazanılmış hak oluşturur.

Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu'nun 04.02.1959 gün ve 1957/13-1960/5; 09.05.1960 gün ve 21/9 sayılı ilamlarında açıklandığı üzere, bir mahkemenin Yargıtayca verilen bozma kararına uyması sonunda kendisi için o kararda gösterilen şekilde inceleme ve araştırma yaparak, yine o kararda belirtilen hukuki esaslar gereğince karar verme mükellefiyeti meydana gelir ve bu itibarla mahkemenin sonraki hükmünün bozmada

gösterilen esaslara aykırı bulunması, usule uygun sayılamaz ve bozma sebebidir; meğer ki, bu aykırılık sadece bozma kararında gösterilen bir usul kaidesine ilişkin bulunsun ve son kararın neticesini değiştirecek bir mahiyet arz etmesin. Mahkemenin bozma kararına uymasıyla meydana gelen durum uyarınca muamele yapma ve hüküm verme durumu, taraflardan birisi lehine ve diğeri aleyhine hüküm verme neticesini doğuracak bir durumdur ve buna usuli kazanılmış hak yahut usule ait kazanılmış hak denilmektedir.

Usul Kanunumuzda usule ait kazanılmış hakka ilişkin açık bir hüküm konulmuş değilse de Yargıtayın bozma kararının hakka ve usule uygun karar verilmesini sağlamaktan ibaret olan gayesi ve muhakeme usulünün hakka varma ve hakkı bulma maksadıyla kabul edilmiş olması yanında, hukuki alanda istikrarı sağlamak amacına ermek üzere kabul edilmiş bulunması bakımından usule ait kazanılmış hak müessesesi, usul kanununun dayandığı ana esaslardandır ve kamu düzeni ile de ilgilidir.

Gerçekten, mahkemenin doğru bularak uyduğu ve yahut kanun gereğince uymak zorunda olduğu bozma kararı ile dava, usul ve kanuna uygun bir çığıra sokulmuş demektir. Buna aykırı karar verilmesi, usul ve kanuna uygunluktan uzaklaşılması manasına gelir ki, böyle bir netice asla kabul edilemez. Bundan başka, mahkemenin bozma kararına uygun karar vermesine rağmen Yargıtayın ilk bozmasıyla benimsenmiş olan kanuna veya usule ait hükümlere aykırı şekilde ikinci bir bozma kararı vermesi, usul hükümleriyle hedef tutulan amacı zedeler ve hatta kararlara karşı duyulması gereken genel güveni dahi sarsar.

Esasen, hukukun kaynağı, sadece kanun olmayıp, mahkeme içtihatları dahi hukukun kaynaklarından oldukları cihetle, söz konusu, usuli kazanılmış hak için kanunda açık hüküm bulunmaması, onun kabul edilmemesini gerektirmez.

Kazanılmış haklar Hukuk Devleti kavramının temelini oluşturan en önemli unsurlardandır. Kazanılmış hakları ortadan kaldırıcı nitelikte sonuçlara yol açan yorumlar Anayasanın 2. maddesinde açıklanan 'Türkiye Cumhuriyeti sosyal bir hukuk devletidir' hükmüne aykırılık oluşturacağı gibi toplumsal kararlılığı, hukuksal güvenceyi ortadan kaldırır, belirsizlik ortamına neden olur ve kabul edilemez.

Usuli kazanılmış hakkın hukuki sonuç doğurabilmesi için; bir davada, ya taraflar ya mahkeme ya da Yargıtay tarafından açık biçimde yapılmış olan ve istisnalar arasında sayılmayan bir usul işlemi ile taraflardan biri lehine doğmuş ve kendisine uyulması zorunlu olan bir hakkın varlığından söz edilebilmesi gerekir"

24. Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin 28/2/2022 tarihli ve E.2021/10668, K.2022/3491 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

Davacı vekili dava dilekçesinde, kaza nedeniyle davacı müvekkilinin İstanbul Eğitim ve Araştırma Hastanesi tarafından düzenlenen ancak hangi yönetmeliğe göre düzenlendiği belirtilmeyen 27/03/2017 tarihli rapor uyarınca %20 oranında engelli olduğunu belirterek, bu maluliyet oranına göre aktüer hesabı yapılarak karar verilmesini talep etmiştir. Davalılar vekilleri, bu maluliyet raporuna itiraz etmişlerdir. Tahkim yargılaması sırasında uyuşmazlık hakem heyetince kaza tarihinde yürürlükte olan Özürlülük Ölçütü, Sınıflandırması ve Özürlülere Verilecek Sağlık Kurulu Raporları Hakkında Yönetmelik hükümleri uyarınca aldırılan Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı Başkanlığı tarafından düzenlenen 16/05/2018 tarihli raporda davacının maluliyet oranı %23 olarak belirlenmiştir.

Davacı taraf, aldıkları raporla maluliyet oranının %20 olarak tespit edildiğini belirterek ve maluliyet oranı konusunda fazlaya ilişkin haklarını saklı tutmadan tazminat istemiyle dava açmış olup, anılan maluliyet oranını açıkça kabul edip talebini sınırlamıştır. Diğer yandan, dava belirsiz alacak davası olarak açılmamış olup, davacının maluliyet oranı bakımından talebini (%20 oranı ile) sınırladığı da dikkate alındığında, İtiraz Hakem Heyetince tahkim yargılaması sırasında aldırılan rapordaki %23 maluliyet oranı üzerinden hesaplamanın yapıldığı 01/11/2018 tarihli aktüer raporu esas alınarak karar verilmesi, HMK'nın 26. maddesinde düzenlenen taleple bağlılık kuralına aykırı olmuştur.

Açıklanan hukuki ve maddi vakıalar karşısında; İtiraz Hakem Heyetince, davacının %20 maluliyet oranıyla kendisini bağladığı dikkate alınarak, sürekli maluliyet zararının %20 maluliyet üzerinden (karar sadece davalı Halk Sigorta A.Ş vekilince temyiz edildiğinden, önceki karara esas alınan 10/11/2018 tarihli aktüer raporundaki diğer veriler aynı kalmak ve işlemiş/işleyecek devre hesabında 2018 yılının esas alınması suretiyle) hesap yapılması içinaynı bilirkişiden ek rapor alınarak temyiz eden davalı lehine usuli kazanılmış haklar ve talepten fazlaya hükmedilemeyeceği kuralı da gözetilmek suretiyle karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde davacının talebi aşılarak karar verilmesi bozmayı gerektirmiştir."

B. Uluslararası Hukuk

25. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar[ın] ... esası konusunda karar verecek olan, ...bir mahkeme tarafından kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

26. Anayasa Mahkemesinin 21/12/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

27. Başvurucu; açtığı davada usule ilişkin kazanılmış hak kurumunun hatalı yorumlandığını, ortada yargısal makamlar tarafından yapılan bir tespit bulunmadığını, dolayısıyla ATK raporunun esas alınmasının önünde bir engel olmadığını belirtmiştir. Başvurucu; maluliyet oranı konusunda ATK Genel Kurulundan rapor alınarak mevcut raporlar arasındaki çelişkinin giderilmediğini, bu sebeple tazminat miktarının düşük belirlendiğini, temyiz incelemesinde de bu iddialarına yönelik herhangi bir gerekçe gösterilmediğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

28. Anayasa'nın 36. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, ...yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.

Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz."

29. Başvurucunun yukarıda belirtilen şikâyetlerinin özü; iş kazası nedeniyle oluşan zararının tazmini talebiyle açtığı davada, dava öncesinde SGK tarafından düzenlenen maluliyet

oranına ilişkin rapora itiraz etmemesi sebebiyle maluliyet oranı yönünden karşı taraf lehine usule ilişkin kazanılmış hak oluştuğu gerekçesiyle, yargılama sürecinde alınan ve maluliyet oranının daha yüksek hesaplandığı bilirkişi raporunun hükme esas alınmaması suretiyle gerçek zararı belirlenmeden, dolayısıyla fazlaya ilişkin zarar iddiasıyla ilgili uyuşmazlığın esasına yönelik bir inceleme yapılmadan karar verilmesidir. Bu sebeple belirtilen ihlal iddiasının adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

30. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Müdahalenin Varlığı ve Hakkın Kapsamı

31. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine "adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Sözleşme'yi yorumlayan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmiştir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

32. Mahkemeye erişim hakkı bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelmektedir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52). Dolayısıyla kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren ya da onu önemli ölçüde etkisizleştiren müdahaleler mahkemeye erişim hakkı kapsamında değerlendirilir.

33. Somut olayda iş kazası nedeniyle oluşan iş gücü kaybından doğan zararın tazmini talebiyle açılan davada, yargılama sürecinde düzenlenen bilirkişi raporuyla tespit edilen maluliyet oranı farkı üzerinden fazlaya ilişkin zararın hesaplanması yönündeki talebin -içtihat yoluyla geliştirilen bir usul kuralının uygulanması suretiyle- dava açılmadan önceki süreçte SGK tarafından düzenlenen raporda belirlenen maluliyet oranına itiraz edilmediğinden maluliyet oranı yönünden karşı taraf lehine usule ilişkin kazanılmış hak oluştuğu gerekçesiyle -uyuşmazlığın bu kısmı yönünden esasa yönelik herhangi bir değerlendirme yapılmaksızın- reddedilmesi mahkemeye erişim hakkına yönelik bir müdahale teşkil etmektedir.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

34. Adil yargılanma hakkının görünümlerinden biri olan mahkemeye erişim hakkı mutlak bir hak olmayıp bu hakkın sınırlandırılması mümkündür. Ancak mahkemeye erişim hakkına müdahalede bulunulurken Anayasa'nın temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen 13. maddesinin gözönüne alınması gerekmektedir.

35. Anayasa'nın 13. maddesinin ilgili bölümü şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

36. Anılan hakka yönelik müdahale Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen şartlara uygun olmadığı takdirde Anayasa'nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir.

37. Bu itibarla yukarıda belirtilen müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma (meşru amaç) ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama ölçütlerine uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

(1) Kanunilik

38. Hak ve özgürlüklerin, bunlara yapılacak müdahalelerin ve sınırlandırmaların kanunla düzenlenmesi bu haklara ve özgürlüklere keyfî müdahaleyi engelleyen, hukuk güvenliğini sağlayan demokratik hukuk devletinin en önemli unsurlarından biridir (Tahsin Erdoğan, B. No: 2012/1246, 6/2/2014, § 60). Müdahalenin kanuna dayalı olması öncelikle şeklî manada bir kanunun varlığını zorunlu kılar. Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından çıkarılan şeklî anlamda bir kanun hükmünün bulunmaması hakka yapılan müdahaleyi anayasal temelden yoksun bırakır (Ali Hıdır Akyol ve diğerleri [GK], B. No: 2015/17510, 18/10/2017, § 56).

39. Kanunun varlığı kadar kanun metninin ve uygulamasının da bireylerin davranışlarının sonucunu öngörebileceği kadar hukuki belirlilik taşıması gerekir (Necmiye Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55). Müdahalenin kanuna dayalı olması, iç hukukta müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir ve öngörülebilir kuralların bulunmasını gerektirmektedir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44). Kanunilik unsuru yönünden değerlendirme yapılırken derece mahkemelerince müdahaleye imkân tanıyan kanun hükümlerinin yorumu ve bu hükümlerin olaya uygulanması bariz takdir hatası ya da açık bir keyfîlik içermediği sürece bu alanda bir inceleme yapılması bireysel başvurunun amacıyla bağdaşmaz. Ancak derece mahkemelerinin müdahaleye imkân tanıyan kanun hükmünü açık bir biçimde hatalı yorumladıklarının ve uyguladıklarının tespiti hâlinde müdahalenin kanunilik temelinden yoksun olduğu sonucuna ulaşılabilir (Ramazan Atay, B. No: 2017/26048, 29/1/2020, § 29).

40. Usule ilişkin kazanılmış hak ilkesi usul hukukuna ilk olarak Yargıtayın içtihadı birleştirme kararları ile girmiş bir ilkedir (Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulunun 4/2/1959 tarihli ve E.1957/13, K.1959/5 sayılı karar; aynı yöndeki Yargıtay içtihadı için bkz. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulunun 9/5/1960 tarihli ve E1960/21, K1960/9 sayılı kararı). Söz konusu içtihadı birleştirme kararlarıyla çizilen çerçeveye göre bu ilke; ilk derece mahkemeleri bakımından mahkemenin bozma kararına uyması hâlinde artık bozma kararı doğrultusunda inceleme yapmak ve/veya hüküm vermek zorunda olmasını, ayrıca bozma kararı dışında kalan kısım hakkında yeniden inceleme yaparak karar verememesini; temyiz mercii yönünden ise bozma kararında belirtilen bozma gerekçeleriyle kendisinin de bağlı olmasını ve bozma kararı dışında kalan kısım hakkında tekrar inceleme yapamamasını ifade etmektedir (bazı farklarla birlikte bkz. AYM, E.2019/115, K.2020/31, 12/6/2020, §§ 3,4).

41. Anılan ilkenin uygulama alanının zaman içinde yine içtihat yoluyla genişletildiği ve ilk çerçevesinin ötesine geçirildiği, bu bağlamda sadece bozma ve bozmaya uyma kararları ekseninde uygulanan bir usul kuralı olmaktan çıkarılarak bu ilkenin uygulanması suretiyle

yargılama öncesindeki aşamada taraflarca yapılan herhangi bir işlem ile taraflardan biri lehine doğmuş ve kendisine uyulması zorunlu olan böyle bir hakkın oluştuğundan söz edilebileceği yönünde bir yaklaşımın benimsendiği görülmüştür. Nitekim bu kapsamda taraflardan birinin henüz dava öncesindeki aşamada tesis edilen bir işleme/rapora itiraz etmemesinin ya da bunları hukuki dayanak/delil olarak göstererek dava açmasının, yargılama sürecinde anılan işleme/rapora itiraz eden taraf lehine usuli kazanılmış hak oluşturmasının da Yargıtay içtihadıyla kabul edilerek anılan ilkenin uygulama alanına dâhil edilen hâllerden biri olduğu anlaşılmaktadır ((Ahmet Özgan ve Şule Özgan [GK], B. No: 2020/21347, 21/12/2023, bkz. § 28).

42. Bununla birlikte medeni yargılama usulüyle ilgili yürürlükteki mevzuatta usule ilişkin kazanılmış hak ilkesini bu lafzıyla ya da içtihat yoluyla geliştirilen uygulama biçimleri itibarıyla bir usul kuralı olarak açıkça düzenleyen herhangi bir kanun hükmü bulunmamaktadır. Nitekim Yargıtay da anılan ilkeyi uyguladığı kararlarında bu hususu dile getirmiş, usuli kazanılmış hak kavramına ilişkin açık bir yasal hükmün bulunmadığını, konunun yargı içtihadı ile geliştiğini belirtmiştir (Ahmet Özgan ve Şule Özgan [GK], B. No: 2020/21347, 21/12/2023, § 50).

43. Somut davada Mahkeme usuli kazanılmış hak ilkesini başvurucunun maddi hukuka ilişkin hakkını aynı davada talep edememesine yol açacak biçimde uygulamıştır. Anılan uygulamanın dayanağını Yargıtay içtihadı oluşturmakta ise de yargısal içtihadın bu kapsam ve mahiyette bir uygulamaya hukuksal dayanak teşkil edemeyeceği açıktır. Zira aksi yöndeki kabul, Anayasa'nın temel hak ve özgürlüklerin ancak kanunla sınırlanabileceğini öngören 13. maddesi hükmüyle bağdaşmaz. Kuşkusuz yargısal içtihatlar, belirli bir konuyu düzenleyen kanun hükmünün uygulanmasını gösterme ve bu bağlamda hukuki belirliliği sağlamada temel kaynaklardan biridir. Ancak yargısal içtihatların bu işlevini yerine getirebilmesinin ön şartı o konuyu düzenleyen bir normun varlığıdır. Nitekim idari davalarda da daha önce sadece içtihadi bir uygulama zemini bulunan usuli kazanılmış hak ilkesi 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 50. maddesinin (4) numaralı fıkrasına 18/6/2014 tarihli ve 6545 sayılı Kanun'un 23. maddesiyle eklenen "Danıştayın bozma kararına uyulduğu takdirde, bu kararın temyiz incelemesi, bozma kararına uygunlukla sınırlı olarak yapılır." biçimindeki hükümle idari yargılama usulü bakımından -bozma kararı bağlamıyla ve temyiz incelemesinin kapsamıyla sınırlı olarak- yasal bir dayanağa oturtulmuştur (Ahmet Özgan ve Şule Özgan, § 51).

44. Mahkeme; somut davada usuli kazanılmış hak kavramını uygularken değerlendirmesini başvurucunun yargılama öncesinde SGK tarafından düzenlenen sağlık raporuna itiraz etmediği hatta davasını bu rapora dayanarak açtığı, yargılama sürecinde alınan ATK raporunun davalı tarafın SGK raporunda belirlenen orana itiraz etmesi üzerine alındığı olgusuna dayandırmıştır.

45. Kural olarak tarafların ya da mahkemenin bir hukuk yargılamasıyla ilgili herhangi bir usul işlemi gerçekleştirebilmesinin ön şartı hukuken o yargılamanın başlaması, başka bir ifadeyle davanın açılmış olmasıdır. Dolayısıyla davanın açılması suretiyle yargılamanın henüz başlamadığı bir aşamada kişiler veya idari merciler tarafından gerçekleştirilen ya da dâhil olunan iş ve işlemlerin teknik olarak bir yargılama usulü işlemi olarak nitelendirilmesi mümkün değildir. Bu bağlamda başvurucu hakkında maluliyet oranının tespitine ilişkin olarak SGK Sağlık Merkezince düzenlenen raporun henüz yargılamanın başlamadığı bir aşamada, idari süreçte düzenlenmiş bir rapor olduğu gözetildiğinde başvurucunun söz konusu rapora ilgili mevzuat hükümleri kapsamında itiraz etmemiş olmasının bir yargılama

usulü işlemi olarak değerlendirilemeyeceği açıktır.

46. Bununla birlikte Mahkemenin başvurucu tarafından esasen maluliyetinin varlığı olgusunu ispata yönelik hukuki bir delil olarak dosyaya sunduğu söz konusu raporu; yargılama sürecinde alınmış bir bilirkişi raporu gibi muameleye tabi tuttuğu, bu bağlamda 6100 sayılı Kanun'un bilirkişi raporuna itiraz müessesesini düzenleyen 281. maddesi hükmü çerçevesinde birtakım uygulamalarda bulunduğu, nitekim yargılama sürecinde davalı tarafından anılan rapora itiraz edilmesi üzerine dosyayı başvurucunun maluliyet oranına ilişkin yeniden bir rapor düzenlenmek üzere ATK'ya gönderdiği, ayrıca başvurucunun SGK Sağlık Merkezince düzenlenen rapora idari süreçte itiraz etmemesini yargılama sürecinde gerçekleştirilmiş bir usul işlemi gibi değerlendirdiği anlaşılmaktadır.

47. Bu itibarla mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin kanunilik ölçütünü taşıyıp taşımadığının değerlendirilmesinde 6100 sayılı Kanun'un 281. maddesinin de ayrıca irdelenmesi gerekmektedir.

48. Anılan Kanun hükmüne göre tarafların bilirkişi raporunun kendilerine tebliği tarihinden itibaren iki hafta içinde itiraz etme, bu suretle raporda eksik gördükleri hususların bilirkişiye tamamlattırılmasını ya da yeni bilirkişi atanmasını mahkemeden talep etme hakları bulunmaktadır. Keza mahkeme de aynı mülahazalarla resen bilirkişiden ek rapor isteme yoluna gidebilecek ya da gerçeğin ortaya çıkması için gerekli görürse yeni bir bilirkişi görevlendirerek tekrar inceleme de yaptırabilecektir.

49. Söz konusu hükmün gerekçesinde "Burada rapora itiraz için taraflara tanınmış bulunan onbeş günlük süre, kesin süredir; hak düşürücü bir nitelik taşır. Dolayısıyla, taraflar, bu süre içerisinde, itirazlarını dile getirmez ise bilirkişi raporu, onlar bakımından kesinleşir; yani taraflar rapora itiraz olanağını tümüyle kaybederler. Ancak, anılan hâl, mahkemenin, ihtiyaç duyuyorsa, bu maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarında öngörülen yetkilerini kullanmasına, yani bilirkişiden re’sen ek rapor talep etmesine veya inceleme yaptırmak üzere yeni bir bilirkişi atamasına herhangi bir engel oluşturmaz." ifadelerine yer verilmiştir.

50. Gerekçesiyle birlikte değerlendirildiğinde söz konusu kanun hükmü ile bilirkişi raporuna süresi içinde itiraz etmeyen tarafın artık rapora itiraz etme imkânını yitireceğinin öngörüldüğü anlaşılmaktadır. Buna karşılık anılan hükmün usule ilişkin bir işlem olan bilirkişi raporuna itiraz edilmemesi hâline, rapora itiraz etmeyen tarafın maddi hukuka yönelik bir hakkını ya da o hakkı aynı davada talep etme imkânını sona erdirecek veya diğer taraf lehine bu nitelikte bir hakkın doğmasına yol açacak biçimde sonuç bağladığı söylenemez. Başka bir anlatımla bilirkişi raporuna itiraz biçimindeki usul işleminin yapılmamasının ortadan kaldırabileceği tek hak, yine usuli bir hak olan, rapora itiraz etme hakkıdır. Nitekim Kanun’un 94. maddesinin (3) numaralı fıkrasında da ifade edildiği üzere tarafın kesin süre içinde yapması gereken bir işlemi süresi içinde yapmaması, sadece o işlemi yapma hakkını ortadan kaldırabilir. Aksi yöndeki kabul Kanun’un 281. maddesinin (3) numaralı fıkrasının mahkemenin gerçeğin ortaya çıkması için gerekli görürse yeni görevlendireceği bilirkişi aracılığıyla tekrar inceleme yaptırabileceği biçimindeki hükmünü anlamsız ve işlevsiz kılacağı gibi kanunun kendi hükümleri arasında da çelişki oluşturacaktır. Dolayısıyla bilirkişi raporuna itirazla ilgili anılan usul kuralından bir tarafın alacağını talep edemeyeceği anlamının çıkarılması kuralın öngörülemez biçimde yorumlanması suretiyle ulaşılan bir sonuç olacaktır (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Ahmet Özgan ve Şule Özgan, § 55).

51. Bu itibarla gerek Kanun'un bilirkişi raporuna itiraz müessesesiyle ilgili söz konusu

hükmünün henüz yargılamanın başlamadığı bir süreçte gerçekleştirilen işlemlere de teşmil edilmesinin gerekse söz konusu hükmün bilirkişi raporuna itiraz edilmemesine diğer taraf lehine usule ilişkin kazanılmış hak oluşturma sonucunu bağladığı biçimindeki bir yorumun anılan hükme yönelik ve öngörülebilir olmadığı sonucuna varılmıştır (benzer yöndeki karar için bkz. Ahmet Özgan ve Şule Özgan, § 56). Dolayısıyla dava açılmadan önceki idari süreçte düzenlenen bir rapora itiraz edilmediği için maluliyet oranının bu raporda hesaplanandan fazla olan kısmına yönelik talebin davalı lehine usuli kazanılmış hak oluştuğu gerekçesiyle reddedilmesine ilişkin söz konusu müdahalenin kanuni bir dayanağının bulunmadığı görülmektedir.

52. Bununla birlikte konunun önemi gereği somut olaydaki müdahalenin meşru amaç ve ölçülülük ölçütleri yönünden de incelenmesi uygun görülmüştür.

(2) Meşru Amaç

53. Adil yargılanma hakkı, niteliği gereği devletin düzenleme yapmasını gerektiren bir haktır. Zira bu hakkın Anayasa'da belirtilmesi kendi başına bir anlam ifade etmemekte, bireylerin bu haktan yararlanabilmesi için devletin en azından yargı teşkilatını kurması ve yargılama usullerini belirlemesi gerekmektedir. Devletin düzenleme yetkisi olduğu alanlarda belirli ölçüde takdir yetkisine sahip olduğunun kabulü gerekir. Bu sebeple adil yargılanma hakkına yönelik sınırlamalar getirilirken kanun koyucuyu bağlayan belirli bir meşru amaçlar listesi yoktur. Ancak kanun koyucunun bu takdir yetkisinin Anayasa Mahkemesinin denetimine tabi olduğu açıktır (Bekir Sözen [GK], B. No: 2016/14586, 10/11/2022, § 74).

54. Yargılama sürecinde düzenlenen bilirkişi raporuna süresi içinde itiraz edilmemesine karşı taraf lehine usuli kazanılmış hak teşkil edeceği sonucununbağlanmasının yargılamanın taraflarca titizlikle takip edilmesi suretiyle usul ekonomisinin temin edilmesi amacına yönelik olduğu söylenebilir. Yargılama öncesinde düzenlenen ve hukuki delil olarak mahkemeye sunulan raporlar yönünden de aynı uygulamanın yapılması ise yargılama başladığında bu rapora dair itirazlarını dile getiren tarafın kendi itirazı dolayısıyla daha aleyhe oluşabilecek bir durumun önüne geçilmesine, başka bir ifadeyle rapora itiraz şeklinde bir usul işlemini yapan tarafın bu işleminden kendisinin değil karşı tarafın -itirazı yapan aleyhine- yararlanmasının engellenmesine ve bu suretle itiraz edenin haklarının korunmasına yönelik olabilir. Zira rapora itiraz eden taraf, kendi itirazı sonucunda itiraz öncesi duruma nazaran daha aleyhine olacak bir durumla karşılaşacak olursa bu onun itiraz hakkını kullanmaktan imtina etmesine yol açabilecektir (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Ahmet Özgan ve Şule Özgan, § 59).

55. Ancak uyuşmazlığın esasıyla ilgili bilirkişi raporundaki inceleme yönteminin veya sonucun ilgili uzmanlık alanı bakımından uygunluğuyla ilgili haklı şüphelerin bulunması veya raporda açıklığa kavuşturulması gereken hususlar olduğu gerekçesiyle ek veya yeni bilirkişi raporu alınmasını isteyebilmenin yalnızca taraflara tanınan usuli bir güvence olarak görülmemesi gerekir. Uyuşmazlıkların çözümü için öncelikle maddi vakıanın/gerçekliğin aydınlatılması devletin ilgili hakları gerçekleştirme ve koruma yükümlülüğünün bir gereğidir. Hukuk devleti ilkesinin ve bu doğrultuda adil yargılanma hakkının da bir gereği olan bu yükümlülük uygulamada yargı yetkisini kullanan mahkemelere düşmektedir. Nitekim kanunda bu gereklilik maddi vakıayı/gerçekliği ortaya çıkarıp uyuşmazlığı çözmekle yükümlü mahkemeye tanınan yargısal bir görev olarak belirlenmiştir. Kanuna dayalı haklı nedeni gösterilmediği takdirde uyuşmazlığın esasıyla ilgili olarak mahkemenin vakıayı aydınlatarak ulaştığı sonuçtan tarafların veya onlardan birinin yararlanamayacağı ileri

sürülemez. Aksinin kabulü ile maddi hak talebinin kısıtlanması, usul hukukunun adil yargılanma hakkı güvenceleri içinde maddi hukukun gerçekleşmesine, başka bir deyişle hakların korunmasına hizmet etme amacına da aykırı olacaktır. Öte yandan devletin hakları koruma ve gerçekleştirmeye ilişkin yükümlülükleri ve adil yargılanma hakkının gerekleriyle bağdaşmayan, maddi gerçekliğin usule feda edilmesi anlamına gelen böyle bir yoruma dayanılması hukuk devleti ilkesini de zedeleyecektir. (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Ahmet Özgan ve Şule Özgan, § 60).

56. Bu itibarla yukarıda belirtilen bağlamda bir müdahalenin meşru amacının varlığı konusunda da tereddüt bulunmakla birlikte bu hususun aşağıda ölçülülük unsuru yönünden tartışılmasının uygun olacağı değerlendirilmiştir.

(3) Ölçülülük

(a) Genel İlkeler

57. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2016/16, K.2016/37, 5/5/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

58. Mahkemeye erişim hakkının sınırlanması için seçilen aracın öngörülen amaca ulaşılabilmesi bakımından elverişli olması gerekir. Ayrıca seçilen araç bu hakkı en az zedeleyici nitelikte olmalıdır. Bununla birlikte hakkı daha az zedeleyen aracın tercih edilmesi gerektiğinin söylenebilmesi için söz konusu araç aynı amacı gerçekleştirmeye elverişli olmalıdır. Daha hafif sınırlama teşkil eden aracın tercih edilmesi hâlinde öngörülen amaç gerçekleşmeyecek ise daha ağır müdahale oluşturan aracın seçimi hususundaki tercih, Anayasa'ya aykırı olmaz. Bunun dışında hangi müdahale aracının tercih edileceği hususunda kamu otoritelerinin belli ölçüde takdir yetkisi bulunmaktadır (Mustafa Berberoğlu, B. No: 2015/3324, 26/2/2020, § 48).

59. Öte yandan mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahaleler orantılı olmalıdır. Orantılılık, hakkın sınırlandırılması hâlinde elde edilmek istenen kamu yararı ile bireyin hak ve özgürlükleri arasında adil bir dengenin sağlanmasını gerektirmektedir. Öngörülen tedbirin bireyi olağan dışı ve aşırı bir yük altına sokması durumunda müdahalenin orantılı ve dolayısıyla ölçülü olduğundan söz edilemez. Bu itibarla uygulanan tedbirle başvuruculara aşırı ve orantısız bir yük yüklenmemesi gerekmektedir (Levent Tütüncü, B. No: 2015/3690, 18/7/2018, § 52).

60. Bireysel başvuru yolunun ikincillik niteliği gereği, ilgili mevzuatı yorumlamak derece mahkemelerinin görevi olup Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruda incelediği husus Anayasa'da güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilip edilmediğidir. Bu kapsamda dava öncesinde düzenlenen ya da yargılama sürecinde alınan bilirkişi raporuna itiraz edilmemesine bağlanan hukuksal sonuçları ilgili hukuk kuralları çerçevesinde değerlendirmek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Anayasa Mahkemesinin bu hususta üstleneceği rol, derece mahkemelerinin bilirkişi raporuna itiraz edilmemesi hâlinin karşı taraf lehine usuli kazanılmış hak teşkil edeceğiyle ilgili yorumlarının Anayasa'da güvence

altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkına etkisini somut olayın şartları ışığında incelemektir.

61. Bu itibarla hâkimin uyuşmazlığın çözümü için başvurduğu bilirkişi incelemesi neticesinde düzenlenen raporu değerlendirme konusundaki takdirinin ortadan kaldırılması ve bu suretle dava yoluyla hak ve menfaatlerini korumak isteyen kişilerin bu haklarının yargı kararıyla hüküm altına alınmasına engel olunması mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir. Bu nedenle mahkemelerin bilirkişi raporuna itiraz edilmemesine bağlanan bu tür hukuksal sonuçlarla ilgili usul kurallarını uygularken yargılamanın hakkaniyetine zarar getirecek nitelikte tutumlardan, yorum ve değerlendirmelerden kaçınmaları gerekir.

(b) İlkelerin Olaya Uygulanması

62. Anayasa Mahkemesi, bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, başka bir anlatımla mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamaların mahkemeye erişim hakkını ihlal edebileceğini ifade etmiştir (Özkan Şen, § 52).

63. Somut olaydaki müdahalenin mahiyeti itibarıyla ölçülülüğünün değerlendirilmesi bakımından asıl önem taşıyan unsurun orantılılık olduğu değerlendirilmiştir. Bu itibarla Mahkemenin yargılama öncesinde SGK tarafından düzenlenen maluliyet raporuna başvurucunun itiraz etmemesi nedeniyle maluliyet oranı yönünden karşı taraf lehine usule ilişkin kazanılmış hak oluştuğu gerekçesiyle maluliyet oranının daha yüksek hesaplandığı ATK raporunu hükme esas almayarak tazminat miktarını SGK raporuna göre hesaplamasının başvurucuya aşırı ve orantısız bir külfet yükleyip yüklemediğinin irdelenmesi gerekir.

64. Dava açmak kişilerin belirli bir konuda sahip olduklarını iddia ettikleri bir hakka yönelik olarak hukuksal bir sonuç, hüküm elde etmek için yargı organına başvurmalarını ifade etmektedir. Bu itibarla davayı çözecek yargı merciinden beklenen, delilleri değerlendirmek ve hukuk kurallarını yorumlamak suretiyle uyuşmazlıktaki maddi gerçeği ortaya çıkarmak, böylece davanın her iki tarafına da hakkı olanı teslim etmektir. Nitekim 6100 sayılı Kanun'da hâkimin bilirkişi raporu da dâhil olmak üzere delilleri serbestçe değerlendirmesinin, gerekirse yeniden bilirkişi raporu alma yoluna gidebilmesinin öngörülmesi de özünde bu amaca hizmet etmektedir (Ahmet Özgan ve Şule Özgan, § 69).

65. Hâkimin taraflardan birinin talebi ya da resen gördüğü lüzum üzerine aldığı bir bilirkişi raporunu, yargılama öncesinde alınmış bir bilirkişi raporuyla ilgili olarak karşı taraf lehine usuli kazanılmış hak oluştuğu gerekçesiyle hükme esas alamayacağını kabul etmek hâkimin uyuşmazlığın çözümü için gerekli delilleri değerlendirmesi hususundaki takdirinin ortadan kaldırılması ve onun aslında bu deliller sayesinde tespit ettiği maddi bir gerçeği ve buna bağlı olarak oluşması gereken hukuksal durumu hüküm altına almasının engellenmesi sonucunu doğurur. Başka bir anlatımla böyle bir durumda bireyin hakkının varlığı dava sürecinde olgusal bir gerçeklik olarak da tespit edilmesine rağmen bu gerçeklik bizzat o hakkın teslimi amacıyla başvurulan yargı mercii tarafından yok sayılmış, görmezden gelinmiş olur. Kişinin maddi hukuka göre sahip olduğu bir hakkın dava vasıtasıyla elde edilmesi bir yana salt usuli gerekçelerle yargı kararıyla görmezden gelinmesi ise dava açma kavramının temel mantığıyla bağdaşmadığı gibi dava açılmasını anlamsız hâle getirir ve karşı tarafın gerçekte sahibi olmadığı bir hakkı usuli uygulamalar sayesinde elde etmesi gibi hakkaniyetsiz bir sonuca yol açabilir (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Ahmet Özgan ve Şule Özgan, § 70).

66. Bu bağlamda bireysel başvuruya konu davada da Mahkeme, başvurucunun maluliyet oranına ilişkin olarak yargılama öncesinde düzenlenen SGK raporuna davalının itiraz etmesi üzerine maluliyet oranının belirlenmesi için ATK'dan rapor istemiştir. ATK tarafından düzenlenen raporda maluliyet oranının daha yüksek belirlenmesi üzerine Mahkeme, SGK raporuna başvurucunun itiraz etmemesinin davalı lehine usuli kazanılmış hak oluşturduğu kabulüyle ATK raporunu hükme esas almamış ve yine aynı gerekçeyle söz konusu raporlar arasındaki çelişkinin giderilmesine yönelik yeni bir rapor aldırılması yoluna da gitmeden başvurucunun uğradığı zarar miktarını yargılama öncesinde alınan rapordaki maluliyet oranı üzerinden değerlendirmiştir.

67. Bu çerçevede başvurucunun maluliyet oranının daha yüksek olabileceği Mahkemece uyuşmazlığın çözümü için başvurulan bilirkişi incelemesi yoluyla olgusal olarak tespit edildiği hâlde bu durumun salt usule ilişkin sebeplerle, zararının belirlenmesinde -gerektiğinde daha ileri bir inceleme yapılması yoluna da gidilmeden- değerlendirmeye alınmaması ve başvurucunun bu bağlamdaki fazlaya ilişkin talepleri için yeni bir dava açma yoluna yönlendirilmesi başvurucuyu gerçekte maddi hukuka göre sahip olabileceği hakkını aynı davada tam olarak talep etme imkânından yoksun bırakmıştır. Dolayısıyla usule ilişkin bu uygulamanın başvurucunun söz konusu hakkı elde etmek amacıyla açtığı davayı anlamsız hâle getirdiği, bu suretle başvurucuya şahsi olarak ağır ve orantısız bir külfet yüklediği değerlendirilmiştir. Bu itibarla başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin ölçüsüz olduğu sonucuna varılmıştır.

68. Diğer yandan somut başvuruya konu dava iş kazasına bağlı olarak meydana gelen iş gücü kaybından doğan zararın tazmini talebine ilişkindir. Bu tür davalarda kişilerin maluliyet oranının belirlenmesi uzmanlık gerektiren teknik bir konu olup nitekim mahkemeler de uygulamada tereddütlü durumlarda maluliyet oranının tespiti için resen ya da tarafların talebi üzerine bilirkişi incelemesi yoluna başvurmaktadır. Dolayısıyla bu tür teknik bir konuda, dava açtığı sırada kişiden maluliyet oranının gerçekte ne olduğunu net bir şekilde öngörmesini ve davadaki talebini buna göre kesin olarak oluşturmasını/sınırlandırmasını beklemek işin mahiyeti ve uyuşmazlığın niteliğiyle bağdaşmaz. Bu bağlamda somut olayda başvurucunun dava dilekçesinde SGK tarafından maluliyet oranının %14 olarak tespit edildiğinden bahsetmekle birlikte bu durumu bir olgu, maluliyetinin varlığına ilişkin hukuki bir delil olarak sunduğu, buna karşılık taleplerini bu oran üzerinden sınırlandırdığına dair bir ifade kullanmadığı, bilakis dilekçede bildirdiği tazminat miktarı dışında sair talep ve dava haklarını da saklı tuttuğunu belirttiği görülmüştür. Bu itibarla başvurucunun maluliyet oranı konusunda talebini sınırlandırdığından söz edilemeyeceğinden yukarıda ihlal sonucuna varılırken yapılan değerlendirmelerin yargılama usulü ilkelerinden olan ve hâkimin tarafların talep sonuçlarıyla bağlı olmasını, ondan fazlasına veya başka bir şeye karar verememesini ifade eden taleple bağlılık ilkesini zedeleyen bir yönünün bulunmadığı da açıktır.

69. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

70. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

71. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado

([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

72. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

73. Başvurucu; ihlalin tespiti ile yeniden yargılama yapılması ve 50.000 TL maddi, 20.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

74. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

75. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarınıntüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Soma İş Mahkemesine (E.2014/436, K.2015/373) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TLyargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru

tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 21/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET ÖZGAN VE ŞULE ÖZGAN

B. No: 2020/21347 | Karar tarihi: 21.12.2023

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/21347

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

AHMET ÖZGAN VE ŞULE ÖZGAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/21347)

Karar Tarihi: 21/12/2023

R.G. Tarih ve Sayı: 20/5/2024-32551

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Zühtü ARSLAN

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

Basri BAĞCI

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Muhterem İNCE

Raportör : Gülbin AYNUR

Başvurucular 1. Ahmet ÖZGAN

2. Şule ÖZGAN

Vekili : Av. Eyüp KOCAİBRAHİMOĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; trafik kazası neticesinde meydana gelen ölümden dolayı açılan destekten yoksun kalma tazminatı davasının ilk bilirkişi raporunda hesaplanan zarar miktarına davacılar tarafından itiraz edilmemesi sebebiyle miktar yönünden karşı taraf lehine usule ilişkin kazanılmış hak oluştuğu gerekçesiyle zarar miktarının daha yüksek hesaplandığı ek bilirkişi raporunun hükme esas alınmaması suretiyle kısmen reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 30/6/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyon başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

6. Birinci Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculaların murisi S.Ö. 28/4/2006 tarihinde davalı M.S.K.nın sevk ve idaresindeki araçta bulunduğu sırada meydana gelen trafik kazasında hayatını kaybetmiştir.

9. Başvurucular, sigorta şirketi ve araç işleteni aleyhine 27/10/2010 tarihinde Ceyhan 2. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) tazminat davası açmış; dava dilekçesinde araç sürücüsünün kazaya %100 kusurlu şekilde sebebiyet verdiğini, murislerinin desteğinden yoksun kaldıklarını belirterek her biri için ayrı ayrı 1.000 TL maddi ve 40.000 TL manevi tazminatın kaza tarihi olan 28/4/2006'dan itibaren işletilecek faizle davalılardan müteselsilen tahsiline karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

10. Mahkeme, uyuşmazlığın çözümü için bilirkişi incelemesi yaptırılması yoluna gitmiştir. Bu kapsamda aktüerya/hesap bilirkişisinden alınan 16/7/2012 tarihli ilk bilirkişi raporunda başvurucu Şule Özgan için 90.578,59 TL; başvurucu Ahmet Özgan için 13.193,27 TL destekten yoksun kalma tazminatı hesaplanmıştır.

11. Anılan bilirkişi raporunun Mahkemeye ibraz edilmesi sonrasında yapılan 7/11/2012 tarihli ilk duruşmada davalı taraf, söz konusu bilirkişi raporuna itiraz ettiğini bildirmiş; başvurucular ise rapora bir itirazda bulunmamıştır.

12. Başvurucular fazlaya ilişkin haklarını saklı tutmak suretiyle 1/10/2012 tarihinde davayı ıslah etmiş, talep ettikleri maddi tazminat miktarını 16/7/2012 tarihli bilirkişi raporunda tespit edilen zarar miktarı doğrultusunda yükseltmiştir.

13. Mahkeme 23/1/2013 tarihli duruşmada, bilinen döneme ilişkin emsal işçilerin ücret bordroları celbedilmeden hesaba gönderilerek asgari ücretin belli bir katı belirlenip varsayıma dayanılarak hesaplama yapıldığından önceki rapora ilişkin usuli kazanılmış haklar da gözetilip dosyanın daha önceden rapor tanzim eden bilirkişiye tevdi edilmesi suretiyle yeniden rapor alınmasına karar vermiştir.

14. Anılan karar üzerine düzenlenen 4/3/2013 tarihli ikinci bilirkişi raporunda başvurucu Şule Özgan için 108.957,81 TL, başvurucu Ahmet Özgan için 13.495,01 TL destekten yoksun kalma tazminatı hesaplanmıştır.

15. Söz konusu bilirkişi raporunun Mahkemeye ibraz edilmesi sonrasında yapılan 22/3/2013 tarihli duruşmada hazır bulunan başvurucular bilirkişi raporuna itirazlarının olmadığını belirtmiştir. Davalı taraf ise 15/4/2013 tarihinde verdiği itiraz dilekçesinde hesap bilirkişisinin asgari ücretin 1,3 katı oranında hesaplama yapmasının uygun olmadığını belirtmiş; 10/5/2013 tarihli duruşmada da başvuruculaların murisinin de alkollü olması, alkollü olduğunu bildiği arkadaşının sevk ve idaresindeki araca binmesi, 1977 doğumlu başvurucu Şule Özgan'ın evlenme ihtimalinin raporda düşük olarak tespit edilmesi nedeniyle zararın yeniden hesaplanmasını talep etmiştir.

16. Davalı tarafın itirazlarını da değerlendiren Mahkeme 14/5/2013 tarihli duruşmada, müteveffanın çalıştığı kurumdan celbedilen maaş bordrolarının 2006 yılına kadar olduğunun, bilirkişi tarafından 2006 yılından sonraya ilişkin ücret bordrolarının bulunmadığından bahisle yeniden eski hesaplama yöntemi benimsenerek hesaplama yapıldığının görüldüğünü belirterek emsal işçilerin gerçek aylık ücret tutarları belli iken farazi olarak asgari ücretin belli bir katı oranında hesaplama yapılmasının hatalı olduğu tespitinde bulunmuş; bu kapsamda 28/4/2006 tarihinden sonra müteveffa çalışmış olsaydı alacak olduğu ücret tutarlarını gösterir, emsal işçilere ödenen ücret bordrolarının celbedilmesine ve bu bordrolar da dikkate alınarak hesaplama yapılmak üzere bilirkişiden ek rapor alınmasına karar vermiştir.

17. Anılan karar gereğince müteveffanın emsalini oluşturan işçilerin ücret bordroları esas alınarak hazırlanan 19/5/2014 tarihli üçüncü bilirkişi raporunda; başvurucu Şule Özgan için 378.308,59 TL (oğlu Ahmet'in yüksek öğrenime devam etmesi hâlinde 352.659,62 TL), Ahmet Özgan için yüksek öğrenime devam ediyor olması hâlinde 112.914,93 TL (aksi durumda 56.543,58 TL) tazminat hesaplanmıştır.

18. Başvurucular, üçüncü bilirkişi raporunda hesaplanan zarar miktarının Ceyhan 2. Asliye Hukuk Mahkemesinin E.2010/470 sayılı dosyasında görülen davada talep ettikleri tazminat miktarını aşan kısmına ilişkin olarak 11/6/2014 tarihinde yeni bir dava açmıştır. Dava dilekçesinde; her iki dava arasında hukuki ve fiilî irtibat bulunması nedeniyle davaların birleştirilmesi istenmiş ve başvuruculardan Şule Özgan için 262.081,03 TL, Ahmet Özgan için 99.721,66 TL maddi tazminatın kaza tarihinden itibaren işletilecek yasal faizi ile davalılardan tahsiline karar verilmesi talep edilmiştir. Mahkemenin E.2014/297 sayılı dosyası üzerinden açılan bu dava 26/9/2014 tarihli kararla asıl dava ile birleştirilmiştir.

19. Mahkeme 4/11/2014 tarihli kararıyla davayı kısmen kabul etmiş; kusur ve diğer indirim oranlarını da dikkate alarak başvurucu Şule Özgan için 43.768 TL, başvurucu Ahmet Özgan için 6.630,60 TL maddi tazminat ile her ikisi için ayrı ayrı 20.000 TL manevi tazminata yasal faiziyle birlikte hükmetmiş; fazlaya ilişkin maddi ve manevi tazminat taleplerini ise reddetmiştir. Kararın gerekçesinde özetle davacı tarafça itiraz edilmeyen ilk bilirkişi raporunda hesaplanan miktarın davalı taraf lehine usuli kazanılmış hak teşkil ettiğinden ilk rapor doğrultusunda karar verilmesi gerektiği, usuli kazanılmış hakkın davacıların itiraz etmediği ilk bilirkişi raporunda belirlenen zarar miktarı dışında kalan kısmı sona erdirme işlevinin söz konusu olduğu, ek dava açılmasının da karşı taraf lehine oluşan bu hakkı sona erdirmesinin mümkün olmadığı belirtilmiştir. Bu bağlamda kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...üçüncü ek bilirkişi raporunda, tazminat miktarının ek raporda belirlenen miktardan daha fazla hesaplandığı, buna göre, yani usuli kazanılmış hak ilkesi çerçevesinde, itiraz edilmeyen ilk rapor doğrultusunda belirlenen zarar bedelinin esas alınması gerektiği, Yargıtay Yüksek 11 HD nin 17/07/2005 tarih 4627/1348 karar sayılı kararında, davacı tarafın ilk rapora itiraz etmemiş olmasına göre ilk bilirkişi raporundaki miktarla bağlı olduğunun kabulünün gerektiğine hükmedildiği, yine 17 HD nin 15/06/2005 tarih 5155/6454 karar sayılı kararına göre, ilk rapora itiraz edilmemiş olması nedeniyle daha az kusur oranı üzerinden kanaat bildirilen ikinci bilirkişi raporuna dayanarak hüküm kurulamayacağı, bilirkişi incelemesinin davacının itirazı üzerine yapılmış olması nedeniyle ilk raporda belirlenen kusur oranı yönünden davacı yararına kazanılmış hak doğduğu gerekçesi ile bozma sevk edilerek usuli kazanılmış hak müessesesine vurgu yapıldığı, bu itibarla davacı tarafın ilk bilirkişi raporunda belirlenen miktarla bağlı olduğu, kalan bakiye hakkı, işbu usuli kazanılmış hak kurumu çerçevesinde sona erdiği, hal böyle iken, üçüncü ek bilirkişi raporunun düzenlenmesinden sonraki aşamada davacı tarafça ek dava açıldığı, işbu ek davanın, usuli kazanılmış hakkı sona erdirmesinin mümkün olmadığı, her ne kadar haktan feragatin açık seçik ve koşulsuz olması gerekmekte ise de; usuli kazanılmış hak halinde davacının haktan vazgeçme durumunun söz konusu olmadığı, usuli kazanılmış hakkın, davacının itiraz etmediği ilk raporda belirlenen zarar miktarı haricinde kalan kısmını sona erdirme işlevinin söz konusu olduğu, aksi takdirde usuli kazanılmış hakkın herhangi bir işlevinin olmayacağı, bu itibarla usuli kazanılmış hak çerçevesinde ilk rapor doğrultusunda karar vermek gerektiği, ilk bilirkişi raporunda PMF tablosuna göre belirlenen tazminat miktarlarından gerek hatır taşımacılığı gerekse alkollü kişinin aracına binilerek zararın meydana gelebileceği ön görülmesine rağmen buna önceden rıza gösterilmiş olması nedeniyle zarar bedelinden toplamda %40 oranında indirim yapılmak gerektiği, bu itibarla Şule için hesaplanan 117.026,71 x%60=70.216,10-sigortaca yapılan faizi ile birlikte ödenen ödeme miktarı olan 26.448,12=43.768,00 TL sı maddi tazminat ile, Ahmet için aynı şekilde PMF tablosuna göre tahakkuk eden 16.406,77 x%60=9.844,10-3.213,50=6.630,60 TL sı maddi tazminat tahakkuk ettiği, yine paranın alım gücü, hakkaniyet ilkesi, tarafların mali ve sosyal durumu, olayın oluş biçimi, caydırıcılık ilkesi nazara alınarak 20.000 şer TL sı manevi tazminat takdir etmek, [...] son olarak ek dava ile talep edilen hakkın, usuli kazanılmış hak çerçevesinde dava açılmadan önce sona ermiş olması ve bu nedenle davanın feragat benzeri sebeple ret edilmiş olması nedeniyle vekalet ücretinin tarifenin 6/1.maddesi uyarınca anlaşmazlığın ön inceleme tutanağı imzalanmadan önce giderildiği kabul edilerek vekalet ücretine hükmetmek ve aşağıdaki şekilde karar vermek gerekmiştir. "

20. Anılan karar, taraflarca temyiz edilmiştir. Temyiz dilekçesinde başvurucular, Mahkemece resen istenen yeni bilirkişi raporu doğrultusunda ve bu raporda tespit edilen zarar miktarı esas alınarak hüküm kurulması gerektiğini belirtmiş; Mahkemenin ilk bilirkişi raporunu davalı tarafın 15/4/2013 tarihli itiraz dilekçesinde ileri sürdüğü kusur durumuna ve işleten sıfatıyla ilgili itirazlarına bağlı olarak değil soyut hesaplama yapılması ve hüküm kurmaya elverişli olmaması nedeniyle kabul etmediğine dikkat çekmiştir. Usule ilişkin kazanılmış hak müessesesinin mevzuatta düzenlenmediği, Yargıtay içtihatları yoluyla oluşmuş bir müessese olduğunun ifade edildiği söz konusu dilekçede, asıl dava ile birleştirilen dosyanın ayrı ve bağımsız bir dava dosyası olduğu hususu hatırlatılmış; kabul anlamına gelmemekle birlikte usuli kazanılmış hakkın sadece o dava için uygulanabilir olduğu, birleştirilen yeni dava dosyası için uygulanmasının hukuki bir dayanağının bulunmadığı belirtilmiştir.

21. Yargıtay 17. Hukuk Dairesi (Daire) 19/4/2018 tarihli kararıyla temyize konu kararı

maddi tazminat yönünden onamış, kazanın meydana geldiği 28/4/2006 tarihindeki paranın satın alma gücü dikkate alındığında takdir olunan manevi tazminatların fazla olduğu gerekçesiyle hakkaniyete uygun miktarda manevi tazminata hükmedilmek üzere manevi tazminat yönünden bozmuştur.

22. Başvurucular, anılan karara karşı karar düzeltme talebinde bulunmuş; Yargıtay 12/2/2020 tarihinde karar düzeltme talebini reddetmiştir.

23. Nihai karar 18/3/2020 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucular dava konusunun kesinleşen maddi tazminata ilişkin kısmı için 30/6/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. Kanun Hükümleri

24. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun;

i. "Sürelerin belirlenmesi" kenar başlıklı 90. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"(1) Süreler, kanunda belirtilir veya hâkim tarafından tespit edilir. "

ii. "Kesin süre" kenar başlıklı 94. maddesinin (1) ve (3) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) Kanunun belirlediği süreler kesindir.

(3) Kesin süre içinde yapılması gereken işlemi, süresinde yapmayan tarafın, o işlemi yapma hakkı ortadan kalkar."

iii. "Delillerin değerlendirilmesi" kenar başlıklı 198. maddesi şöyledir:

"(1) Kanuni istisnalar dışında hâkim delilleri serbestçe değerlendirir."

iv. "Bilirkişi raporuna itiraz" kenar başlıklı 281. maddesi şöyledir:

"(1) Taraflar, bilirkişi raporunun, kendilerine tebliği tarihinden itibaren iki hafta içinde, raporda eksik gördükleri hususların, bilirkişiye tamamlattırılmasını; belirsizlik gösteren hususlar hakkında ise bilirkişinin açıklama yapmasının sağlanmasını veya yeni bilirkişi atanmasını mahkemeden talep edebilirler. (Ek cümle:22/7/2020-7251/24 md.) Bilirkişi raporuna karşı talebin bu süre içinde hazırlanmasının çok zor veya imkânsız olması ya da özel yahut teknik bir çalışmayı gerektirmesi hâlinde yine bu süre içinde mahkemeye başvuran tarafa, sürenin bitiminden itibaren işlemeye başlamak, bir defaya mahsus olmak ve iki haftayı geçmemek üzere ek süre verilebilir.

(2) Mahkeme, bilirkişi raporundaki eksiklik yahut belirsizliğin tamamlanması veya açıklığa kavuşturulmasını sağlamak için, bilirkişiden, yeni sorular düzenlemek suretiyle ek rapor alabileceği gibi, tayin edeceği duruşmada, sözlü olarak açıklamalarda bulunmasını da kendiliğinden isteyebilir.

(3) Mahkeme, gerçeğin ortaya çıkması için gerekli görürse, yeni görevlendireceği bilirkişi aracılığıyla, tekrar inceleme de yaptırabilir."

v. "Bilirkişinin oy ve görüşünün değerlendirilmesi" kenar başlıklı 282. Maddesi şöyledir:

"(1) Hâkim, bilirkişinin oy ve görüşünü diğer delillerle birlikte serbestçe değerlendirir."

2. Yargıtay İçtihadı

25. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulunun 4/2/1959 tarihli ve E.1957/13, K.1959/5 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Temyizce bir kararın bozulması ve mahkemenin bozma kararına uyması halinde bozulan kararın bozma sebeplerinin şümulü dışında kalmış cihetlerinin kesinleşmiş, sayılması, davaların uzamasını önlemek maksadıyla kabul edilmiş çok önemli bir usuli hükümdür. Bir cihetin bozma kararının şümulü dışında kalması da iki şekilde olabilir. Ya o cihet, açıkça bir temyiz sebebi olarak ileri sürülmüş fakat dairece itiraz reddedilmiştir, yahut da onu hedef tutan, bir temyiz itirazı ileri sürülmemiş olmasına rağmen dosyanın Temyiz Dairesince incelendiği sırada dosyada bulunan yazılardan onun bir bozma sebebi sayılması mümkün bulunduğu halde o cihet dairece bozma sebebi sayılmamıştır. Her iki halde de o konunun bozma sebebi sayılmamış ve başka sebeplere dayanan bozma kararına mahkemece uyulmuş olması, taraflardan birisi lehine usuli bir müktesep hak meydana getirir ki, bu hakkı ne mahkeme, ne de Temyiz Mahkemesi halele uğratabilir. Zira umumi müktesep hakkın tanınması da amme intizamı düşüncesiyle kabul edilmiş bir esastır. Lakin, vazife konusunda usuli müktesep hak prensibinin kayıtsız, şartsız tatbiki, usulün az önce anılan mutlak hükmünün değiştirilmesi neticesini doğuracaktır ki, sözkonusu maddenin yazılışı ve kanuna konuluş gayesi itibariyle böyle bir netice kaideten caiz görülemez. Ancak ileri sürülen vazifesizlik itirazının Temyiz Dairesine reddi ve kararın başka sebeplerden bozulması ve bozmaya uyulması halinde davanın yine vazifesizlik sebebiyle reddi yoluna gidilebilmesi, usul hükümlerinin esas gayesini haleldar edebilecek bir mahiyet arz edeceği cihetle haddi zatında nadir olan böyle vaziyetlerde istisnai olarak kanunun 7 nci maddesinin tatbikini kabul etmemek, menfaatlar vaziyetine gereği gibi uygun düşecektir"

26. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulunun 9/5/1960 tarihli ve E.1960/21, K.1960/9 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"(...)I- Bir mahkemenin Temyiz Dairesince verilen bozma kararına uyması sonunda kendisi için o kararda gösterilen şekilde inceleme ve araştırma yaparak yine o kararda belirtilen hukuki esaslar gereğince karar verme mükellefiyeti meydana gelir ve bu itibarla mahkemenin sonraki hükmünün bozmada gösterilen esaslara aykırı bulunması, usule uygun sayılamaz ve bozma sebebidir, meğer ki bu aykırılık sadece bozma kararında gösterilen bir usul kaidesine ilişkin bulunsun ve son kararın neticesini değiştirecek bir mahiyet arz etmesin. Mahkemenin bozma kararına uymasıyla meydana gelen bozma gereğince muamele yapma ve hüküm verme durumu, taraflardan birisi lehine ve diğeri aleyhine hüküm verme neticesini doğuracak bir durumdur ve buna usuli müktesep hak yahut usule ait müktesep hak denilmektedir. Usul Kanunumuzda bu şekildeki Usule ait müktesep hakka ilişkin açık bir hüküm konulmuş değilse de Temyizin bozma kararının hakka ve usule uygun karar verilmesini sağlamaktan ibaret olan gayesi ve muhakeme usulünün hakka varma ve hakkı bulma maksadıyla kabul edilmiş olması yanında hukuki alanda istikrar gayesine dahi ermek üzere kabul edilmiş bulunması bakımından usule ait müktesep hak müessesesi; usul kanununun dayandığı ana esaslardandır ve amme intizamıyla da ilgilidir.

Gerçekten, mahkemenin doğru bularak uyduğu ve yahut kanun gereğince uymak zorunda olduğu bozma kararı ile dava, usul ve kanuna uygun bir çığıra sokulmuş demektir. Buna aykırı karar verilmesi, usul ve kanuna uygunluktan uzaklaşılması manasına gelir ki, böyle bir netice asla kabul edilemez. Bundan başka, mahkemenin bozma kararına uygun karar vermesine rağmen Temyiz Dairesinin ilk bozmasıyla benimsenmiş olan kanuna veya usule

ait hükümlere aykırı şekilde ikinci bir bozma kararı vermesi, usul hükümleriyle hedef tutulan istikrarı zedeler ve hatta kararlara karşı umumi güveni dahi sarsar.

Esasen, hukukun kaynağı, sadece kanun olmayıp, mahkeme içtihatları dahi hukukun kaynaklarından oldukları cihetle, söz konusu, usuli müktesep hak için kanunda açık hüküm bulunmaması, onun kabul edilmemesini gerektirmez.

4/2/1959 günlü ve 13/E., 5/K. sayılı içtihadı birleştirme kararında da belirtildiği üzere gerek Temyiz Mahkemesini, gerekse diğer mahkemeleri bağlayan usuli müktesep hak esasının müstesnası olarak mahkemenin vazifesizliğine karar verilebileceği, adı geçen kararda kabul edilmiştir. O halde, usule ait müktesep hak esası, bir birçok hukuk kaideleri gibi istisnaları bulunan kaidelerdendir.

II - Temyiz Teşkilat Kanununun 6082 sayılı kanunla değiştirilmiş 8 inci maddesinin 5 inci fıkrasında (İçtihatların birleştirilmesi suretiyle verilen kararlar, emsali hadiselerde mahkemeleri bağlar) denilmektedir. Mahkemelerin elinde bulunan bütün işlere ve bu arada bozma kararına uyulduktan sonra karara bağlanıp aleyhine karar verilmiş olanın temyiz etmesi sebebiyle temyiz mahkemesinde bulunan işlere ve yine bozma kararına uyulduktan sonra mahkemelerce incelenmekte olan işlere yeni çıkan içtihadı birleştirme kararının tatbiki, bu maddenin herhangi bir istisna kabul etmeyen lafzına uygun düşecektir. Bundan başka, içtihadı birleştirme kararı, daire kararlarından daha doğru bir içtihada varmak için verilmiş bir karar olduğu cihetle onun mümkün olan her davaya tatbiki, usul kaideleriyle güdülen hakka varma gayesine dahi uygun olur. Nihayet, içtihadi birleştirme kararıyla kabul edilen afaki esasları tatbik ederek istikrarı sağlama prensibinin sayısı belli hadiselerde feda edilmesinde de bir yolsuzluk düşünülemez ve bu şekilde bir tatbikat, adalete güveni sarsmak şöyle dursun bilakis bu güveni kuvvetlendirir. Demek ki söz konusu kanun hükmünün mümkün olan her hadiseye tatbiki ile müktesep hak esasının içtihadı birleştirme kararı karşısında gözönünde tutulmaması, o maddenin hem mutlak olan lafzına, hem de ruhuna uygun bulunacaktır.

Şu ciheti açıklayalım ki, usuli müktesep hakka aykırı içtihadı birleştirme kararı çıkınca Temyiz Daireleri içtihadı birleştirmeye aykırı ve fakat usuli müktesep hakka uygun olan kararları bozacaklar, bozma kararı üzerine davayı incelemekte olan diğer mahkemeler dahi içtihadı birleştirme kararını kesin olarak öğrenince bozma kararıyla gösterilen yolu bırakarak içtihadı birleştirme kararı gereğince inceleme yapmaya başlayacak ve o karar gereğince hüküm vereceklerdir.

III - Usule ait müktesep hakkın diğer bir şekli de bazı konuların Temyiz Dairesinin bozma kararının şümulü dışında kalarak kesinleşmesi ile meydana gelen şeklidir. Her ne kadar bu cihet, içtihadı birleştirmenin dışında kalmakta ise de, bu şimdiki kararda ileri sürülen gerektirici sebepler karşısında, bu içtihadı birleştirme ile kabul edilen hukuki esasın bu şekil müktesep hakların varlığı halinde de, tatbiki ileri sürülebilecektir.(...)"

27. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 20/12/2013 tarihli ve E.2013/23-131, K.2013/1681 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Somut uyuşmazlığın doğduğu tarihte yürürlükte olan mülga 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda 'usuli kazanılmış hak' kavramına ilişkin açık bir hüküm bulunmamaktadır.

Bu kurum, davaların uzamasını önlemek, hukuki alanda istikrar sağlamak ve kararlara karşı genel güvenin sarsılmasını önlemek amacıyla Yargıtay uygulamaları ile geliştirilmiş,

öğretide kabul görmüş ve usul hukukunun vazgeçilmez, ana ilkelerinden biri haline gelmiştir. Anlam itibariyle, bir davada, mahkemenin yada tarafların yapmış olduğu bir usul işlemi ile taraflardan biri lehine doğmuş ve kendisine uyulması zorunlu olan hakkı ifade etmektedir.

Hemen belirtelim ki; bir mahkemenin Yargıtay Dairesi'nce verilen bozma kararına uyması sonunda, kendisi için o kararda gösterilen şekilde inceleme ve araştırma yaparak, yine o kararda belirtilen hukuki esaslar gereğince hüküm verme yükümlülüğü doğar. 'Usuli kazanılmış hak' olarak tanımlayacağımız bu olgu mahkemeye, hükmüne uyduğu Yargıtay bozma kararında belirtilen çerçevede işlem yapma ve hüküm kurma zorunluluğu getirdiği gibi, mahkemenin kararını bozmuş olan Yargıtay Hukuk Dairesi'nce de, sonradan, ilk bozma kararı ile benimsemiş olduğu esaslara ve dolayısı ile oluşan usuli kazanılmış hakka aykırı bir şekilde ikinci bir bozma kararı verilmesini yasaklamaktadır.

Mahkemenin, Yargıtay'ın bozma kararına uyması ile bozma kararı lehine olan taraf yararına bir usuli kazanılmış hak doğabileceği gibi, bazı konuların bozma kararı kapsamı dışında kalması yolu ile de usuli kazanılmış hak gerçekleşebilir. Yargıtay tarafından bozulan bir hükmün bozma kararının kapsamı dışında kalmış olan kısımları kesinleşir. Bozma kararına uymuş olan mahkeme kesinleşen bu kısımlar hakkında yeniden inceleme yaparak karar veremez. Bir başka anlatımla, kesinleşmiş bu kısımlar, lehine olan taraf yararına usuli kazanılmış hak oluşturur.

Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu'nun 04.02.1959 gün ve 1957/13-1960/5; 09.05.1960 gün ve 21/9 sayılı ilamlarında açıklandığı üzere, bir mahkemenin Yargıtayca verilen bozma kararına uyması sonunda kendisi için o kararda gösterilen şekilde inceleme ve araştırma yaparak, yine o kararda belirtilen hukuki esaslar gereğince karar verme mükellefiyeti meydana gelir ve bu itibarla mahkemenin sonraki hükmünün bozmada gösterilen esaslara aykırı bulunması, usule uygun sayılamaz ve bozma sebebidir; meğer ki, bu aykırılık sadece bozma kararında gösterilen bir usul kaidesine ilişkin bulunsun ve son kararın neticesini değiştirecek bir mahiyet arz etmesin. Mahkemenin bozma kararına uymasıyla meydana gelen durum uyarınca muamele yapma ve hüküm verme durumu, taraflardan birisi lehine ve diğeri aleyhine hüküm verme neticesini doğuracak bir durumdur ve buna usuli kazanılmış hak yahut usule ait kazanılmış hak denilmektedir.

Usul Kanunumuzda usule ait kazanılmış hakka ilişkin açık bir hüküm konulmuş değilse de Yargıtayın bozma kararının hakka ve usule uygun karar verilmesini sağlamaktan ibaret olan gayesi ve muhakeme usulünün hakka varma ve hakkı bulma maksadıyla kabul edilmiş olması yanında, hukuki alanda istikrarı sağlamak amacına ermek üzere kabul edilmiş bulunması bakımından usule ait kazanılmış hak müessesesi, usul kanununun dayandığı ana esaslardandır ve kamu düzeni ile de ilgilidir.

Gerçekten, mahkemenin doğru bularak uyduğu ve yahut kanun gereğince uymak zorunda olduğu bozma kararı ile dava, usul ve kanuna uygun bir çığıra sokulmuş demektir. Buna aykırı karar verilmesi, usul ve kanuna uygunluktan uzaklaşılması manasına gelir ki, böyle bir netice asla kabul edilemez. Bundan başka, mahkemenin bozma kararına uygun karar vermesine rağmen Yargıtayın ilk bozmasıyla benimsenmiş olan kanuna veya usule ait hükümlere aykırı şekilde ikinci bir bozma kararı vermesi, usul hükümleriyle hedef tutulan amacı zedeler ve hatta kararlara karşı duyulması gereken genel güveni dahi sarsar.

Esasen, hukukun kaynağı, sadece kanun olmayıp, mahkeme içtihatları dahi hukukun kaynaklarından oldukları cihetle, söz konusu, usuli kazanılmış hak için kanunda açık hüküm

bulunmaması, onun kabul edilmemesini gerektirmez.

Kazanılmış haklar Hukuk Devleti kavramının temelini oluşturan en önemli unsurlardandır. Kazanılmış hakları ortadan kaldırıcı nitelikte sonuçlara yol açan yorumlar Anayasanın 2. maddesinde açıklanan 'Türkiye Cumhuriyeti sosyal bir hukuk devletidir' hükmüne aykırılık oluşturacağı gibi toplumsal kararlılığı, hukuksal güvenceyi ortadan kaldırır, belirsizlik ortamına neden olur ve kabul edilemez.

Usuli kazanılmış hakkın hukuki sonuç doğurabilmesi için; bir davada, ya taraflar ya mahkeme ya da Yargıtay tarafından açık biçimde yapılmış olan ve istisnalar arasında sayılmayan bir usul işlemi ile taraflardan biri lehine doğmuş ve kendisine uyulması zorunlu olan bir hakkın varlığından söz edilebilmesi gerekir"

28. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 18/2/2021 tarihli ve E.2018/10(21)-94, K.2021/111 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"13. Uyuşmazlığın çözümü, 'usuli kazanılmış hak' kavramının açıklanmasını ve açıklanan olgular karşısında somut olay ve taraflar yönünden gerçekleşip gerçekleşmediğinin irdelenmesini gerekli kılmaktadır.

14. Mülga 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda (6100 sayılı Kanun/HMK) 'usuli kazanılmış hak' kavramına ilişkin açık bir hüküm bulunmamaktadır. Konu, yargı içtihadı ile gelişmiştir.

15. Bu kurum davaların uzamasını önlemek, hukuki alanda istikrar sağlamak ve kararlara karşı genel güvenin sarsılmasını önlemek amacıyla Yargıtay uygulamaları ile geliştirilmiş, öğretide kabul görmüş ve usul hukukunun vazgeçilmez, ana ilkelerinden biri hâline gelmiştir. Anlam itibariyle, bir davada, mahkemenin ya da tarafların yapmış olduğu bir usul işlemi ile taraflardan biri lehine doğmuş ve kendisine uyulması zorunlu olan hakkı ifade etmektedir.

25. Usuli kazanılmış hakkın hukuki sonuç doğurabilmesi için; bir davada, ya taraflar ya mahkeme ya da Yargıtay tarafından açık biçimde yapılmış olan ve istisnalar arasında sayılmayan bir usul işlemi ile taraflardan biri lehine doğmuş ve kendisine uyulması zorunlu olan bir hakkın varlığından söz edilebilmesi gerekir.

26. HMK'nın 'Bilirkişi raporuna itiraz' başlıklı 281. maddesinin birinci fıkrasında 'Taraflar, bilirkişi raporunun, kendilerine tebliği tarihinden itibaren iki hafta içinde, raporda eksik gördükleri hususların, bilirkişiye tamamlattırılmasını; belirsizlik gösteren hususlar hakkında ise bilirkişinin açıklama yapmasının sağlanmasını veya yeni bilirkişi atanmasını mahkemeden talep edebilirler.' hükmü mevcuttur.

27. Bir tarafın bilirkişi raporuna itiraz etmemesi ile, diğer (bilirkişi raporuna itiraz eden) taraf lehine usulî kazanılmış hak doğar. Yani, bir taraf bilirkişi raporuna itiraz etmez, diğerinin itirazı (veya mahkemenin kendiliğinden gerekli görmesi) üzerine yeni bir bilirkişi incelemesi yaptırılır (veya aynı bilirkişiden ek rapor alınır) ve ikinci bilirkişi raporu (veya ek rapor) birinci rapora itiraz edenin daha da aleyhine olursa, ilk rapora itiraz etmeyen taraf bakımından ilk bilirkişi raporu kesinleştiğinden ve bununla diğer (itiraz eden) taraf lehine usulî kazanılmış hak doğduğundan, mahkemenin ilk bilirkişi raporuna göre karar vermesi gerekir (Kuru, B., Hukuk Muhakemeleri Usulü, İstanbul 2001, Cilt:3, s. 2753)

28. Somut olayda; mahkemece kusur oranlarının tespiti amacıyla alınan 30.12.2011 tarihli bilirkişi raporunun, 14.02.2012 tarihli duruşmada taraf vekillerine elden tebliğ edilerek

beyanda bulunmaları için bir sonraki duruşmaya kadar süre verildiği, davalılar vekilinin 22.02.2012 havale tarihli dilekçesi ile rapora itiraz ettiği, davacılar vekilinin ise 10.04.2012 tarihli bir sonraki duruşmada 'bilirkişi raporundan aleyhe olan hususları kabul etmiyoruz, davalılar vekilinin yazılı beyanlarını kabul etmiyoruz, dosyanın tazminat hesabı yönünden hesap bilirkişisine gönderilmesini talep ediyoruz' şeklinde beyanda bulunduğu, mahkeme tarafından 20.01.2013 ve 19.08.2013 tarihli iki ayrı raporun daha alındığı ve mütevveffa işçiye %20 oranında kusur atfeden 19.08.2013 tarihli kusur raporunun hükme esas alındığı görülmüştür.

29. Bu durumda yukarıda yapılan açıklamalara, somut olaya ilişkin maddi ve hukuki olgulara göre; mahkeme tarafından 30.12.2011 tarihli kusur raporuna itiraz için taraflara iki haftadan fazla süre verildiği davalılar vekilince rapora itiraz dilekçesi ile yine Kanundaki süre içinde itiraz edildiği davacılar vekilince ise duruşmada aleyhe olan hususları kabul etmedikleri belirtilerek, dosyanın tazminat hesabı yönünden hesap bilirkişisine gönderilmesinin istendiği, davacı vekilince kusur oranlarına yönelik yeni bir rapor alınması talebi olmadığı, hesap raporuna gönderilmesinin istenmesi ile aslında 30.12.2011 tarihli kusur raporundaki kusur oranlarına göre tazminat hesabının yapılmasının zımnen istendiği anlaşılmakla 30.12.2011 tarihli ilk raporda belirlenen kusur oranları yönünden davalılar lehine usuli kazanılmış hak doğduğu ve usuli kazanılmış hakkın doğumuna engel bir durum bulunmadığı bu nedenle mahkemece bu durum dikkate alınmayarak 19.08.2013 tarihli (20.09.2013 havale tarihli) kusur raporunun hükme esas alınması ile usuli kazanılmış hakkın ihlal edildiği sonucuna varılmıştır"

B. Uluslararası Hukuk

29. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (Sözleşme) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar[ın] ... esası konusunda karar verecek olan, ...bir mahkeme tarafından kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

30. Anayasa Mahkemesinin 21/12/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

31. Başvurucular; yargılama sürecinde alınan ek bilirkişi raporunda önceki rapora göre zarar miktarının daha yüksek hesaplanması üzerine fazlaya ilişkin tazminat taleplerinin karşılanması için ayrıca açtıkları davanın ilk bilirkişi raporuna itiraz etmedikleri gerekçesiyle karşı taraf lehine usule ilişkin kazanılmış hak oluştuğunun kabul edilerek reddedilmesinin hukuksal bir dayanağı olmadığını, nitekim gerek 6100 sayılı Kanun'da gerekse 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda ya da 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nda usule ilişkin kazanılmış hak şeklinde bir müessesenin düzenlenmediğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

32. Anayasa'nın 36. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, ...yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.

Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz."

33. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuruculaların yukarıda belirtilen şikâyetlerinin özü; ölenin desteğinden yoksun kaldıkları miktarın tazmini için açtıkları davada ek dava yoluyla talep ettikleri fazlaya ilişkin tazminatın, ilk bilirkişi raporuna itiraz etmemeleri sebebiyle miktar yönünden karşı taraf lehine usule ilişkin kazanılmış hak oluştuğu gerekçesiyle, uyuşmazlığın esasına yönelik bir inceleme yapılmadan reddedilmesidir. Bu sebeple belirtilen ihlal iddiasının adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

34. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.

35. Somut başvuruya dayanak teşkil eden nihai kararın 18/3/2020 tarihinde tebliğ edildiği, bu suretle nihai kararın öğrenildiği, bireysel başvurunun ise 30/6/2020 tarihinde yapıldığı görülmüştür.

36. COVID-19 salgın hastalığı (pandemi) tedbirleri kapsamında yayımlanan ve bireysel başvuru yolunda da uygulanan 25/3/2020 tarihli ve 7226 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi ile dava açma sürelerinin 13/3/2020 tarihinden 30/4/2020 tarihine kadar durması öngörülmüş, sürelerin duracağı son tarih daha sonra Cumhurbaşkanı tarafından aynı fıkrada tanınan yetkiye istinaden 15/6/2020 olarak tespit edilmiştir (Senih Özay, B. No: 2020/13969, 9/6/2020, § 32).

37. Somut olayda başvuruculaların nihai kararı öğrendiği 18/3/2020 tarihinden itibaren başvuru yapabilecekleri sürenin tamamı pandemi nedeniyle dava açma sürelerinin durduğu 13/3/2020-15/6/2020 arasına denk gelmektedir. Yukarıda belirtilen Kanun hükmü uyarınca bu süreler, durma süresinin sona erdiği 15/6/2020 tarihini takip eden günden itibaren tekrar işlemeye başlamıştır. Dolayısıyla bireysel başvuru süresinin 16/6/2020 tarihinde işlemeye başladığı somut olayda, yukarıda anılan mevzuatta sürelerin durmasına ve uzamasına ilişkin belirlenen ilkelere uygun olarak 30/6/2020 tarihinde yapılan bireysel başvurunun süresinde olduğu anlaşılmıştır.

38. Ayrıca açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Müdahalenin Varlığı ve Hakkın Kapsamı

39. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir.

Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine "adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Sözleşme'yi yorumlayan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmiştir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

40. Mahkemeye erişim hakkı bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelmektedir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52). Dolayısıyla kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren ya da onu önemli ölçüde etkisizleştiren müdahaleler mahkemeye erişim hakkı kapsamında değerlendirilir.

41. Somut olayda ölüm nedeniyle açılan destekten yoksun kalma tazminatı davasının yargılama sürecinde düzenlenen ek bilirkişi raporuna istinaden fazlaya ilişkin olarak talep edilen tazminat miktarına dair kısmının içtihat yoluyla geliştirilen bir usul kuralının uygulanması yoluyla ilk bilirkişi raporuna itiraz edilmediğinden miktar yönünden karşı taraf lehine usule ilişkin kazanılmış hak oluştuğu gerekçesiyle talebin esasına yönelik herhangi bir değerlendirme yapılmaksızın reddedilmesi başvuruculaların mahkemeye erişim hakkına yönelik bir müdahale teşkil etmektedir.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

42. Adil yargılanma hakkının görünümlerinden biri olan mahkemeye erişim hakkı mutlak bir hak olmayıp bu hakkın sınırlandırılması mümkündür. Ancak mahkemeye erişim hakkına müdahalede bulunulurken Anayasa'nın temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen 13. maddesinin gözönüne alınması gerekmektedir.

43. Anayasa'nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

44. Anılan hakka yönelik müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen şartlara uygun olmadığı takdirde Anayasa'nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir.

45. Bu itibarla yukarıda belirtilen müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma (meşru amaç) ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama ölçütlerine uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

i. Kanunilik

46. Hak ve özgürlüklerin, bunlara yapılacak müdahalelerin ve sınırlandırmaların kanunla düzenlenmesi bu haklara ve özgürlüklere keyfî müdahaleyi engelleyen, hukuk güvenliğini sağlayan demokratik hukuk devletinin en önemli unsurlarından biridir (Tahsin Erdoğan, B. No: 2012/1246, 6/2/2014, § 60). Müdahalenin kanuna dayalı olması öncelikle şeklî manada bir kanunun varlığını zorunlu kılar. Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından çıkarılan şeklî anlamda bir kanun hükmünün bulunmaması hakka yapılan müdahaleyi anayasal temelden yoksun bırakır (Ali Hıdır Akyol ve diğerleri [GK], B. No: 2015/17510, 18/10/2017, § 56).

47. Kanunun varlığı kadar kanun metninin ve uygulamasının da bireylerin davranışlarının sonucunu öngörebileceği kadar hukuki belirlilik taşıması gerekir (Necmiye Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55). Müdahalenin kanuna dayalı olması, iç hukukta müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir ve öngörülebilir kuralların bulunmasını gerektirir. (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44). Kanunilik unsuru yönünden değerlendirme yapılırken derece mahkemelerince müdahaleye imkân tanıyan kanun hükümlerinin yorumu ve bu hükümlerin olaya uygulanması bariz takdir hatası ya da açık bir keyfîlik içermediği sürece bu alanda bir inceleme yapılması bireysel başvurunun amacıyla bağdaşmaz. Ancak derece mahkemelerinin müdahaleye imkân tanıyan kanun hükmünü açık bir biçimde hatalı yorumladıklarının ve uyguladıklarının tespiti hâlinde müdahalenin kanunilik temelinden yoksun olduğu sonucuna ulaşılabilir (Ramazan Atay, B. No: 2017/26048, 29/1/2020, § 29).

48. Usule ilişkin kazanılmış hak ilkesi, usul hukukuna ilk olarak Yargıtayın içtihadı birleştirme kararlarıyla girmiştir (bkz. §§ 25, 26). Söz konusu içtihadı birleştirme kararlarıyla çizilen çerçeveye göre bu ilke; ilk derece mahkemeleri bakımından mahkemenin bozma kararına uyması hâlinde artık bozma kararı doğrultusunda inceleme yapmak ve/veya hüküm vermek zorunda olmasını, ayrıca bozma kararı dışında kalan kısım hakkında yeniden inceleme yaparak karar verememesini, temyiz mercii yönünden ise bozma kararında belirtilen bozma gerekçeleriyle kendisinin de bağlı olmasını ve bozma kararı dışında kalan kısım hakkında tekrar inceleme yapamamasını ifade etmektedir (bazı farklarla birlikte bkz. AYM, E.2019/115, K.2020/31, 12/6/2020, §§ 3, 4).

49. Anılan ilkenin uygulama alanının zaman içinde yine içtihat yoluyla genişletildiği ve yukarıda belirtilen içtihadı birleştirme kararlarıyla oluşturulan ilk çerçevesinin ötesine geçirildiği, bu bağlamda sadece bozma ve bozmaya uyma kararları ekseninde uygulanan bir usul kuralı olmaktan çıkarılarak bu ilkenin uygulanması suretiyle yargılama sürecinde taraflar, mahkeme ya da Yargıtay tarafından yapılan herhangi bir usul işlemi ile taraflardan biri lehine doğmuş ve kendisine uyulması zorunlu olan böyle bir hakkın oluştuğundan söz edilebileceği yönünde bir yaklaşımın benimsendiği görülmüştür. Nitekim bu kapsamda yargılama sürecinde taraflardan birinin bilirkişi raporuna itiraz etmemesinin -bilirkişi raporunun süresi içinde itiraz etmeyen taraf aleyhine kesinleştiği kabulünden hareketle- itiraz eden taraf lehine usuli kazanılmış hak oluşturmasının da Yargıtay içtihadıyla kabul edilerek anılan ilkenin uygulama alanına dâhil edilen hâllerden biri olduğu anlaşılmaktadır (bkz. § 28).

50. Bununla birlikte medeni yargılama usulüyle ilgili yürürlükteki mevzuatta usule ilişkin kazanılmış hak ilkesini bu lafzıyla ya da içtihat yoluyla geliştirilen uygulama biçimleri itibarıyla bir usul kuralı olarak açıkça düzenleyen herhangi bir kanun hükmü yoktur. Nitekim Yargıtay da anılan ilkeyi uyguladığı kararlarında bu hususu dile getirmiş, usuli kazanılmış hak kavramına ilişkin açık bir yasal hükmün bulunmadığını, konunun yargı içtihadı ile geliştiğini belirtmiştir.

51. Somut davada Mahkeme, usuli kazanılmış hak ilkesini başvuruculaların maddi hukuka ilişkin birtakım haklarının ortadan kalkmasına yol açacak biçimde uygulamıştır. Anılan uygulamanın dayanağını Yargıtay içtihadı oluşturmakta ise de yargısal içtihadın bu kapsam ve mahiyette bir uygulamaya hukuksal dayanak teşkil edemeyeceği açıktır. Zira aksi yöndeki kabul, Anayasa’nın temel hak ve özgürlüklerin ancak kanunla sınırlanabileceğini öngören 13. maddesi hükmüyle bağdaşmaz. Kuşkusuz yargısal içtihatlar, belirli bir konuyu düzenleyen kanun hükmünün uygulanmasını gösterme ve bu bağlamda hukuki belirliliği

sağlamada temel kaynaklardan biridir. Ancak yargısal içtihatların bu işlevini yerine getirebilmesinin ön şartı o konuyu düzenleyen bir normun varlığıdır. Nitekim idari davalarda da daha önce sadece içtihadi bir uygulama zemini bulunan usuli kazanılmış hak ilkesi 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 50. maddesinin (4) numaralı fıkrasına 18/6/2014 tarihli ve 6545 sayılı Kanun'un 23. maddesiyle eklenen "Danıştayın bozma kararına uyulduğu takdirde, bu kararın temyiz incelemesi, bozma kararına uygunlukla sınırlı olarak yapılır." biçimindeki hükümle idari yargılama usulü bakımından -bozma kararı bağlamıyla ve temyiz incelemesinin kapsamıyla sınırlı olarak- yasal bir dayanağa oturtulmuştur.

52. Diğer yandan Mahkeme, somut davada usuli kazanılmış hak kavramını uygularken değerlendirmesini başvuruculaların ilk bilirkişi raporuna itiraz etmediği olgusuna dayandırmıştır. Bu itibarla mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin kanunilik ölçütünü taşıyıp taşımadığının değerlendirilmesinde 6100 sayılı Kanun'un bilirkişi raporuna itiraz müessesesini düzenleyen 281. maddesinin de ayrıca irdelenmesi gerekmektedir.

53. Anılan Kanun hükmüne göre tarafların bilirkişi raporunun kendilerine tebliği tarihinden itibaren iki hafta içinde itiraz etme, bu suretle raporda eksik gördükleri hususların bilirkişiye tamamlattırılmasını ya da yeni bilirkişi atanmasını mahkemeden talep etme hakları bulunmaktadır. Keza mahkeme de aynı mülahazalarla resen bilirkişiden ek rapor isteme yoluna gidebilecek ya da gerçeğin ortaya çıkması için gerekli görürse yeni bir bilirkişi görevlendirerek tekrar inceleme yaptırabilecektir.

54. Söz konusu hükmün gerekçesinde "Burada rapora itiraz için taraflara tanınmış bulunan onbeş günlük süre, kesin süredir; hak düşürücü bir nitelik taşır. Dolayısıyla, taraflar, bu süre içerisinde, itirazlarını dile getirmez ise bilirkişi raporu, onlar bakımından kesinleşir; yani taraflar rapora itiraz olanağını tümüyle kaybederler Ancak, anılan hâl, mahkemenin, ihtiyaç duyuyorsa, bu maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarında öngörülen yetkilerini kullanmasına, yani bilirkişiden re'sen ek rapor talep etmesine veya inceleme yaptırmak üzere yeni bir bilirkişi atamasına herhangi bir engel oluşturmaz" ifadelerine yer verilmiştir.

55. Gerekçesiyle birlikte değerlendirildiğinde söz konusu kanun hükmü ile bilirkişi raporuna süresi içinde itiraz etmeyen tarafın artık rapora itiraz etme imkânını yitireceğinin öngörüldüğü anlaşılmaktadır. Buna karşılık anılan hükmün usule ilişkin bir işlem olan bilirkişi raporuna itiraz edilmemesi hâline, rapora itiraz etmeyen tarafın maddi hukuka yönelik bir hakkını sona erdirecek ya da diğer taraf lehine bu nitelikte bir hakkın doğmasına yol açacak biçimde sonuç bağladığı söylenemez. Başka bir anlatımla bilirkişi raporuna itiraz biçimindeki usul işleminin yapılmamasının ortadan kaldırabileceği tek hak, yine usuli bir hak olan rapora itiraz etme hakkıdır. Nitekim Kanun'un 94. maddesinin (3) numaralı fıkrasında da ifade edildiği üzere tarafın kesin süre içinde yapması gereken bir işlemi süresi içinde yapmaması sadece o işlemi yapma hakkını ortadan kaldırabilir. Aksi yöndeki kabul Kanun'un 281. maddesinin (3) numaralı fıkrasının mahkemenin gerçeğin ortaya çıkması için gerekli görürse yeni görevlendireceği bilirkişi aracılığıyla tekrar inceleme yaptırabileceği biçimindeki hükmünü anlamsız ve işlevsiz kılacağı gibi Kanun'un kendi hükümleri arasında da çelişki oluşturacaktır. Dolayısıyla bilirkişi raporuna itirazla ilgili anılan usul kuralından bir tarafın alacağını talep edemeyeceği anlamının çıkarılması, kuralın öngörülemez biçimde yorumlanması suretiyle ulaşılan bir sonuç olacaktır.

56. Bu itibarla Kanun'un bilirkişi raporuna itiraz müessesesiyle ilgili söz konusu hükmünün, bilirkişi raporuna itiraz edilmemesine karşı taraf lehine usule ilişkin kazanılmış hak

oluşturma sonucunu bağladığı biçimindeki bir yorumun anılan hükme yönelik öngörülebilir bir yorum olmadığı sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla yargılama sırasında alınan ilk bilirkişi raporuna itiraz edilmediği için talep miktarının bu raporda hesaplanandan fazla olan kısmının davalı lehine usule ilişkin kazanılmış hak oluştuğu gerekçesiyle reddedilmesine ilişkin söz konusu müdahalenin kanuni bir dayanağının bulunmadığı görülmektedir.

57. Bununla birlikte konunun önemi gereği somut olaydaki müdahalenin meşru amaç ve ölçülülük ölçütleri yönünden de incelenmesi uygun görülmüştür.

ii. Meşru Amaç

58. Adil yargılanma, niteliği gereği devletin düzenleme yapmasını gerektiren bir haktır. Zira bu hakkın Anayasa'da belirtilmesi kendi başına bir anlam ifade etmemekte, bireylerin bu haktan yararlanabilmesi için devletin en azından yargı teşkilatını kurması ve yargılama usullerini belirlemesi gerekmektedir. Devletin düzenleme yetkisi olduğu alanlarda belirli ölçüde takdir yetkisine sahip olduğunun kabulü gerekir. Bu sebeple adil yargılanma hakkına yönelik sınırlamalar getirilirken kanun koyucuyu bağlayan belirli bir meşru amaçlar listesi yoktur. Ancak kanun koyucunun bu takdir yetkisinin Anayasa Mahkemesinin denetimine tabi olduğu açıktır (Bekir Sözen [GK], B. No: 2016/14586, 10/11/2022, § 74).

59. Bilirkişi raporuna süresi içinde itiraz edilmemesine, karşı taraf lehine usuli kazanılmış hak teşkil edeceği sonucunun bağlanmasını, yargılamanın taraflarca titizlikle takip edilmesi suretiyle usul ekonomisinin temin edilmesi amacına yönelik olduğu söylenebilir. Diğer yandan bu nitelikteki bir müdahalenin diğer amacı da bilirkişi raporuna itiraz eden tarafın kendi itirazı dolayısıyla daha aleyhe oluşabilecek bir durumun önüne geçilmesi, başka bir ifadeyle rapora itiraz şeklinde bir usul işlemini yapan tarafın bu işleminden kendisinin değil karşı tarafın -itirazı yapan aleyhine- yararlanmasının önüne geçilmesi ve bu suretle itiraz edenin haklarının korunması olabilir. Zira rapora itiraz eden taraf kendi itirazı sonucunda itiraz öncesi duruma nazaran daha aleyhine olacak bir durumla karşılaşacak olursa bu, onun itiraz hakkını kullanmaktan imtina etmesine yol açabilecektir.

60. Ancak bilirkişi raporunda eksiklik, hata ya da açıklığa kavuşturulması gereken hususlar olduğunun düşünülmesi üzerine yeniden bilirkişi raporu alınmasını istemenin sadece davanın taraflarına sağlanmış usuli bir güvenceden ibaret olmayıp aynı zamanda uyuşmazlığı çözmekle ve bu bağlamda maddi gerçeği ortaya çıkarmakla yükümlü olan mahkemeye verilmiş yargısal bir görev ve yetki olduğu da dikkatten kaçmamalıdır. Başka bir anlatımla mahkemenin gördüğü lüzum üzerine resen yeniden bilirkişi incelemesi yaptırılması yoluna gitmesi biçimindeki bir ihtimalin varlığı da gözetilmelidir. Bu bağlamda yargı merciinin maddi gerçeği ortaya çıkarması ve uyuşmazlığı sağlıklı bir şekilde çözümlemesi gerekliliği yukarıda belirtilen amaçların elde edilmesi pahasına görmezden gelinemez. Zira uyuşmazlıkların çözümü için öncelikle maddi vakıanın/gerçekliğin aydınlatılması devletin ilgili hakları gerçekleştirme ve koruma yükümlülüğünün bir gereğidir. Kanuna dayalı haklı nedeni gösterilemediği takdirde uyuşmazlığın esasıyla ilgili olarak mahkemenin vakıayı aydınlatarak ulaştığı sonuçtan tarafların veya onlardan birinin yararlanamayacağı ileri sürülemez.Aksinin kabulü ile maddi hak talebinin kısıtlanması, usul hukukunun adil yargılanma hakkı güvenceleri içinde maddi hukukun gerçekleşmesine, başka bir deyişle hakların korunmasına hizmet etme amacına da aykırı olacaktır. Öte yandan devletin hakları koruma ve gerçekleştirmeye ilişkin yükümlülükleriyle ve adil yargılanma hakkının gerekleriyle bağdaşmayan, maddi gerçekliğin usule feda edilmesi anlamına gelen böyle bir yoruma dayanılması hukuk devleti ilkesini de zedeleyecektir.

61. Bu itibarla yukarıda belirtilen bağlamda bir müdahalenin meşru amacının varlığı konusunda da tereddüt bulunmakla birlikte somut davada Mahkemenin resen bilirkişiden yeniden rapor isteme yoluna gitmesi durumunun gerçekleştiği de gözetilerek bu hususun aşağıda ölçülülük unsuru yönünden tartışılmasının uygun olacağı değerlendirilmiştir.

iii. Ölçülülük

(1) Genel İlkeler

62. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2016/16, K.2016/37, 5/5/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

63. Mahkemeye erişim hakkının sınırlanması için seçilen aracın öngörülen amaca ulaşılabilmesi bakımından elverişli olması gerekir. Ayrıca seçilen araç bu hakkı en az zedeleyici nitelikte olmalıdır. Bununla birlikte hakkı daha az zedeleyen aracın tercih edilmesi gerektiğinin söylenebilmesi için söz konusu araç aynı amacı gerçekleştirmeye elverişli olmalıdır. Daha hafif sınırlama teşkil eden aracın tercih edilmesi hâlinde öngörülen amaç gerçekleşmeyecek ise daha ağır müdahale oluşturan aracın seçimi hususundaki tercih, Anayasa'ya aykırı olmaz. Bunun dışında hangi müdahale aracının tercih edileceği hususunda kamu otoritelerinin belli ölçüde takdir yetkisi bulunmaktadır (Mustafa Berberoğlu, B. No: 2015/3324, 26/2/2020, § 48).

64. Öte yandan mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahaleler orantılı olmalıdır. Orantılılık, hakkın sınırlandırılması hâlinde elde edilmek istenen kamu yararı ile bireyin hak ve özgürlükleri arasında adil bir dengenin sağlanmasını gerektirmektedir. Öngörülen tedbirin bireyi olağan dışı ve aşırı bir yük altına sokması durumunda müdahalenin orantılı ve dolayısıyla ölçülü olduğundan söz edilemez. Bu itibarla uygulanan tedbirle başvuruculara aşırı ve orantısız bir yük yüklenmemesi gerekmektedir (Levent Tütüncü, B. No: 2015/3690, 18/7/2018, § 52).

65. Bireysel başvuru yolunun ikincillik niteliği gereği, ilgili mevzuatı yorumlamak derece mahkemelerinin görevi olup Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruda incelediği husus Anayasa'da güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilip edilmediğidir. Bu kapsamda bilirkişi raporuna süresi içinde itiraz edilmemesine bağlanan hukuksal sonuçları ilgili hukuk kuralları çerçevesinde değerlendirmek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Anayasa Mahkemesinin bu hususta üstleneceği rol derece mahkemelerinin bilirkişi raporuna süresi içinde itiraz edilmemesi hâlinin karşı taraf lehine usuli kazanılmış hak teşkil edeceğiyle ilgili yorumlarının Anayasa'da güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkına etkisini somut olayın şartları ışığında incelemektir.

66. Bu itibarla hâkimin uyuşmazlığın çözümü için başvurduğu bilirkişi incelemesi neticesinde düzenlenen raporu değerlendirme konusundaki takdirinin ortadan kaldırılması ve bu suretle dava yoluyla hak ve menfaatlerini korumak isteyen kişilerin bu haklarının yargı kararıyla hüküm altına alınmasına engel olunması mahkemeye erişim hakkını ihlal

edebilir. Bu nedenle mahkemelerin bilirkişi raporuna süresi içinde itiraz edilmemesine bağlanan bu tür hukuksal sonuçlarla ilgili usul kurallarını uygularken yargılamanın hakkaniyetine zarar getirecek nitelikte tutumlardan, yorum ve değerlendirmelerden kaçınmaları gerekir.

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

67. Anayasa Mahkemesi, bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, başka bir anlatımla mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamaların mahkemeye erişim hakkını ihlal edebileceğini kabul etmiştir (Özkan Şen, § 52).

68. Somut olaydaki müdahalenin mahiyeti itibarıyla ölçülülüğünün değerlendirilmesi bakımından asıl önem taşıyan unsurun orantılılık olduğu değerlendirilmiştir. Bu itibarla Mahkemenin başvuruculların yargılama sırasında alınan ilk bilirkişi raporuna itiraz etmemeleri nedeniyle miktar yönünden karşı taraf lehine usule ilişkin kazanılmış hak oluştuğu gerekçesiyle zarar miktarının daha yüksek hesaplandığı ek bilirkişi raporunu hükme esas almayarak talep miktarının ilk raporda hesaplanandan fazla olan kısmını reddetmesinin başvuruculara aşırı ve orantısız bir külfet yükleyip yüklemediğinin irdelenmesi gerekir.

69. Dava açmak kişilerin belirli bir konuda sahip olduklarını iddia ettikleri bir hakka yönelik olarak hukuksal bir sonuç, hüküm elde etmek için yargı organına başvurmalarını ifade etmektedir. Bu itibarla davayı çözecek yargı merciinden beklenen, delilleri değerlendirmek ve hukuk kurallarını yorumlamak suretiyle uyuşmazlıktaki maddi gerçeği ortaya çıkarmak, böylece davanın her iki tarafına da hakkı olanı teslim etmektir. Nitekim 6100 sayılı Kanun'da hâkimin bilirkişi raporu da dâhil olmak üzere delilleri serbestçe değerlendirmesinin, gerekirse yeniden bilirkişi raporu alma yoluna gidebilmesinin öngörülmesi de özünde bu amaca hizmet etmektedir.

70. Hâkimin taraflardan birinin talebi ya da resen gördüğü lüzum üzerine aldığı bir bilirkişi raporunu, daha önceki bilirkişi raporuyla ilgili olarak karşı taraf lehine usuli kazanılmış hak oluştuğu gerekçesiyle hükme esas alamayacağını kabul etmek hâkimin uyuşmazlığın çözümü için gerekli delilleri değerlendirmesi hususundaki takdirinin ortadan kaldırılması ve onun aslında bu deliller sayesinde tespit ettiği maddi bir gerçeği ve buna bağlı olarak oluşması gereken hukuksal durumu hüküm altına almasının engellenmesi sonucunu doğurur. Başka bir anlatımla böyle bir durumda bireyin hakkının varlığı dava sürecinde olgusal bir gerçeklik olarak da tespit edilmesine rağmen bu gerçeklik bizzat o hakkın teslimi amacıyla başvurulan yargı mercii tarafından yok sayılmış, görmezden gelinmiş olur. Kişinin maddi hukuka göre sahip olduğu bir hakkın dava vasıtasıyla elde edilmesi bir yana salt usuli gerekçelerle yargı kararıyla ortadan kaldırılması ise dava açma kavramının temel mantığıyla bağdaşmadığı gibi dava açılmasını anlamsız hâle getirir ve karşı tarafın gerçekte sahibi olmadığı bir hakkı usuli uygulamalar sayesinde elde etmesi gibi hakkaniyetsiz bir sonuca yol açar.

71. Bu bağlamda bireysel başvuruya konu davada da Mahkeme, ölen yakınlarının desteğinden yoksun kalmaları nedeniyle başvuruculara ödenmesi gereken maddi tazminat miktarının hesaplanması için bilirkişi incelemesi yaptırılması yoluna gitmiş; bu kapsamda düzenlenen ilk bilirkişi raporunda varsayıma dayanılarak hesaplama yapıldığını değerlendirerek, ayrıca davalı tarafın da bu hususstaki itirazlarını gözeterek bilirkişiden ek rapor istemiştir. Bu ek raporda başvuruculların maddi destek kaybının ilk rapordakinden

daha yüksek hesaplanmasına ve tespit edilen fazlaya ilişkin bu miktarı başvuruculların ek dava yoluyla talep etmesine rağmen Mahkeme, başvuruculların ilk bilirkişi raporuna itiraz etmemesinin miktar yönünden karşı taraf lehine usule ilişkin kazanılmış hak oluşturduğunu kabul ederek ek bilirkişi raporunu hükme esas almamış ve bu kapsamdaki tazminat taleplerini reddetmiştir.

72. Bu çerçevede başvuruculların uğradığı maddi zararları Mahkemece uyuşmazlığın çözümü için başvurulan bilirkişi incelemesi yoluyla olgusal olarak tespit edildiği hâlde bu zararın salt usule ilişkin sebeplerlekarşılanmaması, başvuruculların gerçekte maddi hukuka göre sahip oldukları haklarının bizzat yargı kararıyla ortadan kaldırılması sonucunu doğurmuş ve başvurucuları, alacaklarını tam olarak talep etme imkânından yoksun bırakmıştır. Dolayısıyla usule ilişkin bu uygulamanın başvuruculların söz konusu hakkı elde etmek amacıyla açtıkları davayı anlamsız hâle getirdiği ve bu suretle başvuruculara şahsi olarak ağır ve orantısız bir külfet yüklediği değerlendirilmiştir. Bu itibarla mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin ölçüsüz olduğu sonucuna varılmıştır.

73. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

74. Diğer yandan başvurucular mülkiyet haklarının da ihlal edildiğini ileri sürmüşse de mahkemeye erişim hakkı şikâyeti yönünden ulaşılan sonuç gözetildiğinde mülkiyet hakkının ihlali iddiasına ilişkin olarak ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

VI. GİDERİM

75. Başvurucular; ihlalin tespiti ile yeniden yargılama yapılması ve 1.000.000 TL maddi, 100.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

76. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

77. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvuruculların tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın İNCELENMESİNE GEREK OLMADIĞINA,

D. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ceyhan 2. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2010/470, K.2014/487) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculaların tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TLyargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 21/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET TÜRKER

B. No: 2021/14222 | Karar tarihi: 21.12.2023

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/14222

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

MEHMET TÜRKER BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/14222)

Karar Tarihi: 21/12/2023

R.G. Tarih ve Sayı: 31/1/2024-32446

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Zühtü ARSLAN

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

Basri BAĞCI

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Muhterem İNCE

Raportör : Tuğçe TAKCI

Başvurucu : Mehmet TÜRKER

Vekili : Av. Şeyma MISIRLIOĞLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; haksız yakalama ve gözaltı tedbirleri uygulanmasından dolayı açılan davada hükmedilen tazminatın yetersiz olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, ceza yargılamasının uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucunun Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) üyesi olduğuna yönelik olarak 20/7/2016 tarihinde güvenlik güçlerine telefonla ihbarda bulunulmasının ardından silahlı terör örgütü üyeliği isnadıyla başvurucu hakkında soruşturma başlatılmış ve gözaltı kararı verilmiştir. Gözaltına alınan başvurucu 31/7/2016 tarihinde salıverilmiştir. Dosyanın yer yönünden yetkisizlik kararıyla iletildiği Tokat Cumhuriyet Başsavcılığı 23/6/2020 tarihinde başvurucu hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı vermiştir.

3. Kovuşturmaya yer olmadığı kararının kesinleşmesi üzerine başvurucu, hakkında uygulanan yakalama ve gözaltı tedbirinin hukuka aykırı olduğu iddiasıyla tazminat davası açmıştır. Dava dilekçesinde başvurucu 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendine vurgu yapmış; kendisini ihbar edenin herhangi bir belgeye değil duyuma dayandığını bildirmesine rağmen soyut beyana itibar edilerek gece vakti evinde arama yapılıp yakalandığını, bir günlük gözaltı işleminin hukuka aykırı olduğunu belirtmiştir. Başvurucu 10.000 TL maddi, 10.000 TL manevi tazminat talep etmiştir.

4. Zile Ağır Ceza Mahkemesi (Ağır Ceza Mahkemesi) başvurucu hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verildiğini belirtmiş ve başvurucunun gözaltına alınmasına neden olan olayın gelişimi, gözaltında kaldığı süre gözetilerek başvurucuya 150 TL manevi tazminat ödenmesine, maddi tazminat talebinin ise reddine karar vermiştir. Başvurucunun istinaf kanun yolu başvurusu Bölge Adliye Mahkemesi tarafından kesin olarak esastan reddedilmiştir.

5. Nihai kararın başvurucuya tebliğ edildiğine dair bir belgeye rastlanmamış olup başvurucu, nihai kararı 16/1/2021 tarihinde öğrendiğini bildirmiş; 10/2/2021 tarihinde de bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Komisyon başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne, yargılama giderlerini ödemekten geçici olarak muaf tutulmasına, ayrıca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

7. Birinci Bölüm başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

8. Başvurucu; hukuka aykırı olarak ve sağlık durumu müsait olmadığı hâlde hakkında yakalama ve gözaltı tedbiri uygulandığını, bu tedbirler için hükmedilen tazminat miktarının yeterli olmadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

9. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, iddiaların kanun yolu şikâyeti mahiyetinde olduğu belirtilmiş; bu şekilde değerlendirilmemesi durumunda da Ağır Ceza Mahkemesince haksız yakalama ve gözaltı işlemi uygulandığının kabulü ile başvurucu lehine tazminata hükmedilmemesinin yapılacak değerlendirmede gözetilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

10. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formunda dile getirdiği hususları yinelemiştir.

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmayıp kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun bu kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

12. Anayasa Mahkemesi Gülseren Çıtak ([GK], B. No: 2020/1554, 27/4/2023) kararıyla içtihat değişikliğine gitmiş; haklarında kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararı verilenlerin 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat yolunu tükettikten sonra yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmadığı ve ödenen tazminatın yetersiz olduğu iddiasıyla yaptıkları bireysel başvurularda başvuru yollarının tüketildiğinin kabul edilebilmesi için yalnızca 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi kapsamında bir tazminat davasının açılmasının yeterli olacağı sonucuna varmıştır. Zira bu hükümle yakalama, gözaltı ve tutuklamanın daha sonra verilen kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararıyla hukuka aykırı hâle geldiğinin kabul edildiğini, dolayısıyla 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi uyarınca açılan tazminat davalarının Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında olduğunu değerlendirmiştir. Bu çerçevede bu bent kapsamında açılan davalarda hukuka aykırılık kanun gereğince kabul edildiğinden ağır ceza mahkemesince bu bende dayanılarak tazminat ödenmesi durumunda Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında yapılacak inceleme, tazminat miktarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (Gülseren Çıtak, §§ 36-39).

13. Somut başvuruda da Ağır Ceza Mahkemesi tarafından ihlal tespiti yapılmış ve bir miktar manevi tazminata hükmedildiğinden başvuruda yapılacak inceleme, hükmedilen tazminat miktarlarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (M.E., B. No: 2018/696, 9/5/2019, § 47).

14. Bu bağlamda derece mahkemelerinin tazminat için somut olayın şartlarına göre takdir yetkisi bulunmakla birlikte meydana gelen ihlalle orantılı olmayan önemsiz miktarda bir tazminat Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasına aykırı olacaktır. Öte yandan tazminat miktarı Anayasa Mahkemesinin benzer davalarda verdiği tazminat miktarına göre kayda değer ölçüde düşük olmamalıdır. Bununla birlikte hükmedilen miktarın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarından belirli ölçüde düşük olması tek başına Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasını ihlal ettiği anlamına gelmez. Tazminatın Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasıyla uyumlu olup olmadığı değerlendirilirken somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerekir (M.E., § 48).

15. Somut başvuruya konu tazminat davasını inceleyen Ağır Ceza Mahkemesi kovuşturmaya yer olmadığı kararıyla sona eren soruşturma sırasında başvurucunun yakalanması ve bir gün süreyle gözaltında tutulması nedeniyle başvurucuya 150 TL manevi tazminat ödenmesine hükmetmiştir. Başvurucunun yakalanması ve gözaltına alınmasının hukuki olmadığı kabul edilmesine rağmen başvurucu lehine hükmedilen 150 TL manevi tazminatın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda ödenmesini kararlaştırdığı tazminat miktarına göre oldukça düşük olduğu ortadadır (M.Ş.T., B. No: 2018/17073, 26/2/2020; U.Ç., B. No: 2018/17068, 7/11/2019 kararlarında 1 gün ve 7 gün gözaltı süreleri için 5.000 TL tazminata hükmedilmiştir). Ağır Ceza Mahkemesince hükmedilen tazminatın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarıyla aynı olması gerekmemekle

birlikte somut olayın şartlarında ödenmesine hükmedilen miktarın tazminat hakkının özünü zayıflatacak kadar düşük olduğu anlaşılmıştır. Buna göre başvurucuya ödenmesine hükmedilen tazminatın -Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan esaslara aykırı bir durum söz konusu olmasına rağmen- manevi zararı karşılamaktan uzak olduğu sonucuna varılmıştır.

16. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

17. Başvurucu, hakkındaki soruşturmanın makul sürede tamamlanmadığını belirterek makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bakanlık kovuşturmaya yer olmadığı kararının 4/9/2020 tarihinde itiraz edilmeksizin kesinleştiğini belirterek başvuruda bu iddia bakımından süre aşımı bulunduğunu, esas bakımından ise isnat edilen suçlamanın niteliğinin, toplanması ve değerlendirilmesi gereken delillerin çeşitliliğinin, kapsamının ve içeriğinin yargılama süresinde dikkate alınması gereken belirleyici unsurlar olduğunu, ayrıca olağanüstü hâl ve pandemi şartlarının da gözönünde bulundurulması gerektiğini bildirmiştir. Başvurucu, soruşturmanın uzun sürmesinin pandemi ile alakalı olmadığına dair verilerini iletmiş ve ihlal iddialarını yinelemiştir.

18. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası uyarınca bireysel başvuru süresi başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gündür.

19. Bu bağlamda makul sürede tamamlanmadığı iddiasına konu soruşturmanın sonucunda verilen ve itiraz edilmeden kesinleştiği anlaşılan kovuşturmasızlık kararının 23/6/2020 tarihli olduğu, 14/7/2020 tarihinde tebliğ edildiği, bu tarihten sonra süresinde bireysel başvuruda bulunulmadığı tespit edilmiştir.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

21. Başvurucu, ihlalin tespiti ve 20.000 TL manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur.

22. Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Bu itibarla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

23. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasında güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Zile Ağır Ceza Mahkemesine (E.2020/101, K.2020/135) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 21/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SERDAR GÜZELÇAY VE DİĞERLERİ

B. No: 2022/66987 | Karar tarihi: 21.12.2023

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/66987

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

SERDAR GÜZELÇAY VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/66987)

Karar Tarihi: 21/12/2023

R.G. Tarih ve Sayı: 1/3/2024-32476

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Zühtü ARSLAN

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

Basri BAĞCI

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Muhterem İNCE

Raportör : Ömer MENCİK

Başvurucular : 1. Serdar GÜZELÇAY

2. Burhan GÜNEŞ

Vekili : Av. Ahmet AĞIRMAN

3. Bejdar Ro AMED

Temsilcisi (Vasi) : Av. Elif Tirenç İPEK ULAŞ

4. Sebahat TUNCEL

Vekili : Av. Cemile TURHALLI BALSAK

5. Süleyman Göksel YERDUT

Vekili : Av. Sezin UÇAR

6. Mehmet ÇİFTCİ

7. Muarrem GÜNEŞ

8. Naif ÖZKILIÇ

9. Ömer Faruk YAPRAK

10. Rıza KARTAL

11. Suphan DELEN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurular, ceza infaz kurumlarında tutuklu ya da hükümlü olarak bulunanlara gelen kitapların teslim edilmemesi nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular çeşitli tarihlerde yapılmıştır. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

3. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

5. Birinci Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

6. Konularının aynı olması nedeniyle 2021/58413, 2022/1885, 2022/2486, 2022/21197, 2022/42135, 2022/55317, 2022/56087, 2022/61862, 2022/65883, 2022/83608 ve 2022/98419 numaralı başvuru dosyalarının 2022/66987 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına ve diğer başvuru dosyalarının kapatılmasına karar verilmiştir. Öte yandan birleştirilen bireysel başvuru dosyalarının konularının aynı olması ve incelenen 2022/66987 numaralı bireysel başvuru dosyasında Bakanlık görüşünün bulunması dolayısıyla birleştirilen başvurular yönünden Bakanlıktan görüş beklenmesine gerek görülmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Somut olayda başvurucular; Burhaniye T Tipi, Tarsus 2 No.lu T Tipi, Bandırma 1 ve 2 No.lu T Tipi, Bolu F Tipi Yüksek Güvenlikli, Kocaeli 1 No.lu T Tipi, Edirne F Tipi Yüksek Güvenlikli, Sincan 3 No.lu L Tipi, Akhisar T Tipi, Elazığ 1 No.lu Yüksek Güvenliklive Maltepe 1 No.lu L Tipi Ceza İnfaz Kurumunda terör suçlarından tutuklu ya da hükümlü olarak

bulunmaktadır.

9. Başvuruculara posta yoluyla gelen bazı kitaplar, Ceza İnfaz Kurumu Eğitim Kurullarının aldığı kararlar uyarınca teslim edilmemiştir. Başvuruculara teslim edilmeyen muhtelif kitaplar hakkında başvuru tarihleri itibarıyla mahkemelerce verilmiş bir satış yasağı, toplatma ya da elkoyma kararı bulunduğu ileri sürülmemiştir.

10. Yayınların verilmemesine dair Ceza İnfaz Kurumu Eğitim Kurullarınca alınan kararların bir bölümünde; ilgili yayınlarda terör örgütlerinin propagandasını yapan açıklamalara, kamu kuruluşlarını aşağılayıcı ve küçük düşürücü ifadelere, devlet büyüklerini ve ülke güvenliği için çalışan kurumları yıpratmaya yönelik yazı, haber ve yorumlara yer verildiği kabul edilmiştir. Ayrıca Eğitim Kurullarının kararlarında; yayınların müstehcen içeriği olduğu, yayınlarda Ceza İnfaz Kurumlarının krokisine, diğer bölümlerine dair görsel bilgilerin ve açıklamaların yer aldığı, açlık grevi ile ölüm orucu eylemlerinin, suçun ve suçlunun övüldüğü ve yasaklı yayınlardan alıntılar içerdiği belirtilmiştir. Bu tespitler sonrasında Ceza İnfaz Kurumlarının güvenliği ile mahpusun ıslahı amaçlarının gerçekleştirilmesine engel olacağı gerekçesiyle söz konusu yayınların başvuruculara teslim edilmemesine karar verilmiştir. Söz konusu kararlarda hangi içeriklerin bu nitelikte olduğu noktasında somut açıklama yapılmamıştır. Eğitim Kurulları kararlarının bir kısmında ise ilgili yayının hangi sayfalarının sakıncalı olduğu açıkça belirlenmiş ancak sakıncalı kısmın çıkarılarak geri kalan kısmın başvuruculara verilmesinin mümkün olup olmadığı tartışılmamıştır.

11. Başvurucular, anılan kararlara karşı infaz hâkimliklerine şikâyette bulunmuştur. Sebahat Tuncel dışındaki başvuruculaların şikâyetleri ilgili infaz hâkimlikleri tarafından benzer gerekçelerle reddedilmiştir. Başvuruculaların bu kararlara yaptıkları itirazlar ise ağır ceza mahkemelerince infaz hâkimliklerinin gerekçelerine benzer gerekçelerle reddedilmiştir.

12. Başvurucu Sebahat Tuncel'in şikâyeti ise Ankara Batı 1. İnfaz Hâkimliği tarafından incelenmiştir. İnfaz Hâkimliği, başvurucuya gelen kitapların yasaklanmış yayın olup olmadığının araştırılmadığını, sadece birkaç sayfasındaki birkaç cümlenin terör örgütü liderini övdüğünün ifade edildiğini açıkladıktan sonra hem kitapların yasaklanmış yayınlardan olup olmadığının belirlenmesi hem de kitapların genel olarak incelenmesi gerektiğini belirterek başvurucunun iki ayrı başvurudaki şikâyetlerini kabul etmiştir.

13. Ankara Batı 1. İnfaz Hâkimliği kararlarına Cumhuriyet savcısı itiraz etmiştir. İtirazları inceleyen Ankara Batı 1. Ağır Ceza Mahkemesi Cumhuriyet savcısının itirazlarındaki gerekçeleri yerinde bulduğundan her iki infaz hâkimliği kararının kaldırılmasına ve eğitim kurulları kararlarının hukuka uygun olduğuna karar vermiştir.

14. Nihai kararlar başvuruculara tebliğ edilmiş; başvurucular, süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

15. 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un "Süreli ve süresiz yayınlardan yararlanma hakkı" kenar başlıklı 62. maddesi şöyledir:

"(1) Hükümlü, mahkemelerce yasaklanmamış olması koşuluyla süreli ve süresiz yayınlardan bedelini ödeyerek yararlanma hakkına sahiptir.

(2) Resmî kurumlar, üniversiteler, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile

mahkemelerce yasaklanmamış olması koşuluyla Cumhurbaşkanınca vergi muafiyeti tanınan vakıflar ve kamu yararına çalışan dernekler tarafından çıkartılan gazete, kitap ve basılı yayınlar, hükümlülere ücretsiz olarak ve serbestçe verilir. Eğitim ve öğretimine devam eden hükümlülerin ders kitapları denetime tâbi tutulamaz.

(3) Kurum disiplinini, düzenini veya güvenliğini bozan ya da tehlikeye düşüren, hükümlülerin iyileştirilmesi amacına ulaşmayı zorlaştıran yahut müstehcen haber, yazı, fotoğraf ve yorumları kapsayan hiçbir yayın hükümlüye verilmez.

(4) Basın İlân Kurumu aracılığıyla resmî ilan ve reklam yayınlama hakkı bulunmayan gazeteler, ceza infaz kurumuna kabul edilmez. Ancak ilan ve reklamın geçici süreyle kesilmesi hâli, bu hükmün dışındadır. Yabancı dilde yayımlanmış gazete ve dergilerin ceza infaz kurumuna kabul edilmesinde Adalet Bakanlığı yetkilidir. "

16. 5275 sayılı Kanun'un "Hükümlüye dışarıdan gönderilen hediyeyi kabul etme hakkı" kenar başlıklı 69. maddesi şöyledir:

"(1) Kapalı ceza infaz kurumlarındaki hükümlü, iki ayda bir kez, ayrıca dinî bayram, yılbaşı veya kendi doğum günlerinde dışarıdan gönderilen ve kurum güvenliği için tehlikeli olmayan bir hediyeyi kabul etme hakkına sahiptir. Çocuk ve altmış beş yaşını tamamlamış hükümlüler ile beraberinde çocuğu bulunan kadın hükümlüler, idare ve gözlem kurulu tarafından alınacak karar doğrultusunda belirtilen zaman dilimi dışında da hediye kabul edebilir. Bunun esas ve usulleri yönetmelikle belirlenir"

17. 5275 sayılı Kanun’un "Tutukluların yükümlülükleri" kenar başlıklı 116. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Bu Kanunun; ... kütüphane ve kurslardan yararlanma konularında 9, 16, 21, 22, 26 ilâ 28, 34 ilâ 53, 55 ilâ 62, 66 ilâ 76, 78 ilâ 84 ve 86 ilâ 88 inci maddelerinde düzenlenmiş hükümlerin tutukluluk hâliyle uzlaşır nitelikte olanları tutuklular hakkında da uygulanabilir."

18. 29/3/2020 tarihli ve 31083 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik'in "Dışarıdan gönderilen hediyeleri kabul etme hakkı" kenar başlıklı 77. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Kapalı ceza infaz kurumlarındaki hükümlü Ocak, Mart, Mayıs, Temmuz, Eylül, Kasım aylarının ilk haftasında ve dinî bayramlarda, her yıl 31 Aralık günü yılbaşı sayılarak yılbaşında veya kendi doğum günlerinde dışarıdan gönderilen ve kurum güvenliği ve kişilerin sağlığı için tehlikeli olmayan bir hediyeyi kabul etme hakkına sahiptir.

(2) Hediye kabulüne ilişkin aşağıdaki esaslar uygulanır:

a) Hükümlü, hediye olarak ancak kitap veya giyim eşyası kabul edebilir. Hediye olarak kitabın ücreti de gönderilebilir, bu durumda kitap, kurum kantini aracılığıyla temin edilir.

b) Hediye, ziyaretçi tarafından verilebileceği gibi posta veya kargo yolu ile de gönderilebilir.

..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Anayasa Mahkemesinin 21/12/2023 tarihinde yaptığı toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

20. Bazı başvurucular adli yardım talebinde bulunmuştur. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun oldukları anlaşılan (adli yardım talebinde bulunan) başvuruculların açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. İfade Özgürlüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

21. Başvurucular, Ceza İnfaz Kurumları dışından gelen kitapların keyfî ve gerekçesiz olarak kendilerine teslim edilmemesi nedeniyle anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

22. Bakanlık görüşünde öncelikle benzer olaylara ilişkin Anayasa Mahkemesi ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarına değinilmiş, daha sonra idarenin ve derece mahkemelerinin gerekçeleri açıklanmıştır. Ayrıca ifade özgürlüğünün ihlal edilip edilmediğine dair bir değerlendirme yapılırken ilgili anayasal ve yasal hükümlerin, Anayasa Mahkemesi ve AİHM kararlarının ve somut olayın şartlarının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

2. Değerlendirme

23. Anayasa Mahkemesi daha önce verdiği birçok kararında, hükümlü ve tutuklulara kargo yoluyla gelen, ziyaretçilerin getirdiği veya hükümlü ve tutukluların kendi satın aldıkları süreli ya da süresiz yayınların ceza infaz kurumlarına kabul edilmemesini ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirmiştir (ilgili kararlar için bkz. İbrahim Kaptan (2), B. No: 2017/30723, 12/9/2018, § 23; Recep Bekik ve diğerleri [GK], B. No: 2016/12936, 27/3/2019, § 24; Ahmet Sil ve Taner Yay, B. No: 2017/35227, 30/9/2020, § 31). Bu nedenle başvuruculların iddialarının ifade özgürlüğü kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

24. Anayasa’nın 26. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar...

Bu hürriyetlerin kullanılması, ... kamu düzeni, kamu güvenliği, ... suçların önlenmesi, ... gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir...

Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir.”

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

25. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Müdahalenin Varlığı

26. Tutuklu ve hükümlüler, Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak alanı kapsamında kalan temel hak ve hürriyetlerin tamamına kural olarak sahiptir (Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri, B. No: 2013/583, 10/12/2014, § 65). Bu bağlamda tutuklu

ve hükümlülerin ifade özgürlüğü de Anayasa ve Sözleşme kapsamında koruma altındadır (Murat Karayel (5), B. No: 2013/6223, 7/1/2016, § 27).

27. Tutuklu ve hükümlülerin süreli veya süresiz yayınlara ulaşabilmesi de bilgi ve kanaatlere ulaşma özgürlüğünün somut yansıması olarak ifade özgürlüğünün koruması altındadır (İbrahim Bilmez, B. No: 2013/434, 26/2/2015, § 74; Kamuran Reşit Bekir [GK], B. No: 2013/3614, 8/4/2015, § 43; Hüseyin Sürensoy, B. No: 2013/749, 6/10/2015, § 44; Ahmet Temiz (6), B. No: 2014/10213, 1/2/2017, § 34).

28. Bu bağlamda Ceza İnfaz Kurumlarında tutuklu ya da hükümlü olarak bulunan başvuruculara gelen kitapların kendilerine verilmemesinin haber veya fikir alma özgürlüğüne, dolayısıyla ifade özgürlüğüne yönelik bir müdahale olduğu değerlendirilmiştir.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

29. Yukarıda belirtilen müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen şartlara uygun olmadığı müddetçe Anayasa'nın 26. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anayasa'nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ...yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ...demokratik toplum düzeninin ...gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

30. Sınırlamanın Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen haklı nedenlerden bir veya daha fazlasına dayanma, demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmama şartlarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

(1) Kanunilik

31. 5275 sayılı Kanun'un 62. maddesinin (3) numaralı fıkrasında kurum disiplinini, düzenini veya güvenliğini bozan ya da tehlikeye düşüren, hükümlülerin iyileştirilmesi amacına ulaşmayı zorlaştıran yahut müstehcen haber, yazı, fotoğraf ve yorumları kapsayan hiçbir yayının hükümlüye verilmeyeceği düzenlenmiştir. Anılan Kanun hükmü 5275 sayılı Kanun'un 116. maddesi gereğince tutuklular hakkında da uygulanmaktadır. Dolayısıyla başvuruculara gelen kitapların kendilerine verilmemesi şeklindeki müdahalenin kanuni dayanağının olduğu anlaşılmıştır.

(2) Meşru Amaç

32. Başvuruya konu yayınlar Ceza İnfaz Kurumlarının düzeninin ve güvenliğinin sağlanması, suçun önlenmesi ve mahpusun ıslah edilmesi amacıyla başvuruculara verilmemiştir. Bu nedenle anılan müdahalelerin Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen kamu düzeninin sağlanmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır.

(3) Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk

(a) Genel İlkeler

33. Anayasa Mahkemesi ifade özgürlüğü bağlamında demokratik toplum düzeninin gerekleri ifadesinden ne anlaşılması gerektiğini daha önce pek çok kez açıklamıştır. İfade özgürlüğü kişinin haber ve bilgilere, başkalarının fikirlerine serbestçe ulaşabilmesi, düşünce ve kanaatlerinden dolayı kınanmaması, bunları tek başına veya başkalarıyla birlikte çeşitli

yollarla serbestçe ifade edebilmesi, anlatabilmesi, savunabilmesi, başkalarına aktarabilmesi ve yayabilmesi anlamına gelir. Çoğunluğa muhalif olanlar da dâhil olmak üzere düşüncelerin her türlü araçla açıklanması, açıklanan düşünceye paydaş sağlanması, düşünceyi gerçekleştirme, bu konuda başkalarını ikna etme çabaları ve çabaların hoşgörüyle karşılanması çoğulcu demokratik düzenin gereklerindendir. Dolayısıyla toplumsal ve siyasal çoğulculuğu sağlamak her türlü düşüncenin barışçıl şekilde ve serbestçe ifade edilebilmesine bağlıdır. Bu itibarla düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü demokrasinin işleyişi için yaşamsal önemdedir (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 33-35; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 42, 43; Tansel Çölaşan, B. No: 2014/6128, 7/7/2015, §§ 35-38).

34. Temel hak ve özgürlüklere yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için müdahale, zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamalı ve orantılı olmalıdır (Bekir Coşkun, §§ 53-55; Mehmet Ali Aydın, §§ 70-72; AYM, E.2017/162, K.2018/100, 17/10/2018, § 96). Müdahaleyi oluşturan tedbirin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığının kabul edilebilmesi için amaca ulaşmaya elverişli olması, başvurulabilecek en son çare ve alınabilecek en hafif önlem olarak kendisini göstermesi gerekir (bazı farklılıklarla birlikte bkz. Bekir Coşkun, § 51; Mehmet Ali Aydın, § 68; Tansel Çölaşan, § 51). Orantılılık ise bireyin hakkı ile kamunun menfaatleri veya müdahalenin amacı başkalarının haklarını korumak ise diğer bireylerin hak ve menfaatleri arasında adil bir dengenin kurulmasına işaret etmektedir (bazı farklılıklarla birlikte bkz. Bekir Coşkun, §§ 57; Tansel Çölaşan, §§ 46, 49, 50; Hakan Yiğit, B. No: 2015/3378, 5/7/2017, §§ 59, 68).

(b) Ceza İnfaz Kurumlarında Yayınlara Erişim ile İlgili Olarak Anayasa Mahkemesi İçtihadı

(i) Tutuklu ve Hükümlülerin Yararlanabileceği Yayınlar

35. Ceza infaz kurumunda bulunan tutuklu ve hükümlülerin yayınlardan yararlanmasına ilişkin esaslar 5275 sayılı Kanun'un ilgili hükümleri de gözetilerek Anayasa Mahkemesi tarafından şöyle belirlenmiştir:

i. Mahpus, ceza infaz kurumlarında bulunan emanet hesabına yatırılan paradan karşılanması şartıyla herhangi bir yayının kurumca satın alınarak kendisine verilmesini isteyebilir.

ii. Resmî kurumlar, üniversiteler, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile Cumhurbaşkanı tarafından vergi muafiyeti tanınan vakıflar ve kamu yararına çalışan dernekler tarafından çıkarılan gazete, kitap ve basılı yayınlar mahkemelerce yasaklanmaması şartıyla mahpusa ücretsiz olarak ve serbestçe verilir.

iii. Mahpus, kurum kütüphanesinden yararlanma imkânına sahiptir.

iv. Mahpus mensup olduğu dinin bayram günlerinde, yılbaşında ve nüfus kaydında belirtilen doğum günlerinde dışarıdan kargo yoluyla gönderilen ya da ziyaretçileri tarafından hediye olarak getirilen kitapları kabul etme hakkına sahiptir.

v. Eğitim ve öğretimine devam eden mahpusun ders kitapları herhangi bir engelleme olmadan kendisine verilir (İbrahim Kaptan (2), § 31).

36. Yayınlardan yararlanma yöntemini bu şekilde açıklayan Anayasa Mahkemesi İbrahim Kaptan (2) ve H.Y. (B. No: 2018/22011, 27/7/2022) kararlarında, 5275 sayılı Kanun'da tutuklu ve hükümlülere kargo yoluyla gelen ya da ziyaretçileri aracılığıyla getirilen süreli ya da süresiz yayınların (ders kitapları hariç) ceza infaz kurumlarına kabul edilmesinin

düzenlenmemiş olmasını ayrıntılı olarak değerlendirmiştir. Anayasa Mahkemesi 5275 sayılı Kanun'un tutuklu ve hükümlülere kargo yoluyla gelen ya da ziyaretçilerinin getirdiğisüreli ya da süresiz yayınların (ders kitapları hariç) teslimini öngörmediğini, bu nedenle yayınların bu şekilde temin edilemeyeceğini öncelikle kabul etmiştir. Ayrıca tutuklu ve hükümlülere kargo yoluyla gelen ya da ziyaretçilerinin getirdiği süreli ya da süresiz yayınların (ders kitapları hariç) tümünün kategorik olarak ceza infaz kurumlarına kabul edilmemesinin ifade özgürlüğüne yönelik bir ihlal oluşturmadığı sonucuna varmıştır (İbrahim Kaptan (2), §§ 33-37; H.Y., § 20).

37. Anayasa Mahkemesinin bu belirlemesi sonrasında 14/4/2020 tarihli ve 7242 sayılı Kanun'la 5275 sayılı Kanun'un mahpuslara hediye alma hakkı tanıyan 69. maddesi yeniden düzenlenmiş ve mahpuslara iki ayda bir hediye alma hakkı getirilerek yeni bir imkân sağlanmıştır (bkz. § 16). Söz konusu düzenleme sonrasında mahpuslar, iki ayda bir gönderilen kitapları kargo yoluyla gelse ya da ziyaretçileri tarafından getirilse dahi kabul etme hakkına sahip olmuş; böylelikle kargo yoluyla veya ziyaretçi aracılığıyla gelen kitaplara ulaşma yayınlardan yararlanma yöntemleri arasına girmiştir.

(ii) Yapılması Gereken Denetime İlişkin İlke ve Kriterler

38. Ceza infaz kurumu idarelerinin mahpusların yararlanabilecekleri belirtilen bu yayınları 5275 sayılı Kanun'un 3. ve 62. maddelerinde öngörülen şartları sağlayıp sağlamadığı yönünden bir denetime tabi tutması gerekir. Söz konusu denetim Anayasa Mahkemesi içtihadında ortaya konulan ilkeler uyarınca yapılmalı, inceleme sonucunda yayınların kuruma kabul edilmesinin uygun olup olmadığına karar verilmelidir (Ahmet Sil ve Taner Yay, § 43).

39. Süreli veya süresiz yayınlar hakkında yapılması gereken denetime ilişkin ilkeler Anayasa Mahkemesinin Halil Bayık ([GK], B. No: 2014/20002, 30/11/2017) kararında açıklanmıştır. Buna göre Halil Bayık kararında öngörülen kriterleri karşılamayan bir gerekçeyle yapılan müdahalelerin ihlal oluşturacağı belirtilmelidir. Halil Bayık kararında öngörülen ilkeler şöyledir:

i. Başvurucunun hangi suçtan hangi tür ceza infaz kurumunda bulunduğu, söz konusu tedbirin alınmasında bu ceza infaz kurumunun ve işlediği suçun bir etkisinin olup olmadığı değerlendirilmelidir.

ii. Bir yayının tümünün veya bir kısmının mahpusa verilmemesi şeklindeki kısıtlama, mahpusun ıslahı ile bağlantısı var ise yayının içeriği ile mahpusun ıslahı arasındaki ilişki tam olarak gösterilmelidir.

iii. Her mahpusun toplumsal geçmişi ve suç sicili, entelektüel kapasitesi ve kabiliyeti, şahsi tabiatı, hapis cezasının süresi ve tahliye edildikten sonrası için beklentileri dikkate alınmalıdır.

iv. Bu bağlamda terör suçlarından mahpus olan kişilerin iddia edilen mağduriyetlerin sorumlusu olarak gördükleri kişilere veya devlete karşı daha fazla şiddete yönelmelerine yayınların neden olup olmadığı değerlendirilmelidir.

v. Mahpusa verilmeyen süreli veya süresiz yayının cinsi, içeriği, yayımlayanı ve sorunlu görülen kısımların hangileri olduğu belirtilmeli; mahpusa verilmesi sakıncalı olan kısımların detaylı analizi yapılmalıdır.

vi. Böyle bir analizin yapılabilmesi için söz konusu yayının terör örgütleriyle veya terör

faaliyetlerinin meşru gösterilmesiyle bir ilgisi varsa mahpusun ifade özgürlüğü ile demokratik toplumun terör örgütlerinin faaliyetlerine karşı kendini korumasına ilişkin meşru hakkı arasında denge kurulmalıdır.

vii. Bu dengenin kurulabilmesi için;

- Bütünüyle ele alındığında müdahaleye konu yayının özel bir kişiyi, kamu görevlilerini, halkın belirli bir kesimini veya devleti hedef gösterip göstermediğinin, onlara karşı şiddeti teşvik edip etmediğinin,

- Bireylerin fiziksel şiddet tehlikesine maruz bırakılıp bırakılmadığının, bireylere karşı nefreti alevlendirip alevlendirmediğinin,

- Yayında iletilen mesajda şiddete başvurmanın gerekli ve haklı bir önlem olduğunun ileri sürülüp sürülmediğinin,

- Şiddetin yüceltilip yüceltilmediğinin, kişileri nefrete, intikam almaya, silahlı direnişe tahrik edip etmediğinin,

- Söz konusu yayında yer alan ifadelerin ceza infaz kurumunun güvenliğini, disiplinini ve düzenini tehlikeye düşürüp düşürmediğinin,

- Terör ve çıkar amaçlı suç örgütü veya diğer suç örgütleri mensuplarının örgütsel amaçlı olarak haberleşmelerine neden olup olmadığının,

- Kişi veya kuruluşları paniğe yöneltecek yalan ve yanlış bilgiler ile tehdit ve hakaret oluşturan ifadeler içerip içermediğinin,

- Yayın tarihinde veya mahpusa verilmesinin istendiği sırada ülkenin bir kısmında veya tamamında yaşanan çatışmaların yoğunluk derecesi ile ceza infaz kurumu ve ülkedeki tansiyonun derecesinin yayının mahpusa verilmesini etkileyip etkilemediğinin,

- Karara konu sınırlayıcı tedbirin demokratik bir toplumda zorunlu bir toplumsal ihtiyacın karşılanması amacına yönelik nitelikte ve tedbirin başvurulabilecek en son çare niteliğinde olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir.

viii. Derece mahkemelerinin ve kamu gücünü kullanan diğer organların söz konusu değerlendirmeleri yaparken olayın şartlarına göre uzman kişilerin görüşlerinden faydalanmaları, gerekirse konusunda uzman sosyal bilimcilerden, araştırmacılardan ve akademisyenlerden rapor ve görüş almaları her zaman mümkündür. Böylece süreli veya süresiz bir yayının bir mahpusa verilmemesi şeklindeki müdahalenin kanunlar ve Anayasa Mahkemesi içtihadında ortaya konan kriterlere uygunluğunun denetimi daha etkili yapılabilecektir (Halil Bayık, § 45).

40. Diğer yandan Anayasa Mahkemesi Sinan İyit ([GK], B. No: 2013/1495, 30/11/2017) kararında, hakkında toplatma kararı bulunan yayınların ya da bu yayınlardan alıntı içeren dokümanların 5275 sayılı Kanun'un 3. ve 62. maddeleri uyarınca tutuklu ya da hükümlülere verilmemesi şeklindeki müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olduğu sonucuna varmıştır. Anılan kararda, bireylerin ifade özgürlüğüne toplatma ve elkoyma kararlarıyla müdahale edilen hâllerde mevcut olan zorunlu toplumsal ihtiyacın özellikle terörle mücadelenin söz konusu olduğu durumlarda tutuklu ve hükümlüler yönünden de mevcut olduğunda şüphe bulunmadığı belirtilmiştir. Bu doğrultuda kararda, hakkında toplatma kararı bulunan yayınların ya da bu yayınlardan alıntı içeren dokümanların tutuklu ve hükümlülere verilmemesi şeklindeki müdahalenin ceza infaz kurumunun güvenliği, düzeni

ve disiplininin sağlanması ile mahpusun ıslahı amaçlarının gerçekleştirilmesi için gerekli olmadığından bahsedilemeyeceği ifade edilmiştir (Sinan İyit, §§ 51, 52).

41. Son olarak gerek hakkında toplatma kararı bulunan yayınlardan bire bir alıntılar içermesi nedeniyle gerekse Halil Bayık kararında kabul edilen ilkelere göre yapılan denetim sonunda mahpusa teslim edilmemesine karar verilen yayınlarda sakıncalı olduğu değerlendirilen bölümlerin ilgili yayından ayrılması ve geri kalan kısmın mahpusa verilmesinin mümkün olup olmadığı da mutlaka değerlendirilmelidir. Sakıncalı kısımların yayından ayrılmasının mümkün olmadığı veya bu kısımlar çıkarıldığında geri kalan bölümün bir öneminin kalmadığı hâllerde yayının tümünün mahpusa verilmemesi yoluna gidilebilirse de bu özel durumun ilgili kararda gerekçelendirilmesi gerekir (Sinan İyit, § 56).

(iii) Ceza İnfaz Kurumlarında Süresiz Yayınlara Erişim ile İlgili Anayasa Mahkemesi İçtihatları

42. Anayasa Mahkemesi ceza infaz kurumlarında yayınlara erişim ile ilgili içtihadı çerçevesinde, tutuklu ve hükümlülere süresiz yayın teslim edilmemesine ilişkin müdahalelere karşı yapılan birçok başvuruda ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar vermiş ve yeniden yargılama yapılması gerektiğine hükmetmiştir. Anayasa Mahkemesi söz konusu ihlal kararlarının bazılarında müdahalenin Halil Bayık kararında öngörülen kriterleri karşılayan bir gerekçesi olmadığının, ayrıca sakıncalı bulunan ifadelerle gerekçeyi soyut olmaktan çıkaracak ölçüde somut bir bağlantı kurulmadığının ve bu nitelikte kabul edilen ifadelerin yer aldığı bölümlerin çıkarılarak kalan kısmın başvuruculara teslim edilmesinin mümkün olup olmadığının da tartışılmadığını belirtmiştir (Ahmet Temiz ve Musa Şanak, B. No: 2015/13923, 7/3/2018; Ahmet Temiz ve Musa Şanak (2), B. No: 2015/14850, 7/3/2018; Ahmet Temiz (11), B. No: 2015/16566, 7/3/2018; Küçük Hasan Çoban, B. No: 2015/17776, 7/3/2018; Ozan Alpkaya, B. No: 2015/15980, 22/3/2018; Cengiz Nergiz, B. No: 2015/2866, 18/4/2018; Halil Bayık (2), B. No: 2015/19539, 10/5/2018).

43. Söz konusu ihlal kararlarının bazılarında ise ilgili yayının sakıncalı olduğu değerlendirilen bölümlerinin sayfa sayılarının belirtilmesi gibi bir yöntemle somutlaştırılmaya çalışıldığı görülse de Halil Bayık kararında, öngörüldüğü şekilde bir inceleme yönteminin izlenmediği belirtilmiştir. Bunun yanında anılan kararlarda sakıncalı kısımlar açıkça belirlenmiş olmasına rağmen yayının tümünün başvuruculara verilmemesi yoluna gidildiği, ayrıca neden yayının tamamının verilmediği konusunda bir gerekçe de gösterilmediği ifade edilmiştir (Abdulhamit Babat ve Zeki Bayhan, B. No: 2015/13046, 22/3/2018; Mehmet Çelebi Çalan (5), B. No: 2015/5195, 23/5/2018).

(c) Başvurunun Değerlendirilmesi

44. Somut olayda posta yoluyla gelen kitaplar başvuruculara teslim edilmemiştir. Posta yoluyla gelen kitapların iki ayda bir olmak şartıyla hediye olarak kuruma alınmasının 5275 sayılı Kanun'un 69. maddesince mümkün olduğu, bu nedenle başvuru konusu kitapların yayınlardan yararlanma yöntemlerinden birine uygun olarak kuruma geldiğinin kabul edilmesi gerektiği değerlendirilmiştir. Bu bağlamda başvuru konusu olayda postayla gelen, ayrıca hakkında herhangi bir toplatma kararı bulunmadığı anlaşılan kitaplar söz konusu olduğundan kamu makamlarının Anayasa Mahkemesi içtihadında kabul edilen ilke ve kriterler ışığında 5275 sayılı Kanun'un 3. ve 62. maddeleri uyarınca bir denetim (bkz. §§ 38-41) yapması beklenir.

45. Ceza infaz kurumu idarelerinin ve derece mahkemelerinin söz konusu yayınların

başvuruculara teslim edilmemesine ilişkin kararlarında Anayasa Mahkemesinin Halil Bayık kararında öngörülen kriterleri karşılamayan değerlendirmeler yapıldığı tespit edilmiştir. Söz konusu kararlarda ilgili yayınlarda sakıncalı bulunan kısımların belirtilmediği, bu kısımların somut bağlantılarla değerlendirilmesi yerine soyut değerlendirmeler ile yetinildiği gözlemlenmiştir.

46. Diğer bazı kararlarda ise ceza infaz kurumu idareleri ve derece mahkemeleri kitapların sakıncalı görülen kısımlarının hangi sayfalarda yer aldığını belirtmiştir. Bununla birlikte bu kararların bir kısmında da sayfa numarası açıkça belirtilen sakıncalı kısımlar yönünden Anayasa Mahkemesi içtihadında kabul edilen ilkelere uygun, ilgili ve yeterli bir gerekçeye yer verilmemiştir. Ayrıca sakıncalı kabul edilen ifadelerin yer aldığı bölümlerin çıkarılarak kalan kısmın başvuruculara teslim edilmesinin mümkün olup olmadığının bu kararların tamamında tartışılmadığı görülmüştür. Başvurulara konu idari kararlar ile derece mahkemelerinin kararlarına bir bütün olarak bakıldığında kararların konuyla ilgili ve yeterli bir gerekçe içermediği sonucuna varılmıştır.

47. Ceza infaz kurumlarında bulunmakta olan yüz binlerce mahpus yönünden çok sayıda kitabın her gün incelenmesinin kamu otoriteleri için büyük bir emek ve mesai gerektirdiği açıktır. Üstelik kanun koyucu 7242 sayılı Kanun'la 5275 sayılı Kanun'un mahpuslara hediye alma hakkı tanıyan 69. maddesini yeniden düzenlemiş ve mahpuslara iki ayda bir kitap da dâhil olmak üzere hediye alma hakkı tanımıştır. Söz konusu düzenleme sonrasında iki ayda bir olmak şartıyla kargo yoluyla gelen veya ziyaretçi aracılığıyla getirilen kitaplara ulaşma yayınlardan yararlanma yöntemleri arasına girmiştir (bkz. §§ 16, 18).

48. Kimi durumlarda kargo yoluyla gelen veya ziyaretçi aracılığıyla getirilen yayınlara sonradan eklemeler yapılmakta, bu suretle yayınlar gizli haberleşme aracı olarak kullanılabilmektedir. Kimi durumlarda ise yayınlar yasak materyallerin ceza infaz kurumuna gizlice sokulmasının bir yöntemi olarak kullanılabilmektedir. Böylece bu yöntemle gelen kitapların kurum aracılığıyla satın alınan kitaplara göre daha dikkatli incelenmesi gerektiği, bunun da kamu makamlarının daha fazla emek ve mesai harcaması anlamına geldiği açıktır. Dolayısıyla ceza infaz kurumlarında bulunan yüz binlerce mahpusa gelen çok sayıda kitabın kurumlarca ve derece mahkemelerince incelenmesinin oldukça güç olduğu belirtilmelidir.

49. Buna karşın mevcut sistemde yeknesaklığı sağlayan, kurumların ve hâkimliklerin üzerindeki iş yükünü azaltan, bireysel başvuruların yığılmasını engelleyen ve yeni ifade özgürlüğü ihlallerinin önüne geçilmesine imkân veren güvenceler ise oluşturulmamıştır.

50. 5275 sayılı Kanun'un 62. maddesinde öngörülen mevcut sistemde her kurum kendisine ulaşan kitaplara ilişkin denetimini kendisi yapmaktadır. Bu durum da aynı kitabın ülke çapındaki tüm ceza infaz kurumlarında aynı statüde bulunan tutuklu ve hükümlülere verilip verilmemesine ilişkin yaptığı değerlendirmelerin değişken olması sonucunu doğurmaktadır. Hatta aynı infaz kurumunun aynı kitabın infaz kurumuna kabul edilmesine ilişkin farklı zamanlarda farklı uygulamaları olduğu gözlemlenebilmektedir. Özellikle çok satan yayınlara ilişkin gözlemler göstermektedir ki bu yayınlar bazı ceza infaz kurumundaki kişilere herhangi bir müdahale olmaksızın verilmekteyken başka bazı infaz kurumlarında aynı durumda bulunan kişilere kısmen verilmekte veya tamamen verilmemektedir. Nitekim eldeki başvuruda başvuruculardan birine verilmeyen bir kitabın bir başka ceza infaz kurumundan bu kişiye gönderildiği görülmüştür.

51. Hukuk devletinde idarenin eylem ve işlemlerinin bireyler tarafından öngörülebilir olması gerekir. Bir süresiz yayının mahpuslara verilmesine ilişkin idari uygulama farklılıklarının

hukuk devleti ilkesinin gereklerinden biri olan idari faaliyetlerin belirliliği ilkesine de aykırılık oluşturacağı unutulmamalıdır (benzer bir değerlendirme için bkz. Recep Bekik ve diğerleri, § 56).

52. Yukarıdaki değerlendirmeler sonucunda süresiz yayınların ceza infaz kurumlarındaki tutuklu ve hükümlülere teslim edilip edilmemesinde keyfîliği engelleyecek, aynı hukuki durumda bulunanlara aynı uygulamanın yapılmasını sağlayacak, açık, yol gösterici ve istikrarlı idari uygulamaları garanti edecek bir mekanizmanın bulunmadığı kanaatine ulaşılmıştır.

53. Dolayısıyla birleştirilen başvurularda mahpusların süresiz yayınlara erişimine ilişkin içtihattan (bkz. §§ 42, 43) ayrılmayı gerektirecek bir durum bulunmamaktadır. Birleştirilerek incelenen başvurularda, süresiz yayınların ceza infaz kurumlarına kabulüne ilişkin uygulamada Anayasa Mahkemesince ortaya konulan kriterleri karşılayan değerlendirmeler yapılamamıştır. Mevcut sistemde idarenin uygulamaları sonucu ortaya çıkan olumsuzluklar yalnızca hukuki denetimle görevli mahkeme kararları ile giderilmeye çalışılmaktadır.

54. İdarenin ve infaz hâkimliklerinin uygulamalarının hakkaniyete uygunluğu sağlamada yaşadıkları güçlük birlikte değerlendirildiğinde süresiz yayınların ceza infaz kurumlarına kabul edilmesine ilişkin olarak mevcut sistemdeki uygulamadan kaynaklanan bir yapısal sorun bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda söz konusu süresiz yayınların daha etkin bir biçimde değerlendirilmesini sağlayacak ve mahpuslar arasında farklı uygulamaların doğmasını engelleyebilecek bir mekanizmanın kurulmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

55. Nitekim yabancı dilde yayımlanmış dergilerden mahpusların yararlanıp yararlanamayacağına ilişkin meselelerde keyfîliği engelleyecek bir mekanizma öngörüldüğü, bu şekilde bir düzen oluşturulmaya çalışıldığı tespit edilmiştir. Kanun koyucu, 5275 sayılı Kanun'un 62. maddesinde 14/4/2020 tarihinde yaptığı bir değişiklikle söz konusu dergilerin ceza infaz kurumuna alınmasında bir sakınca olup olmadığına ilişkin değerlendirmenin yerel otoritelerce yapılmasının zorluğu nedeniyle infaz kurumlarının bağlı olduğu, daha geniş imkânlara sahip olan Bakanlığın yetkili olacağını düzenlemiştir.

56. Hiç şüphesiz mahpusların süresiz yayınlara erişmekte sınırsız bir hakka sahip oldukları söylenemez. Ceza infaz kurumunda bulunmanın bazı zorunlulukları ile infaz kurumlarının sahip oldukları imkânlar, mahpusların süresiz yayınlara erişmelerinde doğal bazı sınırlar oluşturur. Üstelik mahpusların infaz kurumu kütüphanelerinden ve halk kütüphanelerinden yararlanma haklarına ilave olarak kanunda sayılan diğer usullerle süresiz yayınlara ulaşabildikleri gözetildiğinde göndericisi denetlenemeyen kargo yahut posta yoluyla veya yakınları aracılığıyla ceza infaz kurumlarına teslim edilmek suretiyle hediye adı altında süresiz yayınlara erişime mevzuata dayalı, öngörülebilir, yeknesak uygulamaları temin edici bir politikayla sınırlama getirilebileceğinde bir kuşku bulunmamaktadır. Bu çerçevede getirilecek yeni sistemin nihai olarak bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesinin denetimine tabi olacağı da açıktır.

57. Sonuç olarak mahpuslara süresiz yayınların verilmesi meselesine ilişkin idari ve hukuki tedbirler alınarak bu alanda yayınların yeknesak, hakkaniyete uygun ve Anayasa Mahkemesinin öngördüğü kriterleri karşılayan bir yöntemle mahpuslara tesliminin sağlanması yönünden etkin bir düzen kurulması gerekmektedir. Aksi takdirde söz konusu yapısal sorunun devam edeceği ve demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı bu durumun Anayasa'nın 26. maddesinde korunan ifade özgürlüğünün sürekli olarak veya

yineleyen biçimde ihlali anlamına geleceği açıktır.

58. Açıklanan gerekçelerle uygulamadan kaynaklandığı tespit edilen yapısal sorun nedeniyle başvuruculaın ifade özgürlüklerinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

59. Diğer taraftan bu ihlal kararının başvuruya konu kitapların muhakkak başvuruculara verilmesi gerektiği şeklinde anlaşılamayacağını vurgulamak gerekir. İlgili derece mahkemelerinin, Anayasa Mahkemesi kararında ortaya konulan değerlendirmelere göre yeniden yargılama yaparak bahse konu kitapların başvuruculara verilmesi hususunu ilgili ve yeterli bir gerekçe ile tartışması gerekmektedir.

VI. GİDERİM

60. Başvurucu Burhan Güneş tazminat talebinde bulunmamıştır. Diğer başvuruculaın bir kısmı hem maddi hem manevi, bir kısmı ise yalnızca manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

61. Anayasa Mahkemesi, tutuklu ve hükümlülere gelen süresiz yayınların ceza infaz kurumlarına kabulü konusunda uygulamadan kaynaklanan bir yapısal sorun olduğunu tespit ederek ifade özgürlüğünün ihlal edildiği sonucuna varmıştır. Ulaşılan bu sonuç, ortada temel hak ve özgürlük ihlalleri önleme ve sonuçlarını giderme bakımından süregelen yetersiz bir sistem bulunduğunu göstermektedir. Dolayısıyla bireysel başvuru kapsamında mahpusların süresiz yayınlara ulaşmasının engellenmesi ile ilgili başvurularda ayrı ayrı ihlaller verilmesine yol açılmayacak bir şekilde ilgili mevzuatın yeniden gözden geçirilmesi de dâhil olmak üzere idarece bazı tedbirlerin alınması gerektiği değerlendirilmiştir. Bu nedenle kararın bir örneğinin ilgisi nedeniyle Bakanlığa da bildirilmesi gerekir.

62. Diğer taraftan başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

63. Yapısal sorundan kaynaklanan ifade özgürlüğünün ihlali nedeniyle manevi zararları karşılığında, tazminat talebinde bulunmayan Burhan Güneş haricindeki diğer başvuruculara ayrı ayrı net 5.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

64. Maddi tazminat talep eden başvurucular, maddi zarara ilişkin olarak bilgi veya belge sunmadıklarından maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulanan başvuruculaın bu taleplerinin KABULÜNE,

B. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL

EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin ifade özgürlüğünün ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listede yer alan ilgili ilk derece mahkemelerine GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucu Burhan Güneş haricindeki diğer tüm başvuruculara net 5.000 TL manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

F. 1.328,10 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 20.128,10 TL yargılama giderinin başvurucu Sebahat Tuncel'e; 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin ise başvurucular Burhan Güneş ve Süleyman Göksel Yerdut'a AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 21/12/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ŞERAFETTİN CAN ATALAY (3)

B. No: 2023/99744 | Karar tarihi: 21.12.2023

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2023/99744

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

ŞERAFETTİN CAN ATALAY BAŞVURUSU (3)

(Başvuru Numarası: 2023/99744)

Karar Tarihi: 21/12/2023

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Zühtü ARSLAN

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

Basri BAĞCI

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Muhterem İNCE

Raportörler : Yunus HEPER

Kübra ÇİFTÇİ

Başvurucu : Şerafettin Can ATALAY

Vekilleri : Av. Akçay TAŞÇI

Av. Yalçın Deniz ÖZEN

Av. Evren İŞLER

Av. Fikret İLKİZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; Anayasa Mahkemesinin ihlal kararının gereğinin yerine getirilmemesi nedeniyle bireysel başvuru hakkı ile seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkının, mahkûmiyet hükmünün infazına devam edilmesi nedeniyle de kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 24/11/2023 tarihinde yapılmıştır. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık 12/12/2023 tarihinde görüşünü belirtmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

4. Birinci Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Bir avukat olan başvurucu; Taksim Yayalaştırma Projesi'ni protesto etmek amacıyla 28 Mayıs-30 Ağustos 2013 tarihleri arasında Gezi Parkı'nda düzenlenen eylemlerin ülke çapında kitlesel şiddet olaylarına dönüşmesi nedeniyle yürütülen ve Gezi Parkı davası olarak bilinen ceza davasının sekiz sanığından biridir.

7. İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinde (ilk derece mahkemesi) görülen söz konusu davada, başvurucu hakkında Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetini ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs suçundan 25/4/2022 tarihinde mahkûmiyet kararı verilmiş; başvurucunun suçu yardım etme niteliğinde görülerek başvurucunun 18 yıl hapis cezasıyla cezalandırılmasına ve hükümle birlikte tutuklanmasına karar verilmiştir. Başvurucunun anılan karara yönelik istinaf başvurusu tahliye talebiyle birlikte Bölge Adliye Mahkemesinin 28/12/2022 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

8. Anılan karar Yargıtay 3. Ceza Dairesinde temyiz incelemesindeyken başvurucu 14 Mayıs 2023 tarihinde yapılan Cumhurbaşkanı ve 28. Dönem Milletvekili Genel Seçimi'nde Türkiye İşçi Partisi Hatay milletvekili olarak seçilmiştir. Başvurucu, milletvekili seçilmesi nedeniyle yasama dokunulmazlığına sahip olduğunu belirterek ilgili Ceza Dairesinden Anayasa'nın 83. maddesi gereğince durma kararı verilmesini ve tahliye edilmesini talep etmiştir. Başvurucunun bu talebi, işin esası bilahare incelenmek üzere münhasıran Dairenin 13/7/2023 tarihli kararıyla incelenmiş ve reddedilmiştir. Başvurucunun söz konusu karara Yargıtay 4. Ceza Dairesi nezdinde yaptığı itiraz da anılan kararda isabetsizlik, usul ve yasaya aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle ve oyçokluğuyla 17/7/2023 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

9. Başvurucu, söz konusu nihai hükme karşı 20/7/2023 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Bireysel başvuru inceleme aşamasındayken Yargıtay 3. Ceza Dairesi 28/9/2023 tarihli kararıyla başvurucu hakkındaki mahkûmiyet hükmünü onamış, ayrıca

kesinleşen hükmün bir örneğini Anayasa'nın 84. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca gereğinin takdiri için Türkiye Büyük Millet Meclisine (TBMM) göndermiştir.

10. Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu 25/10/2023 tarihinde başvurucunun seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkı ile kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir. Bahsi geçen kararda Anayasa Mahkemesi, daha önce verdiği Ömer Faruk Gergerlioğlu ([GK], B. No: 2019/10634, 1/7/2021) kararına atıfta bulunarak başvurucunun seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla ilgili olarak dokunulmazlık müessesesinin teminat altına almaya çalıştığı güvenceleri yargı makamları eliyle sağlayacak yargısal mekanizmaların bulunmadığını, Anayasa'nın 14. maddesinin yasama dokunulmazlığı dışında bırakılan suçları salt yargı organlarının kararlarıyla anlamlı bir şekilde belirlemeye böylece belirliliği ve öngörülebilirliği sağlayacak şekilde yorumlamaya elverişli olmadığını tekrar etmiş; bu bağlamda seçilme ve siyasi faaliyette bulunma haklarının korunmasına ilişkin temel güvencelere sahip, belirliliği ve öngörülebilirliği sağlayan anayasal veya kanuni bir düzenlemenin bulunmaması nedeniyle başvurucunun Anayasa'nın 67. maddesinde güvence altına alınan seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir (Şerafettin Can Atalay (2) [GK], B. No: 2023/53898, 25/10/2023, § 93).

11. Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu, başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasıyla ilgili olarak da bir kimsenin milletvekili seçildikten sonra yargılanıp yargılanmayacağı meselesiyle tutuklanıp tutuklanamayacağı meselesinin aynı nitelikte olduğunu, bu sebeple seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkı yönünden yapılan tüm tespit ve değerlendirmelerin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı yönünden de geçerli olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda başvurucunun 14/5/2023 tarihinde yapılan genel seçimde milletvekili seçilerek yasama dokunulmazlığından yararlanmaya başladığını, dokunulmazlığa sahip olan başvurucunun tahliye talebine rağmen tutulmaya devam edilmesinin Anayasa'nın 83. maddesiyle bağdaşmadığını belirtmek suretiyle Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir (Şerafettin Can Atalay (2), §§ 106, 107).

12. Başvurucunun seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkı ile kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edilmesi nedeniyle yeniden yargılanmasına karar veren Anayasa Mahkemesi, başvurucunun adil yargılanma hakkına yönelik diğer şikâyetlerini yeniden yargılama yapıldığı sırada ileri sürmesi hâlinde şikâyetlerin mahkemelerce değerlendirileceği gerekçesiyle incelenmesine gerek olmadığına karar vermiştir (Şerafettin Can Atalay (2), §109).

13. Anayasa Mahkemesi, tespit edilen hak ihlallerinin ortadan kaldırılmasına yönelik olarak kararın bir örneğinin başvurucunun yeniden yargılanmasına başlanması, mahkûmiyet hükmünün infazının durdurulması, ceza infaz kurumundan tahliyesinin sağlanması ve yeniden yapılacak yargılamada durma kararı verilmesi şeklindeki işlemlerin yerine getirilmesi için İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir. Bu bağlamda ilk derece mahkemesinin öncelikle yapması gerekenin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı gereğince yeniden yargılamaya başladığına dair karar almak olduğu, bu kararı almakla birlikte bir temel hak veya özgürlüğü ihlal ettiği tespit edilen önceki kararın kendiliğinden ortadan kalkacağı, ilk derece mahkemesinin sonraki aşamada ise ihlalin sonuçlarını gidermek için Anayasa Mahkemesi kararında gösterilen işlemleri yapmakla yükümlü olduğu hatırlatılmıştır (GİDERİM başlığı altındaki ayrıntılı değerlendirmeler için bkz. Şerafettin Can Atalay (2), §§ 110-119).

14. İhlal kararı kendisine gönderilen ilk derece mahkemesi 30/10/2023 tarihinde, Yargıtay 3. Ceza Dairesine başkan imzasıyla bir müzekkere yazmıştır. Müzekkerede, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararının Yargıtay 3. Ceza Dairesinin başvurucunun milletvekili seçilmesi nedeniyle durma kararı verilmesi talebinin reddine dairkararına ilişkin olduğunu, bireysel başvuru inceleme aşamasındayken mahkûmiyet hükmünün onandığını, yeni oluşan bu durum sebebiyle Dairece yeni bir değerlendirme yapılmasının zorunlu olduğunu ifade etmiştir.

15. Yargıtay 3. Ceza Dairesi, ilk derece mahkemesinin bahsi geçen talebini bir müzekkereyle değil İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesi Heyetince verilecek bir kararla Yargıtaya göndermesi gerektiği gerekçesiyle dosyayı ilk derece mahkemesine iade etmiştir. İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesi dosyanın kendisine iade edildiği 1/11/2023 tarihinde aldığı bir ek kararla bahsi geçen müzekkerede belirttiği gerekçelere dayanarak dosyanın Yargıtay 3. Ceza Dairesine gönderilmesine oybirliğiyle karar vermiştir. İlk derece mahkemesi, kararına ilişkin herhangi bir kanun yolu zikretmemiştir.

16. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı 3/11/2023 tarihinde Yargıtay 3. Ceza Dairesine ilgiliye isnat edilen suçun Anayasa'nın 83. maddesinde belirtilen istisna kapsamında olması nedeniyle başvurucunun yasama dokunulmazlığından faydalanamayacağı yolunda bir mütalaa vermiştir. Söz konusu mütalaa başvurucuya tebliğ edilmemiştir.

17. Yargıtay 3. Ceza Dairesi 8/11/2023 tarihinde, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararına hukuki değer ve geçerlilik izafe edilemeyeceğini, ortada Anayasa'nın 153. maddesi kapsamında uygulanması gereken bir karar bulunmadığını belirtmiş; ihlale konu bireysel başvurunun inceleme sürecinde Daire kararıyla onanarak kesinleşen infazı kabil mahkûmiyet hükmü karşısında Anayasa Mahkemesi kararına uyulmamasına, başvurucunun kesin hüküm giyme nedeniyle milletvekilliğinin düşürülmesine yönelik işlemlerin başlatılması için kararın bir örneğinin TBMM'ye gönderilmesine, anayasal hükümleri ihlal eden ve kendisine verilen yetki sınırlarını aşarak hak ihlali yönünde oy kullanan Anayasa Mahkemesi üyeleri hakkında gereğinin takdir ve ifası için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına suç duyurusunda bulunulmasına oybirliğiyle karar vermiştir.

18. Başvurucunun Yargıtay 3. Ceza Dairesinin bahsi geçen kararına yönelik itirazı hakkında ise Yargıtay 4. Ceza Dairesi 20/11/2023 tarihli kararıyla söz konusu kararın 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 267. maddesi kapsamında itiraza konu bir karar olmadığı gerekçesiyle oyçokluğuyla karar verilmesine yer olmadığına karar vermiştir. Başvurucu son karara karşı süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. Mevzuat

19. 2010 yılında Anayasa'nın 148. maddesinde yapılan değişiklikle Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruları karara bağlama görevi ve yetkisi verilmiştir. Bu değişikliğin gerekçesi şöyle ifade edilmiştir:

"Bireysel başvuru ya da anayasa şikâyeti, kamu gücü tarafından, temel hak ve özgürlükleri ihlâl edilen bireylerin başvurdukları olağanüstü bir kanun yolu olarak tanımlanmaktadır. Günümüzde, temel hakların korunması amacıyla bireysel başvuru yolu, pek çok uygar ülkede anayasa yargısının ayrılmaz bir parçası kabul edilmektedir …

...

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, iç hukuk yollarının tüketilmiş olup olmadığını araştırırken, ilgili ülkede bireysel başvuru kurumunun bulunup bulunmadığını da dikkate almakta ve bunu hak ihlâllerinin ortadan kaldırılmasında etkili bir hukuk yolu saymaktadır. Bu nedenle, bireysel başvuru müessesesinin getirilmesiyle, hak ihlâllerine maruz kaldığını iddia edenlerin önemli bir bölümünün bireysel başvuru aşamasında, başka bir ifadeyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine gitmeden önce, tatmin edilebilmesinin mümkün olabileceği ve böylece Türkiye aleyhine açılacak dava ve verilecek ihlâl kararlarında azalma olacağı değerlendirilmektedir. Bu itibarla, Türkiye'de de iyi işleyen bir bireysel başvuru sisteminin kurulması, haklar ve hukukun üstünlüğü temelindeki standartları yükseltecektir.

...

Türkiye'de bireysel başvuru yolunun kabul edilmesi, bir yandan bireylerin sahip oldukları temel hak ve özgürlüklerin daha iyi korunmasını sağlayacak, öte yandan da kamu organlarını, Anayasaya ve kanunlara daha uygun davranma konusunda zorlayacaktır. Bu amaçlarla yapılan değişiklikle, bireysel hak ve özgürlüklerin korunması ve teminat altına alınması için, vatandaşlara bireysel başvuru hakkı tanınmakta ve Anayasa Mahkemesine de bu başvuruları inceleme ve karara bağlama görevi verilmektedir.

... Yapılan yeni düzenlemeyle, bireysel başvuruları inceleme görevi verilmek suretiyle, Anayasa Mahkemesine, özgürlükleri koruma ve geliştirme misyonu da yüklenmektedir."

20. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Mahkemenin görev ve yetkileri" kenar başlıklı 3. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Mahkemenin görev ve yetkileri şunlardır:

...

c) Anayasanın 148 inci maddesi uyarınca yapılan bireysel başvuruları karara bağlamak."

21. 6216 sayılı Kanun'un "Esas hakkındaki inceleme" kenar başlıklı 49. maddesinin (6) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"... bir mahkeme kararına karşı yapılan bireysel başvurulara ilişkin inceleme... bir temel hakkın ihlal edilip edilmediği ve bu ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağının belirlenmesi ile sınırlıdır. Bölümlerce kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz."

22. 6216 sayılı Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. Ancak yerindelik denetimi yapılamaz, idari eylem ve işlem niteliğinde karar verilemez.

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı

ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

23. 6216 sayılı Kanun'un "Mahkeme kararları " kenar başlıklı 66. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"(1) Mahkeme kararları kesindir. Mahkeme kararları Devletin yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlar."

2. Yüksek Mahkeme Kararları

24. Yargılama devam ederken milletvekili seçilen bir sanık hakkında dokunulmazlığın kaldırılması kararı verilmeden yargılamaya devam edilip edilmeyeceği ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesinin Leyla Güven ([GK], B. No: 2018/26689, 7/4/2022) kararına da atıfla yapılan değerlendirme çerçevesinde Yargıtay Ceza Genel Kurulunca verilen 26/10/2022 tarihli (E.2020/16-462, K.2022/671) kararın ilgili kısmı şöyledir:

“Her ne kadar Anayasa Mahkemesinin Anayasa'nın 14. maddesine atıf yapan Anayasa'nın 83. maddesindeki istisnanın temel güvencelere sahip, belirliliği ve öngörülebilirliği sağlayan anayasal ve yasal bir düzenleme olmadığı hususundaki tespitleri başvurucu ... ... hakkındaki tutuklama tedbirine ilişkin olsa da anılan yorumların Anayasa'nın 83. maddesinde tutuklama tedbiri ile birlikte düzenlenen ve daha geniş sınırlamaları bünyesinde barındıran yargılama kavramı için de geçerli olduğu, öte yandan ... ...’e yönelik atılı suçun silahlı terör örgütü yöneticiliği olduğu da dikkate alındığında başvurucu için yapılan değerlendirmelerin eylemi ilk derece mahkemesince silahlı terör örgütüne yardım etme gibi daha hafif bir suç olarak nitelenen sanık ... için evleviyetle geçerli bulunduğu kabul edilmelidir.

...

...Anayasa Mahkemesince bireysel başvuru üzerine verilen kararların bağlayıcılığını değerlendiren Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 28.04.2015 tarihli ve 469-132 sayılı kararında;

'Bilindiği üzere Anayasanın 148. maddesi uyarınca herkesin Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunma hakkı bulunmaktadır. Anayasa Mahkemesinin diğer kararları gibi bireysel başvuruları inceleyen Bölüm kararları da yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlamaktadır. Bu itibarla Anayasa Mahkemesinin emsal nitelikteki bu kararı karşısında mevcut içtihatların yeniden gözden geçirilmesi gerekmiştir.' şeklinde açıklandığı üzere Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığı ve içtihadi anlamda yol gösterici niteliği tartışmasızdır...

...

Anayasa'nın 83. maddesinde milletvekili dokunulmazlığının kapsamına istisna getiren ‘seçimden önce soruşturmasına başlanılmış olmak kaydıyla Anayasa'nın 14'üncü maddesindeki durumlar’ ifadesinin, milletvekili dokunulmazlığının sınırlandırılması için yeterli belirliliğe sahip olmadığına işaret eden Anayasa Mahkemesinin yukarıda yer verilen içtihadı dikkate alınarak, sanık müdafisinin 21.11.2019 tarihli celsede ileri sürmesine rağmen mahkemece hiçbir değerlendirme yapılmayan ‘milletvekili seçilen sanık hakkındaki yargılamada dokunulmazlığın kaldırılması gerektiğinden bahisle durma kararı verilmesi gerektiğine’ ilişkin talebin değerlendirilmesinde zorunluluk bulunması nedeniyle sanık ... hakkında kurulan hükmün bozulmasına karar verilmesi gerekmiştir.”

25. Yargıtay 3. Ceza Dairesi yakın tarihli bir kararında (4/4/2023 tarihli ve E.2023/3102, K.2023/966 sayılı) sanığın milletvekili seçilmeden önce işlediği iddiası ile çeşitli suçlardan yapılan yargılamada kovuşturma şartı gerçekleşmediğinden bahisle verilen durma kararını incelemiştir. Daire-gerekçe yönünden Anayasa Mahkemesi kararlarından ayrılmış olmakla birlikte- kararında şu ifadelere yer vermiştir:

"AİHM, Anayasa'nın 153 üncü maddesinin 6 ncı fıkrasından doğan bağlayıcı niteliğini dikkate alarak, bireysel başvuruya ilişkin olarak Anayasa Mahkemesi'nin kararlarına uygulamada riayet etme hususunun, öncelikle (a priori) Türkiye'de sorgulanmaması gerektiği ve bu mahkemenin ihlâl kararlarının etkin bir şekilde uygulanmasından şüphe duyulmasına yer olmadığı kanaatine varmıştır.

Şu hale göre; özellikle yargılama ve olağan yasa yolları süreci tamamlanmadan yapılan bireysel başvuru incelemelerinde, AYM'nin delil değerlendirmesinin hak ihlali bağlamında da olsa, asıl yargılama mercileri ile bir yetki çatışması sonucunu doğurduğu açıktır. Hak ihlalini netice veren meşru müdahale için ikame olunan delilin yeterli olup olmadığına ilişkin tespitin, yargılama konusu suçun sübut ve/veyavasfının tayini yönünden de belirleyici olacağında kuşku yoktur. Ne var ki, yargılama süreci tamamlanmış ve kanun yolu incelemesinden de geçerek kesinleşmiş hükümler yönünden gerçekleştirilen bireysel başvuru sonucunda tespit edilen hak ihlallerinin, gerektiğinde yeniden yargılama sebebi olarak kabul edildiği (5271 sayılı Kanun madde 311) sistemde, yargılamanın devamı sırasında ihlal neticesini doğuracak tespitlerin yargılama mercilerince göz ardı edilmesi düşünülemez. Aslolanın haksız-ölçüsüz bir müdahaleye maruz bırakılan temel hakkın bir an önce teslimi olduğuna göre, sair çatışma ve tartışmaların bu değerin önüne geçmesine 'hukuk düzeninin tekliği' ilkesi de müsaade etmez.

Bu nedenle Anayasanın 83 üncü maddesinin ikinci fıkrasında yer alan 'Anayasanın 14 üncü maddesindeki durumlar' ibaresinin kapsamının, Anayasa Mahkemesinin Daireyi de bağlayan kararları doğrultusunda yorumlanması ve belirlenmesi gerekmektedir..."

26. Yargıtay 3. Ceza Dairesinin yukarıda yer verilen 4/4/2023 tarihli kararına benzer Yargıtay kararları için bkz. Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 11/7/2023 tarihli ve E.2023/27, K.2023/5120 sayılı; 22/11/2022 tarihli ve E.2022/1232, K.2022/8359 sayılı; 11/10/2022 tarihli ve E.2022/7608, K.2022/6526 sayılı; 11/10/2022 tarihli ve E.2022/23755, K.2022/6527 sayılı; 4/11/2021 tarihli ve E.2021/7929, K.2021/9940 sayılı; 25/10/2021 tarihli ve E.2021/7930, K.2021/9758 sayılı kararları ile Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 5/7/2019 tarihli ve E.2019/521, K.2019/4769 sayılı kararı.

27. Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 22/12/2016 tarihli ve E.2016/19574, K.2016/16369 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...Anayasa Mahkemesinin saptadığı hak ihlalinin, mahkeme kararından kaynaklandığını belirleyen ve Kuruluş Kanununun 50. maddesinin (2.) fıkrasına dayanarak aldığı 'ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapılmasına' ilişkin kararı karşısında, derece mahkemelerinin başvuru konusu somut olay ve kişi bakımından artık başka türlü karar vermesine olanak yoktur. Ne var ki … benzer uygulamalarda, bireysel başvuru konusu yapılması halinde Yüksek Mahkemece, bundan sonra da hak ihlalinin tespit edileceği ve ihlalin sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yolunun açılacağı da muhakkak gözükmektedir.

Anayasanın ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile Türkiye'nin 'taraf' olduğu eki

Protokollerin ortak koruma alanında bulunan temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddialarının, öncelikle genel yargı mercilerinde olağan kanun yollarında çözüme kavuşturulması asıldır. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru ikincil nitelikte bir yoldur. Bu husus, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruya ilişkin birçok kararında ifade edilmiştir. O halde, yargılamanın yenilenmesi sebebi olabilecek bu hususun, derece mahkemelerinde yargılaması devam eden davalarda da göz önüne alınması gerekir. Anayasa Mahkemesinin bu hususta bireysel başvuru sonucu aldığı ihlal kararı karşısında, hak ihlaline yol açmamak için hükmün bozulması gerekmiştir."

28. Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulunun 20/1/2016 tarihli ve E.2016/23, K.2016/60 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...bireysel başvuru üzerine Anayasa Mahkemesince hak ihlalinin bulunduğu belirtilerek yeniden yargılama yapılmasına karar verilmesi durumunda bu karara uyulması zorunlu olmakla birlikte, diğer davalarda ihlal kararına uyulmasını zorunlu kılan yasal bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak, Anayasa'da güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklerden birinin ihlal edildiğini tespit eden hak ihlali kararlarının tarafları, konusu ve sebepleri aynı olan diğer davalarda göz önünde bulundurulmaması, Anayasanın üstünlüğü ve bağlayıcılığı kuralını da içeren ve Anayasanın 2'nci maddesinde yer verilen Hukuk Devleti ilkesi ile evrensel hukuk kurallarına aykırılık teşkil edecektir."

B. Uluslararası Hukuk

29. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yolunun etkililiğini Hasan Uzun/Türkiye ((k.k.), B. No: 10755/13, 30/4/2013) kararında tartışmıştır. AİHM bir bireysel başvuru yolunun etkililiğini tartışırken şu hususları gözettiğini belirtmektedir:

a. Anayasa Mahkemesine;

i. Bir kamu makamı tarafından gerçekleştirilen hak ve özgürlüklerin ihlalini giderme yetkisinin tanınıp tanınmadığı,

ii. Anayasa tarafından güvence altına alınan bir hakka yapılan müdahalenin alınan bir karar sebebiyle değil de başka bir gerekçeyle gerçekleştiği durumlarda söz konusu makamın bu hak ihlalini sürdürmesini yasaklama yetkisinin tanınıp tanınmadığı,

iii. Mümkün olduğunca eski hâle getirme (statu quo ante) durumuna ilişkin kararlar verme imkânının sağlanıp sağlanmadığı,

b. Anayasal başvuru yolunun davaya neden olan olay ve olgulardan bağımsız olarak temelde bir yargı organının ihmali veya eylemi neticesinde derhâl ve doğrudan meydana gelen ihlallere çözüm sunup sunamadığı.

30. Nitekim AİHM Apostol/Gürcistan (B. No: 40765/02, 28/11/2006, § 42) kararında özellikle Gürcistan Anayasa Mahkemesinin kamu mercileri veya yargı organlarınca alınan kararları iptal edebilme yetkisinin bulunmadığına dikkati çekerek söz konusu başvuru yolunu etkili kabul etmemiştir. Hasan Uzun/Türkiye kararında ise Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yolunun AİHM, başvurmadan önce tüketilmesi gereken bir iç hukuk yolu olduğu sonucuna varırken Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığını özellikle dikkate almıştır. Bu bağlamda AİHM; Anayasa'nın 153. maddesinin altıncı fıkrasında yer alan ve Anayasa Mahkemesi kararlarının devletin tüm organları ile gerçek ve tüzel kişileri bağlayacağını ifade eden hükme atıf yapmış Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruya ilişkin kararlarına

uyulmasına ilişkin bir sorun yaşanmayacağını değerlendirmiştir (Hasan Uzun/Türkiye, § 66).

31. AİHM, başvurucu Mehmet Hasan Altan (B. No: 13237/17, 20/3/2018) hakkında Anayasa Mahkemesince verilen ihlal kararının mahkemelerce uygulanmamasına yönelik şikâyeti incelemiştir. Mahkemelerin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararlarının gereğini yerine getirmemesi bağlamında AİHM şu değerlendirmelerde bulunmuştur:

" 130. ...Mahkeme, Anayasa Mahkemesi'nin Anayasa'nın 19. maddesinin 3. fıkrasının ihlâl edildiği sonucuna varmasına rağmen, başvuranın serbest bırakılma talebi hakkında son tahlilde karar vermeleri beklenilen İstanbul 26. ve 27. Ağır Ceza Mahkemelerinin, Anayasa Mahkemesi'nin kararının yasaya uygun olmadığı kanaatine varması sebebiyle ilgilinin serbest bırakılma talebini reddettiklerini gözlemlemektedir.

132. ...Mahkeme, özellikle Anayasa Mahkemesi'nin Sözleşme hükümlerinin ihlâl edildiğini tespit etme yetkisi olduğunu ve Yüksek Mahkeme'ye tazminat ödenmesi suretiyle ve/veya ihlâlin telafisine ilişkin yolları belirterek, ve gerektiğinde, ilgili yargı makamına tespit edilen hak ihlâlinin sürdürülmesinin yasaklama ve ilgilinin zararının mümkün olduğunca ihlâlden önceki duruma (statuquoante) getirilmesini isteme imkânı veren ve vermesi gereken uygun yetkilerle donatıldığını kaydetmiştir (daha önce anılan Koçintar, § 41)... Mahkeme, Anayasa Mahkemesi'nin kararlarının, Anayasa'nın 153. maddesinin 6. fıkrasından doğan bağlayıcı niteliğini dikkate alarak (bu hükme göre, Yüksek Mahkeme'nin kararları, bütün Devlet organlarını ve gerçek ve tüzel kişileri bağlar), bireysel başvuruya ilişkin olarak Anayasa Mahkemesi'nin kararlarına uygulamada riayet etme hususunun, öncelikle (a priori) Türkiye'de sorgulanmaması gerektiği ve bu mahkemenin ihlâl kararlarının etkin bir şekilde uygulanmasından şüphe duyulmasına yer olmadığı kanaatine varmıştır (daha önce anılan karar Koçintar, § 43).

138. ...Mahkeme'ye göre, Anayasa Mahkemesi'nin, Türk Anayasal yapısı içerisinde yargı erkinin ayrılmaz bir parçası olduğu ve Mahkeme'nin daha önce Koçintar kararında hükmettiği gibi ve Hükümetin mevcut davada Mahkeme önünde açıkça ileri sürdüğü gibi, ceza yargılaması sırasında tutuklanan kişilere etkin bir başvuru yolu sunarak, Anayasa'nın 19. maddesi ve Sözleşme'nin 5. maddesi uyarınca özgürlük ve güvenlik hakkının korunması açısından önemli bir rolü olduğu açıktır (ayrıca bkz. daha önce anılan Mercan/Türkiye, §§ 17-30, 8 Kasım 2016).

139. ...Bir mahkemenin, bireysel başvurulara ilişkin olarak nihai ve bağlayıcı kararlar verme yetkileriyle donatılmış bir anayasa mahkemesinin yetkilerini sorgulaması, hukuk devleti ve hukuki güvenlik temel ilkelerine aykırıdır. Mahkeme, Sözleşme'nin 5. maddesiyle sunulan korumanın ayrılmaz bir parçası olan bu ilkelerin, keyfiliğe karşı sunulan güvencelerin köşe taşları olduğunu hatırlatmaktadır (bkz. yukarıdaki 137. paragraf). Anayasa Mahkemesi'nin kararını, 'gereğini' yapması için Ağır Ceza Mahkemesine göndermesine rağmen, Ağır Ceza Mahkemesi -Anayasa Mahkemesi tarafından tespit edilen ihlâlin giderilmemesi sonucuna yol açacak şekilde- başvurucuyu serbest bırakmayı reddederek Anayasa Mahkemesine direnmiştir. ...Bu koşullarda Mahkeme, Anayasa Mahkemesi'nin, Anayasa'nın 19. maddesinin 3. fıkrasının ihlâl edildiği sonucuna varan, açık ve belirsizliğe yer vermeyen kararının ardından başvuranın tutukluluk halinin devamına karar verilmesinin, özgürlük ve güvenlik hakkının gerektirdiği şekilde 'hukuka uygun' olarak ve 'yasal yollara göre' gerçekleştirildiği şeklinde değerlendirilemeyeceği kanaatindedir.

142. Mahkeme, Anayasa Mahkemesi'nin kararından sonra bile, İstanbul 26. Ağır Ceza Mahkemesi'nin kararları uyarınca başvuranın tutukluluğunun devam etmesinin, tutukluluğa

ilişkin davalarda Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru yolunun etkinliğine ilişkin olarak ciddi şüpheler yarattığının altını çizmek istemektedir. Bununla birlikte Mahkeme, güncel durumda, Anayasa'nın 19. maddesi açısından özgürlüğünden yoksun bırakılan kişilere verilen Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru hakkının, kişilerin özgürlükten yoksun bırakılma şikâyetleri için etkin bir hukuk yolu olduğuna dair önceki tespitini değiştirmemektedir (daha önce anılan Koçintar/Türkiye, § 44). Bununla birlikte Mahkeme -bilhassa, ağır ceza mahkemeleri başta olmak üzere ilk derece mahkemelerinin Anayasa Mahkemesi kararlarının etkisiyle ilgili içtihadındaki sonraki gelişmeleri dikkate alarak- Sözleşme'nin 5. maddesi kapsamındaki başvurularla bağlantılı olarak Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru sisteminin etkililiğini inceleme hakkını saklı tutmaktadır. Bu bakımdan, bu başvuru yolunun hem teoride hem de uygulamada etkili olduğunu kanıtlamak Hükümete düşmektedir (daha önce anılan Uzun, § 71)."

C. Karşılaştırmalı Hukuk

32. 12/3/1951 tarihli Almanya Federal Anayasa Mahkemesi Kanunu'nun 90. ve devamı maddelerinde anayasa şikâyeti düzenlenmiştir. Bu Kanun'un 95. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre Anayasa Mahkemesi, ihlale yol açan yargısal kararı ortadan kaldırabileceği gibi bazı hâllerde başvuruya konu davayı yeniden incelenmek üzere yetkili bir mahkemeye göndermeye de karar verebilir. Kanun'un 31. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre Anayasa Mahkemesi kararları bütün mahkemeler ve kamusal makamlar dâhil anayasal kurumları bağlayıcı niteliktedir. 3/10/1979 tarihli ve 2/1979 sayılı İspanya Anayasa Mahkemesi Kanunu'nun 41. ve devamı maddelerinde "amparo" adı verilen bireysel başvuru usulü düzenlenmiştir. Anılan Kanun'un 55. maddesine göre Anayasa Mahkemesi ihlale yol açan yargısal kararları iptal edebileceği gibi başvurucunun temel hak ve hürriyetinin ihlalinin tespiti hâlinde bu ihlalin bütün sonuçlarıyla giderilebilmesi için gerekli tedbirleri de alabilir. Kanun'un 87. maddesine göre de Anayasa Mahkemesinin kararları bütün kamu organlarını bağlayıcı ve icra edilebilir niteliktedir. Kanun'un 92. maddesiyle de Anayasa Mahkemesi, kararlarının etkili bir biçimde uygulanmasını sağlamakla görevli kılınmıştır.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

33. Anayasa Mahkemesinin 21/12/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

34. Başvurucu; Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında hak ihlalini giderecek merci olarak İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesi belirlenmişken Mahkemenin dosyayı Yargıtaya göndermesi, Yargıtayın da ihlal kararına uyulmamasına yönelik bir karar tesis etmesi nedeniyle adil yargılanma ve siyasi faaliyette bulunma hakkının süregelen bir şekilde ihlal edildiğini iddia etmiştir. Başvurucu, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararlarının mahkemelerce Anayasa'ya ve kanunlara uygunluk yönünden denetlenmesinin anayasal veya yasal olarak mümkün olmadığını ve Anayasa Mahkemesinin ihlal tespit ederek bu ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılmasına hükmettiği durumlarda ilgili mercilerin görevinin ihlal kararının niteliğini dikkate alarak ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde yargılama yapmak olduğunu belirtmiştir. Bu zorunluluğun bir hukuk devletinde ihlalin giderilmesi amacıyla mahkemeye erişim hakkının hayata geçirilmesi olduğunu ifade eden başvurucu, bu hakka bağlı olarak adil yargılanma ilkesinin anayasal güvencelere aykırı şekilde ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında hakkındaki mahkûmiyet hükmünün infazının durdurulması ve tahliye edilmesi gerektiği

açıkça belirtildiği hâlde tahliye edilmeyerek ceza infaz kurumunda hükümlü statüsüyle mahkûmiyet hükmünün infazına devam edilmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

35. Bakanlık görüşünde; Anayasa'nın 14. maddesinin kapsamının yargı kararlarıyla öngörülebilir bir şekilde belirlenebileceği, başvurucuya isnat edilen suçun Anayasa'nın 14. maddesi kapsamında kaldığı ifade edilmiştir.

B. Değerlendirme

36. Anayasa'nın Anayasa Mahkemesinin "Görev ve yetkileri"ni düzenleyen 148. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Anayasa Mahkemesi ... bireysel başvuruları karara bağlar ...

Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir."

37. Anayasa'nın "Seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakları" kenar başlıklı 67. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı ve dördüncü fıkrası şöyledir:

"Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak ... seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasi parti içinde siyasi faaliyette bulunma ... hakkına sahiptir.

Bu hakların kullanılması kanunla düzenlenir."

38. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile ikinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

Şekil ve şartları kanunda gösterilen:

Mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi; ... halleri dışında kimse hürriyetinden yoksun bırakılamaz."

39. Bireysel başvuru hakkı, Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrasında düzenlenmiştir. Buna göre herkes, Anayasa'da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Sözleşme) kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Bu hak, Anayasa'nın 40. maddesinde güvenceye bağlanan etkili başvuru hakkının özel bir görünümüdür. Anayasa Mahkemesi daha önce bireysel başvuru hakkının etkili başvuru hakkı kapsamında Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanında bulunduğunu açıklamıştır (Ruhi Abat, B. No: 2014/4724, 7/3/2019, §§ 44,45). Bu itibarla başvurucunun, ilk derece mahkemesinin ve Yargıtayın ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde yargılama yapmamaları nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı ve etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddialarının bir bütün olarak bireysel başvuru hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

40. Başvurucu, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararının gereğinin yerine getirilmemesi nedeniyle seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkına yönelik ihlalin devam ettiğini iddia etmektedir. Seçilme hakkı sadece seçimlerde aday olma hakkını değil aynı zamanda ilgilinin seçildikten sonra milletvekili sıfatıyla temsil yetkisini fiilen kullanabilmesini de kapsar. Bu bağlamda seçilmiş milletvekilinin yasama faaliyetine katılmasına yönelik sınırlamalar onun

seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkına yönelik bir müdahale teşkil eder. Başvurucunun bu iddialarının seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkı kapsamında incelenmesi gerekir (Kadri Enis Berberoğlu (2) [GK], B. No: 2018/30030, 17/9/2020, §§ 56-60).

41. Başvurucunun Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için hakkındaki mahkûmiyet hükmünün infazının durdurulmasına ve ceza infaz kurumundan tahliyesine karar verilmesi gerektiğine hükmedildiği hâlde mahkûmiyet hükmünün hukuka aykırı olarak infazına devam edildiği iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir (Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, § 122).

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

42. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan bireysel başvuru hakkı, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkı ile kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. İhlal Kararının Gereklerinin Yerine Getirilip Getirilmediği

43. Anayasa Mahkemesi tarafından verilen bir ihlal kararının gereklerinin yerine getirilmemesi daha önce verilen ihlalin devam ettiği anlamına gelir. Bu bakımdan Anayasa Mahkemesinin ihlal kararının gereklerinin yerine getirilmediğine ilişkin iddiaları incelemek de bireysel başvuruları incelemeye yetkili olan Anayasa Mahkemesinin görev alanına girer (Şahin Alpay (3), B. No: 2018/10327, 3/12/2020, § 39; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, § 52; Kadri Enis Berberoğlu (3), § 73). Bu sebeple eldeki başvuruda Anayasa Mahkemesince yapılacak inceleme, olayların baştan itibaren yeniden değerlendirilmesi değil daha önce verilen ihlal kararının gereklerinin yerine getirilip getirilmediğinin ve bu kapsamda başvurucunun anayasal haklarının ihlal edilip edilmediğinin tespitiyle sınırlı olacaktır (Sıddıka Dülek ve diğerleri, B. No: 2013/2750, 17/2/2016, § 70; Mehmet Ali Ayhan (2), B. No: 2016/7967, 22/7/2020, § 54; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), § 52; Kadri Enis Berberoğlu (3), § 74).

44. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 55, 57). Bu zorunluluk, doğrudan Anayasa'nın 148. maddesinde düzenlenen bireysel başvuru hakkının bir gereği olup bu anayasal haktan kaynaklanmaktadır.

45. Nitekim kanun koyucu da Anayasa koyucunun iradesi, ayrıca AİHM'in iç hukukta tüketilmesi gereken etkili yol içtihadı ve karşılaştırmalı hukuk örnekleri doğrultusunda 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (1) numaralı fıkrasında; bireysel başvuruların esas incelemesi sonunda başvurucunun hakkının ihlal edildiğine kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedileceğini düzenlemiştir. Bireysel başvuru yolu, bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin kamu gücü

tarafından yapılan bir ihlalin tespiti durumunda bu ihlalin sonuçlarını ortadan kaldıran veya meydana gelen zararı giderecek şekilde hukuki sonuçlar doğuran bir başvuru yolu niteliğindedir. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin bireysel başvurular kapsamındaki görev ve yetkisi, hakkın ihlal edilip edilmediğinin tespitiyle sınırlı olmayıp tespit edilen ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlerin belirlenmesini de kapsamaktadır. Kanun'da ihlalin ve sonuçlarının nasıl ortadan kaldırılacağına ilişkin belirleme yapma bakımından Anayasa Mahkemesine geniş bir takdir yetkisi verilmiştir (bkz. AYM, E.2011/59, K.2012/34, 1/3/2012; Şahin Alpay (2) [GK], B. No: 2018/3007, 15/3/2018, §§ 56-58; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), § 53; Kadri Enis Berberoğlu (3), §§ 90-92).

46. Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı üzerine, devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere mahkemelerce gerçekleştirilmesi gereken yargısal işlemlerin bütününe 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinde "yeniden yargılama" denilmiştir. Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak hükmedilen yeniden yargılama, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı bir müessesedir (usul hukukunda yer alan yargılamanın yenilenmesi müessesesine ilişkin açıklamalar için bkz. Kadri Enis Berberoğlu (3), § 97). Anayasa Mahkemesinin hükmettiği yeniden yargılama kurumu aşağıda sayılan özellikleri gösterir (Kadri Enis Berberoğlu (3), § 98).

i. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırması için yeniden yargılama yapmak üzere dosyanın ilgili mahkemeye gönderilmesine karar verilmesi hâlinde ilgili mahkeme taraflarca başvuru yapılmasını beklemeksizin yeniden yargılamaya ilişkin işlemleri başlatmak zorundadır (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), § 58; Kadri Enis Berberoğlu (2), § 134).

ii. Yeniden yargılama yapılması kararı kendisine ulaşan mahkemelerin yeniden yargılama sebebinin varlığı hususunda herhangi bir takdir yetkisi olmadığı gibi yeniden yargılama yapılacak hâllerde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak bir kabul edilebilirlik incelemesi aşaması da bulunmamaktadır (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), § 58; Kadri Enis Berberoğlu (2), § 134). Zira 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasının "Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir" biçimindeki birinci cümlesi uyarınca Anayasa Mahkemesi ihlal kararı ile birlikte yeniden yargılama yapılmasına bizzat karar vermektedir. Bu sebeple dosyanın yeniden yargılama için gönderildiği mahkemenin bu yönde karar alması gerekmez. Derece mahkemesi doğrudan yeniden yargılama işlemlerini başlatır (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), § 59; Kadri Enis Berberoğlu (2), § 135).

iii. Anayasa Mahkemesinin yeniden yargılama yapılmasına karar vermesi muhakkak duruşma açılması gerektiği şeklinde anlaşılamaz. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasının "Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir" biçimindeki son cümlesi uyarınca Anayasa Mahkemesince tespit edilen ihlalin giderimi, işin niteliğine ve giderim için Anayasa Mahkemesinin yapılmasına karar verdiği işlemlerin çeşidine veya ilgili yargı yolunun imkân ve zorunluluklarına göre dosya üzerinden yargısal işlemlerin yapılması biçiminde olabileceği gibi yargılamanın duruşma açılarak yeniden yapılması şeklinde de olabilir. Hangi yöntemle ihlalin sonuçlarının giderileceği belirlenirken elbette ihlalin niteliği nazara alınarak bir değerlendirme yapılmalıdır (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), § 59).

iv. Kural olarak ilgili merci ihlal kararının niteliğini dikkate alarak bu ihlalin ve sonuçlarının

ortadan kaldırılması için gerekenleri kendisi takdir edebilir. Ancak 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin "İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir." biçimindeki (1) numaralı fıkrası uyarınca Anayasa Mahkemesi ihlal kararı ile birlikte ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere de hükmetmiş ise ilk derece mahkemesinin veya kamu gücünü kullanan diğer organların yapılması gerekenlerin zorundalığı veya yerindeliği konusunda bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Anayasa Mahkemesi ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için alınması gereken tedbiri veya yöntemi açıkça gösterdiğinde ilgili merci bunun gereklerini yapmak zorundadır (Kenan Yıldırım ve Turan Yıldırım, B. No: 2013/711, 3/4/2014, § 82; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), § 60).

v. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin bir ihlal kararı kendisine ulaşan mahkemenin anayasal ve yasal yükümlülüğü, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararlarının uygunluğunu veya yerindeliğini sorgulamak değil ihlalin sonuçlarını gidermek üzere ilgili usul hukukunun imkân ve gereklilikleri çerçevesinde yargısal işlemlere başlamaktır (Wikimedia Foundation Inc. ve diğerleri [GK], B. No: 2017/22355, 26/12/2019, § 102; Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), § 57).

vi. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkemenin Anayasa Mahkemesince belirleneceği ifade edilmiştir. Zira kurala göre ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapılmasına karar verildiğinde dosya ihlale neden olan kararı veren mahkemeye değil ilgili mahkemeye gönderilmelidir. Bu sebeple somut başvurunun şartları, ihlalin niteliği ve ihlal nedeniyle meydana gelen ve ortadan kaldırılması gereken sonuçlara göre Anayasa Mahkemesi, yeniden yargılamayı yapacak olan mahkemeyi ilgili usul hukukunun kurallarını da gözeterek belirleme yetkisini haizdir.

47. Anayasa'nın "Anayasa Mahkemesinin kararları" kenar başlıklı 153. maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesi ile altıncı fıkrası şöyledir:

" Anayasa Mahkemesinin kararları kesindir.

Anayasa Mahkemesi kararları Resmî Gazetede hemen yayımlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzelkişileri bağlar."

48. Anayasa'nın 13. maddesinde temel hak ve hürriyetlere yönelik sınırlandırmaların Anayasa'nın sözüne aykırı olamayacağı hükme bağlanmıştır.Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan Anayasa'nın sözü, Anayasa'nın metnini yani lafzını ifade etmektedir. Mevcut başvuruda Anayasa'nın 153. maddesinin altıncı fıkrasına aykırı davranıldığı tespit edildiği takdirde başvurucunun bireysel başvuru hakkının, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkı ile kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği sonucuna varılacaktır. Norm denetiminde olduğu gibi bireysel başvuru yolunda da Anayasa hükümlerinin nihai ve bağlayıcı olarak yorumlanması yetkisi Anayasa Mahkemesine aittir (Kadri Enis Berberoğlu (2), § 71; Kadri Enis Berberoğlu (3), § 81).

49. Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığına ilişkin anayasal hüküm, bireysel başvuru kapsamında ihlal edildiğine karar verilen temel hak ve özgürlükler için de geçerli olan ek bir güvencedir (Kadri Enis Berberoğlu (2), §§ 68, 69; Kadri Enis Berberoğlu (3), §§79, 80; Ersin Basın ve Yayıncılık San. ve Tic. Ltd. Şti. ve diğerleri, B. No: 2016/54096, 30/6/2021, §§ 71, 72). Başvuruya konu somut olayda İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesi ile Yargıtay 3. Ceza Dairesi anayasal ve yasal zorunlulukları gözardı ederek başvurucu

hakkında yeniden yargılama işlemlerine başlamamış, hükmün infazına devam olunmuş ve başvurucunun hükümlü statüsü sürdürülmüştür. Sonuç olarak Anayasa Mahkemesinin ihlal kararının gereği yerine getirilmemiştir. Anayasa Mahkemesi kararlarının yerine getirilmemesi, Anayasa'nın 153. maddesinin altıncı fıkrasında Anayasa Mahkemesi kararlarının yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlayacağı hükmü ile çatışan bir durum ortaya çıkmıştır.

b. Başvuruya Konu Kararların Değerlendirilmesi

50. Somut olayda Anayasa Mahkemesi, başvurucunun seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlalini sonlandırması ve sonuçlarını ortadan kaldırması için İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinden başvurucunun yeniden yargılamasına başlanmasını, mahkûmiyet hükmünün infazının durdurulmasını, ceza infaz kurumundan tahliyesinin sağlanmasını ve başvurucunun seçilme ve siyasi faaliyette bulunma haklarını kullanabilmesi için Anayasa'nın 83. maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca yargılamanın durmasına karar verilmesini istemiştir (Şerafettin Can Atalay (2), §§ 110-119). Buna rağmen mahkeme, usul hukukunda kendisine verilmemiş bir yetkiyi kullanarak ihlal kararının gereğini yerine getirmekten kaçınmış ve dosyayı Yargıtay 3. Ceza Dairesine göndermiştir. Daire de "Anayasa Mahkemesi kararına uyulmamasına" şeklinde Türk hukukunda bulunmayan bir karar vermiştir (ihlal kararı sonrasındaki süreç için bkz. §§ 14-18).

51. Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için, kararını ihlale neden olan kararı veren mahkemeye değil ilgili mahkemeye göndermektedir (bkz § 46). Kanun hükümleri açık olmakla birlikte uygulamada da bu konuda bir tereddüt bulunmamaktadır. Nitekim eldeki olayla benzer olan Kadri Enis Berberoğlu (2) (aynı kararda bkz. § 140) ve Ömer Faruk Gergerlioğlu (aynı kararda bkz. 1/7/2021, § 197) kararlarında başvuruculara haklarına yapılan müdahaleler temyiz merciinin kararlarından kaynaklanmış olmakla birlikte ihlal kararları ihlali ve sonuçlarını gidermek üzere ilk derece mahkemelerine gönderilmiştir.

52. Eldeki başvuruda Anayasa Mahkemesi yeniden yargılama işlemlerinde ilgili mahkemenin İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesi olduğuna karar vermiştir. İhlal kararı kendisine gönderildiği ilk derece mahkemesi yeniden yargılama işlemlerine başlaması gerekirken 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin amir hükmüne açıkça aykırı olarak önce bir müzekkereyle, daha sonra da bir ek kararla dosyayı Yargıtaya göndermiştir (bkz. §§ 14, 15).

53. Yargıtay 3. Ceza Dairesinin "Anayasa Mahkemesi kararına uyulmamasına" şeklindeki kararı ise Anayasa ve 6216 sayılı Kanun'a aykırı olduğu gibi 5271 sayılı Kanun'da veya diğer kanunlarda bulunmayan bir karar türüdür. Esasen Anayasa'nın bireysel başvuru hakkını güvence altına alan 148. maddesi ve bireysel başvuru kararları dâhil Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığını düzenleyen 153. maddesi karşısında böyle bir karar türünün olması da mümkün değildir. Belirtmek gerekir ki bir anayasal kurum olan Yargıtayın yetki ve görevleri Anayasa'nın 154. maddesinin "Yargıtay, adliye mahkemelerince verilen ve kanunun başka bir adlî yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Kanunla gösterilen belli davalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar." biçimindeki birinci fıkrasında açıkça gösterilmiştir. Anayasa Mahkemesinin ihlal kararlarından sonra yapılacak yeniden yargılamalarda ise ihlal hangi aşamada gerçekleşirse gerçekleşsin Yargıtay'ın doğrudan görevli olduğuna dair bir kanun hükmü bulunmamaktadır. Bu çerçevede temyiz mercii olan Yargıtay'ın bu incelemeyi yapıp dosyadan el çektikten sonra tekrar aynı dosyada olağan yollarla görev ifa edebilmesi, ancak

dosyada yeniden yargılama başlatıldıktan sonra derece mahkemelerince verilen kararın olağan kanun yolları çerçevesinde temyiz edilmesiyle mümkün olabilir. Bunun istisnası Anayasa Mahkemesinin tespit ettiği bir ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için ilgili mahkemenin Yargıtay olduğuna karar vermesidir. Bu durumda 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca ihlal kararı yeniden yargılama yapması için Yargıtaya gönderilir. Eldeki başvuruya konu yargılamada ise Anayasa Mahkemesi, İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesini ilgili mahkeme olarak belirlediği için Yargıtayın 6216 sayılı Kanun kapsamında yeniden yargılama yetki ve görevi bulunmamaktadır.

54. Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, ihlal kararının gönderildiği ilk derece mahkemesi Anayasa Mahkemesinin kararı uyarınca önüne gelen dosyada yeniden yargılamayla ilgili görevini yerine getirmemiş, başvurucunun Anayasa'nın 67. ve 83. maddelerinde korunan haklarını da gözeten bir yargılama yapmamıştır. İlk derece mahkemesinin dosyayı Yargıtaya göndermesi sonucunda Anayasa’nın 36. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan hiçbir mahkemenin görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamayacağı kuralından doğan mahkemeye erişim hakkına, 6216 sayılı Kanun'un amir hükmü gereği yeniden yargılama işlemlerine başlanarak ihlal kararına uygun bir karar verilmeyerek etkili karar hakkına ve Anayasa'nın 37. maddesinde güvence altına alınan tabii hâkim güvencesine de aykırı hareket edilmiştir (mahkemeye erişim hakkı ve etkili karar hakkı için bkz. Ali Atlı, B. No: 2013/500, 20/3/2014, § 49, 60; Hasan İşten, B. No: 2015/1950, 22/2/2018, § 36; İbrahim Demiroğlu [GK], B. No: 2017/15698, 26/7/2019, § 55; tabii hâkim güvencesi için bkz. Ahmet Zeki Üçok, B. No: 2013/1966, 25/3/2015, § 33; Tahir Gökatalay, B. No: 2013/1780, 20/3/2014, §§ 79, 80). Sonuç olarak, somut olayda mahkemelerin izlemiş olduğu yöntem, başvurucuyu yargılama güvencelerinden tümüyle yoksun bırakmıştır. Başka bir ifadeyle yeniden yargılama dosyası görevi ve yetkisi olmayan bir mahkemece karara bağlanarak Anayasa'nın 142. maddesinin amir hükmüne ve Anayasa'nın 37. maddesinde yer alan tabii hâkim ilkesine açıkça aykırı hareket edilmiştir.

c. Anayasa Mahkemesi Kararlarının İcra Edilmemesinin Anayasal Sonuçları

55. Bir hukuk devletinde Anayasa Mahkemesi kararları da dâhil olmak üzere uyuşmazlıkların çözümüne ilişkin mahkeme kararlarının bağlayıcı olmaması da düşünülemez. Nitekim Anayasa'nın 138. maddesinin son fıkrasında, yasama ve yürütme organları ile idarenin mahkeme kararlarına uymak zorunda oldukları ifade edilmiştir. Diğer taraftan Anayasa'nın 36. maddesinde yer alan adil yargılanma hakkının unsurlarından biri olan mahkemeye erişim hakkı, bir uyuşmazlığı mahkeme önüne götürme ve mahkemece verilen kararın uygulanmasını isteme haklarını da kapsar. Mahkeme kararlarının uygulanması yargılamanın dışında olmakla birlikte yargılama sürecini tamamlayan ve yargılamanın sonuç doğurmasını sağlayan bir unsurdur (AYM, E.2014/149, K.2014/151, 2/10/2014; Ahmet Yıldırım, B. No: 2012/144, 2/10/2013, § 28; Kadri Enis Berberoğlu (3), § 101).

56. Öte yandan Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrasıyla şartlarını yerine getiren herkese Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunma hakkı verilmiştir. Başka bir deyişle bireysel başvuru hakkı, anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri süren herkeseihlalin tespiti ve giderilmesi amacıyla Anayasa Mahkemesine başvuru yapma imkânı tanıyan anayasal bir haktır (Ruhi Abat, § 48). Hiç kuşkusuz Anayasa Mahkemesi kararlarının etkili şekilde uygulanması da bireysel başvuru hakkının ayrılmaz bir parçasıdır. Anayasa Mahkemesi tarafından verilen kararların ihlal kararında tespit edildiği şekliyle icra edilmemesi etkili başvuru hakkının özel bir türü olan bireysel başvuru hakkının açık ve ağır

bir şekilde ihlali anlamına gelmektedir. Bireysel başvuru kararlarının uygulanmaması Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmayı anlamsız hâle getirecektir. Nitekim tam da bu sebeplerle Anayasa'nın 153. maddesinin son fıkrasında Anayasa Mahkemesi kararlarına uyma ve bu kararları değiştirmeksizin yerine getirme hususunda yasama, yürütme ve yargı organları ile idare makamlarına herhangi bir takdir yetkisi tanınmamış veya bu konuda bir istisnaya yer verilmemiştir (bkz. Kadri Enis Berberoğlu (3), § 102).

57. Bu bağlamda Anayasa koyucunun gerekçesinde günümüzde, temel hakların korunması amacıyla bireysel başvuru yolunun pek çok uygar ülkede anayasa yargısının ayrılmaz bir parçası kabul edilmesine özellikle vurgu yapıldığına işaret etmek gerekir (bkz. § 19). Nitekim etkili olduğu kabul edilen karşılaştırmalı hukuk örneklerinde anayasa mahkemelerinin bireysel başvuru kararlarının bağlayıcılığı hususu açık olarak anayasal ve kanuni düzenlemelerle güvence altına alınmış olup anayasa mahkemeleri de bu hakkın gereği olarak temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğinin tespiti ile birlikte yeniden yargılama yapılması ve hatta ihlale yol açan kararların doğrudan iptal edilmesi veya ortadan kaldırılması dâhil ihlalden önceki duruma dönülmesini sağlayacak yetkilerle donatılmıştır (bkz. § 32).

58. Anayasa Mahkemesi kararlarının ilgili mahkemelerce veya diğer kamu makamlarınca yerine getirilmemesi veya icrasının geciktirilmesi bireyin yaşamı ve devletin işleyişi üzerinde gözardı edilemez derin etkiler bırakır. İlk olarak yargı kararlarının yerine getirilmemesi hâlinde bireylerin yargı kararıyla kendilerine sağlanan hak ve özgürlükleri kullanabilmeleri mümkün olmaz (Şahin Alpay (2), § 61). Hukukun üstünlüğünün geçerli olduğu bir devlette, bireylerin hukuk sistemine olan güvenini ve saygısını koruma adına vazgeçilemez bir görev ifa eden yargı kararlarının zamanında yerine getirilmeyerek sonuçsuz bırakılması kabul edilemez (Ferda Yeşiltepe [GK], B. No: 2014/7621, 25/07/2017, § 36). Aksinin kabulü hukuk devletinin varlığından söz edilmesini imkânsız kılar. Bu sebeple devlet, yargı kararlarının zamanında yerine getirilmesini sağlayarak bireyler aleyhine oluşabilecek hak kayıplarını engellemekle ve bu yolla bireylerin hukuk sistemine olan güvenini ve saygısını korumakla yükümlüdür (Kadri Enis Berberoğlu (3), § 103).

59. Mahkeme kararlarının ve somut olayda olduğu gibi Anayasa Mahkemesi kararlarının yerine getirilmemesinin ikinci sonucu hukukun üstünlüğü ilkesinin zedelenmesiyle ortaya çıkmaktadır. Hukukun üstünlüğü sadece hukuka aykırılıkların tespit edilmesiyle değil bunların tüm sonuçlarıyla ortadan kaldırılması ve mahkeme kararlarının gecikmeksizin uygulanmasıyla sağlanabilir (AYM, E.2014/149, K.2014/151, 2/10/2014). Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru kapsamında temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine ilişkin olarak verdiği kararların yerine getirilmemesi ise mahkemeye erişim hakkı bağlamında, hukukun üstünlüğü ilkesine aykırılığı daha da vahim hâle getirecektir. Zira bireysel başvuru, temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini iddia eden bireylerin olağan hukuk yollarını kullanarak sonuç alamadıkları bir durumda son çare olarak başvurdukları bir hak arama yoludur. Bu nitelikteki bir hak arama yolunda verilen kararların yerine getirilmemesi, bireylerin ve toplumun hukuk devletine olan inancını zedeler ve temel anayasal düzene zarar verir (Şahin Alpay (2), § 62; Kadri Enis Berberoğlu (3), § 104).

60. Hiç kuşkusuz Türkiye Cumhuriyeti Anayasası özellikle devlet gücünü kullanan organlar karşısında bireylerin haklarını ve özgürlüklerini koruyan bir demokrasiyi ve hukuk devletini benimsemektedir. Nitekim Türkiye Cumhuriyeti Devletinin -diğer nitelikleri yanında- demokratik bir devlet olduğunu belirten Anayasa'nın 2. maddesiningerekçesi bu hususu açıkça ifade etmiştir. Buna göre Anayasa "Siyasi rejimler içinde insan haysiyetini en iyi

koruyan, gerçekleştiren ve teminat altına alan demokratik rejimi benimsemiştir." (Kadri Enis Berberoğlu (3), § 105). Bu doğrultuda bireysel başvuru hakkını yalnızca Anayasa Mahkemesine erişim ve bağlayıcı olmayan bir karar alınması ile sınırlı olarak yorumlamak ve bireysel başvuruyu teorik bir hak olarak görmek başvurucuların Anayasa Mahkemesi kararının icra edileceğine dair meşru beklentilerine de zarar verir. Hâlbuki bireysel başvuru Anayasa'da uyulması zorunlu ve bağlayıcı kararların alındığı bir yol olarak düzenlenmiştir. Hiç kuşkusuz Anayasa'nın 153. maddesinin açık hükmüne rağmen Anayasa Mahkemesi kararlarının uygulanmayarak hak ve özgürlüklerin etkili bir şekilde korunması yükümlülüğünün yerine getirilmemesi devlet organlarının uymakla yükümlü oldukları Anayasa'nın üstünlüğü ve bağlayıcılığı ilkelerine aykırı durumlara yol açar.

61. Anayasa'nın ''Anayasanın bağlayıcılığı ve üstünlüğü'' kenar başlıklı 11. maddesinde "Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır. Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz." hükmü ile Anayasa'nın normlar hiyerarşisinin en üstünde yer aldığı açıkça ifade edilmiştir. Demokratik toplumlarda, kamu gücünü kullanan organların kararlarının normlar hiyerarşisinde en üstte yer alan Anayasa'ya uygun olduğuna olan inanç, kamu gücünü kullananların kararlarını meşru hâle getirir. Bu meşruiyet, kamu gücünü kullanan organların tüm eylemlerinde ve kararlarında sürekli bulunmalıdır. Söz konusu demokratik meşruiyetin sağlanması zorunluluğunun sonucunda Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yolu etkili bir yargısal mekanizma olarak benimsenmiştir. Etkili bir mekanizma olmasının sebebi yalnızca teknik meselelerin üstesinden gelme kapasitesi ile ilgili değil, Anayasa Mahkemesinin kamu gücünü kullanan organların anayasal hak ve özgürlüklerden herhangi birini ihlal etmesi durumunda ihlali ve sonuçlarını giderebilme kapasitesi olması nedeniyledir (Kadri Enis Berberoğlu (3), §§ 106,107).

62. Anayasa Mahkemesinin Anayasa ile kendisine verilen temel hak ve özgürlükleri koruma fonksiyonunu yerine getiremediği durumlarda etkili bir yargısal mekanizma sağlanmış olamaz. Daha da önemlisi, Anayasa'nın kesin ve bağlayıcı olduğu yönündeki153. maddesinin altıncı fıkrasının açık hükmüne rağmen kamu gücünü kullanan organların Anayasa Mahkemesi kararlarına uymamaları, bu organların kararlarının anayasal meşruiyetine gölge düşürdüğü gibi demokratik bir hukuk devletinde anayasa yargısının temel amacı olan ve kamu gücünü kullanan tüm organların anayasal ilke ve normlara göre hareket etmesini ifade eden Anayasa'nın üstünlüğü ilkesini de işlevsiz hâle getirir (Kadri Enis Berberoğlu (3), § 108).

63. Bu hayati nedenlerle Anayasa, Anayasa Mahkemesini diğer bazı anayasal veya yasal kurumlardan farklı olarak istişari nitelikte görüş bildiren bir organ olarak düzenlememiştir. Anayasa Mahkemesi kararları, mahkemeler ve kamu gücünü kullanan diğer organlar tarafından dikkate alınmayabilecek tavsiye veya temenni mahiyetinde kararlar olmadığından bu kararların bağlayıcılığı Anayasa'da özel olarak düzenlenmiştir. Anayasa'nın 153. maddesinin altıncı fıkrasında, Anayasa'nın 138. maddesinden farklı olarak Anayasa Mahkemesi kararlarının yargı organları yönünden de bağlayıcı olduğu ifade edilmiştir (Kadri Enis Berberoğlu (3), §§ 109, 110).

64. Nitekim Yargıtay 3. Ceza Dairesinin başvuruya konu kararı dışında Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruya ilişkin kararlarının bağlayıcı olduğuna dair Yargıtay ve Danıştayın müstakar kararları dikkate alındığında Türk hukukunda bu konuda bir uygulama sorununun da bulunmadığı görülmektedir (bkz. §§ 24-28). Yargıtay Ceza Genel Kurulu, bu başvurudakine benzer mahiyette olan bir olayla ilgili olarak yakın tarihli bir kararında

"Anayasa Mahkemesinin diğer kararları gibi bireysel başvuruları inceleyen Bölüm kararları da yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlamaktadır... Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığı ve içtihadi anlamda yol gösterici niteliği tartışmasızdır..." diyerek Anayasa koyucunun Anayasa'nın 153. maddesinin altıncı fıkrasında yer verdiği Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcı olduğuna ilişkin iradesinin altını çizmiştir (bkz. § 24).

65. Dahası başvuruya konu ayrıksı kararı veren Yargıtay 3. Ceza Dairesinin çok sayıda kararında AİHM'in, Anayasa'nın 153. maddesinin altıncı fıkrasından doğan bağlayıcı niteliğini dikkate alarak, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruya ilişkin kararlarına uygulamada riayet edilmesinden ve etkin bir şekilde uygulanmasından şüphe duyulmasına yer olmadığı yönündeki görüşü aktarılmış ve "Asıl olanın haksız, ölçüsüz bir müdahaleye maruz bırakılan temel hakkın bir an önce teslimi olduğuna göre, sair çatışma ve tartışmaların bu değerin önüne geçmesine 'hukuk düzeninin tekliği' ilkesi de müsaade etmez." denilmek suretiyle hukuk sisteminin bütünlük değerine atıfla mahkemelerin hukuk sisteminde bütünlüğü sağlayacak yorumu benimsemeleri gerektiği ortaya konulmuştur (bkz. §§ 25, 26). Dolayısıyla uygulamada bireysel başvuruya ilişkin olanlar da dâhil olmak üzere Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığına dair bir tereddüt bulunmamaktadır.

66. Anayasa'nın 153. maddesinin birinci ve 6216 sayılı Kanun'un 66. maddesinin (1) numaralı fıkralarında Anayasa Mahkemesi kararlarının kesin olduğu ifade edilmiştir. Anayasa'da ve anılan Kanun'da Anayasa Mahkemesi kararlarına karşı başvurulabilecek herhangi bir merci öngörülmemiştir. Dolayısıyla kamu gücünün eylem, işlem ve ihmallerinin Anayasa'ya uygunluğunu kesin ve bağlayıcı olarak karara bağlama yetkisi münhasıran Anayasa Mahkemesine aittir. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru yoluyla bir temel hak ve özgürlüğün ihlal edildiğine karar verdiğinde, herhangi bir merciin bu kararın Anayasa'ya veya kanuna uygun olup olmadığını inceleme ve denetleme yetkisi bulunmamaktadır. Aksinin kabulü, Anayasa'nın 6. maddesinin üçüncü fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz." hükmü ile bağdaşmaz (Kadri Enis Berberoğlu (3), §§ 112, 113).

67. Nitekim Anayasa'nın söz konusu amir hükümlerini gözeten Yargıtay Ceza Genel Kurulu Anayasa Mahkemesinin Ömer Faruk Gergerlioğlu ve Leyla Güven kararlarında "Anayasa'nın 14. maddesine atıf yapan Anayasa'nın 83. maddesindeki istisnanın temel güvencelere sahip, belirliliği ve öngörülebilirliği sağlayan anayasal ve yasal bir düzenleme olmadığı hususundaki tespitleri" ışığında seçimlerden önce soruşturmasına başlanmış olan milletvekillerine isnat edilen suçların Anayasa'nın 14. maddesi kapsamında kaldığından bahisle yargılanmalarının mümkün olmadığı sonucuna ulaşmıştır (bkz. § 24). Yargıtay 3. Ceza Dairesi de konuya ilişkin önceki kararlarında "Anayasanın 83. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan 'Anayasanın 14 üncü maddesindeki durumlar' ibaresinin kapsamının, Anayasa Mahkemesinin Daireyi de bağlayan kararları doğrultusunda yorumlanması ve belirlenmesi gerekmektedir..." diyerek bağlayıcılık konusunda Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay Ceza Kurulunun kararlarını takip etmiştir (bkz. §§ 25, 26).

d. Nihai Değerlendirmeler

68. Anayasa'nın 153. maddesinde yer alan ve Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcı olduğuna dair herhangi bir istisnası bulunmayan hükmün hukukun bütünüyle alakalı tutarlı kararlar almayı ve böylece yargısal bütünlüğü de sağlamayı tüm hukuk uygulayıcılarına şart koştuğu açıktır. Bu ilke uyarınca mahkemeler ve kamu gücünü kullanan diğer organlar,

Anayasa Mahkemesi kararlarını uygulamaktan veya gereğini yerine getirmekten hiç bir şekilde kaçınamaz. Türlü bahaneler ve hukuk tanımaz tutum ve davranışlarla Anayasa'yı koruma ve anayasal kurallara sadakat gösterme yükümlülüğü bulunan mahkemelerin ve kamu gücünü kullanan diğer organların, bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edilmesine ve mevcut ihlallerin sürdürülmesine neden olacak şekilde, Anayasa'nın öngördüğü hukuk düzenine karşı koyma anlamına gelen keyfi kararlara hiçbir hukuk sisteminde müsaade edilemez. Dolayısıyla bir hukuk devletinde anayasal hükümlere uymamanın ilgililer açısından cezai, idari ve hukuki sorumluluk doğuracağı açıktır (Kadri Enis Berberoğlu (3), §§ 142, 144).

69. Anayasa'nın Başlangıç kısmında bireyin ve toplumun devletten "huzurlu bir hayat talebine hakları bulunduğu" ve "her Türk vatandaşının bu Anayasadaki temel hak ve hürriyetlerden eşitlik ve sosyal adalet gereklerince yararlana[cağı]" vurgulanmıştır. Temel hakların güvence altına alındığı böyle bir hayata dair ümit ancak hukukun üstünlüğü ilkesinin hâkim olduğu anayasal düzenin korunması ile mümkündür. Nitekim yine Başlangıç kısmında"egemenliğin kayıtsız şartsız Türk Milletine ait olduğu ve bunu millet adına kullanmaya yetkili kılınan hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı" ifade edilmiştir (Kadri Enis Berberoğlu (3), § 143).

70. Anayasa ve kanunlar Anayasa Mahkemesi kararını yerine getirme yükümlülüğü altında olan kamu makamlarına ve somut olayda İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesine dosyayı farklı bir yargı merciine gönderme yetkisi vermediği gibi herhangi bir yargısal makama Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığını tartışma yetkisi de vermemektedir. Anayasa Mahkemesi kararının bağlayıcılığı, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için hükmettiği yapılması gerekenleri kapsadığı gibi ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak merciin belirlenmesini de kapsar (bkz. § 46/vi). Anayasa'nın açık düzenlemesi ve bireysel başvurunun işlevleri nazara alındığında Anayasa Mahkemesi kararının uygulanmasının reddedilmesi ve hukukun emrettiği yöntemler izlenerek ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmaması Anayasa'nın 153.maddesinin sözüyle açıkça çelişen ve Anayasa koyucunun iradesine aykırı bir yorum ve uygulama olmuştur.

71. Bireysel başvuru, temel hak ve özgürlüklerin korunmasında kaynağını doğrudan Anayasa'dan alan nihai ve en etkili ulusal hak arama yoludur. Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru kapsamındaki incelemesi, temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınmasında ve geliştirilmesinde bireylere en üst düzeyde koruma sağlar (Kadri Enis Berberoğlu (3), § 134). Anayasa Mahkemesi kararının uygulanmasının reddedilmesi başvurucu yönünden Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan bireysel başvuru hakkına ilişkin tüm güvenceleri anlamsız ve işlevsiz hâle getirmiştir.

72. İhlal kararından sonra yeniden yargılanmaya başlanmamış, başvurucu mahkumiyet hükmünün infazı durdurularak tahliye edilmemiş ve seçilmiş bir milletvekili olarak yasama faaliyetine katılamamıştır. Bu itibarla, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmaması ilgili hakka ilişkin güvencelerin yer aldığı Anayasa'nın 67. maddesine aykırılık teşkil etmektedir.

73. Başvurucu, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararına rağmen hâlen mahkûmiyet hükmünün infazı kapsamında hükümlü statüsüyle ceza infaz kurumunda tutulmaktadır. Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı ile başvurucunun ceza infaz kurumunda hükümlü statüsünün devam ettirilmesi hukuki dayanaktan yoksun hâle gelmiştir. Anayasa Mahkemesi kişilerin -Anayasa Mahkemesi kararına rağmen- özgürlüklerinden yoksun bırakılmaya devam

edilmelerini, tutulmanın keyfîliğine sebebiyet veren bir durum olarak kabul etmektedir. Bireylerin özgürlüklerine yönelik müdahalenin keyfî olmaması, olağanüstü yönetim usullerinin benimsendiği dönemlerde dahi uygulanması gereken temel bir güvencedir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, § 347; Kadri Enis Berberoğlu (3), §§ 132, 133). İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinin yetkisi dâhilinde kalan bir dosyayı Yargıtay 3. Ceza Dairesine göndermesiyle başlayan, Dairenin de Anayasa hükümlerini göz ardı ederek verdiği bir kararla şekillenen bu süreç Anayasa'nın sözüne açıkça aykırılık oluşturmuş ve neticede başvurucunun keyfî olarak özgürlüğünden yoksun bırakılmasına yol açmıştır. Bu durumda başvurucunun hükümlü statüsüyle hâlen ceza infaz kurumunda tutulması Anayasa'nın kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına ilişkin güvencelerin yer aldığı 19. maddesine aykırılık teşkil etmektedir.

74. Yukarıdaki açıklamalar ışığında, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararının uygulanmaması nedeniyle başvurucunun bireysel başvuru hakkı, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkı ile kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Muammer TOPAL, İrfan FİDAN ve Muhterem İNCE seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkı ile kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği görüşüne katılmamışlardır.

VI. GİDERİM

75. Başvurucu, ihlalin tespitini, infazın durdurulmasını, tahliye edilmesi için gereğinin yapılmasını ve 100.000 TL manevi tazminat ödenmesini talep etmiştir.

76. Seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkı ile kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı yönünden Anayasa Mahkemesinin Şerafettin Can Atalay (2) kararında tespit edilen tüm ihlallerin sonuçlarının ortadan kaldırılması ve bahsi geçen ihlal kararının gereğinin yerine getirilmesi zorunludur. Nitekim anılan kararda Anayasa Mahkemesi tarafından hükmedilen yeniden yargılama kararı uyarınca yeniden yargılamayla ilgili işlemlerin yerine getirilmesi, başvurucu hakkındaki mahkûmiyet hükmünün infazının durdurulması, başvurucunun ceza infaz kurumundan tahliyesinin sağlanması ve yeniden yapılacak yargılamada durma kararı verilmesi şeklindeki işlemlerin İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesince yerine getirilmesinin zorunlu olduğu açık şekilde ifade edilmiştir (Şerafettin Can Atalay (2),§ 117).

77. Buna göre Anayasa Mahkemesince başvurucu hakkında Şerafettin Can Atalay (2) kararı ve eldeki başvuruya ilişkin Şerafettin Can Atalay (3) kararında tespit edilen hak ihlali kararlarının ortadan kaldırılmasına yönelik olarak;

i. Yeniden yargılama işlemlerine başlanması,

ii. Mahkûmiyet hükmünün infazının durdurulması ve başvurucunun ceza infaz kurumundan tahliyesinin sağlanması,

iii. Başvurucunun hükümlü statüsünün sona erdirilmesi,

iv. Yeniden yapılacak yargılamada durma kararı verilmesi işlemlerinin yerine getirilmesi zorunludur. Bu amaçla işbu kararın İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesi gerekir.

78. Kararın bir örneğinin bilgi için ve ilgileri nedeniyle Türkiye Büyük Millet Meclisine ve Hâkimler ve Savcılar Kuruluna da gönderilmesi gerekir.

79. Ayrıca eski hâle getirme kuralı çerçevesinde başvurucuya manevi zararları karşılığında taleple bağlı kalınarak net 100.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

A. Seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkının, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ve bireysel başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. 1. Anayasa'nın 148. maddesinde güvence altına alınan bireysel başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE OYBİRLİĞİYLE,

2. Anayasa'nın 67. maddesinde güvence altına alınan seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkı ve Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE Muammer TOPAL, İrfan FİDAN ve Muhterem İNCE'nin karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Kararın bir örneğinin Anayasa Mahkemesinin icra edilmemiş olan Şerafettin Can Atalay (2) kararı ile eldeki başvuruya ilişkin Şerafettin Can Atalay (3) kararında tespit edilen hak ihlallerinin ortadan kaldırılmasına yönelik olarak İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesince başvurucunun yeniden yargılanmasına başlanması, mahkûmiyet hükmünün infazının durdurulması, ceza infaz kurumundan tahliyesinin sağlanması ve yeniden yapılacak yargılamada durma kararı verilmesi şeklindeki işlemlerin yerine getirilmesi için anılan mahkemeye (E.2021/178) GÖNDERİLMESİNE OYBİRLİĞİYLE,

D. Başvurucuya talebiyle bağlı kalınarak net 100.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE OYBİRLİĞİYLE,

E. 2.220,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 21.020,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için ve ilgileri nedeniyle Türkiye Büyük Millet Meclisine, Adalet Bakanlığına ve Hâkimler ve Savcılar Kuruluna GÖNDERİLMESİNE 21/12/2023 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

Olay Ve Olgular

1. Başvurucu; Gezi Parkı Kalkışması olarak bilinen ceza davasının sekiz sanığından biridir.

2. İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesince görülen davada, başvurucu hakkında Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetini ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs suçundan 25/4/2022 tarihinde mahkûmiyet kararı verilmiş; başvurucunun suçu yardım etme niteliğinde görülerek 18 yıl hapis cezası ile cezalandırılmasına ve hükümle birlikte tutuklanmasına karar verilmiştir. Başvurucunun anılan karara yönelik istinaf başvurusu tahliye talebiyle birlikte, Bölge Adliye Mahkemesinin 28/12/2022 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

3. Karar Yargıtay 3. Ceza Dairesinde temyiz incelemesindeyken başvurucu, 14 Mayıs 2023 tarihinde yapılan milletvekili genel seçimlerinde Türkiye İşçi Partisi Hatay milletvekili olarak seçilmiştir.

4. Başvurucu, milletvekili seçilmesi nedeniyle yasama dokunulmazlığına sahip olduğunu

belirterek ilgili Ceza Dairesinden Anayasa'nın 83. maddesi gereğince durma kararı verilmesini ve tahliye edilmesini talep etmiştir. Başvurucunun bu talebi, 3. Ceza Dairesinin 13/7/2023 tarihli kararıyla incelenmiş ve reddedilmiştir. Kararda, başvurucu hakkındaki iddiaların Anayasa'nın 14. maddesi kapsamında yer alan suçlara ilişkin olduğunu ve dokunulmazlık kapsamında kalmadığını belirtmiştir. Kararda;

"Temel hak ve hürriyetlerin kötüye kullanılamaması başlıklı 14. madde incelendiğinde kötüye kullanma olarak adlandırılan faaliyetler;

i) Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak,

ii) İnsan haklarına dayanan demokratik ve laik Cumhuriyeti ortadan kaldırmayı amaçlayan faaliyetlerde bulunmak,

iii) Devletin veya kişilerin, Anayasayla tanınan temel hak ve hürriyetlerin yok edilmesini veya Anayasada belirtilenden daha geniş şekilde sınırlandırılmasını amaçlayan bir faaliyette bulunmayı mümkün kılacak şekilde yorumlamak, şeklinde düzenlenmiştir.

Anayasa koyucu hangi suçların Anayasanın 14 üncü maddesi kapsamına gireceğine ilişkin somut bir niteleme yapmamış, bunun kapsamını belirlenmesini bilinçli olarak yargı içtihatlarına bırakmıştır. Anayasa Koyucunun iradesinin, milletvekilinin, Türkiye Cumhuriyeti'nin varlığına kasteden bir faaliyette bulunduğu takdirde dokunulmazlıktan yararlanmaya devam etmemesi gerektiği yönünde olduğu açıktır.

Her ne kadar Anayasa Mahkemesi'nin Ömer Faruk Gergerlioğlu ve Leyla Güven kararlarında 'Anayasa'nın 14. maddesinin birinci fıkrasının metninin Anayasa'nın 83. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan 'Anayasanın 14 üncü maddesindeki durumlar' ibaresini dolayısıyla da Anayasa'nın 14. maddesinin birinci fıkrası kapsamına girmesi nedeniyle yasama dokunulmazlığı dışında bırakılan suçları salt yargı organlarının kararlarıyla anlamlı bir şekilde belirlemeye ve böylece belirlilik ve öngörülebilirliği sağlayacak şekilde yorumlamaya elverişli olmadığı' ifade edilmiş ise de; Anayasa'nın 148. maddesi ile Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45 vd. maddeleri gözetildiğinde asli görevi norm denetimi olan Anayasa Mahkemesi'nin bir anayasa hükmüne yönelik inceleme ve denetleme yetkisinin şekil bakımından denetleme ile sınırlı olduğu ve tali nitelikteki bireysel başvuru yolu ile bir anayasa hükmünün yürürlükten kaldırılamayacağı veya uygulanmasının olanaksız hale getirilemeyeceği dikkate alındığında Anayasa Mahkemesi'nin meri anayasa normunu esastan iptal etme yetkisinin bulunmadığı, anayasa değişikliklerini sadece şekil bakımından inceleyip denetleyebildiği ve bireysel başvuru yoluyla meri anayasa normunun uygulanmasının ortadan kaldıracak veya işlevsiz hale getirecek şekilde bir karar vermesinin hukuken mümkün olmadığı cihetle, Anayasa Koyucunun 14 üncü maddede bilinçli olarak bıraktığı boşluğun maddede öngörülen faaliyetlerin devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne ve insan haklarına dayanan demokratik ve laik Cumhuriyete yönelen tehdidin ağırlığı ile orantılı olacak bir biçimde içtihatta süreklilik ve istikrar ilkeleri de gözetilerek yargı kararları ile doldurularak belirli hale getirilmesi ilgili anayasa normunun yürürlüğünün ve işlevinin korunması bakımından hukuk devletinin bir gereğidir.

Belirlilik ilkesi yalnızca kanuni belirliliği değil daha geniş anlamda hukuki belirliliği ifade etmektedir. Buna göre hukuk kurallarının belirliliğinin sağlanması yalnızca kanuni düzenleme ile sınırlanamaz. Normlara dayanarak erişilebilir, bilinebilir ve öngörülebilir nitelikleri haiz olması koşuluyla mahkeme içtihatları ile de hukuki belirlilik sağlanabilir.

O halde çözülmesi gereken hukuki mesele hangi suçların Anayasa'nın 14. maddesindeki durumlar kapsamında değerlendirileceğine ilişkindir.

….Anayasa’nın 14. maddesinde 'devletin ülkesi ve milleriyle bölünmez bütünlüğünü bozma' ve 'insan haklarına dayanan demokratik ve laik Cumhuriyeti ortadan kaldırmayı amaçlayan faaliyetlerde bulunma biçiminde' çerçevesi çizilen faaliyetlerin 3713 sayılı Kanunun terör ve terör suçları tanımında tam da aynı kavram ve kurumlara vurgu yapıldığı ve 5237 sayılı Kanunda düzenlenen anayasayı ihlal suçunun unsurları ve madde gerekçesinde özellikle Anayasa'nın başlangıç hükümlerine yaptığı atıf ve korunan hukuki yarar birlikte değerlendirdiğinde Anayasa'nın 14. maddesinin yargı organlarının kararlarıyla belirlilik ve öngörülebilirliği sağlayacak şekilde yorumlamaya elverişli olmadığını değerlendirmek mümkün olmayıp, açık bir şekilde 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 302, 307, 309, 311, 312, 313, 314, 315 ve 320 nci maddeleri ile 310 uncu maddesinin birinci fıkrasında yazılı suçların Anayasa'nın 14. maddesi kapsamında değerlendirilmesi gerektiği kanaatine varılmıştır. ..

...

Sanığın üzerine atılı cebir ve şiddet kullanarak Türkiye Cumhuriyeti Hükumetini ortadan kaldırmaya veya görevlerini yapmasını kısmen veya tamamen engellemeye teşebbüs etme suçunun Anayasa’nın 14. maddesi kapsamında yer alması ve soruşturmasına seçimden önce başlanmış olması dikkate alındığında Anayasa’nın 83 üncü maddesinin ikinci fıkrasının ikinci cümlesi uyarınca yasama dokunulmazlığından faydalanamayacağı kanaatine varılmakla yargılamanın genel usul hükümlerine göre devam etmesi gerektiği sonucuna ulaşılmış ve aşağıdaki karar verilmiştir."

5. Başvurucu nihai hükmü 18/7/2023 tarihinde öğrendikten sonra 20/7/2023 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Bireysel başvuru inceleme aşamasındayken Yargıtay 3. Ceza Dairesi 28/9/2023 tarihli kararıyla başvurucu hakkındaki mahkûmiyet hükmünü onamıştır.

7. Anayasa Mahkemesi, Anayasa’nın 67. ve 19. maddelerinin ihlal edildiğine, yeniden yargılama yapılması için kararın İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir.

8. İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından kararın Yargıtay 3. Ceza Dairesine gönderilmesi üzerine 3. Ceza Dairesince Anayasa Mahkemesinin ihlal kararına uyulmamasına dair hüküm kurulmuştur.

9. Başvurucu itiraz yolunu tükettikten sonra yeniden bireysel başvuruda bulunmuştur.

Değerlendirme

10. Anayasa'nın "Yasama dokunulmazlığı" kenar başlıklı 83. maddesinin ikinci fıkrası şöyledir:

"Seçimden önce veya sonra bir suç işlediği ileri sürülen bir milletvekili, Meclisin kararı olmadıkça tutulamaz, sorguya çekilemez, tutuklanamaz ve yargılanamaz. Ağır cezayı gerektiren suçüstü hali ve seçimden önce soruşturmasına başlanılmış olmak kaydıyla Anayasanın 14 üncü maddesindeki durumlar bu hükmün dışındadır. Ancak, bu halde yetkili makam durumu hemen ve doğrudan doğruya Türkiye Büyük Millet Meclisine bildirmek zorundadır."

11. Yasama dokunulmazlığını düzenleyen anılan Anayasa hükmü uyarınca seçimden önce veya sonra bir suç işlediği ileri sürülen bir milletvekilinin Meclisin kararı olmadıkça tutulması, sorguya çekilmesi, tutuklanması veya yargılanması mümkün değildir. Bu durumda yasama dokunulmazlığı kural olarak milletvekillerinin tutuklanmalarının önünde doğrudan Anayasa'dan kaynaklanan bir engel oluşturmaktadır.

12. Anayasa'nın 83. maddesinde hükme bağlanmış olan yasama dokunulmazlığı, parlamento üyelerinin zamansız ceza kovuşturmaları ile yasama çalışmalarından alıkonulmasının önüne geçmeyi amaçlayan ve milletvekilliğinin sona ermesi ile birlikte kendiliğinden yitirilen geçici bir güvence olarak kabul edilmiştir (Kadri Enis Berberoğlu (2) [GK], B. No: 2018/30030, 17/9/2020, § 74).

13. Bununla birlikte Anayasa'da, yasama dokunulmazlıkları mutlak olarak düzenlenmemiş; Anayasa'nın 83. maddesinde yasama dokunulmazlığına bazı istisna ve sınırlamalar getirilmiştir.

Aynı hükme göre;

- Ağır cezayı gerektiren suçüstü hâlinin bulunması durumu yasama dokunulmazlığının istisnalarından biridir.

- Yine seçimden önce soruşturmasına başlanmış olmak kaydıyla Anayasa'nın 14. maddesindeki durumlar da dokunulmazlık kapsamı dışında tutulmuştur. Nitekim Anayasa'nın 83. maddesinin gerekçesinde; "14. maddede yer alan suçlardan birini seçimden önce işlemiş olanların, milletvekili seçilmeden önce haklarında bu suça ilişkin olarak soruşturmaya başlanmış ise madde hükümlerine göre dokunulmazlıktan yararlanamayacakları" hükmünün de maddeye eklendiği belirtilmiştir.

14. Sonuç olarak seçimden önce soruşturmasına başlanmış olmak kaydıyla Anayasa'nın 14. maddesindeki durumlarda yasama dokunulmazlığının bulunduğunu söylemek mümkün değildir.

15. Anayasa’nın 14. maddesine göre;

"Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbiri, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı ve insan haklarına dayanan demokratik ve lâik Cumhuriyeti ortadan kaldırmayı amaçlayan faaliyetler biçiminde kullanılamaz.

Anayasa hükümlerinden hiçbiri, Devlete veya kişilere, Anayasayla tanınan temel hak ve hürriyetlerin yok edilmesini veya Anayasada belirtilenden daha geniş şekilde sınırlandırılmasını amaçlayan bir faaliyette bulunmayı mümkün kılacak şekilde yorumlanamaz.

Bu hükümlere aykırı faaliyette bulunanlar hakkında uygulanacak müeyyideler, kanunla düzenlenir."

16. Başvurucu hakkında, İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinin 25/4/2022 tarihli kararı ile Türk Ceza Kanunu'nun 312. ve 39. maddeleri kapsamında Türkiye Cumhuriyeti hükümetini ortadan kaldırmaya teşebbüs etmeye yardım suçundan 18 yıl hapis cezası verildiği, bu kararın Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 28/9/2023 tarihli kararıyla onanarak kesinleştiği anlaşılmıştır.

17. Somut olayda; başvurucu hakkında TCK’nın 312. maddesine dayalı olarak mahkûmiyet kararı verilmiştir.

18. Türk Ceza Kanunu’nun 312. maddesi şöyledir:

“Hükûmete karşı suç

Madde 312- (1) Cebir ve şiddet kullanarak Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetini ortadan kaldırmaya veya görevlerini yapmasını kısmen veya tamamen engellemeye teşebbüs eden kimseye ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası verilir.

(2) Bu suçun işlenmesi sırasında başka suçların işlenmesi halinde, ayrıca bu suçlardan dolayı ilgili hükümlere göre cezaya hükmolunur.”

19. Anayasa'nın 83. maddesinin ikinci fıkrasında; "…Ağır cezayı gerektiren suçüstü hali ve seçimden önce soruşturmasına başlanılmış olmak kaydıyla Anayasanın 14 üncü maddesindeki durumlar bu hükmün dışındadır. …" hükmündeki yollama gereği bakılan Anayasa’nın 14. maddesinde; "Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbiri, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı ve insan haklarına dayanan demokratik ve lâik Cumhuriyeti ortadan kaldırmayı amaçlayan faaliyetler biçiminde kullanılamaz.” hükmünü içermektedir.

20. Anayasa’nın 83. Maddesinde, 14. maddedeki “durumlar” ibaresi kullanılmaktadır. Hükümde “suçlar” ibaresine yer verilmediğinin altı çizilmesi gerekir. Anayasa'nın 14. maddesindeki durumların, hangi suçlara tekabül ettiğine dair yasama organı tarafından yürürlüğe konulmuş, bu suçların tek tek sayıldığı somut bir kanun bulunmamakta ise de bu suça vücut veren kanun hükümlerinin mevcut olduğu ayrıca söz konusu hükmün bu haliyle de yargılama makamları tarafından uygulanabilir nitelikte olduğu, ilgili kanunlarda düzenlenen suçlar tartışılarak 14. maddedeki durumların tespit edildiği anlaşılmaktadır.

21. Somut olay bağlamında Anayasa’nın 14. maddesinin muğlak olduğu ve hangi suçların bu kapsamda olabileceğine ilişkin bir düzenleme olmadığı ihlal kararında belirtilmişse de Anayasa’nın 14. maddesindeki faaliyetler değerlendirilerek TCK veya 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nun hangi hükmüne girdiğini belirleme yetkisi ilk derece mahkemelerine veya duruma göre Yargıtaya aittir. Yargı mercileri elbetteki fiilin karşılığı olan kanun hükmüne göre değerlendirme yapacaktır.

22. Anayasa Mahkemesi Ömer Faruk Gergerlioğlu (Ömer Faruk Gergerlioğlu [GK] (B. No: 2019/10634, 1/7/2021) kararında, Anayasa'nın 83. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan "Anayasanın 14 üncü maddesindeki durumlar" ibaresinin kapsamına hangi suçların girdiği konusunda kanun koyucunun düzenlemesi dışında salt yargı organlarınca yapılan yorumlarla belirlilik ve öngörülebilirliği sağlamanın mümkün olmadığını belirtmiştir. Kararda bu doğrultuda "anayasal veya yasal bir düzenleme" gereğine dikkat çekilmiş ve karar bilgi için yasama organına gönderilmiştir.

23. Somut olayda başvurucu 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 312. maddesinde düzenlenen Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetini ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs suçundan mahkûm edilmiş, temyiz incelemesi devam ederken milletvekili seçilmiştir. Yargıtay, anılan suçun Anayasa’nın 14. maddesi kapsamında olup olmadığına ilişkin 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nu temel alarak bir değerlendirme yapmıştır. Yargıtay, Anayasa’nın 14. maddesi ve 3713 sayılı Kanun’un 1. maddesindeki terör tanımında aynı kavram ve kurumlara yer verildiğini vurgulayarak Kanun’un 3. maddesinde sayılan terör suçlarının (Türk Ceza Kanunu’nun 302, 307, 309, 311, 312, 313, 314, 315 ve 320. maddeleri ile 310. maddesinin birinci fıkrasında yazılı suçlar) Anayasa’nın 14. maddesi kapsamında olduğunu belirtmiştir. Yargıtay kararında, başvurucunun mahkûm olduğu suç

3713 sayılı Kanun'un 3. maddesinde sayılan suçlar arasında yer aldığından, Anayasa'nın 83. ve 14. maddeleri uyarınca başvurucunun yasama dokunulmazlığından yararlanamayacağı sonucuna ulaşılmıştır.

24. Dolayısıyla Yargıtay, Terörle Mücadele Kanunu'nun 1. maddesinde yer alan kavram ve ifadelerin açık bir şekilde Anayasa'nın 14. maddesinde tanımlanan durumlara karşılık geldiğini, anılan Kanun'un 3. maddesinde de bu kapsamdaki suçların tahdidi olarak sayıldığını belirtmiştir. Diğer bir ifadeyle Yargıtay, Anayasa'nın 14. maddesi ile Terörle Mücadele Kanunu'nun 1. ve 3. maddeleri arasındaki lafzi ve amaçsal bağı açıklığa kavuşturmuştur. Bu bağlamda Yargıtay "Anayasanın 14 üncü maddesindeki durumlar" ibaresinin kapsamına hangi suçların girdiğini meri kanunlar çerçevesinde belirlilik ve öngörülebilirliği sağlayacak şekilde ortaya koymuştur.

25. Sonuç olarak Yargıtayın istikrarlı içtihatları dikkate alındığında TCK.'nın 312. maddesindeki hükmün Anayasa'nın 14. maddesinin birinci fıkrasındaki hükmü kapsamadığı düşünülemez. Diğer taraftan kanuni bir dayanak olmadan ceza verilemeyeceği de açıktır. Anayasa koyucu bu yönden kanuni düzenlemeler yaparak Anayasa'nın 14. maddesindeki fiilleri kanunla tamamlama ve Yargısal içtihatlarla ortaya konulması yolunu tercih etmiştir. Bu durumda kanunilik unsurunda sorun olmadığı düşünülmektedir.

26. 2/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanunla Anayasa'nın 14. maddesinde değişiklik yapılarak 14. maddedeki; "eylem" ibaresi değiştirilerek yerine "faaliyet" ibaresi; ayrıca "Bu hükümlere aykırı faaliyette bulunanlar hakkında uygulanacak müeyyideler kanunla düzenlenir." biçiminde bir fıkra ilave edilmesi kabul edilmiştir.

27. Anayasa koyucu bu düzenlemeyle;

- Bu hükümlere aykırı faaliyetlerin ne olduğunun,

- Bu faaliyetlerde bulunanlar hakkında uygulanacak müeyyidelerin kanunla düzenleneceğini belirtmiştir.

28. Dikkat edilirse 14. maddenin üçüncü fıkrasındaki hüküm ile 14. maddeye aykırı faaliyetlerde bulunulması halinde uygulanacak "müeyyidelerin" kanunla düzenlenmesi gerektiği belirtilmiştir. Somut olayda müeyyide TCK'nın 312. maddesinde düzenlenmiştir. Dolayısıyla 14. maddenin üçüncü fıkrasına aykırılık da söz konusu değildir.

29. Bu değişikliğin, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 17. maddesi ile uyumlu hale getirilerek eylem ve yorum yoluyla hak ve hürriyetlerin kötüye kullanılmasının önlenmesine yönelik hükümlerin değişikliği olduğu not edilmelidir. Bu şekilde Anayasa Koyucu Anayasa'nın 14. maddesindeki düzenlemeleri Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne uyumlu hale getirdiği gibi 14. maddedeki faaliyetler ve bu faaliyetlerde bulunanlar hakkındaki müeyyidelerin kanunla yapılması gerektiğini belirtmiştir.

30. Başvurucunun mahkûm olduğu Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetini ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs suçu Türk Ceza Kanunu'nun "Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar" başlıklı beşinci bölümünde düzenlenmiştir. Terörle Mücadele Kanunu'nun 3. maddesinde de terör suçları arasında sayılmıştır.

31. Terörle Mücadele Kanunu'nun terör tanımına ilişkin 1. maddesinde ise, Anayasa'nın 14. maddesinin ilk fıkrasıyla benzer biçimde, "Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek" ifadelerine yer verilmiştir.

32. Bu doğrultuda, Anayasa’nın 14. maddesinde yer verilen faaliyetler, maddenin son fıkrasında öngörüldüğü üzere, Terörle Mücadele Kanunu ve Türk Ceza Kanunu’nda müeyyideye bağlanmıştır. Başvurucunun mahkûm olduğu Türk Ceza Kanunu’nun 312. maddesinin de bu kapsamda Anayasa’nın 14. maddesindeki faaliyetlerden olduğu açıktır.

33. Yasa Koyucu 14. maddedeki fiilleri ve müeyyidelerini gerek Türk Ceza Kanunu’nda gerekse 3713 sayılı Kanun’da belirtmiş ve yargısal içtihatlarla da bu durum öngörülebilirlik kazanmıştır. Bu durumda Anayasa’nın 14. maddesindeki faaliyetleri gerçekleştirenlerin hangi müeyyidelerle karşılaşacakları da ilgili kanun hükümlerinde belirtilmiştir. Bu yönden Anayasa’nın 14. maddesinin muğlak ve öngörülemez olduğu değerlendirilemeyeceği gibi hukuki belirlilik ve öngörülebilirlik şartlarının da bulunduğu not edilmelidir.

34. Ayrıca Anayasa Mahkemesinin görevi, gerek norm denetimi kapsamında kanun, Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ve gerekse bireysel başvuru denetimi kapsamında şikâyet konusu edilen işlem, eylem veya ihmalin Anayasa kurallarının bütününe uygunluğunu denetlemektir. Anayasa'nın 11. maddesinin açık hükmü gereğince Anayasa Mahkemesi için Anayasa kuralları "denetime esas" normdur. Başka bir ifadeyle Anayasa Mahkemesi Anayasa’nın hükmünü denetleyemez. Anayasa hükümleri ancak belli sürelerde başvuru üzerine şekil bakımından denetlenebilir. Aksine bir yaklaşım, Anayasa'nın 14. maddesindeki durumların ne olduğunu tek tek gösteren bir kanun hükmü yürürlükte olmadığı sürece, Anayasanın 83. maddesinin ikinci fıkrasının ikinci cümlesinin uygulanabilmesini tamamen ortadan kaldırma ihtimalini doğurabilir.

35. Anayasa'nın somut uyuşmazlıklarda uygulanabilir nitelikte kurallar içeren maddelerinin uygulanabilmesini kanun koyucunun Anayasa'dan daha alt düzeyde bir kanun ihdas etmesi koşuluna bağlamak, Anayasa'nın üstünlüğü ve normlar hiyerarşisi prensibi ile bağdaşmamaktadır.

36. Yapılan bu değerlendirmeler çerçevesinde Anayasa'nın 14. maddesinin uygulanması açısından Yasama Organının tek tek saymak suretiyle hangi suçların Anayasa’nın 14. maddesindeki suç kategorisinde yer aldığının belirtilmesi gerektiğine yönelik bir zorunluluğun olmadığı, başvurucunun mahkumiyetinin dayanağı olan hükmün de TCK’da suç olarak belirtildiği, anılan hükmün yargı kararlarıyla da belirginleştirmeye müsait olduğunda bir tereddüt bulunmamaktadır.

37. Öte yandan Anayasa’nın kazuistik bir yöntemle düzenlenmesi artık yeni anayasacılık sisteminde kabul edilebilir değildir. Anayasalar en üst norm niteliği itibarıyla genel düzenlemeler içerir. Anayasa’nın ilgili hükümlerine dayalı olarak kanuni düzenlemeler yapılabilir ve yargısal içtihatlar oluşturulur.

38. Tüm bu açıklamalar ışığında; başvurucu hakkında verilen mahkûmiyet kararının Anayasa’nın 14. maddesinin birinci fıkrasında sayılan fiillerden olması ve Anayasa’nın 83. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan durumlardan olması nedeniyle seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkı ile kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğinden söz edilemez.

39. Öte yandan Anayasa Mahkemesinin ihlal kararının yerine getirilmemesi Anayasa’nın 148. maddesinde düzenlenen bireysel başvuru hakkının ihlal sonucunu doğuracağı, Mahkeme kararının yerine getirilmemesinin Anayasa’nın 67. ve 19. maddelerinin ihlali sonucunu ortaya çıkarmayacağı açıktır. Çoğunluk tarafından Anayasa’nın 67. ve 19. maddelerinin ihlaline ilişkin kararın gerekçesi de yine Anayasa’nın 83. ve 14. maddesi

birlikte değerlendirilmesi suretiyle oluşturulmuştur. Anayasa Mahkemesinin ihlal kararının yerine getirilmemesinin Anayasa’nın 83. ve 14. maddesi ile bir bağlantısının olmadığının altı çizilmelidir. Bu durumda ancak bireysel başvuru hakkının ihlali sonucu ortaya çıkabilir.

Sonuç

40. Açıklanan gerekçelerle somut olay yönünden, başvurucunun Anayasa’nın 148. maddesinde güvence altına alınan bireysel başvuru hakkının ihlal edildiği, Anayasa'nın 67. maddesinde güvence altına alınan seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkının ve Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edilmediği kanaatine vardığımızdan, çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyoruz.

Üye Muammer TOPAL Üye İrfan FİDAN Üye Muhterem İNCE